

PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

 LOGS

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBAS IZDEVUMS

JŪLIJS/AUGUSTS 2017 • Nr. 6 (264)

JAUNS DZĪVES POSMS

Katras pašvaldību vēlēšanas iezīmē jaunu posmu mūsu dzīvē.

Pašvaldību misija ir īstenot savdabību un nodrošināt līdzsvaru starp visā valstī vienādo un katrai teritorijai atšķirīgo savas teritorijas iedzīvotāju interesēs. Savdabības nosacījums ir vietējā demokrātija, ko nevar uzbūvēt vienreiz un uz visiem laikiem. Katros četros gados, katrā posmā starp vēlēšanām pašvaldību demokrātija ir jāaizstāv atkal un atkal. Jo vienmēr atrodas tādi, kam nepatīk patstāvība, kas vēlētos visus regulēt no viena centra.

Pēc vēlēšanām daļēji nomainās gan pašvaldību politiķi, gan darbinieki. Arī līdzšinējiem interesē jaunākās atziņas par pašvaldības vadīšanu, par darba organizēšanu, par ārējo vidi, tajā skaitā izmaiņām likumdošanā. Tāpēc jau piekto reizi Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) izveidoja Pašvaldības deputāta rokasgrāmatu, kuras galvenā mērķgrupa ir pašvaldību politiķi, taču šādas rokasgrāmatas saturs var būt noderīgs katram, kam interesē pašvaldības.

Rokasgrāmata nav domāta lasīšanai "vienā paņēmienu", tā veidota, lai varētu atrast atbildes uz dažādiem jautājumiem, kas rodas praktisku problēmu risināšanas gaitā.

Pašvaldības konkurē savā starpā un ar valsts pārvaldes nozarēm; politiskās partijas uzskata pašvaldības par savu sacensību arēnām; privātās interešu grupas apkaro konkurentus, lobējot sev izdevīgus lēmumus, – tas viss rada plašu dezinformācijas plūsmu, pašvaldību būtība, funkcijas un tiesības tiek nepatiesi atspoguļotas ne vien plašsaziņas līdzekļos, bet pat augstskolu mācību programmās. Tāpēc šajā rokasgrāmatā īpaša uzmanība pievērsta pamatjēdzieniem atbilstoši starptautiski atzītajiem standartiem un Eiropas Vietējo pašvaldību hartai, raksturoti arī tie elementi, kuros Latvija nepilda savas starptautiskās saistības.

Rokasgrāmatā aplūkoti arī jautājumi, kas beidzamajos četros gados nonākuši sabiedriskās diskusijas krustpunktos. Pie šādiem jautājumiem pieder iespējas veicināt uzņēmējdarbību un veidot pašvaldībai piederošus uzņēmumus, pašvaldības informācijas līdzekļu tiesiskums un lietderība un citi.

Tāpēc nākamajos četros gados, saskaroties ar ārējo kritiku vai pastāvīgu šaubu gadījumā, iesakām ieskatīties šajā rokasgrāmatā! Mēs rakstījām tā, lai lasītājs varētu rast atbildi.

Iepriekšējā periodā LPS radīja sistēmu sadarbībai risinājumu meklēšanā. Izveidoti sadarbības tīkli, un tiek pilnveidota šo tīklu darba metodika. Tiek attīstīta salīdzināmo datu bāze: <https://blis.lps.lv>, kas domāta kā palīg līdzeklis pašvaldību vadīšanai atbilstoši faktiem. Kopā ar šo rokasgrāmatu tas būs pamats pašvaldību iniciatīvas un pastāvīgas darba pilnveidošanas veicināšanai.

Andris Jaunsleinis,
LPS priekšsēdis

Foto: Sniedze Spróge

REDAKTORE

Gunta Klismeta
67326634, 29428303
gunta.klismeta@lps.lv
skype: guntaklismeta

REDAKTORES VIETNIECE

Daina Oliņa
29130839
daina.olina@lps.lv
skype: dainolina

MŪSU ADRESE

Latvijas Pašvaldību savienība
Mazajā Pils ielā 1,
Rīgā, LV 1050

ISSN 2501-0271

Izdevējdarbības licence
Nr. 1740

Bez redakcijas atļaujas
pārpublicēt aizliegts

Publicētie raksti ne vienmēr
pauž LPS viedokli

Gunta Klismeta
redaktore

Daina Oliņa
redaktores vietniece

CEĻAMAIZEI

VALSTS PREZIDENTA UZRUNA	2
MINISTRU PREZIDENTA ATBILDES VARAM MINISTRA ATBILDES	3 4

ESIET PAZĪSTAMI!

SVEICAM IEVĒLĒTOS PILSĒTU UN NOVADU PAŠVALDĪBU DEPUTĀTUS UN PRIEKŠSĒDĒTĀJUS LATVIJAS PAŠVALDĪBU VADĪTĀJI	6 10
--	---------

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

KAS IR PAŠVALDĪBA	30
KAS IR PAŠVALDĪBAS POLITIKA LIKUMDOŠANA UN PAŠVALDĪBA LIKUMDOŠANAS IZMAIŅAS LR PAŠVALDĪBU REFORMU KONCEPCIJA PAŠVALDĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA PAŠVALDĪBAS DARBA KONTROLES FORMAS POLITIKA ATBILDĪBAS FORMAS PRETKORUPCIJAS NORMAS PILSONISKA SABIEDRĪBA AUTONOMĀS UN DELEĢĒTĀS FUNKCIJAS PAŠVALDĪBU TIESĪBU AIZSARDŽĪBA PAŠVALDĪBU FINANŠU SISTĒMA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA MĪTU PAR PAŠVALDĪBĀM KRITIKA PAŠVALDĪBAS VADĪŠANAS METODEDES PUBLISKĀ SEKTORA EKONOMIKAS PAMATJĒDZIENI	31 32 35 37 41 46 48 49 52 54 58 59 70 73 80 85

DER ZINĀT

PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI PAR LIKUMIEM – <i>CILVĒKU VALODĀ</i>	94 97
--	----------

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBA LPS ADMINISTRĀCIJA LPS KOMITEJAS UN APAKŠKOMITEJAS LPS EIROPĀ UN PASAULĒ KOMUNIKĀCIJA VEIDO REPUTĀCIJU SARUNU SISTĒMA STARP LPS UN VALDĪBU PAŠVALDĪBU INTEREŠU LOBĒŠANA SAEIMĀ EIROPAS VIETĒJO PAŠVALDĪBU HARTA	109 112 114 162 168 172 174 175
--	--

APVIENĪBAS UN LPS PARTNERI

ANEKDOTES ATPŪTAI, ATELPAI, SMAIDAM	179 192
--	------------

VALSTS PREZIDENTA UZRUNA

RAIMONDS VĒJONIS,
Valsts prezidents

Godājamie Latvijas pašvaldību deputāti!

Ir aizvadītas kārtējās pašvaldību vēlēšanas, kas bija iespēja iedzīvotājiem izvērtēt sev tuvākās varas paveikto iepriekšējos četros gados. Apsveicu tos deputātus, kuri ir saglabājuši viņiem doto uzticību un turpinās darbu sava ciema, pilsētas un novada labā! Novēlu veiksmi un izturību visiem tiem, kuri pirmo reizi ievēlēti un kuriem jāattaisno uz sevi liktās cerības! Lai jums izdodas visi iecerētie darbi iedzīvotāju labā!

Pašvaldības ir viens no svarīgākajiem partneriem, kas kopā ar valdību, darba devējiem un arodbiedrībām pieņem un īsteno visai valstij un tās iedzīvotājiem būtiskus lēmumus. Mūsu pašvaldības ir veidojušas kopš brīža, kad atjaunojām Latvijas neatkarību, un pašvaldības lielā mērā ir veidojušas Latviju.

Kopš brīvības atgūšanas 1991. gadā Latvija ir daudz sasniegusi. Pašvaldībās ir paveikti daudzi iedzīvotāju labklājībai svarīgi darbi – no sakārtotas infrastruktūras līdz izremontētām skolām, labi aprīkotām sporta zālēm un krāsainiem bērnu rotaļu laukumiem. Pašvaldības var lepoties ar izcili krāšņu kultūras dzīvi. Pasaulē pazīstamu mākslinieku uzstāšanās jau sen vairs nav greznība, ko var baudīt tikai galvaspilsētas Rīgas iedzīvotāji.

Tomēr priekšā ir lieli izaicinājumi, kas prasa arvien jaunus risinājumus. Demogrāfiskās pārmaiņas un cilvēku emigrācija ir problēma, ko pirms 20 gadiem vēl īsti neapjautām, bet šobrīd ar to saskaramies teju ik uz soļa. Iedzīvotāju skaita samazināšanās liek uz visu paskatīties ar citām acīm, domājot par mūsu un mūsu bērnu nākotni. Tāpēc nākamajos četros gados pašvaldībām būs jāpieņem iedzīvotājiem svarīgi lēmumi – kā radīt jaunas darbvietas, kā nodrošināt labu izglītību un kvalitatīvu veselības aprūpi.

Vietējā infrastruktūra, kas tika plānota un uzturēta vēl deviņdesmitajos gados, mūsdienās daudzviet ir nevajadzīga un dārga. Lai pašvaldību līdzekļus izmantotu efektīvāk, būs nepieciešama izšķiršanās par izmaiņām skolu un slimnīcu tīklā, kā arī jāpieņem lēmumi, lai pašvaldību sniegtos pakalpojumus padarītu vēl pieejamākus iedzīvotājiem un uzņēmējiem. Mums visiem ir svarīgi, lai ģimenēs dzimtu arvien vairāk bērnu un tie, kas aizbraukuši labākas dzīves meklējumos ārzemēs, atgrieztos savā dzimtajā pusē.

Nav šaubu, ka būs jāveic arī sāpīgi pasākumi. Tomēr bez tādiem neiztikt, ja gribam, lai ilgtermiņā skolēni varētu mācīties labākajās skolās; lai slimības laikā par cilvēkiem rūpētos prasmīgākie mediķi.

Mainoties Latvijas ekonomikas struktūrai, pašvaldībām ir jāmeklē veidi, kā savā administratīvajā teritorijā veicināt uzņēmējdarbības vides attīstību. Darba iespējas, lai varētu gādāt par savu ģimeni, ir cilvēku galvenā prioritāte. Tādēļ ļoti svarīgi būs tas, kā veidosies pašvaldību sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem un vai izdosies piesaistīt jaunus investorus.

Aicinu pašvaldību deputātus un Latvijas Pašvaldību savienību vienmēr atcerēties, ka jums ir jāstrādā jūsu iedzīvotāju labā. Laiki mainās, un mums visiem ir jāmainās tiem līdzīgi. Cik liela būs cilvēku pārticība un labklājība, tik spēcīga un attīstīta būs viņu pašvaldība. Prieks par savu pilsētu un novadu vairo lepnumu par Latvijas valsti. Novēlu pieņemt gudrus un izsvērtus lēmumus, pragmatiski un atbildīgi tos īstenojot, lai visi kopā mēs veidotu labāku Latviju!

MINISTRU PREZIDENTA ATBILDES uz žurnāla "Logs" jautājumiem

MĀRIS KUČINSKIS,
Ministru prezidents

- Kā vērtējat 2017. gada pašvaldību vēlēšanas un to rezultātus, deputātu politisko sastāvu pašvaldībās?

- Pašvaldību vēlēšanas faktiski ir kā eksāmens līdzšinējai to vadībai. Rezumējot vēlēšanu rezultātus, kopumā var teikt, ka eksāmens ir izturēts un cilvēki novērtējuši to darbu, ko pašvaldības līdz šim paveikušas. Ja ir sava komanda, sava programma un jau padarītie darbi, tad var droši iet uz priekšu. Protams, vieglāk būt opozīcijai, kas nāk ar populistiskiem solījumiem, bet, šādi strādājot, var sanākt, ka jau drīz vien ir jāmūk prom.

- Vai, tiekoties ar cilvēkiem dažādos Latvijas novados, jūtat viņu attieksmi pret valsti, lielajiem un vietējiem politiķiem, vai tā mainījusies salīdzinājumā ar sabiedrības noskaņojumu, teiksim, pirms pieciem, desmit vai 20 gadiem?

- Uz šo jautājumu nav iespējams viennozīmīgi atbildēt. Cilvēki laika gaitā ir kļuvuši zinošāki un mazāk jauc pašvaldību darbu ar tiem uzdevumiem, kas ir Ministru kabinetam un Saeimai. Savulaik pašvaldību vadītājiem bija daudz vienkāršāk savu neizdarību novelt uz parlamentu vai valdību, lai gan jāteic, ka mēģinājumi to darīt ir joprojām. Tāpat savulaik tika solīts tas, kas patiesībā ietilpst Saeimas vai valdības kompetencē. Cilvēki ir kļuvuši gudrāki – viņi zina, ko var prasīt no vietējās varas un ko viņi var saņemt. Strādājot pašvaldībās, vairs nevar ilgstoši izlocīties, sakot, ka attiecīgais jautājums nav tās atbildībā.

Tagad tomēr nākas atbildēt par savu darbu vai arī nepadarītajām lietām. Vairs nav tā, ka atbildība no valdības tiktu prasīta par pilnīgi visu, ieskaitot sliktus laika apstākļus.

Attieksme pret valsti cilvēkiem nav īpaši mainījusies – daudzi no mums joprojām netiek laukā no sociālisma laikā iepotētā uzskata, ka par paša problēmām vienmēr atbildīgs ir kāds cits. Turklāt atbildīga šādu cilvēku skatījumā allāž ir valsts vai tajā esošā vara – arī tad, ja runa ir par sliktiem laikaapstākļiem.

- Vairākus gadus kā Valmieras pašvaldības vadītājs, pēc tam arī reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrs un Latvijas Lielo pilsētu asociācijas vadītājs esat bijis cieši saistīts ar pašvaldībām. Kādas ir galvenās mācības un atziņas, ko guvāt toreiz Valmieras pašvaldībā un kas palīdzējušas turpmākajā darbā? Kādi bija jūsu kā ministra uzstādījumi un prioritātes pašvaldībām tolaik un kādas tās būtu šobrīd?

- Joprojām uzskatu, ka mana lielā politikas skola bija Valmieras pašvaldība. Nopietni vadīt valsti var tad, ja ir skaidra sapratne par pašvaldībās notiekošajiem procesiem. Pašvaldība ir labs valsts pārvaldes mikro-modelis – tajā ir tās pašas sfēras, kas valstī. Vienīgā atšķirība ir laika periods, kurā iespējams kaut ko mainīt uz labo pusi. Valmierā man bija nepieciešami desmit mēneši, lai kaut ko mainītu, lai gūtu panākumus, bet valsts līmenī šis process ir daudz ilgāks. Tēlaini sakot, valsts ir ievērojami lielāks kuģis par katru konkrēto pašvaldību. Kā pozitīvais aspekts gan jāmin tas, ka Latvija nav tik liels "kuģis" kā daudzas citas, lielākas valstis, kas savukārt mums dod iespējas un cerības uz straujākām izmaiņām. Vienlaikus jāsaprot, ka mainīt inerci, kas veidojusies daudzus gadus, ir vajadzīgs ilgāks periods nekā manis minētie desmit mēneši.

Es zinu, ko pašvaldības var, ko – nevar un kādas patiesībā ir pašvaldības problēmas. Pret pašvaldībām iztuos ar cieņu. Vienlaikus gan skaidrs – vai nu pašvaldībā ir mērs, kurš saprot, kas un kā ir jādara, un pašvaldība attīstās, vai arī viņa nav.

- Kā vērtējat Latvijas Pašvaldību savienības lomu valsts un pašvaldību dzīvē?

- LPS noteikti ir vienojoša funkcija, un ir ielikts smags darbs, lai šo kopsaucēju panāktu, taču tikai tādā veidā iespējams sekmīgs dialogs ar valsti. Sadarbība ar Latvijas Pašvaldību savienību ir sabalansēta, saprotot, ka vienošanās nav piekāpšanās, bet gan ieklausīšanās otra argumentos. Patiesība parasti izrādās pa vidu.

– Kādām, jūsuprāt, jābūt pašvaldību prioritātēm šobrīd un turpmākajos četros gados?

– Prioritātes jau nemainās, un šajā jomā valstij un pašvaldībām jābūt uz viena viļņa. Šobrīd mūsu visu prioritātes ir nevienlīdzības mazināšana un tautsaimniecības attīstība. Pašvaldības nav un nevar būt atsevišķas valstis.

– Ko novēlat jaunievelētajiem pašvaldību deputātiem un priekšsēdētājiem?

– Nesteigties – it īpaši, sākot strādāt pašvaldības vadītāja amatā! Pirms katra lēmuma pieņemšanas ir jābūt pilnīgam priekšstatam un faktu apkopojumam par notiekošo.

VARAM MINISTRA ATBILDES uz žurnāla “Logs” jautājumiem

KASPARS GERHARDS,
vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs

– Kā vērtējat 2017. gada pašvaldību vēlēšanas un to rezultātus, deputātu politisko sastāvu pašvaldībās?

– Vietējā pašvaldība ir vietējā pārvalde, kas tai noteikto funkciju izpildi nodrošina ar pilsoņu vēlētas pārstāvniecības – domes – starpniecību. Pārstāvniecība tiek izveidota attiecīgas iedzīvotāju daļas vienlīdzīgu, tiešu, aizklātu un proporcionālu vēlēšanu rezultātā. Līdz ar to viedokli par domes darbu un personām, kuras vēlas redzēt domē, pauž vēlētājs, un ministrijā vēlēšanu rezultāti netiek īpaši analizēti. No pieejamās informācijas secināms, ka vēlēšanas ir noritējušas bez vēra ņemamiem starpgadījumiem, izņemot atkārtotu balsošanu vienā Ķekavas novada pašvaldības vēlēšanu iecirknī. Vēlēšanu rezultāti ir atšķirīgi – ir pašvaldības, kurās varas maiņa nav notikusi, savukārt citās pašvaldībās varu pārņēmuši citi politiskie spēki, atsevišķās pašvaldībās domi veido viena, divas, trīs

politiskās partijas vai to apvienības, bet citās – diviņš. Primāri kontroli pār vēleto pārstāvju darbību veic vēlētājs, līdz ar to vēlēšanu rezultātu analīze būtu atstājama pašvaldību iedzīvotāju ziņā. Savukārt no ministrijas viedokļa ir būtiski, lai jaunievelētie deputāti spēj sekmīgi sastrādāties un pieņemt pārdomātus un racionālus lēmumus pašvaldības iedzīvotāju interesēs, pēc iespējas norobežojoties no savstarpējām nesaskaņām un nebeidzamas cīņas par varu.

– Kas pašvaldības gaida tuvākajā laikā, pirmām kārtām sadarbības teritoriju veidošanas sakarā?

– Eiropas Vietējo pašvaldību hartā pašvaldība tiek definēta kā “vietējās varas tiesības un spēja likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs”. Neraugoties uz vienotu mērķi, pašvaldības ievērojami atšķiras, un ministrija uzskata, ka atšķirības ir izteiktākas nekā līdzība. Galvenie faktori pašvaldību savstarpējām atšķirībām ir iedzīvotāju skaits, pārvaldāmā administratīvā teritorija, funkciju apjoms un to izmaksas. Ņemot vērā to, ka sadarbība kā pašvaldības kopdarbības forma ir obligāta mūsdienu dzīves nepieciešamība un skaidrojama ar iedzīvotāju dzīves kvalitātes nodrošināšanu un uzņēmējdarbības attīstību lauku reģionos, kas savukārt saistīta ar valsts pārvaldes darba organizācijas pilnveidošanu, pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu un tautsaimniecības attīstību sadarbības teritorijā, proti, lai nodrošinātu pašvaldību sniegto pakalpojumu samērīgas izmaksas, racionālu valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu izmantošanu, līdz administratīvi teritoriālā iedalījuma jautājumu sakārtošanai būtu attīstāma pašvaldību sadarbības organizēšana un pašvaldību sadarbības teritoriju izveidošana, kuru ietvarā pašvaldības var apvienoties.

Latvijā pēc 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas izveidojusies neviendabīga pašvaldību sis-

tēma, daudzas administratīvās teritorijas neatbilst likumā noteiktajiem kritērijiem. Lai radītu priekšnosacījumus un veidotu kapacitātes ziņā viendabīgāku pašvaldību sistēmu, valdības rīcības plāna izpildes gaitā tiek apspriesta pašvaldību sadarbības teritoriju izveide ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem. Pašvaldību sadarbība noteiktās teritorijās varētu pašvaldībām veidot iespējas efektīvāk organizēt tām uzdoto funkciju izpildi, kurām lietderīgāks un racionālāks ir lielāks teritoriālais mērogs un iedzīvotāju skaits teritorijā, proti – to attiecinot uz tāda veida funkcijām, kuras sākotnēji valstī pildīja rajonu pašvaldības, un funkcijas, kuras, ievērojot subsidiaritātes principu, perspektīvā būtu no valsts tiešās pārvaldes decentralizējamas. Pašvaldībām sadarbojoties, varētu efektīvāk izmantot pašvaldību rīcībā esošos publiskos resursus, vienlaikus nodrošinot pēc iespējas kvalitatīvākus pakalpojumus iedzīvotājiem. Sadarbības teritorijās būtu iespējams efektīvāk nodrošināt teritorijas attīstības plānošanu ap centriem, kur iedzīvotāju plūsmas pēc pakalpojumiem un darbvietām ir izveidojušās dabiskas, tādējādi kopsakarībās plānojot transporta, sociālo, veselības un izglītības iestāžu tīklu un radot labākus priekšnosacījumus uzņēmējdarbības attīstībai un darbvieta radīšanai katrā pašvaldībā un sadarbības teritorijā kopumā.

– Kādām, jūsuprāt, jābūt pašvaldību prioritātēm šobrīd un turpmākajos četros gados?

– Ņemot vērā, ka valsts prioritātes ir drošība, izglītība un veselība, arī pašvaldībām jāpievērš pastiprināta uzmanība šīm jomām. Saistībā ar izglītības sistēmas reformu pašvaldībām nepieciešams pārvērtēt skolu tīklu, ņemot vērā demogrāfiskās tendences, lai rezultātā sasniegtu augstāku izglītības kvalitāti, modernu infrastruktūru katrā skolā. Veselības reformas ietvaros nepieciešams skaidrāk definēt pašvaldību pienākumus, atbildību un kompetenci dažādu veselības aprūpes pakalpojumu līmeņu nodrošināšanā saviem iedzīvotājiem, jo šobrīd pašvaldību iesaistīšanās veselības aprūpes pieejamības nodrošināšanā ir atšķirīga. Vienlaikus jāturpina darbs uzņēmējdarbības atbalstam, kas veicinātu ekonomisko aktivitāti pašvaldību teritorijās un dotu tām papildu resursus nākotnē.

– Kā vērtējat Latvijas Pašvaldību savienības lomu valsts un pašvaldību dzīvē?

– Latvijas Pašvaldību savienībai ir nozīmīga loma kā pašvaldību pārstāvei starpinstitucionālas sadarbības posmos starp iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām. Taču reizēm valsts un pašvaldību saskarsmē ir lietderīgāk raudzīties uz Latvijas pašvaldībām ne galvenokārt caur vienas organizācijas pārstāvēto viedokli, bet sīkāk izšķirt dažādas pašvaldību grupas atbilstoši lemjamiem jautājumiem, problemātikai. Tas skaidrojams ar to, ka pašvaldībām savā starpā daudzos gadījumos ir visai atšķirīgas pozīcijas, pie-

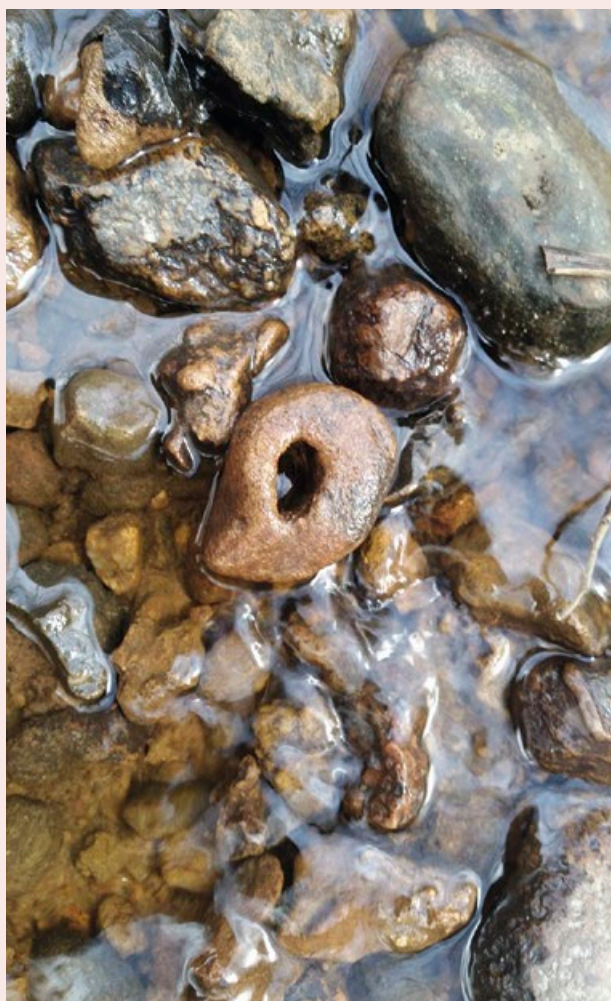
mēram, par sadarbības teritoriju izveidi, pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, izglītības sistēmu un tā tālāk, kur panākt vienotu viedokli var būt neiespējami vai arī “vienots viedoklis ir risinājumu bloķējošs un nepietiekami konstruktīvs”.

– Jūsuprāt, Latvijas Pašvaldību savienības stiprās un vājas puses šobrīd; ko, pēc jūsu domām, vajadzētu mainīt LPS darbā; ko vēlētos sagaidīt no LPS nākotnē?

– LPS stiprās puses – kvalificēti, ilggadēji darbinieki, laba vadība, ilggadēja sekmīga darba pieredze. Vājās puses – darbā jāaptver un jāapvieno ļoti dažādi, pat pretrunīgi pašvaldību viedokļi un intereses, tas traucē izteikt objektīvu viedokli par pašvaldību darbības jautājumiem. Vēlamies redzēt LPS kā objektīvu VARAM partneri, risinot pašvaldību attīstības jautājumus.

– Vai, tiekoties ar cilvēkiem dažādos Latvijas novados, jūtat viņu attieksmi pret valsti, lielajiem un vietējiem politiķiem, vai tā mainījies salīdzinājumā ar sabiedrības noskaņojumu, piemēram, pirms pieciem, desmit vai 20 gadiem?

– Ar gandarījumu varu teikt, ka satieku daudz jaunu, talantīgu cilvēku, kuri vēlas palikt Latvijā, nodarboties šeit ar uzņēmējdarbību, viņiem ir daudz jaunu spožu ideju, kuras izdodas arī realizēt.

SVEICAM IEVĒLĒTOS PILSĒTU UN NOVADU PAŠVALDĪBU DEPUTĀTUS UN PRIEKŠSĒDĒTĀJUS!

2017. gada 3. jūnijā vietējo pašvaldību vēlēšanas Latvijā notika **119** vēlēšanu apgabalos – **deviņās republikas pilsētās** un **110 novados**.

Par 1614 vietējo pašvaldību deputātu mandātiem cīnījās **8945 deputātu kandidāti**. Salīdzinājumam – iepriekšējās pašvaldību vēlēšanās 2013. gadā par 1618 mandātiem cīnījās 8725 deputātu kandidāti.

Dzimums: no 8945 deputātu kandidātiem **5454** jeb 60,97% bija **vīrieši** un **3491** jeb 39,03% – **sievietes**. 2013. gada vēlēšanās deputātu kandidātu vīriešu un sieviešu procentuālā attiecība bija 59,44 pret 40,56.

Pēc deputātu kandidātu **vecuma** visvairāk kandidātu bija vecuma grupā no 41 līdz 50 gadiem – 2305 kandidāti (25,77%). Tālāk sekoja vecuma grupa no 51 līdz 60 gadiem – 2246 kandidāti (25,11%), vecuma grupa no 31 līdz 40 gadiem – 2028 kandidāti (22,67%), vecuma grupa no 21 līdz 30 gadiem – 1157 kandidāti (12,93%), vecuma grupa no 61 līdz 70 gadiem – 909 kandidāti (10,16%) un vecuma grupa no 71 līdz 80 gadiem – 189 kandidāti (2,11%). 19 gadus veci bija 42 kandidāti (0,47%), 20 gadus veci – 38 kandidāti (0,42%), vecāki par 80 gadiem bija 12 deputātu kandidāti (0,13%), bet 18 gadus veci – desmit kandidāti (0,11%).

Deputātu kandidātu vidējais vecums – **45,6 gadi** (iepriekšējās vēlēšanās – 44,8 gadi).

Jaunākie deputātu kandidāti bija **18 gadus** veci, bet vecākais kandidāts – **88 gadus** vecs (iepriekšējās vēlēšanās – 84 gadus vecs).

Grupējot deputātu kandidātus pēc **pilsonības**, 8937 kandidāti jeb 99,91% bija Latvijas pilsoņi (2013. gada vēlēšanās – 99,93%).

Pārējie: astoņi ASV pilsoņi (0,09%), septiņi Lietuvas pilsoņi (0,08%), pieci Vācijas pilsoņi (0,06%), četri Kanādas pilsoņi (0,04%) un viens Somijas pilsonis (0,01%).

Pēc **tautības** – visvairāk deputātu kandidātu bija latvieši – 6929 jeb 77,46% (vēlēšanās pirms četriem gadiem – 67,64%).

1520 kandidāti jeb 16,99% tautību nebija norādījuši (2013. gadā – 25,81%).

Pārējie: krievi – 331 kandidāts (3,70%), poļi – 43 (0,48%), lietuvieši – 42 (0,47%), baltkrievi – 30 (0,34%), ukraiņi – 28 (0,31%), igauņi – četri (0,04%), ebreji un tatāri – pa trim (0,03%), gruzīni un vācieši – pa diviem (0,02%) un pa vienam avāram, čeham, libietim (līvam), libietim, moldāvam, osetīnam, somam un zviedram (0,01%).

No **599** (2013. gadā – 589) pašvaldību vēlēšanām reģistrētajiem **kandidātu sarakstiem** 465 sarakstus (2013. gadā – 453) iesniedza reģistrētas partijas un partiju apvienības, 31 sarakstu (2013. gadā – 19) – partiju neregistrētas apvienības un 103 sarakstus – vēlētāju apvienības (2013. gadā – 117).

No partijām un partiju apvienībām **visvairāk sarakstu** iesniedza:

- Nacionālā apvienība “Visu Latvijai!” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” – 61 saraksts (944 kandidāti);
- “Saskaņa”, sociāldemokrātiskā partija – 48 saraksti (621 kandidāts);
- partija “Vienotība” – 46 saraksti (782 kandidāti);
- “Latvijas Zemnieku savienība” – 39 saraksti (631 kandidāts);
- Zaļo un Zemnieku savienība – 35 saraksti (647 kandidāti);
- Latvijas Reģionu apvienība – 30 saraksti (492 kandidāti);
- Latvijas Zaļā partija – 25 saraksti (404 kandidāti);
- “No sirds Latvijai” – 21 saraksts (372 kandidāti);
- partija “Vienoti Latvijai” (214 kandidāti), “Gods kalpot mūsu Latvijai” (207 kandidāti) un politiskā partija “KPV LV” (120 kandidātu) – pa 15 sarakstiem;
- Vidzemes partija (192 kandidāti) un Latgales partija (178 kandidāti) – pa 11 sarakstiem;
- politiskā partija “Reģionu alianse” – desmit saraksti (157 kandidāti).

Pārējās partijas un partiju apvienības iesniedza mazāk par desmit sarakstiem.

Pārstāvniecību republikas pilsētu un novadu domēs ieguva **487 kandidātu saraksti** (iepriekšējās vēlēšanās – 483 saraksti).

Šajās vēlēšanās vietējās pašvaldībās neiekļuva 112 deputātu kandidātu saraksti. Vislielākais neiekļuvušais sarakstu skaits – desmit – ir Daugavpilī, kur no 13 sarakstiem domē iekļuva tikai trīs. Astoņi saraksti no

12 netika Jūrmalā. Neviens kandidāts no septiņiem sarakstiem nebūs pārstāvēts Rēzeknes pilsētas (bija 11 saraksti) un Liepājas domē (bija desmit saraksti). Seši saraksti palika "aiz borta" Rīgā (pavisam bija 11 saraksti) un pieci – Ventspilī (bija septiņi saraksti) un Ķekavas novadā (piedalījās 14 saraksti). Četri no pieteiktajiem sarakstiem neiekluva domē Ogres novadā, bet trīs – Carnikavas, Ludzas un Salaspils novadā. Pa diviem sarakstiem aiz līnijas palika Ādažu, Daugavpils, Dobeles, Garkalnes, Ikšķiles, Ķeguma, Mārupes, Olaines, Preiļu un Saldus novadā un Jelgavas pilsētā un Valmierā. Pa vienam sarakstam ārpusē tika atstāti Alūksnes, Babītes, Balvu, Burtnieku, Cēsu, Ciblas, Ērgļu, Ilūkstes, Jelgavas, Jēkabpils, Kuldīgas, Lielvārdes, Limbažu, Līgatnes, Madonas, Priekuļu, Raunas, Rēzeknes, Ropažu, Rucavas, Saulkrastu, Stopiņu, Tukuma, Vārkavas, Vecumnieku, Ventspils un Viļānu novadā.

Pašvaldību domēs ievēlēti **1614 deputāti** (2013. gadā – 1618), kuri turpmākos četrus gadus veidos mūsu dzīvi un sabiedrības politiku iedzīvotājiem vistuvākajā politikas sistēmas līmenī – vietējās pašvaldībās.

No politiskajām partijām un partiju apvienībām visās Latvijas pašvaldībās kopā visvairāk deputātu vietu – 166 – ieguvusi **Nacionālā apvienība "Visu Latvijai!"** – **"Tēvzemei un Brīvībai/LNNK"**, kam ar 157 deputātu vietām seko **Zaļo un Zemnieku savienība** un ar 145 vietām – **Latvijas Zemnieku savienība**. Atcerēsimies – 2013. gada pašvaldību vēlēšanās uzvarēja partija "Vienotība" (197 vietas), atstājot aiz sevis ar 145 deputātu vietām Zaļo un Zemnieku savienību un ar 134 vietām – Nacionālo apvienību "Visu Latvijai!" – "Tēvzemei un Brīvībai/LNNK".

Tālākajās vietās šajā grupā šoreiz iekļuvušas šādas partijas un partiju apvienības: partija "Vienotība" (119 deputāti); "Saskaņa", sociāldemokrātiskā partija (102 deputāti); Latvijas Reģionu apvienība (98 deputāti); Latvijas Zaļā partija (62 deputāti); Latgales partija (42 deputāti); Vidzemes partija (33 deputāti); politiskā partija "Reģionu alianse" (24 deputāti); Jaunā konservatīvā partija (23 deputāti); "No sirds Latvijai" (20 deputāti) u.c.

60 deputātu ievēlēti **Rīgas pilsētā**. Visvairāk – ar 32 deputātiem – tajā pārstāvēta sociāldemokrātiskās partijas "Saskaņa" un partijas "Gods kalpot Rīgai" apvienība. Pa deviņiem deputātiem Rīgas domē iekļuvuši no Jaunās konservatīvās partijas un apvienības, ko veido Latvijas Reģionu apvienība kopā ar "Latvijas attīstībai". Vēl Rīgas domē turpmākos četrus gadus strādās seši pārstāvji no Nacionālās apvienības "Visu Latvijai!" – "Tēvzemei un Brīvībai/LNNK" un četri partijas "Vienotība" deputāti.

Pa **17 deputātiem** domē būs Bauskas, Daugavpils, Dobeles, Gulbenes, Jelgavas, Kuldīgas, Ķekavas,

Madonas, Mārupes, Ogres, Olaines, Rēzeknes, Salaspils, Saldus, Talsu un Tukuma novadā.

Pa **15 deputātiem** domē būs Daugavpils pilsētā, Jelgavas pilsētā, Jūrmalā, Liepājā un Aizkraukles, Aizputes, Alojas, Alūksnes, Amatas, Auces, Ādažu, Babītes, Baldones, Balvu, Brocēnu, Burtnieku, Carnikavas, Cēsu, Dagdas, Engures, Garkalnes, Grobiņas, Iecavas, Ikšķiles, Ilūkstes, Inčukalna, Jaunjelgavas, Kandavas, Kārsavas, Kocēnu, Kokneses, Krāslavas, Krimuldas, Krustpils, Ķeguma, Lielvārdes, Limbažu, Līvānu, Ludzas, Ozolnieku, Pļaviņu, Preiļu, Priekules, Priekuļu, Riebiņu, Ropažu, Rūjienas, Salacgrīvas, Saulkrastu, Siguldas, Skrundas, Smiltenes, Stopiņu, Valkas, Vecumnieku, Ventspils, Viļakas un Viļānu novadā.

Pa **13 deputātiem** domē būs Jēkabpils pilsētas, Rēzeknes pilsētas, Valmieras un Ventspils pilsētas domē.

Pa **deviņiem deputātiem** domē būs Aglonas, Aknīstes, Alsungas, Apes, Baltinavas, Beverīnas, Cesvaines, Ciblas, Dundagas, Durbes, Ērgļu, Jaunpiebalgas, Jaunpils, Jēkabpils, Līgatnes, Lubānas, Mazsalacas, Mālpils, Mērsraga, Naukšēnu, Neretas, Nīcas, Pārgaujas, Pāvilostas, Raunas, Rojas, Rucavas, Rugāju, Rundāles, Salas, Sējas, Skrīveru, Strenču, Tērvetes, Vaiņodes, Varakļānu, Vārkavas, Vecpiebalgas, Viesītes un Zilupes novadā.

"Visvīrišķīgā" pašvaldība, kurā ievēlēta tikai viena deputāte – sieviete, ir **Kokneses novads**. Pa divām sievietēm domē ir Jēkabpilī, Rēzeknē un Valmierā un Aglonas, Cēsu, Durbes, Iecavas, Ikšķiles, Ilūkstes, Jēkabpils, Kārsavas, Krāslavas, Ķeguma, Limbažu, Madonas, Mērsraga, Naukšēnu, Pārgaujas, Pāvilostas, Strenču, Vārkavas un Ventspils novadā.

Savukārt **"sievīšķīgākās" pašvaldības**, kurās ievēlēts **vairāk sieviešu nekā vīriešu** (vairāk nekā 50% deputātu ir sievietes), ir Aknīstes, Alojas, Baltinavas, Brocēnu, Ērgļu, Lielvārdes, Lubānas, Ludzas, Neretas, Priekules, Priekuļu, Rundāles, Salas, Salacgrīvas, Tērvetes, Vecpiebalgas, Vecumnieku un Viļānu novads.

No 118 pašvaldībām (žurnāla nodošanas dienā tipogrāfijā vēl nebija zināms domes priekšsēdētājs Ķekavas novadā) 30 novadus un divas lielās pilsētas vadīs priekšsēdētāji, kuri šajā amatā ir pirmo reizi. Dažos novados, kuru līdzšinējie vadītāji uz šo posteni vairs nepretendēja vai vēlēšanās nekandidēja, varas pēctecība bija jau iepriekš sagatavota un prognozēta, taču vairākās pašvaldībās domes priekšsēdētāja vēlēšanu rezultāts daudziem bija pārsteigums.

Jaunajā sasaukumā Daugavpils pilsētu vadīs **Andrejs Elksniņš**, kurš līdz šim bija Saeimas deputāts, bet Jēkabpils mērs turpmāk būs līdzšinējais Krustpils novada izpilddirektors **Raivis Ragainis**. Interesanti,

ka visās deviņās republikas pilsētās mēri ir tikai vīrieši.

Jauni vadītāji turpmākos četrus gadus vadīs domes arī 30 novados: **Ingūna Barkeviča** Aglonas novadā, **Juris Grasmanis** Aizputes novadā, **Daiga Kalniņa** Alsungas novadā, **Jānis Liberts** Apes novadā (ievēlēts Astrīdas Harju vietā, kura devusies uz Saeimu), **Andrejs Požarnovs** Baldones novadā, **Sarmīte Tabore** Baltinavas novadā, **Aigars Pušpurs** Balvu novadā, **Guntars Štrombergs** Burtnieku novadā, **Aivars Trūlis** Dagdas novadā, **Aldis Felts** Dundagas novadā, **Andris Vējiņš** Gulbenes novadā, **Aivars Mačeks** Iecavas novadā, **Aivars Vanags** Jēkabpils novadā, **Inga Priede** Kandavas novadā, **Linards Kumskis** Krimuldas novadā, **Ilmārs Zemnieks** Ķeguma novadā, **Santa Ločmele** Lielvārdes novadā, **Edgars Mekšs** Ludzas novadā, **Agris Lungevičs** Madonas novadā, **Solvita Strausa** Mālpils novadā, **Jānis Budreika** Mērsraga novadā, **Egīls Helmanis** Ogres novadā, **Dainis Liepiņš** Ozolnieku novadā, **Aigars Lukss** Pļaviņu novadā, **Elīna Stapulone** Priekule novadā, **Reinis Doniņš** Saldus novadā, **Vita Paulāne** Stopiņu novadā, **Edgars Zelderis** Talsu novadā, **Guntis Kalniņš** Vecumnieku novadā un **Alfons Žuks** Viesītes novadā.

118 ievēlēto domju priekšsēdētāju vidū ir **90 vīrieši** (76%) un **28 sievietes** (24%).

Pēc **dzimšanas gada** – visvairāk ievēlēto domju priekšsēdētāju dzimuši **1958.** un **1969. gadā** – pa desmit.

Deviņi priekšsēdētāji dzimuši 1967. gadā.

Pa sešiem priekšsēdētājiem dzimuši 1961., 1962., 1966. un 1971. gadā.

Pa pieciem priekšsēdētājiem dzimuši 1959. un 1960. gadā.

Pa četriem priekšsēdētājiem dzimuši 1953., 1955., 1957. un 1964. gadā.

Pa trim priekšsēdētājiem dzimuši 1954., 1963., 1968., 1970. un 1974. gadā.

Pa diviem priekšsēdētājiem dzimuši 1951., 1956., 1965., 1972., 1973., 1976., 1978., 1983. un 1987. gadā.

Pa vienam priekšsēdētājam dzimuši 1952., 1975., 1977., 1981., 1982. un 1984. gadā.

Jaunākie pašvaldību vadītāji Latvijā ir Krimuldas novada domes jaunais priekšsēdētājs Linards Kumskis un Mazsalacas novada domes priekšsēdētājs Harijs Rokpelnis, kurš ievēlēts atkārtoti – abi dzimuši 1987. gadā. Tiesa gan, gados visjaunākā tituls pienākas **Linardam Kumskim**, jo 30. dzimšanas dienu viņš atzīmēja jūlijā.

Savukārt dzīves pieredzē bagātākie pašvaldību vadītāji ir Salas novada domes priekšsēdētāja **Irēna Sprūģe** un Ilūkstes novada domes priekšsēdētājs **Stefans Rāzna**.

Vispopulārākie pašvaldību vadītāju vārdi ir **Jānis** un **Aivars**.

Latvijas pašvaldību pirmo personu vidū ir **astoņi Jāņi** (Baiks, Budreika, Liberts, Olmanis, Pētersons, Rozenbergs, Veits un Zuments) un **astoņi Aivari** (Lembergs, Mačeks, Mucenieks, Nalivaiko, Okmanis, Priedols, Trūlis un Vanags).

Tālāk seko **Andri** – pavisam **pieci** (Bergs, Rāviņš, Vaidods, Vējiņš un Zālītis).

Pašvaldību vadītāji – vārdabrajī ir **četri Andreji** (Elksniņš, Ence, Požarnovs un Spridzāns) un **četri Gunti** (Gladkins, Kalniņš, Liepiņš un Libeks) un **trīs Māri** (Justs, Sprindžuks un Zvirbulis).

Vārdabrajū pāri ir **divi Agri** (Lungevičs un Petermanis), **divi Aigari** (Lukss un Pušpurs), **divi Daiņi** (Liepiņš un Vingris), **divi Edgari** (Mekšs un Zelderis), **divi Ginti** (Kaminskis un Kukainis), **divi Guntari** (Štrombergs un Velcis), **divi Juri** (Dombrovskis un Grasmanis), **divi Mārtiņi** (Bauze-Krastiņš un Bojārs) un **divi Uldi** (Kristapsons un Sesks).

Sieviešu vidū gan ir tikai divas vārdamāšas – **Daces** (Alojas novada vadītāja Vilne un Tērvetes novada pašvaldības priekšsēdētāja Reinika) un **Vijas** (Aknīstes novada pašvaldības domes priekšsēdētāja Dzene un Priekules pašvaldības vadītāja Jablonska).

Lai sekmīgs šis sasaukums un laba sadarbība ar kolēģiem, pašvaldības administrācijas un iestāžu darbiniekiem, valsts institūcijām un pats galvenais – ar vietējiem iedzīvotājiem!

NOTIKUMS AR DIVĀM KULMINĀCIJĀM

Tāda nu ir vēlēšanu daba un loģika, ka, pretēji teātra izrādēm, ar vienu kulmināciju vēl nekas nebeidzas. Pēc 3. jūnija, kad vēlēšanu biļeteni kopā ar plusiem un mīnusiem bija sasummēti un rezultāti oficiāli paziņoti, tiem, kas šoreiz bija izpelnījušies iedzīvotāju "jāvārdu", sākās gatavošanās otrai kulminācijai – pašvaldības vadītāja ievēšanai. Pašvaldību vēlēšanu pieredze māca, ka šis notikums var sagādāt ne mazāk pārsteigumu kā tautas lēmums. Protams, daudzās pašvaldībās otrā kulminācija nesagādāja nedz satraukumu, nedz kolīzijas, nedz sakāves asaras, jo koalīcijas aprises un nākamais līderis bija skaidrs jau uzreiz. Visur tā nebija, sevišķi tur, kur potenciālās pozīcijas un opozīcijas deputātu skaitu šķīra tikai viena šķietami necīga, bet vēlēšanās zelta vērtā balss. Kas bijis, izbijis! Jo ātrāk izdosies aizmirst nesaskaņas un aizkulišu rosību, jo ātrāk domei izdosies pozīciju un opozīciju saliedēt uz vienīgā un vissvarīgākā pamata – darba iedzīvotāju labā. Tautas lēmumam 3. jūnijā nu ir pievienojies arī domes deputātu verdikts. Ar uzvarētājiem iepazīsieties rokasgrāmatas nākamajās lappusēs. Šo fotogaleriju varētu nosaukt "Brīdis pēc", jo attēlos redzami mirkļi no dienas, kad dažādos novados tika ievēlēti jaunie priekšsēdētāji un priekšsēdētājas. Apsveicam!

Alūksnes novadā

Ludzas novadā

Smiltēnes novadā

Babītes novadā

Talsu novadā

Dagdas novadā

Ventspils novadā

Kocēnu novadā

LATVIJAS PAŠVALDĪBU VADĪTĀJI

Tāpat kā iepriekšējā rokasgrāmatā, kas nāca klajā pēc 2013. gada pašvaldību vēlēšanām, arī šoreiz iepazīstinām ar jaunievēlētajiem pilsētu un novadu domju priekšsēdētājiem*.

Lai priekšstats būtu ne tikai vizuāls, bet iespējami pilnīgāks, lūdzām atbildēt uz dažiem "Loga" jautājumiem.

- **Kuro reizi ievēlēts/a par pašvaldības priekšsēdētāju?** (Atgādinām, ka 2009. gadā pēc reformas Latvija uzsāka dzīvi novados, taču vairāki novadi tika izveidoti jau iepriekš, tāpēc daži priekšsēdētāji novada domi vada jau vairāk nekā trīs sasaukumus. Iekavās norādām arī laiku, kad vadīta pagasta padome/pilsētas dome. Savukārt lielo pilsētu statuss palika nemainīgs, tāpēc daži vadītāji ieņem līderpozīcijas.)
- **Profesija.**
- **Dzīves vai darba moto.**
- **Vaļasprieks vai intereses.**

Aglonas novads

INGŪNA BARKEVIČA

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: matemātikas pasniedzēja.

Moto: "Nekas nav siltāks par sniega pikū, ko viens cilvēks nes dāvināt otram". (I. Ziedonis)

Vaļasprieks: ceļošana, tautas dejas.

Aizkraukles novads

LEONS LĪDUMS

Domi vada: trešo reizi, pirmajā pārņēma vadību no aizsaulē aizgājušā Viļņa Plūmes.

Profesija: fizikas skolotājs; bijis Saeimas deputāts (2006–2009).

Vaļasprieks: fotografēšana, informatīvās tehnoloģijas un ceļošana.

Aizputes novads

JURIS GRASMANIS

Domi vada: pirmo reizi (2007.–2009. g. – Aizputes pilsētas domi).

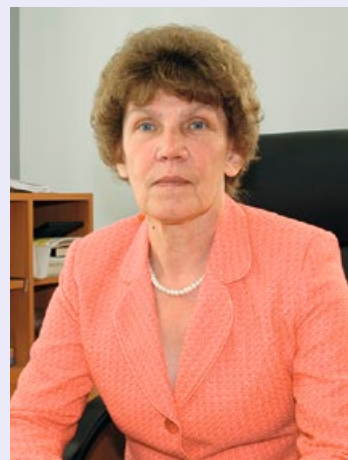
Profesija: lauksaimniecības inženieris mehāniķis.

Moto: Nedari citiem to, ko nevēlies, lai citi darītu tev!

Vaļasprieks: sports, tautas dejas, aktīvā atpūta.

Aknīstes novads

VIJA DZENE

Domi vada: otro reizi (1994.–2009. g. – Asares pagasta padomi).

Profesija: grāmatvede.

Moto: "Runā ar darbiem – tā ir stiprākā un labākā valoda." (Kārlis Skalbe)

Vaļasprieks: dārzkopība, ziedi un grāmatas.

* Sakarā ar atkārtotu balsošanu Ķekavas novada 785. vēlēšanu iecirknī, kas notika 22. jūlijā, žurnāla iespiešanas brīdī vēl nebija zināms novada domes jaunais priekšsēdētājs.

Alojas novads

DACE VILNE

Domi vada: trešo reizi (2016. gadā – uz deviņiem mēnešiem).

Profesija: elektronikas inženiere.

Moto: Nepadodies!

Vaļasprieks: darbi piemājas dārziņā, grāmatas, rokdarbi.

Alsungas novads

DAIGA KALNIŅA

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: bioloģe, pedagogijas doktore.

Moto: Ja zini, kā vajag labāk, tad nerunā pa tukšo, bet izdari!

Vaļasprieks: rakstīt grāmatas, radīt prieku.

Alūksnes novads

ARTURS DUKULIS

Domi vada: otro reizi.

Profesija: inženieris mehāniķis.

Vaļasprieks: medības.

Amatas novads

ELITA EGLĪTE

Domi vada: ceturto reizi (1997.–2001. g. – Amatas pagasta padomi).

Profesija: agronome.

Moto: Cerētais, sapņotais, uzsāktais jāpaveic. Viss, kā dzīvē – augšup, lejup. Atliek tikai strādāt.

Vaļasprieks: Dzīveskrējiņā sava vieta – ģimenei, savai zemiņai un tās gotiņām, grāmatām, dārzam un cilvēkiem apkārt.

Apes novads

JĀNIS LIBERTS

Domi vada: pirmo reizi (1987.–2009. g. – Trapenes pagasta padomi).

Profesija: celtnieks tehniķis, jurists.

Moto: Solīt reālas un izpildāmas lietas.

Vaļasprieks: mūzika (spēlējis pūtēju orķestrī, dziedājis ansamblī, tagad biežāk klausītājs); sports – kā skatītājs daudzos sporta veidos, pats joprojām spēlē hokeju.

Auces novads

GINTS KAMINSKIS

Domi vada: trešo reizi (no 2001. līdz 2009. g. – Auces pilsētas domi).

Profesija: jurists.

Moto: Dzīvot vajag tā, lai vecumdienās ar lepnumu mazbērniem stāstītu par savu dzīvi. Tāpēc visam ir jābeidzas labi, un, ja kaut kas beidzas slikti, tad tas vēl nemaz nav beidzies.

Vaļasprieks: mūzika, ceļošana, medības.

ESIET PAZĪSTAMI!

Ādažu novads

MĀRIS SPRINDŽUKS

Domi vada: trešo reizi divu sasaukumu laikā.

Profesija/izglītība: bakalaura grāds agronomijā LLA un maģistra grāds publiskās pārvaldes vadībā Kanzasas Universitātē ASV.

Moto: Darba mērķa - rezultāts, nevis process.

Vaļasprieks: burāšana.

Babītes novads

ANDREJS ENCE

Domi vada: trešo reizi (1991.–2009. g. – Babītes pagasta padomi).

Profesija: inženieris mehāniķis.

Moto: Godprātīgs darbs.

Vaļasprieks: sports.

Baldones novads

ANDREJS POŽARNOVS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: uzņēmējdarbība.

Moto: Ja kaut ko dari – dari labi!

Vaļasprieks: darbs.

Baltinavas novads

SARMĪTE TABORE

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: zoodzinieciene.

Moto: Ne soli atpakaļ!

Vaļasprieks: atpūta brīvā dabā, izjādes ar zirgiem.

Balvu novads

AIGARS PUŠPURS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: ekonomists.

Moto: Lai iekšējā dzīve saskan ar ārējo!

Vaļasprieks: vieglatlētika, volejbols, riteņbraukšana.

Bauskas novads

RAITIS ĀBELNIEKS

Domi vada: otro reizi.

Profesija: vēsturnieks.

Moto: Viss, kas notiek, notiek uz labu!

Vaļasprieks: fotografēšana un pagātnes izziņāšana.

Beverīnas novads

MĀRIS ZVIRBULIS

Domi vada: trešo reizi (2009. gadā visu sasaukumu; 2013. gada sasaukumā – no 2016. gada 16. februāra).

Profesija: inženieris hidrotehniķis.

Moto: Dzīvot godīgi ar tīrām rokām!

Vaļasprieks: medības un lauksaimniecība.

Brocēnu novads

SOLVITA DŪKLAVA

Domi vada: otro reizi.

Profesija/izglītība: pedagoģe, maģistra grāds vadības zinātnēs.

Moto: Mazs cinītis gāž lielu vezumu.

Vaļasprieks: grāmatu lasīšana, kultūras pasākumi, ceļošana.

Burtnieku novads

GUNTARS ŠTROMBERGS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: kokapstrādes inženieris.

Moto: Cīnīties, attīstīties un uzvarēt!

Vaļasprieks: teniss, basketbols, ceļojumi, grāmatas.

Carnikavas novads

DAIGA JURĒVICA

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: finansiste, kvalitātes vadītāja, dārzkope.

Moto: "Īstens līderis ir nevis tas, kuram ir visvairāk sekotāju, bet gan tas, kurš rada visvairāk līderu." (Nīls Donalds Volšs)

Vaļasprieks: veselīgs dzīvesveids un sports.

Cesvaines novads

VILNIS ŠPATS

Domi vada: trešo reizi (1999.–2009. g. – Cesvaines pilsētu).

Profesija/izglītība: agronoms (maģistra grāds), maģistra grāds valsts pārvaldē, iegūta arī profesionāla biškopja izglītība.

Moto: Īstenībā ir jāstrādā sirsnīgi.

Vaļasprieki: biškopība un fotografēšana.

Cēsu novads

JĀNIS ROZENBERGS

Domi vada: otro reizi.

Profesija/izglītība: uzņēmējdarbība; maģistra grāds uzņēmumu un organizāciju vadībā.

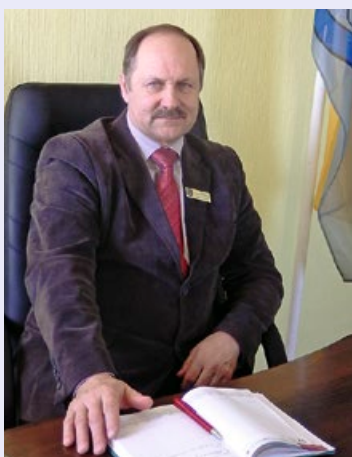
Moto: Padarīt Cēsis par izcilu vietu dzīvei.

Vaļasprieks: sports, teniss, florbols.

ESIET PAZĪSTAMI!

Cīblas novads

JURIS DOMBROVSKIS

Domi vada: piekto reizi (1991.–2000. g. – Zvirgzdenes pagasta padomi).

Profesija: inženieris mehāniķis.

Vaļasprieks: makšķerēšana, dejošana Ludzas TN deju kolektīvā “Atvasara”.

Dagdas novads

AIVARS TRŪLIS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: vecākais kriminālpolicijas inspektors.

Moto: Kas nolemts, tas darīts!

Vaļasprieks: medicīna, zveja.

Daugavpils

ANDREJS ELKSNIŅŠ

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: jurists.

Moto: Darbi runā skaļāk par vārdiem.

Vaļasprieki: sports, grāmatas.

Daugavpils novads

JANĪNA JALINSKA

Domi vada: trešo reizi (1984.–2009. g. – Līksnas pagasta padomi).

Profesija: juriste.

Moto: Darbs dara darītāju.

Vaļasprieks: dārza darbi, gatavot ēst, cept pīrāgus, radīt krājumus ziemai, adīšana. Veltīt laiku mazbērniem.

Dobeles novads

ANDREJS SPRIDZĀNS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: ķirurgs.

Moto: Dzīvē visam ir nozīme.

Vaļasprieks: ceļošana, mūzika un teātris, medicīna.

Dundagas novads

ALDIS FELTS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: mežsaimnieks.

Moto: Viss ir iespējams.

Vaļasprieks: sports, vietējās dabas izziņāšana.

Durbes novads

OJĀRS PETRĒVICS

Domi vada: otro reizi (pirmo reizi ievēlēts 2014. gada 18. decembrī, kad notika priekšsēdētāju maiņa).

Profesija/izglītība: inženieris mehāniķis, maģistrs.

Moto: Risinājumu var rast vienmēr!

Vaļasprieks: zirgi, zolīte, medības.

Engures novads

GUNDARS VAŽA

Domi vada: trešo reizi (2006.–2009. g. – Smārdes pagasta padomi).

Profesija: lauksaimniecības mehanizācijas inženieris.

Moto: Uz nopietnām lietām paskatīties ar smaidu. Šajā darbā katru dienu ir teātris. Svarīgi – nespēlēt tajā galveno lomu!

Vaļasprieks: medības, kāpšana kalnos.

Ērgļu novads

GUNTARS VELCIS

Domi vada: ceturto reizi (1997.–2006. g. – Ērgļu pagasta padomi).

Profesija: alta spēle, pedagogija.

Moto: Savu dzīvi skaistāku padarīt varam tikai mēs paši!

Vaļasprieks: riteņbraukšana, muzicēšana.

Garkalnes novads

MĀRTIŅŠ GUNĀRS BAUZE-KRASTIŅŠ

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: mežsaimnieks.

Moto: “Spēja rūpēties par kādu ir īpašība, kas piešķir dzīvei dziļāko jēgu un nozīmīgumu.” (Pablo Kasals).

Vaļasprieks: daba, sports, opera.

Grobiņas novads

AIVARS PRIEDOLS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: zootehniķis; sociologs.

Moto: Viena lieta runāt par darbu, otra darīt – tad lai mums visiem kopā izdodas un katram atsevišķi arī!

Vaļasprieks: lasīt; interesē jaunākās tehnoloģijas, lai zinātu, kas mūs nākotnē sagaida.

Gulbenes novads

ANDRIS VĒJIŅŠ

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija/izglītība: inženieris (maģistra grāds).

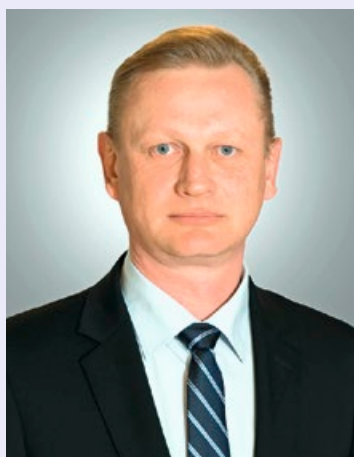
Moto: Ja gribi sasniegt augstu mērķi, tad nebaidies riskēt!

Vaļasprieks: autosports un medības.

ESIET PAZĪSTAMI!

Iecavas novads

AIVARS MAČEKS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: zemes ierīcības inženieris.

Moto: Nekad nesaki nekad!

Vaļasprieks: tehnika, daba, makšķerēšana.

Ikšķiles novads

INDULIS TRAPIŅŠ

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: agronomis.

Moto: Visu sevi pašvaldībai!

Vaļasprieks: autotūrisms, makšķerēšana, medības.

Ilūkstes novads

STEFANS RĀZNA

Domi vada: ceturto reizi.

Profesija: inženieris.

Moto: Lai mūsos mostas drošme strādāt tā, lai vairotos labais, skaistais un patiesais, lai pūles labot savus trūkumus būtu tik lielas, ka neatliktu laika kritizēt citus. Lai nāk svētība mūsu ģimeņēm, zemei un tautai!

Vaļasprieks: darbs zemnieku saimniecībā.

Inčukalna novads

AIVARS NALIVAİKO

Domi vada: otro reizi.

Profesija: tehniķis mehāniķis.

Moto: "Vienmēr ir pareizais laiks darīt to, kas ir pareizs." (Mārtins Luters Kings juniors)

Vaļasprieks: badmintons, ritenbraukšana, kalnu slēpošana.

Jaunjelgavas novads

GUNTIS LIBEKS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: ārsts, bet nu jau 23 gadus pašvaldībā.

Moto: nepārtraukti mainās atkarībā no garastāvokļa.

Vaļasprieks: p a s l ē p t i e s (mežā, dabā, ārzemēs).

Jaunpiebalgas novads

LAIMIS ŠĀVĒJS

Domi vada: trešo reizi (1997.–2009. g. – Jaunpiebalgas pagasta padomi).

Profesija: inženieris elektromehāniķis.

Moto: Kas var būt labāks par labi padarītu darbu?

Vaļasprieks: lauku sētas kopšana, kalnu slēpošana, sniega motocikls, grāmatas, vēsture.

Jaunpils novads

LIGITA GINTERE

Domi vada: trešo reizi (1986.–2009. g. – Jaunpils pagasta padomi).

Profesija: skolotāja.

Moto: Politikim nevar būt svarīgāka uzdevuma par to, kā iedvesmot cilvēkus un vairot tautas pašapziņu.

Vaļasprieks: ceļošana, grāmatu lasīšana, psiholoģija, gleznošana, dārzs.

Jelgava

ANDRIS RĀVIŅŠ

Domi vada: piekto reizi.

Profesija: inženieris.

Moto: Pieņemt izaicinājumu un pārvērst izaugsmē!

Vaļasprieks: inženierzinātnes, sports un grāmatu lasīšana.

Jelgavas novads

ZIEDONIS CAUNE

Domi vada: trešo reizi (1988.–2009. g. – Vircavas pagasta padomi).

Profesija: agronoms, sociālo zinātņu maģistrs.

Moto: Dzīves ceļi un līkloči nav izdibināmi, ne vienmēr viss notiek pēc vēlamajām iecerēm un vēlmēm. Stipri mēs kļūstam ne tikai veiksmes brīžos, bet arī dzīves kritienos.

Pēc katra kritiena ir jāceļas un jācīnās tālāk, un pēc katra kritiena tu paliec arvien stiprāks un drosmīgāks.

Vaļasprieks: ceļojumi, makšķerēšana un medības.

Jēkabpils

RAIVIS RAGAINIS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: ekonomists.

Moto: Nevis vieta izdaiļo cilvēku, bet cilvēks vietu.

Vaļasprieks: dažādu veidu sporta aktivitātes – auto, moto, skriešana, velobraukšana.

Jēkabpils novads

AIVARS VANAGS

Domi vada: pirmo reizi (2007.–2009. g. – Leimaņu pagasta padomi).

Profesija: lauksaimniecības mehanizators.

Moto: “Ļauj, lai darbs tevi māca. Kad tu būsi viņu uzvarējis, tad varēsi viņu mācīt.” (Anna Brigadere)

Vaļasprieks: tautas dejas Leimaņu TN vidējās paaudzes deju kolektīvā “Deldze”.

Jūrmala

GATIS TRUKSNIS

Domi vada: trešo reizi (ar pārtraukumiem).

Profesija/izglītība: angļu valoda un literatūra; bakalaura grāds tiesību zinātnēs.

Vaļasprieks: literatūra, angļu klasiskās literatūras cienītājs.

ESIET PAZĪSTAMI!

Kandavas novads

INGA PRIEDE

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija/izglītība: sociālo zinātņu maģistre; iestāžu un uzņēmuma vadītājs ar specializāciju pašvaldību vadībā; kultūras darba speciāliste, masu pasākumu organizatore.

Moto: Pretī cilvēkiem – ar smaidu sejā!

Vaļasprieks: pasākumu organizēšana un vadīšana, ceļošana.

Kocēnu novads

JĀNIS OLMANIS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija/izglītība: mūzikas skolotājs, kordiriģents, profesionālais maģistra grāds.

Moto: Aizejot no šīs pasaules, aiz sevis atstāt to labāku, nekā es to saņēmu.

Vaļasprieks: skautu kustība, atpūta dabā.

Krāslavas novads

GUNĀRS UPENIEKS

Domi vada: ceturto reizi.

Profesija: agronoms.
Moto: Vienmēr būt atbildīgam par saviem lēmumiem.

Vaļasprieks: lauku un meža darbi, makšķerēšana.

Kārsavas novads

INĀRA SILICKA

Domi vada: trešo reizi.

Profesija/izglītība: filoloģe.

Moto: Viss vienmēr beidzas labi. Ja kaut kas nav labi, tas nozīmē, ka nekas vēl nav beidzies.

Vaļasprieks: ceļojumi un grāmatas.

Kokneses novads

DAINIS VINGRIS

Domi vada: trešo reizi (pirmoreiz ievēlēts 2011. gadā, kad mūžībā aizgāja ilggadējais domes priekšsēdētājs Viesturs Cīrulis).

Profesija: inženieris.

Moto: Darboties tā, lai ikviens gribētu dzīvot Kokneses novadā!

Vaļasprieks: atpūta kopā ar ģimeni, ceļošana.

Krimuldas novads

LINARDS KUMSKIS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: angļu valodas skolotājs.

Moto: Ar cieņu un atbildību darīt darbus.

Vaļasprieks: ritenbraukšana, ceļošana, vēsture.

Krustpils novads

KĀRLIS PABĒRZS

Domi vada: trešo reizi (1997.–2001. un 2005.–2009. g. – Kūku pagasta padomi).

Profesija: agronoms.

Moto: Septiņas reizes nomēri, tad griezi!

Vaļasprieks: interese par dabu, ceļošana, jaunā izzināšana.

Kuldīgas novads

INGA BĒRZIŅA

Domi vada: trešo reizi (2007.–2009. g. – Kuldīgas pilsētas domi).

Profesija/izglītība: ģeogrāfe, maģistra grāds.

Vaļasprieks: ceļošana, aktīvs dzīvesveids.

Ķeguma novads

ILMĀRS ZEMNIEKS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: veterinārārsts.

Moto: Ja dari, tad dari labi savu darbu!

Vaļasprieks: sports, it īpaši volejbols; folklorā – aktīvs folkloras kopas “Gaudi” dalībnieks.

Lielvārdes novads

SANTA LOČMELE

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: uzņēmēja.

Moto: mainās dzīves laikā, kā arī, saskaroties ar jauniem izaicinājumiem vai kā reakcija uz apkārt notiekošo. Šobrīd visbiežāk sevi “pieķer”, atkārtotot Imanta Ziedoņa vārdus: “Es saku jums jau dienas simt un piecas – lai puķi dabūtu, ir jānoliecas.”

Vaļasprieks: tautas dejas un kultūra visdažādākajās tās izpausmēs; grāmatas; maizes cepšana pēc senām ģimenes receptēm un tradīcijām; ceļošana, zemūdens niršana.

Liepāja

ULDIS SESKS

Domi vada: sesto reizi.

Profesija: inženieris mehāniķis.

Moto: Vienīgais, ko mēs pa īstam varam iedot otram, ir mūsu dzīves pieredze.

Vaļasprieks: autosports, kalnos kāpšana, dabas baudīšana.

Limbažu novads

DIDZIS ZEMMERS

Domi vada: ceturto reizi trijos sasaukumos (2001.–2009. g. – Limbažu pagasta padomi).

Profesija/izglītība: amatu mācības un kultūras vēstures skolotājs; sabiedrības pārvalde un iestāžu vadītājs.

Moto: Labi izdarīts ir labāk, nekā labi pateikts!

Vaļasprieks: biškopība, šahs.

ESIET PAZĪSTAMI!

Līgatnes novads

AINĀRS ŠTEINS

Domi vada: trešo reizi (ar desmit mēnešu pārtraukumu 2013.–2014. gadā; 2005.–2009. g. – Līgatnes pilsētas domi).

Profesija: uzņēmējdarbība.

Moto: Laisties pa straumi ir viegli, bet tā nes uz ieleju. Lai sasniegtu virsotnes, vajadzēs peldēt pret straumi. Veidojot

kolektīvu, izvēlas stipras personības un profesionāļus, kas ir gudrāki par vadītāju. (Pats smeļ, ka šo sasniegt nav grūti...)

Vaļasprieks: māksla un teātris, bet vislielākais ir makšķerēšana.

Lubānas novads

TĀLIS SALENIEKS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: sporta skolotājs.

Moto: Ja vēlies, lai dzīve tev uzsmaida, vispirms uzsmaidi tai pats!

Vaļasprieks: medības, makšķerēšana, sēņošana, atpūta pie dabas.

Madonas novads

AGRIS LUNGEVIČS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: politologs.

Moto: Vissliktākais, ko darīt – ir nedarīt neko.

Vaļasprieks: motorsports.

Līvānu novads

ANDRIS VAIVODS

Domi vada: piekto reizi.

Profesija/izglītība: pirmā – mehāniķis, vēlāk – vēsture/kultūras vēsture.

Moto: Tavs darbs runā par tevi, ne tu pats.

Vaļasprieks: vēsture, dabas vērošana, makšķerēšana, sēņošana, tehnika.

Ludzas novads

EDGARS MEKŠS

Domi vada: pirmo reizi (2005.–2009. g. – Pildas pagasta padomi).

Profesija: jurists.

Moto: Darbs dara darītāju.

Vaļasprieks: biškopība, medības, makšķerēšana, tautas dejas, futbols.

Mazsalacas novads

HARIJS ROKPELNIS

Domi vada: otro reizi.

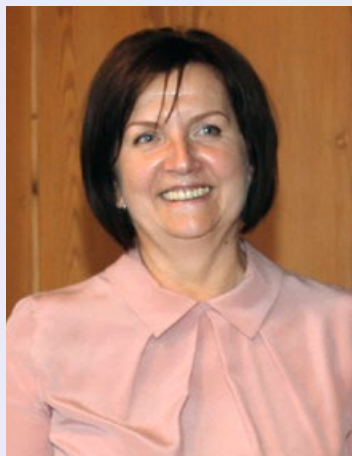
Profesija: ekonomists.

Moto: Smails ir likne, kas var iztaisnot daudz lietas.

Vaļasprieks: Papildus vīna darīšanai un atpūtai pie dabas apceļo dzimto zemi Latviju un šad tad arī uzspēlē volejbolu.

Mālpils novads

SOLVITA STRAUSA

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: inženiere celtniece, siltumtehniķa specialitāte.

Moto: pēc moto nedzīvo, līdz ar to nav ne dzīves, ne darba moto.

Vaļasprieks: arhitektūra un dizains, šūšana.

Mārupes novads

MĀRTIŅŠ BOJĀRS

Domi vada: trešo reizi (1991.–2004. g. – Mārupes pagasta padomi).

Profesija/izglītība: jurists ar maģistra grādu sociālajās zinātnēs.

Moto: Vienmēr ieklausīties savā sirdsapziņā, būt atklātam, atvērtam un pieejamam.

Vaļasprieks: ceļošana.

Mērsraga novads

JĀNIS BUDREIKA

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija/izglītība: jūras inženieris (Pēterburgas jūras inženieru skola, Antverpenes jūras transporta un vadības institūts).

Naukšēnu novads

JĀNIS ZUMENTS

Domi vada: trešo reizi (1997.–2009. g. – Naukšēnu pagasta padomi).

Profesija: sporta skolotājs, volejbola treneris.

Moto: Veidot pozitīvu attieksmi pret savu darbu un cilvēkiem.

Vaļasprieks: sports, galvenokārt volejbols, aktīva un kvalitatīva dzīve laukos.

Neretas novads

ARVĪDS KVIESIS

Domi vada: otro reizi (2005.–2009. g. – Pilskalnes pagasta padomi).

Profesija: mehāniķis.

Moto: Ticot sev, viss izdosies, jo pārliecība par saviem spēkiem ir panākumu atslēga.

Vaļasprieks: vēsture, politika, tautas kultūra, sports un ceļošana.

Nīcas novads

AGRIS PETERMANIS

Domi vada: trešo reizi (2001.–2009. g. – Nīcas pagasta padomi).

Profesija: latviešu valodas un literatūras skolotājs, jurista palīgs.

Moto: Nav problēmu, ir tikai izaicinājumi!

Vaļasprieks: makšķerēšana, medīšana un sēņošana.

ESIET PAZĪSTAMI!

Ogres novads

EGĪLS HELMANIS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: sambo treneris.

Moto: Pasaulē ir tikai viens cilvēks, kurš tevi var pacelt vai pazemināt, – tas esi tu pats!

Vaļasprieks: ceļošana, īpaši uz valstīm, kuras var dēvēt par "karstajiem punktiem".

Olaines novads

ANDRIS BERGS

Domi vada: otro reizi.

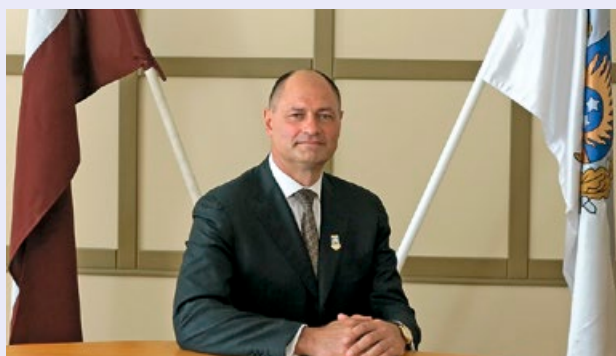
Profesija/izglītība: sociālo zinātņu maģistra grāds ekonomikā.

Moto: Nedari citam to, ko tu negribi, lai darītu tev! Pēc šā moto, zināms, ka labais vairo labo un pats darītājs kļūst labāks.

Vaļasprieks: ceļošana, hokejs (skatīties un spēlēt).

Ozolnieku novads

DAINIS LIEPIŅŠ

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: uzņēmējs.

Moto: Dzīve ir tikai viena, tāpēc izmanto iespējas, ko tā sniedz!

Vaļasprieks: sports un aktīvs dzīvesveids.

Pārgaujas novads

HARDIJS VENTS

Domi vada: trešo reizi (2005.–2009. g. – Raiskuma pagasta padomi).

Profesija: atvaļināts armijas virsnieks.

Moto: Jebkurš darbs ir jāizdara pēc vislabākās sirdsapziņas ar pilnu atbildību un līdz galam.

Vaļasprieks: patīk makšķerēt, braukt ar motociklu, ceļošana,

darbi mājās. Interesē vēsture, zinātniskā fantastika, populārzinātniski mediju kanāli.

Pāvilostas novads

ULDIS KRISTAPSONS

Domi vada: ceturto reizi (2001.–2005. g. – Pāvilostas pilsētas domi, 2005.–2009. g. – Sakas novada domi).

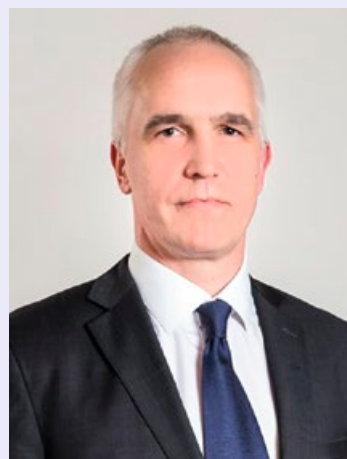
Profesija: inženieris.

Moto: Visu, ko esi apņēmis izdarīt, izdari pēc labākās sirdsapziņas!

Vaļasprieks: sports un tehnika – veco spēkratu restaurācija.

Pļaviņu novads

AIGARS LUKSS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: inženieris.

Moto: Padomāt trīs soļus uz priekšu.

Vaļasprieks: sports, medības.

Preiļu novads

MARUTA PLIVDA

Domi vada: otro reizi (pirmoreiz – no 2014. gada pēc Alda Adamoviča ievēlēšanas LR Saeimā).

Profesija: uzņēmēja.

Moto: Viss beidzas labi, un, ja kaut kas beidzas slikti, tad tas vēl nemaz nav beidzies.

Vaļasprieks: regulāras rīta peldes, aktīva ceļošana un grāmatu lasīšana.

Priekules novads

VIJA JABLONSKA

Domi vada: trešo reizi (2006.–2009. g. – Priekules pilsētas domi).

Profesija/izglītība: fiziskās kultūras un sporta pasnie dzēja, pedagoģijas maģistre.

Moto: Attīstība ir kustībā.

Vaļasprieks: kādreiz – kalnos kāpšana, pēdējā laikā – ceļošana.

Priekuļu novads

ELĪNA STAPULONE

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: policiste.

Moto: Nebaidīties un neapstāties!

Vaļasprieks: sportiskas aktivitātes brīvā dabā, ļoti labprāt skrien un nūjo pa meža takām.

Raunas novads

EVIJA ZURĢE

Domi vada: otro reizi.

Profesija: juriste.

Moto: Dzīvot saskaņā ar sirdsapziņu, kas nozīmē maksimālu abpusēju taisnīgumu un godīgumu jebkurā situācijā.

Vaļasprieks: laba literatūra, dārza darbi saprāta robežās, atpūta ģimenes un draugu lokā.

Rēzekne

ALEKSANDRS BARTAŠEVIČS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: inženieris, politiķis.

Moto: "Tu esi jauns, kamēr vien vēl nepie pildītu sapņu ir vairāk nekā sasniegumu." (Šimons Peress)

Vaļasprieks: teniss, peldēšana un slēpošana.

Rēzeknes novads

MONVĪDS ŠVARCS

Domi vada: trešo reizi (1994.–2009. g. – Gaigalavas pagasta padomi).

Profesija: fizikas un matemātikas skolotājs.

Moto: Izdarīt vairāk, nekā tajā brīdī drīkst atļauties.

Vaļasprieks: amatniecība, aktīvā atpūta un ūdenssports.

ESIET PAZĪSTAMI!

Riebiņu novads

PĒTERIS ROŽINSKIS

Domi vada: nepilnu otro reizi (ievēlēts 2014. gadā pēc Ilmāra Meluškāna nāves).

Profesija: agronoms.
Moto: "Lai ir grūti, vajag spēt – stipram būt un uzvarēt!" (Rainis)

Vaļasprieks: teātris, biškopība, patik arī sports.

Rojas novads

EVA KĀRKLIŅA

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: pedagoģe, kultūras darbiniece, juriste.

Moto: Ievērot principu, ka vājie cilvēki atriebjas, spēcīgie – piedod, gudrie – ignorē!

Vaļasprieks: darbs dārzā, atpūta pie dabas, makšķerēšana; intereses – politika, psiholoģija un filozofija.

Rucavas novads

JĀNIS VEITS

Domi vada: nepilnu otro reizi (novadā pirmoreiz – no 2016. gada augusta; 1994.–2000. g. – Rucavas pagasta padomi).

Profesija: inženieris hidrotehniks.

Moto: Būt godīgam pret sevi un apkārtnējiem, lai paveiktie darbi ir iedzīvotājiem vajadzīgi un atstāj pozitīvu paliekošu ietekmi.

Vaļasprieks: celtniecības darbi, ceļojumi, zinātniskā literatūra un interese par inovācijām.

Rīga

NILS UŠAKOVŠ

Domi vada: trešo reizi.

Profesija/izglītība: maģistra grāds ekonomikā.

Ropažu novads

ZIGURDS BLAUS

Domi vada: otro reizi.

Profesija: jurists, sabiedrības pārvaldes speciālists.

Moto: Mums tik daudz pieder, cik mēs paši ar savām rokām varam izdarīt, paši ar savu garu uzcelt, paši ar savu prātu izgudrot, paši savā sirdī izturēt. Pazuduši esam, ja

gaidām, lai citi mūs celtu, atzītu, stiprinātu, aizstāvētu un aplaimotu.

Vaļasprieks: biškopība, medības, makšķerēšana.

Rugāju novads

SANDRA KAPTEINE

Domi vada: otro reizi.

Profesija: uzņēmējdarbības vadība.

Moto: Nedzīvot atmiņās pagātnē, jo tāpat tur nekas vairs nav maināms. Nemētāties ar skajiem, tukšiem saukļiem, bet strādāt, dzīvot šeit un tagad!

Vaļasprieki: rokdarbi, ceļošana, grāmatu lasīšana, puķkopība.

Rundāles novads

AIVARS OKMANIS

Domi vada: trešo reizi (1994.–2009. g. – Rundāles pagasta padomi).

Profesija: inženieris mehāniķis.

Moto: Darīt to, kas patīk.

Vaļasprieks: ceļošana un jaunu vietu izzināšana.

Rūjienas novads

GUNTIS GLADKINS

Domi vada: trešo reizi (2001.–2009. g. – Rūjienas pilsētas domi).

Profesija: treneris pedagogs.

Moto: Dzīvot un strādāt šodien; dot citiem, lai arī pēc paša paliktu tas, kas citiem sagādā prieku, lai nebūtu sev jāpārmet par nelietderīgi nodzīvotu laiku.

Vaļasprieks: aktīva atpūta dabā – dabas takas, sēņošana, makšķerēšana, medības, sports (riteņbraukšana, slēpošana).

Salas novads

IRĒNA SPROĢE

Domi vada: trešo reizi (2005.–2009. g. – Salas pagasta padomi).

Profesija: agronome.

Moto: Ja mērķis tīrs, tad vienmēr atrodas labi palīgi un nauda. Visiem labs nebūsi, jeb – neesmu “piecīlatnieks”, lai visiem patiktu.

Vaļasprieks: Salas

KN sieviešu vokālajā ansablī “Belcanto” dzied jau 40 gadus. Labprāt strādā dārzā, ziemai gatavo dažādus salātus un ievārijumus. Lasa grāmatas, šad tad šuj, ada vai tamborē.

Salacgrīvas novads

DAGNIS STRAUBERGS

Domi vada: trešo reizi (2001.–2009. g. – Salacgrīvas pilsētas domi).

Profesija: arhitekts.

Moto: “Salacgrīvas novads man ir darbs, atpūta, prieks, mājas. Viens no mūsu uzdevumiem kopīgo mērķu sasniegšanai ir veidot vienotu sabiedrību. Mums visiem vēlu, lai katrs padarītu darbs dod gandarījumu, bet ne tik veiksmīgs – mācību. Pats svarīgākais mums šajā laikā, kad valsts kā buru kuģis stāv bezvējā, ir spēja attīstīties.”

Vaļasprieks: atjaunot šķietami sen nevajadzīgas lietas.

Salaspils novads

RAIMONDS ČUDARS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: jurists.

Moto: Viss pašam jāizdara!

Vaļasprieks: savu kreklu gludināšana.

Saldus novads

REINIS DONIŅŠ

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: uzņēmējs, mežsaimniecības speciālists.

Moto: Viss, kas notiek, notiek uz labu!

Vaļasprieks: medības.

ESIET PAZĪSTAMI!

Saulkrastu novads

ERVĪNS GRĀVĪTIS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: kuģa mehāniķis.

Moto: Pastāvēs, kas pārvērtīsies.

Vaļasprieks: ceļošana.

Sējas novads

GUNTIS LIEPIŅŠ

Domi vada: ceturto reizi (1997.–2006. g. – Sējas pagasta padomi).

Profesija: zooliženieris, jurists.

Moto: Kā daru – tā daru – pēc sirdsapziņas! Arī pēc zvaigžņu sakritības, intuīcijas!

Vaļasprieks: Darbs! Intereses – teātris, klasiskā mūzika.

Siguldas novads

UĢIS MITREVICIS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija/izglītība: mārketinga, mežsaimniecība.

Moto: Ar aizrautību – Siguldā, ar sirdi – Latvijā!

Vaļasprieks: izaicināt sevi dažādās fiziskās aktivitātēs.

Skrīveru novads

ANDRIS ZĀLĪTIS

Domi vada: otro reizi.

Profesija: celtniecība un tieslietas.

Vaļasprieks: ūdenstūrisms un medības.

Skrundas novads

LORETA ROBEŽNIECE

Domi vada: otro reizi (pirmo – no 2014. gada novembra, Nellijai Kleinbergai aizejot uz LR Saeimu).

Profesija: kultūras darba vadība.

Moto: Dzīvot te un tagad. Ir viena dzīve, viens punkts. Ko paspēsi izdarīt, tas paliks.

Vaļasprieks: zāļu tēju vākšana, kosmētikas gatavošana.

Smiltenes novads

GINTS KUKAINIS

Domi vada: otro reizi (pirmo – no 2014. gada novembra, Aināram Mežulim aizejot uz LR Saeimu).

Profesija: reģionālās attīstības speciālists.

Moto: Dzīvē viss ir iespējams, tikai jādarā!

Vaļasprieks: motorsports, orientēšanās.

Stopiņu novads

VITA PAULĀNE

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: publiskā pārvalde – uzņēmumu, iestāžu vadītājs.

Moto: Analizēt pagātņi, dzīvot un strādāt šodienā, plānot un izsaprņot nākotni.

Vaļasprieks: mūzika, atpūta dabā.

Strenču novads

JĀNIS PĒTERSONS

Domi vada: trešo reizi.

Profesija: sporta skolotājs.

Moto: Domāt un dzīvot sistēmiski.

Vaļasprieks: aktīvā atpūta un sports.

Talsu novads

EDGARS ZELDERIS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija/izglītība: zvērināts advokāts.

Moto: Dzīvot šeit un tagad!

Vaļasprieks: aktīvs dzīvesveids – riteņbraukšana, skriešana, patīk lasīt grāmatas un ceļot.

Tērvetes novads

DACE REINIKA

Domi vada: otro reizi.

Profesija: pedagoģe.

Moto: Ja gribi kaut ko sasniegt, EJ KOPĀ!

Vaļasprieks: mūzika un ceļošana.

Tukuma novads

ĒRIKS LUKMANS

Domi vada: otro reizi (pirmoreiz – no 2014. gada, Jurim Šulcam aizejot uz LR Saeimu).

Profesija: pedagogs.

Moto: “Vissvarīgākais, ko cilvēks var izdarīt, ir ne jau pārmainīt pasauli, bet gan sevi.” (I. Ziedonis)

Vaļasprieks: saimniecības darbi mājās, patīk makšķerēt, uzspēlēt šahu, lasīt grāmatas.

Vaiņodes novads

VISVALDIS JANSONS

Domi vada: trešo reizi (1997.–2008. g. – Vaiņodes pagasta padomi).

Profesija: lauksaimnieks.

Moto: Dzīvot mierā un saticībā, saglabāt esošās novada vērtības un gādāt par novada attīstību visās jomās.

Vaļasprieks: rīkot un piedalīties aktīvās atpūtas pasākumos.

ESIET PAZĪSTAMI!

Valkas novads

VENTS ARMANDS KRAUKLIS

Domi vada: otro reizi.

Profesija/izglītība: žurnālists; bakalaura grāds ekonomikā un vadībā.

Moto: Vislielākais prieks ir sagādāt prieku citiem, vislielākais gandarījums – realizēt sarežģītas, tālejošas idejas!

Vaļasprieks: mūzika, vēsture, literatūra.

Valmiera

JĀNIS BAIKS

Domi vada: otro reizi (pirmoreiz – no 2014. gada novembra pēc Ineša Boķa ievēlēšanas LR Saeimā).

Profesija: ekonomists.

Moto: Labi biznesam, labi visiem!

Vaļasprieks: laiks kopā ar ģimeni, dažādas sportiskas aktivitātes, ja vien iespējams – brīvā

dabā, pastaigas ar suni, sekošana līdzī Valmieras un Latvijas sportistu panākumiem, esot līdzjutēju rindās.

Varakļānu novads

MĀRIS JUSTS

Domi vada: otro reizi.

Profesija/izglītība: mājturības skolotājs, maģistrs.

Moto: Izvērtēt būtiskāko un darīt visu, lai to realizētu, lai būtu gandarījums par rezultātu. Nežēlot sevi! Uzdrīkstēties un darīt!

Vaļasprieks: aktīvā atpūta, lauksaimniecība.

Vārkavas novads

ANITA BRAKOVSKA

Domi vada: otro reizi.

Profesija: skolotāja.

Moto: "Vējā augušam kokam stipras saknes." (R. Kaudzīte)

Vaļasprieks: darbošanās dārzā, ziedi un teātris.

Vecpiebalgas novads

ELLA FRĪDVALDE-ANDERSONE

Domi vada: trešo reizi (2001.–2009. g. – Inešu pagasta padomi).

Profesija/izglītība: ekonomiste (maģistra grāds), maģistra grāds arī publiskajā pārvaldē.

Moto: Neuztver sevi pārāk nopietni!

Vaļasprieks: brīvie brīži tiek pavadīti kopā ar ģimeni.

Vecumnieku novads

GUNTIS KALNIŅŠ

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: inženieris mehāniķis.

Moto: Nekad nevaļag vispirms darīt, pēc tam domāt. Un vienmēr vaļag samērot gribēšanu ar varēšanu un finansiālajām iespējām.

Vaļasprieks: sports, ceļošana.

Ventspils

AIVARS LEMBERGS

Domi vada: kopš 1988. gada.

Profesija: ekonomists.

Ventspils novads

AIVARS MUCENIEKS

Domi vada: trešo reizi (2005.–2009. g. – Užavas pagasta padomi).

Profesija: zootehniķis.

Moto: “Es esmu bagāts, man pieder viss, kas ar mani ir noticis.” (M. Čaklais)

Vaļasprieks: “Esmu aktīvs sporta fans – interesējos par autorralliju, basketbolu,

futbolu, hokeju un visiem ziemas sporta veidiem. Kopā ar domubiedriem organizēju zolītes turnīrus. Daudz laika pavadu pie dabas. Vislielāko gandarījumu sagādā rūpes par ziediem, krāšņumaugiem un piemājas dārzu.”

Viesītes novads

ALFONS ŽUKS

Domi vada: pirmo reizi.

Profesija: agronomis.

Moto: Nemeklē eglē ābolus!

Vaļasprieks: teniss, aktiermāksla, mūzika, sievietes.

Viļakas novads

SERGEJS MAKSIMOVŠ

Domi vada: trešo reizi (2005.–2009. g. – Šķilbēnu pagasta padomi).

Profesija: sabiedrības pārvalde, uzņēmējdarbības vadība.

Moto: palīdzēt cilvēkiem.

Viļānu novads

JEKATERINA IVANOVA

Domi vada: otro reizi.

Profesija: vides inženiere.

Moto: Strādāt savam novadam!

Zilupes novads

OĻEGS AGAFONOVŠ

Domi vada: ceturto reizi.

Profesija: jurists.

Moto: Tikai uz priekšu – neapstājoties!

Vaļasprieks: sports.

KAS IR PAŠVALDĪBA

Pašvaldība ir pašu vara. Šī vara nav absolūta, jo tai paralēli pastāv vēl vairāki citi publiskās varas veidi – Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO – globālās varas piemērs), Eiropas Savienība (ES – Eiropas mēroga varas piemērs), valstis vai pavalstis. Tāpēc pašvaldībai ir raksturīga likumā noteikta autonomijas vai pašvaldības pakāpe, un, jo lielāka pašvaldības autonomija – jo demokrātiskāka valsts, kuras teritorijas daļā pašvaldība izveidota.

Pašvaldības definīcija sniegta **Eiropas Vietējo pašvaldību hartā**¹. Latvija, pieņemot likumu 1996. gadā, ratificējusi šo starptautisko līgumu. Hartai ir augstāks juridiskais spēks nekā jebkuram nacionālajam tiesību aktam.

Citas definīcijas, piemēram, **likumā “Par pašvaldībām”**² dotā, ir spēkā tiktāl, ciktāl tās nav pretrunā ar hartu. Šīs definīcijas var papildināt hartā noteikto pašvaldības jēdzienu, taču šo citu likumu teksti nekādā gadījumā nav traktējami pretrunā ar hartu. Arī veids, kādā pašvaldība tiek aprakstīta **Valsts pārvaldes iekārtas likumā**³, nav definīcija, bet tikai hartas definīciju papildinošs skaidrojums vienai pašvaldības īpašībai – darboties likuma ietvaros.

Varas subjekts (tas, kam pieder vara pašvaldībā) ir teritorijas iedzīvotāju kopums, ko dēvē arī par teritoriālo kopienu. Pašvaldība nozīmē teritoriālās kopienas tiesības un spēju patstāvīgi pārvaldīt savas teritorijas iedzīvotājiem nozīmīgus jautājumus. Šīs tiesības var ierobežot vienīgi Satversme vai likums.

Teritoriālās kopienas politiku nosaka vēlētāji, izvēloties savus priekšstāvjus jeb deputātus. Daļu no lēmumiem deputāti veic pašvaldības vārdā, otru daļu – valsts vārdā. Pašvaldības būtība saistās ar pirmā veida lēmumiem un to izpildi, jo šo lēmumu leģitimitāti jeb likumību nosaka pašvaldības domes vēlēšanas. Otrā veida lēmumus pašvaldība pieņem un īsteno kā valsts palīgs (pārstāvis, aģents). Tas tiek darīts, lai samazinātu valsts izdevumus un sagādātu teritorijas iedzīvotājiem lielākas ērtības.

Latvijā bija izveidojušies divi vēsturiski pašvaldību mērogi – pagasta pašvaldības un apriņķa pašvaldības, kas ar nelielām izmaiņām skaita un nosaukumu ziņā valsts teritorijā pastāvēja kopš 1866. gada pašvaldību reformas. Vietējo pašvaldību skaits svārstījās no 500 līdz 600, apriņķu (rajonu) skaits – no 19 līdz 56.

Pirms 2009. gada pašvaldību vēlēšanām Latvijā bija 41 novada, 424 pagastu, 50 rajona pilsētu, septiņu republikas pilsētu un 26 rajonu pašvaldības. Novadiem, rajonu pilsētām un pagastiem kompetences neatšķirās, un tās dēvēja par vietējām pašvaldībām. Rajoniem bija reģionālo pašvaldību statuss, bet republikas pilsētām vienlaikus bija abu pašvaldību veidu kompetence.

Pirms astoņiem gadiem viena puse no administratīvi teritoriālās reformas noslēdzās, izveidojot 118 vietējās pašvaldības – 109 novadus un deviņas republikas pilsētas. 2011. gadā novadu skaits palielinājās, jo no viena novada izveidojās divi.

¹ **Eiropas Vietējo pašvaldību harta – European Charter of Local Self Government.**

Šā starptautiskā līguma 3. pants nosaka:

“3. pants. Vietējās pašvaldības jēdziens

1. Vietējā pašvaldība nozīmē vietējo varu tiesības un spēju likuma robežās regulēt un vadīt nozīmīgu publisko lietu daļu **uz savu atbildību** un vietējo iedzīvotāju interesēs.

2. Šīs tiesības realizē padomes vai vēlētāju sapulces, kuru locekļus brīvi ievēl, aizklāti balsojot, uz tiešu, vienlīdzīgu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata, kurām var būt padotas izpildinstitūcijas. Šis princips nekādā veidā neietekmē tiesības izmantot pilsoņu sapulces, referendumus un jebkuras citas pilsoņu tiešās līdzdalības formas, kur to atļauj likums.”

Līgumu mūsu Saeima ratificēja ar 1996. gada 22. februāra likumu “Par 1985. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartu”, kurā Latvija pievienojās 26 no 30 hartas paragrāfiem. 1998. gadā Saeima ratificēja vēl trīs šīs hartas paragrāfus.

² **Likums “Par pašvaldībām”.**

Pieņemts Saeimā 1994. gada 19. maijā.

Šā likuma 3. pants nosaka:

“Vietējā pašvaldība ir **vietējā pārvalde**, kas ar pilsoņu vēlētas pārstāvniecības – domes – un tās izveidoto institūciju un

iestāžu starpniecību nodrošina likumos noteikto funkciju, kā arī šajā likumā paredzētajā kārtībā Ministru kabineta doto uzdevumu un pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses.”

³ **Valsts pārvaldes iekārtas likums.**

Pieņemts Saeimā 2002. gada 6. jūnijā.

Šā likuma 1. pantā dots skaidrojums:

“**Atvasināta publiska persona** – pašvaldība vai cita ar likumu vai uz likuma pamata izveidota publiska persona. Tai ar likumu piešķirta sava autonoma kompetence, kas ietver arī sava budžeta veidošanu un apstiprināšanu. Tai var būt sava manta.”

Savukārt šā paša likuma 8. panta ceturtdā daļa paskaidro, ka “pašvaldība, **pildot valsts pārvaldes funkcijas**, kas saskaņā ar likumu nodotas tās autonomā kompetencē, atrodas Ministru kabineta **pārraudzībā likumā “Par pašvaldībām” noteiktajā kārtībā un apjomā”.**

Atvasināšana no valsts nozīmē, ka pašvaldības tiesību apjomu nosaka valsts ar saviem likumiem. Tas nav pret-runā ar hartu, taču nenozīmē, ka pašvaldība, pildot pašvaldībai raksturīgās funkcijas, būtu padota valstij. Valsts tikai pārrauga pašvaldības patstāvīgās darbības likumību.

Šobrīd Latvijā ir **119 vietējās pašvaldības – 110 novadi un deviņas republikas pilsētas**. Visām pašvaldībām ir vienāds – vietējo pašvaldību statuss. Jautājums par reģionālo pašvaldību izveidi joprojām ir aktuāls, taču reformas otra puse – reģionālo pašvaldību izveidošana – atlikta uz nenoteiktu laiku.

Valsts ir centralizējusi virkni funkciju, kuru regulēšanas vai izpildes rezultāti iepriekšējos 27 gados ir nesekmīgi, tās kopā ar finansējumu būtu lietderīgi nodot tieši vēlētām reģionu pašvaldībām. Atsevišķas vietējo pašvaldību funkcijas arī ievērojami pārsniedz vietējās pašvaldības mērogu, to īstenošanai nepieciešami savstarpējie norēķini. Reģionālo funkciju veikšanai valstij būtu jāatdod daļa nodokļu ieņēmumu līdz ar šo nodokļu administrēšanu. Tam vajadzīga izpratne par reģionālo attīstību kā nacionālo prioritāti un spēja domāt un rīkoties nacionālajās interesēs.

Reformas gaitā vietējo pašvaldību funkcijas tika paplašinātas, attiecinot uz tām līdzšinējo reģionu – rajonu funkcijas. Kompetences ziņā novadi tagad

neatšķiras no republikas pilsētām. Palikuši divi atšķirīgi nosaukumi.

Latviešu valodā ir trīs līdzīgi vārdi, gandrīz sinonīmi – pašpārvalde, vietvaldība un pašvaldība. Laika gaitā katrs no šiem vārdiem ieguvis atšķirīgu nozīmi.

Pašpārvalde ir personu apvienība, kas īsteno patstāvīgi izveidotu pārvaldi. Parasti pieņem, ka pašpārvaldei, lai tā likumīgi iegūtu varu, nepieciešams likuma mandāts.

Vietvaldība ir vietējā vara kādā noteiktā teritorijā. Parasti šo vārdu attiecina uz nacionālās valdības izveidotu varu.

Pašvaldība ir noteiktā teritorijā dzīvojošo pilsoņu izveidota vietējā vara, kas darbojas šajā teritorijā. Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā pašvaldības izveidošanas tiesības ieguvuši arī pārējo dalībvalstu pilsoņi, ja viņi dzīvo attiecīgajā teritorijā vai viņiem šajā teritorijā pieder nekustamais īpašums. Dažās valstīs pašvaldības izveidošanā piedalās arī citi teritoriālās kopienas locekļi – nepilsoņi.

KAS IR PAŠVALDĪBAS POLITIKA

Politika ir process, kurā cilvēku grupa pieņem lēmumus. Visbiežāk šo jēdzienu attiecina uz valstīm, to savienībām, pašvaldībām un politiskajām partijām. Taču grupas lēmuma pieņēmējs var būt arī cita veida personu apvienība – komercsabiedrība, arodbiedrība, akadēmiska vai reliģiska organizācija u.tml.

Politika kā zinātnes nozare savulaik veidoja vienu no trim zinātnes pamata sastāvdaļām kā mācība par valsti (Grieķijā – pilsētu) un ar to saistītajām problēmām. Politikas zinātne parasti iedala politikas filozofijā, politiskajā ekonomikā un publiskajā administrācijā. Politikai ir arī šaurākas definīcijas, kas atspoguļo kādu šā jēdziena elementu. Tā, piemēram, vācu 19. gadsimta zinātnieks un publiskās administrācijas teorijas pamatlicējs Makss Vēbers politiku nosauca par “cīņu par varu”.

Ar **pašvaldības politiku** parasti saprot vidēja vai ilgtermiņa stratēģiju kādā pašvaldības kompetences jautājumā. Turklāt stratēģija šajā gadījumā nav tikai plāns, bet ciklisks process. Cikls parasti sakrīt ar vienu vai vairākiem vēlēšanu periodiem. Tas ir sašaurināts politikas jēdziens, galvenokārt par šo politikas daļu notiek komunikācija ar sabiedrību.

Visbiežāk politiku formulē attīstības stratēģijas, plāna, programmas vai koncepcijas veidā. Šāda politika ietver pašreizējās situācijas vērtējumu, sasniedzamo mērķu un uzdevumu formulējumu un darbības plānu

saskaņā ar pašvaldības rīcībā esošajiem resursiem. Pašvaldības politika ir saistoša tikai pašvaldības darbiniekiem un kalpo viņiem kā rīcības vadlīnija.

Risinot līdzīgas problēmas, dažādas pašvaldības var izvēlēties **atšķirīgas politikas**. Tam var būt vairāki iemesli:

- atšķirīga sociāli ekonomiskā situācija (iedzīvotāju izglītība vai vecuma struktūra, infrastruktūras līmenis, parādu apjoms, dominējošās saimniecisko aktivitāšu formas un tamlīdzīgi faktori);
- atšķirīgi deputātu ekonomiskie vai politiskie uzskati;
- atšķirīgi iedzīvotāju aptaujas rezultāti;
- atšķirīgi deputātu priekšvēlēšanu solījumi saviem vēlētājiem.

Politikas dokumenti pašvaldībai ir nepieciešami, lai tās darbinieki gatavotu saistošo noteikumu projektus, priekšlikumus rīcībai ar pašvaldības īpašumu vai pašvaldības pakalpojumus atbilstoši domes deputātu noteiktajām pamatnostādņēm.

Pašvaldības politikai (autonomās kompetences jautājumos) nav jāsakrīt ar valsts politiku pat tad, ja šī politika attiecas uz vienu un to pašu nozari. Saskaņā ar Satversmes 1. pantu¹ mūsu valsts iekārta garantē

¹ **Latvijas Republikas Satversme.**

Tās 1. pants, kuru var grozīt tikai ar visas tautas nobalsošanu, nosaka, ka
“Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

demokrātiskos principus, tajā skaitā **plurālismu**. Nevienam nav tiesību uzspiest visiem vienādus uzskatus. Pašvaldības būtība ir lēmumu un iespēju dažādība un to piemērošanā vietējiem apstākļiem.

Politiskos mērķus savu (autonomo) funkciju jomā pašvaldība nosaka patstāvīgi. Līdzekļus šo mērķu sasniegšanai drīkst izvēlēties vienīgi likuma ietvaros. Ja pašvaldības deputāti savas kompetences jomā īsteno nevis savu vēlētajū gribu, bet kaut ko citu, piemēram, valdības politiku, tad šāda rīcība ir vēlētajū krāpšana, līdz ar to tiek pārkāpti demokrātiskie principi.

Pašvaldība pilda ne tikai savas, t.i., pašvaldības funkcijas, bet arī valsts funkcijas, ja to paredz likums vai līgums. Pildot valsts (deleģētās) funkcijas, pašvaldībai nav tiesību uz patstāvīgu politiku – tās pienākums šādos gadījumos ir īstenot valsts politiku. Valsts politika parasti pastāv valdības pamatnostādņu, plānu, koncepciju vai programmu formā. Saskaņā ar Eiropas Vietējo pašvaldību hartu šādos gadījumos valstij jāļauj piemērot valdības akceptēto politiku vietējiem apstākļiem².

Pašvaldības divējādā daba (daļā jautājumu rīkojoties patstāvīgi, citos jautājumos – saskaņā ar centrālās valdības politiku) tiek izmantota, lai maldinātu sabiedrību. Tas, ka pašvaldība daļā jautājumu ir padota centrālajai valdībai, nenozīmē padotību jebkurā gadījumā. Pašvaldība drīkst būt patstāvīga jautājumos, kuros likums šo patstāvību neierobežo

(tajā skaitā arī gadījumos, kad patstāvība tiek īpaši noteikta likumā).

Ikdienā vārdu “**politika**” lieto arī citā nozīmē³. Ar to saprot dažādus pasākumus un paņēmienus, ko nākas lietot, lai iegūtu varu vai noturētos pie tās. Reizēm ar vārdu “politika” apzīmē korporatīvo attiecību izmantošanu personīgā labuma gūšanai, izmantojot varas resursus. Vairāki nacionāla līmeņa politiķi (piemēram, Čeveris, Šķēle, vēlāk arī citi) savu pieteikumu politikā sāka ar paziņojumu, ka viņi neesot “politiki”, ar to mēģinot norobežoties no politikas šādā izpratnē. Katrās vēlēšanās parādās kandidāti, kas šādi maldina vēlētajus.

Tamlīdzīgi paziņojumi var dot īslaicīgus ieguvumus, taču kopumā tie dezorientē sabiedrību. Šādu paziņojumu rezultātā veidojas politikas jēdziena sadzīviski kropļojumi. Svešvalodās, lai raksturotu šo atšķirību, lieto divus vārdus, piemēram, angļu valodā – “*policy*” un “*politics*”.

Pašvaldības deputātus ievēl tāpēc, lai viņi nodarbotos ar politiku, tādējādi īstenojot savu vēlētajū gribu. Bez politikas nebūtu ne demokrātijas, ne pašvaldību.

² Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

Tās 4. panta 5. paragrāfs paredz, ka attiecībā uz centrālās vai reģionālās varas deleģētām funkcijām vietējai pašvaldībai “*pēc iespējas jāļauj izvēlēties to izpildes piemērošanas nosacījumus*”.

³ “Politika ir netīra spēle” – tautas sakāmvārds.

LIKUMDOŠANA UN PAŠVALDĪBA

Terminu “**likums**” var izmantot gan šaurā veidā, saucot par likumu tikai parlamenta likumus, gan plašā nozīmē – par likumu uzskatot arī citu veidu vispārēja rakstura normatīvos tiesību aktus. Latvijā vārdu “likums” biežāk lieto šaurā nozīmē, un tas nozīmē, ka ar likumdošanu mūsu valstī nodarbojas vienīgi Saeima. Taču šāda likumdošanas izpratne ir grūti izskaidrojama citu valstu pilsoņiem, jo tik šauri saprast likumus ir Latvijas nacionālā īpatnība, kas citviet reti sastopama.

Normāli par **likumu** uzskata arī citu publisko varu, kā arī citu valsts orgānu izdotos vispārēja rakstura normatīvos aktus. Eiropas Savienības likumi ir konstitucionālie dalībvalstu līgumi, regulas un direktīvas, ko var pieņemt dažādi ES orgāni: Eiropadome (tajā darbojas ministri, kas pārstāv dalībvalstis), līdzlemšanas procedūrā Eiropadome kopā ar Eiropas Parlamentu, kā arī Eiropas Komisija (Eiropas Parlamenta izveidots izpildorgāns). Pēc analogijas, par likumiem plašākā nozīmē varētu uzskatīt arī Latvijas teritorijā saistošos Ministru kabineta noteikumus, ko izdevis valsts izpildorgāns. Tāpat par vietējiem likumiem šā vārda

plašākā nozīmē varētu saukt arī vispārēja rakstura tiesību aktus, ko pieņem pašvaldība.

Tāpēc par likumdošanu vienkāršības labad sauksim **vispārēja rakstura normatīvo tiesību aktu izdošanu**.

Eiropas Vietējo pašvaldību harta paredz pašvaldībām vietējās likumdošanas tiesības¹. Latvijā šīs tiesības dēvē par **saistošo noteikumu** pieņemšanu. Šādi noteikumi nosaka vispārīgas tiesību normas, kas ir saistošas katrai fiziskajai vai juridiskajai personai pašvaldības teritorijā.

Ja likumos pašvaldību funkcijas būtu strikti nodalītas no valsts funkcijām, kā to iesaka harta², tad nebūtu

¹ Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

Tās 3. panta 1. paragrāfs nosaka tiesības regulēt un pārvaldīt nozīmīgu publisko lietu daļu.

² Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

4. panta 4. paragrāfs iesaka, ka pašvaldību pilnvarām jābūt pilnām un ekskluzīvām.

iespējama situācija, ka valsts un pašvaldības izdotie tiesību akti reglamentē vienu un to pašu jautājumu. Diemžēl prakse ievērojami atšķiras no idealizētas teorijas. Latvijā pašvaldību tiesības izdot saistošos noteikumus tiek reglamentētas likumā "Par pašvaldībām"³.

Pašvaldību saistošie noteikumi iedalāmi divās lielās grupās:

- noteikumi, par kuriem pati **pašvaldība ir tiesīga** noteikt administratīvo atbildību (pieļaujamās jomas uzskaitītais likuma "Par pašvaldībām" 43. panta pirmajā daļā; šo uzskaitījumu var papildināt citos likumos);
- noteikumi, par kuriem **pašvaldība nav tiesīga** noteikt administratīvo atbildību (vispārējs deleģējums attiecībā uz autonomajām funkcijām).

Deleģējumu attiecībā uz autonomo funkciju jomu ievieša saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 2005. gada marta grozījumiem. Galvenā motivācija pašvaldību likumdošanas kompetences paplašinājumam bija saistīta ar nepieciešamību ievērot personai negatīvu administratīvo aktu procedūru.

Tā, piemēram, ja pašvaldība patstāvīgi izlēmusi no sava budžeta finansēt kora braucienu, teiksim, uz Japānu, tad tādu pašu finansējumu varētu prasīt arī otrs koris. Atteikums otram korim ir negatīvs administratīvs akts, kas jābalsta uz normatīvo aktu. Šāds normatīvais akts ir pašvaldības saistošie noteikumi, kuros aprakstīti kritēriji, pēc kādiem pašvaldība finansē pasākumus. Iecerēts, ka, paplašinot kompetenci saistošo noteikumu izdošanā, pašvaldība nezaudēs pret otru kora prasību administratīvajā tiesā.

Latvijā ir spēkā šāda **ārējo normatīvo aktu hierarhija** (augstāka vai zemāka spēka akti):

- starptautiskie līgumi,
- nacionālie likumi,
- Ministru kabineta noteikumi,
- pašvaldību saistošie noteikumi.

Tiek uzskatīts, ka augstākā spēka akts ir Satversme. Nākotnē šis uzskats varētu mainīties, jo gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan Eiropas Savienības tiesas šo jautājumu traktē citādi, uzskatot, ka nacionālās konstitūcijas ir zemāka ranga dokumenti nekā starptautiskie līgumi. Vienā izpratnē Eiropas Vietējo pašvaldību harta ir augstāka ranga akts nekā Satversme, citā – otrādi.

Ja sastopamas pretrunas starp vairākiem viena līmeņa tiesību aktiem (piemēram, diviem likumiem), tad salīdzina attiecīgo normu raksturu – **speciālā norma ir stiprāka par vispārīgo**. Ja šādā veidā nevar jautājumu atrisināt, tad **stiprāka ir jaunākā norma**.

No 1922. līdz 2007. gadam Ministru kabinetam bija tiesības izdot noteikumus ar likuma spēku Satversmes 81. panta kārtībā. Šis pants bija domāts ārkārtas situācijām, kad nav iespējams likumu pieņemt Saeimā. Diemžēl no 1993. līdz 2007. gadam iedibinājās prakse, ka Ministru kabinets šīs tiesības izmantoja nevis ārkārtas situācijām, bet savas ikdienas neizdarības kompensēšanai. Saeimas brīvlaikos tika pieņemti noteikumi ar likuma spēku, kam nebija nekāda sakara ar ārkārtas situācijām. Tas noveda pie Satversmes 81. panta atcelšanas, un LPS bija viena no šīs atcelšanas ierosinātājām.

³ Likums "Par pašvaldībām".

Likuma 14. pantā teikts, ka "savu funkciju izpildes nodrošināšanai likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības izdod saistošus noteikumus".

Tālāk 43. un 44. pantā:

"43. pants. Dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, ja tas nav paredzēts likumos, šādos jautājumos:

- 1) par republikas pilsētas vai novada teritorijas apbūvi;
- 2) par publiskā lietošanā esošo mežu un ūdeņu, kā arī par republikas pilsētas vai novada īpaši aizsargājamo dabas un kultūras objektu aizsardzību un uzturēšanu;
- 3) par tirdzniecību publiskajās vietās, kā arī par alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības laika un vietas ierobežojumiem;
- 4) par sabiedrisko kārtību;
- 5) par namu un to teritoriju un būvju uzturēšanu;
- 6) par sanitārās tīrības uzturēšanu un īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas (gājēju ietves, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvji, caurtekas vai zālāji līdz brauktuves malai) kopšanu;
- 7) par reklāmas materiālu, izkārtnu, sludinājumu un citu informatīvo materiālu izvietošanu publiskās vietās;
- 8) par sabiedriskā transporta lietošanu;
- 9) par republikas pilsētas vai novada teritorijas labiekārtošanu, zaļumstādījumu uzturēšanu un aizsardzību;
- 10) par mājdzīvnieku uzturēšanu;
- 11) par republikas pilsētas vai novada pašvaldības inženier-

komunikāciju un transporta infrastruktūras aizsardzību; 12) par dzīvojamo māju (dzīvokļu) pārveidošanu par nedzīvojamām mājām (nedzīvojamām telpām) atbilstoši pašvaldības teritoriālās attīstības plānam;

13) par citiem likumos un Ministru kabineta noteikumos paredzētajiem jautājumiem.

Novada dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus arī par nezāļu apkarošanu, ķimikāliju un minerālmēsļu lietošanu un glabāšanu un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu.

Dome var pieņemt saistošos noteikumus arī, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi.

Pildot deleģētās valsts pārvaldes funkcijas un pārvaldes uzdevumus, dome var pieņemt saistošos noteikumus tikai tad, ja tas paredzēts likumā vai Ministru kabineta noteikumos.

44. pants. Republikas pilsētas dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, ja tas nav paredzēts likumos, šādos jautājumos:

- 1) par pasākumiem, kas veicami, lai novērstu epidēmiju un epizootiju izplatīšanos;
- 2) par sabiedrisko kārtību stihisku nelaimju gadījumos vai citos ārkārtējos apstākļos, par pasākumiem to seku novēršanai;
- 3) par pilsētas īpaši aizsargājamo dabas objektu, kā arī kultūras pieminekļu aizsardzību;
- 4) par citiem likumos un Ministru kabineta noteikumos paredzētajiem jautājumiem."

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Līdz pat 2008. gadam Ministru kabinetam bija brīvprātīgās iniciatīvas tiesības – līdzīgi kā pašvaldībām. Ja kāds valstiski svarīgs jautājums nebija noregulēts ar likumu, Ministru kabineta iekārtas likums paredzēja tiesības izdot saistošos noteikumus pēc savas iniciatīvas, bez īpaša pilnvarojuma likumā. Taču tagad Ministru kabinets šādas tiesības zaudējis, tam jārikojas Saeimas uzdoto pilnvaru ietvaros.

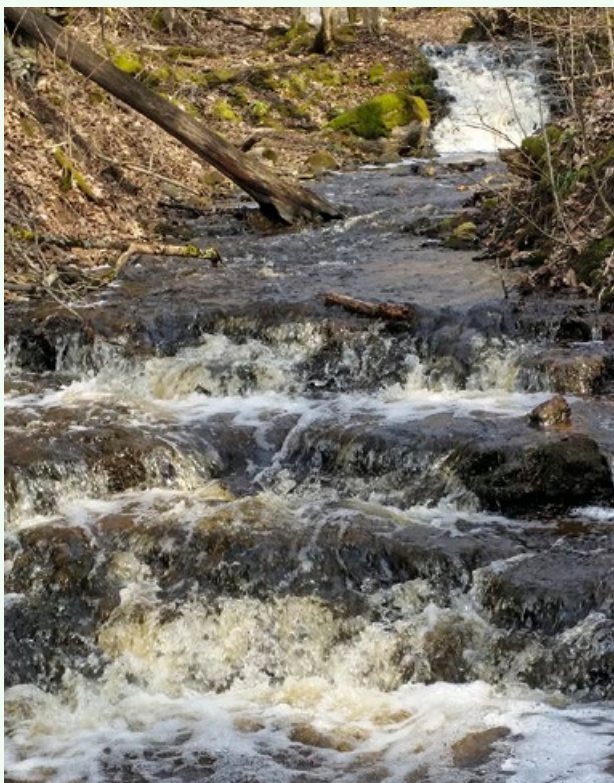
Pašvaldībām **brīvprātīgās iniciatīvas tiesības** ir saglabājušās. Funkcija, ko pašvaldība uzņemas brīvprātīgi, nevar dublēt kādas ministrijas vai citas pašvaldības funkciju. Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 12. pantu⁴ pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas uzskatāmas par autonomajām funkcijām, tādēļ uz tām attiecas likumdošanas tiesības.

Tādējādi Ministru kabineta noteikumi ir likumam pakārtoti akti (tie zaudē spēku, ja tiek atcelta deleģējošā norma), bet pašvaldības saistošie noteikumi var būt gan likumam pakārtoti (likums var paredzēt obligātu saistošo noteikumu pieņemšanu, piemēram, pašvaldības nolikums), gan nebūt likumam pakārtoti un izdoti pēc pašu iniciatīvas atbilstoši tiesībām.

Laika gaitā arvien lielāku nozīmi iegūst arī **tiesību principi**. Ja pašvaldība konstatē, ka kāds augstāka ranga akts pārkāpj tās tiesības, tad priekšlikumu par attiecīgās normas atcelšanu var ierosināt Satversmes tiesā.

⁴ Likums "Par pašvaldībām".

Tā 12. pants nosaka pašvaldības tiesības realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu.

Pašvaldībai saistošo noteikumu tekstā jānorāda, uz kādu tiesību normu pamatota šo noteikumu izdošana. Šeit iespējami vairāki gadījumi.

- Kāds speciālais likums uzdod pašvaldībām šādus noteikumus pieņemt – šāda situācija parasti attiecas uz valsts deleģētajām funkcijām, jo valsts deleģētās kompetences jomā pašvaldība nevar izrādīt brīvprātīgas iniciatīvas. Dažkārt pašvaldības saistošo noteikumu pieņemšana kā īpašs obligātais pienākums tiek paredzēta arī autonomās kompetences jomā (piemēram – atkritumu apsaimniekošanas noteikumi). Šādā gadījumā pašvaldības saistošo noteikumu izdošanu pamato ar norādi uz konkrēto tiesību normu speciālajā likumā vai (valsts kompetences gadījumā) arī normu Ministru kabineta noteikumos.
- Pašvaldība ir patstāvīgi nonākusi pie slēdziena, ka papildus likumos un Ministru kabineta noteikumos sastopamajām normām nepieciešams īpašs regulējums pašvaldības teritorijā – šādā gadījumā saistošo noteikumu izdošanu pamato ar atsauci uz likuma "Par pašvaldībām" 43. panta pirmo daļu (ja noteikumi attiecas uz tādējiem, par kuriem drīkst noteikt administratīvo atbildību) vai 43. panta otro daļu.

Likumā "Par pašvaldībām" ir precizēta **pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās kārtība**. Saistošie noteikumi (izņemot noteikumus par pašvaldības budžetu) stājas spēkā pēc to publicēšanas.

Pēc noteikumu pieņemšanas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai tiek dota iespēja pārbaudīt domes pieņemto un domes parakstīto noteikumu tiesiskumu, sniedzot atzinumu mēneša laikā no to saņemšanas brīža. Likuma 45. pantā pašvaldībai noteikts pienākums **triju darba dienu laikā** pēc parakstīšanas **nosūtīt noteikumus ministrijai**.

Ja atzinumā norādīts, ka atsevišķas noteikumu normas vai visi noteikumi ir pretiesiski, tad lēmumu, ko darīt tālāk, pieņem dome. Izvērtējot ministrijas viedokli, pastāv divas iespējas:

- 1) **piekrist** – tādā gadījumā dome precizē noteikumus atbilstoši atzinumā norādītajam un tos publicē (otreiz noteikumi uz ministriju nav jāsūta);
- 2) **nepiekrist** – tādā gadījumā dome savā lēmumā norāda pamatojumu, kāpēc tā nepiekrīt ministrijas viedoklim par pretiesiskumu. Saskaņā ar šādu lēmumu dome publicē saistošos noteikumus, un tie stājas spēkā.

Likums paredz ministram tālākas darbības iespējas, ja viņam šķiet, ka pašvaldība rīkojas nelikumīgi – saistošos noteikumus var apturēt. Savukārt pašvaldība var ministra rīkojumu apstrīdēt Satversmes tiesā u.tml.

LIKUMDOŠANAS IZMAINAS PĒC VIETĒJO PAŠVALDĪBU ADMINISTRĀTĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS

Pirms astoņiem gadiem Latvijā noslēdzās administratīvi teritoriālā reforma (ATR), bet līdz loģiskam noslēgumam nav pavirzījies jautājums par reģionālo reformu.

Grozījumi likumā “Par pašvaldībām” noteica jaunu pašvaldības statusu – visas pašvaldības ir **vietējās pašvaldības**. Minēts, ka Rīga ir galvaspilsēta, kā arī pieminēti novadi un republikas pilsētas. Galvaspilsētai ir vairākas dalītas atbildības funkcijas ar valsti (17². pants). Dažos jautājumos republikas pilsētas dome atšķirībā no novada domes var pieņemt saistošus noteikumus, nosakot administratīvo atbildību (44. pants). Latvijas Pašvaldību savienība ir tiesīga pārstāvēt visu pašvaldību kopīgo viedokli, ja tajā iestājušies vairāk nekā puse novadu un vairāk nekā puse republikas pilsētu pašvaldību (96. pants). Kā redzams, atšķirības starp minētajiem pašvaldību veidiem ir minimālas.

Likumā tika izdarīts būtisks papildinājums par **domes priekšsēdētāja atbildību**. 42. panta trešā daļa nosaka, ka “domes priekšsēdētājs par domes lēmumu lietderību un tiesiskumu atbild kā koleģiālas institūcijas loceklis”, un paskaidro, ka domes priekšsēdētājam piešķirtās pēcpārbaudes tiesības nepadara sēdes vadītāju par vienīgo atbildīgo (48. pants). Par lēmuma lietderību un tiesiskumu vienlīdz atbild visi vārdiskajā procedūrā nobalsojušie.

Lēmumu pieņemšanas gaitā var gadīties, ka kādas normas tiesiskums nav pienācīgi izvērtēts. Tas nenozīmē, ka tūlīt iestāsies administratīvā vai pat kriminālā atbildība. Visos gadījumos tiesa izvērtēs, vai pārkāpums izdarīts tīši, un kādas ir šā pārkāpuma sekas saskaņā ar likumos noteiktajām procedūrām, pat tad, ja pret deputātiem tiktu ierosināta lieta.

Vietējās reformas noslēguma fāzē saasinājās pretrunas starp valdošajām politiskajām partijām, kas centās “optimizēt” novadu teritorijas atbilstoši saviem priekšstatiem par politisko izdevīgumu, no vienas puses, un pagastu un pilsētu pašvaldībām, no otras puses, kas centās apjaust, kā reformu uztver iedzīvotāji un kā varēs organizēt darbu pēc vēlēšanām. Vairāk nekā 30 pašvaldību Satversmes tiesā apstrīdēja Ministru kabineta apstiprināto novadu karti. Pašvaldību argumenti bija tik spēcīgi un likumu (gan starptautisko, gan nacionālo) pārkāpumi tik acīmredzami, ka valdībai radās bažas par Satversmes tiesas iznākumu. Tādēļ tika izdomāts variants, kā neizskatīt pašvaldību iesniegumu Satversmes tiesā – Saeima atcēla Administratīvi teritoriālās reformas likumu un

ietvēra reformas noslēgumā nepieciešamās normas citā, jaunā likumā. Tā radās **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums**.

Satversmes tiesai radās iespēja izvairīties no pašvaldību prasības izskatīšanas pēc būtības, aizbildinoties, ka apstrīdētās Ministru kabineta noteikumu normas tāpat jau ir zaudējušas spēku. Tomēr noteikumu likumības izvērtējums periodā, kamēr tie vēl bija spēkā, varēja būtiski ietekmēt vietējās reformas noslēguma procesu. Satversmes tiesas tiesnešiem šī izvairīšanās no sava pienākuma pildīšanas paliks kā ētikas problēma arī nākotnē.

Likumā izdevies panākt virkni **demokrātisku normu**, kas nostiprina pašvaldību:

- nevar būt administratīvā teritorija bez pašvaldības (1. pants), valsts pārvaldes iestādes administratīvajā teritorijā var darboties (3. pants), taču pašvaldības esamība ir primāra;
- apriņķi ir administratīvās teritorijas, tātad tajos jāizveido pašvaldības (5. pants);
- lēmumu par administratīvo teritoriju izveidošanu pieņem Saeima (nevis Ministru kabinets, kas būtu mazāk demokrātiski).

Diemžēl atkal apstiprinājās valdības tiesiskais nihilisms un nespēja risināt reģionālās reformas jautājumus.

Tūlīt pēc administratīvi teritoriālās reformas pirmās kārtas pabeigšanas tika virzītas idejas par otrās kārtas (reģionālā reforma) neveikšanu vispār, kā arī rosināts turpināt apvienošanu. Formāli tika virzīta doma, ka vienādas kvalitātes pakalpojumus varot nodrošināt tikai pietiekami lielās teritorijās. Tas norādīja uz diviem apstākļiem:

- argumentētāju neizpratne par pašvaldības būtību. Pašvaldību izveidošanas iemesls ir tieši autonomās funkcijas, kuras jāveic atšķirīgi, maksimāli elastīgi piemērojoties vietējiem apstākļiem. Valsts atbildībā jābūt vienādajām funkcijām, pašvaldības atbildībā – dažādajām;
- patieso reformas “bīdītāju” vienaldzība par pašvaldības pakalpojumu kvalitāti, jo ATR pamatā vienmēr bijušas politiskas intereses – cīņa par varu un tās izrietošām iespējām¹. Tieši dažādība ļauj sasniegt lielāko iespējamo efektu pie ierobežotiem finanšu un darbaspēka resursiem.

Jau reformas gaitā valdība “rūpējās”, lai reģionālajām

¹ M. Pūķis. *Pašu valdība*, LPS, 2010, 7. nodaļa, 304.–337. lpp.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

pašvaldībām nebūtu materiālās bāzes, nododot rajonu pašvaldību īpašumu vietējām pašvaldībām, kas izraisīja dabisku izlietojuma optimizāciju. Šāds risinājums automātiski sadārdzina reģionālo pašvaldību izveidi nākotnē.

Nespējot īstenot valsts reģionu izveidošanas ideju (šajā jautājumā valdošā koalīcija nevarēja vienoties par nozaru ministriju lomas samazināšanu), tika virzīti citi antireģionalizācijas pasākumi. Sākotnēji atzīstot sadarbības iestāžu lietderību (vajadzēja juridiski korekti pārņemt rajonu funkcijas, attiecinot tās uz rajonu veidojošajiem novadiem), tika pieņemts pašvaldību kopējo iestāžu regulējums likuma "Par pašvaldībām" 99., 99¹.-99⁴. pantos. Tomēr gan Finanšu ministrija, gan Tieslietu ministrija bremsēja šo pantu ieviešanu. Rezultātā sadarbība attīstās citādi – deleģējot ar līgumiem vairāku pašvaldību funkcijas vienas pašvaldības iestādei.

Valdībām līdz šim nav bijusi vēlēšanās, balstoties uz objektīviem datiem, izvērtēt iepriekšējās reformas rezultātus. Statistika par pirms ATR pirmās kārtas pastāvošo pagastu un pilsētu sociāli ekonomiskajiem rādītājiem netiek ne apkopota, ne analizēta. Tas norāda uz bailēm uzzināt iepriekšējās reformas rezultātus.

Lai sagatavotu nākamo apvienošanu, tiek organizēta pašvaldību šķelšana. Jau 2010. gadā, strādājot pie valsts ilgtermiņa stratēģijas "Latvija 2030", noteikta

atšķirīga attīstības perspektīva, izdalot funkcionālas zonas:

- Eiropas līmeņa metropole,
- Baltijas jūras reģiona attīstības centri,
- nacionālas nozīmes attīstības centri,
- reģionālas nozīmes attīstības centri,
- lauku attīstības telpa,
- Rīgas metropoles areāls,
- Baltijas jūras piekraste,
- ūdeņi,
- austrumu pierobeža,
- dabas aizsardzības, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju koncentrācijas telpas,
- lielās ostas,
- mazās ostas,
- lidosta "Rīga",
- nacionālas nozīmes lidostas.

Šāds, šķietami nevainīgs sadalījums, pie kļūdainas valsts investīciju politikas izraisīja sacensību par augstāku teritorijas statusu. 2013. gada Reģionālās politikas pamatnostādņēs un sekojošajā Nacionālās attīstības plānā (NAP) 2014.-2020. gadam dažādu līmeņu "attīstības centriem" jau paredzētas neproporcionālas ES investīciju iespējas, bet pārējās pašvaldības tiek atstātas novārtā.

Ap centriem tiek rosināts veidot "sadarbības teritorijas", sākumā izliekoties, ka tām nebūs saistības ar pašvaldību apvienošanu. Tomēr īlenu maisā nevar noslēpt! Ministriņām nekādas sadarbības teritorijas nav vajadzīgas, bet kārtējā apvienošana draud ar jaunu depopulācijas vilni. Tāpēc daudzi valdošās koalīcijas politiķi skaidri un gaiši runā par apvienošanu.

Pašvaldības politiķi tiek ievēlēti, lai rūpētos par savas teritorijas priekšrocībām. Dalīšana perspektīvajos un neperspektīvajos atvieglo "skaldi un valdi" politiku, iespēju pasliktināt pašvaldību stāvokli kopumā, lai pārvirzītu resursus uz nozarēm. Tieši šādā virzienā iecerēta nodokļu sistēmas reforma. Īpaši graujoša teritorijām ar zemiem ienākumiem ir papildu progresivitāte, kas var pat daudzkārt samazināt pašvaldības nodokļu ieņēmumus šajās teritorijās. Šāds graujošs efekts gaida arī četras no deviņām republikas pilsētām.

Pašvaldību savstarpējā konkurence vērtējama pozitīvi, tā perspektīvā veicina dažādību un vietējo resursu izmantošanas optimizāciju. Tajā pašā laikā kopējās pašvaldību intereses var aizstāvēt, tikai vienojoties par šīm interesēm un atrodot sabiedrotos.

Ja partijas pēc 2018. gada Saeimas vēlēšanām vēlas leģitīmi turpināt ATR, šis priekšlikums tām jāiekļauj savās priekšvēlēšanu programmās un jāuzņemas atbildība par sekām. Pirms iepriekšējām Saeimas vēlēšanām neviens politiskais spēks neriskēja ar šādu nepopulāru piedāvājumu.

LR PAŠVALDĪBU REFORMU KONCEPCIJA (atbalstīta LPS 2. kongresā 1993. gadā)

1992. gadā Augstākā Padome nolēma izstrādāt pašvaldību reformu koncepciju. Tā līdz 1993. gadā notikušajām 5. Saeimas vēlēšanām netika pabeigta, tomēr šis koncepcijas projekts tika apspriests un guva pozitīvu vērtējumu LPS 2. kongresā.

Koncepcijas izstrādē piedalījās Augstākās Padomes deputāti, Augstākās Padomes Pašvaldību nodaļas darbinieki, Ministru Padomes Pašvaldību nodaļas darbinieki un pašvaldību vadītāji ar LPS mandātu. Šā projekta idejas ilgstoši un stabili ietekmēja Latvijas Pašvaldību savienības politiku.

Salīdzinot 1993. gada janvāra koncepcijas redakciju ar vēlākajiem dažādu valdību politikas dokumentiem pašvaldību jautājumos (sākot ar 1993. gada novembrī Ministru kabinetā pieņemto un līdz pat 2008. gada administratīvi teritoriālās reformas politikas dokumentiem), var konstatēt, ka pirmā izvirzīja visplašākos mērķus un vislabāk atbilda Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principiem.

Tādēļ ir lietderīgi salīdzināt 24 gadus paveikto ar sākotnējām Latvijas Tautas frontes un Latvijas Pašvaldību savienības nostādnēm.

Koncepcija	Izpilde
1. Vispārīgie principi	
1.1. Pašvaldību reformu uzdevums ir demokratizēt un decentralizēt valsts varu un pārvaldi, palielinot iedzīvotājiem sniedzamo pakalpojumu daudzveidību, celt šo pakalpojumu kvalitāti un paaugstināt to efektivitāti, maksimāli iesaistīt iedzīvotājus pašpārvaldē	demokratizācija un decentralizācija joprojām aktuālas
1.2. Pašvaldību reformu gaitā vienlaicīgi un saskaņoti jāveic pašvaldību institūciju, teritoriālā iedalījuma, funkciju sadalījuma, budžeta, nodokļu un finanšu sistēmas uzskaites, lietvedības un grāmatvedības reorganizācija, kā arī jāizveido pašvaldību darbinieku izglītības struktūras	nav izveidotas reģionālās pašvaldības, funkciju sadalījums neatbilst subsidiaritātes principam, budžeta veidošana jāpilnveido, nodrošinot attīstībai piemērotu finanšu sistēmu
Teritoriālās reformas īstenojamas visā Latvijā vienotā kompleksā ar administratīvajām un tautsaimnieciskajām reformām	daļēji izpildīts
1.3. Pašvaldību reformas veicamas ar demokrātiskām metodēm, brīvprātīgi, šajā nolūkā vispusīgi izpētot šos jautājumus visā valstī, pārliecinot darbiniekus un iedzīvotājus par reformas nepieciešamību un jēgu	brīvprātības un izpētes principi tika pārķēpti, reformas pakārtotas partiju politiskajai konkurencei īstermiņa perspektīvā
1.4. Pašvaldību reformu vienotību valstī un visās pašvaldību darbības jomās nodrošina Pašvaldību reformu padome, kuras sastāvu apstiprina Augstākās Padomes Prezidijs	reformas gaitā vadība pārgāja uz Ministru kabinetu un tam padoto RAPLM; Reformu padomes loma kļuva formāla
1.5. Pašvaldību reformas veicamas sadarbībā ar Eiropas un citu demokrātisko valstu (tajā skaitā Dānijas) municipālajām un valsts institūcijām	tika pildīts tikai reformas sākumstadijā
1.6. Pašvaldību reformu sagatavošanai, likumu, lēmumu un citu ar reformu saistīto projektu izstrādei tiek iedalīti līdzekļi no valsts budžeta	tika pildīts, piesaistot arī ES līdzekļus
1.7. Likumi, lēmumi un citi ar reformu saistītie projekti izstrādājami līdz 1993. gada 1. jūnijam, bet pieņemami un īstenojami pēc Saeimas vēlēšanām	lai veiktu pusi no uzdevuma, vajadzēja papildu 16 gadus
2. Pašvaldību institūciju reformas	
2.1. Reformu sagatavošanas stadijā izpētīt un izlemt, kuru no pašvaldību variantiem izraudzīties Latvijai tagadējos lauku rajonos: 1. variants – saglabāt divu līmeņu pašvaldības: pēc tagadējā dalījuma pagastu un rajonu pašvaldības, bet pēc jaunā dalījuma – novadu un zemju pašvaldības; 2. variants – pāriet uz viena līmeņa – pagastu (novadu) pašvaldībām	izvēle nav notikusi, valdība joprojām atbalsta otro variantu
2.2. Pašvaldībās izveidot vienu lēmējainstitūciju – pagasta vai pilsētas padomi	izveidota novada vai pilsētas dome

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

2.3. Pašvaldības augstāko amatpersonu ievēlē padome	izpildīts
2.4. Rīgā jāizpēta un jāizvēlas kāds no šiem variantiem: 1. variants – Rīgā ir divu līmeņu lēmējinstītūcijas – Rīgas padome un rajonu padomes; tām visām ir savas izpildinstītūcijas; rajonu skaits un robežas būtiski grozāmas salīdzinājumā ar esošajām; 2. variants – Rīgā ir viena lēmējinstītūcija – padome; mikrorajonos izpildvaru īsteno padomes iecelts direktors	izvēlējās otro variantu
2.5. Lēmējvara un izpildvara ir šķirtas; pašvaldības padome var iecelt municipālo direktoru, kurš īsteno izpildvaru; ja republikas pilsētās ir izveidoti mikrorajoni, izpildvaru tajos īsteno pilsētas padomes iecelts direktors	turpinās diskusija par lietderību; valdība cenšas izmantot varas dalīšanu savas ietekmes palielināšanai pašvaldībā
3. Teritoriālā iedalījuma reformas	
3.1. Teritoriālā iedalījuma reformas veicamas, lai izveidotu savu infrastruktūru, radītu iedzīvotāju interesēm atbilstošus dzīves apstākļus, optimālu materiālo un finansiālo bāzi, kas nodrošinātu pašvaldībām patstāvību saimniekošanā, pakalpojumu sniegšanā iedzīvotājiem un municipalitātes teritorijas uzturēšanā	nav izpildīts; izvirzītie uzdevumi joprojām aktuāli
3.2. Reformu gaitā tagadējie pagasti un pilsētas apvienojami novados, bet rajoni – zemēs (apriņķos)	daļēji izpildīts attiec. uz vietējo reformu; reģionālā reforma nav uzsākta
3.3. Apvienojot vairākus pagastus, kā arī pagastus un rajona pilsētas, jāņem vērā	
3.3.1. vēsturiskā un faktiskā iedalījuma salīdzinošā analīze	daļēji izpildīts
3.3.2. iedzīvotāju vēlmes	lielākoties nav izpildīts
3.3.3. ekonomisko un sociālo problēmu optimāla sasaiste ar administratīvi teritoriālā iedalījuma attiecīgo variantu	nav izpildīts
3.3.4. demokrātisko valstu pieredze	daļēji izpildīts
3.4. Palielinot pagastu teritoriju un nostiprinot to materiālo bāzi, jāīsteno pilsētu un lauku teritoriju vienotības princips	daļēji izpildīts
3.5. Rīgu un, ja nepieciešams, arī republikas pilsētas var sadalīt mikrorajonos	nav izpildīts
4. Funkciju nošķiršana	
4.1. Funkciju nošķiršanas galvenais uzdevums ir veikt pāreju no centralizētas pārvaldes uz decentralizētu, nosakot, kuras valsts varas un pārvaldes institūciju funkcijas, pilnvaras un darbības jomas nododamas pašvaldībām un kā funkcijas sadalāmas starp pašvaldības struktūrām	daļēji izpildīts
4.2. Rūpes par teritorijas ekonomisko attīstību un iedzīvotājiem sniedzamajiem pakalpojumiem nonāk galvenokārt pašvaldību pirmā līmeņa – pagastu (novadu) un pilsētu pārziņā; otrā līmeņa pašvaldību institūcijas pilda vienīgi tās funkcijas, kuru veikšanai ir nepieciešama finansiālo, materiālo un darbaspēka resursu apvienošana, vai arī tad, ja veiktie pasākumi skar vairāku pašvaldību intereses	daļēji izpildīts, daļu no otrajam līmenim raksturīgajām funkcijām nododot vietējām pašvaldībām vai centrālajai valdībai
4.3. Funkciju pildīšanā dažādu līmeņu pašvaldības un valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst dublēt cita citu, taču būtiskas tautsaimniecības un kultūras jomas nedrīkst palikt neievērotas	nav izpildīts; valsts nepamatoti jaucas pašvaldību kompetencē
5. Pašvaldību budžets, nodokļi un finanses	
5.1. Pašvaldības patstāvīgi likuma ietvaros apstiprina un izpilda savus budžetus. Valsts institūcijas var kontrolēt vienīgi budžeta plānošanas un izlietošanas atbilstību likumam	daļēji izpildīts
5.2. Pašvaldību budžeta veidošanas principi	
5.2.1. iespēja efektīvi plānot pašvaldību ieņēmumu un izdevumu līmeni	nav izpildīts
5.2.2. ieinteresētība teritorijas saimnieciskajā attīstībā	daļēji izpildīts
5.2.3. budžeta maksimāla veidošana no piesaistītiem līdzekļiem	daļēji izpildīts
5.2.4. efektīva līdzekļu pārdale pašvaldībām, kurās objektīvi trūkst līdzekļu budžeta veidošanai	daļēji izpildīts; tiek minimāli nodrošināta regulāro izdevumu daļa, bet nav objektīvas sistēmas attīstības pasākumu īstenošanai

5.2.5. budžeta procesa atklātība	ir izpildīts
5.3. Galvenā pašvaldību budžetu ieņēmumu daļa veidojama no teritorijā iekasētajiem nodokļiem un maksas par pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem	daļēji izpildīts (trīs republikas pil-sētās)
5.4. Lai sasaistītu pašvaldību sniegto pakalpojumu līmeni ar pašvaldību ienākumiem, paaugstinātu ieinteresētību teritorijas saimnieciskajā attīstībā	
5.4.1. jānodod zemes, īpašuma un iedzīvotāju ienākuma nodokļa un to likmju noteikšana pašvaldību ziņā likumā noteiktajos ietvaros	daļēji izpildīts; likmes pilnībā nosa-ka valsts; iedzīvotāju ienākuma nodokli iekasē tikai trīs pašvaldības
5.4.2. jāsadala peļņas nodoklis noteiktā, stabilā proporcijā starp valsti un pašvaldībām	nav izpildīts
5.4.3. no 1994. gada 1. janvāra jāievieš iedzīvotāju ienākuma nodokļa mak-sāšana dzīvesvietā	ir izpildīts
5.5. No 1994. gada īstenojama vietējo budžetu līdzsvarošanas politika, šajā nolūkā veidojot pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mehānismu (fondu)	ir izpildīts
5.6. Pašvaldību budžetu izdevumu izlīdzināšanai izmantojami stabili un objektīvi izdevumu aprēķināšanas kritēriji	ir izpildīts, izņemot divu nepama-totu kritēriju ieviešanu, kas sagla-bājās līdz 2009. gada budžetam
5.7. Pašvaldību ieņēmumu un izdevumu plānošana un uzskaitē veicama tikai budžeta ietvaros, izņemot gadījumus, kad likums nosaka ārpusbu-džeta fondu veidošanu	ir izpildīts
5.8. Par citu pašvaldību iedzīvotājiem sniegtajiem pakalpojumiem pašval-dības ir tiesīgas saņemt samaksu pašvaldību savstarpējo norēķinu veidā	ir izpildīts; palikuši strīdi par pie-mērotām savstarpējo maksājumu likmēm
5.9. Pašvaldībām jāsniedz pārskati Finanšu ministrijai un Valsts statistikas komitejai par budžetu, finansiālo un saimniecisko darbību un citu veidu darbību Ministru Padomes noteiktajā kārtībā un termiņos	ir izpildīts
6. Pašvaldību uzņēmumi un pašvaldību attiecības ar tās teritorijā eso-šajiem valsts un privātajiem uzņēmumiem	
6.1. Pašvaldības maksimāli privatizē tās teritorijā esošos pašvaldību uzņē-mumus	ir izpildīts
6.2. Pašvaldības savā teritorijā veicina uzņēmējdarbību, lai paplašinātu un dažādotu iedzīvotājiem sniedzamos pakalpojumus, celtu to kvalitāti un efektivitāti	tiek pildīts iespēju robežās; likumi stipri ierobežo pašvaldību iespējas, tām trūkst adekvātu finanšu resursu
6.3. Pašvaldības tieši neveic saimniecisko darbību un administratīvi neva-da uzņēmumus	tiek pildīts
Pašvaldību institūciju un pašvaldību uzņēmumu attiecības tiek noteiktas līgumos	nav izpildīts; pašvaldību uzņēmu-mi ir pārveidoti komercsabiedrī-bu statusā, un to vadība noris ar pašvaldības pārstāvju starpniecību akcionāru sapulcē
6.4. Valsts institūcijām ir pienākums informēt pašvaldības par to teritorijā esošo uzņēmumu dibināšanu, saimniecisko darbību un likvidāciju	tiek pildīts
Pašvaldībām ir tiesības kontrolēt likumu un vides aizsardzības noteikumu ievērošanu teritorijā esošajos uzņēmumos	nav izpildīts
Ar pašvaldībām jāaskaņo to teritorijā esošo valsts uzņēmumu un iestāžu vadītāju iecelšana	nav izpildīts
7. Pašvaldību organizācijas	
7.1. Pašvaldību organizācijas ir pašvaldību apvienības, kas izveidotas uz brīvprātības principu pamata kopīgu interešu aizstāvēšanai	ir izpildīts
7.2. Pašvaldību organizācijas var veidot pēc teritoriālā principa (pagastu apvienības rajonos u.c.) vai piederības principa (pilsētu apvienības u.c.)	ir izpildīts
7.3. Atbalstāma ir valsts mēroga pašvaldību organizācijas izveidošana, lai koordinētu un realizētu	
7.3.1. pašvaldību likumdošanas iniciatīvas	nav izpildīts
7.3.2. valsts mēroga pašvaldību projektus	nav izpildīts

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

7.3.3. informācijas sniegšanu pašvaldībām	daļēji izpildīts, www.blis.lps.lv
7.3.4. pašvaldību darbinieku izglītības un mācību sistēmu	ir izpildīts
7.3.5. pašvaldību un valsts likumdošanas un pārvaldes struktūru sarunu sistēmu	ir izpildīts
7.3.6. citas pašvaldību intereses valsts mērogā	ir izpildīts
8. Pašvaldību izglītības un mācību kursu sistēma	
8.1. Pašvaldību izglītības un mācību kursu sistēmai jānodrošina gan deputātu, gan pašvaldībās strādājošo ierēdņu kompetence pašvaldībām uzlikto pienākumu veikšanā	daļēji izpildīts
8.2. Pašvaldību izglītības sistēmā ir jāietver	
8.2.1. informācija plašiem sabiedrības slāņiem par pašvaldību lomu un vietu valsts pārvaldes struktūrā	nav izpildīts, vidējā izglītība nedod priekšstatu par pašvaldībām
8.2.2. mācību programmas vispārīzglītojošajām un speciālajām vidējām un augstākajām mācību iestādēm	nav izpildīts
8.2.3. specializētās programmas pašvaldību ierēdņu sagatavošanai vidējās un augstākajās mācību iestādēs	nav izpildīts
8.3. Pašvaldību mācību kursu sistēmai jānodrošina	
8.3.1. ievēlēto deputātu apmācīšana	daļēji izpildīts
8.3.2. pašvaldību ierēdņu sagatavošana un viņu kvalifikācijas celšana	daļēji izpildīts, ierēdņu institūcijas izveidošana pašvaldībās atzīta par nelietderīgu
8.4. Pašvaldību izglītības sistēmu finansē valsts un iespēju robežās – pašvaldības	nav izpildīts; to finansē no pašvaldību un privātiem līdzekļiem, kā arī ārvalstu ziedojumiem
Pašvaldību izglītības sistēma ir valsts izglītības sistēmas sastāvdaļa	nav izpildīts; valsts civildienesta apmācības sistēma nav attīstīta kā izglītības, bet gan kā valsts pārvaldes sistēma; pašvaldību iekļaušana šādā sistēmā ir nelietderīga
8.5. Pašvaldību mācību kursu sistēmā ietilpst nacionālais pašvaldību mācību centrs un reģionālie pašvaldību mācību centri, kurus finansē pašvaldības un to organizācijas	daļēji izpildīts
8.6. Pašvaldību deputātu un ierēdņu izglītošanas un apmācīšanas darbā plaši iesaistāmas nevalstiskās un ar pašvaldībām tieši nesaistītas organizācijas (mācību centri, konsultantu firmas u.c.)	ir izpildīts
9. Likumdošanas aktu un citu normatīvo aktu izstrāde	
9.1. Izstrādāt visām pašvaldībām (izņemot Rīgas pašvaldības) vienotu likumu, paraugstatūtus un paraugreglamentu (termiņš – 1993. gada marts, darba grupas vadītājs – D. Skulte)	daļēji izpildīts; paraugstatūti (paraugnolikums) un paraugreglaments atzīti par nelietderīgiem
9.2. Sagatavot likumprojektu, veikt sociāli ekonomiskos pētījumus, ekonomiskos aprēķinus un sniegt zinātnisko pamatojumu par teritoriālā iedalījuma reformām (termiņš – 1993. gada marts–aprīlis, atbildīgie – D. Skulte un V. Šteins)	nav veikti ekonomiskie aprēķini un izvērtēta reformas sociālā ietekme
9.3. Izstrādāt projektu par grozījumiem nodokļu likumdošanas aktos, kā arī likumprojektu par finanšu pārdalīšanu starp pašvaldībām (termiņš – 1993. gada marts, atbildīgais – E. Krastiņš)	daļēji izpildīts, sākot ar 2018. gadu, iecerētā nodokļu reforma būtiski palielina kompensācijas pienākumu
9.4. Izstrādāt likumprojektu par pašvaldību vēlēšanām (termiņš – 1993. gada janvāris, atbildīgais – M. Steins)	ir izpildīts
9.5. Izstrādāt likumprojektu par pašvaldību organizācijām	ir izpildīts (likums “Par pašvaldībām” apraksta pašvaldību organizācijas pamatus)

Latvijas Republikas Pašvaldību reformu padomes priekšsēdētājs **A. Gorbunovs**
 Latvijas Republikas Pašvaldību reformu padomes sekretariāta vadītājs **M. Osis**

Rīgā, 1993. gada 8. janvārī

PAŠVALDĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA

Pašvaldību tiesības īsteno vietējo iedzīvotāju **tieši vēlētas domes** un to izveidotas **pašvaldību administrācijas**.

Pašvaldību darba organizācijas pamatprincipus un pamatjautājumus nosaka **Eiropas Vietējo pašvaldību harta, likums "Par pašvaldībām"** un katras pašvaldības **nolikums**.

Pašvaldības dome ir augstākā pašvaldības lēmējinstītūcija, un tā ir iedzīvotāju interešu pārstāvniecība attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā. Pašvaldības domes kompetencē ietilpst ikviens pašvaldības atbildībā esošs jautājums, ja vien likumā izņēmuma kārtā nav noteikts citādi. Pašvaldības domes darbu vada domes priekšsēdētājs. Pašvaldības domes lēmumu izpildi, kā arī pašvaldības ikdienas darbu nodrošina pašvaldības izveidotas institūcijas (iestādes, aģentūras u.tml.). Pašvaldības vēlētam amatpersonām – domes priekšsēdētājam, domes priekšsēdētāja vietniekiem un deputātiem – ir tiesības pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā kontrolēt pašvaldības administrācijas darbu un dot tiešus rīkojumus pašvaldības administrācijas darbiniekiem.

Valsts pārvaldes iekārtas likumā tiek izmantota savdabīga **publiskas personas "orgāna"** definīcija – *"iestāde vai amatpersona, kuras kompetence un tiesības tieši paust publiskas personas tiesisko gribu ir noteiktas attiecīgās publiskās personas juridiskajā pamataktā vai darbību reglamentējošajā likumā"*. Dome ir šāds likumā noteikts orgāns, taču orgāna statusā ierobežotā veidā darbojas arī domes priekšsēdētājs un izpilddirektors, pašvaldības nolikumā var paredzēt amatpersonas un iestādes, kas atsevišķos jautājumos darbojas kā šādi "orgāni".

Pašvaldības darba pamatdokuments ir **pašvaldības nolikums** – saistošie noteikumi, kas izdodami, pamatojoties uz likuma "Par pašvaldībām" 23. un 24. pantu. Pašvaldības nolikumā pašvaldības dome nosaka domes darba organizāciju, pašvaldības pārvaldes jeb administrācijas darba organizāciju, lēmumu pieņemšanas kārtību, iedzīvotāju tiesības un pienākumus vietējā pārvaldē, kā arī citus pašvaldības darba organizācijas jautājumus.

Pašvaldības nolikumā, nosakot pašvaldības darba organizāciju, vērā ņemams likumā "Par pašvaldībām" noteiktais **pašvaldību darba organizācijas ietvars**.

- Pašvaldības domes darbs notiek domes sēdēs un pastāvīgajās komitejās.
- Pašvaldības domes kārtējās sēdes sasaucamas ne retāk kā reizi mēnesī.
- Pašvaldības domes darbu vada domes priekš-

sēdētājs vai viņa vietnieks domes priekšsēdētāja prombūtnes laikā.

- Katrā pašvaldībā ievēlams ne mazāk kā viens domes priekšsēdētāja vietnieks.
- Domes deputāti par pieņemtajiem lēmumiem ir atbildīgi kā koleģiālas institūcijas locekļi. Domes priekšsēdētājs nav vienpersoniski atbildīgs par domes pieņemtajiem lēmumiem. Vienlaikus domes priekšsēdētājam paredzēti īpaši pienākumi likuma "Par pašvaldībām" 62. pantā (domes priekšsēdētāja pilnvaras) un 48. pantā (tiesības neparakstīt domes sēdē pieņemtu lēmumu un jautājuma atkārtotai izskatīšanai sasaukt domes ārkārtas sēdi).
- Lai nodrošinātu domes lēmumprojektu sagatavošanu un jautājumu apspriešanu, katrā pašvaldībā no pašvaldības deputātiem ievēlams finanšu komiteja un sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteja, kā arī citas komitejas atbilstoši pašvaldības darba aktualitātēm.
- Katram deputātam jābūt vismaz vienas pastāvīgās komitejas loceklim. Vispārīgos pašvaldības domes deputāta pienākumus un tiesības pašvaldības darbā nosaka gan likums "Par pašvaldībām", gan arī Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums.
- Pēc domes priekšsēdētāja priekšlikuma dome ieceļ izpilddirektoru, kurš pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību darbu. Pašvaldības izpilddirektors nedrīkst būt domes deputāts, un viņam ir pastāvīgs darba līgums, līdz ar to uz viņu attiecas visas darba tiesiskās attiecības regulējošās normas neatkarīgi no domes vai tās vadības nomainas.
- Pašvaldības domes ekskluzīvā kompetencē ir lemt par pašvaldības iestāžu izveidi, reorganizāciju un likvidēšanu, šo iestāžu nolikumu apstiprināšanu un iestāžu vadītāju iecelšanu amatā.
- Atsevišķu iestāžu obligātumu un prasības to izveidei nosaka speciālie likumi (piemēram, attiecībā uz bāriņtiesām – Bāriņtiesu likums, attiecībā uz sociālajiem dienestiem – Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
- Lai nodrošinātu funkciju izpildi, pašvaldības dome, kā arī pašvaldības administrācijas amatpersonas pēc nepieciešamības var izveidot komisijas un darba grupas, tajās iesaistot arī vietējos iedzīvotājus, nozaru ekspertus un speciālistus.

Likuma "Par pašvaldībām" 24. panta otrā daļa nosaka, kādi pašvaldības darba organizācijas jautājumi noregulējami pašvaldības nolikumā.

I. Pašvaldības teritoriālais dalījums

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums nosaka Latvijas administratīvās teritorijas, kurās pašvaldības savas kompetences ietvaros realizē pārvaldi.

Novada pašvaldības teritoriju iedala novada pilsētās un novada pagastos, un šīs teritoriālā iedalījuma vienības pēc būtības ir pašvaldību teritorijas, kuru apvienošanas rezultātā izveidota novada pašvaldība. Novadā apvienotās pašvaldības ir novada teritoriālās vienības. Šajās teritoriālajās vienībās likuma "Par pašvaldībām" 69.¹ un 69.² pantā noteiktajā kārtībā attiecīgi izveidojamas **pilsētu un pagastu pārvaldes**, lai nodrošinātu pašvaldības sniegto pakalpojumu pieejamību novada pagastos un novada pilsētās.

Republikas pilsētu teritoriālo dalījumu likumi neregulē, līdz ar to pašvaldību domes, vadoties pēc pašvaldības teritorijas attīstības interesēm un vajadzībām, kā arī organizējot pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, pašvaldības nolikumā var noteikt republikas pilsētas pašvaldības teritorijas dalījumu.

II. Pašvaldības administrācijas struktūra

Likumā "Par pašvaldībām", kā arī citos likumos attiecībā uz pašvaldību izpildinstitūcijām lietoti atšķirīgi jēdzieni, kas dažkārt likumu un pašvaldības nolikuma lietotāju samulsina. Tā, piemēram, likumā "Par pašvaldībām" lietoti tādi jēdzieni kā "pašvaldības administrācija", "pašvaldības pārvalde", "pašvaldības institūcija", "pašvaldības iestāde" un citi. Tāpēc svarīgi atzīmēt, ka ar pašvaldības administrācijas struktūru vai pašvaldības pārvaldi saprotams visu pašvaldības domes veidoto **izpildinstitūciju kopums** (iestādes, aģentūras, struktūrvienības, pārvaldes, nodaļas u.tml.), kas nodrošina pašvaldības autonomo un deleģēto funkciju īstenošanu.

Pašvaldības administrācijas struktūras noteikšana, pašvaldības iestāžu izveidošana, reorganizēšana un likvidēšana, kā arī to nolikumu apstiprināšana un vadītāju iecelšana ir pašvaldības domes ekskluzīva kompetence. Eiropas Vietējo pašvaldību harta paredz, ka pašvaldībām ir tiesības, nepārkāpjot likumā paredzētos vispārējos noteikumus, pašām noteikt savas iekšējās pārvaldes struktūras, lai tās atbilstu vietējam vajadzībām un nodrošinātu efektīvu pārvaldi.

Lai gan pašvaldības bauda lielu rīcības brīvību pašvaldības administrācijas struktūras izveidošanā, atsevišķi likumi tomēr paredz arī **speciālas prasības un nosacījumus** gan iestāžu izveidošanai, gan arī to darbiniekiem. Tā, piemēram, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un pakārtotie normatīvie akti paredz speciālas prasības pašvaldību sociālo dienestu izveidošanai; Bāriņtiesu likums nosaka speciālas prasības bāriņtiesu amatpersonu kvalifikācijai.

Administrācijas struktūras veidošanā izmantojamas Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktās iestāžu padotības formas, un visas pašvaldības izveidotās iestādes atrodas vienotā hierarhiskā sistēmā. Padotību īsteno pakļautības vai pārraudzības formā. **Pakļautība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības dot rīkojumu zemākai iestādei vai amatpersonai, kā arī atcelt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmumu. Savukārt **pārraudzība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. **Padotība** var būt institucionāla vai funkcionāla, un padotības forma nosakāma, ņemot vērā institūcijas kompetences specifiku, darbības raksturu, kā arī publiskās pārvaldes darbības principus.

Izņēmums no hierarhiskās kārtības būtu pašvaldību kopīgo iestāžu veidošana likuma "Par pašvaldībām" 99., 99¹.-99⁴. pantu kārtībā. Katra pašvaldība nozīmē savu pārstāvi šādas sadarbības iestādes uzraudzības padomē, bet izveidotā uzraudzības padome ir augstākā lēmējainstitūcija kopīgajai iestādei. Šāda iestāde bija iecerēta kā augstākā pašvaldību administratīvās sadarbības forma.

Jāatzīmē, ka attiecībā uz pašvaldības **administrācijas struktūras** izveidošanu pašvaldības izvēlas visdažādākās pieejas. Pašvaldības iestādes var būt tieši padotas domei vai domes pastāvīgajām komitejām, domes priekšsēdētājam, domes priekšsēdētāja vietniekiem atbilstoši pašvaldības nolikumā noteiktajam nozaru kompetenču sadalījumam, pašvaldības izpilddirektoram. Tāpat var izmantot dažādas minēto pieeju kombinācijas, kā arī citas pieejas, ņemot vērā katras pašvaldības īpatnības un ieskatu par efektīvu pašvaldības darba organizāciju.

Ievērojot likumu "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likumu, no katras autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu var **deleģēt izpildei citai publiskai vai privātai personai**, vienlaikus pašai pašvaldībai saglabājot atbildību par attiecīgās funkcijas izpildi kopumā (likuma "Par pašvaldībām" 15. panta ceturtā daļa un Valsts pārvaldes iekārtas likuma V nodaļa). Ja pašvaldībai noteiktu pienākumu izpildei kā efektīvākā izpildes forma tiek izvēlēta ārpalpojumu iepirkšana, svarīgi arī ņemt vērā Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā noteiktos nosacījumus (9.¹ pants).

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu pašvaldība savu funkciju efektīvai izpildei var dibināt **kapitālsabiedrību** vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ja īstenojas viens no šādiem nosacījumiem:

- 1) tiek novērsta tirgus nepilnība – situācija, kad tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;

- 2) pašvaldības kapitālsabiedrības vai pašvaldības kontrolētas kapitālsabiedrības darbības rezultātā tiek radītas preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai;
- 3) tiek pārvaldīti tādi īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai.

Pašvaldība pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības iegūšanas esošā kapitālsabiedrībā veic paredzētās rīcības izvērtējumu, ietverot arī ekonomisko izvērtējumu, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt šā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus. Veicot izvērtējumu, pašvaldība konsultējas ar Konkurences padomi, komersantus pārstāvošām biedrībām vai nodibinājumiem, kā arī ievēro komercdarbības atbalsta kontroles jomu regulējošu normatīvo aktu prasības.

Pašvaldības dome pēc minētā izvērtējuma veikšanas izdod saistošos noteikumus, kuros nosaka tirgus nepilnību vai tādus pašvaldības īpašumus, vai preces un pakalpojumus, kas ir stratēģiski svarīgi pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai. Šie saistošie noteikumi tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā tādā pašā kārtībā, kādā tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā saistošie noteikumi par pašvaldības budžeta apstiprināšanu vai grozīšanu.

Kapitālsabiedrības veidošana valdības nepilnības vai tirgus nepilnības gadījumā ir tikai viens no risinājumiem – detalizēts šā jautājuma izklāsts atrodams žurnālā “Logs”¹.

Likums “Par pašvaldībām” paredz arī atsevišķus **obligāti izveidojamus amatus un institūcijas**. Katrā pašvaldībā ir jābūt pašvaldības izpilddirektoram, kurš pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības institūciju un kapitālsabiedrību darbu, kā arī nodrošina pašvaldības darba nepārtrauktību domes nomaiņas gadījumā (68. un 69. pants). Tāpat arī, lai pēc iespējas nodrošinātu pakalpojumu pieejamību novadā apvienotajās pašvaldībās – teritoriālajās vienībās, kas nav pašvaldības administratīvais centrs, likums paredz prasību izveidot pagastu vai pilsētu pārvaldes un attiecīgo institūciju vadītāju amatus, ja vien ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra atļauju divās teritoriālajās vienībās nav izveidota kopīga pagasta vai pilsētas pārvalde (69.¹ un 69.² pants).

III. Domes komitejas, to skaitliskais sastāvs, kompetence un darba organizācija

Pastāvīgo komiteju galvenais uzdevums ir sagatavot jautājumus izskatīšanai domes sēdēs. Komitejas sniedz arī atzinumus jautājumos, kas ir komitejas kompetencē, kontrolē pašvaldības iestāžu darbu un veic citus pienā-

kumus atbilstoši pašvaldības nolikumam. Dome var gan noraidīt komiteju priekšlikumus, gan arī piekrist tiem.

Katras politiskās partijas vai vēlētāju apvienības pārstāvju skaitu pastāvīgajā komitejā nosaka iespēju robežās proporcionāli katras politiskās partijas vai vēlētāju apvienības ievēlēto deputātu skaitam. Katram deputātam jābūt vismaz vienas pastāvīgās komitejas loceklim. Locekļu skaits komitejās nedrīkst būt mazāks par trim un nedrīkst pārsniegt pusi no pašvaldības domes deputātu kopskaita, izņemot finanšu komiteju, kur locekļu skaits var būt lielāks.

Papildus likumā noteiktajām obligāti veidojamām pastāvīgajām komitejām (finanšu komiteja un sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteja) pašvaldības nolikumā var noteikt citu pastāvīgo komiteju izveidošanu atbilstoši pašvaldības darba prioritātēm un aktualitātēm, piemēram, attīstības komiteju, komunālo jautājumu komiteju vai citas.

Pastāvīgās komitejas sēde var notikt, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no komitejas locekļiem. Komiteju sēdes ir atklātas. Komitejas priekšsēdētāju, izņemot finanšu komitejas priekšsēdētāju, no saviem locekļiem ievēlē, kā arī atbrīvo no pienākumu pildīšanas attiecīgā komiteja. Finanšu komiteju vada domes priekšsēdētājs.

Kaut gan likums tieši nenosaka, cik bieži jānotiek pastāvīgo komiteju sēdēm, ņemot vērā to, ka domes sēdes sasaukamas ne retāk kā reizi mēnesī un komitejas pēc būtības darbojas kā instruments, lai sagatavotu jautājumus izskatīšanai domes sēdē, arī pastāvīgo komiteju sēdēm būtu jānotiek ne retāk kā reizi mēnesī. Pašvaldības nolikumā jānosaka arī kārtība, kādā deputāti tiek informēti par komiteju sēžu laiku, vietu un darba kārtību, kādā laikā sasaukama atkārtota sēde, ja nav ieradies komitejas locekļu vairākums, un citi darba organizācijas jautājumi.

IV. Domes un tās komiteju darba organizatoriskā un tehniskā apkalpošana

Domes un pastāvīgo komiteju darba organizatorisko un tehnisko apkalpošanu visbiežāk veic par attiecīgo jomu atbildīgā pašvaldības administrācijas struktūrvienība vai darbinieks, un šie jautājumi noregulējami pašvaldības nolikumā.

V. Pašvaldības lēmumu projektu sagatavošanas kārtība un līgumu noslēgšanas procedūra

Pašvaldības dome pieņem ārējos normatīvos aktus (saistošos noteikumus), iekšējos normatīvos aktus, individuālos aktus, kā arī citus lēmumus.

Domes lēmumu projektus ir tiesīgi iesniegt: domes priekšsēdētājs, pastāvīgās komitejas, domes deputāti,

¹ M. Pūķis, “Kad un kāpēc pašvaldībai jāklūst par komersantu”. *Logs*, Nr. 11/12 (245/246), 2015, 27.-33. lpp.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

ārkārtas sēdes ierosinātājs un pilsētu un pagastu pārvalžu vadītāji. Domes priekšsēdētājs, saņemot lēmuma projektu, nosaka pastāvīgo komiteju, kurā tas izskatāms. Lēmumu projektu iesniegšanas kārtību un kārtību, kādā lēmumu projekti izskatāmi domes pastāvīgajās komitejās un saskaņojami ar pašvaldības iestādēm un darbiniekiem, nosaka pašvaldības nolikumā. Lai pēc iespējas nodrošinātu pašvaldības domē izskatāmo lēmumprojektu tiesiskumu, ir svarīgi pašvaldības nolikumā noteikt kārtību un institūciju vai amatpersonu, kura veic domes lēmumu tiesiskuma pirmspārbaudi un papildpārbaudi.

Ja lēmuma projekta īstenošana saistīta ar pašvaldības finanšu līdzekļu izlietošanu, iesniedzējam jānorāda, no kādiem līdzekļiem tiek paredzēts lēmuma izpildes nodrošinājums. Pašvaldības nolikumā var arī noteikt minimālās prasības, kas ņemamas vērā domes lēmumu projektu sagatavošanā. Jāievēro, ka atsevišķiem pašvaldības lēmumiem noteikta **īpaša sagatavošanas un pieņemšanas procedūra**. Tā, piemēram, Administratīvā procesa likums paredz pienākumu noteiktos gadījumos uzklaut privātpersonu, kura būs administratīvā akta adresāts, kā arī speciālas prasības attiecībā uz administratīvā akta formu un saturu; Teritorijas attīstības plānošanas likums paredz prasības sabiedrības līdzdalībai teritorijas attīstības plānošanas procesā; Būvniecības likums paredz prasības, kad obligāti rīkojama būvniecības ieceres publiskā apspriešana, u.c.

Likums "Par pašvaldībām" nosaka, ka domes lēmumu projektiem un ar tiem saistītiem materiāliem domes deputātiem ir jābūt pieejamiem ne vēlāk kā trīs darbdienu pirms kārtējās sēdes un trīs stundas pirms ārkārtas sēdes. Pašvaldības nolikumā dome var paredzēt arī ilgāku laikposmu, kurā lēmumprojektiem un saistītajiem materiāliem jābūt pieejamiem pirms domes sēdes. Pašvaldības nolikumā nosaka arī veidu, kādā pašvaldības deputātiem tiek nodrošināta domes lēmumprojekta un saistīto materiālu pieejamība (ar elektroniskā pasta starpniecību, vienotā vietnē interneta vidē vai tamlīdzīgi).

Balsošana domes sēdēs ir atklāta un vārdiska. Savukārt par pašvaldības domes priekšsēdētāja, domes priekšsēdētāja vietnieka, izpilddirektora, izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja vai viņa vietnieka amatam izvirzītajām kandidatūrām **balso ar vēlēšanu zīmēm** vienlaikus par katram amatam izvirzītajiem kandidātiem.

Domes sēde var notikt un lēmumus var pieņemt, ja **sēdē piedalās vairāk nekā puse no domes deputātiem**. Lēmums ir pieņemts, ja par to nobalso vairāk nekā puse no klātesošajiem domes deputātiem un ja likumā nav paredzēts citādi. Tā, piemēram, domes priekšsēdētāju ievēl ar vairāk nekā pusi no ievēlēto (nevis klātesošo) domes deputātu balsīm. Tāpat arī likums paredz kvalificētā balsu vairākuma nepieciešamību, lai izdarītu grozījumus izsludinātajā kārtējās

domes sēdes kārtībā, proti – nepieciešams divu trešdaļu klātesošo deputātu atbalsts.

2015. gada nogalē likums papildināts, paredzot, ka domes priekšsēdētājs var noteikt, ka domes sēdes norisē tiek izmantota **videokonference** (attēla un skaņas pārraide reālajā laikā), ja šāda iespēja ir noteikta pašvaldības nolikumā un klātneesošais deputāts (veselības stāvokļa vai komandējuma dēļ) ir reģistrējies dalībai domes sēdē pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā. Attiecīgi šādā gadījumā deputāts uzskatāms par klātesošu domes sēdē un ir tiesīgs piedalīties balsošanā, neatrodoties sēdes norises vietā, ja viņam ir nodrošināta tehniska iespēja piedalīties sēdē ar videokonferences palīdzību un ir nodrošināta elektroniskā balsošana tiešsaistē (34. pants). Analoga iespēja attiecas arī uz komiteju sēdēm (56. pants).

Likums "Par pašvaldībām" paredz, ka domes priekšsēdētājs domes vārdā paraksta līgumus un pašvaldības izpilddirektors domes noteiktajā kārtībā un ietvaros rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem un slēdz saimnieciskus darījumus ar juridiskām un fiziskām personām. Pašvaldības nolikumā nosakāms apmērs (līgumsumma), līdz kādam šīs amatpersonas slēdz līgumus, kā arī šādu līgumu projektu tiesiskuma pirmspārbaudes kārtība pašvaldībā. Tāpat pašvaldības nolikumā var noteikt arī citas pašvaldības amatpersonas, kuras pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā un apmērā ir tiesīgas slēgt līgumus pašvaldības vārdā.

VI. Kārtība, kādā privātpersonas var iepazīties ar pašvaldības pieņemtajiem lēmumiem, noslēgtajiem līgumiem un domes sēžu protokolliem

Nepieciešamība pašvaldības nolikumā noteikt kārtību, kādā privātpersonas var iepazīties ar pašvaldības pieņemtajiem lēmumiem, noslēgtajiem līgumiem un domes sēžu protokolliem, izriet no publiskās pārvaldes principiem un Informācijas atklātības likuma.

Nodrošinot informācijas pieejamību iedzīvotājiem, svarīgi ņemt vērā Fizisko personu datu aizsardzības likumu, kā arī noteikt pašvaldībā **atbildīgās amatpersonas** gan informācijas pieejamības, gan arī datu aizsardzības nodrošināšanai.

VII. Pašvaldības administrācijas izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanas kārtība

Pašvaldības administratīvos aktus var pieņemt dome, ja likums neparedz citu kārtību. Ja likums tieši neparedz, ka dome ir sākotnējā administratīvā akta izdevējs, ieteicams attiecīgo pašvaldības institūciju un struktūrvienību nolikumos paredzēt pilnvarojumu šīm institūcijām izdot administratīvos aktus. Administratīvo aktu izdošana visbiežāk ir saistīta ar konkrētas jomas normatīvo aktu detalizētu pārzināšanu un precīzu piemērošanu, kā arī privātpersonas viedok-

Ja uzklausišanu, it īpaši nelabvēlīgu administratīvo aktu izdošanas gadījumā. Tādējādi administratīvo aktu izdošana savā būtībā lielākoties nav pašvaldības domei kā koleģiālai iedzīvotāju vēlētai institūcijai piemērotākā kompetence. Turklāt domes izdotos administratīvos aktus var pārsūdzēt tiesā, savukārt pašvaldības administrācijas pieņemtos administratīvos aktus iespējams apstrīdēt pašvaldības ietvaros. Gadījumos, kad apstrīdēšana notiek pašvaldības ietvaros, iespējams ne tikai pašvaldībā veikt pieņemtā lēmuma tiesiskuma papildpārbaudi un pēc iespējas izvairīties no iespējamiem zaudējumiem, bet tā ir arī efektīva privātpersonu tiesību aizsardzības iespēja.

VIII. Kārtība, kādā pašvaldības institūcijās pieņem apmeklētājus un izskata iesniegumus

Vispārējo kārtību un termiņus šajos jautājumos nosaka **Iesniegumu likums**.

Pašvaldības nolikumā visbiežāk nosaka apmeklētāju pieņemšanas laikus pie pašvaldības domes vadošajām amatpersonām un pašvaldības izpilddirektora. Savukārt apmeklētāju pieņemšanas un iesniegumu izskatīšanas kārtību pašvaldību iestādēs nosaka attiecīgo iestāžu vadītāju apstiprināti iekšējie normatīvie akti.

IX. Kārtība, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem

Kārtība, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem, tiek noteikta gan pašvaldības nolikumā, regulējot citus jautājumus (piemēram, nosakot līgumu slēgšanas kārtību vai kārtību, kādā pašvaldības izpilddirektors rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem), gan arī to var noteikt atsevišķās pašvaldības nolikuma normās vai pat nodaļā.

Nosakot kārtību, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem, jāņem vērā **Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma** normas. Tā kā atsevišķi šīs kārtības jautājumi regulējami diezgan detalizēti (piemēram, saziņas līdzekļu izmantošanas kārtība, transportlīdzekļu izmantošanas kārtība un tamlīdzīgi), lai neapgrūtinātu pašvaldības nolikuma uztveramību, izvērtējama iespēja un ieteicams vismaz daļu no šiem jautājumiem noregulēt vienā vai vairākos pašvaldības iekšējos normatīvajos aktos.

X. Kārtība, kādā domes priekšsēdētāja nomaiņas gadījumā organizē lietvedības un dokumentu nodošanu jaunajam domes priekšsēdētājam

Lai ievadītu jauno domes priekšsēdētāju amatā un nodrošinātu visas nepieciešamās informācijas pieeja-

mību, pašvaldības nolikumā jānosaka kārtība, kāda tiek nodrošināta lietvedības un dokumentu nodošanā jaunajam domes priekšsēdētājam.

Visbiežāk pašvaldību nolikumos dokumentu nodošanas pienākums tiek noteikts pašvaldības izpilddirektoram vai pašvaldības izpilddirektoram kopīgi ar pilnvaras zaudējušo domes priekšsēdētāju, parakstot attiecīgu nodošanas un pieņemšanas aktu.

XI. Kārtība, kādā rīko publisko apspriešanu

Konsultatīvos nolūkos pēc pašvaldības iedzīvotāju, domes vai tās priekšsēdētāja iniciatīvas, pamatojoties uz domes lēmumu, pašvaldībā var organizēt publisko apspriešanu par pašvaldības autonomās kompetences jautājumiem. Pašvaldības nolikumā nosakāmā kārtība, kādā rīko publisko apspriešanu, neattiecas uz jautājumiem un publisko vai sabiedrisko apspriešanu kārtību, ko regulē citi normatīvie akti. Tā, piemēram, kārtību, kādā tiek nodrošināta sabiedrības līdzdalība teritorijas attīstības plānošanas procesā, nosaka attiecīgi Ministru kabineta noteikumi.

Pašvaldības nolikumā nosaka jautājumus, par kādiem pašvaldība rīko publiskās apspriešanas, nosacījumus un prasības publiskās apspriešanas norises nodrošināšanai, kā arī citus ar publisko apspriešanu organizēšanu saistītus jautājumus (piemēram, cik iedzīvotājiem jāierosina publiskā apspriešana un pie kāda dalībnieku skaita publiskā apspriešana tiks uzskatīta par notikušu, pašvaldības atbildīgā struktūrvienība par publisko apspriešanu organizēšanu un rezultātu apkopošanu u.tml.).

Vispārīgos publisko apspriešanu organizēšanas noteikumus nosaka likuma "Par pašvaldībām" 61.¹ un 61.² pants.

XII. Citi jautājumi, kas attiecas uz domes vai administrācijas darbu un saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām" jānosaka pašvaldības nolikumā

Tāpat arī pašvaldības nolikumā, gan ievērojot likumā "Par pašvaldībām" noteikto pilnvarojumu, gan arī pēc nepieciešamības, noregulējami citi pašvaldības darba organizācijas jautājumi.

Šo jautājumu vidū ir domes darba organizācija un it īpaši – domes sēdes reglaments, piemēram, noregulējot tādus jautājumus kā sēdes vadītāja kompetence, jautājumu apspriešanas secība, laiks, kāds tiek dots ziņotājam ziņošanai par lēmumprojektu vai jautājumu, un debašu ilgums, kā arī citi jautājumi. Tāpat šo jautājumu vidū ir pašvaldības amatpersonu kompetences noteikšana, paredzot papildu tiesības un pienākumus, kas nav noteikti likumā.

PAŠVALDĪBAS DARBA KONTROLES FORMAS

Pašvaldības savas kompetences un likuma ietvaros darbojas patstāvīgi. Tomēr dažādās kontroles formas nav pretrunā ar pašvaldību principu.

Eiropas Vietējo pašvaldību hartā teikts, ka jebkuru administratīvo uzraudzību pār vietējo varu darbību var veikt tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kas ir noteikti konstitūcijā vai likumā. Administratīvā uzraudzība pār vietējām varām tiek īstenota tā, lai nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir proporcionāla to interešu svarīgumam, kuras paredzēts aizsargāt (proporcionalitātes princips).

Analizējot pašvaldību kontroles formas, var izdalīt:

- **iekšējo kontroli**, ko īsteno dome, tās amatpersonas un iestādes;
- **ārējo kontroli**, ko īsteno citas valsts iestādes un sabiedrība.

Vispārējās pārraudzības pamatprincipus nosaka likums "Par pašvaldībām" (5., kā arī 49., 93. un citi pants).

Ir atšķirība, vai pašvaldība veic deleģētu valsts pārvaldes funkciju vai autonomo funkciju.

Autonomās funkcijas pašvaldība veic uz savu (nevis valsts) atbildību likuma robežās. Tas nozīmē, ka pašvaldības patstāvību ierobežo likums. Darbība notiek ar vēlēto mandātu teritorijas iedzīvotāju interesēs. Juridiski autonomo funkciju jomā pašvaldība rīkojas savā vārdā un ar savu budžetu atbild par pieļautajām kļūdām. Valsts drīkst kontrolēt likumību, bet ne lietderību.

Deleģēto valsts pārvaldes **funkciju** un pārvaldes uzdevumu izpildē pašvaldība pārstāv Latvijas Republiku un ir Ministru kabineta pakļautībā. Latvijas Republika atbild par attiecīgās deleģētās valsts pārvaldes funkcijas vai pārvaldes uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Šajā gadījumā kontrolējošās institūcijas var lemt par lietderību, salīdzināt pašvaldības rīcību ar valsts politiku un no valdības saņemtajiem rīkojumiem. Pašvaldību padotības veidu un saturu nosaka likumi.

Ja no likuma nevar skaidri saprast, vai runa par autonomo vai deleģēto funkciju, tad spēkā ir sadalījums **pēc finansēšanas veida**. Tās funkcijas, kas tiek veiktas par valsts mērķdotācijas līdzekļiem, parasti ir valsts deleģētās funkcijas. Bet tās funkcijas, kuras pašvaldība veic par saviem, brīvi izmantojamiem līdzekļiem, parasti ir autonomās funkcijas. Lai iegūtu tiesības pār-

baudīt lietderību, valstij par attiecīgajām darbībām ir jāmaksā.

Pēc kontroles satura var izdalīt vairākus būtiskākos veidus.

Pašvaldību darba padotība

Tā ir ārējā kontrole, ko veic valsts iestādes un amatpersonas. Te izdalāma:

- **vispārējā kontrole** (pārvaldes funkciju jomā);
- **speciālā** (nozaru) **kontrole**.

Pie šā būtu uzskaitāma virkne iestāžu, līdz ar to jāuzsver, ka tālākminētais iestāžu uzskaitījums nebūs izsmeļošs.

Noteiktas kontroles funkcijas, īstenojot uzraudzību pār likumības ievērošanu Prokuratūras likuma ietvaros, veic **prokuratūra**. Prokuratūras likums nosaka, ka prokurors izdara pārbaudi, ja ir saņemts iesniegums no personas par viņas tiesību vai likumīgo interešu pārkāpumu, turklāt šis iesniegums jau izskatīts kompetentā valsts institūcijā un ir saņemts tās atteikums novērst šo likuma pārkāpumu vai likumā noteiktajā termiņā vispār nav sniegta atbilde. Prokuroram šajā gadījumā, veicot iesnieguma pārbaudi, ir tiesības pieprasīt un saņemt no pašvaldības nepieciešamo informāciju, kā arī netraucēti ieiet pašvaldības telpās. Prokurors var iesniegt protestu arī par pašvaldības iestāžu un amatpersonu pieņemtiem, bet likumam neatbilstošiem juridiskajiem aktiem. Ja protests tiek nepamatoti noraidīts vai uz to netiek sniegta atbilde, prokurors ir tiesīgs mēneša laikā no protesta izskatīšanas termiņa beigām griezties tiesā ar pieteikumu par nelikumīgā akta atcelšanu un par atbildīgās personas saukšanu pie likumā noteiktās atbildības. Turklāt prokurora pieteikums tiesā aptur noprotētā akta darbību. Savukārt, ja pašvaldības amatpersonas rīcībā ir konstatētas likuma pārkāpuma pazīmes vai pazīmes, kas liecina par prettiesiskas darbības iespējamību, prokurors šai personai rakstveidā izsaka brīdinājumu.

Noteikti jāmin **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)** un pārējā **interesu konfliktu novēršanas sistēma**.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja kontrole galvenokārt izpaužas tādējādi, ka KNAB kontrolē likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" izpildi un tagad jau arī likumā "Par pašvaldībām" (38. pants), kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu ievērošanu.

Noteiktas kontroles funkcijas, piemēram, pārraugot iepirkumu procedūras atbilstību Publisko iepirkumu likuma prasībām (tajā skaitā izskatot iesniegumus par iepirkuma procedūras pārkāpumiem), veic **Iepirkumu uzraudzības birojs**.

Jāatzīmē arī tādas institūcijas kā **Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda padome**, kas izveidota pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas un finanšu izlīdzināšanas fonda darbības pārraudzībai, un **Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome**. Šī padome pārrauga pašvaldību finansiālo darbību jautājumos, kas saistīti ar ņemtajiem aizņēmumiem, sniegtajiem galvojumiem un plānotajiem aizņēmumiem un galvojumiem, kā arī, ja nepieciešams, sniedz pašvaldībām ieteikumus turpmākajai finansiālajai darbībai. Šo padomju darbību regulē MK noteikumi.

Noteiktas kontroles funkcijas veic virkne nozaru ministriju, kā arī nozaru aģentūras. Te noteikti jāizdala **Finanšu ministrija** (piemēram, likuma "Par budžetu un finanšu vadību" 43. pants par pienākumu iesniegt pārskatus likumos un MK noteikumos paredzētajā kārtībā). Tāpat noteiktas kontroles tiesības atbilstoši likumam "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību" ir **pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzraugam**, ja finanšu ministrs pieņēmis lēmumu par pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu (vai nevienošanās gadījumā par to lēmis Ministru kabinets). Iepriekšminētais likums stabilizācijas uzraugam paredz, piemēram, tiesības kontrolēt pašvaldības izdevumus, arī parakstot pašvaldības maksājumu uzdevumus, ja to pieprasa finanšu ministrs.

Tieslietu ministrija savukārt veic, piemēram, metodisko vadību atsevišķās jomās – bāriņtiesu darbs notariālo funkciju izpildē un dzimtsarakstu nodaļu darbs, kā arī normatīvo aktu ievērošanas uzraudzība civilstāvokļa aktu reģistrācijā.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija uzrauga bāriņtiesu darbību bērnu un aizgādībā esošās personas tiesību un interešu aizsardzībā un sniedz metodisku palīdzību.

Pašvaldību darbību likuma "Par pašvaldībām" ietvaros pārrauga (tas nozīmē – tieši Pašvaldību likumā minētās darbības veic) **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija**.

Valsts pārvaldes iestādēm un amatpersonām, kuras likumos paredzētajos gadījumos pārrauga pašvaldību darbības likumību, ir pienākums likuma "Par pašvaldībām" 5. panta piektajā daļā noteiktajos gadījumos (piemēram, pašvaldība nepilda tiesas spriedumu) ziņot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram ir tiesības ar motivētu rīkojumu apturēt pašvaldības izdoto nelikumīgu saistošo noteikumu vai citu normatīvo aktu vai to atsevišķu punktu darbību, izņemot likuma 47. panta kārtībā pieņemtos lēmumus. Rīkojums triju dienu laikā publicējams "Latvijas Vēstnesī" un nosūtāms attiecīgās pašvaldības domes priekšsēdētājam, kurš ir atbildīgs par tā izpildi.

Priekšsēdētājam divu nedēļu laikā jāsauc domes ārkārtas sēde un jāskata jautājums par nelikumīgā lēmuma atcelšanu. Ja lēmums par atcelšanu netiek pieņemts, domes pienākums ir noteiktā termiņā iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu. Ja iepriekš uzskaitītās normas netiek pildītas, nelikumīgais normatīvais akts atzīstams par spēku zaudējušu, un par to ministrs paziņo oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis".

Galējie līdzekļi ir domes un tās priekšsēdētāja atļaušana (likuma XII nodaļa). Domi var atļaut Saeima, piemēram, ja trīs sēdēs pēc kārtas nepiedalās vairāk nekā puse no attiecīgās domes deputātu kopskaita un dome līdz ar to nav lemtspējīga.

Kā būtiska uzsverama pašvaldības finanšu un saimnieciskās darbības kontrole (likuma "Par pašvaldībām" VIII nodaļa). Te jāmin **auditorfirmas** vai **zvērināts revidents, revīzijas komisija** (ja dome to izveido) un **Valsts kontrole**, kas savas kompetences ietvaros uzrauga pašvaldību rīcību ar finanšu līdzekļiem un mantu.

Realizējot savas funkcijas, caur to sava veida kontroli veic arī **Satversmes tiesa** un **Administratīvā tiesa**.

Tā, piemēram, persona vēršas Satversmes tiesā ar konstitucionālu sūdzību (pieteikumu). Piemērs – sūdzība par likuma "Par pašvaldībām" 43. panta pirmās daļas 6. punkta (un līdz ar to uz tā pamata attiecīgās pašvaldības izdoto saistošo noteikumu par īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas kopšanu un paredzēto administratīvo atbildību par to nepildīšanu) atbilstību atsevišķiem Satversmes pantiem.

Administratīvajās lietās tiesa veic kontroli pār izpildvaras darbību, kas attiecas uz konkrētu publiski tiesisku attiecību (administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības) tiesiskumu un pamatotību.

Pildot savas funkcijas, caur to kontroli veic arī **Tiesībsargs**. Tas ir gadījumos, ja persona vēršas ar iesniegumu.

Pašvaldību darba iekšējā pārraudzība

To veic pašvaldības amatpersonas un struktūras, piemēram:

- pastāvīgās komitejas, kas kontrolē amatpersonu un iestāžu darbu saskaņā ar nolikumu un var

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

- kontrolēt, piemēram, domes pieņemto lēmumu izpildi pašvaldības iestādēs;
- revīzijas komisija un iekšējais audits, ja dome tos ir izveidojusi;
- pati dome, piemēram, prasot pašvaldības amatpersonām regulāri ziņot par lēmumu izpildi;
- domes deputāti, kam ir pienākums piedalīties domes lēmumu izpildes kontrolēšanā un tiesības ierosināt jautājumu par attiecīgās pašvaldības uzņēmumu vai iestāžu darba pārbaudīšanu (Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums);
- domes komisijas;
- pašvaldības amatpersonas un darbinieki saskaņā ar pārvaldes struktūru un pienākumiem.

Attīstot pašvaldībā labu pārvaldību, īpaša uzmanība jāpievērš profesionāla **iekšējā audita** izveidei, padarot to par līdzekli pašvaldības administrācijas, iestāžu un uzņēmumu darba pilnveidošanai. Iekšējam auditam jāseko, lai darbība tiktu virzīta nevis uz procesu, bet rezultātu. Iekšējā audita uzdevums ir kontrolēt sasaisti starp pašvaldības politikas mērķiem un to tuvināšanu raksturojošiem rezultatīvajiem rādītājiem. Jāpānāk, lai rezultatīvie rādītāji raksturotu izvirzītos mērķus pilnā apjomā.

Sabiedriskā kontrole

To veic, piemēram:

- politiskās partijas;
- iedzīvotāji ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību; ar sūdzībām, pieprasījumiem un jautājumiem; ar nevalstisko organizāciju starpniecību; īstenojot savas tiesības, kas izriet no lēmumu publiskas pieejamības (turklāt balsošana domes sēdēs ir vārdiska) un no sēžu atklātības; īstenojot līdzdalību pašvaldību izveidotajās komisijās, darba grupās u.tml.;
- apmeklējot domes sēdes un pastāvīgo komiteju sēdes, kas ir atklātas.

Sabiedriskās kontroles iespējas ir būtiski palielinājušās, kopš domes sēdēs vārdiskais balsojums kļuvis par galveno balsošanas veidu. Katram iedzīvotājam iespējams iepazīties ar deputātu balsojumiem, tajā skaitā par balsojumiem sabiedriski jutīgu lēmumu pieņemšanā.

Paškontrolē

Te var minēt, teiksim, ētiska rakstura normu ievērošanu, piemēram, saistībā ar korupcijas novēršanu paškontrolē ir daudz efektīvāka nekā formāli interešu konfliktu aizliegumi.

POLITIKA ATBILDĪBAS FORMAS

Kā pašvaldības domes deputātam ir jāatbild par saviem lēmumiem un rīcību?

Parasti saka: tā ir **politiskā atbildība** – ja balsosi par nepopulāriem lēmumiem, tad nākamreiz tevi neievēlēs. Tā ir atbildība saviem vēlētājiem. Pirmkārt, priekšvēlēšanu posmā deputāta kandidāts dod solījumus – gan pats savus – tikšanās reizēs ar vēlētājiem, gan kopā ar savu sarakstu, kas gatavo programmu, dažādu aicinājumus u.tml. Otrkārt, varas periodā vēlētāji gaida, ka politiķis darbosies viņu interesēs atbilstoši vēlētāju priekšstatiem par labo un sliktu.

Politiķim nav tiesību gaidīt, ka darbi paši pastāstīs par sevi un labie darbi tiks novērtēti. Jāsaprot, ka katrs lēmums tiešā veidā pozitīvi ietekmē daļu no vēlētājiem, tātad netiešā veidā pārējo vēlētāju izredzes saņemt iecerēto samazinās. Tieši labie darbi potenciāli var izraisīt vislielāko neapmierinātību. Neskaidrojot padarītā jēgu, aktīvi nekomunicējot ar vēlētājiem, tiks saņemts negatīvs vērtējums. Iestāsies atbildība par nepietiekamo vai nekvalitatīvo komunikāciju.

Lai iedzīvotāji varētu novērtēt pašvaldības padarīto, nepieciešams priekšzināšanas. Tā, piemēram, nav pareizi aizbildināties, ka izglītības saturu pašvaldi-

bas izglītības iestādēs nosaka Izglītības un zinātnes ministrija. Detalizētāks šā jautājuma izklāsts atrodams žurnālā "Logs"¹.

Atsevišķs politiķis ir brīvs savā rīcībā – no deputāta amata viņu nevar atcelt, izņemot gadījumu, kad tas notiek ilgstošas slimības vai nāves dēļ, vai ar tiesas spriedumu. Ar īpašu Saeimas lēmumu iespējama arī visas domes atļaišana. Tomēr politiskā atbildība nozīmē arī atbildību pret savu politisko partiju vai vēlētāju apvienību. Tie, kas iekļāva kandidātu sarakstā, gaida no viņa noteiktu prognozējamu rīcību. Ja varas periodā deputāts pieļauj kļūdas, tad līdz ar viņa popularitāti kritas arī viņa partijas reitings sabiedrībā.

Lai sekmīgi piedalītos vēlēšanās, sarakstam nepieciešams finansējums. Un, lai paceltos augstā vietā starp sava saraksta kandidātiem (vairāk "+" un mazāk "-" zīmju no sava saraksta atbalstītājiem), vajadzīga papildu reklāma. Līdz ar to neizbēgami rodas **saišības pret sponsoriem**. Tajā pašā laikā priekšrocību radīšana saviem sponsoriem (kaut vai salīdzinājumā ar uzņēmējiem – konkurentiem) pēc ievēlēšanas ir noziegums. Tāpēc rūpīgi jāpārdomā, ko drīkst solīt

¹ M. Pūķis, "Pilsoniskās līdzdarbošanās pamatjēdzieni", *Logs*, Nr. 3/4 (249/250), 2016, 30.–33. lpp.

un ko ne. Labumam, ko gūst sponsorētājs, jābūt likumīgam. Šāds likumīgs veids ir pašvaldības politisko prioritāšu noteikšana plānošanas, publisko investīciju vai sociālajā jomā.

Deputāts piedalās lēmuma pieņemšanā balsojot. Atsevišķos gadījumos deputāts nedrīkst balsot, jo to nosaka **likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"** normas. Lai lēmums būtu likumīgs, tam jāatbilst Satversmei, likumiem un Ministru kabineta noteikumiem. Lēmumiem, kuru izpilde saistīta ar izdevumiem, jābūt nodrošinātiem ar pašvaldības materiālajiem un finanšu resursiem. Vietējās pašvaldības domes nelikumīgu lēmumu rezultātā nodarītie zaudējumi jāatlīdzina no pašvaldības budžeta. Pirms lēmuma parakstīšanas domes **priekšsēdētājam vēlreiz jāizvērtē lēmuma likumība.**

Pašvaldības deputātam nav tādas imunitātes kā Saeimas deputātam. Lai viņu **administratīvi** sodītu, ierosinātu **civilprasību** vai sauktu pie **kriminālatbildības**, nav nepieciešams īpašs domes lēmums. Politika darbības garantijas, tiesības un pienākumus nosaka īpašs likums².

2005. gada februāra grozījumos **likumā "Par pašvaldībām"** ir noteikts, ka no pašvaldības darbinieka, kura rīcības rezultātā radušies materiāli zaudējumi pašvaldībai, var piedzīt šos zaudējumus. Paredzēts

² **Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums.**

Pieņemts Saeimā 1994. gada 17. martā.

arī, ka prasību var celt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Tā kā balsošana domes sēdēs parasti ir vārdiska, tad deputātam jāseko, vai sēdes protokols pareizi atspoguļo viņa viedokli tiesiski strīdīgos jautājumos. Nereti ir grūti novilkt robežu starp politisko un administratīvo atbildību.

Tādējādi tīri **politiskās atbildības formas** ir:

- neievēlēšana kārtējās pašvaldību vēlēšanās;
- atcelšana no vēlētiem amatiem (pašvaldības domes priekšsēdētāja, viņa vietnieka, pastāvīgās komitejas vadītāja amata);
- visas domes atļaišana pirms termiņa ar Saeimas lēmumu.

Līdz šim bija sastopami gadījumi, kad tiesa atbildību par koleģiāli pieņemtiem domes lēmumiem attiecināja tikai uz priekšsēdētāju, neattiecinot to uz deputātiem, kuri balsojuši par lēmumu. Kaut arī priekšsēdētājam ir pēcpārbaudes tiesības un viņš var domes lēmumu atgriezt otrreizējai caurlūkošanai, tomēr arī viņam var nebūt pietiekamas informācijas, ka lēmums ir nelikumīgs. Turklāt pašu lēmumu par nelikumīgu var atzīt tikai tiesa. Jebkurš cits viedoklis (ģenerālprokurora, Valsts kontroles, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra vai ministrijas) ir tikai viedoklis, kam tiesību speciālisti var arī nepiekrīst.

Tāpēc likumā "Par pašvaldībām" tika veiktas izmaiņas, kas nosaka, ka pašvaldības **domes priekšsēdētājam ir tāda pati atbildība kā pārējiem deputātiem.**

PRETKORUPCIJAS NORMAS

Korupcija nav novēršama pilnībā, tomēr katra sevi cenoša valsts cenšas to mazināt. Var cīnīties pret korupcijas sekām un censties novērst korupciju veicinošus faktoros. No tiem galvenie ir pārmērīga regulamentācija un atklātības trūkums, kas rada struktūrētu korupcijai labvēlīgu vidi. Visefektīvāk ierobežot korupciju var, **deregulējot pārvaldi** un samazinot valsts un pašvaldību iejaukšanos tirgus procesos. Korupcijas iespējas mazina arī **brīva sabiedrības pieeja informācijai.**

Diemžēl šīs vienkāršās atziņas pagaidām nav guvušas pietiekamu atbalstu Latvijas sabiedrībā. Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"¹ galveno vērību velta stingrākai regulēšanai

¹ **Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"**.

Pieņemts Saeimā 2002. gada 25. aprīlī.

Likuma 1. pants definē **interesešu konfliktu** kā situāciju, kurā "valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas

un kontrolei. Likums attiecas uz valsts amatpersonām, viņu radiniekiem un bijušajām amatpersonām.

Šādu amatpersonu vidū tiek minēti: **pašvaldības domes priekšsēdētājs** un **izpilddirektors**, kā arī **viņu vietnieki**; **pašvaldības deputāti**; **pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītājs** novada pašvaldībā; **pašvaldības iestādes vadītājs** un **viņa vietnieks**; **kapitālsabiedrības padomes loceklis**, kurš pārstāv pašvaldības intereses kapitālsabiedrībā, vai **valdes loceklis kapitālsabiedrībā**, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus; **pašvaldības kapitāla daļas turētāja pārstāvis** un **viņa pilnvarota persona**, kā arī **publiskā iepirkuma komisijas loceklis.**

amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radinieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses".

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Par **valsts amatpersonām** uzskatāmas arī personas, kurām, pildot amata pienākumus pašvaldības institūcijās, saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības izdot administratīvos aktus, kā arī veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas viņu tiešā vai netiešā pakļautībā, vai tiesības rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem.

Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kuras pilda amata pienākumus ārpus pašvaldības institūcijām, ja viņām saskaņā ar normatīvajiem aktiem pastāvīgi vai uz laiku pašvaldība deleģējusi kādu no šīm funkcijām – izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā, rīkoties ar pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem.

Valsts amatpersonas statusu piešķir pašvaldības domes priekšsēdētājs saskaņā ar likumā minētajiem īpašajiem nosacījumiem.

Radnieki likuma izpratnē ir – tēvs, māte, vecmāte, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis un laulātais. Amatpersonai ir aizliegts sagatavot vai pieņemt lēmumus attiecībā uz sevi un saviem radniekiem, kā arī jautājumos, kas skar tās materiālās intereses. Pašvaldības deputāti nedrīkst gūt labumu no pašvaldības pasūtījuma.

Pašvaldības amatpersonai ir **aizliegts**, pildot amatpersonas pienākumus, sagatavot vai izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī amatpersona, viņas radnieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti.

Pašvaldības amatpersona nedrīkst izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības attiecībā uz saviem darījumu partneriem arī divus gadus pēc līgumisko attiecību izbeigšanās.

Pastāv būtiski ierobežojumi attiecībā uz **amatu savienošanu un darbu pildīšanu**.

Valsts amatpersonas amatu **drīkst savienot** tikai ar:

- amatiem, kurus šīs personas ieņem saskaņā ar likumiem un Ministru kabineta noteikumiem un rīkojumiem;
- amatiem arodbiedrībā, biedrībā vai nodibinājumā, politiskajā partijā, politisko partiju apvienībā vai reliģiskā organizācijā;
- pedagoga, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista un radošo darbu;
- amatu kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldība vai pašvaldības kapitālsabiedrība ir dalībniece, ja tas saistīts ar pašvaldības interešu pārstāvēšanu šajā sabiedrībā, nerada interešu konfliktu un ir

saņemta tās valsts amatpersonas vai koleģiālās institūcijas rakstveida atļauja, kura attiecīgo personu iecēlusi, ievēlējusi vai apstiprinājusi amatā;

- citu amatu vai darbu pašvaldības institūcijā, ja par to ir pieņemts priekšsēdētāja vai domes lēmums.

Amatpersonas pienākums ir iesniegt Valsts ieņēmumu dienestam **deklarāciju**, stājoties amatā un beidzot pildīt amata pienākumus, kā arī **ikgadējo deklarāciju** Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Ar 2013. gada 31. janvārī Saeimā pieņemtajiem **grozījumiem likumā “Par pašvaldībām”**, kas stājas spēkā 2013. gada 1. jūlijā, papildināti pašvaldību domju deputātu amatu savienošanas ierobežojumi. Kā to paredz likuma 38. panta otrā daļa, papildus likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem amatu savienošanas ierobežojumiem **pašvaldības domes deputāts nedrīkst:**

- ieņemt izpilddirektora un izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja un viņa vietnieka amatu;
- ieņemt attiecīgās pašvaldības administrācijā amatu, kura pienākumos ietilpst
 - domes lēmumu projektu sagatavošana,
 - domes lēmumu tiesiskuma un lietderības pārbaude,
 - kontrole un uzraudzība pār domes pieņemto lēmumu izpildi,
 - padomu un konsultāciju sniegšana pašvaldības amatpersonām;
- tieši vai pastarpināti sniegt pašvaldībai pakalpojumus šīs daļas 2. punktā minētajos jautājumos;
- ieņemt attiecīgās pašvaldības iestādes vadītāja vai viņa vietnieka amatu, izņemot iestādē, kas realizē šā likuma 15. panta pirmās daļas 4., 5. un 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas (autonomās funkcijas iedzīvotāju izglītības, kultūras, veselības aprūpes pieejamības, veselīga dzīvesveida un sporta jomā);
- ieņemt valdes locekļa amatu attiecīgās pašvaldības kapitālsabiedrībā, kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā ar citām pašvaldībām pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrībā, kurā vienas vai vairāku pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, izņemot kapitālsabiedrību, kas realizē no šā likuma 15. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu.

Pašvaldību domju **priekšsēdētāji**, viņu **vietnieki** un **deputāti**, kā arī pašvaldību **izpilddirektori nedrīkst** būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas saņem attiecīgās pašvaldības pasūtījumus par iepirkumiem pašvaldības vajadzībām, finanšu līdzekļus, pašvaldī-

bas garantētus kredītus vai privatizācijas fonda līdzekļus, izņemot gadījumus, kad to piešķir atklāta konkursa rezultātā.

Valsts amatpersonas amata savienošanas ierobežojumu izpildes kārtību, ja amata savienošana ir aizliegta, nosaka likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 8. pants. Saskaņā ar šīs normas pirmo daļu personai, kas pēc stāšanās valsts amatpersonas amatā vienlaikus ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, septiņu dienu laikā ir pienākums rakstveidā:

- paziņot augstākai valsts amatpersonai vai koleģiālajai institūcijai par to, ka tā ieņem vienu vai vairākus amatus (pilda uzņēmuma līgumu vai pilnvarojumu), kuru savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta;
- iesniegt institūcijai, kurā tā ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, iesniegumu, lūdzot to atbrīvot no attiecīgā amata.

Pašvaldības domes deputāta gadījumā paziņojums attiecīgi iesniedzams pašvaldības domei, savukārt iesniegums iesniedzams institūcijai, no kuras amata amatpersona lūdz sevi atbrīvot. Ja institūcija ir tāda, kurā pašvaldības domes deputāts ieņem iestādes vadītāja amatu, arī iesniegums par atbrīvošanu no amata iesniedzams pašvaldības domei.

Likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" noteikti **speciāli amatu savienošanas ierobežojumi** pašvaldību domju priekšsēdētājiem, republikas pilsētu domju priekšsēdētāju vietniekiem, pašvaldību izpilddirektoriem un viņu vietniekiem, pašvaldību iestāžu vadītājiem un viņu vietniekiem, kā arī ienākumu gūšanas un komercdarbības ierobežojumi un to ievērošanas kārtība.

Gan likuma "Par pašvaldībām", gan likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" normas var izrādīties nesamērīgs ierobežojums un kavēt pašvaldības administrācijas darbinieku piedalīties kā kandidātam vēlēšanās. Tomēr tiesiskā valstī likumu normas ir jāievēro pat tad, ja šīs normas nav leģitīmas. Saskaņoties ar savu cilvēktiesību aizskārumu, vēlams apstrīdēt attiecīgās normas Satversmes tiesā. Pašvaldība, ja tā saskata kavēkļus pašvaldības demokrātisko principu īstenošanai, tāpat var apstrīdēt likumdošanas normas Satversmes tiesā.

Interesešu konflikts sastopams ik uz soļa. Jebkurš ideju vai principu vadīts un personiskās pieredzes vai kultūrvēsturisko tradīciju ietekmēts cilvēks ir ieinteresēts un nonāk interesešu konfliktā ar pretējos rezultātos ieinteresētajiem. Tāpēc no dažādiem interesešu konfliktiem iepriekšminētajā likumā tiek minēti tādi, kas varētu veicināt politiskās vai administratīvās amatpersonas savtīgumu. Šī atlase ir nesamērīgi plaša un

grūti pamatojama. Lai labotu situāciju, būtu jāapgūst proporcionalitātes principa lietošana².

Kopš 2003. gada korupcijas apkarošanu Latvijā īsteno un koordinē **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)**³. Galvenās šā biroja funkcijas ir šādas:

- izstrādāt korupcijas novēršanas un apkarošanas stratēģiju un valsts programmu, ko apstiprina Ministru kabinets;
- koordinēt valsts programmā minēto institūciju sadarbību, lai nodrošinātu programmas izpildi;
- kontrolēt likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" izpildi, kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto papildu ierobežojumu ievērošanu;
- sagatavot un koordinēt ārvalstu un starptautisko institūciju finanšu palīdzības projektus;
- atbilstoši savai kompetencei pārbaudīt sūdzības un iesniegumus, kā arī veikt Valsts prezidenta, Saeimas, Ministru kabineta un ģenerālprokurora ierosinātās pārbaudes;
- apkopot un analizēt informāciju par veiktajām pārbaudēm, valsts amatpersonu iesniegtajām deklarācijām, konstatētajiem pārkāpumiem to iesniegšanā un par likumā noteikto ierobežojumu neievērošanu;
- analizēt valsts iestāžu praksi korupcijas novēršanā un atklātos korupcijas gadījumus, iesniegt attiecīgajai ministrijai un Valsts civildienesta pārvaldei priekšlikumus konstatēto trūkumu novēršanai;
- izstrādāt metodiku korupcijas novēršanai un apkarošanai valsts un pašvaldību iestādēs un privātajā sektorā.

² Pūķis M., "Proporcionalitātes princips", *Logs*, jūlijs/augusts 2016, Nr. 7/8 (253/254), 22.-27. lpp.

³ **Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums.** Pieņemts Saeimā 2002. gada 18. aprīlī.

Likuma 1. pantā teikts:

"Korupcija šā likuma izpratnē ir kukuļošana vai jebkura cita valsts amatpersonas rīcība, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, iegūtu nepelnītu labumu sev vai citām personām."

PILSONISKA SABIEDRĪBA, SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA PAŠVALDĪBAS LĒMUMU PIENĒMŠANĀ UN IEDZĪVOTĀJU INFORMĒŠANA

Tikai pilsoniska sabiedrība spēj nodrošināt demokrātiskas valsts pastāvēšanu. Pilsonisku sabiedrību var definēt kā sabiedrību, kurā indivīdi sadarbojas savu un kopīgu jautājumu risināšanā¹. Pilsoniskas sabiedrības attīstības līmeni raksturo nevalstisko organizāciju skaits, aktivitāte, tajās iesaistīto indivīdu, kā arī nevalstisko organizāciju un indivīdu jeb, citiem vārdiem sakot, sabiedrības līdzdalība politikas veidošanā, tajā skaitā arī vietējā jeb pašvaldību politikā.

Latvijas Republikas likumi paredz šādas **sabiedrības līdzdarbības iespējas pašvaldībās**:

- pašvaldību domju vēlēšanas;
- sūdzību un ierosinājumu izskatīšana;
- atklātas domju un to komiteju sēdes;
- domes sēžu protokolu pieejamība;
- deputātu pieņemšanas;
- sabiedriskās apspriešanas;
- gada publiskā pārskata sagatavošana.

Likums "Par pašvaldībām" paredz arī **vietējos referendumus**, kuru kārtībai jābūt noteiktai likumā. Kamēr likums nenosaka šo kārtību, pašvaldībai nav aizliegts rīkot referendumus. Atsevišķi pašvaldību referendumi brīvprātīgās iniciatīvas kārtībā tika organizēti pirms attiecīgās nedzīvās normas parādīšanās likuma "Par pašvaldībām" 61³. pantā. Ja šis pants jau būtu spēkā, tad tiesības rīkot referendumu būtu tikai likumā noteiktajā kārtībā. Bet pants nav stājies spēkā, tāpat kā līdz šā panta pieņemšanai referendumu var rīkot saskaņā ar domes saistošajiem noteikumiem, nepārkāpjot pašvaldības kompetenci.

Mazajās pašvaldībās (līdz 5000 iedzīvotājiem) kandidātu sarakstus var iesniegt **vēlētāju apvienības**. Šīs apvienības nereti pārtrauc aktivitātes vēlēšanu starplaikos, taču ir arī pretēji piemēri. Līdzdalība šādās vietēja rakstura "minipartijās" rada pieredzi, kas var tikt izmantota tradicionālās demokrātijas nostiprināšanai. Līdzdarbības demokrātijai nedrīkst kļūt par pašmērķi, tai jāpapildina, nevis jānoārdina tradicionālās (pārstāvniecības) demokrātijas formas.

Latvijas Republikas Satversmes 104. pantā ir noteikts: "Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vē-

sties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā."

Likums "Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās" paredz ikvienai fiziskai un juridiskai personai tiesības vērsties visās valsts un pašvaldību institūcijās ar mutvārdu un rakstveida iesniegumiem, sūdzībām un priekšlikumiem un saņemt atbildi pēc būtības šajā likumā paredzētajā kārtībā. **Sniegt atbildi pēc būtības** nozīmē sniegt konkrētu un skaidru atbildi uz jautājumu, nevis formāli atrakstīties. Tā, piemēram, ja iedzīvotājs jautā, cik liela ir augstākā un zemākā alga pašvaldības administrācijā, tad atbilstoši likumam atbildē ir jānosauc konkrēti skaitļi, nevis jāraksta, ka algas nosaka tādi un tādi noteikumi.

Likums "Par pašvaldībām" nosaka, ka pašvaldības domes sēdes un arī komiteju sēdes ir atklātas. Likumā arī minēts, kādiem dokumentiem jābūt publiski pieejamiem, un paredzēts, ka dome nosaka kārtību, kādā tiek nodrošināta šo dokumentu publiska pieejamība.

Informācijas atklātības likums definē vispārpieejamo informāciju un ierobežotas pieejamības informācijas grupas. Norādot šajā vai citos likumos paredzēto pamatojumu, ierobežotas pieejamības informācijas statusu ir tiesīgs ar savu rīkojumu noteikt informācijas autors vai iestādes vadītājs.

MK noteikumu "Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai" 16. punkts nosaka: "*Iestādes vadītājs, norādot likumos noteikto pamatojumu, apstiprina ierobežotas pieejamības informācijas sarakstu, iekļaujot tajā informācijas veidus, tēmas, atsevišķus dokumentus un to veidus."*

Izņēmums attiecībā uz informācijas sarakstu, kas ir valsts noslēpums, gan ir pretrunā ar **likuma "Par valsts noslēpumu"** 4. panta 1. daļu, kur teikts: "*Ministru kabineta apstiprinātais informācijas un citu par valsts noslēpumu atzīstamo objektu saraksts, kā arī turpmākie grozījumi tajā ir uzskatāmi par atklātiem dokumentiem."*

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums kā vienu no deputāta pienāku-

¹ Pilsoniskas sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze. PHARE projekts "Pilsoniskas sabiedrības attīstība Latvijā 2002/2003". ĪUMSILS. Rīga, 2004.

miem paredz **ne retāk kā reizi divos mēnešos** rīkot iedzīvotāju pieņemšanu.

Likuma "Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās" 10. pants nosaka: "Valsts un pašvaldību institūciju vadītājiem vai viņu pilnvarotām personām periodiski, bet **ne retāk kā reizi mēnesī jāpieņem apmeklētāji apmeklētājiem izdevīgā laikā un atbilstoši savai kompetencei jāizskata apmeklētāju mutvārdos izteiktās sūdzības vai priekšlikumi.**"

Teritorijas plānošanas likums un **Būvniecības likums** uzliek pašvaldībām pienākumu rīkot **sabiedrisko apspriešanu** noteiktajos gadījumos.

Kopš 2001. gada saskaņā ar **likumu "Par pašvaldībām"** pašvaldībām jā sagatavo **gada publiskais pārskats**. Lai tas būtu izprotams ne tikai speciālistiem, bet arī iedzīvotājiem, svarīgi līdz ar obligāti prasīto sniegt informāciju gan saturiski, gan vizuāli uzskatāmā formā. Šajā pārskatā jāietver arī informācija par veiktajiem pasākumiem, lai veicinātu iedzīvotāju informētību par pašvaldības darbību un viņu iespējām piedalīties lēmumu apspriešanā.

Sabiedrības līdzdalības efektivitāte lielā mērā atkarīga no informācijas aprites kvalitātes starp sabiedrību un publisko sektoru. Arī pašvaldības darbības efektivitāti daudzējādā ziņā nosaka tās spēja uzturēt līdzvērtīgu partneru sarunu ar saviem iedzīvotājiem un iemantot uzticību.

Pašvaldībai ir svarīgi sarunāties ar iedzīvotājiem visos piecos **politikas dzīves cikla posmos**.

- **Problēmas noskaidrošanā** – kas ir jārisina, kam un kā jāpalīdz.
- **Politikas jeb risinājuma izstrādē** – ja iedzīvotāji piedalās risinājuma izstrādē, tad viņi to uztver kā savu un labprāt īsteno.
- **Lēmuma pieņemšanā** – ja lēmums izstrādāts kopā ar iedzīvotājiem, tad šī izstrāde, protams, ir prasījusi laiku, bet tiek pieņemts lēmums, kas tiešām darbosies, nevis tāds, ko iedzīvotāji uztvers kā sev nevēlamu un tāpēc nepildīs.
- **Politikas jeb jaunās kārtības ieviešanā** – ieviešana veicas labāk, ja jaunās kārtības ievērošana iedzīvotājiem tiek padarīta pēc iespējas ērtāka; efektīvi ir lietot ne tikai sodus ("pātagu") par lēmuma nepildīšanu, bet arī dažādus atvieglojumus ("pīrāgu") par lēmuma īstenošanu, aktīvi informējot iedzīvotājus, ka tiem, kas izpildīs jaunā lēmuma prasības noteiktā termiņā, būs tādi un tādi atvieglojumi vai atlaides.
- **Politikas jeb jaunās (pastāvošās) kārtības saglabāšanā un kontrolē** – palīdz konsultācijas ar iedzīvotājiem par to, kā politika darbojas, ko tā ir mainījusi, kādi uzlabojumi nepieciešami tās pilnveidošanai.

Pašvaldību biežāk izmantotie **sabiedrības iesaistīšanas un informēšanas līdzekļi**, kuru lietošana ir pašu pašvaldību iniciatīva:

- pašvaldības avīze;
- pašvaldības informācijas lapas jeb biļeteni;
- informācija plašsaziņas līdzekļos – nacionāla mēroga un reģionālajos laikrakstos, radio, TV;
- pašvaldības mājaslapa;
- informācijas stendi;
- vietējā televīzija un/vai radio;
- konsultatīvas padomes, darba grupas;
- iedzīvotāju sapulces, tikšanās ar iedzīvotājiem;
- plānošanas un dažādu grupu semināri;
- iedzīvotāju aptaujas;
- speciāla tālruņa līnija (ieteicams – bezmaksas);
- sūdzību un ieteikumu kastītes ar jau sagatavotām veidlapām.

Latvijā normatīvo aktu grozījumi tiek izstrādāti ļoti bieži, tāpēc pirms kāda likuma piemērošanas ir vēlams pārbaudīt, vai tajā nav ieviesti jauni grozījumi. Izmantojiet elektronisko normatīvo aktu informācijas sistēmu **NAIS**, kur normatīvie akti tiek ievietoti jau ar iestrādātiem grozījumiem, vai interneta vietni www.likumi.lv, kur grozījumi redzami atsevišķi!

Ieteicamie normatīvie dokumenti par iedzīvotāju informēšanu:

- Latvijas Republikas Satversme, 104. pants;
- likums "Par pašvaldībām";
- Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums;
- Administratīvā procesa likums, īpaši 53. pants (par sadarbību administratīvajā procesā), 54. pants (par informācijas sniegšanu), 6. nodaļa (par administratīvā procesa virzību iestādē) un 9. nodaļa (uzziņa par savām tiesībām);
- Teritorijas plānošanas likums;
- Būvniecības likums;
- likums "Par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām" – kā sniegt informāciju par iepirkuma procesu, īpaši 32. pants (paziņojums par lēmuma pieņemšanu), 33.¹ pants (informācijas par iepirkuma līgumiem pieejamība) un 34. panta 4. daļa (par atklāta un slēgta konkursa noslēguma protokola pieejamību);
- Informācijas atklātības likums;
- likums "Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās";
- likums "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem", īpaši 7. pants par npublicējamo informāciju;
- likums "Par valsts noslēpumu", īpaši 5. pants – kādai informācijai nekādi nedrīkst liegt pieeju (ziņas, kuras nevar būt valsts noslēpums);
- Fizisko personu datu aizsardzības likums;
- Darba likums – 93. pants, kāda informācija par darbinieku ir jāaizsargā (ziņas par darbinieku);
- MK noteikumi "Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

informācija nododama atklātībai”, īpaši par ierobežotas pieejamības informācijas sniegšanas kārtību.

Pēdējā desmitgadē arvien populārākas kļūst aktīvās pilsoniskās līdzdalības veicināšanas formas. Nacionālajā līmenī pieaug biedrības “Mana balss” aktivitātes. Trešās pasaules valstīs tās dažkārt izmanto kā ārējo iekļaušanās formu, veicinot varas destabilizāciju it kā līdzdalības demokrātijas veicināšanai. Latvijā šai organizācijai ir likumīgas iespējas ierosināt likumprojektus, ja tiek savākts nepieciešamais parakstu skaits.

Pašvaldībās tiek aprobētas tādas līdzdalības veicināšanas formas kā nelielas budžeta daļas izdalīšana

sabiedrības aktivistu lemšanai. Parasti tas notiek projektu ietvaros, projektu gaitā sabiedrības pārstāvji iepazīstas ar pašvaldības atbildību un pienākumiem, ietekmē deputātu noteiktās prioritātes.

Iedzīvotāju atsaucību gūst līdzdalība tiešsaistē. Pašvaldībās tiek īstenoti projekti, kad katrs iedzīvotājs var uz kartes atzīmēt problēmas vietu un iesūtīt pašvaldībai problēmas aprakstu.

Lai aktīvāk veicinātu līdzdarbību, būtu vēlams pašvaldības izglītības iestādēs mācīt pašvaldību demokrātiju, administrēšanas un ekonomikas pamatus².

² Pūķis M., “Pilsoniskās līdzdarbošanās pamatjēdzieni”, *Logs* Nr. 3/4 (249/250), 2016, 30.-33. lpp.

FUNKCIJU VEIDI – AUTONOMĀS UN DELEĢĒTĀS FUNKCIJAS

Eiropas Vietējo pašvaldību hartā nav vārdu “pašvaldību funkcijas”. To vietā lieto divus atšķirīgus terminus – **uzdevumi** un **kompetences**. Modernāks vārds ir otrs, kas atbilst priekšstatam par patstāvīgu pašvaldību, kuras kompetences pamatā nodalītas no valsts kompetencēm (pienākumiem un tiesībām, nevis prasmēm), bet daļa no kompetencēm var būt dalītā atbildībā. Vārds “funkcija” labāk atbilst nevis plurālisma, bet totalitārisma situācijai. Ja valsts ir vienots organisms ar vienu mērķi, tad situāciju labāk raksturo vārds “funkcija”. Ja valstī sadzīvo (sadarbojas, konkurē, komunicē) daudzi organismi, tad vārds “kompetence” ir labāks. Tomēr atbilstoši tradīcijai un likuma burtam turpmāk lietosim vārdu “funkcija”.

Hartā tiek minēti divi pašvaldības darbības gadījumi:

- kad pašvaldība darbojas uz savu atbildību likuma ietvaros;
- kad pašvaldība darbojas valsts uzdevumā.

Pirmā veida funkcijas Latvijas likumdošanā sauc par **autonomajām** funkcijām, otrā veida – par **deleģētajām**.

Autonomās funkcijas rodas trīs atšķirīgos gadījumos:

- uzskaitot tās tieši likuma “Par pašvaldībām” 15. pantā (agrāk tās tika dēvētas par pastāvīgajām funkcijām);
- nosakot tās citos likumos (agrāk tās tika dēvētas par citos likumos uz laiku noteiktajām funkcijām);
- uzņemoties šīs funkcijas patstāvīgi, bez likumdevēja norādes – ar domes lēmumu (šīs funkcijas tiek dēvētas par brīvprātīgajām iniciatīvām).

Pašvaldību tiesības attiecībā uz visām trim autonomo funkciju formām ir vienādas, taču atšķiras to finansēšanas nosacījumi.

Saskaņā ar Eiropas Vietējo pašvaldību hartu **pašvaldību atbildībai** autonomo funkciju jomā normāli jābūt **pilnai un ekskluzīvai**. Tomēr prakse ir citāda – valsts aizvien vairāk šo funkciju veikšanas nosacījumus reglamentē ar likumiem un Ministru kabineta noteikumiem. Ciktāl tas nav izdarīts, pašvaldība visā autonomās kompetences jomā var izdot arī savus saistošos noteikumus.

Deleģētās funkcijas valsts deleģē ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem. Par tām atbildīga ir valsts (arī tiesā, ja kāda persona nav apmierināta ar pašvaldības rīcību šo funkciju izpildē). Valstij arī jāfinansē šīs funkcijas, ja pašvaldība brīvprātīgi nepiekrīt pati uzņemties daļu no finansiālās atbildības.

Līdz šim nav sakārtots jautājums par **citos likumos noteiktajām funkcijām**. Tās var būt gan autonomās, gan arī valsts deleģētās. Nepieciešamība tiesā noteikt, no kura budžeta – valsts vai pašvaldības – sedzami personai nodarītie zaudējumi, nākotnē kļūs par stimulu šo jautājumu sakārtot. Pagaidām izpratne vairāk saistās ar tradīcijām nekā skaidru norādi likumos.

Likumā “Par pašvaldībām” noteiktās autonomās funkcijas

Jēdziens “pastāvīgās funkcijas” kopš 2005. gada februāra grozījumiem ir izslēgts no likuma “Par pašvaldi-

bām". Pastāvīgās funkcijas bija tādas, ko pašvaldības veica (nevis pildīja kāda uzdevumā) visu laiku, pastāvīgi. Šīs funkcijas tika noteiktas likuma "Par pašvaldībām" 15. pantā¹. Tās pildāmas kārtībā, kāda noteikta

¹ Likums "Par pašvaldībām".

- Tā 15. pantā uzskaitītas šādas autonomās funkcijas:
- 1) organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus (ūdensapgāde un kanalizācija; siltumapgāde; sadzīves atkritumu apsaimniekošana; notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana) neatkarīgi no tā, kā īpašumā atrodas dzīvojamais fonds;
 - 2) gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstruēšana un uzturēšana; ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana);
 - 3) noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi;
 - 4) gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatzglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.);
 - 5) rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.);
 - 6) nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu;
 - 7) nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.);
 - 8) gādāt par aizgādību, aizbildību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību;
 - 9) sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā;
 - 10) sekmēt saimniecisko darbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, rūpēties par bezdarba samazināšanu;
 - 11) izsniegt atļaujas un licences komercdarbībai, ja tas paredzēts likumos;
 - 12) piedalīties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, apkarot žūpību un netiklību;
 - 13) saskaņā ar attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumu noteikt zemes izmantošanas un apbūves kārtību;
 - 14) nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu;
 - 15) veikt civilstāvokļa aktu reģistrāciju;
 - 16) savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas;
 - 17) veikt nepieciešamos pasākumus domes vēlēšanās;
 - 18) piedalīties civiļas aizsardzības pasākumu nodrošināšanā;
 - 19) organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus;
 - 21) organizēt pedagoģisko darbinieku tālākizglītību un izglītības metodisko darbu;
 - 22) veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;
 - 23) īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā."

attiecīgajos nozaru likumos un no tiem izrietošajos Ministru kabineta noteikumos. Pastāvīgo funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības. Šo funkciju izpilde tiek finansēta no attiecīgās pašvaldības budžeta, ja likumā "Par pašvaldībām" nav noteikts citādi. Tagad šīs funkcijas tiek apzīmētas – šajā likumā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas.

Funkciju sadalē starp dažādu teritoriālu mērogu varām Latvija ir apņēmusies ievērot **subsidiaritātes principu**. Atbilstoši Eiropas Vietējo pašvaldību hartai vara (it īpaši – lēmējvara) jānodod pēc iespējas tuvāk pilsonim. Tas nozīmē, ka pēc iespējas vairāk funkcijām jābūt vietējo pašvaldību kompetencē. Tikai tajos gadījumos, kad tiek atzīti pietiekami pamatoti efektivitātes vai mēroga apsvērumi, varu var nodot reģionālajai pašvaldībai vai valstij.

Tieši subsidiaritātes princips 20. gadsimta nogalē kļuva par centrālo, visā pasaulē atzītāko jautājumu pašvaldību demokrātijas attīstībā. Šim principam ir daudz pārliecinātu aizstāvju, taču arī daudz pretinieku. Arī Latvijā subsidiaritātes pretinieki darbojas galvenokārt divos virzienos: centralizējot finanses un unificējot funkciju izpildes noteikumus vienādi visā Latvijas teritorijā. Abos gadījumos vara tiek attālināta no pilsoņa, netiek ievērota vietējo iedzīvotāju griba un vietējās īpatnības. Subsidiaritātes pretinieki uzsver vienotas politikas šķietamās priekšrocības un noliedz plurālismu un daudzveidību.

Eiropas Savienībā subsidiaritātes principa nozīme arvien pieaug. Līguma "Par Eiropas Savienības darbību" 2. protokols "Par subsidiaritātes principa un proporcionālātes principa piemērošanu" skaidri nosaka, ka tai institūcijai, kas kādu funkciju piedāvā centralizēt, ir jāpierāda, kāpēc mazākā varas mērogā šo funkciju nevar sekmīgi veikt. Ja centrālā vara vēlas pārņemt kādu pašvaldības funkciju, tad no Latvijai saistošā protokola izriet tiesību princips, kas izmantojams arī attiecībās starp nacionālo valsti un pašvaldību. Bez pierādījuma, ka pašvaldība attiecīgo funkciju pati nespēj pietiekami labi veikt, centralizācija nav pieļaujama.

Eiropas Savienības Reģionu komiteja ne tikai uzrauga subsidiaritātes principa ievērošanu ES likumdošanā un rīcībā, bet aktīvi iestājas par subsidiaritāti visos teritoriālās varas mērogos. ES Reģionu komiteja var neierobežotu laiku iesniegt Eiropas Savienības Tiesā prasību par ES likuma (regulas, direktīvas) vai tā daļas atcelšanu, ja tas neatbilst subsidiaritātes principam.

Nododot pašvaldībām jaunas autonomās funkcijas, kas saistītas ar izdevumu palielināšanos, likumā, ar kuru uzdota šo funkciju izpilde, vienlaikus jānosaka pašvaldībām jauni ienākumu avoti.

Likumā "Par pašvaldībām" noteiktās autonomās funkcijas no citām pašvaldības funkcijām atšķiras ar vēl vienu īpatnību – tām ir pakārtots likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu". Tā saucamo pašvaldības

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

finanšu nepieciešamību definē kā lielumu, kas it kā nodrošinot likumā "Par pašvaldībām" noteikto funkciju veikšanu².

Līdz ar to nav atbildes uz jautājumu, par kādiem līdzekļiem jāveic citos likumos noteiktās autonomās funkcijas (parasti attiecīgie speciālie likumi finansēšanas avotus pretēji likumam nenosaka), kā arī pašvaldības brīvprātīgās autonomās funkcijas. Vienīgās funkcijas, kas "noteiktas" saskaņā ar likuma formulējumu, ir 15. pantā minētās. No tā izriet, ka citām funkcijām nepieciešamie līdzekļi jārod ārpus finanšu izlīdzināšanas sistēmas.

Citos likumos noteiktās autonomās funkcijas

Sākotnējā iecere likuma "Par pašvaldībām" veidotājiem bija pastāvīgo funkciju statusu piešķirt tām funkcijām, kuru veikšanā vairāk izpaustos pašvaldību patstāvība. Šī iecere nav izdevusies pilnībā. Nebija būtisku atšķirību starp pastāvīgajām un citos likumos noteiktajām funkcijām. Parasti šajos citos likumos nebija arī nekādu norāžu uz konkrētiem laika rāmjiem (izņēmumi – likumi par zemes reformu un par administratīvi teritoriālo reformu, kuros bija norādīti konkrēti tiesību normu darbības laiki, kā arī atsevišķos gadījumos – likumos minētie pārejas noteikumi).

Galvenā atšķirība saistās ar finansējumu. Likumā "Par pašvaldībām" noteiktās autonomās funkcijas jāfinansē no pašu ieņēmumiem (tajā skaitā dotācijas no finanšu izlīdzināšanas fonda), bet citos likumos noteiktās autonomās funkcijas – saskaņā ar attiecīgo likumu³. Ja finansēšanas avoti nav noteikti, tad formāli pašvaldība varētu attiecīgo funkciju nepildīt.

Šajā sakarībā būtiska ir **Latvijas Pašvaldību savienības nozīme** – visu pašvaldību vārdā viedokli par jauno uz laiku veicamo funkciju Pašvaldību savienība saskaņo (vai arī nesaskaņo). Ja domstarpības par likuma vai Ministru kabineta noteikumu deleģējumu bez finan-

² Likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu".

Pieņemts Saeimā 1998. gada 5. martā.

Likuma 1. pantā doti šādi terminu skaidrojumi:

"pašvaldību finanšu izlīdzināšana – pašvaldību ieņēmumu un valsts budžeta dotācijas pārdale, lai radītu pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei; pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība – izlīdzināšanas aprēķiniem izmantojams lielums;

pašvaldības finanšu nepieciešamība – aprēķinu rezultātā konkrētām pašvaldībām sadalīta pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība."

³ Likums "Par pašvaldībām".

Tā 8. pants:

"Ar likumu pašvaldībām var uzdot pildīt autonomās funkcijas, kas nav paredzētas šajā likumā, vienlaikus attiecīgajā likumā nosakot papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar izdevumu palielināšanos.

Šajā pantā minēto funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības."

sējuma avotu norādes tiek risinātas Satversmes tiesā, tad būtisks ir vienošanās un domstarpību protokola teksts, ko piedāvā attiecīgā ministrija un paraksta LPS.

Vairākas uz laiku noteiktās funkcijas – dzīvojamo māju denacionalizācija, veikalu, sabiedriskās ēdināšanas un komunālo pakalpojumu uzņēmumu privatizācija, zemes privatizācija – pamatā jau pabeigtas; turpinās dzīvokļu privatizācijas funkcijas izpilde. Daudzos gadījumos funkcijas tiek minētas vienīgi citos likumos. Tā, piemēram, rajonu pašvaldību gadījumā tādas bija īpaši aizsargājamo teritoriju izveidošana (likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"), palīdzības sniegšana policijai (likums "Par policiju"), ārstniecības iestāžu izveidošana (Ārstniecības likums) u.tml. Informāciju par šādiem daudzos likumos minētiem pienākumiem pašvaldība iegūst galvenokārt praktiski, kad kāda persona vēlas, lai tai sniegtu attiecīgo pakalpojumu.

Līdz šim nevienā likumā neatrast skaidru norādi, ka pašvaldības kompetencē nodotais pienākums ir autonomā funkcija. Tajā pašā laikā statuss ir ļoti svarīgs, jo no tā atkarīgs, kurš budžets – valsts budžets vai pašvaldības budžets – segs zaudējumus privātpersonai pašvaldības pieļautās kļūdas gadījumā.

Kā tad konstatēt, vai funkcija ir autonomā vai valsts deleģētā?

Var apgalvot, ka funkcija ir **autonomā**, ja likumā tas nepārprotami norādīts vai arī konstatējot, ka:

- attiecīgos pienākumus reāli veic pašvaldība;
- attiecīgie pienākumi netiek finansēti ar valsts mērķdotācijas starpniecību.

Pirmais nosacījums parāda, ka pašvaldība ir samierinājusies ar finansēšanas kārtību, jo neapstrīd šo pienākumu Satversmes tiesā. Otrais nosacījums izslēdz iespēju, ka tā varētu būt valsts deleģētā funkcija.

Iepriekšminētajai pieejai pagaidām vairāk ir teorētisks raksturs. Vispārārtzītas metodikas radīšanai, kā nošķirt citos likumos noteiktās autonomās funkcijas no valsts deleģētajām, svarīga būs tiesu prakse nākamajos gados.

Brīvprātīgās funkcijas

Šīs funkcijas vispilnīgāk raksturo pašvaldību. Teritorijā ievēlētie tautas priekšstāvji paši nosaka, kas darāms iedzīvotāju interesēs. Šāda izvēle nav pilnīgi brīva – nedrīkst uzņemties to, kas jau ir citas varas kompetencē⁴.

⁴ Likums "Par pašvaldībām".

12. pants nosaka:

"Pašvaldības attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs var brīvprātīgi realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu."

Brīvprātīgās iniciatīvas pieder pie pašvaldības autonomajām funkcijām, tā ir augstākā autonomijas forma – nevis valsts uzdod pašvaldībai veikt šīs funkcijas, bet gan pašvaldība pati sev uzdod veikt noteiktas funkcijas teritorijas iedzīvotāju interesēs. Daudzas no sākotnēji brīvprātīgajām iniciatīvām ar laiku sāk regulēt valsts, tad šo funkciju statuss mainās.

Brīvprātīgās iniciatīvas tiesības ir ne tikai pašvaldībām, bet arī Ministru kabinetam. Tiesību zinātnieki uzskata, ka Ministru kabineta gadījumā šādu tiesību izmantošana (Ministru kabineta iekārtas likums, 14. panta pirmās daļas 3. punkts) norāda uz trūkumiem likumdevēja darbā. Tomēr Ministru kabinets bez likuma pilnvarojuma regulē ļoti nozīmīgas jomas, piemēram, Eiropas Savienības strukturālo fondu pārvaldīšanu. Pašvaldību gadījumā iespējai patstāvīgi noteikt savus uzdevumus ir pozitīva nozīme, un šīs tiesības raksturo sasniegto demokrātijas pakāpi.

Pašlaik saglabājusies tāda brīvprātīgā funkcija kā pašvaldības policija. Nereti šādu funkciju reglamentē likums, taču lietojot formu “var izveidot”. Vēsturiski funkcijas mēdz mainīt savu statusu. Tā, piemēram, sociālā palīdzība 90. gadu sākumā bija brīvprātīga funkcija. Tautas frontes aktīvistu grupas, kas centās brīvprātīgi atbalstīt cilvēkus, kam nebija kur saņemt palīdzību, noformējās kā pašvaldību struktūrvienības.

Turpinājumā Labklājības ministrija sāka “ieviest kārtību”, pieņemot visā Latvijas teritorijā saistošus noteikumus. Vēlāk tika sagatavots un pieņemts likums “Par sociālo palīdzību”. Tā pamazām brīvprātīgā funkcija arvien vairāk transformējas par valsts funkciju.

Daudzos gadījumos pašvaldība pati izvēlas publiskā pakalpojuma sniegšanas formu. Dažas uztic uzņēmumiem darboties tarifu un cenu ietvaros, citas subsidē uzņēmumus no sava budžeta. Šādā gadījumā subsidēšanu var uzskatīt par brīvprātīgu funkciju.

Administratīvi teritoriālās reformas pirmās kārtas noslēguma posmā 2008. gadā noskaidrojās, ka gandrīz visas toreizējo rajonu funkcijas juridiski ir brīvprātīgās iniciatīvas, jo valsts likumos vai MK noteikumos nav ievērojusi likumīgo uzdošanas kārtību obligātām funkcijām. Līdzīgi ir ar vietējo pašvaldību funkcijām. Nereti valdība nelegitīmi iejaucas šādu brīvprātīgo iniciatīvu izpildē.

Deleģētās valsts pārvaldes funkcijas

Gan Latvijā, gan citās zemēs pašvaldības veic arī daudzas valsts funkcijas. Tas var būt tieši paredzēts likumā vai arī saskaņā ar likuma pilnvarojumu Ministru kabineta noteikumos. Šajā gadījumā valsts pati atbild par funkciju, bet pašvaldības ir izpildītāja (centrālās valdības aģenta) lomā un pilda nevis savu patstāvīgo, bet gan valsts politiku. Ja valdība ir pieņēmusi kādus politikas dokumentus (pamatnostādnes, stratēģijas,

programmas, plānus vai koncepcijas), tad šajā gadījumā tie ir saistoši arī pašvaldībai.

Valsts funkciju gadījumā ir korekti, ka šo funkciju regulē vienoti Ministru kabineta noteikumi. Ja tā notiek pastāvīgo funkciju jomā, tad valdība pārkāpj pašvaldību tiesības (tas gan nav retums mūsu juridiskajā praksē). Pēc būtības valsts darbība šajā gadījumā ir deleģēšana – valdība ar savām institūcijām varētu veikt darbu arī pati. Deleģēšanas pamatā ir taupības vai efektivitātes apsvērumi. Līdz ar funkcijas deleģēšanu ir jānodrošina finanses⁵.

Tā, piemēram, algas pedagoģiskajiem darbiniekiem pašvaldība izmaksā valsts vārdā. No valsts budžeta šim nolūkam ir paredzēta mērķdotācija, ko nevar izmantot nekādam citādam mērķim. Atbildību par šo algu izmaksu un politiku algu jomā uzņemas valsts.

Deleģēto funkciju jomā valstij jāievēro proporcionālītes princips⁶. Saskaņā ar to jāļauj pašvaldībai pašai izlemt pēc iespējas vairāk. Valsts iejaukšanās apjomam jābūt proporcionālam (samērīgam ar to) sabiedrisko interešu nozīmīgumam, ko ar šādu iejaukšanos sargā. Proporcionalitātes princips ir iekļauts gan Eiropas Vietējo pašvaldību hartā, gan jaunajā Eiropas Savienības Konstitūcijā.

⁵ Likums “Par pašvaldībām”.

9. pants nosaka:

“Valsts pārvaldes iestādes, ja tas paredzēts likumos vai Ministru kabineta noteikumos, var pilnvarot pašvaldības pildīt atsevišķas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, nosakot to izpildes kārtību un uzraugot šo funkciju izpildi. Nododot valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi pašvaldībām, vienlaikus tām nododami līdzekļi, kas paredzēti attiecīgo valsts pārvaldes iestāžu budžetā šo funkciju veikšanai. Pašvaldībām nodoto valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi organizē attiecīgā pašvaldība, bet par to izpildi ir atbildīga valsts pārvaldes iestāde, kas šīs funkcijas nodevusi pašvaldībai.”

Savukārt likuma 11. pants nosaka:

“Ministru kabinets likumā paredzētajos gadījumos un Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā var deleģēt pašvaldībai atsevišķu pārvaldes uzdevumu.

Deleģējot pārvaldes uzdevumu, Ministru kabinets nodrošina pašvaldībai finanšu līdzekļus, kas nepieciešami šā uzdevuma izpildei.

Ja pašvaldība piekrīt, tā var veikt uzdevumu par saviem līdzekļiem.”

⁶ Pūķis M., “Proporcionalitātes princips”, *Logs*, jūlijs/augusts 2016, Nr. 7/8 (253/254), 22.–27. lpp.

PAŠVALDĪBU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

Viens no demokrātiskas valsts galvenajiem principiem ir varas dalīšanas princips, un līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga **tiesu vara**, ko īsteno atbilstoši tiesiskuma principam. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses. Tiesu vara Latvijā pieder rajonu (pilsētu) tiesām, apgabaltiesām, Augstākajai tiesai un Satversmes tiesai.

Arī pašvaldībai ir tiesības uz tiesas aizsardzību (likuma "Par pašvaldībām" 14. panta 4. punkts) un tā likumā noteiktajos gadījumos var griezties tiesā. Tiesu lietu izskatīšanas principus un kārtību nosaka Latvijas Republikas Satversme, likums "Par tiesu varu", civilprocesa, kriminālprocesa un administratīvi procesa likumi. Satversmes tiesas darbību regulē Satversmes tiesas likums.

Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu sistēmā ietilpstošās tiesas ir tiesīgas izskatīt civiltiesiskus strīdus, krimināllietas, kā arī lietas, kas izriet no administratīvi tiesiskajām attiecībām. Tomēr tās nav tiesīgas atzīt par spēkā neesošiem aktus, kuriem ir normatīvs raksturs. Šādam uzdevumam darbojas Satversmes tiesa.

Pašvaldības dome Satversmes tiesā var iesniegt pieteikumu lietas ierosināšanai par:

- likumu atbilstību Satversmei;
- Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei;
- citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem);
- Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kas nav pretrunā ar Satversmi.

Nemainīgi spēkā ir norma, ka pašvaldība pieteikumu iepriekšminētajos gadījumos var iesniegt tikai tad, ja apstrīdētais akts aizskar attiecīgās pašvaldības tiesības.

Pašvaldības dome Satversmes tiesā var iesniegt pieteikumu arī par tāda rīkojuma atbilstību likumam, ar kuru vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs ir apturējis pašvaldības domes pieņemto lēmumu. Šis pieteikums tiek pieņemts likuma "Par pašvaldībām" 49. pantā noteiktajā kārtībā, kur teikts, ka nelikumīgu domes izdoto saistošo noteikumu vai citu normatīvo aktu vai to atsevišķu punktu darbību, izņemot 47. panta kārtībā pieņemtos lēmumus – tas ir, administratīvos aktus, aptur vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs ar motivētu rīkojumu. Tātad domei ir tiesības apstrīdēt šo ministra rīkoju-

mu, vēršoties Satversmes tiesā, ja tā uzskata, ka šis rīkojums ir nepamatots un lēmums atbilst likumam.

Pieteikumu paraksta domes priekšsēdētājs. Pieteikumam pievieno domes lēmumu, kā arī paskaidrojumu un dokumentus nepieciešamo lietas apstākļu noskaidrošanai.

Lēmumu par lietas ierosināšanu vai par atteikšanos ierosināt lietu pieņem kolēģija mēneša laikā (sarežģītās lietās – laikā līdz diviem mēnešiem) no pieteikuma iesniegšanas dienas. Šis lēmums nav pārsūdzams. Ja lietu izskata tiesas sēdē ar dalībnieku piedalīšanos, pašvaldībai jāsaņem informācija par tiesas sēdes laiku un vietu ne vēlāk kā 15 dienas pirms sēdes.

Dome procesuālās darbības Satversmes tiesā var veikt pati (piemēram, priekšsēdētājs), ar pilnvarota pārstāvja starpniecību vai arī izmantojot zvērināta advokāta palīdzību. Zvērinātam advokātam tiesas sēdē ir visas lietas dalībnieka tiesības, izņemot tiesības atsaukt pieteikumu. Dome var uzticēt zvērinātam advokātam arī pilnvarotā pārstāvja pienākumus. Šāds pilnvarojums apstiprināms ar rakstveida pilnvaru.

Gadījumos, kad lietai pievienoto dokumentu ir pietiekami, lai izspriestu lietu rakstveida procesā, tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos var nerīkot. Priekšlikumu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā izsaka tiesnesis, kurš sagatavo lietu izskatīšanai, bet lēmumu tiesa pieņem rīcības sēdē. 15 dienu laikā pēc tam, kad pašvaldība saņēmusi paziņojumu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, tai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un rakstveidā izteikt savu viedokli par tiem. Lemjot par lietas izskatīšanu rakstveida procesā vai tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos, ņem vērā arī lietas iespējamo ietekmi uz tiesību sistēmu, konstitucionālo institūciju savstarpējām attiecībām, līdzšinējo Satversmes tiesas judikatūru un valsts budžetu.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un stājas spēkā pasludināšanas brīdī.

Visi civiltiesiskie strīdi, ja likums nenosaka citādi, ir pakļauti tiesai, un to regulē Civilprocesa likums.

Pašvaldība kā lietas dalībnieks var būt lietās, kas rodas no administratīvi tiesiskajām attiecībām. Pašvaldības iedzīvotāji, kas īsteno tiesības, vēršoties pret pašvaldību, un tādā gadījumā administratīvā tiesa lemj, kam taisnība. Tomēr šajā gadījumā tiesa darbojas arī kā pašvaldības administrācijas sargs, jo tā var nospriest arī to, ka iedzīvotāja prasība ir noraidāma.

Jāuzsver, ka pašvaldībām būtu jāpievērš īpaša uzmanība tiesvedībai administratīvajās lietās (Administratīvā procesa likums), jo parasti lietas izskatīšanas gaitā puses realizē savas procesuālās tiesības sacīkstes formā (puses iesniedz pierādījumus un tiesai adresētas pieteikumus, piedalās pušu debatēs utt.), bet šis princips neattiecas uz tiesvedību administratīvajās

lietās. Administratīvajā procesā darbojas objektīvās izmeklēšanas princips, kas nosaka, ka, lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu taisnīgu administratīvās lietas izskatīšanu, tiesa dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī pēc savas iniciatīvas savāc pierādījumus.

PAŠVALDĪBU FINANŠU SISTĒMA

Latvijai saistoši starptautiskie tiesību akti par pašvaldību finansēm

Latvija ir ratificējusi **Eiropas Vietējo pašvaldību hartu** (izņemot 9. panta 8. punktu), kuras 9. panta astoņi punkti ir veltīti pašvaldību finanšu resursiem:

“9. pants. Vietējo varu finanšu resursi

(1) Vietējām varām nacionālās ekonomiskās politikas ietvaros ir tiesības uz pietiekamiem saviem pašu finanšu resursiem, ar kuriem tās drīkst brīvi rīkoties savu pilnvaru robežās.

(2) Vietējo varu finanšu resursiem ir jābūt proporcionāliem kompetencei, kas šīm varām noteikta konstitūcijā un ar likumu.

(3) Vismaz daļa no vietējo varu finanšu resursiem ir jāiegūst no vietējiem nodokļiem un maksas, kuru likmes tās ir tiesīgas noteikt likumā paredzētajās robežās.

(4) Finanšu sistēmām, uz kurām balstīti vietējām varām pieejamie līdzekļi, ir jābūt pietiekami daudzveidīgām un elastīgām, lai tās atbilstoši praktiskajām iespējām nodrošinātu iespēju sekot no kompetences izrietošo uzdevumu izmaksu reālai attīstībai.

(5) Finansiāli vājāko vietējo varu aizsardzība izsauc nepieciešamību ieviest finanšu izlīdzināšanas procedūras vai līdzvērtīgus pasākumus, kuru nolūks ir koriģēt vietējo varu potenciālo finansēšanas avotu un uzliktās finanšu nastas nevienādā sadalījuma radītās sekas. Šādas procedūras vai pasākumi nevar ierobežot vietējo varu rīcības brīvību savu pienākumu robežās.

(6) Ar vietējām varām atbilstošā veidā ir jākonsultējas par metodi, kādā tām piešķirami pārdalāmie līdzekļi.

(7) Dotācijas, kas tiek piešķirtas vietējām varām, pēc iespējas nedrīkst paredzēt noteiktu projektu finansēšanai. Dotāciju piešķiršana nevar ierobežot vietējo varu galveno brīvību – īstenot politikas izvēli savas kompetences ietvaros.

(8) Lai varētu veikt aizņēmumus kapitālieguldījumu finansēšanai, vietējām varām likuma robežās jābūt pieejamam nacionālajam kapitāla tirgum.”

Lai gan Eiropas Vietējo pašvaldību hartā pašvaldību budžets tieši nav minēts, tomēr tās principi norāda uz pašvaldību finanšu resursu veidošanas un izlietojuma

autonomiju, kas budžetēšanas kontekstā tulkojams kā lielākā vai mazākā mērā pašvaldības patstāvīgs budžets un budžetēšana savas politikas īstenošanai. (*Pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas, izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, kas sagatavots Norvēģijas Finanšu instrumenta projektā “Lietpratīga pārvaldība un Latvijas pašvaldību veiktspējas uzlabošana”; pētījuma veicējs: SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas”.*)

Budžets

Pašvaldību finanšu sistēmas pamatā ir pašvaldību darbības pamatdokuments – **budžets**. Tā mērķis ir noteikt un pamatot, kāds līdzekļu apjoms nepieciešams pašvaldībām ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā, kādam šie līdzekļi paredzēti. Budžets ir līdzeklis pašvaldības politikas īstenošanai ar finansiālām metodēm.

Pašvaldības savus budžetus izstrādā, apstiprina un izpilda patstāvīgi, ievērojot Likumu par budžetu un finanšu vadību, likumus “Par pašvaldībām” un “Par pašvaldību budžetiem”, kā arī citus likumus un Ministru kabineta noteikumus. Valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst iejaukties pašvaldību budžetu izstrādāšanā un izpildē, ja tas nav paredzēts likumā.

Likums par budžetu un finanšu vadību nosaka valsts un pašvaldību budžetu izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību un atbildību budžeta procesā, savukārt **likums “Par pašvaldību budžetiem”** nosaka tieši pašvaldību budžetu sastādīšanas un izpildes kārtību.

Atbilstoši Likumam par budžetu un finanšu vadību un likumam “Par pašvaldību budžetiem” pašvaldību budžeti sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta, taču jāatzīmē, ka praksē jau vairākas pašvaldības ir atteikušās no speciālā budžeta veidošanas un attiecīgos budžeta ieņēmumus un izdevumus iekļauj pamatbudžetā.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem pašvaldības **pamatbudžets** ietver:

- visus pašvaldības ieņēmumus, kas paredzēti izdevumu segšanai un nav iezīmēti īpašiem mērķiem;
- apropriācijas visiem pašvaldības izdevumiem, kurus paredzēts segt no pamatbudžeta līdzekļiem;
- pašvaldības budžetu aizņēmumus un aizņēmumu atmaksu.

Pamatbudžeta ieņēmumus veido nodokļu ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, nekustamā īpašuma nodokļa un azartspēļu nodokļa; nenodokļu ieņēmumi, maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi (pašvaldības nodevas, naudas sodi un sankcijas, ieņēmumi no īpašuma iznomāšanas, maksājumi par budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem u.c. ieņēmumi), kā arī valsts budžeta transferti (dotācijas, mērķdotācijas u.c. transferti, tajā skaitā dotācija no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda).

Normatīvie akti paredz, ka pašvaldības speciālo budžetu veido Likumā par budžetu un finanšu vadību noteiktajos gadījumos, kā arī atbilstoši domes lēmumam par speciālā budžeta izveidi.

Pašvaldības **speciālais budžets** ietver:

- īpašiem mērķiem iezīmētus ieņēmumus (piemēram, dabas resursu nodokļa ieņēmumus, privatizācijas fonda ieņēmumus, ostas maksas), speciālam mērķim domātas valsts budžeta dotācijas (piemēram, dotācija pašvaldību autoceļiem un ielām) un citus ieņēmumus no citiem īpašiem mērķiem iezīmētiem ieņēmumu avotiem, kā arī ar tiem saistītos izdevumus, aizņēmumus un to atmaksu;
- pašvaldības vai noteiktas budžeta iestādes saņemtos ziedojumus vai dāvinājumus ar norādītu mērķi vai bez tā.

Atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem katru no pašvaldības budžetiem veido **trīs pamatdaļas**:

- ieņēmumu daļa,
- izdevumu daļa,
- finansēšanas daļa.

Katru no budžeta pamatdaļām izstrādā saskaņā ar vienotu Ministru kabineta (MK) apstiprinātu klasifikāciju.

Likums par budžetu un finanšu vadību nosaka, ka budžets sastādāms vienam gadam. Saimnieciskais gads sākas 1. janvārī un beidzas 31. decembrī.

Budžeta procesa cikls pamatā ietver **četrus posmus**, kas ir secīgi pārejoši un nodrošina visa procesa nepārtrauktību:

- 1) gatavošanās un plānošana;
- 2) apspriešana un pieņemšana;

- 3) izpilde jeb īstenošana;
- 4) audits, analīze un novērtēšana.

Parasti pašvaldībās ir dokumentāri pieņemts vai paradoms balstīts budžeta sagatavošanas jeb plānošanas **laika grafiks**. Mazās pašvaldībās šim procesam nepieciešams īsāks laikposms nekā lielākās pašvaldībās. Mazā pašvaldībā budžeta sagatavošanai un apstiprināšanai pietiek ar četriem vai pieciem mēnešiem, un, piemēram, visbiežāk sastopamajā gadījumā, kur budžeta periods ir viens gads, kas sakrīt ar kalendāro gadu, sākot darbu augustā, jau decembrī var apstiprināt budžetu nākamajam budžeta periodam, bet lielās pašvaldībās nākamā perioda plānošana jāsāk jau februārī – martā, tas ir, laikā, kad vēl notiek iepriekšējā perioda audits, analīze un novērtēšana. (*Pētījums "Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas, izmantojot pašvaldību budžeta informāciju"*.)

Gadskārtējais pašvaldības budžets ir jāizstrādā un jāiesniedz apstiprināšanai pašvaldības domei ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas, un par to atbild pašvaldības domes priekšsēdētājs. Ja līdz saimnieciskā gada sākumam pašvaldības budžets nav apstiprināts, pašvaldības izdevumi mēnesī nedrīkst pārsniegt vienu divpadsmito daļu no iepriekšējā gada izdevumiem ar nosacījumu, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pašvaldībai nesamazinās izpildāmo funkciju apjomus.

Gadskārtējo pašvaldības budžetu noformē un apstiprina kā pašvaldības saistošos noteikumus.

Atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 16. pantam pašvaldības **saistošie noteikumi par budžetu** ietver:

- skaitlisku informāciju par budžeta ieņēmumiem;
- datus par iepriekšējā saimnieciskā gada budžeta līdzekļu atlikumu, kā arī datus par budžeta deficīta finansēšanu;
- katrai izdevumu kategorijai iedalīto līdzekļu apjomu;
- informāciju par visām pašvaldības saistībām un sniegtajiem galvojumiem, ietverot arī parāda saistības;
- informāciju par speciālajiem budžetiem;
- citu informāciju, ko dome atzīst par nepieciešamu.

Atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 17. pantam budžeta projektam jāpievieno **paskaidrojuma raksts**, kas ietver:

- domes priekšsēdētāja ziņojumu, kurā sniegta informācija par attiecīgās republikas pilsētas vai novada ekonomisko un sociālo situāciju, pašvaldības uzdevumiem saimnieciskajam gadam, kuram plāno pašvaldības budžetu, un tam sekojošiem diviem saimnieciskajiem gadiem;

- informāciju par to, kāds līdzekļu apjoms paredzēts izdevumiem katrā budžeta klasifikācijas kategorijā, un informāciju par katra finansējuma mērķi;
- ja budžetā paredzēta tāda uzdevuma finansēšana, kura izpilde pārsniedz saimnieciskā gada ietvarus, – turpmākajos gados paredzētos budžeta izdevumus līdz uzdevuma pabeigšanai, kā arī ikgadējos ekspluatācijas izdevumus;
- kopsavilkumu pa budžeta klasifikācijas kategorijām budžeta ieņēmumu daļā un izdevumu daļā;
- parādu un galvojumu finansiālo saistību izklāstu kārtējā saimnieciskajā gadā un trijos turpmākajos gados.

Saistošie noteikumi par pašvaldības budžeta apstiprināšanu un budžeta grozījumiem stājas spēkā nākamajā dienā pēc to parakstīšanas, ja tajos nav noteikts cits spēkā stāšanās laiks. Saistošie noteikumi pašvaldībai triju dienu laikā rakstveidā vai elektroniskā veidā jānosūta Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai zināšanai, kā arī tiem jābūt brīvi pieejamiem pašvaldības domes ēkā un pagasta vai pilsētas pārvaldēs un tie ir jāpublicē pašvaldības mājaslapā internetā.

Pašvaldību budžeta projektam, budžetam un saimnieciskā gada pārskatam par pašvaldības budžeta izpildi jābūt **publiski pieejamam** katrā konkrētajā pašvaldībā.

Pašvaldības budžeta izpildi organizē pašvaldības **dome**. Budžeta izpildes gaitā dome ir tiesīga grozīt pašvaldības budžetu, arī apturēt asignējumus, samazināt vai palielināt uzdevumu finansējuma apjomus, paredzēt jaunu uzdevumu finansēšanu. Vienlaikus jāuzsver, ka domes lēmumiem, kuru izpilde ir saistīta ar izdevumiem, jābūt nodrošinātiem ar pašvaldības materiālajiem un finanšu resursiem. Pašvaldība budžeta asignējumus var izdarīt vienīgi domes apstiprinātajā budžetā paredzētajiem mērķiem. Asignējumi nedrīkst pārsniegt budžetā noteiktos apjomus.

Pašvaldībai ir obligāts pienākums pieņemt ikgadējo budžetu, taču savu iedzīvotāju interesēs budžeta jomā papildus obligātajām prasībām var pieņemt papildu nosacījumus. Viena gada termiņš budžetam vēsturiski tika ieviests galvenokārt tādēļ, lai nodrošinātu regulāru ieņēmumu un izdevumu kontroli, tomēr šāds termiņš nav piemērots ne attīstības plānošanai, ne vadīšanai, tāpēc tajos gadījumos, kad līdzekļus iecerēts izmantot attīstībai, būtu ieteicams plānot budžetu arī vidējā termiņā. Latvijā gan neviena pašvaldība līdz šim vēl nav pieņēmusi vidēja termiņa budžetu.

Normatīvajos aktos ietvertie **nosacījumi**, kas būtu jāatceras:

- ja pēc valsts budžeta likuma stāšanās spēkā Saeima pieņem likumus vai Ministru kabinets

– lēmumus, kas kārtējā saimnieciskajā gadā izraisa pašvaldību budžetu izdevumu palielināšanos vai to ieņēmumu samazināšanos, tad šādos likumos vai lēmumos ir jānorāda, no kādiem valsts budžeta līdzekļiem tiks segts pašvaldību budžetu izdevumu pieaugums vai ieņēmumu samazinājums (likuma “Par budžetu un finanšu vadību” 10. panta otrā daļa);

- ja pēc valsts budžeta apstiprināšanas Saeima pieņem likumus vai Ministru kabinets – lēmumus, kuri atļauj samazināt pašvaldību budžetu izdevumus vai palielināt to ieņēmumus, tad šādos līdzekļu pārpalikumus valsts budžeta apropriācijas kārtībā var novirzīt valsts vai pašvaldību vajadzībām (likuma “Par budžetu un finanšu vadību” 10. panta trešā daļa);
- ja pašvaldības, pārkāpjot savu kompetenci, pieņem lēmumus, kuru darbības rezultātā samazinās valsts budžeta ieņēmumi vai palielinās izdevumi, tad summas, kas nepieciešamas zaudējumu segšanai, ieskaitāmas no pašvaldību budžetiem valsts budžetā (likuma “Par budžetu un finanšu vadību” 10. panta ceturtnā daļa);
- ja pašvaldības darbojas kā valsts pārstāvji, valsts pilnībā sedz to izdevumus. Pēc valsts budžeta pieņemšanas finanšu saistības pašvaldību budžetiem nedrīkst uzlikt, ja nav norādīti līdzekļu avoti, kurus valsts piešķirusi šo saistību izpildei (likuma “Par budžetu un finanšu vadību” 41. panta ceturtnā daļa).

Pašvaldību budžetu sastādīšanas un izlietošanas atbilstību likumiem, MK noteikumiem un domes lēmumiem ne retāk kā reizi gadā **kontrolē** domes uzaicināts zvērināts revidents vai zvērinātu revidentu komercsabiedrība. Pašvaldības revīzijas komisija, ja dome tādu ir izveidojusi, šādu kontroli veic atbilstoši domes apstiprinātam nolikumam. Kontroli veic arī Valsts kontrole, kas šo uzdevumu veikšanai ir tiesīga pieaicināt zvērinātus revidentus vai auditorfirmas.

Informatīviem mērķiem tiek veidots valsts konsolidētā budžeta (tas sastāv no valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta) un pašvaldību budžetu kopsavilkums – Latvijas Republikas kopbudžets (konsolidētais kopbudžets). Informatīviem mērķiem veido arī visu pašvaldību budžetu kopsavilkumu – pašvaldību kopbudžetu.

Atbilstoši likuma “Par pašvaldību budžetiem” 13. pantam ik gadu tiek rīkotas Ministru kabineta pilnvarota pārstāvja (līdz šim valdību sarunās pārstāvējis finanšu ministrs) un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas par jautājumiem, kas skar visu pašvaldību intereses, tajā skaitā ar ikgadējā budžeta likuma projektu un vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektu saistītiem jautājumiem. Sarunu rezultāti (vienošanās vai domstarpības) tiek noformēti protokola veidā, ko paraksta LPS priekšsēdis un Ministru prezidents. Protokols tiek pievienots valsts budžeta likuma projektam, ko Ministru kabinets nosūta Saeimai.

Budžeta ieņēmumi

Atbilstoši likuma "Par budžetu un finanšu vadību" 42. panta pirmajai daļai pašvaldībām ir tiesības uz budžeta ieņēmumiem saskaņā ar likumiem, lai nodrošinātu pastāvīgu un drošu, makroekonomiskās stabilitātes prasībām atbilstošu ieņēmumu bāzi.

Savukārt likuma "Par pašvaldībām" 76. pants nosaka, ka pašvaldību ekonomiskais pamats ir manta, tajā skaitā finanšu resursi, kas veidojas no:

- juridisko un fizisko personu nodokļu maksājumiem pašvaldības budžetā;
- valsts budžeta dotācijām un mērķdotācijām;
- kredītiem;
- vietējām nodevām un citiem maksājumiem pašvaldības budžetā;
- pašvaldības budžetā ieskaitāmajiem naudas sodiem;
- ieņēmumiem no pašvaldības īpašuma apsaimniekošanas un pašvaldības iestāžu saimnieciskās darbības;
- juridisko un fizisko personu brīvprātīgiem maksājumiem noteiktu mērķu sasniegšanai;
- citiem ieņēmumiem.

Pašvaldības **budžeta ieņēmumus** pamatā veido:

- nodokļu ieņēmumi;
- pašvaldību nodevas (arī atsevišķas valsts nodevas);
- valsts budžeta transferti (dotācijas, mērķdotācijas u.c. transferti);
- norēķini ar pašvaldību budžetiem;
- maksājumi par pakalpojumiem, atskaitījumi no kapitālsabiedrību peļņas, ieņēmumi no pašvaldību īpašuma iznomāšanas (izīrēšanas), īpašuma pārdošanas un citi ar likumu noteikti ieņēmumi.

Būtiskākais pašvaldības budžeta ieņēmumu avots ir nodokļu ieņēmumi un valsts budžeta transferti.

Nodokļi

Likums "Par nodokļiem un nodevām" nosaka nodokļu un nodevu veidus un reglamentē nodokļu un nodevu noteikšanas kārtību, to iekasēšanu un piedziņu, nodokļu un nodevu maksātāju un nodokļu un nodevu administrācijas tiesības, pienākumus un atbildību, nodokļu maksātāju reģistrācijas kārtību, kā arī nodokļu un nodevu jautājumos pieņemto lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtību. Likumā neviens nodokļu veids nav noteikts kā pašvaldību nodoklis. Tomēr likumā ir noteikts, ka nekustamā īpašuma nodokli administrē pašvaldības un Valsts ieņēmumu dienests (VID) atbilstoši likumam "Par nekustamā īpašuma nodokli", kurā noteikts, ka VID nodrošina tikai kontroli pār šā likuma pareizu piemērošanu. Tomēr praksē VID iesaistīšanās ir nenozīmīga, būtiskāk likuma piemērošanu ietekmē Finanšu minis-

trijs un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

Pašvaldības saņem šādus **ieņēmumus no nodokļiem**:

- 100% no nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumiem;
- 80% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem (2017. gadā; iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldībām tiek noteikts gadskārtējā valsts budžeta likumā);
- 25% no azartspēļu nodokļa ieņēmumiem (ieskaita tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle);
- 100% no vietējā mēroga izložu nodokļa ieņēmumiem (ieskaita tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze);
- 60% no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par dabas resursu ieguvu vai izmantošanu vai vides piesārņošanu (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība);
- 40% no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām gaisā (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība);
- 100% no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par radioaktīvo vielu izmantošanu (ieskaita tās vietējās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā atrodas radioaktīvo atkritumu apglabāšanas vieta);
- 100% no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūkņējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība; ja tā notiek vairāku pašvaldību teritorijā – proporcionāli izmantotajai teritorijai).

No nodokļu ieņēmumiem pašvaldību budžetā lielākā nozīme ir iedzīvotāju ienākuma nodoklim (IIN). 2016. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi pašvaldību budžetā veidoja 84% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem (1,23 mljrd. eiro no 1,47 mljrd. eiro). Otrs lielākais nodokļu ieņēmumu avots ir nekustamā īpašuma nodoklis. 2016. gadā pašvaldības nekustamā īpašuma nodokli (kopā ar iepriekšējo gadu parādiem) iekasēja 209,85 milj. eiro, kas veidoja 15% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem pašvaldību budžetā. Ieņēmumi no azartspēļu nodokļa un dabas resursu nodokļa kopā veidoja tikai 1% no nodokļu ieņēmumiem pašvaldību budžetā.

Iedzīvotāju ienākuma nodokli administrē Valsts ieņēmumu dienests. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu prognozi nākamajam budžeta gadam nosaka Finanšu ministrija, bet nodokļa ieņēmumu

sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldībām tiek noteikts gadskārtējā valsts budžeta likumā.

Būtiski atzīmēt, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa summas no nodokļa maksātāja taksācijas gada ienākuma piekrit tai pašvaldībai, kuras administratīvajā teritorijā personas dzīvesvieta bija deklarēta taksācijas gada 1. janvārī. Ja nodokļu maksātājs taksācijas gada laikā deklarē savu dzīvesvietu citā pašvaldībā, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi uz šo pašvaldību uzreiz viņam neseko – visu taksācijas gadu attiecīgā nodokļa maksātāja samaksātais IIN joprojām piekritis tai pašvaldībai, kurā viņš bija deklarēts gada pirmajā dienā.

Tomēr kalendārajā gadā pašvaldības budžetā ieskaitāmā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu daļa no Valsts kases sadales kontā ieskaitītās IIN summas tiek noteikta, pamatojoties uz katras pašvaldības IIN ieņēmumu daļu kopējos valstī iekasētajos IIN ieņēmumos no nodokļa maksātāju taksācijas gada ienākumiem pirms diviem gadiem – to nosaka Ministru kabineta 2004. gada 29. jūnija noteikumi Nr. 573 “Kārtība, kādā iedzīvotāju ienākuma nodokli, nodokļa pamatparāda palielinājumu un ar nodokli saistīto nokavējuma naudu un soda naudu ieskaita budžetā”. Tā, piemēram, 2017. gadā katrai pašvaldībai piekritošā IIN ieņēmumu daļa tika aprēķināta, pamatojoties uz pašvaldību īpatsvara koeficientiem, kas aprēķināti atbilstoši nodokļa faktiskajai izpildei 2015. gadā. Tātad 2017. gada ieņēmumu procentuālo daļu noteica iekasētais iedzīvotāju ienākuma nodoklis 2015. gadā, ko samaksāja fiziskās personas, kuru deklarētā dzīvesvieta 2015. gada 1. janvārī bija konkrētajā pašvaldībā.

Informācija par sadales kontā ieskaitīto IIN ieņēmumu kopējā apmēra teritoriālo sadalījumu kārtējam gadam iekļauta Ministru kabineta 2004. gada 29. jūnija noteikumos Nr. 573.

IIN ieņēmumi, kas saņemti sadales kontā līdz 31. decembrim (ieskaitot), bet nav pārskaitīti pašvaldībām attiecīgajā kalendāra gadā, tiek pārskaitīti pašvaldībām līdz nākamā gada trešajai darb dienai atbilstoši iepriekšējā gadā noteiktajiem īpatsvara koeficientiem.

Likums “Par nekustamā īpašuma nodokli” nosaka nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) objektus, maksātājus, likmi, taksācijas periodu un nodokļa aprēķināšanas kārtību, kā arī atvieglojumu veidus un maksāšanas un iekasēšanas kārtību. Nekustamā īpašuma nodoklis ir vienīgais nodoklis, ko administrē pašvaldības.

Lai gan likums “Par nodokļiem un nodevām” nosaka, ka konkrētā nodokļa likumā pašvaldībām var dot tiesības noteikt nekustamā īpašuma nodokļa objektu un likmi, pašvaldības nedrīkst noteikt NĪN objektu

(to, ko apliek ar nodokli) jeb citiem vārdiem – pašvaldības nedrīkst noteikt ar nekustamā īpašuma nodokli neapliekamās objektus.

Atbilstoši 2017. gada 6. aprīļa likumam “Grozījumi likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli””, sākot ar 2020. gada 1. janvāri, ar nodokli tiks aplikti likuma 1. panta otrās daļas 3., 4., 6., 8., 11., 15., 16., 18., 20., 21. un 22. punktā minētie nekustamie īpašumi (otrajā daļā ir noteikti ar nodokli neapliekamie objekti), ja tas ir vidi degradējošs, sagruvis vai cilvēku drošību apdraudošs objekts. Tātad, ja pašvaldība konkrētos objektus būs atzinusi par vidi degradējošiem, sagruvušiem vai cilvēku drošību apdraudošiem, tad šie objekti no neapliekamajiem kļūs par ar nodokli apliekamajiem objektiem. Tādējādi 2020. gadā pašvaldības drīkstēs nelielā apjomā noteikt ar nekustamā īpašuma nodokli apliekamos objektus.

Likums nosaka, ka nodokļa objekts ir zeme, ēkas vai to daļas (t.sk. dzīvojamās mājas (to daļas)), inženierbūves un dzīvojamo māju palīgēkas, kuru platība pārsniedz **25 m²**.

Kopš 2013. gada pašvaldībām ir deleģētas tiesības ar saistošiem noteikumiem noteikt nodokļa likmi no 0,2% līdz 3% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, taču vienlaikus likumā noteikts, ka nodokļa likme var pārsniegt 1,5% robežu tikai tajos gadījumos, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots atbilstoši normatīvajos aktos paredzētajai kārtībai. Tātad pilnīga brīvība likmes noteikšanā ar nodokli apliekamajiem objektiem ir tikai **no 0,2% līdz 1,5%**.

Ja pašvaldība nepieņem saistošos noteikumus nodokļa likmju noteikšanai, tad saskaņā ar likumu “Par nekustamā īpašuma nodokli” ir piemērojamas šādas nodokļa likmes:

- zemei; ēkām vai to daļām (izņemot dzīvojamām mājām (to daļām)), nedzīvojamo ēku daļām, kuru funkcionālā izmantošana ir dzīvošana, citām telpu grupām, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai; inženierbūvē – **1,5%**;
- dzīvojamām mājām (to daļām) neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, nedzīvojamo ēku daļām, kuru funkcionālā izmantošana ir dzīvošana, un citām telpu grupām, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai: **0,2%** no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 56 915 eiro; **0,4%** no kadastrālās vērtības, kas pārsniedz 56 915 eiro, bet nepārsniedz 106 715 eiro; **0,6%** no kadastrālās vērtības, kas pārsniedz 106 715 eiro;

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

- komersanta īpašumā esošiem objektiem: dzīvojamām mājām (to daļām) neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, nedzīvojamo ēku daļām, kuru funkcionālā izmantošana ir dzīvošana, un citām telpu grupām, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), nodokļa likme ir **1,5%**, ja īres tiesības fiziskajai personai uz šiem objektiem nav nostiprinātas zemesgrāmatā;
- papildlikme **1,5%** neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei, izņemot zemi, kuras platība nepārsniedz vienu hektāru vai kurai normatīvajos aktos ir noteikti lauksaimnieciskās darbības ierobežojumi. Šo papildlikmi piemēro arī tad, ja pašvaldība neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei ir noteikusi nekustamā īpašuma nodokļa likmi savos saistošajos noteikumos.

Likumā papildus izvēles normai, ar kuru pašvaldība var noteikt likmi līdz 3%, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, ir paredzētas šādas papildu izvēles normas:

- **3%** no būvei piekritīgās zemes kadastrālās vērtības vidi degradējošām, sagruvušām vai cilvēku drošību apdraudošām būvēm, ja pašvaldības par to ir pieņēmušas saistošos noteikumus;
- **3%** būvei, kuras būvniecībā pārsniegts normatīvajos aktos noteiktais kopējais būvdarbu veikšanas ilgums, ar nākamo mēnesi pēc būvniecības termiņa izbeigšanās līdz mēnesim, kad parakstīts akts par būves pieņemšanu ekspluatācijā, ja to ir noteikusi pašvaldība savos saistošajos noteikumos.

Abos gadījumos nodokli piemēro no lielākās kadastrālās vērtības – būvei piekritīgās zemes kadastrālās vērtības vai būves kadastrālās vērtības. Abos gadījumos pašvaldība drīkst noteikt likmi, kas ir mazāka par 3%, vienīgā atšķirība, ka pamatojums saistošo noteikumu izdošanai būs norma par tiesībām noteikt likmi, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, nevis konkrētie punkti.

Ja pašvaldības vēlas izmantot likumā noteiktās tiesības lemt **par nekustamā īpašuma nodokļa likmēm**, tām ir ne tikai atbilstošie **saistošie noteikumi jāpublicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim**, bet arī jāievēro vairāki likumā noteiktie principi:

- **objektīva grupējuma princips**, saskaņā ar kuru nodokļa maksātāji vai nodokļa objekti tiek grupēti atbilstoši objektīviem kritērijiem;
- **efektivitātes princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība samēro nodokļa administrēšanas izdevumus ar nodokļa ieņēmumiem;
- **atbildīgas budžeta plānošanas princips**,

saskaņā ar kuru pašvaldība salāgo savus pienākumus ar to izpildei nepieciešamajiem līdzekļiem;

- **prognozējamības un stabilitātes princips**, saskaņā ar kuru nodokļa likmes laikus tiek noteiktas vismaz divu taksācijas gadu periodam, ja nekustamā īpašuma bāzes vērtības palielinājums vai samazinājums, salīdzinot bāzes vērtības taksācijas gadā un pirmstaksācijas gadā, ir mazāks par 20 procentiem.

Savukārt šādus principus likumdevējs ir noteicis kā pašvaldības **brīvas izvēles principus**, kurus tās var arī nepiemērot, lemjot par nodokļa likmēm:

- **uzņēmējdarbības atbalsta princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi kā līdzekli savas teritorijas uzņēmēju vai noteiktu uzņēmējdarbības veidu konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot Eiropas Komisijas 2006. gada 15. decembra regulas (EK) Nr. 1998/2006 par Līguma 87. un 88. panta piemērošanu *de minimis* (minimālā apjoma) atbalstam nosacījumus;
- **teritorijas attīstības un teritorijas sakārtošanas princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi savas teritorijas attīstības veicināšanai un sakārtošanai.

Pašvaldības var noteikt nekustamā īpašuma nodokļa **atvieglojumus 90%, 70%, 50% vai 25%** apmērā no nekustamā īpašuma nodokļa summas, turklāt šāda satura saistošajiem noteikumiem likumā nav noteikts termiņš, līdz kuram tie jāpieņem. Noteikumi stāsies spēkā parastajā saistošo noteikumu spēkā stāšanās kārtībā, kas noteikta likumā "Par pašvaldībām". Tomēr kopš 2012. gada 18. decembra, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, pašvaldībai ir jāievēro objektīva grupējuma, efektivitātes un atbildīgas budžeta plānošanas princips. Tāpat kopš 2012. gada 18. decembra, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus kopsakarā ar nodokļa likmi vai likmēm, pašvaldībai ir jāievēro sociālās atbildības princips, saskaņā ar kuru tā it īpaši ņem vērā nodokļa ietekmi uz sociāli mazaizsargāto un trūcīgo iedzīvotāju grupām.

Pašvaldībām jāņem vērā, ka nodokļa maksātājiem, kuri ir saimnieciskās darbības veicēji, pašvaldības var piešķirt nodokļa atvieglojumus kā **de minimis atbalstu**, ievērojot Komisijas 2006. gada 15. decembra regulas (EK) Nr. 1998/2006 par Līguma 87. un 88. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam nosacījumus. Ja regulas 2. panta 2. punktā noteiktais *de minimis* atbalsta apmērs tiek pārsniegts, pašvaldībai pirms nodokļa atvieglojuma piešķiršanas ir jāsaņem Eiropas Komisijas lēmums par individuālā atbalsta projekta atbilstību līgumam.

Līdz 2007. gadam ar nekustamā īpašuma nodokli aplika zemi pēc tās kadastrālās vērtības un saimniec-

ciskajā darbībā izmantojamās ēkas un būves – pēc to bilances vērtības vai, ja nodokļa maksātājs bilanci nesastādīja, – pēc Valsts zemes dienesta (VZD) noteiktās inventarizācijas vērtības. Kopš 2007. gada 1. janvāra gan ēkas, gan zemi apliek ar nodokli pēc to kadastrālās vērtības, ko nosaka Valsts zemes dienests atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem un atbilstoši MK noteiktajām ēku un zemju bāzes vērtībām katrā pašvaldībā un katrā zonā (zonas izdala Valsts zemes dienests) pašvaldības teritorijā.

Kārtību, kādā tiek prognozēts nekustamā īpašuma nodoklis nākamajam taksācijas periodam pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinam, nosaka **Ministru kabineta 2016. gada 10. maija noteikumi Nr. 292 "Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu prognozes noteikšanas kārtība"**.

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu prognozi aprēķina pašvaldības, ņemot vērā Valsts zemes dienesta oficiālo informāciju par katras pašvaldības administratīvajā teritorijā esošo nekustamā īpašuma objektu (zemes vienību, būvju un telpu grupu) un zemes vienības daļu prognozētajām kadastrālajām vērtībām vai speciālajām prognozētajām kadastrālajām vērtībām (speciālā vērtība tiek noteikta tā saucamajai lauku zemei) nākamajam taksācijas gadam un piemērojot šai kadastrālajai vērtībai likumā noteikto likmi **1,5%** visiem nodokļa objektiem, izņemot likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. panta pirmās daļas 2. punktā minētajiem nodokļa objektiem (mājokļiem), kuriem prognozes vajadzībām jāpiemēro zemākā likumā noteiktā likme – **0,2%**. Tātad šajā prognozē netiek ņemtas vērā ne pašvaldības noteiktās nodokļa likmes, ne pašvaldību piešķirtie atvieglojumi, bet prognoze tiek samazināta par tiem atvieglojumiem, kuri konkrēti noteikti likumā. Tāpat prognozē netiek ņemti vērā ar nodokli neapliekamie objekti. Nodokļa prognozes aprēķins tiek veikts, balstoties uz VZD datiem par nodokļa objektiem uz taksācijas perioda 1. jūniju. Aprēķināto nodokļa ieņēmumu prognozi pašvaldības koriģē ar MK noteikumos noteikto iekasējamības koeficientu 0,8 un līdz 7. augustam (pasta zīmogs vai elektroniski parakstīta dokumenta datums) to iesniedz Finanšu ministrijā (FM). Ja līdz 7. augustam šī informācija ministrijā netiek iesniegta, FM pieprasa Valsts zemes dienestam ziņas par attiecīgās pašvaldības teritorijā esošo nekustamo īpašumu prognozētajām kadastrālajām vērtībām un pati aprēķina pašvaldībai prognozēto nodokļa apjomu, taču ņemot vērā noteikumos noteiktos nodokļa apjoma samazinājumus un nepiemērojot nodokļa apmēra pieauguma ierobežojumu. Nodokļa prognozē netiek ietverti iespējamie ieņēmumi no iepriekšējos taksācijas gados neiekasētajiem nodokļa parādiem.

Jāuzsver, ka šādi prognozētie nodokļa ieņēmumi ir pašvaldību finanšu izlīdzināšanas vajadzībām, bet pašvaldības budžetā nodokļa ieņēmumi būtu

jāprognozē atbilstoši gan pašvaldības noteiktajām likmēm, gan noteiktajiem atvieglojumiem, kā arī atbilstoši reāli prognozējamām iespējām taksācijas gada laikā iekasēt šo nodokli, jo tās katrā pašvaldībā ir atšķirīgas.

Nodevas

Likums "Par nodokļiem un nodevām" nosaka, ka pašvaldības nodeva ir pašvaldības domes noteikts obligāts maksājums pašvaldības pamatbudžetā vai speciālajā budžetā šajā likumā paredzētajos gadījumos.

Pašvaldību **nodevu objekti** uzskaitīti likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. pantā, un tie ir:

- pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšana;
- izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošana publiskās vietās;
- atpūtnieku un tūristu uzņemšana;
- tirdzniecība publiskās vietās;
- visu veidu dzīvnieku turēšana;
- transportlīdzekļu iebraukšana īpaša režīma zonās;
- reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošana publiskās vietās;
- laivu, motorlaivu un jahtu turēšana;
- pašvaldību simbolikas izmantošana;
- būvatļaujas izdošana vai būvniecības ieceres akcepts, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā;
- pašvaldības infrastruktūras uzturēšana un attīstība.

Pašvaldību nodevas tiek uzliktas ar vietējo pašvaldību saistošajiem noteikumiem, kuros jāparedz nodevu maksāšanas kārtība, ar nodevām apliekamie objekti, likmes, atbrīvojumi un atvieglojumi, kā arī citas prasības, kuras paredz citi likumi un Ministru kabineta noteikumi. Pašvaldību nodevas tiek iemaksātas attiecīgo pašvaldību budžetos.

Jāuzsver, ka pašvaldības nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar pašvaldības vai tās iestādes veiktās darbības izmaksu segšanu.

Pašvaldības nodevu uzlikšanas kārtību nosaka **Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumi Nr. 480 "Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas"**.

Pašvaldību budžetos tiek ieskaitītas arī atsevišķas valsts nodevas, ja pakalpojumu, par kuru maksājama valsts nodeva, sniedz pašvaldību institūcijas vai to struktūrvienības. Tā, piemēram, pašvaldību budžetos tiek iemaksāta valsts nodeva par dzīvesvietas deklarēšanu; valsts nodeva par civiltāvokļa aktu reģistrēšanu, grozīšanu un papildināšanu u.c.

Valsts budžeta transferti

Pašvaldību budžetiem piešķirami valsts budžeta transferti (valsts budžeta dotācijas, mērķdotācijas u.c. transferti) tiek noteikti gadskārtējā valsts budžeta likumā.

Summāri lielākie valsts budžeta transferti pašvaldību budžetam ir **izglītības jomai** (valsts budžeta transferti pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestāžu, pašvaldību speciālās izglītības iestāžu, pašvaldību profesionālās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām; interešu izglītības programmu un sporta skolu pedagogu daļējai darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām; pašvaldību izglītības iestādēs bērnu no piecu gada vecuma izglītošanā nodarbināto pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām; pašvaldības speciālajām pirmsskolas izglītības iestādēm, internātskolām, Izglītības iestāžu reģistrā reģistrētajiem attīstības un rehabilitācijas centriem un speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem, t.sk. pedagogisko darbinieku algām un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām; mācību literatūras iegādei; brīvpusdienu nodrošināšanai 1.–4. klašu skolēniem; pašvaldību izglītības iestāžu vidējās profesionālās un profesionālās ievirzes mākslas, mūzikas un dejas programmu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām u.c.), **pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam un pašvaldību autoceļiem (ielām)**.

Pašvaldību aizņēmumi un galvojumi

Atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 22. panta pirmajai daļai pašvaldības, pamatojoties uz domes lēmumu, var ņemt īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumus un uzņemties ilgtermiņa saistības.

Īstermiņa aizņēmums tiek izsniegts budžeta un finanšu vadības nolūkā, lai segtu īslaicīgu aizņēmēja finanšu līdzekļu deficītu, un tas ir jāatmaksā līdz tā saimnieciskā gada beigām, kurā aizņēmums ņemts.

Ilgtermiņa aizņēmumi tiek izsniegti investīciju projektu īstenošanai, un to atmaksas periods pārsniedz viena saimnieciskā gada ietvarus.

Ilgtermiņa saistības ir saistības, kuras pašvaldība uzņemas, slēdzot līgumus par preču pirkšanu vai nomu vai pakalpojumu saņemšanu, vai būvdarbu veikšanu pasūtītāja vajadzībām, un līgumus, kas paredz pašvaldības budžeta līdzdalību konkrētu projektu realizācijā, bet kopējo samaksu par attiecīgo darījumu pašvaldība neveic 12 mēnešu laikā no līguma noslēgšanas brīža.

Te gan jāatzīmē, ka iepriekšminēto likuma "Par pašvaldību budžetiem" normu kopš 2009. gada ierobe-

žo gadskārtējā valsts budžeta likumā ietvertie nosacījumi. Likumā "Par valsts budžetu 2017. gadam" ir noteikts, ka pašvaldības var ņemt **aizņēmumus** tikai konkrētiem **mērķiem**, un tie ir:

- Eiropas Savienības (ES) un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai, t. sk. kapitālsabiedrību pamatkapitāla palielināšanai ar mērķi nodrošināt pašvaldību līdzfinansējumu ES un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai, kā arī Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta līdzfinansēto projektu īstenošanai;
- izglītības iestāžu, t. sk. pirmsskolas izglītības iestāžu investīciju projektiem;
- sociālo programmu investīciju projektiem;
- pašvaldību katlumāju (ar jaudu līdz 3 MW) energoefektivitātes uzlabošanas investīciju projektiem;
- investīcijām ārkārtas (avārijas) seku neatliekamai novēršanai;
- pašvaldību autonomo funkciju veikšanai nepieciešamā transporta iegādei;
- investīciju veikšanai valsts nozīmes arhitektūras pieminekļos;
- pašvaldības autonomo funkciju veikšanai nepieciešamā nekustamā īpašuma iegādei, kurš atrodas citas pašvaldības administratīvajā teritorijā;
- ceļu un to kompleksa investīciju projektiem, t. sk. šo projektu ietvaros paredzēto siltumtrašu, ūdensvada un kanalizācijas tīklu renovācijai un izbūvei. Pašvaldības budžeta faktiskais ieguldījums (līdzfinansējums) 2017. gadā ceļu un to kompleksa investīciju projektā nav mazāks par 25% no pašvaldības kopējām izmaksām un nepieciešamā aizņēmuma apmērs nav lielāks par 75% no pašvaldības kopējām izmaksām;
- kultūras iestāžu investīciju projektiem. Pašvaldības budžeta faktiskais ieguldījums (līdzfinansējums) 2017. gadā kultūras iestāžu investīciju projektā nav mazāks par 40% no pašvaldības kopējām izmaksām un nepieciešamā aizņēmuma apmērs nav lielāks par 60% no pašvaldības kopējām izmaksām;
- investīciju projektu dokumentācijas (tehniskā projekta) izstrādei;
- kurināmā iegādei un pirkuma tiesību izmantošanai;
- pašvaldību prioritāro investīciju projektu īstenošanai ar maksimālo pašvaldības aizņēmumu summu 250 000 eiro apmērā republikas pilsētu pašvaldībām un reģionālās nozīmes attīstības centru pašvaldībām un 400 000 eiro apmērā pārējām novadu pašvaldībām;
- Mežaparka Lielās estrādes rekonstrukcijai;
- valsts nozīmes sporta, aizsardzības infrastruktūras attīstības projektiem, kuri tiek realizēti ar valsts budžeta līdzfinansējumu;
- pašvaldību finanšu stabilizācijai.

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldību budžetiem" 26. panta pirmo daļu pašvaldības var sniegt **galvojumus** likumā "Par pašvaldību budžetiem" un Ministru kabineta noteikumos paredzētajā kārtībā. Likums nosaka, ka galvojumus pašvaldības var sniegt tikai tām kapitālsabiedrībām, kurās attiecīgās pašvaldības kapitāla daļa pārsniedz 50%, vai arī vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai, kurā pašvaldību kapitāla daļu summa pārsniedz 65%.

Pašvaldības dome var sniegt galvojumus, kas uzliek saistības pašvaldības finanšu līdzekļiem, pieņemot par to lēmumu, ja:

- dome ir saņēmusi un izskatījusi nepieciešamo pamatojumu un saistības sakarā ar ierosinātajiem vai jau sniegtajiem galvojumiem;
- pašvaldības budžeta izdevumi, kas saistīti ar galvojumu saistību izpildi, budžetā ir attiecināmi uz pašvaldības parādu;
- galvojumi netiek nodrošināti ar pašvaldības īpašumu, kas nepieciešams pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildei;
- vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai sniegtā galvojuma apmērs procentuāli atbilst pašvaldības kapitāla daļu skaitam attiecīgajā pamatkapitālā.

Pašvaldība var dot galvojumu arī par tām parāda saistībām, ko studējošais uzņemas Augstskolu likumā noteiktā studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai no kredītiestādes.

Pašvaldības iegūst tiesības ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus (izņemot galvojumu studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai) tikai pēc apstiprinotā Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padomes (PAGKP) lēmuma saņemšanas.

PAGKP ir finanšu ministra izveidota institūcija, kuras uzdevums ir pārraudzīt pašvaldību finansiālo darbību jautājumos, kas saistīti ar ņemtajiem aizņēmumiem, sniegtajiem galvojumiem un plānotajiem aizņēmumiem un galvojumiem, kā arī, ja nepieciešams, sniegt pašvaldībām ieteikumus turpmākai finansiālajai darbībai. Padomes darbību nodrošina Finanšu ministrija, un tās sastāvā ir pa vienam pārstāvim no Finanšu ministrijas, Centrālās finanšu un līgumu aģentūras, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Zemkopības ministrijas, Latvijas Bankas, Latvijas Pašvaldību savienības un Valsts kases. PAGKP lēmumi tiek pieņemti padomes sēdēs. PAGKP sēdes notiek ne retāk kā reizi mēnesī.

Pašvaldība var saņemt aizņēmumu no Valsts kases vai no cita aizdevēja, ja tā nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi. Līguma slēgšanai ar citu aizdevēju nepieciešama finanšu ministra atļauja.

Kopš 2013. gada 1. janvāra pašvaldībām ir tiesības sniegt aizņēmuma pieprasījumu PAGKP tikai pēc tam,

kad atbilstoši publisko iepirkumu normatīvajam regulējumam ir noslēgusies iepirkuma procedūra un izvēlēts piegādātājs ar tiesībām veikt būvdarbus, piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus, nepieciešamības gadījumā paredzot iespēju slēgt līgumu ar piegādātāju tikai pēc aizņēmuma pieprasījuma atbalstīšanas.

Lai neaizkavētu ES līdzfinansēto projektu īstenošanu, finanšu ministram ir atļauts piešķirt aizņēmumu vai sniegt galvojumu pašvaldībai arī gadījumos, kad pašvaldības saistības (aizņēmumi, galvojumi, citas ilgtermiņa saistības) pārsniedz 20% no pašvaldības saimnieciskā gada pamatbudžeta ieņēmumiem bez mērķdotācijām un iemaksām pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā ar nosacījumu, ka pašvaldība spēs pildīt savas saistības un veikt maksājumus, kuriem iestāties atmaksāšanas termiņš.

Par likumā "Par pašvaldību budžetiem" ietverto noteikumu izpildi attiecībā uz pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem atbild **domes priekšsēdētājs**, kurš pārstāv pašvaldību visos aizņēmuma un galvojuma līgumos.

Pašvaldības noslēgtajiem aizņēmuma un galvojuma līgumiem ir jābūt publiski pieejamiem katrā attiecīgajā pašvaldībā.

Kārtību, kādā pašvaldības var ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus, nosaka **Ministru kabineta 2008. gada 25. marta noteikumi Nr. 196 "Noteikumi par pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem"**.

Likumā "Par valsts budžetu 2017. gadam" arī noteikts, ka pašvaldībām nav tiesību uzņemties ilgtermiņa saistības atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 22. pantam, izņemot saistības:

- līdz pieciem gadiem pašvaldību autonomo funkciju nodrošināšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem, datortehnikas, sakaru un citas biroja tehnikas iegādei;
- pakalpojumiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai;
- likuma "Par valsts budžetu 2017. gadam" 14. panta (1) daļā un (2) daļas 1., 2., 3., 4. un 5. punktā minēto investīciju projektu īstenošanai;
- Publiskās un privātās partnerības likumā noteiktajā kārtībā akceptēto publiskās un privātās partnerības projektu īstenošanai.

Finanšu izlīdzināšana

Latvijā pašvaldību finanšu izlīdzināšana tika ieviesta 1995. gadā. Sākotnēji četrus gadus (1995–1998) pieņēma atsevišķu likumu par izlīdzināšanu konkrētajam gadam, bet pēc tam līdz 2015. gada vidum bija spēkā likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu". Kopš 2015. gada 2. jūlija darbojas jauns likums – **Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums**.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likuma mērķis ir, ņemot vērā pašvaldību sociālekonomiskās atšķirības, radīt pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei, kā arī veicināt to iniciatīvu un patstāvību savu finanšu resursu veidošanā.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanu veic ar **pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda** starpniecību. Fonda ieņēmumus veido pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķina rezultātā noteiktās pašvaldību iemaksas un valsts budžeta dotācija fondam, savukārt fonda izdevumus veido pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķina rezultātā noteiktās dotācijas pašvaldībām. Izlīdzināšanas fonda līdzekļu rīkotājs ir Valsts kase, un tā atbild par finanšu resursu savlaicīgu pārskaitīšanu pašvaldībām.

Izlīdzināšanas sistēmā piedalās divi galvenie nodokļu ieņēmumu avoti pašvaldību budžetos: katras pašvaldības prognozētie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi un nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi (likumā šo nodokļu ieņēmumu apzīmēšanai lietots termins “pašvaldības vērtētie ieņēmumi”).

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu prognozi kārtējam budžeta gadam nosaka Finanšu ministrija. FM veic arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa prognozes sadalījumu starp pašvaldībām, par pamatu ņemot faktisko nodokļu izpildi gadā pirms valsts budžeta sagatavošanas gada, aprēķinot attiecīgos pašvaldību iedzīvotāju ienākuma nodokļa prognozēto ieņēmumu īpatsvarus. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu prognozi aprēķina katra pašvaldība, pamatojoties uz Valsts zemes dienesta datiem par pašvaldības teritorijā esošā nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību un atbilstoši MK 2016. gada 10. maija noteikumiem Nr. 292 “Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu prognozes noteikšanas kārtība”.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinā tiek izmantots speciāls rādītājs – **izlīdzināmo vienību skaits**. Tas ietver informāciju par pašvaldību izdevumiem, kas saistīti ar pieciem pašvaldību izdevumus raksturojošiem kritērijiem:

- iedzīvotāju skaitu;
- bērnu skaitu vecumā līdz sešiem gadiem;
- bērnu un jauniešu skaitu vecumā no septiņiem līdz 18 gadiem;
- darbības vecumu pārsniegušo iedzīvotāju skaitu;
- pašvaldības teritorijas platību kvadrātkilometros.

Izlīdzināmo vienību skaitu aprēķina atbilstoši likumā noteiktajai formulai. Katras pašvaldības aprēķinātais izlīdzināmo vienību skaits ietver konkrētās pašvaldības demogrāfiskās un teritoriālās atšķirības.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums nosaka, ka pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinu veic, ņemot vērā šādus **principus**:

- pašvaldība, kurai vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir mazāki par vidējiem vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā, saņem no izlīdzināšanas fonda dotāciju, kas uz vienu izlīdzināmo vienību ir 60% no starpības, ko veido vidējie vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā un pašvaldības vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību;
- pašvaldība, kurai vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir lielāki par vidējiem vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā, veic izlīdzināšanas fondā iemaksu, kas uz vienu izlīdzināmo vienību ir 60% no starpības, ko veido pašvaldības vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību un vidējie vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā;
- ar valsts budžeta dotāciju proporcionāli samazina starpību starp pašvaldības vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību un tās pašvaldības vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību, kurai šie ieņēmumi ir vislielākie.

Pašvaldības iemaksas izlīdzināšanas fondā vai dotācijas no izlīdzināšanas fonda aprēķina saskaņā ar likumā noteikto formulu.

Pašvaldības iemaksa izlīdzināšanas fondā tiek noteikta kā konkrēts procents no pašvaldības iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu faktiskās izpildes, un šīs iemaksas fondā veic Valsts kase, ieturot attiecīgo iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu daļu.

Pašvaldībām, kas saņem dotācijas no izlīdzināšanas fonda, tās tiek pārskaitītas kā katrai pašvaldībai noteikts procents no izlīdzināšanas fonda ieņēmumiem. Arī dotāciju izmaksas no izlīdzināšanas fonda veic Valsts kase.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinu veic Finanšu ministrija un to publicē savā mājaslapā vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projekta un gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādes procesā (septembris – oktobris). Divu nedēļu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas valdība pieņem noteikumus par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas rezultātā pašvaldības izlīdzinātos ieņēmumus veido pašvaldības vērtētie ieņēmumi, kas samazināti par aprēķināto iemaksu izlīdzināšanas fondā vai palielināti par aprēķināto dotāciju no izlīdzināšanas fonda.

Pašvaldības finanšu stabilizācija

Kārtību, kādā tiek veikta pašvaldību finanšu stabilizācija, lai nodrošinātu likumā “Par pašvaldībām”

noteikto pašvaldību pastāvīgo funkciju izpildi gadījumos, kad pašvaldības nonākušas ārkārtējās finansālās grūtībās, reglamentē **likums "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību"**.

Likums paredz, ka pašvaldību finanšu stabilizēšana veicama, ja konstatēta vismaz viena no šādām **pazīmēm**:

- 1) parāda saistības, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš kārtējā saimnieciskajā gadā, kopā ar iepriekšējo gadu parāda saistībām, kam iestāties atmaksāšanas termiņš, pārsniedz 20% no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma;
- 2) pašvaldība nespēj vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nespēs nokārtot savas parāda saistības;
- 3) pašvaldības parādi pārsniedz tās īpašumā esošos aktīvus pēc šo aktīvu tirgus vērtības.

Par pašvaldības **parāda saistībām** iepriekšminētā likuma izpratnē atzīstami: izdevumi kredītu un kredītu procentu nomaksai; izdevumi sakarā ar pašvaldības sniegtajiem galvojumiem; nokavētie maksājumi, soda naudas un citi ar šiem maksājumiem saistītie izdevumi.

Pašvaldības finanšu stabilizācija veicama, izmantojot pašvaldības finanšu resursus, valsts budžeta resursus, ziedojumus, dāvinājumus un citu veidu palīdzību, arī ārvalstu palīdzību.

Ierosināt, lai pašvaldības dome iesniedz **stabilizācijas pieteikumu**, var:

- pašvaldības domes priekšsēdētājs;
- ministrs, kuru Ministru kabinets pilnvarojis pašvaldību pārraudzībai;
- finanšu ministrs;
- valsts kontrolieris.

Atbilstoši likumam "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību" pašvaldības dome ierosinājumu par stabilizācijas pieteikuma iesniegšanu izskata un pieņem lēmumu ne vēlāk kā divu nedēļu laikā pēc šāda ierosinājuma saņemšanas. Iesniegto stabilizācijas ierosinājumu pašvaldības dome apstiprina vai ar motivētu atteikumu noraida. Pašvaldības domes lēmums par stabilizācijas pieteikuma iesniegšanu vai stabilizācijas ierosinājuma noraidīšanu ne vēlāk kā piecu dienu laikā pēc tā parakstīšanas ir jānosūta finanšu ministram un pilnvarotajam ministram.

Ja finanšu ministrs, saņemis pašvaldības domes lēmumu par stabilizācijas pieteikumu, pieņem lēmumu par finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu, tiek iecelts **pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzraugs**.

Pašvaldības dome ne vēlāk kā mēneša laikā pēc stabilizācijas uzrauga iecelšanas, piedaloties stabilizācijas

uzraugam, sagatavo, apstiprina un nosūta finanšu ministram pašvaldības finanšu stabilizācijas projektu. Par tā sagatavošanu un apstiprināšanu atbild pašvaldības domes priekšsēdētājs.

Stabilizācijas projekts ietver:

- pašvaldības domes lēmumu par stabilizācijas projekta apstiprināšanu;
- saskaņā ar pašvaldības domes lēmumu sagatavotu iesniegumu;
- detalizētu informāciju ar ekonomisko pamatojumu pasākumiem, kas veicami saskaņā ar stabilizācijas projektu;
- aprēķinu par finanšu stabilizācijai nepieciešamajiem kopējiem finanšu resursiem, kā arī konkrētajam stabilizācijas pasākumam nepieciešamo finansējumu attiecīgajā gadā;
- Valsts ieņēmumu dienesta izziņu par pašvaldības nodokļu parādiem un sociālās apdrošināšanas maksājumiem stabilizācijas projekta iesniegšanas mēneša pirmajā datumā;
- pašvaldības izziņu par pašvaldības kreditoru un debitoru parādiem stabilizācijas projekta iesniegšanas mēneša pirmajā datumā;
- pašvaldības pārskatu par budžeta izpildi laikposmā līdz stabilizācijas projekta iesniegšanas mēneša pirmajam datumam;
- pašvaldības budžeta plānoto grozījumu projektu, kas izstrādāts, lai veicinātu pašvaldības finanšu stabilizāciju;
- stabilizācijas aizdevuma saņemšanas un atmaksāšanas grafiku;
- pašvaldības aizņēmumu, galvojumu un ilgtermiņa saistību grafiku.

Stabilizācijas aizdevumus pašvaldībām piešķir gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto stabilizācijas aizdevumu ietvaros. Aizdevuma līgumu pēc stabilizācijas projekta apstiprināšanas slēdz pašvaldības domes priekšsēdētājs vai viņa pilnvarota persona ar finanšu ministru vai viņa pilnvarotu amatpersonu. Aizdevuma atmaksāšanas termiņu nosaka finanšu ministrs katra konkrētā stabilizācijas projekta ietvaros. Periods, kurā aizdevuma pamatsummas atmaksāšana nenotiek, nedrīkst pārsniegt trīs gadus.

Apstiprinātā stabilizācijas projekta, kā arī stabilizācijas aizdevuma līguma izpildi kontrolē stabilizācijas uzraugs.

ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA

Likuma "Par pašvaldībām" 14. panta otrā daļa nosaka pašvaldību pienākumus un kā pirmo – **plānot teritorijas attīstību, izstrādājot attiecīgus plānošanas dokumentus, nodrošinot to realizāciju un administratīvo pārraudzību** (šeit likumā saglabājušies nedaudz veci formulējumi – vienmēr ir jāskata katra normatīvā akta aktuālā redakcija, kā arī ikviens dokuments jāskata kopainā ar citiem normatīvajiem aktiem: www.likumi.lv). Savukārt likuma 21. pants nosaka, ka šo plānošanas dokumentu apstiprināšana ir domes pienākums, ko nedrīkst deleģēt citam.

Šo svarīgo pašvaldības darbību detalizē 2011. gadā Saeimā pieņemtais **Teritorijas attīstības plānošanas likums**. Tas nosaka, ka teritorijas attīstību plāno, vietējā līmenī izstrādājot savstarpēji saskaņotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus: vietējās pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, attīstības programmu, teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu, kā arī, izstrādājot teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, nodrošina stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, ja tas ir nepieciešams saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.

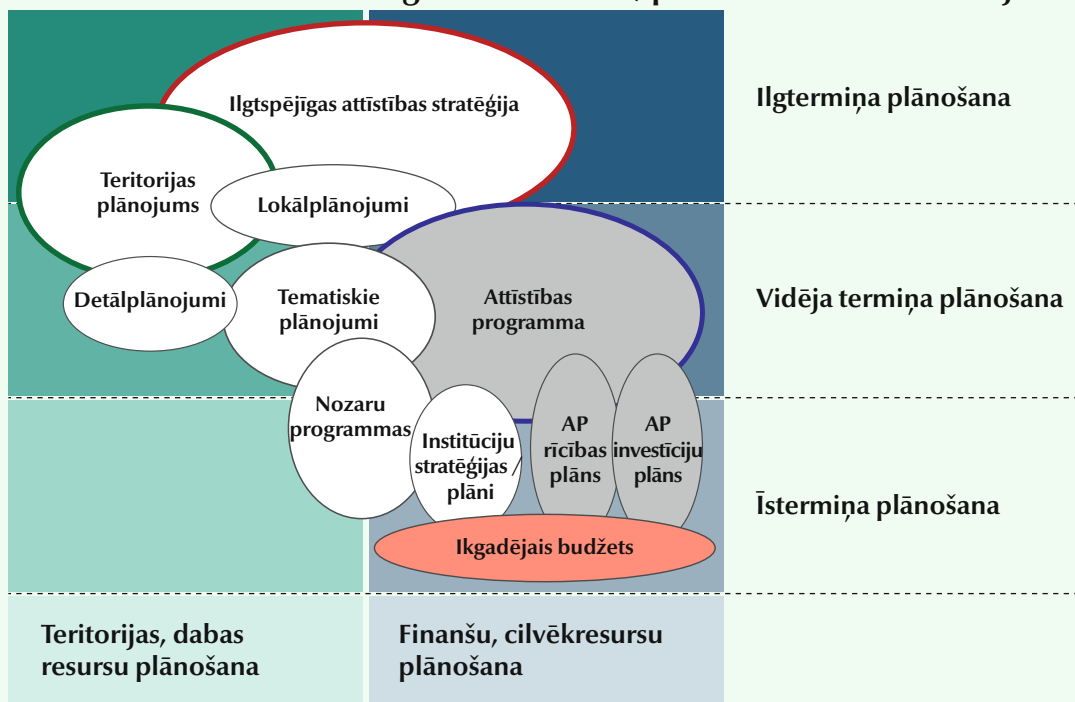
Tā kā pašvaldības teritorijas attīstības plānošana ietilpst valsts kopējā attīstības plānošanas sistēmā, jāņem vērā arī 2008. gadā pieņemtais **Attīstības plānošanas sistēmas likums**. Abi šie likumi paredz, ka pašvaldība savā teritorijā plāno ilgtspējīgu telpisko attīstību, efektīvi un racionāli izmantojot teritoriju un

līdzsvaroti attīstot ekonomiku, lai uzlabotu iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Šim nolūkam pašvaldība izstrādā teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, to izstrādē ņemot vērā Eiropas Savienības telpiskās un urbānās attīstības politikas, vides un citas politikas un ievērtējot valsts un plānošanas reģionu stratēģiskos attīstības dokumentus, ministriju pamatnostādnes, sektoru nozaru politikas un programmas. Visu teritorijas attīstības plānošanas dokumentu saturu, izstrādes kārtību un sabiedrības līdzdalību to sagatavošanas procesā nosaka **Ministru kabineta noteikumi Nr. 711 "Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem"** (2012).

Vissvarīgākais teritorijas attīstības plānošanas dokuments pašvaldībā ir **novada/republikas pilsētas ilgtspējīgas attīstības stratēģija ar telpisko perspektīvu**. To izstrādā ar ilgāka termiņa perspektīvu (līdz 25 gadiem vai, piemēram, trim Eiropas Savienības plānošanas periodiem – 21 gadam), balstoties uz Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam ("Latvija 2030") un attiecīgā plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģiju. Tās stratēģiskajā daļā nosaka ilgtermiņa redzējumu – vīziju un galvenās attīstības prioritātes, savukārt telpiskās attīstības perspektīvā – nosaka un shematiski attēlo teritorijas vēlamās telpiskās struktūras, attīstības prioritātes un vēlamās ilgtermiņa izmaiņas. Stratēģijas izstrādē ietei-

Pašvaldības budžets stratēģiskās vadīšanas/plānošanas sistēmā Latvijā

(PPK publiskās pārvaldes konsultācijas, 2016)

cams ievērot VARAM izstrādātās vadlīnijas "Metodiskie ieteikumi reģionāla un vietēja līmeņa ilgtspējīgas attīstības stratēģiju izstrādei un to vērtēšanas kārtībai" (2014): <http://www.varam.gov.lv/lat/publ/met/?doc=14074>.

Stratēģijas ilgtermiņa redzējuma – vīzijas sasniegšanai un noteikto prioritāšu īstenošanai nepieciešamos pasākumus nosaka **attīstības programmā**. To izstrādājot, ievēro attiecīgo nacionālā līmeņa plānošanas dokumentu – Saeimā 2012. gadā pieņemto Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020. gadam ("NAP 2020") un attiecīgā plānošanas reģiona attīstības programmu. Attīstības programmā ietver gan vidēja termiņa (līdz septiņiem gadiem) pasākumus, gan programmas rīcības plānā sava sasaukuma rīcības un investīciju plānu. Šo investīciju plānu aktualizē ik gadu – sastādot gadskārtējo **pašvaldības budžetu**.

Atsevišķās, no programmas izrietošās rīcības un **attīstības projekti** var būt ļoti dažādi – gan īstermiņa, gan vidēja termiņa, kā arī tie var sākties dažādos laika periodos. Tā kā pašvaldība savu budžetu pieņem kalendārajam gadam, tad attīstības programmas investīciju plāns katru gadu jākorrigē atbilstoši paveicamajam. Programmas izstrādē vēlams ievērot VARAM vadlīnijas "Metodiskie ieteikumi attīstības programmu izstrādei reģionālā un vietējā līmenī" (2014): http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas/veidi/reg_att/metodika/?doc=13662.

Attīstības stratēģijas un programmas izstrādei ieteicams izveidot **darba grupu**, tajā izaicinot deputātus, iekļaujot darbiniekus, ieinteresētos iedzīvotājus un uzņēmējus. Darba grupa izanalizē esošo situāciju, izvērtē valsts un plānošanas reģiona stratēģiskos un nozaru dokumentus, iesaista procesā citus iedzīvotājus un interešu grupas (piemēram, jauniešus, vietējos dabas draugus) un izstrādā stratēģijas vai programmas pirmo redakciju. Šo plānošanas dokumentu izstrādes procesu var organizēt pieaicināts konsultants.

Stratēģiju un attīstības programmu apstiprina dome pēc attiecīgā plānošanas reģiona pozitīva atzinuma. Atsaucē uz attīstības programmu ir aktuāla, gatavojot pieteikumus dažādiem projektiem, tā, tāpat kā stratēģijas politikas, prioritātes un vadlīnijas, jāievēro, mērķtiecīgi virzot ikdienas darbu domē.

Ieteicams vienlaicīgi ar attīstības stratēģiju un programmu (vai ar nelielu nobīdi laikā) izstrādāt vai veikt attiecīgus grozījumus pašvaldības **teritorijas plānojumā**, tā veidojot vienotu un savstarpēji saskaņotu pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu paketi.

Teritorijas plānojumā nosaka prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, tajā skaitā teritoriju funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, kā arī citus teritorijas izmantošanas nosacījumus kopējās attīstības labad. Plānojumu izstrādā atbilstoši vietējās paš-

valdības ilgtspējīgas attīstības stratēģijai un ievērojot citus nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentus. Teritorijas plānojumā ietver nosacījumus, lai kāds zemes privātīpašuma izmantojums vai apbūve nepārvērstos par apgrūtinājumu citiem teritorijas iedzīvotājiem. Tajā pašā laikā tie ir skaidri "spēles noteikumi" jebkuram investoram. Teritorijas plānojumi izmantojami, kārtējot zemes īpašumu izmantošanas (galvenokārt apbūves) jautājumus un skaņojot institūciju priekšlikumus.

Teritorijas plānojumu izstrādā Teritorijas attīstības plānošanas sistēmā (TAPIS), kas ir strukturēts informācijas tehnoloģiju un datubāzu kopums, ko izmanto teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādei. TAPIS sastāv no centrālā moduļa (tapis.gov.lv), reģionālās attīstības indikatoru moduļa (RAIM), publiskās daļas portālā GeoLatvija.lv – sadaļa "Teritorijas attīstības plānošana" un e-pakalpojumiem portālā Latvija.lv.

Pašvaldības teritorijas daļai – pilsētai, tās daļai, ciemam vai situācijai lauku apvidū kāda plānošanas uzdevuma risināšanai vai attīstības iespēju noteikšanai, teritorijas plānojuma detalizēšanai vai tā grozīšanai izstrādā **lokālplānojumu**. Vienam novadam vai republikas pilsētai var būt viens teritorijas plānojums ar apbūves noteikumiem un vairāki cita mēroga lokālplānojumi ar saviem apbūves noteikumiem.

Konkrētas apbūves problēmas tāpat kā agrāk risina, izstrādājot **detālplānojumus**. Kopš 2013. gada ir spēkā **Ministru kabineta noteikumi Nr. 240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi"**, kas nosaka visai valstij kopīgos teritorijas plānošanas, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, un tas krietni samazina pašvaldības saistošo apbūves noteikumu apjomu. Noteikti arī visā valstī vienoti apzīmējumi funkcionālā zonējuma attēlošanai. Pašvaldība izstrādā un pieņem savus **apbūves noteikumus**, kas detalizē vai papildina vispārīgos noteikumus (bet neatceļ!).

Vēl jāmin **tematiskie plānojumi**. Tā kā teritorijas plānojumus vairumā gadījumu izstrādā uz esošo zināšanu bāzes, tad specifiskus jautājumus un tēmas risina un attīstības iespējas izskata tematiskajos plānojumos. Tie ir pētnieciskas dabas, nosaka iespējas, nav ārēji saistoši, tiem var būt dažāda forma, tos izmanto, izstrādājot turpmākos plānojumus. Tā, piemēram, Rīgas un Babītes novada domes pirms teritorijas plānojuma izstrādes jau veikušas virkni tematisko plānojumu – par meliorāciju, apdzīvojamā struktūru, publisko ārtelpu, ainavām, transporta attīstību, teritorijām, kas nepieciešamas pašvaldības funkciju izpildei, un citus.

Kopumā attīstības plānošanas sistēma kļuvusi elastīgāka un operatīvāka, bet prasa plānošanas procesā iesaistīt sabiedrību – dažādas interešu grupas un visdažādāko nozaru speciālistus. Pašvaldībā jāstrādā attiecīgi skolotam **telpiskās attīstības vai/teritorijas plānotājam** vai lielākās pašvaldībās – vairākiem

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

attīstības nodaļas vai departamenta speciālistiem. Ieteicams teritorijas attīstības plānošanas dokumentus izstrādāt pašu spēkiem, bet nepieciešamības gadījumā konsultācijām un plānošanas dokumentu vai tā specifisko daļu (piemēram, transporta) izstrādei var piesaistīt specializētas plānošanas firmas, kam cieši jāsadarbības ar domi.

Šobrīd pasaulē un arī Latvijā notiek lielas pārmaiņas, un plānošanā tās jāievērtē. Arī pati plānošana un tās process nemitīgi attīstās, tādēļ jārosina pašvaldību speciālistu **tālākizglītība augstskolās**, piemēram, Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē daudzi pašvaldību plānotāji ir ieguvuši telpiskās attīstības plānošanas profesionālā maģistra grādu.

Izdevumi attīstības plānošanai ir jāparedz pašvaldības budžetā, iespējams, ka tie būs nepieciešami kādu pētījumu/tematisko plānojumu un/vai teritorijas attīstības plānošanas dokumentu specifisko daļu izstrādei, kā arī budžeta līdzekļi jāparedz, lai pašvaldību plānotāji paši varētu profesionāli strādāt gan ikdienā, gan arī gatavojot plānošanas dokumentus. Šādam nolūkam jāiegādājas un/vai jāatjauno

attiecīgs aprīkojums (datori ar specifisku programmnodrošinājumu, lai strādātu TAPIS sistēmā, skeneri un printeri u.c.) un kartogrāfiskā pamatne.

Katra jaunievēlēta dome ar domes lēmumu uzsāk **izvērtēt** iepriekšējās pašvaldības izstrādāto ilgspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu, lai noskaidrotu to izpildi un vai tajos nav iekļaujamas jaunas politikas un rīcības, un plānošanas dokumentos integrētu pirmsvēlēšanu solījumus.

Pamatā iespējami **trīs veidu domes lēmumi**:

- atstāt attīstības stratēģiju un programmu negrozītu (jaunā dome turpina iesākto politiku un atbalsta paredzētās rīcības);
- izstrādāt grozījumus stratēģijā, grozot programmu (piemēram, pozīcijas koalīcija nedaudz mainījies, jauna situācija, jaunas vajadzības);
- izstrādāt jaunu stratēģiju (jaunai domei – jauna politika, jauni mērķi un uzskati par tuvākajā laikā veicamo).

Attīstības stratēģijas un programmas izvērtējums iezīmēs turpmāk darāmos darbus.

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS PRINCIPU IEVĒROŠANA PAŠVALDĪBĀS jeb

Sievietei un vīrietim draudzīga pašvaldība

Lai veicinātu dzimumu līdztiesības principu ievērošanu, **ikvienu Latvijas pašvaldība ir aicināta parakstīt Eiropas Hartu dzimumu līdztiesības īstenošanai pašvaldībās** (*The European Charter for equality of women and men in local life*), apņemoties īstenot sieviešu un vīriešu līdztiesības principus savā teritorijā. Latvijā hartai šobrīd pievienojusies tikai viena pašvaldība – **Skrundas novada dome**.

Statistika liecina, ka Latvijā no 1 miljona 969 tūkstošiem iedzīvotāju 45,9% ir vīriešu un 54,1% – sieviešu. Statistikas dati un pētījumi ļauj novērtēt sieviešu un vīriešu situāciju Latvijā no vienlīdzīgu iespēju un tiesību aspekta, parādot gan pozitīvas izmaiņas un tendences, gan atklājot jaunus izaicinājumus, kas liek mērķtiecīgāk plānot un īstenot pasākumus, lai uzlabotu īpaši sieviešu situāciju, bet neaizmirstot arī par vīriešiem.

Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) apkopotie dati par Latviju, Lietuvu un Igauniju atklāj, ka sieviešu pārstāvniecība varas pozīcijās visās trijās Baltijas valstīs ir līdzīga un tā ir zema. Sieviešu pārstāvniecība starp pašvaldību deputātiem Igaunijā ir apmēram tāda pati kā Latvijā, bet Lietuvā – nedaudz zemāka.

2017. gada 3. jūnija pašvaldību vēlēšanām reģistrētajos deputātu kandidātu sarakstos bija 5454 (61%) vīriešu un 3491 (39%) sievietes.

Par domju priekšsēdētājiem šajā sasaukumā ievēlētās 28 sievietes, kas ir 24% no visiem jaunievēlētajiem paš-

valdību vadītājiem. Tieši tikpat sieviešu domes priekšsēdētājas amatā strādāja arī aizvadītajos četros gados.

Mūsu pašvaldību vadītājas, par ko patiess prieks:

Aglonas novadā – **Ingūna Barkeviča**,
Aknīstes novadā – **Vija Dzene**,
Alojas novadā – **Dace Vilne**,
Alsungas novadā – **Daiga Kalniņa**,
Amatas novadā – **Elita Eglīte**,
Baltinavas novadā – **Sarmīte Tabore**,
Brocēnu novadā – **Solvīta Dūklava**,
Carnikavas novadā – **Daiga Jurēvica**,
Daugavpils novadā – **Janīna Jalinska**,
Jaunpils novadā – **Ligita Gintere**,
Kandavas novadā – **Inga Priede**,
Kārsavas novadā – **Ināra Silicka**,
Kuldīgas novadā – **Inga Bērziņa**,
Lielvārdes novadā – **Santa Ločmele**,
Mālpils novadā – **Solvīta Strausa**,
Preiļu novadā – **Maruta Plivda**,
Priekules novadā – **Vija Jablonska**,
Priekuļu novadā – **Elīna Stapulone**,
Raunas novadā – **Evija Zurģe**,
Rojas novadā – **Eva Kārklīņa**,
Rugāju novadā – **Sandra Kapteine**,
Salas novadā – **Irēna Sprōģe**,
Skrundas novadā – **Loreta Robežniece**,
Stopiņu novadā – **Vita Paulāne**,
Tērvetes novadā – **Dace Reinika**,
Vārkavas novadā – **Anita Brakovska**,
Vecpiebalgas novadā – **Ella Frīdvalde-Andersone**,
Viļānu novadā – **Jekaterina Ivanova**.

MĪTU PAR PAŠVALDĪBĀM KRITIKA

Pašvaldības būtiskākie elementi

Ja kaut ko ļauj lemt vietējai varai, tad ir pieņemts lietot jēdzienu *pašvaldība*. Pilnvērtīgas pašvaldības jēdziens, kas sniegts Eiropas Vietējo pašvaldību hartā, ietver vairākus būtiskus elementus:

- tiešās vai pārstāvniecības demokrātijas esamību (vara pieder tiešās vēlēšanās ievēlētiem vietējo iedzīvotāju pārstāvjiem – deputātiem);
- pašvaldības izpildvaras atbildību pret ievēlētajiem deputātiem (pat tad, ja izpildvara mēra (Latvijā – domes priekšsēdētāja) personā būtu tieši vēlēta);
- būtiskas publisko lietu daļas atrašanos pašvaldības atbildībā (pašvaldībai ir tiesības uz patstāvīgu politiku šajos jautājumos);
- patstāvīgu budžetu (savi finanšu resursi, par kuru izlietošanas lietderību lemj patstāvīgi);
- savu īpašumu esamību (kas ir attiecīgās teritorijas iedzīvotāju kolektīvais īpašums, šos iedzīvotājus pārstāvošas un atbilstoši likumam izveidotas juridiskas personas īpašums).

Liela daļa Latvijas sabiedrības diemžēl nav gatava pašvaldībai. Skolā par pašvaldībām nemāca, un, vidusskolu beidzot, vairums domā, ka pašvaldība ir kāda no centrālās valdības iestādēm. Mūsdienīgu izpratni par pašvaldību nemāca arī universitāšu un augstskolu juridiskajās fakultātēs. Pašvaldībās strādā cilvēki, kas skolā un augstskolā tikuši maldināti. Arī plašsaziņas līdzekļos žurnālisti pastāvīgi demonstrē neizpratni un maldina lasītājus un skatītājus par pašvaldību nozīmi, pienākumiem un tiesībām.

Tāpēc sāksim ar pamatjēdzienu skaidrojumu. No visām piecām iepriekšminētajām pilnvērtīgas pašvaldības pazīmēm daudziem nacionāla mēroga politiķiem, ierēdņiem un arī žurnālistiem visgrūtāk ir samierināties ar pašvaldību politikas esamību.

Plurālisms pašvaldībās

Pašvaldību politikas apzīmēšanai lieto dažādus nevājošus raksturojumus, piemēram, patvaļa. Vienotība tiek uztverta kā tikums, bet dažādība un patstāvīga domāšana – kā netikums.

Totalitārisma apstākļos tradicionāli ir tikai viena pareizā politika. Vienīgā pareizā politika pēc 1934. gada valsts apvērsuma Latvijā bija Kārlim Ulmanim. Tas pats attiecas uz trīs šim apvērsumam sekojošajām okupācijām – PSRS, Vācijas un atkal PSRS. Šajā laikā izauga paaudze, kas bija pieradusi pie vienīgās pareizās politikas un pēc 1990. gada izjuta diskomfortu.

No vairākiem ieradumiem nācās atteikties – vajadzēja pierast pie vēlēšanām un formālas demokrātijas atzīšanas. Taču daudziem tradicionāli domājošiem cilvēkiem – īpaši PSRS laika juristiem – bija grūti pieņemt plurālismu. Ideja, ka dažādas sabiedrības grupas un pat atsevišķi indivīdi drīkst paust un aizstāvēt savus atšķirīgos uzskatus, tiem šķita nepieņemama. Savu krasi negatīvo attieksmi pret plurālismu vairums “valststiesībnieku” (tā sevi nosauca juristi, kuri veidoja publisko tiesību pamatus pēc 1990. gada) saglabāja un mācīja saviem studentiem. Tāpēc šobrīd dzīvojam sabiedrībā, kurā ir izteiktas antiplurālisma tendences.

Antipluralīsti principā nevar saprast un atzīt mūsdienu pašvaldību. Viņi bieži jautā pašvaldību ar federālismu. Kā mantra tiek apgalvots, ka Latvija esot unitāra valsts (tas antipluralistus noved pie secinājuma, ka Latvijā nevar būt pašvaldības). Netiek ņemts vērā, ka pat viduslaikos pašvaldības esamība nozīmēja samērā augstu patstāvības (autonomijas) pakāpi. Ja kādi jautājumi ir pašvaldības autonomajā izlemšanā, tad tieši šī pašvaldība, nevis kāds cits drīkst pieņemt lēmumu.

Daudziem juristiem (un arī likumu lietotājiem) galvā ir juceklis, viņi apgalvo no saviem skolotājiem dzirdēto, ka “valsts pārvalde drīkst darīt tikai to, kas likumā noteikts”. Ierēdņi un tiesneši rīkojas “normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā” un vēl lepojas ar to! Viņi kļūdaini domā, ka valsts pārvalde ir padota Ministru kabinetam, ar valsts pārvaldi iedomājoties visu izpildvaru. Viņi kļūdaini domā, ka pašvaldība pieder pie valsts izpildvaras.

Tā kā centrālā valdība tiem šķiet augstāka institūcija, tad zemākajām jāpilda augstāku institūciju politika. Līdz ar to PSRS laika juristi un viņu skolnieki kļūdaini secina, ka pašvaldībai vienmēr jārikojas “normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā”, t.i., pašvaldībai nemaz nevar būt sava politika!

Problēmu rada apstākļi, ka visu iepriekš minēto kļūdaino apgalvojumu pamatā ir “daļēja patiesība”. Šie apgalvojumi ir tuvu patiesībai daļā no gadījumiem (pašvaldībai deleģēto pārvaldes uzdevumu gadījumā), bet tie kļūst nepareizi, tiklīdz tos vispārinām. Lai sīkāk paskaidrotu šo situāciju, sniegsim īsas atbildes uz vairākiem jautājumiem.

Kam un kādās jomās pieder suverēnā vara?

Saskaņā ar Satversmi Latvijas Republikas suverēnā vara pieder Latvijas tautai (Satversmes 2. pants). Tas nenozīmē, ka visa publiskā vara pieder Latvijas tautai,

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

kuras gribu īstenot pilsoņi, kas vecāki par 18 gadiem, reizi četros gados Saeimas vēlēšanās. Mūsdienā pasaulē (arī Latvijā) suverenitāte ir dalīta – nacionālā vara (Latvijas Republika) daļa suverēno varu ar globālo varu (piemēram, ANO, OECD, NATO, Starptautisko Valūtas fondu un citām starpvalstu organizācijām atbilstoši starptautiskajiem līgumiem), ar Eiropas varu (piemēram, ES, Eiropas Padome), ar pašvaldībām (kā to nosaka harta, kurai Latvija pievienojās 1996. gadā, būdama Eiropas Padomes dalībvalsts). Lielākā daļa varas patiešām pieder nacionālajai varai – Latvijas Republikai, taču, kamēr Latvija nav atteikusies no starptautiskajiem līgumiem (kā to gatavojas izdarīt Apvienotā Karaliste, izstājoties no ES), tikmēr nacionālās varas tiesībspēja un rīcībspēja ir ierobežotas.

Pašvaldību jomā centrālās varas tiesības ir ierobežotas. Latvijai no 30 hartas parafrāfos minētajiem pašvaldības principiem saistoši ir 29. Teritoriālās kopienas (komūnas) tiesības pieder pie pamattiesību loka, ko Saeima, Ministru kabinets vai tiesa nedrīkst pārkāpt. Tā ir dalītās suverenitātes izpausme – valsts starptautiskajos līgumos noteiktā apmērā atsakās no savas suverēnās varas par labu pašvaldībai.

Tādējādi globālā suverenitātes daļa ir deleģēta attiecīgo starptautisko līgumu dalībvalstīm, ES deleģētā suverenitātes daļa ir dalīta starp visu dalībvalstu pārstāvjiem (ES Padome) un Eiropas tautu (ES Parlaments). Latvijas Republikas suverēns ir Latvijas tauta, bet pašvaldības suverēns ir teritoriālā kopiena – pašvaldības teritorijā reģistrējušies iedzīvotāji, kuru labā pilsoņi piedalās pašvaldību vēlēšanās. Reģistrēšanās noteiktā teritorijā darbojas līdzīgi kā pilsonība valstī – reģistrējoties juridiski tiek noteiktas saistības (pienākumi un tiesības) attiecībā uz administratīvo teritoriju.

Vai unitāra valsts nonāk pretrunā ar pašvaldību?

Unitāra valsts nav pretrunā ar dalīto suverenitāti. Priekšstats par izolētu valsti, kurai aiz katras robežas atrodas ienaidnieki, neatbilst realitātei. Starptautiskajās attiecībās vara tiek dalīta ar citām valstīm, unitārā valstī – ar pašvaldībām.

Federālisms nav nekas slikts, ja vien federāciju veidojošās tautas vēlas dzīvot kopā. Latvijas unitārisms nozīmē to, ka galvenās valsts kompetences nav paredzētas dalīt (Latgalei, Zemgalei, Kurzemei un Vidzemei vai Rīgai nav iespējams atdalīties no Latvijas), taču unitārisms nebūt nenozīmē, ka Latvijā nav jābūt pašvaldībām. Arī divpalātu parlaments nav pretrunā ar unitāras valsts principiem, kaut arī Satversmē ir noteikta vienkāršāka centrālo likumu pieņemšanas sistēma.

Pasaulē ir ļoti daudz valstu, kas sevi uzskata par unitārām, un tas nenozīmē atteikšanos no pašvaldību autonomijas plašā kompetenču lokā.

Vai publiskā pārvalde drīkst darīt tikai to, kas likumā noteikts?

18. gadsimta beigās tika izvirzīts un plaši ieviests *likuma valsts* (Latvijā to bieži sauc par tiesisku valsti) princips. Latvijā koncepts tika aizgūts no Aleksandra II reformām Krievijā, kurās vācu *likuma valsti* nodēvēja par *tiesisku valsti*. 19. gadsimta otrajā pusē Krievijā norisa ne tikai dzimtcilvēku brīvīšana, bet, sekojot vācu paraugam, arī plašas reformas administratīvajā iekārtā, kā arī iesākās mūsdienīgu pašvaldību veidošanas process. Pēc 1881. gada atentāta pie varas nāca Aleksandra II dēls Aleksandrs III, kurš pārtrauca liberālās reformas, kas atsākās jau pēc 1905. gada revolūcijas un 1917. gadā līdz boļševiku apvērsumam. Raksturīgi, ka Krievijā dažādos vēstures periodos *revolucionāri* visvairāk ir baidījušies no konstitucionālisma un parlamentāras kārtības.

Vācijā tiesisku valsti pamato ar filozofa Imanuela Kanta likuma valsts doktrīnu. Saskaņā ar šo doktrīnu konstitūcijas galvenais uzdevums ir aizsargāt pilsoni pret valsti – valsts nedrīkst darīt neko, uz ko tai nav pilnvarojuma konstitūcijā. No šāda skatpunkta visi Ministru kabineta noteikumi ir nelegitīmi, jo konstitūcijā likumdevēja vara Ministru kabinetam bija paredzēta tikai specifiskos ārkārtas apstākļos (svītrotā 81. panta kartībā).

Vēsturiskajiem *likuma valsts* ieviesējiem pēc kāda laika kļuva skaidrs, ka pilnībā visu aprakstīt likumos nevarēs, to nevarēs arī likumpakārtotos aktos – valdības vai ministrijas noteikumos. Ja vienmēr precīzi ievēros rakstīto, tad atsevišķos gadījumos nonāks līdz absurdiem lēmumiem.

Tāpēc tika ieviests proporcionalitātes princips – atzīstot nepieciešamību samērot lēmuma sekas ar publisko (sabiedrības) labumu. Galu galā tas noveda pie atzinuma, ka tiesību principam tiesiskā valstī ir augstāks juridiskais spēks nekā likumam.

Tātad – publiskajai pārvaldei jārikojas atbilstoši tiesību principiem un atbilstoši likumam, ja tādējādi netiek pārkāpti tiesību principi. Līdz ar to drīkst darīt arī to, kas likumā nav noteikts, ja vien tas atbilst tiesību principiem. Trīs principus – pašvaldības principu, subsidiaritātes principu un proporcionalitātes principu – aplūkosim atsevišķi.

Vienkāršākajā modelī – ja aizmirstam par tiesību principiem, tad jārikojas atbilstoša līmeņa vispārējā rakstura normatīvajos aktos noteiktajā veidā – īstenojot valsts funkcijas saskaņā ar ES likumiem, Saeimas likumiem un MK noteikumiem; īstenojot pašvaldības autonomās funkcijas – saskaņā ar visu iepriekšējo un pašvaldības saistošajiem noteikumiem.

Valsts pastāvīgi nodarbojas ar pārregulēšanu – pieņem likumus un MK noteikumus pašvaldību atbildī-

bas jomā, kaut arī šī pārregulēšana ir pretrunā hartas 4. panta 4. paragrāfam: *“Vietējām varām piešķirtās pilnvaras normāli ir pilnīgas un ekskluzīvas. Cita, centrālā vai reģionālā vara, nedrīkst tās apstrīdēt vai ierobežot, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā.”*

Saskaņā ar hartu likums drīkst ierobežot autonomās funkcijas izpildi, taču tas nav normāli – lai ierobežotu, ir jābūt kādiem īpašiem apstākļiem, kas padara valsts iejaukšanos nepieciešamu. Diemžēl Latvijas politiķi iedomājas otrādi – ka normāli ir iejaukties, tikai atsevišķos gadījumos viņi neiejaucas.

Pašvaldība (kā juridiska persona) autonomās atbildības jomā ir līdzīgā situācijā ar privātpersonu – drīkst visu, kas ar likumu nav aizliegts. Ja likuma ierobežojumi ir pārmērīgi, tad var sūdzēties Satversmes tiesā vai aicināt savas politiskās partijas politiķus apdomāties un ierobežojumus mazināt. Tomēr, kamēr likums ir spēkā, tas jāpilda.

Ja ievērojam tiesību principu prioritāti, tad lēmuma pieņemējam ir tiesības primāri ievērot tiesību principus, nevis likumu vai pašvaldības saistošos noteikumus.

Līdz ar to rodas jautājums – kurš pieņem lēmumu? Citiem vārdiem – kam ir atļauts pārkāpt rakstīto tiesību normu? Valstij un pašvaldībai jānodrošina, ka tiesību principiem ir augstāks spēks nekā rakstītajām tiesību normām, taču kārtība, kā to panākt, ir atkarīga no regulējuma likumos un saistošajos noteikumos.

Administratīvais process tiek piemērots gan pašvaldībā, gan valsts iestādē, gan tiesā. Tas, kurš pirmajā instancē pieņem lēmumu, arī piemēro tiesību principu. Vienlaikus saskaņā ar Civildienesta likumu ierēdņa pienākums ir ziņot augstākai amatpersonai par atklāto pretrunu likumdošanā, ja tāda ir. Pašvaldībai (vēlams nolikumā) jānosaka administratīvā akta pieņemšanas un apstrīdēšanas kārtība. Šajā kārtībā var ietvert nosacījumus lēmuma pieņemšanai atbilstoši tiesību principam.

Ministriņā augstākā amatpersona ir politiski izvēlēts ministrs. Viņam ir lēmuma pārņemšanas tiesības, ja vien likumā nav noteikts citādi. Ministrs ir tas, kas bez īpaša likuma pilnvarojuma var pārkāpt likumu, lai nodrošinātu lēmumu atbilstoši tiesību principam.

Tātad – publiskā pārvalde (gan valsts pārvalde, gan pašvaldība) drīkst arī to, kas nav likumā noteikts.

Vai visa publiskā pārvalde ir padota Ministru kabinetam?

Noteikti ne, ja vien specifiski nesašaurinām valsts pārvaldes jēdzienu.

Sāksim ar valsts pārvaldi. Divas izpildvaras institūcijas – Valsts prezidents un Valsts kontrole – tika raksturo-

tas kā no Ministru kabineta neatkarīgas jau 1922. gada Satversmes pamatredakcijā.

Arī 58. pants, kurā norādīts: *“Ministru kabinetam ir padotas valsts pārvaldes iestādes”*, nekādi neapgalvo, ka visas valsts pārvaldes iestādes būtu padotas šai koleģijālajai institūcijai. No teksta skaidri redzams, ka var būt arī iestādes, kas nav padotas.

Detalizēts padotības izskaidrojums atrodams tikai 2002. gadā pieņemtajā Valsts pārvaldes iekārtas likumā, turklāt pašvaldības padotības saturs un apjoms saskaņā ar šā likuma 8. panta 4. daļu jāmeklē citā likumā – *“Par pašvaldībām”*. Pildot valsts pārvaldes uzdevumu, pašvaldība vai tās iestāde neatrodas Ministru kabineta institucionālā padotībā. Funkcionālā padotība izpaužas kā likumu un MK noteikumu ievērošana.

Diemžēl valdības darbinieki nereti iedomājas, ka pašvaldība atrodas arī institucionālā padotībā. Tā ir PSRS laiku domāšanas ietekme, kas tik ātri nepāriet un sevi atražo arī jaunās paaudzes juristos.

Vai pašvaldības ir valsts pārvaldes sastāvdaļa?

Pašvaldības ir atsevišķas juridiskas personas.

Privāto tiesību jomā pašvaldībai var būt darījumi ar valsti, pašvaldība var tiesāties ar valsti. Pašvaldības īpašums nav valsts īpašums, bet ir pašvaldības iedzīvotāju kolektīvais īpašums, ar ko pašvaldība rīkojas šo iedzīvotāju labā. Pašvaldībai ir patstāvīgi finanšu līdzekļi, ar kuriem tā var rīkoties likuma robežās. Šajā ziņā pašvaldība ir līdzīga jebkurai privātpersonai, atšķirība ir tikai likumā noteiktajos ierobežojumos.

Publisko tiesību jomā pašvaldībai ir gan autonomā, gan deleģētā kompetence. Abos gadījumos šo kompetenci var noteikt ar likumu (obligātā kompetence) vai uzņemties brīvprātīgi (autonomās kompetences jomā pietiek ar lēmumu, deleģētās kompetences jomā tiek slēgts līgums).

Pašvaldība nav valsts pārvaldes sastāvdaļa nevienā gadījumā, taču praksē tā atrodas funkcionālā padotībā. Šādā funkcionālā padotībā atrodas jebkurš valsts iedzīvotājs, jo viņam ir jāpilda likumos noteiktās obligātās normas. Pašvaldībai patstāvības (autonomijas) pakāpe ir aptuveni tikpat liela.

Kā jau iepriekš atzīmēts, funkcionālajā padotībā izpaužas pārregulēšana, un, pieaugot politiskajai kultūrai, valstij vajadzētu no lielākās daļas regulējuma atteikties.

Vai pašvaldībai jārikojas tikai normatīvajos aktos noteiktā kārtībā?

Normatīvie akti ir divējādi – iekšējie un ārējie. Visiem – ierēdņiem, pašvaldības darbiniekiem, uzņēmējiem,

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

katram iedzīvotājam – ir jāievēro ārējie normatīvie akti.

Ir atšķirība jēdzienos *ievērot* un *pildīt*. Ievērojot mēs meklējam:

- vai mums vēlamā rīcība nav aizliegta;
- vai likumdevēja uzskati mums noderētu kā padoms.

Pildot mēs paši darbojamies, lai veicinātu likumā noteikto mērķi.

Tas, ka nevēlamies atbalstīt katru valdošās koalīcijas ideju, ir normāli, pat ja paši līdzdarbojamies valdošajā partijā. Lēmumus nereti pieņem ar niecīgu balsu pārsvaru, jau pēc dažiem mēnešiem pati valdība var atzīt, ka ir kļūdījusies.

Iekšējie normatīvie akti ir jāpilda tikai tiem, kas atrodas institucionālā pakļautībā. Pārējiem ir izdevīgi, ja iekšējie normatīvie akti ir publiski pieejami, taču tie nav obligāti. Iekšējo normatīvo aktu ievērošanu nosaka iestādes nolikums, bet valsts pārvaldē – arī administratīvais process.

Pašvaldībai (kā publisko tiesību juridiskai personai) jārikojas saskaņā ar ārējiem normatīvajiem aktiem, vispārējs apgalvojums par rīkošanos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā attiecībā uz pašvaldību ir nepareizs.

Tomēr ir nianse, kas jāievēro. Saskaņā ar tradicionālo administrēšanas koncepciju publiskā persona tiek aplūkota kā viens veselums. Iekšējie un ārējie normatīvie akti kopā veido ietvaru, kurā rīkojas iestāde vai amatpersona, lai pārstāvētu savu juridisko personu. Tāpēc valsts var prasīt, lai tās ierēdņi darbojas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, kaut arī tas neliecina par augstu administrēšanas kvalitāti. Augstāku kvalitāti raksturo elastīga rīcība, kad ierēdnis pats drīkst domāt un pieņemt lēmumu.

Tāpat pašvaldība var sekot valsts organizēšanas manierei un prasīt, lai pašvaldības darbinieki darbojas saskaņā ar pašvaldības ārējiem un iekšējiem normatīvajiem aktiem.

Atbilde uz sākotnēji uzdoto jautājumu ir negatīva. Pašvaldība tieši tāpēc ir pašvaldība, lai rīkotos patstāvīgi, ja vien likums īpaši neparedz noteiktu kārtību.

Kā būtu jāievēro subsidiaritātes princips?

Subsidiaritātes princips Latvijā ir likumos atzīts tiesību princips, jo tas formulēts hartā, ietverts Līgumā par ES darbību, minēts starp valsts pārvaldes iekārtas organizācijas principiem Valsts pārvaldes iekārtas likumā.

Kā visi ideāli, šis ideāls ne visiem patīk. Tas nosaka, ka pie līdzvērtīgiem apstākļiem priekšroka dodama

decentralizācijai. Ja ar kādu pienākumu pieņemami tiek galā privātais sektors patstāvīgi (individuāls, ģimene, uzņēmums, NVO), tad ne pašvaldībai, ne valstij nav jāiejaucas. Ja privātais sektors netiek galā, tad pienākums palīdzēt iejaucoties ir vietējai pašvaldībai. Tikai tad, ja pašvaldība arī nespēj pienākumu veikt efektīvi, drīkst iejaukties valsts vai Eiropas Savienība.

Hartas 4. panta 3. paragrāfā minēti divi gadījumi, kad valstij ir priekšroka, salīdzinot ar pašvaldību. Tie var būt:

- uzdevuma mērogs (uzdevums vienveidīgi jārisina lielākā teritorijā nekā atsevišķa pašvaldība);
- ekonomija vai efektivitāte (lielākā mērogā rodas pierādāmi finanšu ietaupījumi).

Attiecībā uz subsidiaritāti svarīgi, kuram ir jāpierāda centralizācijas nepieciešamība (decentralizācija nav jāpierāda, atbildības saglabāšana pēc iespējas tuvāk iedzīvotājam ir dabiskais stāvoklis). Uz to atbildi sniedz Līgums par ES darbību, kas uzliek pierādījuma pienākumu Eiropas Komisijai – jauno likumu (regulu vai direktīvu) projektu iesniedzējai. Pēc analogijas, pierādījuma pienākums ir tam, kas vēlas kaut ko centralizēt.

Subsidiaritātes ieviešanu kavē dažādi tautā populāri stereotipi, kam nav zinātnisku pierādījumu. Tā, piemēram, ka vienāda kārtība ir labāka nekā dažāda kārtība (sociālistiska nostādne) vai arī – ka lielākā mērogā iegūstamā mēroga ekonomija vienmēr pārsniedz lielākas birokrātijas radītos trūkumus. Praksē subsidiaritāte nepatīk nevienam, kam patīk no centra komandēt.

Praksē centralizāciju īsteno Saeima vai Ministru kabinets ar Saeimas mandātu. Mandātā (likuma norādē, ka kāds process notiks Ministru kabineta noteiktā kārtībā) nav teikts, ka noteikti jācentralizē. Daļu no procesiem arī atstāj pašvaldības ziņā. Tomēr saskaņā ar subsidiaritātes principu vajadzētu būt otrādi – Ministru kabinetam būtu jāpierāda, kāpēc nepieciešama vienotā kārtība.

Nosakot vienādas normas visām teritorijām vai visām viena veida iestādēm, tiek pieņemts, ka Latvijas iedzīvotājiem tik ļoti rūp vienādība, ka viņi ir ar mieru būtiski sadārdzināt publiskos pakalpojumus, lai tikai šo vienādību nodrošinātu. Ierēdnim ar izciliem rezultātiem maksā tikpat, cik neveiksmīniekam. Šoferim, kas brauc divas stundas dienā, maksā tikpat, cik šoferim, kurš brauc septiņas stundas. Toties tiek nodrošināta vienādība.

Vienādie noteikumi, neņemot vērā vietējās situācijas īpatnības, izraisa milzīgu publisko līdzekļu izšķērdēšanu. Parasti tā vietā, lai veicinātu elastību un dažādību, tiek piedāvātas lielākas struktūras, kas spējot racionālāk apsaimniekot līdzekļus. Ja katru centralizācijas priekšlikumu rūpīgi izvērtētu, tad varētu konstatēt, vai izpildās centralizācijas nosacījumi atbilstoši subsidiaritātes principam, un nebūtu jāveic bezjēdzīga iestāžu vai teritoriju apvienošana un varētu ietaupīt lielus publiskos līdzekļus.

Vēlēšanu rezultāti nepierāda, ka sabiedrībā ir tik liels atbalsts vienādībai, kā varētu šķist. Ja kāda partija atklāti uzstājas ar vienādas sadalīšanas (neatkarīgi no ieguldījuma) priekšlikumiem, tad vēlēšanu balsu skaits ir mērījums. Attīstības tempi būtiski palēninās tāpēc, ka subsidiaritātes pārbaudes procedūras netiek izmantotas.

Kā būtu jāievēro proporcionalitātes princips?

Lai apzīmētu proporcionalitātes principu, Latvijā tam lieto dažādus terminus.

Tulkojot ES likumus, lieto vārdu *proporcionalitāte*. ES līguma 3.b panta ceturtās daļas teksts angļu valodā (angļu valodā notika lielākā daļa apspriešanas; pēc satura tam atbilst teksts franču un vācu valodā):

“4. Under the principle of proportionality, the content and form of Union action shall not exceed what is necessary to achieve the objectives of the Treaties.

The institutions of the Union shall apply the principle of proportionality as laid down in the Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality.”

Teksts latviešu valodā:

“Saskaņā ar proporcionalitātes principu Savienības rīcības saturs un veids ir samērīgs ar Līgumu mērķu sasniegšanai nepieciešamo.

Savienības iestādes piemēro proporcionalitātes principu, kas noteikts Protokolā par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu.”

Angļu valodā proporcionalitātes skaidrojums ietver minimālās pārvaldes principu: darbības nepārsniegs nepieciešamo. Latviešu valodā apzināti izlaists vārds *nepārsniegs*, kas ļauj ierēdņiem izmantot arī lielu pārvaldi ar lielu regulējumu.

Vārds *samērīgs* neietver minimālismu. Jāatzīmē, ka tulkojums pirms balsojuma ir koriģēts Latvijā. Līdz ar nobalsošanu tas kļuvis par oficiālu versiju, kas ir ar līdzvērtīgu juridisko spēku. Taču diez vai latviešu juristi pareizai teksta interpretācijai skatīs tekstu valodās, kurās notika līgumprojekta apspriešana...

Vēsturiski proporcionalitātes princips radās Prūsijā 18. gadsimta vidū, kad ķeizara Frīdriha administrācija pārliecinājās, ka likumā nevar aprakstīt visus gadījumus, ko sastop administrēšanas praksē. Secinājums bija, ka ierēdnis nav automāts un viņam jāļauj domāt, elastīgi pieņemt lēmumus un atsevišķos gadījumos novirzīties no likumā vai noteikumos rakstītā. Tiesību princips, ka jārikojas proporcionāli sabiedrības interesēm, ieguva proporcionalitātes principa nosaukumu, un jau 19. gadsimta beigās šā principa lietošanai bija būtiska loma vācu administratīvajā sistēmā.

Latvijā valsts pārvaldes reformatori 90. gadu vidū lielā mērā kopēja vācu birokrātijas modeli, taču aizmirsa

ieviest šā modeļa dzīvotspējas nosacījumu – proporcionalitātes principu.

Vācu juridiskajā literatūrā proporcionalitātes vietā tiešām lieto vārdu *samērīgums*. Administratīvā procesa likuma 13. pants:

“Samērīguma princips

Labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.”

Šāds formulējums atbilst klasiskajam principa lietojumam vācu administratīvajās tiesībās. ES proporcionalitāti lieto arī kā publiskās pārvaldes minimizācijas principu, kas apzināti ir izlaists latviešu valodā tulkotajā ES līguma tekstā. Virkne politiķu aizstāv ideju par mazu valsts pārvaldi, tikmēr ierēdņi cīnās pretī – svītro vārdu *mazs* no valdības deklarācijām, cīnās pret šo terminu Nacionālajā attīstības plānā u. tml.

Klasiskajai proporcionalitātes procedūrai ir trīs posmi. Lai pārbaudītu privātpersonas (vai mazāka mēroga varas – Latvijas Republikas, pašvaldības) interesēm atbilstošu rīcību:

- pārbauda rīcības leģitimitāti (vai mērķis ir tiesisks);
- pārbauda, vai piedāvātais risinājums (institūcijas izveidošana, darbība, tiesību norma) tiešām ir vērsta uz iepriekš pārbaudīto mērķi;
- pārbauda proporcionalitāti – vai labums, ko gūst privātpersona (mazāka teritoriālā vara, piemēram, valsts vai pašvaldība), ir proporcionāls sabiedrības interesēm.

Piemērs: ES vēlas ieviest vienotu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi, deklarējot mērķi – vienādot nosacījumus darbaspēka aplīkšanai ar nodokli.

- Pārbauda leģitimitāti, nevis atbilstību likumam. Saskaņā ar likumiem nodokļu politika ir dalībvalsts kompetencē, notiek tikai runas par harmonizāciju. Mērķis – vienādot nosacījumus – ir leģitīms, jo tādējādi tiktu veicināta mobilitāte. Mērķis atbilst vienai no ES pamatbrīvībām.
- Pārbauda, vai iecerētā darbība ir vērsta uz mērķi, un konstatē, ka tā ir vērsta uz mērķi. Ieviešot vienotu likmi, situācija dalībvalstīs kļūst līdzīgāka.
- Pārbauda pasākuma proporcionalitāti un nonāk pie negatīva secinājuma. Darba algas dažādās valstīs ir būtiski atšķirīgas. Valstīs ar augstu darba ražīgumu un lielām algām tas paver iespējas pakalpojumus finansēt no pašvaldības (vai valsts) līdzekļiem. Mājsaimniecību izdevumi saglabājas pienācīgā līmenī. Turpretī valstīs ar mazu atalgojumu nodokļa likmju vienādošana radīs neproporcionālu sabiedrisko ļaunumu, mājsaimniecību iespējas iegādāties preces un pakalpojumus vienotajā ES tirgū krasi samazināsies.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Tāpēc iegūtais sabiedriskais labums – augstākas mobilitātes iespējas – nav proporcionāls trūcīgāko dalībvalstu sabiedrības zaudējumiem. Neizturot trešo pārbaudi, atbilstība proporcionalitātes principam tiek noraidīta.

Piemērs: Valsts kontrole vēlas paplašināt savas darbības loku un pārbaudīt katru gadu visu pašvaldību finanses, darbības likumību un lietderību.

- Pārbauda leģitimitāti. Satversmē teikts, ka Valsts kontroles kompetenci nosaka likums. Valsts kontroles likumā šādas darbības ir pieļaujamas. Mērķis ir likumīgs (no diviem likumiem izrietošs). Tomēr tas nav tiesisks, jo nonāk pretrunā ar pašvaldības principu. Autonomo kompetenču jomā pašvaldības izpildvara ir atbildīga domei, kas vienīgā ir tiesīga novērtēt lietderību. Šajā brīdī proporcionalitātes principa tests nav izturēts.

Piemērs ir sadomāts. Latvijā nav pieņemts interpretēt Valsts pārvaldes iekārtas likumu atbilstoši starptautiskajiem līgumiem, un Valsts kontrole uzskata, ka lietderību var neierobežoti kontrolēt.

Turpināsim aplūkot šo situāciju. Pieņemsim, ka Valsts kontrole vēlas paplašināt savu darbības loku, neņemot vērā iepriekš veikto izvērtējumu. Tā piedāvā citu uzdevumu – izvērtēt visu pašvaldību rīcības likumību un finanses autonomās kompetences jomā, kā arī likumību, finanses un lietderību deleģētās kompetences jomā.

- Leģitimitāte šoreiz apstiprinās. Pārbaudīšana ir leģitīma, tas pats attiecas uz lietderību deleģētās kompetences jomā.
- Pārbauda, vai darbība būs vērsta uz mērķi, un nonāk pie pozitīva secinājuma.
- Pārbauda proporcionalitāti šaurākā nozīmē. Priekšlikums neparedz atcelt privātā audita darbību. Valstīs, kas racionāli rīkojas ar līdzekļiem, publiskajā pārvaldē cenšas izvairīties no dublējotām vai daudzkārtējām procedūrām.

Tā, piemēram, atceļot Valsts kontroles funkcijas Apvienotās Karalistes pašvaldībām, tika ieviesta privātā audita procedūra, līdzīga tai, kāda līdz šim darbojas Latvijā. Priekšlikums paredz saglabāt izdevumus privātajam auditam un būtiski paplašināt valsts institūciju un tās darbības apjomu.

Tāpēc proporcionalitātes tests nav izturēts, un secinājums arī par otro priekšlikumu ir negatīvs. Institūciju veidošanai ir jāatbilst minimālās pārvaldes principam, kas šajā gadījumā izriet no proporcionalitātes.

Ja Valsts kontrole modificētu savu otro priekšlikumu, paredzot privātā audita atcelšanu, tad varētu konstatēt atbilstību proporcionalitātes principam.

Taču šai brīdī būtu vēl viens šķērslis – subsidiaritātes princips. Būtu jāpierāda, ka privātais audits slikti tiek galā ar ārējā audita pienākumiem, tāpēc jāiejaucas valsts pārvaldei (Valsts kontrole ir viena no valsts pārvaldes institūcijām, kas nav padota Ministru kabinetam).

Atbilde subsidiaritātes vērtējumā jau būtu subjektīvā un lielā mērā atkarīga no politiķu ticības tām vai citām teorijām.

Vai pašvaldība var darboties arī pretēji valsts politikai?

Noteikti var! Tas nenozīmē, ka pašvaldībai jādarbojas pretī, bet ir ārkārtīgi principiāli, lai šāda iespēja pastāvētu. Pirmām kārtām tas saistāms ar dalītās suverenitātes koncepciju. Ir ekskluzīvās jomas, kurās darbojas tikai ES, tikai Latvijas Republika, tikai pašvaldības. Ja pašvaldība iedomātos darboties pretī ekskluzīvā valsts atbildības jomā, tad tas būtu likumpārkāpums, par to Saeima var atlaist pašvaldības domi un sarīkot jaunas vēlēšanas.

Cita situācija ir pašvaldības ekskluzīvās atbildības jomā. Šajā gadījumā visa sabiedrība iegūst no tā, ka katra pašvaldība var jautājumu risināt citādi. Salīdzinot rezultātus, var redzēt, kurai labāk veicies. Pašvaldība var apbērt dažādas pieejas, un arī valsts pārvalde var mācīties no pašvaldību rezultātiem.

Ja atbildība ir dalīta (visbiežāk politikā sastopamais gadījums), tad abām pusēm sava darbība jāaskaņo. Te nedrīkst būt komandētāja un komandējamā attiecības. Abām pusēm ir tiesības uz savu viedokli, tomēr risinājumam vajadzētu būt efektīvam, nevis izšķērdēšanu veicinošam.

Centrālo birokrātu vēlme pārregulēt pašvaldību funkcijas situāciju sarežģī un samazina pašvaldības iespējas rīkoties patstāvīgi. Tas sadārdzina pakalpojumus un samazina Latvijas konkurētspēju. Tomēr arī dalītas atbildības funkcijām ir svarīgi, lai pašvaldība izrādītu vairāk iniciatīvas un censtos uzlabot kopējās darbības rezultātu.

Jāsaprot, ka tiesības uz patstāvību mūsdienu pasaulē pieaug līdz ar globalizācijas tendencēm. Kādreiz ar ārpolitiku nodarbojās valstis, taču tagad to dara arī Eiropas Savienība un pašvaldības. Ārpolitikā pašvaldība darbojas savas kompetences jomās (piemēram, administratīvā sloga mazināšana, atkritumu savākšana un pārstrāde, atbalsts vidējai izglītībai). Šajās jomās tā ir tiesīga patstāvīgi izvēlēties partnerus ārvalstīs, kuri var neatbilst centrālās valdības izvēlētajiem partneriem. Ierobežot pašvaldības tiesības uz savu ārpolitiku var, taču tas jāveic ar atteikšanos no agrāk ratificētām normām starptautiskajos līgumos un likumos.

Mīts, ka Latvijas pašvaldības esot pārfinansētas

Cīņa starp nozarēm par resursiem, kā arī cīņa starp pašvaldībām un centrālo valdību ir raksturīga visām pasaules valstīm. Kaut arī decentralizācija vārdos ir modernās demokrātiskās pasaules kopējā iezīme, tai ne vienmēr seko reāli budžeta lēmumi.

Sastopoties ar reālām grūtībām sabalansēt centrālās valdības budžeta izdevumus ar nozaru vajadzībām un sociālo spiedienu, valdības nereti cenšas iegūt nepieciešamos resursus uz pašvaldību rēķina. Latvijas Finanšu ministrijas dezinformācijas kampaņa šajā jautājumā raksturo daļējo faktu pasniegšanas metodi, kas kalpo sabiedrības maldināšanai.

Maldināšanas paņēmieni izgudroja 2011. gada nogalē sarunās par nākamā gada finansējumu kā līdzekli pašvaldību daļas samazināšanai publiskajā kopbudžetā (ES un OECD to dēvē par vispārējās valdības budžetu). Kamēr bija jāpārvar pasaules ekonomiskās krīzes grūtākais posms, tikmēr valdība dalījās grūtībās ar pašvaldībām. Izejot no krīzes, tika izdomāts pazemināt pašvaldību daļu. Šim nolūkam meklēja ticamu iemeslu.

Valdība izvēlējās salīdzinājumam mazākā mēroga (vietējās) pašvaldības. Lielākajā daļā valstu ir vairāki (divi, trīs vai pat četri) pašvaldības mērogi. Latvijā administratīvi teritoriālās reformas (ATR) gaitā tika apvienotas vietējās un reģionālās pašvaldības, valdība nepārņēma reģionālo pašvaldību funkcijas. Latvijas pašvaldības pilda arī tādas funkcijas, kas pārsniedz vietējās pašvaldības mērogu, finansējot to ar savstarpējo norēķinu starpniecību. Ja valdība vēlētos sniegt patiesu informāciju, tā salīdzinātu Latvijas pašvaldību ieņēmumu ar subnacionālajiem budžetiem, nevis ar vietējo pašvaldību budžetiem.

Taču godīgs salīdzinājums nedotu centrālajai valdībai

izdevīgo dezinformācijas efektu. Tāpēc atrada veidu, kas rāda Latvijai ceturtos relatīvi lielākos ieņēmumus, turklāt šis nepareizas salīdzināšanas rezultāts tika plaši izplatīts. Tā, piemēram, tika stāstīts veselības aprūpes darbiniekiem, ka viņu atalgojuma pieaugumu ietekmējot pašvaldību pārfinansējums.

No OECD valstīm lielāki relatīvie subnacionālie ieņēmumi (attiecība starp pašvaldību kopbudžetu un publisko kopbudžetu, %) nekā Latvijas pašvaldībām OECD pārskatā par 2015. gada rezultātiem bija visām deviņām federatīvajām vai kvazifederatīvajām valstīm (Austrālijai, Austrijai, Beļģijai, Kanādai, Vācijai, Meksikai, Spānijai, Šveicei un ASV) un arī 13 unitārām valstīm. OECD sarakstā Latvijas pašvaldību relatīvais finansējums (kas raksturo pašvaldību daļu salīdzinājumā ar valsts finanšu iespējām) ir 23. lielākais.

Mēs tiešām neesam paši sliktākie, taču ņemot vērā pašvaldību lomu valsts atjaunošanā un to sākotnējo dominējošo lomu publiskajā kopbudžetā (1990. gadā, kad vajadzēja nodrošināt neatkarīgas valsts atjaunošanu *de facto*, pašvaldību kopbudžets bija lielāks nekā centrālās valdības kopbudžets).

2015. gadā, kam veikts daudzu attīstīto valstu savstarpējais salīdzinājums, Latvijas pašvaldību daļa bija 26,9%. Unitārās OECD valstīs šis rādītājs ir labāks: Čehijas Republika – 28,9%, Dānija – 65,7%, Somija – 41,8%, Islande – 29,4%, Itālija – 31%, Japāna – 46,2%, Koreja – 42,1%, Nīderlande – 32,7%, Norvēģija – 28,4%, Polija – 32,8%, Zviedrija – 49,2%, Apvienotā Karaliste – 27,7%; ES – 28 vidēji šis rādītājs bija 34,8%.

Svarīgi arī, ko iekaita pašvaldību ieņēmumos. Būtisku daļu no pašvaldību ieņēmumiem veido pedagoģisko darbinieku algas un līdzekļi no centralizēti sadalāmā ceļu speciālā budžeta. Brīvi, atbilstoši saviem ieska-tiem, pašvaldības plāno un izlieto vēl mazāku relatīvo ienākumu daļu.

PAŠVALDĪBAS VADĪŠANAS METODES

Eiropas Vietējo pašvaldību harta (skat. tulkojumu un divas spēkā esošās (*angļu un franču valodā*) redakcijas – M. Pūķis, “Pašu valdība”, 2010, 414.–431. lpp.) garantē pašvaldības politisko patstāvību, tajā skaitā paredz dažādus nosacījumus pašvaldības autonomajām (uz savu atbildību veicamajām) un valsts deleģētajām (pārstāvēt valsti) kompetencēm. Nacionālā likumdošanas leģitimitāte pašvaldības patstāvības ierobežošanā būtu jāsamēro ar hartā noteiktajiem principiem, kam ir augstāks juridiskais spēks nekā nacionālajiem likumiem un Ministru kabineta noteikumiem. Tomēr, lai teorētiskās tiesības saskanētu ar praksi, cilvēkiem jābūt gataviem šīs tiesības piemērot un izmantot.

Pašvaldību politiķi, kuri darbojas reālā ekonomiskajā, sociālajā un politiskajā vidē, samēro savas intereses ar sagaidāmajiem rezultātiem. Pat tad, ja viņi darbojas samērā patstāvīgi, ne vienmēr gribas šo faktu atzīt. Dažkārt izdevīgi atzīties, ka uzdevumu uzdevis vai noteikumus noteicis kāds cits.

Zinātnes apakšnozare – politikas analīze – aplūko vairākus variantus, kā veidojas publiskās pārvaldes politika.

Lai varētu atšķirt aplūkojamo metodi no citām plaši izmantojamām metodēm, raksturosim vairākas no tām.

Publiskās izvēles teorijas pamatjēdzieni

Pirms pārejam pie metožu izklāsta, jāraksturo iemesli, kāpēc pašvaldības darbinieki sagatavo, bet pašvaldības politiķi pieņem lēmumus. Zinātnisku atbildi uz šo jautājumu sniedz publiskās izvēles teorija (*angļu val. Public choice theory*).

Saskaņā ar šo teoriju ierēdņi un politiķi darbojas savtīgi (maksimizē personisko labumu). Tas nebūt nenozīmē, ka publiskajā telpā netiek runāts par sabiedrības interesēm. Teikt, ka politiķi ir savtīgi, noteikti nepieder pie labām manierēm. Tomēr pagājušā gadsimta 60. gados centieni izveidot publiskā sektora ekonomisko teoriju rosināja Buhānu un Tulloku lietot tādu pašu metodi kā privātā sektora ekonomikā. Privātajā ekonomikā ekonomiskā procesa dalībnieki tiecas gūt peļņu (gluži savtīgs nolūks), taču tirgus apstākļos savtīgi centieni veicina sabiedrisko (publisko) labumu. Publiskās izvēles teorijas piekritēji cer, ka arī publiskajā sektorā ir iespējams sasniegt līdzīgu situāciju – konkurējošas personiskās intereses (ja ir laba konstitūcija un labi likumi) rada ekonomisku un efektīvu rīcību sabiedrības interesēs.

Kaut arī Džeimss Buhāns 1986. gadā ieguva Nobela prēmiju ekonomikā tieši par publiskās izvēles teori-

ju, daudzi tradicionāli domājoši politikas zinātnieki joprojām šo teoriju neatzīst (politikas zinātnē vairākus gadu tūkstošus galvenokārt mācīja, kā tikumīgi valdīt, taču reti analizēja reālos procesus, kuros piedalās reāli cilvēki ar saviem tikumiem un netikumiem, ar savām vai grupu interesēm).

Lai varētu zinātniski pamatoti analizēt pašvaldību politikas lēmumu pieņemšanu, jāņem vērā reālā situācija un reālie motīvi. Tajā pašā laikā tradīcija nerosina atklāti runāt par reālajiem individu, grupu vai politisko partiju motīviem.

Savtīgas intereses nevar traktēt primitīvi – kā vēlmi iegūt vairāk naudas. Politika un ierēdņa savtīgums var izpausties visdažādākajās formās. Tā, piemēram, tādi faktori kā atzinība, slava, savas taisnības pierādīšana, tieksme darīt interešu grupu vai pat visu sabiedrību laimīgu, tieksme rīkoties ētiski vai tieksme labāk kalpot dievam ir sastopami visdažādākajās kombinācijās.

Vairums vēlētajū no politiķa gaida altruismu (nesavtību). Mediji tā vietā, lai zinātniski pamatoti izskaidrotu notikumus, pievērš šim aspektam pārspīlētu uzmanību. Par valdības darbības sagaidāmajiem ekonomiskajiem vai sociālajiem rezultātiem stāsta reti. Lasītāja vai skatītāja uzmanība tiek pievērsta dažādiem maznozīmīgiem aspektiem, kas uzjunda vēlētajos tādas īpašības kā skaudību, novīdību, naidu. Šādos apstākļos atklāta saruna par politikas veidošanu un reālajiem mērķiem ir diezgan riskanta.

Jāatceras, ka politiķis no riska nevar izvairīties – tāpat kā to nevar uzņēmējs privātajā uzņēmējdarbībā. Abos gadījumos nav iespējams precīzi paredzēt iznākumu, jo to ietekmē daudzi savstarpēji pretrunīgi faktori. Tieši savtīgums, nevis rūpes par sabiedrību nereti ir bezdarbības (neriskēšanas) pamatā.

Veidojot dialogu ar sabiedrību vai priekšniecību, politiķim vai ierēdnim jāņem vērā otra dialoga puse, tās spēja uztvert (novērtēt) teikto un sagaidāmā reakcija. Tas lielā mērā izskaidro, kāpēc par patiesajiem rīcības motīviem reti tiek runāts publiski.

Grupu interešu līdzsvarošana

Ja runa ir par autonomo pašvaldības politiku, tad pašvaldībai ir rīcības brīvība lēmuma pieņemšanā. Pat tad, ja ir vēlme publiski izlikties, ka paši lēmumu neesam pieņēmuši, faktiski tiek vērtēts, kādu iespaidu lēmums atstās uz tiem, no kā atkarīga pašvaldība. Situācija, ka no lēmuma pieņemšanas iegūst visi pašvaldības iedzīvotāji, kaimiņu pašvaldības un valsts (kuru intereses arī jāievēro), potenciālie investori,

nevalstiskā sektora pārstāvji un citas grupas, ir tik reti sastopama, ka šādu analīzi var izlaist. Absolūta labuma "visai sabiedrībai" dabā vienkārši nav.

Grupu interešu līdzsvarošana noris vairākās pamatformās.

Pirmām kārtām vēlētajī izvēlas savus deputātus no dažādiem sarakstiem. Sadrumstalota politiskā spektra gadījumā dažādu grupu intereses tiek pārstāvētas domē atbilstoši vēlētajū izjūtām par to, ko viņi sagaida no saviem deputātiem. Koalīciju visbiežāk veido vairāku grupu pārstāvji, tāpēc vienošanās par darāmajiem darbiem (ārpus likumos obligāti noteiktā) notiek jau koalīcijā, un tā ir savdabīga interešu līdzsvarošana.

Kaut gan Latvijas likumos ir saglabāta deputātu vadošā loma, arvien lielāka nozīme ir pašvaldības darbiniekiem, kas izstrādā detaļās gan attīstības programmas, gan budžetu. Budžets arī ir interešu līdzsvarošanas mehānisms. No tā, kā tiek pārdalīti finanšu līdzekļi, izriet institūciju izmēri (pašvaldības iestādēs un uzņēmumos nodarbināto skaits un atalgojums), kā arī pašvaldības produkta saņēmēji. Pārsvaru var būt dažādas intereses – uzņēmēju, potenciālo investoru, daudzdzīvokļu māju iedzīvotāju, noteiktas teritorijas iedzīvotāju, invalīdu u. tml. Budžeta pārdale par labu vienai grupai ir ekvivalenta budžeta samazināšanai citai grupai. Ja vieniem samazinām nodokli, tas rada grūtības citiem konkurēt.

Grupu interešu līdzsvarošana noris, gan ikdienā gatavojot lēmumus, gan perspektīvajā plānošanā. Latvijā katra grupa drīkst brīvi lobēt savas intereses, tikties ar lēmumu gatavotājiem, piedalīties darba grupu un politisko komiteju sēdēs, noklausīties jautājumu apspriešanu domes sēžu laikā. Kamēr nav pieņemtas lobēšanu ierobežojošas normas, tā ir būtiska Latvijas priekšrocība, jo ļauj sagatavot kvalitatīvākus vadības lēmumus.

Tātad – katras politikas pamatā ir intereses. Tā, piemēram, ja kādai nacionālajai politikai mēs nevaram atrast izskaidrojumu iekšzemē, tad, visticamāk, darbojas kādu ārvalstu vai starptautisku korporāciju intereses. Sākotnēji var likties, ka kāda nevaldības organizācija vai kādi mediji nezināšanas dēļ sludina kaitīgas reformas. Taču, ja palūkojamies vēriņāk, tad ir vērts pasekot, kādu valstu vēstniecības šie cilvēki apmeklē vai kas maksā par viņu projektiem.

Arī pašvaldības teritorijā notiekošo ietekmē dažādi ārēji faktori, dažkārt tiem ir ideoloģisks raksturs. Piemērs – *zaļie* aicina likvidēt meliorāciju vai neizmantot piekrasti. Šķietami viņi rūpējas tikai un vienīgi par dzīvās dabas saglabāšanu uz planētas. Tomēr, rūpīgāk papētot, var konstatēt interešu grupas, kam šādi priekšlikumi ir izdevīgi.

Latvijā ir noteiktas daudz zemākas publisko iepirkumu robežas, nekā to prasa ES likumdošana. Rezul-

tātā pašvaldību iepirkumi ir neefektīvi, tiek zaudēti nodokļu maksātāju līdzekļi, jo paildzinās sākotnēji lietderīgu darbību ieviešanas laiks, tiek iegādātas morāli novecojušas tehnoloģijas. Uzņēmēji gūst peļņu, bet sabiedrība nesāņem efektīvu publiskā sektora ekonomiku. Tas ir izdevīgi tām valstīm, kas cenšas Latviju apsteigt ekonomikas attīstībā. Tas ir izdevīgi uzņēmēju grupām, kuras neizceļas ar produktivitāti vai inovācijām, bet pacietīgi piedalās konkursos un sadarbojas ar iepirkumu uzraudzītājiem procesa bremsēšanā.

Kaut arī pēc sava satura politika vienmēr ir interešu līdzsvarošana, tā formāli izpaužas atšķirīgās metodēs (procedūrās). Atbilstoši rezultātu mērīšanai katrai metodei ir atšķirīgs raksturs. Šo raksturu nosaka politikas ieguvēja intereses.

Komandu metode

Politikas veidotāji izpilda kādas citas publiskās vai privātās personas (iestādes, amatpersonas) uzdevumu.

Šai metodei ir dažādi varianti, kas atšķiras pēc formas, taču saturs pamatā ir vienāds. Kā jau minēts iepriekš, var būt situācijas, kad tikai ārēji lēmuma pieņemšana izskatās pēc komandu metodes, faktiski politiķi pie sava lēmuma ir nonākuši patstāvīgi.

Vēsturiski pazīstamākā modifikācija ir PSRS laika izpildkomiteju sistēma. Tā bija raksturīga ar hierarhiju visos varas mērogos – jo lielāka teritorija, jo augstāka vara. Ministrija varēja pa tiešo, apejot formālo priekšniecību, rīkot vietējās izpildkomitejas struktūrvienības. Rajona izpildkomitejas izglītības pārvalde bija padota arī Izglītības ministrijai. Jebkura "republikāniskā" struktūra bija padota atbilstoši Vissavienības struktūrai. Šādas situācijas atjaunošana ir PSRS laika juristu un viņu audzēkņu sapnis, laiku pa laikam dažādas centrālās varas struktūras vēlas atjaunot izpildkomiteju sistēmas elementus.

Centrālistiem ir tuvs un saprotams piemērs – Putina Krievija, kurā sākotnēji tika atjaunota varas vertikāle un pārņemta totāla kontrole pār plašsaziņas līdzekļiem, bet turpinājumā attīstīta armija, lai varētu iebrukt kaimiņvalstīs. Diemžēl prakse rāda, ka atsevišķi ministri vēl nezina, ka izpildkomiteju laiki ir beigušies (*skat. Grinberga lietu, kurā ministrs Krišjānis Kariņš bija iedomājies dot rīkojumus pašvaldības domes priekšsēdētājam; Kuldīgas rajona tiesas 2007. gada 22. maija spriedums O. Grinberga lietā*).

Latvijas likumdošana neparedz, ka centrālajai valdībai ir iespēja dot rīkojumus pašvaldības darbiniekiem, izņemot likumā īpaši atrunātus gadījumus. Tā, piemēram, atbildīgais ministrs var ar pamatotu rīkojumu atstādināt (līdz tiesai, ja pašvaldības dome rīkojumam nepiekrīt) domes priekšsēdētāju no amata pienākumu pildīšanas. Taču komandu metodes lietojums tirā veidā likumos nav paredzēts.

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

Netieši komandu metodi var izmantot gan pēc pašvaldības, gan pēc centrālās valdības, gan pēc Eiropas Savienības iniciatīvas.

ES kompetence ir ierobežota, svarīgākajos pašvaldības atbildības jautājumos ES nedrīkst pieņemt dalībvalstīm saistošus likumus. Tāpēc savu politiku Eiropas Savienība īsteno ar aktivitāšu "ēdienkarti", kurā dalībvalsts drīkst izvēlēties tādu ES fondu naudas izlietojumu, kas atbilst ES politikai. Latvijai nav jāīsteno ES idejas sociālajā vai izglītības jomā, taču tā var dabūt ES budžeta naudu tikai tad, ja īsteno ES idejas. Tā kā naudu izmanto pašvaldības teritorijā, tad vēlme "piesaistīt līdzekļus" noved pie skaidrojuma, ka projekts izvēlēts tāpēc un tādā veidā, kā ES to lika.

Patiesībā nekāda komanda nav saņemta, taču, ja vēlaties attīstīt savu teritoriju ar papildlīdzekļiem virs izlīdzināšanas sistēmā radītajām iespējām, tad īstenojat apšaubāma labuma projektus, stāstot, ka ES (vai attiecīgās starpniek institūcijas) to uzdeva. Kopumā pieredze liecina, ka šāda nekritiska izvēle, īstenojot jebkādu projektu, ko izdevies piesaistīt savai teritorijai, ir jāvusi atdzīvināt vietējo ekonomiku un iegūt labākus rezultātus nekā izvēlētajās pašvaldībās.

Komandu metodes lietošanu veicina arī izveidotā plānošanas sistēma (īpaši procedūras, kā plāni tiek saskaņoti starp publiskās varas subjektiem un ar "sabiedrību"). Katras sīkākās teritorijas attīstības programmai ir jāatbilst lielākas teritorijas attīstības programmai. Līdz ar to lielākās teritorijas (ES, valsts, reģions) programmu vai rīcības plānu var uztvert kā komandu mazākai teritorijai.

Tikpat bieži kā faktisku komandēšanu var novērot izlikšanos, ka kāds jūs komandē. Tas uzskatāmi redzams nozaru ministru darbībā. Nevēlēdāmie uzņemties atbildību par reformām, Latvijas politiķi izliekas, ka par šādu reformu nepieciešamību ir norādījuši kāda "augstāka organizācija". Savulaik iestāšanās Eiropas Savienībā tika izmantota, lai piesegtu dažādas pārmaiņas valsts pārvaldē un valdības un pašvaldību attiecībās, par kurām nevienam Eiropas Komisijā nebija nekādas intereses un kas faktiski atbilda grupu interesēm pašā Latvijā. Tomēr tika stāstīts, ka to prasot Eiropa. Šim nolūkam pietika pierunāt kādu vidēja līmeņa Eiropas Komisijas darbinieku parakstīt vēstuli, kas atbilda Latvijas lobētāju interesei.

Šādiem nolūkiem vietējie politiķi bieži izmanto arī tādas organizācijas kā Pasaules Banka vai Starptautiskais Valūtas fonds (IMF). Tā, piemēram, veselības nozarē ministrija atbildību par strukturāliem un reģionāliem pārkārtojumiem kopš 90. gadu vidus regulāri uzveļ Pasaules Bankas ekspertiem, izliekas, ka pašiem ar to nav nekādas saistības. Patiesībā ārvalstu konsultanti izvēlas tos vietējos padomdevējus, kuri atbild par darba pieņemšanu, politikas analīzes vietā nodarbojas ar politikas advokatūru.

Komandu metodes variants ir aizbaidināšanās ar kāda agrāk pieņemta likuma politisku normu. Piemērs – Valsts pārvaldes iekārtas likumā ir ieraksts (87. pants), kas ierobežo valsts pārvaldei tiesības dibināt uzņēmumus. Valsts kontrole centās šos ierobežojumus paplašināt, tādējādi sadārdzinot publisko funkciju veikšanu. Aizbaidinājums neefektivitātes veicināšanai bija ticība vienai vienkāršotai ekonomikas teorijai, kas tika nostiprināta ar politiskām normām likumā.

Politiskas normas tiek pieņemtas grupu interesēs, taču pēc kārtējām vēlēšanām, ja uzvar pretējo uzskatu pārstāvji, šādas likumu normas jāmaina, reizēm pat uz pretējām. Tas nelabvēlīgi ietekmē attīstību, rada nedrošību uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Piesaistīt likumus vienai sociālai, ekonomiskai vai politiskai teorijai plurālistiskā sabiedrībā nav vēlams.

Komandu metodes rezultātus raksturo kvantitatīvi mērījumi. Šajā gadījumā atskaites punkts ir komandētāja uzdevumu izpilde. Lai raksturotu pašvaldības panākumus (vai neveiksmes), pietiek redzēt pašvaldības kopējos rādītājus un salīdzināt tos ar valsti vai reģionā sasniedzamajiem.

No mērīšanas viedokļa šis ir vienkāršākais gadījums. Pašvaldības sniegumu var raksturot ar kādu kopējo rādītāju, kas attiecināms uz visu pašvaldības teritoriju. Taču arī šajā gadījumā statistika šādu iespēju neparedz, bet daudzi svarīgi dati par pašvaldības darba rezultātiem nav pieejami arī Valsts reģionālās attīstības aģentūras (VRAA) uzturētajā datubāzē RAIM.

Kaulēšanās metode

Ir vairāki iemesli, kas rada nepieciešamību pēc kompromisiem vietējā politikā.

Pirmkārt, mazās domēs vairākumu nodrošina, vienoties vairāku sarakstu pārstāvjiem. Tiem, kas vienojušies par atbalstāmo kandidātu uz domes priekšsēdētāja amatu, ir tiesības prasīt, lai lēmumos ievēro viņu pārstāvamās grupas intereses. Priekšsēdētājam lēmumu pieņemšana jāorganizē tā, lai vairākuma frakcija būtu apmierināta.

Pašvaldības stabilitāti nodrošina arī opozīcijas deputātu iesaistīšana. Tāpēc konsultācijas strīdīgos jautājumos var aptvert visai plašu iesaistīto dalībnieku loku. Šādās konsultācijās neviena vietējo interešu grupa negūst pilnīgu pārsvaru. Ja šādu pārsvaru iegūst, izmantojot "demokrātiskā centrālisma" procedūru (mehāniskais vairākums uzspiež pārējiem savu gribu), tas jau tuvākajā nākotnē var būt sākums varas nestabilitātei. Tāpēc sarunu gaitā jāizskata risinājumi, kas pilnībā neapmierina nevienu, taču daļēji risina katras grupas problēmas.

Otrkārt, pašvaldība nonāk gan sadarbības, gan konkurences attiecībās ar citām pašvaldībām. Ja pašvaldības

neprot savstarpēji vienoties, tad labumu gūst kāds trešais. Šis trešais visbiežāk ir vienas vai vairāku nozaru birokrāti, kuri pastāvīgi ir norūpējušies par savu resursu un papildu kontroles iespēju palielināšanu. Ja pašvaldības neprot vienoties, tad tiek būvētas jaunas ēkas ministriņām vai aģentūrām, darbā tiek pieņemti jauni ierēdņi, kas izdomā arvien jaunus pašvaldības darbu kavējošus ierobežojumus.

Treškārt, pašvaldībām ir konkurences attiecības ar nozarēm. Dalot valsts budžeta naudu, nozaru vadība "stāv rindā" pēc līdzekļiem "jaunajām politikas iniciatīvām", kā arī nozares sacenšas savā starpā par investīciju izlietošanas iespējām. Pašvaldības ik gadu iesaistās sarunās ar valdību gan ar LPS starpniecību, gan kā mazāku interešu grupu pārstāves.

Politiskā kaulēšanās ir veids, kā var pastāvēt plurālisms. Tomēr tā var veicināt neefektīvu lēmumu pieņemšanu, kaut arī rezultātā dažādu interešu grupu guvums ir samērīgāks, nekā ievērojot tikai atsevišķas grupas intereses.

Politiskās kaulēšanās gaitā katra puse īsteno savus stratēģiskos un taktiskos uzdevumus. Būtiski kaulēšanās elementi ir informācija un dezinformācija. Tikai šajā gadījumā abas puses ir ieinteresētas nesimetriskā informācijā. Ir labi zināt faktus, ko pretējā puse nezina.

Piemērs – Finanšu ministrija parasti rāda budžeta pārmaiņas faktiskajās cenās. Pie augošas ekonomikas norisinās inflācija, katru nākamo gadu par to pašu naudu var iegādāties mazāk darbaspēka, preču un pakalpojumu. Tomēr, parādot nelielu pieaugumu naudas daudzumā, iespējams apslēpt faktisko iespēju samazinājumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

Cits plaši izplatīts dezinformācijas paņēmieni ir tāda rādītāja izmantošana, kas neraksturo risināmo problēmu. Tā, piemēram, ja visu uzmanību koncentrē uz budžeta deficītu, tad var noslēpt, kas faktiski notiek ar parāda attiecību pret kopproduktu. Ja izdodas priekšplānā izvirzīt šādu rādītāju, tad var noslēpt, kur faktiski tiek izlietots ieņēmumu pieaugums.

Dezinformācijai labi noder atsauce uz tiesību doktrīnām, ārējo institūciju prasībām, skaitliskiem rādītājiem, ko iepriekš izdevies iemānīt plānošanas dokumentos.

Vēl svarīgāks elements par dezinformāciju kaulēšanās procesā ir otrās puses vienotības mazināšana. Valdību pamatā sašķel koalīcijas partiju atšķirīgās intereses. Pašvaldību sašķeltības pamatā ir iespēja subjektīvi risināt investīciju problēmas, nosaukt vienas pašvaldības par perspektīvām, bet citas – par bezperspektīvām, kā arī iespēja noteikt atšķirīgus normatīvus dažādām pašvaldību grupām.

Kaulēšanās gaitā katra no pusēm vairāk izmanto politikas advokatūru (meklē veidus, kā pamatot vajadzīgo

lēmumu), nevis politikas analīzi (zinātnisku izpēti, kādas būs patiesās sekas piedāvātajam risinājumam).

Kaulējoties tiek lietoti tādi paši paņēmieni kā karā. Patiesības objektīva noskaidrošana nav labākais paņēmieni. "Mērijumi" kalpo tādiem mērķiem kā:

- dezinformācijai;
- savu izmaksu pārspīlēšanai;
- otras puses izmaksu samazināšanai;
- savai pusei izdevīgas statistikas un izdevīgu salīdzināmo datu piedāvājumam.

Kopš 2009. gada Finanšu ministrija izmantoja visus šos paņēmienus sarunās par nākamā gada budžetu gan ar LPS, gan ar Starptautisko Valūtas fondu. No centrālās valdības viedokļa šķita loģiski, ka šādā veidā varēs uzlabot valsts stāvokli – maldinot pašvaldības (panākot valsts budžeta pieaugumu uz pašvaldību rēķina) un maldinot starptautiskos aizdevējus (kas rūpējās, lai Latvija pēc iespējas ilgāk nespētu atdot aizņemto naudu).

Šāda veida mērijumi palīdz gan tikai kaulēšanās procesa pirmajā daļā un šādas darbības nenoved pie kompromisa. Lai pamatotu kompromisu, jāpiedāvā aprēķini par abpusēji izdevīgiem (kas vienlaikus ir arī abpusēji neizdevīgi) variantiem, kuriem jāraksturo katras puses ieguvumi un zaudējumi.

Arī šajā gadījumā nepieciešami dati par teritorijām, tajā skaitā tādi dati, kas raksturo iekšējo pašvaldības pārvaldes struktūru un pašvaldības ekonomikas struktūru.

Inkrementālā metode

Terminu *inkrementāls* var aizvietot ar piemērotu latvisku terminu *pakāpenisks*. Tomēr, lai atrastu svešvalodās literatūru par šo metodi, labāk lietot starptautiski zināmu terminu. Latviskā literatūrā metode ir maz aprakstīta un analizēta.

Pašvaldības politikām var būt dažāda attieksme pret savu (vai citu) iepriekš paveikto.

Var turēt iepriekšējos politiskus (vai darbiniekus) aizdomās, ka darbība bijusi neprasmīga vai pat kaitīga. Tādā gadījumā nepieciešamas būtiskas pārmaiņas, nereti rodas vēlme visu izvērtēt un lielāko daļu no pasākumiem un institūcijām pārveidot.

Nereti apjomīga reforma tiek sludināta nevis reālu problēmu dēļ, bet gan tiek izmantota kā politisku vai ierēdņu pašapliecināšanās paņēmieni, kā līdzeklis darbinieku aizstāšanai ar savas partijas pārstāvjiem u. tml.

Var cienīt iepriekš paveikto un pieņemt, ka iepriekš strādājušie ir centušies darīt labāko, ko pratuši un kas bijis iespējams. Tādā gadījumā lielas pārmaiņas nav nepieciešamas, vajag atrast dažus elementus,

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

kur pārmaiņas var uzlabot jau iepriekš funkcionējušo sistēmu.

Inkrementālā metode ārēji nav tik efektīva, bet var dot labus rezultātus. Agrāk uzskatīja, ka attīstītām, labi funkcionējošām sistēmām piemērojama inkrementālā metode, bet vājākās sistēmās noteikti jāveic visaptverošas reformas. Tomēr metodes izvēle ir pašu politiķu ziņā, un visos laikos bijis pietiekami daudz pašvaldību vadītāju, kas darbos dod priekšroku tieši inkrementālismam.

Metodi lielā mērā pamato itāļu izcelsmes 20. gadsimta ekonomista Vilfredo Pareto vārdā nosauktais 20/80 princips. Saskaņā ar to parasti 20 procentu aktivitāšu ietekmē 80% rezultāta un otrādi – 80% it kā uz rezultātu virzāmo aktivitāšu ietekmē 20% rezultāta.

Politiķi nereti nemaz nevēlas sasniegt to rezultātu, par ko it kā iestājas. Tādā gadījumā viņi sagatavo rīcības plānu, kurā ietverti daudzi pasākumi, kas pieskaitāmi tiem Pareto 80% un katrs atsevišķi dos visai mazu efektu. Toties publiski tiek izrādīta rosība, vēlētajam liekas, ka tiek daudz darīts un pēc daudzo pasākumu veikšanas rezultāts būs lielisks.

Tā, piemēram, lai apkarotu ēnu ekonomiku, vajadzētu atcelt dažnedažādus nodokļu atvieglojumus, kas rada netaisnību pret tiem, kam atvieglojumi nav piešķirti, un dzen viņus ēnu ekonomikā. Tā vietā var gudrot arvien jaunus atvieglojumus sev pietuvinātām interešu grupām un rakstīt plānā daudzus simtus pasākumu, kas rada iespaidu par titānisku cīņu ar nodokļu nemaksātājiem.

Piemērs – lai mazinātu depopulāciju, būtu jāveicina atalgojuma palielināšana, kas panākama, ceļot darba produktivitāti. Tā vietā var veicināt dzimstību, veicināt nodarbinātību (maksājot mazas algas), apelēt pie patriotisma un veikt citus neefektīvus pasākumus, kas deklarēto rezultātu noteikti nedos, toties radīs iespaidu par darbību apsolītājā virzienā.

Inkrementālās metodes būtiskākā sastāvdaļa ir atrast to kritisko ķēdes posmu, kas galu galā noteiks rezultātu.

Šajā gadījumā rezultāta mērīšanai ir cits skatpunkts. Priekšplānā ir sagaidāmā ietekme, ko iecerēts panākt no nelieliem uzlabojumiem pašvaldības darbībā.

Pati darbība veidojas no nelielām pārmaiņām. Šīs nelielās pārmaiņas pašas par sevi neliecina par izvērīto mērķu tuvināšanu. Mērķu mērīšana ir pats grūtākais elements. Samērā viegli ir raksturot izdarītos darbus un konstatēt darbības ietekmi. Daudz grūtāk ir konstatēt, vai izvērītais mērķis tuvojas.

Racionālā metode

Tā izpaužas kā organizēts process un sastāv no četrām daļām:

- mērķu noteikšanas,
- politikas pieņemšanas,
- politikas īstenošanas,
- kā arī rezultātu novērtēšanas.

Process ir ciklisks, katra cikla gaitā var un vajag korigēt iepriekš noteiktos mērķus un to tuvināšanas metodes. Šīs metodes pamatā ir ticība, ka darbinieki politiķiem spēj formulēt cēloņsakarības, kas radīs vajadzīgo ietekmi.

Oficiālā plānošanas sistēma pilnībā atspoguļo tieši racionālo metodi. Tā balstās uz pieņēmumu, ka iespējams izvēlēties virsmērķi (organizācijas misiju), izvēlēties mērķus (kuri novērš misiju kavējošos faktorus un attīsta misiju veicinošos faktorus), sagatavot mērķiem atbilstošus uzdevumus (kuri tuvina izvēlētos mērķus), izvēlēties rezultatīvos rādītājus un veikt mērījumus.

Nereti racionālās metodes lietošana ir tikai formāla, jo patiesībā centrālā valdība īsteno komandu metodi. Pamats tam tika izveidots 90. gadu sākumā, kad finanšu decentralizāciju veica tikai daļēji. Tolaik ieviesa finanšu brīvību regulāro (pamatā – pašvaldības obligāto) funkciju īstenošanai, bet saglabāja centrālās valdības kontroli pār investīciju politiku. Atsevišķas pašvaldības varēja iegūt papildlīdzekļus attīstības jaugtājumu risināšanai, savukārt citas – nevarēja.

Lai simulētu šāda subjektīvā procesa "taisnīgumu", tika izveidota plānošanas sistēma, kurā katra pašvaldība nosaka savas prioritātes. Centrālā valdība izliekas, ka atbalsta investīcijas tajās pašvaldībās, kuru attīstības programmās noteiktās prioritātes saskan ar valsti izvērītājām. Rezultātā pašvaldības ātri konstatēja, ka attīstības plāns jāveido līdzīgi ēdienkartei (*sīkāk par ēdienkartes principu skat. M. Pūķis, Pašu valdība, 2010*). Izmantojot attīstības plānu ēdienkartes statusā, var "piesaistīt līdzekļus", radīt darbavietas un veikt citus pasākumus, kas netieši uzlabo situāciju, kaut arī nerisina pašvaldības attīstības pamatproblēmas.

Tomēr racionālā metode ir piemērota arī pašvaldības patieso prioritāšu īstenošanai. To var izmantot kā pašvaldības stratēģiskās vadīšanas līdzekli.

Ideoloģiskā metode

Šajā gadījumā lēmuma pieņemšanas pamatā ir kāda ideoloģija, kam tic lēmuma pieņēmējs.

Gandrīz visas politiskās partijas un pašvaldības (arī vēlētajū apvienības) savas programmas veido ekletiski. Tas attiecas ne vien uz Latviju, bet arī uz pārējo pasauli. Kaut gan zināmu ievirzi partijas programmā var atrast, parasti katrā programmatiskajā dokumentā atradīsiet sociālisma, liberālisma, minarhisma, feminisma, nacionālisma, *zaļās* un vēl citu ideoloģiju elementus.

Būtiski, ka pašvaldībām ir raksturīgs plaša politiskā spektra apvienojums vienā koalīcijā. Lai varētu strādāt, jānāk pretī katra koalīcijas partnera uzskatiem, tādēļ vienā pašvaldības darbības jomā var vairāk izpausties viena ideoloģija, citā jomā – cita.

Bieži vien atsevišķi lēmumi nav citādi izskaidrojami kā ar kādu ideoloģisku dogmu lietojumu (dalītā atkritumu vākšana, ja netiek organizēta pārstrāde, ir *zaļās* ideolo-

ģijas piemērs; krievu valodas mācīšana, sākot ar 4. klasi – nacionālisma ideoloģijas piemērs; nodokļu atlaides trūcīgajiem – sociālistiskās ideoloģijas piemērs).

Parasti ideoloģiskajai metodei ir raksturīgs ekonomiskais neizdevīgums. Ja skaidri redzams, ka rezultāts pasliktinās, tad, visticamāk, aiz šā rezultāta stāv kāda ideoloģija, kuras piekritēji tādējādi cenšas iespaidot savus vēlētājus.

DAŽI PUBLISKĀ SEKTORA EKONOMIKAS PAMATJĒDZIENI: VAI IEJAUKTIES UN CIK DAUDZ IESAISTĪTIES

Vai tiešām konkurence vienmēr ir laba, bet protekcionisms – slikts? Vai tiešām pastāv brīvais tirgus, kas optimizē piedāvājuma un pieprasījuma attiecības? Vai tiešām taupīt ir izdevīgāk nekā tērēt? Kad drīkst un kad vajag dibināt pašvaldības uzņēmumu? Kritiski spriedumi šādos un līdzīgos jautājumos sastopami daudz retāk, nekā uz faktiem un to analīzi balstītas atbildes. Visi šie jautājumi ir būtiski sadarbības tīklu dalībniekiem.

Ir daži stereotipi, ko vairums juristu, birokrātu un žurnālistu pieņem par baltu patiesību, kaut gan praktiskā pieredze liecina par pretējo. Ja jau vairums sabiedrības šādiem stereotipiem tic, tad politikim ir izdevīgi tos atkārtot. Ja vairums sabiedrības šiem stereotipiem tic, tad žurnālists vairāk nopelnīs, tiražējot tos, nekā nopūloties ar analīzi un problēmu, kā novērst maldus.

Politikī un ekonomisti pieņem lēmumus nepilnīgas un nesimetriskas informācijas apstākļos. Plašsaziņas līdzekļos valdošie stereotipi ir tikai viens no maldu avotiem. Cits maldu avots var būt robi izglītībā. Vēl cits – apzināta vai neapzināta datu slēpšana.

Pēdējos 25 gados daudz darīts, lai izglītības un zinātnes līmenis Latvijā pazeminātos. Kļūdaini lēmumi noveda pie zinātnes atdalīšanas no rūpniecības un tehnoloģiju attīstības, tika pārtraukta (ar niecīgiem izņēmumiem) agrā specializācija, tajā skaitā eksaktajās zinātnēs. Skolā praktiski nekas netiek mācīts par publiskā sektora ekonomiku un par publiskā sektora vadīšanu.

Tos, kuri cer, ka viņi atkal tiks pārvēlēti, balstoties uz primitīvu propagandu un cilvēku neizpratni par Eiropas Savienības, nacionālās varas un pašvaldību

atbildības dalījumu, šāda situācija pilnībā apmierina. Taču tā rada nopietnas problēmas, ja sagaidām uzlabojumus savai valstij vai savai pašvaldībai.

Datu slēpšanas piemērs ir statistika. Par notikumiem novados pieejams tik minimāli datu, ka pamatots vērtējums un salīdzinājums gandrīz nav iespējams. Tam atrasti dažādi aizbildinājumi, tajā skaitā līdzekļu trūkums. Taču pašvaldības vadīšanai ir nepieciešami salīdzināmi dati par novada pilsētām, novada pagastiem, ciemiem un apdzīvotām vietām, nepieciešami dati par nodokļu maksātājiem un par situāciju ekonomikas nozarēs dalījumā pa teritorijām.

Jo maldinošāka informācija, jo sliktāk zināmas dažādas alternatīvas ekonomikas un sociālās teorijas, jo mazāk izredžu pieņemt patiešām optimālus lēmumus.

Publiskā sektora ekonomikas lēmumi tiek pieņemti atšķirīgu ekonomisko teoriju apstākļos un ticībā atšķirīgiem ideāliem.

Subsidiaritātes princips kā pamats izvēlei, vai iejaukties

Princips ir par iejaukšanos. Vai valstij, pašvaldībai, Eiropas Savienībai jāiejaucas cilvēku personiskajā dzīvē? Vai valstij jālemj pašvaldības vietā? Vai ES jālemj Latvijas vietā? Atbildes uz šiem jautājumiem var atrast, lietojot subsidiaritātes principu.

Saskaņā ar šo principu indivīda vai personas pilnā atbildībā atstāj lietas, ar kurām šī persona sekmīgi tiek galā. Tāpat valsts neiejaucas komercsabiedrību darbībā, ja tās ir sekmīgas un neapdraud sabiedrības

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

intereses. Tomēr pašvaldībai, valstij, Eiropas Savienībai ir tiesības un pienākums iejaukties, ja privātpersonām nepieciešama palīdzība.

Ja publiskās personas tomēr nolemj iejaukties (mandātu tās saņem no saviem vēlētājiem, kuru vārdā lemj par iejaukšanās lietderību), tad vēlams pēc iespējas decentralizēt atbildību. Priekšroka palīdzēt ir vietējai pašvaldībai, tad plānošanas reģionam, tad Latvijas Republikai un tikai tad, ja neviena no šīm publiskajām varām nav sekmīga, – Eiropas Savienībai.

Eiropas Vietējo pašvaldību harta nosaka vairākus izņēmumus, kad decentralizācijas vietā vajadzētu izvēlēties centralizāciju, un tie ir:

- ekonomijas vai efektivitātes apsvērumi (kad centralizēta sistēma sasniedz tos pašus vai labākus rezultātus lētāk);
- uzdevuma mērogs pēc satura un jēgas (kad sabiedrības priekšstāvji uzskata, ka nepieciešama vienveidīga rīcība plašākā teritorijā nekā pašvaldības vai valsts teritorijā).

Subsidiaritātes princips kā politikas zinātnes pamatprincips attiecībā uz varas dalījumu ir teorētiskais iemesls, kādēļ attaisnojama pašvaldības vai valsts iejaukšanās.

Plašāki līdzekļi šīs tēmas analīzei attiecas uz ekonomikas zinātni – publiskā sektora ekonomikas nozari. Iemesli, kāpēc pašvaldībai ir jāiejaucas privātās dzīves sfērā, ir tirgus nepilnības un valdības nepilnības.

Galvenie tirgus nepilnību veidi

Vārda *nepilnība* lietošana labi atbilst latviskajai dzīvesziņai. Mēs cenšamies nevienu neaizvainot. Angļu vārds *failure* ir ar daudz plašāku nozīmi – tā ir izgāšanās, neveiksme, katastrofa. Jebkurā gadījumā ar latvisko vārdu *nepilnība* jāsaprot kas vairāk – nespēja efektīvi darboties, nespēja efektīvi sasniegt sabiedriski derīgus mērķus.

Ja tirgus (uzņēmēju sacensība, cenšoties gūt peļņu) nenodrošina sabiedriski vajadzīgu mērķu sasniegšanu, tad pašvaldībai vai valstij ir tiesības un pienākums (attiecinātie priekšstāvji tika ievēlēti publiskā labuma nodrošināšanai) iejaukties. Ir vairāki iejaukšanās veidi – savas, pašvaldībai vai valstij piederošas komercsabiedrības veidošana ir tikai viens no iejaukšanās veidiem.

Tirgus nepilnības jautājumiem ir veltīta plaša zinātniskā literatūra. Dažādi autori gadsimtu laikā lietojuši dažādu terminoloģiju, raksturojuši šo jautājumu no dažādu ideoloģiju (ekonomisko, politisko, ētisko uzskatu sistēmas) viedokļa. Tā kā vietējās demokrātijas galvenā atziņa ir plurālisms, tad pašvaldības līdzīgas situācijas drīkst risināt atšķirīgi, pamatojoties uz savu vēlētāju dominējošajiem uzskatiem. Tajā pašā

laikā publiskā sektora ekonomika kā zinātnes nozare apraksta galvenos tirgus nepilnību veidus.

Publiskie (sabiedriskie) labumi

Publiskie labumi ir labumi, ko nodrošina visai (Eiropas vai valsts, vai pašvaldības) sabiedrībai. Retāk to panāk tieši (piemēram, bezmaksas sabiedriskais transports katram), biežāk tiešā labuma guvēji ir daži vai vairāki, taču šo labumu sagādāšanai ir konkrētās sabiedrības atbalsts.

Teorētiskajā literatūrā publisko labumu formāli definē, atšķirot to no citiem produktiem (šajā gadījumā no precēm), ar divām īpašībām:

- tie ir pieejami visiem;
- sniedzot labumu vienam, pārējiem iespēja saņemt šo labumu nemazinās.

Precēm, kas nonāk tirgū kā uzņēmējdarbības produkti, ir pretēja īpašība – to skaits mēdz būt ierobežots. Vienam saņemot preci, tā kļūst retāka, tāpēc, iespējams, tai var pieaugt cena.

Praksē publiskā labuma jēdzienu lieto arī tad, ja kāda no šīm īpašībām tiek noteikta kā mērķis, bet to pilnībā neizdodas sasniegt. Piemērs – bērnu dārzi ir publiskais labums, kaut arī vietu tajos ne vienmēr pietiek.

Lēmumu par to, vai un cik lielā mērā konkrēti produkti ir publiskais labums, pieņem politiski. Tā, piemēram, izglītība, veselība, sabiedriskais transports tiek atzīti par publiskajiem labumiem tāpēc, ka sabiedrības vārdā nolemts nodrošināt lielāku vai mazāku tiesību vienlīdzību visiem šo labumu saņēmējiem.

Publiskais labums vieniem var vienlaikus būt publiskais “sliktums” citiem. Teiksim, brīvības atņemšanu cietumnieks parasti neuztver kā labumu sev, taču to kā publisko labumu uztver citi, kas vēlas, lai cietumnieku viņu uzdevumā soda, moka vai audzina.

Negatīva blakus (ārējā) ietekme

Daudzos gadījumos uzņēmējs, kas savā uzņēmumā ražo preces, apdraud gan savus strādniekus, gan pārējos iedzīvotājus. Ja pieņemam, ka uzņēmējam patiešām galvenais motīvs ir peļņa, tad viņš var nodarīt ļaunumu videi, drošībai, preču kvalitātei. Šādu un līdzīgu parādību kopumu angļu ekonomiskajā literatūrā parasti apzīmē kā *negative externalities*.

Piemērs – ja svarīgi resursi (mežs, ūdens) atrodas tikai peļņas guvēja atbildībā, tad iespējama šo resursu pilnīga izmantošana. Savulaik tā daudzās valstīs tika iznīcināti meži.

Ja bīstamo atkritumu sadedzināšana notiktu tikai peļņas interesēs, tad pilnīgi noteikti palielinātos dzīvībai bīstams piesārņojums.

Piemērs, kas uzskatāmi parāda negatīvas ārējās ietekmes dabu, ir tirgus atvēršana augstākajā izglītībā. Ja šajā jomā dominē konkurence un augstskolu ienākumi ir pilnībā atkarīgi no studentu skaita, tad pēc kāda laika augstākā izglītība kļūst arvien līdzīgāka diplomu tirdzniecībai. Tā rezultātā krasi samazinās tehnoloģiskais progress un vērojamas citas negatīvas sekas.

Monopols (nepilnvērtīga konkurence)

Monopolists var noteikt cenu. Ja monopolista radītā prece ir visiem vajadzīga (tai nav labu aizstājēju), tad visiem nākas būtiski pārmaksāt.

Ja monopols pieder valstij vai pašvaldībai, ir iespējams to vadīt neefektīvi (lieki darbinieki, atpalikušas tehnoloģijas, slikti pakalpojumi par augstu cenu).

Vēl sliktāka situācija tad, ja monopols ir privāts. Tad rodas vilinājums šo monopolu izmantot īslaicīgiem privātiem mērķiem, nodarot sekas nozarei, labklājībai vai dabai.

Neatkarīgi no tā, kā monopols vēsturiski izveidojies (pārpalikums no centralizētas plānveida ekonomikas, kā dabiskais monopols mēroga ekonomijas dēļ, likumā neatļautas apvienošanas rezultātā), tas pēc būtības uzskatāms par tirgus nepilnību.

Stratēģiskās intereses

Stratēģiskās intereses ietver to, kas nav ietverts iepriekšējās tirgus nepilnībās. Stratēģiskās intereses saistāmas ar konkurenci starp ES un citiem pasaules ekonomiskajiem un politiskajiem reģioniem, konkurenci starp valstīm, konkurenci starp pašvaldībām. Savu iedzīvotāju interesēs katra publiskā persona cenšas uzvarēt konkurentus.

Pašvaldībai konkurenti ir gan valsts (ja kompetences nav skaidri nodalītas, kā tas ir Latvijā un vairumā citu valstu), gan citas pašvaldības. Būt par konkurentu vai par sabiedroto nav absolūts jēdziens. Vienā jomā pašvaldības ir konkurenti, bet citā – dabiski sabiedrotie.

Pašvaldības (atšķirībā no valstīm) ar citām pašvaldībām nekaro. Tomēr noris pastāvīga sacensība par:

- cilvēkresursiem, jo pašvaldība ir ieinteresēta piesaistīt savai teritorijai gudrus un prasmīgus cilvēkus;
- valsts dotācijām un mērķdotācijām, kas ļauj labāk attīstīt bāzes infrastruktūru;
- privātajiem investoriem, kas rada papildu iespējas iedzīvotāju bagātības pieaugumam;
- projektiem, kas izmantojami pārvaldes uzlabošanai.

Lai īstenotu stratēģiskās intereses, ne vienmēr labākais veids ir pirkt preces vai pakalpojumus no privāta

sektora. Sacensības gaitā pašvaldība cenšas panākt salīdzinošās priekšrocības – lielāku ietekmi uz centrālās valdības lēmumiem, izmainīt vietējās ekonomikas struktūru, padarīt dzīves vidi pievilcīgāku. Šajos gadījumos nevar gaidīt, kad privāto personu sacensība tirgū dabiski tuvinās vēlamos mērķus.

Galvenie valdības nepilnības veidi

Valdības nepilnību avoti var būt gan likumdošana, gan praktiskā darbība. Bieži vien tās ir cieši savstarpēji saistītas, grūti pat atšķirt, kura ir vista un kura – ola.

Valdības nepilnības bieži saistītas ar uzskatu konfrontāciju – lielāka mēroga politikiem tā gribas būt “taisnīgiem” savu vēlētāju acīs, ka netiek ņemta vērā lēmumu negatīvā vai sociālā ietekme, kas īpaši izpaužas vietējās pašvaldības mērogā. Tāpēc pašvaldībai jādomā, kā likumīgiem līdzekļiem valdības nepilnības novērst vai vismaz mazināt to ietekmi.

Vainīgie valdības nepilnību radīšanā atrodami visos mērogos. Tā ir Eiropas Savienība, kas ar katru gadu kļūst arvien birokrātiskāka un neefektīvāka. Tā ir Latvijas Republika, kas ik gadu palielina likumu, Ministru kabineta noteikumu un dublējošu institūciju skaitu. Tā ir pašvaldība, kas pieņēmusi lēmumus, kuri vēlāk traucē efektīvu pašvaldības darbību.

Pārregulēšana

Savulaik Mozum pietika ar desmit baušļiem, lai sakārtotu cilvēku domas un nodrošinātu zināmu sabiedrisko kārtību. Mūsdienās likumu un noteikumu ir tik daudz, ka cilvēka spēkos vairs nav tos pārzināt. Laiku pa laikam uzrodas politiķi, kuri mēģina normatīvisma lavīnu apturēt, taču pagaidām sekmes nav lielas.

Teorētiski Eiropas Komisija atzīst pārregulēšanu par Jaunumu, bet nekad nav sekojusi rezultatīva darbība pārregulējuma mazināšanā. Tas pats attiecas uz bijušā Valsts prezidenta Andra Bērziņa iniciatīvu samazināt likumu skaitu un regulējošo normu daudzumu. Valdība pieņēma Tieslietu ministrijas programmu, kas it kā jautājumu risina, taču neviens nemēra iknedēļas tiesību normu skaita un apjoma pieaugumu.

Vietējā mērogā pārregulējumam ir tiešas un kaitīgas sekas. Jo vairāk noteikumu pieņemts par izglītības vai sociālās palīdzības organizēšanu, jo mazāk iespēju optimizēt pakalpojumu sniegšanu atbilstoši vietējām īpatnībām. Šādu regulējumu dēļ tiek radīts iespaids, ka visā valstī noteikts vienāds un taisnīgs regulējums, bet netiek aprēķināti netiešie zaudējumi, kas šādu regulējumu dēļ rodas.

Viens no izteiktākajiem pārregulējuma piemēriem ir iepirkuma procedūras. Eiropas Savienība ievieš šādas procedūras, lai veicinātu konkurenci Eiropas vienotajā tirgū. Tāpēc sarežģītas procedūras, kuru izpildei

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

nepieciešams ilgs laiks, tiek paredzētas pie augstiem iepirkumu sliekšņiem. Ja Latvija noteiktu sliekšņus ES prasību līmenī, tad varētu ietaupīt ļoti daudz publisko līdzekļu. Taču pašmāju likumdevēji ir pārcentušies – sarežģītas procedūras ieviestas no zemākajiem iedomājamiem sliekšņiem.

Pārregulējuma pamatā mēdz būt gan pārcentība, gan nepareizas teorētiskās nostādnes. Tā, piemēram, nav pareizi, ka laba ir tikai konkurence. Konkrētos apstākļos pozitīvu efektu var sasniegt gan ar konkurenci, gan ar vietējo (arī nacionālo vai ES) protekcio-nismu. Politikas māksla ir noteikt pareizo līdzsvaru. Tajā pašā laikā vienpusīga pieeja (fundamentālisms) parasti noved pie zaudējumiem vai izšķērdēšanas.

Netiešos zaudējumus var aprēķināt, ja salīdzina pakalpojumu izmaksas, optimizējot organizācijas un likumus, un Ministru kabineta noteikumos paredzētās organizācijas. Liela daļa pašvaldību vadītāju sevi mierina ar domu, ka tādējādi palielinās nodarbinātība. Jo vairāk regulējumu, jo vairāk aizņemtu štata vietu un vairāk papildu izmaksu. Taču agrāk vai vēlāk jāsecina, ka atslēga iedzīvotāju labklājībai ir produktivitāte, nevis maksimāls darbvietu skaits.

Apvienotās Karalistes valdība ir veikusi daudz pasākumu, lai pārregulējumu samazinātu. Tiek piedāvāts princips, ka, pieņemot jaunu tiesību normu, jānorāda, kura cita norma tiks svītrotā. Katru gadu plānots tiesību normu tekstus samazināt par 5%. Tomēr tā rezultāti būs redzami tikai pēc dažiem gadiem. Arī Apvienotajā Karalistē normatīvismam ir daudz piekritēju.

Kaitīgi aizliegumi

Mūsdienu pasaule nav tik vienkārša kā Mozus laikos. Dzīvības, veselības, dabas aizsardzībai likumos un Ministru kabineta vai pašvaldības noteikumos ir daudz dažādu aizliegumu. Kaut arī pati aizliegšana ir pieņemama (pašvaldība autonomās kompetences jomā darbojas likuma robežās – var darīt to, kas nav aizliegts), tās pārmērīga lietošana rada problēmas.

Aizliegumu piemēri:

- pašvaldība nevar nodarboties ar komercdarbību (tiek noteiktas sarežģītas procedūras, lai pierādītu izņēmumu nepieciešamību);
- pašvaldība nevar atsavināt īpašumu, kas nepieciešams tās funkciju veikšanai (tas traucē optimizēt īpašumu racionālu izmantošanu);
- pašvaldības darbinieki nevar brīvi savietot amatus (jāievēro interešu konflikta novēršanas ierobežojumi);
- par pakalpojumiem nevar iekasēt pilnas izmaksas (tādējādi maksas pakalpojums iznāk nepamatoti lētāks par attiecīgo privāto pakalpojumu).

Likumpaklausīga pašvaldība nedrīkst aizliegumus pārkāpt, taču tā var domāt par likumīgu juridisko formu, kā kaitīgo aizliegumu ietekmi samazināt.

Pārmērīga kontrole

Normatīvisma blakusprodukts ir pārmērīga kontrole. Kaut gan Latvija ir pievienojusies starptautisko likumu normām, kas padara Latvijai saistošu proporcionalitātes principu, gan likumdevēji, gan ierēdņi cenšas šo principu neievērot.

Birokrāti parasti maksimāli izmanto iespēju izveidot papildu institūcijas un pieņemt tajās pēc iespējas vairāk darbinieku. Šie darbinieki pārbauda ne vien pašvaldību (kādu no tās institūcijām), bet kontrolē arī cits citu. Daudzo kontrolieru darbība rada zaudējumu laikā, turklāt otrā vai trešā kontrole pēc kārtas reti atrod būtiskus pārkāpumus.

Daudzajiem kontrolieriem parasti ir vāja izpratne par pašvaldības kompetencēm, nereti viņi neatšķir autonomo kompetenci no valsts deleģētās. Bieži vien kontrolieri domā, ka pašvaldība drīkst tikai to, kas likumā noteikts, taču tas ir principiāli nepareizi.

Atgriezīsimies pie Apvienotās Karalistes piemēra. Apvienotajā Karalistē vairāk nekā 40 gadu darbojās mūsu Valsts kontroles analogs speciāli pašvaldībām – Nacionālā audita komisija. 2015. gada 1. janvārī šī komisija likvidēta, ir ieviesti konkursi privātā audita veikšanai. Taču pēc 2015. gada 1. janvāra nekad nav izveidojusies situācija, ka divi kontrolētāji pēc kārtas kontrolētu vienu un to pašu.

Arī šajā gadījumā nevar izvairīties no likumā paredzētās kontroles. Toties var meklēt formu, kurā kontroles nosacījumi būtu vienkāršāki.

Rīcība valdības vai tirgus nepilnību gadījumā

Pašvaldībai ir vairākas reakcijas formas uz abiem iepriekš raksturotajiem nepilnību veidiem. Katrā konkrētajā gadījumā jāizvēlas optimālākā forma, ne vienmēr ir jāveido komercsabiedrība negatīvās ietekmes mazināšanai.

Galvenās reakcijas formas var analizēt ar dažādu detalizācijas pakāpi. Sadalot tās pa funkcionālām darbību grupām, iegūsim šādas iespējas:

- 1) regulēšanu (pašvaldība izdod saistošos noteikumus, kas mazina tirgus nepilnību vai daļēji samazina valdības nepilnību ietekmi);
- 2) administrēšanu (uzraudzīt, kā tiek ievēroti pašvaldības saistošie noteikumi vai valsts normatīvie akti, sodīt pārkāpējus likumā vai saistošajos noteikumos noteiktā kārtībā);
- 3) bezmaksas vai daļējas maksas pakalpojumu sniegšanu (izmaksas sedz pašvaldības budžets vai izmaksas daļa budžets ar pakalpojuma saņēmēju);
- 4) bezpeļņas (sociālo) saimniecisko darbību, kad mērķis nav peļņa, bet pašvaldība sniedz maksas

pakalpojumus vai ražo un pārdod produktus par maksu (parasti šāda saimnieciskā darbība noris paralēli privātajai uzņēmējdarbībai);

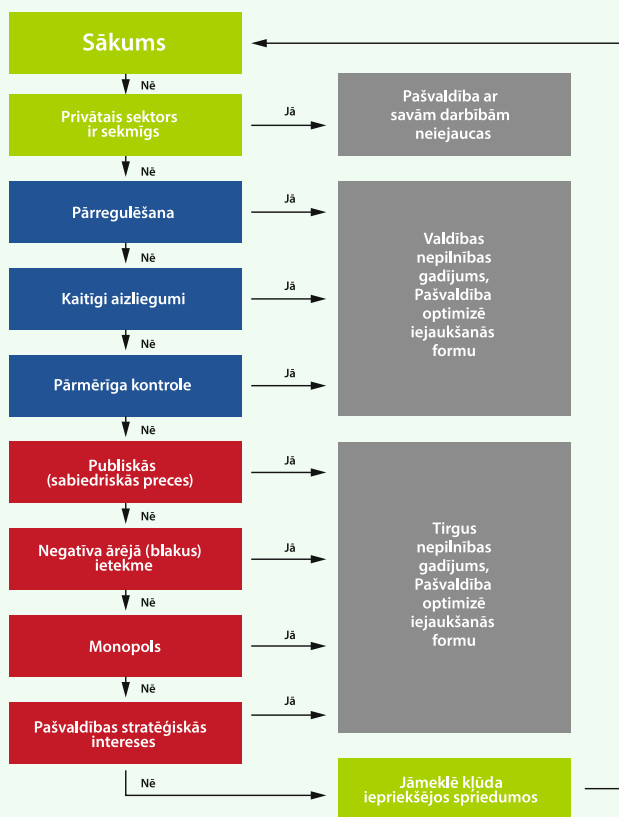
- 5) uzņēmējdarbību (komercsabiedrību veidošana, tās darbojas paralēli privātajai uzņēmējdarbībai);
- 6) veicināšanu (tajā skaitā atļauto "valsts atbalstu" uzņēmējdarbībai un atbalstu organizētās pilsoniskās sabiedrības organizācijām);
- 7) ārējo iepirkumu (kad pašvaldība iepērk preces vai pakalpojumus, vai kapitālu);
- 8) publisko un privāto partnerību vai koncesiju, kad pašvaldība sadala atbildību par noteikta sabiedriskā labuma sniegšanu ar privāto partneri.

Lai pierādītu, ka reakcija uz valdības nepilnību vai tirgus nepilnību ir tieši viena no astoņām iepriekš minētajām izvēlēm, vajadzētu plašu analīzi. Tomēr lielākā daļa no iespējam atkrit automātiski. Parasti pietiek, ja salīdzina dažas acīmredzamākās alternatīvas.

Subsidiaritātes principa lietojuma procedūra

Subsidiaritātes principu izmanto, lai pierādītu, ka pašvaldībai konkrētais jautājums jārisina.

Algoritms pašvaldības lēmumam par iejaukšanos

Vislabāk, ja privātais sektors (individuāls, ģimene, uzņēmējs, nevaldības organizācija) patstāvīgi risina savas problēmas. Tad pašvaldība netraucē – tai nevajag ne regulēt, ne kā citādi iejaukties.

Ja konstatēta valdības nepilnība (kā jau minēts iepriekš, šāda nepilnība iespējama gan ES, gan valsts, gan pašvaldības mērogā), tad tas ir iemesls pašvaldībai iejaukties ar kādu no iepriekš minētajiem astoņiem risinājumiem.

Ja konstatēta tirgus nepilnība (vienā no iepriekšminētajiem četriem veidiem tirgus nedod sagaidāmo sabiedriski derīgo rezultātu), tad tas arī ir iemesls, lai iejauktos ar kādu no iepriekš minētajiem risinājumiem.

Veicot secīgi attēlā parādītās darbības, var atrast pamatojumu, kāpēc vajag vai nevajag iejaukties. Tālāk būtu jāizvēlas iejaukšanās veids. Iespējams, ka pašvaldība ir jau agrāk iejaukusies privātajā sektorā. Tādā gadījumā var būt runa par labāku alternatīvu meklēšanu.

Meklējot labāko risinājumu, var salīdzināt dažas (pieņemamākās no astoņām) pašvaldības reakcijas. Vispareizāk dažas izvēlētās alternatīvas būtu salīdzināt, izmantojot proporcionalitātes principa shēmu.

Proporcionalitātes principa lietojuma procedūra

Proporcionalitātes principam ir īsāka vēsture nekā subsidiaritātes principam. Mūsdienās tas kļuvis par teorētisko pamatu iejaukšanās dziļuma (apmēra, nepieciešamo institūciju vērtējuma) noteikšanai.

Sākotnēji proporcionalitātes principu lietoja administratīvajās tiesībās valstīs, kuru sistēmas Latvijas valststiesībnieki pieskaita "kontinentālās Eiropas tiesību lokam". Savulaik, cenšoties veidot ideālu "likuma valsti", politiķi un birokrāti nonāca pie atziņas, ka precīza likumu izpilde dažkārt var būt kaitīga. Tāpēc ierēdnim (institūcijai), kurš piemēro likumu, tika dota zināma elastība – pienākums izvērtēt likumā paredzētās darbības un varas rīcības proporcionalitāti mērķim (Egīla Levita tulkojumā – samērīgumu).

Tika ieviesta trīspakāpju proporcionalitātes pārbaudes tradīcija:

- pārbauda, vai piedāvāto risinājumu mērķis ir likumīgs (vai ar attiecīgajām darbībām paredzēts nonākt pie likumā neaizliegta (pašvaldības autonomās kompetences gadījumā) vai likumā noteikta (pašvaldībai valsts deleģētās kompetences gadījumā) mērķa;
- pārbauda, vai piedāvātais risinājums patiešām tuvinā norādīto mērķi (var gadīties, ka izvirzītais mērķis īstenībā attālinās, tāpēc jāpamato, ka virzība tiešām notiks mērķa virzienā);
- pārbauda, vai darbības ietekme ir proporcionāla gūstamajam publiskajam labumam. Svarīgi, lai darbības ietekme būtu pēc iespējas minimāla, pretējā gadījumā pašvaldības iejaukšanās mazinās privātā sektora iniciatīvu, sāks traucēt

DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

publiskā sektora iestādēm lēti un efektīvi veikt savus pienākumus.

Līgumā "Par Eiropas Savienības darbību" proporcionalitātes principam ir īpaša nozīme – tajā uzsvērti centieni izveidot minimālu pārvaldi. Eiropas Savienība, veicot kādas darbības dalītās kompetences jomā, dara to iespējami minimāli, apņēmoties neveikt nekādas darbības, kas pārsniegtu līgumā noteikto ietekmi.

Lietojot proporcionalitātes principu, lai izvēlētos vienu no astoņām reakcijām uz tirgus vai valdības nepilnību (uzņēmējdarbība bija viena no astoņām reakcijām), var rīkoties šādi:

- noteikt kopīgo mērķi vienam vai vairākiem risinājumiem un pārbaudīt mērķa leģitimitāti;
- katram risinājumam izvērtēt pierādījumus, ka risinājums tuvinās mērķim;
- pārbaudīt, vai risinājums nepārsniedz mērķim nepieciešamo, un izvēlēties risinājumu, kas minimāli iejaucas privātā sektora darbībā, minimizē darbību un ierēdņu skaitu.

Ar trešo soli tiek pārbaudīta proporcionalitāte šaurākā nozīmē. Proporcionalā ir tas, kas samazina birokrātisko slogu un veicina iesaistīto pušu iniciatīvu un atbildību.

Piemērs – lēmums par pašvaldības mediju

Aplūkosim aktuālu piemēru. Mediji un valdošo partiju politiķi ir sākuši pašvaldības mediju (avižu, televīzijas, informatīvo biļetenu) apkarošanu. Šķietamais iemesls ir konkurence ar privāto reģionālo presi. Galvenais uzbrukuma objekts ir reklāma, ko dažos gadījumos izvieto pašvaldību izdevumos. Taču radikālākie uzbrucēji vēlas aizliegt pašvaldībām gatavot materiālus, kas "atgādinot žurnālistiku".

Atbilstoši attēla shēmai konstatējam:

- privātais sektors nav sekmīgs (iepriekšējos 25 gados izveidojusies negatīva attieksme, kas nav balstīta uz pašvaldību funkciju, tiesību, pienākumu, veiksmju un neveiksmju attēlošanu privātajos medijos, bet galvenokārt tiek rosināta, piedāvājot vienpusēju informāciju vai pat dezinformāciju);
- izskatot iespējamās tirgus nepilnības, jāatzīst, ka pašvaldības produktu virzīšana tirgū ir **publiskais labums**, ko privātais sektors nenodrošina. Atstājot vienīgi nacionāla mēroga sabiedrisko mediju, var veidoties publiskais **monopols**, respektīvi, tikai valdošo partiju ideoloģijas propaganda, tādējādi samazinot iespējas izpausties daudz plašākam politiskajam spektram, kas pastāv pašvaldībās;
- pašvaldības produktu virzīšana tirgū atbilst pašvaldības **stratēģiskajām interesēm**, tā nepieciešama, konkurējot ar citām pašvaldībām;

- izskatot iespējamās valdības nepilnības, jāatzīst, ka:
 - nav ES nepilnību, jo Eiropas Savienība nekādi neierobežo ne partiju, ne pašvaldību medijus;
 - ir esošas un potenciālās centrālās valdības nepilnības, Kultūras ministrija gatavo kaitīgus likuma regulējumus, esošās kontroles struktūras (Valsts kontrole, Konkurences padome) jau tagad bez likumiska pamatojuma vērsas pret pašvaldību medijiem un pašvaldību informatīvajiem izdevumiem.

Vairāku iemeslu dēļ jākonstatē, ka pašvaldībai ir jāiejaucas, pēc iespējas mazinot valdības un tirgus nepilnību ietekmi. Raksturīgi, ka iejaukšanās nepieciešamību nosaka nevis viens, bet vairāki savstarpēji papildinoši faktori.

Lai sasniegtu mērķi – virzīt tirgū pašvaldības produktus, no iespējamām astoņām risinājumiem, pilnvērtīgi informējot iedzīvotājus, varam izmantot vairākus. Regulēšana (privāto mediju) pamatoti ir aizliegta, administrēšana no pašvaldības puses tāpat nav pieļaujama. Bezmaksas pakalpojums ir iespējams (to arī daudzas pašvaldības izvēlējušās, izplatot bezmaksas informatīvos biļetenus). Dažas pašvaldības sniedz pakalpojumu par nelielu cenu, dotējot savu biļetenu vai papildinot ieņēmumus ar maksu par reklāmu.

Pašvaldības laikrakstu var veidot kā komercsabiedrību, kas pēc būtības ir hibrīds sociālais uzņēmums. Pašvaldības laikraksta mērķis nav gūt peļņu pašvaldībai, taču tas var darboties kā hibrīds sociālais uzņēmums (veic publisko funkciju – pašvaldības produkta virzīšanu tirgū, pašvaldības iedzīvotāju informēšanu par iespējām izmantot pakalpojumus un iesaistīties kopienas aktivitātēs, kā arī privāto funkciju – pelna, izvietojot reklāmu). Hibrīda sociālie uzņēmumi parasti darbojas sektoros, kuros arī noris privātā komercdarbība, taču konkurences aizstāvēšana jāsamēro ar publisko labumu, ko šādi sociālie uzņēmumi dod.

Pašvaldībai piederošu laikrakstu (vai daļību laikrakstā kā akcionāram) var veidot, pilnīgi nodalot to no pašvaldības, uzskatot šo laikrakstu arī par pašvaldības peļņas avotu. Pašvaldība kā dalībnieks akcionāru sapulcē šajā gadījumā ietekmē vadības iecelšanu.

Pašvaldība var atbalstīt privātos medijus likumīgā veidā (piemēram, palīdzot žurnālistiem iegūt izglītību par publisko pārvaldi un politiku), lai uzlabotu informācijas kvalitāti. Tā uzskatāma par veicināšanas aktivitāti.

Pašvaldība var iepirkt pakalpojumus privātajos medijos (pasūtot reklāmkrakstus, kas it kā nav žurnālistika). Tāpat var nopirkt vietu savu normatīvo aktu un savu politikas dokumentu publicēšanai.

Pašvaldība var īstenot medija funkciju publiskajā un privātajā partnerībā, noslēdzot attiecīgus līgumus ar privāto partneri – medija īpašnieku.

Redzams, ka zināmu virzību uz mērķi var sasniegt ar sešām no astoņām aktivitātēm, turklāt katrā no risinājumiem ir atšķirīga atdeve un atšķirīgas izmaksas. Saskaņā ar Publisko personu mantas un finanšu līdzekļu izšķērdēšanas novēršanas likumu būtu jāizvēlas efektīvākais risinājums ar lielāko atdevi par ieguldīto naudu.

Konkrētā pašvaldība (ņemot vērā pašvaldības deputātu ekonomiskos uzskatus, sociālās vērtības un vietējo politisko situāciju) uzreiz atteiksies no vairākiem risinājumiem, taču attiecībā uz pārējiem risinājumiem var pilnā mērā īstenot proporcionalitātes testu.

Tā, piemēram, pašvaldība kā trīs alternatīvas varētu izvēlēties:

- komercsabiedrību – sociālais hibrīda uzņēmums, kurā reklāmas izdevumi šķērssubsidē sociālo darbību;
- ārējo iepirkumu – reklāmas pirkšanu un informācijas izvietošānu par budžeta naudu;
- koncesijas līgumu ar privāto mediju, kuram tiek nodots pašvaldības informācijas uzdevums.

Pirmajā solī ir jāaizstāv mērķi – konkurences apstākļos ar citām pašvaldībām un nozarēm virzīt informāciju par pašvaldības produktiem tirgū (ciņa par iedzīvotājiem, darbspēku, tūristiem, ārējiem un iekšējiem investoriem). Ja valsts likumdošana attīstīsies totalitārisma virzienā, pašvaldību konkurenci var atzīt par nelegitīmu, taču demokrātijas apstākļos aizstāvēt šo mērķi var.

Otrajā solī var atmetēt otro un trešo alternatīvu. Ja privātie reģionālie mediji spētu nodrošināt lasītāju lielāko daļu, tad ārējais iepirkums būtu mērķa sasniegšanas līdzeklis. Diemžēl ne nacionāla mēroga laikraksti, ne reģionālie laikraksti nespēj savu abonētu loku palielināt līdz nepieciešamajam mērogam. Ja kāds

medijs noslēgtu koncesiju par pašvaldības viedokļa paušanu, sāktos nebeidzama tiesāšanās un galu galā funkcija netiktu realizēta.

Atliek viens variants, par kuru jāpārliecinās, izmantojot proporcionalitātes principu šaurākā izpratnē – vai risinājums nav pārāk birokrātisks, pārāk dārgs, pārāk neietekmē privāto jomu, atņemot cilvēkiem iniciatīvu un atbildību. Citiem vārdiem sakot – vai risinājums atbilst minimālās pārvaldes ideālam.

Šo, pēdējo, lēmumu pieņem pašvaldības politiķi, un tas nav viennozīmīgs. Daži var uzskatīt, ka maksimāli jāsaudzē vietējie privātie mediji un jāminimizē reklāmas iespējas (tad nāksies sociālo funkciju dotēt no budžeta). Citi var uzskatīt, ka jāminimizē informācijas daudzums, ko gatavo paši, atstājot informāciju nacionālā sabiedriskā medija un privāto mediju ziņā. Vēl citi var iestāties par aktīvu un kvalitatīvu žurnālistiku, panākot maksimālu politisko un izglītojošo ietekmi.

Izvēle – vai izveidot pašvaldības uzņēmumu

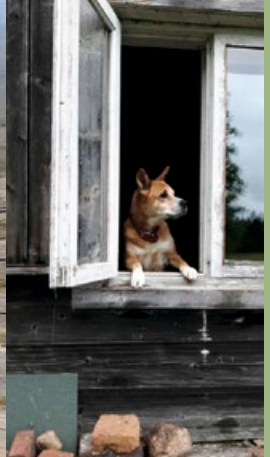
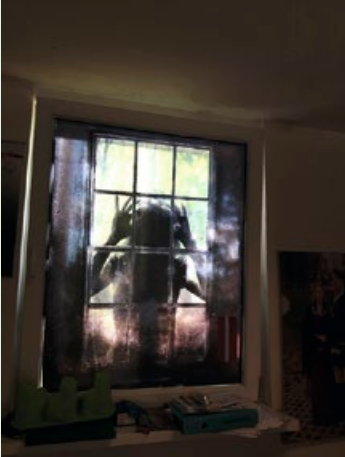
Nav tik sarežģītas problēmas, ko nevarētu raksturot ar vienkāršiem īsiem teikumiem. Mēģināsim izteikt būtību dažos teikumos.

- Pašvaldība iejaucas privātā sektora darbībā, ja var pierādīt tirgus vai valdības nepilnību un tas traucē uzlabot pašvaldības iedzīvotāju dzīvi.
- Uzņēmuma (komercsabiedrības veidošana) ir tikai viena no iespējamām reakcijām uz valdības vai tirgus nepilnību.
- Citas reakcijas nav prioritāras, salīdzinot ar uzņēmuma veidošanu, tām nav prioritātes, taču izvērtējot jāizvēlas vietējam iedzīvotājam izdevīgākā un saprotamākā metode nepilnības novēršanai.
- Dažādās pašvaldībās atbilstoši iedzīvotāju pārstāvju zināšanām, vērtībām, kā arī atbilstoši iekšējo un ārējo faktoru ietekmei risinājumi var būt dažādi.

LOGI LATVIJĀ UN PASAULĒ

PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

Primāri pašvaldības deputāta tiesības un pienākumus nosaka **Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums**, kurā uzskaitītas deputāta tiesības un pienākumi gan domes sēdē, gan ārpus tās, kā arī **likums "Par pašvaldībām"**. Tomēr šim jautājumam var pieskarties tikai vispārīgi, jo tēma ir atsevišķas rokasgrāmatas vērtā.

Līdzīgi kā likumā sāksim ar deputāta tiesībām un pienākumiem domes sēdē un izveidotajās institūcijās.

Deputāta tiesības domē un tās izveidotajās institūcijās

Būtiskākās deputāta tiesības ir balsstiesības domes sēdē par jebkuru jautājumu, izņemot tādu jautājumu, kurā deputāta balsojums var radīt bažas par interešu konfliktu. Šādā gadījumā deputātam no balsojuma būtu jāatturas.

Piemērs: pašvaldības deputāts darbojas ar sportu saistītas biedrības valdē. Biedrība piesakās finansējuma saņemšanai no pašvaldības sporta pasākuma rīkošanai. Šādā gadījumā deputātam, kurš darbojas attiecīgajā biedrībā, no balsojuma būtu jāatturas.

Deputātam domes sēdē ir šādas tiesības:

- vēlēt visas institūcijas un amatpersonas, kas saskaņā ar likumu vai domes lēmumu ir jāievēlē attiecīgajā pašvaldībā;
- tikt ievēlētam domes institūcijās un amatos, ja citos likumos nav noteikti ierobežojumi;
- iesniegt priekšlikumus vai izteikt viedokli par domes izveidojamo institūciju sastāvu un atsevišķu amatpersonu kandidatūrām;
- iesniegt priekšlikumus, izteikt piezīmes un iebildumus par sēdes darba kārtību, apspriežamo jautājumu būtību un izskatīšanas secību;
- iesniegt lēmumu un citu dokumentu projektus, kā arī priekšlikumus par grozījumiem tajos;
- piedalīties debatēs, uzdot jautājumus, sniegt uzziņas;
- pēc balsošanas izteikties par balsošanas motīviem;
- ierosināt jautājumu par attiecīgās pašvaldības kapitālsabiedrību vai iestāžu darba pārbaudīšanu.

Deputātam domē ir pienākums:

- piedalīties domes sēdēs, kā arī tās institūcijas sēdēs, kuras sastāvā viņš ievēlēts;
- ievērot **Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma**, kā arī attiecīgās

- domes nolikuma un sēžu reglamenta prasības;
- izpildīt domes, tās priekšsēdētāja un to institūciju vadītāju norādījumus un uzdevumus, kuru sastāvā deputāts ievēlēts.

Ja deputāts nevar ierasties uz domes sēdi vai attiecīgās institūcijas sēdi, viņam līdz sēdes sākumam par to jāpaziņo domes priekšsēdētājam vai tās institūcijas vadītājam, kuras sastāvā viņš ievēlēts.

Deputāts ar balsstiesībām piedalās arī tās domes institūcijas darbā, kuras sastāvā viņš ievēlēts. Līdzīgi kā domes sēdē arī institūciju darbā deputāts drīkst balsot par jebkuru jautājumu, izņemot tādu jautājumu, kurā deputāta balsojums var radīt bažas par interešu konfliktu. Šādā gadījumā deputātam no balsojuma būtu jāatturas.

Deputāta tiesības vēlēt visas institūcijas un amatpersonas, kas saskaņā ar likumu vai domes lēmumu ir jāievēlē attiecīgajā pašvaldībā, ietver ne tikai tiesības ievēlēt konkrētas personālijas un izvirzīt kandidātus, piemēram, kandidātu domes priekšsēdētāja amatam, bet, izvērtējot lietderības un efektivitātes apsvērumus, kā arī pašvaldības finansiālās iespējas, *ierosināt un lemt par institūciju izveidošanu, likvidēšanu vai reorganizēšanu (sadalot, apvienojot utt.)*.

Ja deputāts nepiekrīt institūcijas lēmumam, kurā viņš ir ievēlēts un darbojas, viņam ir tiesības domes sēdē izteikt savu atsevišķo viedokli. Tāpat deputāts ar padomdevēja tiesībām var piedalīties arī to domes institūciju darbā, kuru sastāvā viņš nav ievēlēts, piemēram, ja deputātam ir viedoklis par attīstības jautājumiem, tad viņam ir tiesības piedalīties tajā komitejas sēdē, kurā šo jautājumu skata un kurā viņš nav ievēlēts.

Saskaņā ar Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma noteikumiem deputātam ir tiesības paust atsevišķo viedokli un lūgt to pievienot attiecīgajam protokolam vai ne vēlāk kā nākamajā domes sēdē ir tiesības lūgt iepriekšējā protokola precizēšanu. Ja attiecībā uz domes sēdēm jautājums vairāk vai mazāk ir skaidrs, tad attiecībā uz komitejām likumā dažas lietas nav atrunātas, tas nozīmē, ka, lai izvairītos no nevajadzīgām diskusijām, šos jautājumus ir vēlams ietvert pašvaldības nolikumā. Gadījumā, ja nolikumā šāda kārtība nav noteikta, deputātam ir tiesības ierosināt nolikuma grozījumus un noteikt šo kārtību nolikumā.

Piemērs: likuma "Par pašvaldībām" 56. panta sestā daļa nosaka, ka komiteju sēdes tiek protokolētas, protokolu

paraksta komitejas priekšsēdētājs un visi klātesošie komitejas locekļi, savukārt Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā nav regulamentēts, kādā veidā un kādā kārtībā būtu noformējams attiecīgās komitejas sēdes protokols. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka komitejas loceklis ir pienākums pildīt normatīvo aktu prasības, proti, pienākums parakstīt komitejas sēdes protokolu. Tomēr var pastāvēt situācija, kad komitejas loceklis (domes deputāts) neparaksta komitejas sēdes protokolu vai paziņo, ka neparakstīs. Šāda rīcība ir deputāta kā valsts amatpersonas brīvas gribas paušana. Šādā gadījumā komitejas sēdes protokolā ir jāizdara attiecīga atzīme, kurā jau tad tiktu atspoguļots iemesls šādai komitejas locekļa (domes deputāta) rīcībai. Līdz ar to, lai būtu vienota prakse un nerastos pārpratumi komitejas sēžu protokolu parakstīšanas procesā, būtu nepieciešams pašvaldības nolikumā noteikt: ja komitejas loceklis nepiekrīt komitejas sēdes protokolam, viņš iesniedz savu viedokli, ko pievieno komitejas sēdes protokolam, vai arī tiek veikta atzīme komitejas sēdes protokolā par komitejas locekļa atšķirīgo viedokli, un tādējādi tiks nodrošināts, ka komitejas locekļa atšķirīgais viedoklis būs atspoguļots komitejas sēdes protokolā un komitejas loceklis nevarēs atteikties protokolu parakstīt. Pašvaldības nolikumā var ietvert šādu formulējumu: “Domes pastāvīgās komitejas sēdes tiek protokolētas. Protokolu paraksta komitejas priekšsēdētājs un visi klātesošie komitejas locekļi. Ja komitejas loceklis nepiekrīt pieņemtajam lēmumam, viņš var iesniegt sava viedokļa izklāstu, ko pievieno protokolam” vai “Komitejas sēdes protokolu paraksta komitejas priekšsēdētājs, visi klātesošie komitejas locekļi un protokolētājs. Pašvaldības deputāts, kurš ir piedalījies lēmuma pieņemšanā un ir izteicis pretēju priekšlikumu vai balsojis pret priekšlikumu, tūlīt pēc lēmuma pieņemšanas ir tiesīgs lūgt nofiksēt tā atšķirīgo viedokli sēdes protokolā. Rakstveida viedokli, kas saņemti pirms protokola parakstīšanas, ir pievienojami protokolam.”

Deputāta pienākumi republikas pilsētās vai novadā:

- būt klāt, kad valsts pārvaldes iestādēs izskata jautājumus, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlētāju intereses;
- domes vai tās institūciju uzdevumā pārbaudīt pašvaldības kapitālsabiedrību un iestāžu darbu;
- pieprasīt no valsts un pašvaldības iestāžu amatpersonām, valsts un pašvaldības kapitālsabiedrību valdēm mutvārdu vai rakstveida paskaidrojumus jautājumos, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlētāju intereses;
- iepazīties ar valsts un pašvaldības iestāžu, kā arī pašvaldības kapitālsabiedrību dokumentāciju, kas skar attiecīgās pašvaldības intereses, ja tas ar likumu nav aizliegts;
- iesniegt priekšlikumus un pieprasījumus kapitālsabiedrību un iestāžu amatpersonām;
- pieprasīt attiecīgajām amatpersonām, lai tās novērs likumpārkāpumus un sauc vainīgās personas pie likumā paredzētās atbildības;
- rīkot tikšanās ar iedzīvotājiem;

- realizēt pārējās likumos paredzētās deputāta tiesības.

Vienlaikus deputātam ir arī šādi **pienākumi**:

- piedalīties attiecīgās domes lēmumu izpildes kontrolēšanā;
- izskatīt iedzīvotāju sūdzības un iesniegumus un sniegt atbildi likumā noteiktajā kārtībā un termiņā;
- ne retāk kā reizi divos mēnešos rīkot iedzīvotāju pieņemšanu.

Deputāts savas tiesības realizē bez īpaša pilnvarojuma, ja nepieciešams – uzrādot deputāta apliecību.

Rīkojot iedzīvotāju tikšanās, deputātam ir tiesības uz šīm tikšanās pieaicināt arī attiecīgās pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību pārstāvjus, lai sniegtu atbildes uz iedzīvotājus interesējošiem jautājumiem.

Deputāta pilnvaru realizācijas garantijas

Par pašvaldības deputāta tiesībām un pienākumiem nevar runāt, ja tas netiek skatīts saistībā ar šo tiesību un pienākumu izpildes garantijām.

Lai pašvaldības deputāts varētu realizēt savas tiesības un pienākumus, likums paredz, ka pašvaldībai ir pienākums pašvaldības budžetā šim mērķim paredzēto līdzekļu ietvaros un domes noteiktajā kārtībā:

- ierādīt deputāta darbam piemērotas telpas;
- nodrošināt deputātus ar pašvaldības iestāžu rīcībā esošo transportlīdzekļu pakalpojumiem;
- dot iespēju deputātam izmantot pašvaldības rīcībā esošos sakaru līdzekļus, skaitļošanas, pavairošanas un iespiešanas tehniku;
- nodrošināt deputāta apmācību, kas likumā paredzēta kā obligāta, kā arī pēc deputāta pieprasījuma nodrošināt valsts valodas apmācību un citu nepieciešamo zināšanu apguvi.

Uzskaitītās lietas it kā ir pašsaprotamas, bet, lai deputāts varētu realizēt savas pilnvaras, likumā uzskaitīts, kas tad tieši ir nepieciešams deputātam.

Deputāta pilnvaru realizācijai Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums paredz pienākumus arī pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību vadītājiem un citām amatpersonām deputāta vēlēšanu apgabala teritorijā, proti, šo subjektu pienākums ir:

- ārpus kārtas pieņemt deputātu un sniegt viņam paskaidrojumus;
- izsniegt deputātam viņa pilnvaru realizēšanai nepieciešamo dokumentu norakstus.

Minētos paskaidrojumus un dokumentu norakstus pašvaldību iestāžu un kapitālsabiedrību vadītāji un citas amatpersonas deputātiem izsniedz saprātīgā termiņā, bet ne vēlāk kā 15 dienu laikā no deputāta pieprasījuma saņemšanas dienas.

Šajā sakarā praksē ir daudz gadījumu, kad informāciju atsaka sniegt. Pat Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā ir skatītas lietas šajā sakarā. Augstākā tiesa ir publicējusi tēzi, ka *“Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 9. panta pirmās daļas 4. punktā un 13. panta pirmās daļas 2. punktā paredzētas plašas deputāta tiesības saņemt informāciju, ja tā nepieciešama viņa pilnvaru īstenošanai. Ja pašvaldības domes deputātam ir tiesības saņemt informāciju no pašvaldības iestādēm un kapitālsabiedrībām, tad vēl jo vairāk šādas tiesības viņam ir attiecībā uz pašas domes rīcībā esošo informāciju. Tādējādi šīs tiesības nav ierobežotākas nekā privātpersonu tiesības saņemt informāciju saskaņā ar Informācijas atklātības likumu”*. Plašāk ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumu varat iepazīties šeit: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2016/>, lieta Nr. SKA-1075/2016.

Svarīgi pievērst uzmanību tam, ka informācijas pieprasīšana un izsniegšana ir būtiska deputāta pienākumu pildīšanai, lai deputāts varētu pieņemt izsvērtus un pamatotus lēmumus, tādēļ katrs informācijas izsniegšanas atteikums ir jāvērtē ļoti akurāti. Arī ierobežotas pieejamības informācijas izsniegšana ir pieļaujama, ja deputāts paskaidro informācijas nepieciešamību, apliecina tās neizpaušanu un apzinās sekas, kas var iestāties, ja tiek izpausta ierobežotas pieejamības informācija, atsevišķos gadījumos pat kriminālatbildība.

Deputāta atalgojums

Deputāts par savu darbību pašvaldībā saņem atlīdzību. Jautājums detalizēti izklāstīts **Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā**, kas rūpīgi jāizstudē.

Tiek uzskatīts, ka atalgojumu veido darba samaksa, sociālās garantijas un atvaļinājumi, savukārt darba samaksa ir mēnešalga, piemaksas, prēmijas un naudas balvas un sociālās garantijas – pabalsti, kompensācijas, apdrošināšana. Svarīgs ir princips, ka atalgojumu amatpersonām nosaka dome. Šī kārtība saglabāta arī likumā *“Par pašvaldībām”*, tomēr domes iespējas variēt ierobežo iepriekšminētais atlīdzības likums. Pašlaik Vienotā atalgojuma likums nosaka, piemēram, atalgojuma, piemaksu un prēmiju robežas, kam piemēro koeficientu sistēmu attiecībā pret vidējo darba samaksu valstī. Likums nosaka maksimālās likmes, teiksim, priekšsēdētāja atalgojuma koeficients ir līdz 3,64, deputātam līdz 1,2.

Kāpēc pašvaldības deputātam vispār maksā algu? Savā darbavietā viņam līgumā noteikts konkrēts darba stundu skaits, ko viņš, esot arī vēlēta amatā, nevarēs nostrādāt pilnībā. Lai neciestu materiālos zaudējumus, noteikta samaksa par darbu domē. Svarīgi norādīt, ka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums pieļauj darba devējam maksāt darba algu arī par laiku, kamēr darbinieks pilda deputāta

pienākumus un neatrodas savā darba vietā. Pie deputāta pienākumu izpildes garantijām pieder arī likumā ietverts nosacījums, ka darba devējs nevar liegt realizēt deputāta pilnvaras darba laikā, tomēr, ja pilnvaras nepieciešams realizēt darba laikā, deputātam par to savlaicīgi jāinformē darba devējs. Būtiski pieminēt arī to, ka, kļūstot par deputātu, ir jāizvērtē, vai darba tiesiskās attiecības var tikt saglabātas un saskaņā ar likumā *“Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”* noteikto ir pieļaujama amatu savienošana. Tā, piemēram, deputāta amata savienošana nav atļauta ar vienlaicīgu izpilddirektora pienākumu pildīšanu. Šajā sakarā ir Augstākās tiesas judikatūras tēze, ka *“novada domes pirmajā sēdē iegūto deputāta pilnvaru (tiesību un pienākumu) izmantošana liecina par labprātīgu atteikšanos no izpilddirektora pienākumu pildīšanas, jo likums aizliedz deputāta kā valsts amatpersonas amata savienošana ar šīs pašvaldības izpilddirektora amatu”* (likuma *“Par pašvaldībām”* 68. panta pirmā daļa, likuma *“Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā”* 6., 7. pants, 8. panta pirmā daļa). Izbeidzot darba tiesiskās attiecības ar pašvaldības izpilddirektoru, kurš ievēlēts par deputātu un uzsācis pildīt deputāta pienākumus, Darba likuma normas piemērojamas tiktāl, ciktāl tās neierobežo likuma *“Par pašvaldībām”* un likuma *“Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā”* normas.” Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedums pieejams šeit: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2010/, lieta Nr. SKC-993/2010.

Likumos tieši nenosauktas, bet izrietošas deputāta tiesības

Likumos tiešā veidā tās gan nav norādītas kā pašvaldības deputāta tiesības vai deputāta pilnvaru realizācijas garantijas, taču arī šīs var pieskaitīt pie pašvaldības deputāta tiesībām:

- tiesības savlaicīgi saņemt informāciju par kārtējām un ārkārtas domes sēdēm vai komiteju sēdēm un tajās izskatāmajiem jautājumiem kopā ar dokumentu norakstiem, ja nepieciešams (jo tikai informēts deputāts var pieņemt labu, izsvērtu lēmumu);
- kopā ar citiem deputātiem, kas veido trešo daļu no pašvaldības domes deputātu skaita, lūgt pašvaldības domes priekšsēdētāju sasaukt pašvaldības domes ārkārtas sēdi;
- tiesības nepiekrīst pašvaldības domes sēdes darba kārtībā iekļaut iepriekš neizsludinātu jautājumu, par kuru deputāts nav bijis informēts, tādējādi arī prasīt balsojumu par jautājuma iekļaušanu vai neiekļaušanu darba kārtībā;
- tiesības piedalīties domes sēdē ar videokonferences starpniecību, ja tam ir attiecīgs audio un vizuālais nodrošinājums un tas ir paredzēts nolikumā;
- kopā ar citiem deputātiem, kas veido trešo daļu no pašvaldības domes deputātu skaita, pieprasīt atbrīvot no amata pašvaldības domes priekšsēdētāju.

PAR LIKUMIEM – CILVĒKU VALODĀ

Atjaunotajā Latvijas brīvvalstī valda pārmērīga “likumošana” – vairāk par 26 000 normatīvo aktu (spēkā esoši likumi un MK noteikumi) – pārzināt visus nav pa spēkam nevienam juristam, turklāt nereti likumi ir pretrunā cits citam.

Jaunā amata pamatnoteikumi

Vai var ieviest savai pašvaldībai raksturīgu personāla motivācijas kārtību?

Īstenībā vajadzētu rīkoties tieši tā, jo sava kārtība motivācijai būs lielā pašvaldībā, piemēram, Rīgā, sava – nelielā. Bez darba algas ir vēl dažādi labuma veidi, kurus lielākā vai mazākā mērā vēlams formalizēt, lai darbiniekiem būtu skaidri principi, pēc kuriem vienus kolēģus atbalsta, bet citus ne. Tomēr neiesakām pakļauties valdības spiedienam, ko tā cītīgi cenšas uzspiest pēdējo gadu laikā, ka visur un visiem jābūt vienāda motivācijas kārtībai. Abstrakta taisnīguma vārdā rosina tādu kārtību, lai garantētu, ka par vienu un to pašu darbu visā valstī tiktu saņemta vienāda atlīdzība. Šis uzskats vērtējams par gluži vai reliģisku uzstādījumu, kas izriet no kristīgā sociālisma, taču neviens likums jums neliek tā darīt. Pieredze liecina, ka tieši **atšķirīgas sistēmas var būt visefektīvākās**, jo balstās konkrētā kolektīva situācijā, tā īpatnībās. Tie politiķi, kas patiesi vēlas taupīt iedzīvotājiem domāto naudu, nekad necentīsies piemērot visā valstī vienotu kārtību, jo tādā veidā izmaksas nevar optimizēt.

Vai politiķim jāslēdz darba līgums?

Politiskā amatpersona (priekšsēdētājs un deputāti) neslēdz darba līgumu, gluži tāpat kā to nedara Valsts prezidents, Ministru prezidents un Saeimas deputāts. Viņš stājas darbā vai zaudē savu amatu likumā noteiktajā kārtībā, speciālu līgumu vai rīkojumu nevajag. Ja gadījumā viņš savieno šo amatu (saskaņā ar likumā atļauto) ar citu darbu, par kuru saņem atalgojumu, tad nepieciešams darba līgums par blakusdarbu.

Vai var pieņemt dāvanas?

Var, noteikumi sīki regulēti Valsts un pašvaldību amatpersonu interešu konflikta novēršanas likumā. Dažkārt papildu nosacījumus var noteikt arī dome. Lielākoties tiek ierobežots dāvanas vērtības apjoms, kā arī tiek paredzēti noteikumi, kur dāvanu uzglabā.

Vai jāievēro darba laiks?

Parasti politiķiem nav noteikts darba laiks, izņemot konkrētu sēžu norises laiku vai apmeklētāju pieņemšanas stundas. Savus “tautas kalpa” pienākumus

politiķis pilda 24 stundas diennaktī. Nav ētiski aizbildināties ar to, ka darba laiks beidzies. Izpildvarai bieži vien ir noteikts darba laiks, taču konkrētais darba līgums ar pašvaldību darbiniekiem var paredzēt nenormētu darba laiku.

Vai var izmantot personisko transportu darba vajadzībām?

Protams, ka var. Ja par to neprasa samaksu, ierobežojumu nav, taču iespējams slēgt nomas līgumu, kurā paredzēta noteikta atlīdzība. Šeit ieteicams ievērot samērību, jo var nākties žurnālistiem skaidrot atlīdzības apmēru, salīdzinot ar pašvaldībai piederoša vai konkursa kārtībā nomāta transportlīdzekļa pieejamību un izmaksām.

Vai radniekus var atstāt darbā vai pieņemt darbā?

Likums “Par pašvaldībām” to īpaši neregulē, taču likumā par interešu konflikta novēršanu ir ieteikums no tā izvairīties. Vajadzētu nošķirt divus gadījumus: kad radnieks strādājis domē vēl pirms ievēlēšanas amatā un kad šo cilvēku priekšsēdētājs pieņem, jau esot amatā. Otrajā gadījumā ieteikums – jautājuma izlemšanu virzīt uz domes sēdi arī tajos gadījumos, ja likums neparedz domes iesaistīšanos. Tad interešu konfliktam “mandāts” būs saņemts ne tikai no priekšnieka, bet arī deputātiem. Jāsaprot, ka interešu konflikts pats par sevi lielākā vai mazākā mērā ir neizbēgams, bet tas automātiski neizraisa korupciju. Likums iesaka no tā izvairīties, taču dažkārt tas radies no deputāta neatkarīgu iemeslu dēļ, citreiz ir objektīvi apstākļi, kas liek to nodot izvērtēšanai domei kā augstākajai pašvaldības lēmējvarai.

Vai var sastāvēt biedrībās un nodibinājumos?

Nekādu aizliegumu vai ierobežojumu nav – tāpat kā deputātam ir tiesības sastāvēt politiskajās partijās, viņš drīkst iesaistīties arī dažādos sabiedriskās darbības veidos. Cik lielā mērā deputāts var pārstāvēt noteiktu interešu grupu, netiek regulēts. Pašvaldība gan pārstāv visas vietējās sabiedrības intereses (atsevišķos gadījumos – arī valsts intereses), bet tas nenozīmē, ka deputātam nedrīkst būt citu interešu. Darbošanās biedrībās un nodibinājumos ir drīzāk apsveicama nekā noliedzama parādība.

Vai var nodarboties ar komercdarbību?

Likumā par interešu konflikta novēršanu uzskaitīta virkne ierobežojumu, taču tas nav principiāls aizliegums nodarboties ar komercdarbību. Nevienam uzņēmējam nav liegts kļūt par deputātu, tomēr pēc ievēlēšanas jāizvairās piedalīties pašvaldības lemtā

par jautājumiem, kas saistīti ar uzņēmēja darbības sfēru. Nedrīkst balsot vai citādi ietekmēt lēmumus par labu sev piederošai komercsabiedrībai.

Vai var balsot par savu algu?

Normāla domes procedūra paredz, ka to ne tikai var, bet vajag darīt, kaut gan KNAB viedoklis ir atšķirīgs. Ja darba kārtībā iekļauts jautājums tikai par jūsu algu, tad nepieciešams atturēties. Ja balsojums skar visu deputātu atalgojumu, kuriozi būtu sadalīt lēmumu tik balsojumos, cik domē ir deputātu. Kopējā balsojumā ir jābalso, pat atturēties nebūtu loģiski. Ja visi atturēsies, pieņemot, ka atalgojuma sarakstā ir visu deputātu uzvārdi, lēmumu pieņemt neizdosies.

Vai var balsot par nozari, kurā iepriekš strādāts?

Šī problēma rodas bieži, piemēram, tad, ja par deputātu kļūst skolotājs, ārsts vai siltumapgādes uzņēmuma direktors. Jānošķir privātās un publiskās intereses. Ja agrāk esat strādājis šīs jomas privātā uzņēmumā, vajadzētu atturēties balsojumā, tomēr balsot par pašvaldībai piederošu skolu vai slimnīcu jums ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums – jūs ievēlēja tāpēc, ka savā sfērā kaut ko solījāt, piemēram, atbalstīt savu skolu. Solījumi jāpilda, nav loģiski nebalstot.

Kādas sociālās garantijas iespējamas kā bijušajam politiķim?

Pašlaik sociālās garantijas attiecas tikai uz priekšsēdētājiem un viņu vietniekiem, kuri ir bijuši amatā ne mazāk kā divus sasaukumus. Šīs garantijas nosaka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 15¹. pants. Īpašās garantijas ievieša, rūpējoties par pirmo sasaukumu deputātiem, kuriem deviņdesmitajos gados nereti bija ļoti mazas algas. Aizejot pensijā no politiskā amata, viņu pensijas līmenis bija ļoti zems. Jautājumu par īstām sociālajām garantijām šā vārda visplašākajā nozīmē būtu jārisina nākotnē.

Kādus amatus var apvienot ar domes priekšsēdētāja amatu vai ar citas pamatdarbā esošas amatpersonas amatu?

Vispārējais princips valsts pārvaldē nosaka, ka priekšsēdētājam ir tikai viena augstākstāvoša institūcija – dome. Teorētiski iespējama konstrukcija, kad likums par aizliegumiem netiek ievērots, bet domes lēmums nopamato, kāpēc šāda atļauja ir dota. Ja visas institūcijas šādu lēmumu atzīs par likumīgu, problēmas nevar rasties, arī ieņemot citu amatu.

Atšķirībā no iepriekšējiem sasaukumiem jaunajiem deputātiem amatu savienošana gadījumos jāievēro virkne ierobežojumu un aizliegumu (*skatiet 2013. gada 21. februārī pieņemtos grozījumus likumā "Par pašvaldībām", īpaši 38. panta 2. daļu!*). Likumā gan viss aprakstīts precīzāk, bet, iespējams, tāpēc neskaidrāk. Ar pretkorupcijas galvenā "sargsuņa" KNAB skaidro-

jumu par šiem grozījumiem detalizēti var iepazīties: <http://knab.gov.lv/lv/education/interpretations/>, kā arī: https://www.knab.gov.lv/lv/valsts_amatpersonu_darbibas_kontrole/likumu_normu_skaidrojumi/.

Nav racionāla iemesla, lai pašvaldībā lēmējvaru nodalītu no izpildvaras. Pašreizējie centieni varas nodalīt nav radušies demokrātijas mīlestības dēļ, bet gan cenšoties mazināt pašvaldības domes nozīmi un pastiprināt centrālās valdības ietekmi uz vietējiem lēmumiem.

Vai var izveidot tādas administratīvās struktūras, kā vēlas dome?

Jā, var! Vispārējās normas te pieļauj pilnīgu interpretācijas un rīcības brīvību, ja vien nav īpašas norādes speciālajos likumos, piemēram, speciālās normas var paredzēt to, ka sociālās struktūras saucas par "dienestu". Šāds regulējums jāievēro, taču citādi pašvaldībai ir absolūti brīva izvēle. Ne velti gandrīz pēc katrām vēlēšanām pašvaldība maina savu administratīvo struktūru, lai tā atbilstu politisko spēku samēriem. Par to nav jākaunas, tieši tā vajag rīkoties.

Vai var patstāvīgi noteikt izpilddirektora kompetences?

Jā, var, tikai jāievēro tās normas, kas likumā "Par pašvaldībām" ietvertas izpilddirektora kompetenču visai garajā sarakstā. Tomēr pašvaldības šīs normas konkrētīzē un reizēm visai plaši. Tā dažās pašvaldībās panāk situāciju, kad domes priekšsēdētājam visai maz jāiejaucas pašvaldības struktūru darbā, ļaujot lielāko daļu lēmumu risināt izpilddirektoram, turpretim citās pašvaldībās izpilddirektora kompetences sašaurina, un atbilstoši likumam galvenā persona un faktiskais administrācijas vadītājs ir domes priekšsēdētājs.

Uzsākot darbu domē

Kā tiek organizēts lēmumu pieņemšanas process pašvaldībā?

Lielos vilcienos to regulē likums "Par pašvaldībām". Nākamo regulējumu ietver konkrētās pašvaldības nolikums. Lēmumu pieņemšanas process lielākoties ir šāds: iniciatīva nāk "no augšas" – no deputātu domes kā galvenā varas pārstāvja. Izpildvarai jāpilda jaunie domes uzdevumi. Tiek sastādīts plāns, un izpildvaras struktūru vadītāji ir atbildīgi par domes pieņemto lēmumu īstenošanu.

Komitejās, kur šos lēmumus izstrādā un par tiem diskutē, gan var piedalīties arī sabiedrības pārstāvji, taču dialogs komitejā pārsvarā risinās pašu deputātu un speciālistu vidū. Gadījumos, ja jautājums komitejā ir apspriests un pieņemts bez lielām iebildēm, nereti domes sēdē pie tā vairs īpaši nekavējas. Ja bijušas domstarpības jau komitejā, tad labāk jautājumu un izpildvaras, piemēram, finansistu iebildes izskatīt vēlreiz komitejā un tikai tad izvirzīt balsošanai domē. Tas

nav obligāti, bet pieredzējuši priekšsēdētāji dažkārt dara tieši tā.

Kas var iesniegt lēmumprojektus izskatīšanai domes sēdēs?

Šis jautājums nav izlemjams nolikumā, jo tas precīzi noteikts likuma "Par pašvaldībām" 33. pantā. To drīkst darīt ikviens deputāts, arī priekšsēdētājs. Nolikums var paredzēt lēmuma projekta izskatīšanas kārtību. Daudzās pašvaldībās nolikums gan paredz tiesības katram deputātam iesniegt lēmumprojektu, kā paredz likums, tomēr nosaka, ka iepriekš tas jāizskata komitejā, lai iegūtu juristu un finansistu atzinumu. Nevar tā, ka no rīta uz papīra lapas uzskribelēta ideja jau pēcpusdienā jāpieņem visiem deputātiem. Izņēmuma gadījumi, protams, var būt vienmēr.

Kā noformējami un iesniedzami lēmumu projekti izskatīšanai domes sēdēs?

Tas ir jau minētais nolikuma un reglamenta jautājums. Skaidrs, ka lēmuma projektam jābūt pieejamam vairākas dienas pirms sēdes, lai iedzīvotāji varētu ar to iepazīties un darīt zināmu savu viedokli. Ne mazāk svarīgi ir iepazīstināt ar lēmumprojektiem opozīcijas frakcijas deputātus. Ja opozīcija ir prasmīga, tā centienus slēpt informāciju izmanto savā labā.

Vai var ierosināt sēdē jautājumus, ko priekšsēdētājs iepriekš nav iekļāvis darba kārtībā?

Jā, var. Nepieciešams tikai domes atbalsts. Atsevišķos gadījumos dome var uzskatīt, ka jautājums iepriekš jāsaģatavo, tāpēc jūsu iecere neīstenosies. Taču šajā gadījumā vēlreiz tiek apliecināts princips, ka dome var visu, kas atļauts pašvaldībai.

Kāda ir pastāvīgo komiteju loma domes darbā?

Domē lēmumus bieži pieņem vienā lasījumā. Lai lēmums būtu kvalitatīvs, tas iepriekš jāapspriež. Pastāvīgā komiteja ir forums, kurā notiek iepriekšējās diskusijas, un tā ir komitejas galvenā loma. Senāk komiteju sēdes bija slēgtas, bet tagad tās ir atklātas. Nevar noliegt, ka arī slēgtajām sēdēm bija sava nozīme – iespējams, sarunas tajās ritēja atklātāk un asāk, jo žurnālisti par to neuzzināja. Pašlaik atklātā sēdē jācenšas uzvesties korektāk. Pašvaldības nolikumā gan iespējams atsevišķos gadījumos paredzēt sēdes slēgto daļu, taču iedzīvotājiem ir tiesības interesēties un noskaidrot, kādu jautājumu tur izskata. Foruma daļa, kur sastopas politiķu viedokļi, ir komitejas sēdes galvenā daļa.

Komitejai gan ir vēl vairākas citas lomas. Viena no tām ir kontrolējošā – komiteja kontrolē izpildvaras darbu savā jomā. Deputāti iedziļinās un seko attiecīgo iestāžu un speciālistu darbam. Nolikums var deputātiem neatļaut dot tiešus rīkojumus, jaucoties izpildvaras lietās, piemēram, izlemt, kuru cilvēku uzņemt dzīvokļu rindā, kuram piešķirt dzīvokli utt.

Taču citās pašvaldībās nolikums var to pieļaut. Visu nosaka domes izvēlētais vadības modelis. Katram zinātniekam vai praktiķim ir savs viedoklis par to, kā ir pareizāk, un likums nenovelk stingras robežas. Vienlaikus nolikumam būtu jāaizsargā darbinieki pret deputātu pārlieku patvaļu.

Vai pastāvīgās komitejas var pieņemt lēmumus?

Likuma "Par pašvaldībām" 21. pantā ir garš saraksts, kurā apkopotas domes ekskluzīvās funkcijas. Neviens cits, ieskaitot pat Ministru kabinetu un Valsts prezidentu, šos jautājumus domes vietā lemt nedrīkst. Tāpat kā nav paredzēta tāda kārtība, ka komiteja lemj domes vietā. Normālā procedūrā katru lēmumu saģatavo domes komiteja, tomēr tas nav galīgs. Attiecībā par citiem lēmumiem, kad komiteja kaut ko dara izpildvaras vārdā, šīm darbībām nolikumā jābūt strikti noteiktām un ierobežotām. Latvijas valstī pieņemtā kārtība paredz: vispārēja rakstura normatīvajos aktos rakstītais ir spēkā un jāpilda visiem. Tā kā pašvaldības nolikums ir šāds dokuments, tad gadījumos, ja tajā ir ierakstītas tiesības kādus lēmumus pieņemt arī komitejai, to var darīt. Šādi lēmumi būs spēkā līdz brīdim, kamēr attiecīgais nolikuma punkts nav atcelts. Tomēr lēmumu pieņemšanas tiesības komitejām rekomendēt nav pamata. Citiem vārdiem sakot – komiteja nevar izlemt jautājumus, kas ir ekskluzīvā domes kompetencē (bet tā šos jautājumus "ģatavo").

Cik pastāvīgajās komitejās piedalīties?

Ja deputāta amats nav pamatdarbs, skaidrs, ka ierobežojumus noteiks cilvēka laika limits – brīvās stundas ārpus darba laika. Visbiežāk deputāti piedalās vienā vai divās komitejās, taču likums skaitu neierobežo. Komiteju skaitu var regulēt pašvaldības nolikums. Likums "Par pašvaldībām" nosaka, ka katram deputātam jābūt vismaz vienas domes komitejas loceklim.

Vai ir kādi ierobežojumi deputāta darbībai domes izveidotajās komisijās un darba grupās?

Speciālu ierobežojumu nav, izņemot vispārējos ierobežojumus, kas saistās ar interešu konfliktu un tam līdzīgi. Tomēr dome var pieņemt ierobežojumus, ka deputāts drīkst būt dalībnieks tikai noteiktā skaitā komisiju un grupu. Protams, neviens viņu nedrīkst atturēt no līdzdalības vēl citās komisijās, jo atgādinām – deputāts tu esi 24 stundas diennaktī un jebkurā laikā vēlētājiem var būt vajadzīgs tavs padoms un palīdzība. Taču darbs "virsnormas" komisijās tad notiek bez samaksas. Tāpat "virsnormas" komitejās nebūs formālu balsstiesību, tomēr nevienam nav tiesību izslēgt no diskusijas un nedot vārdu.

Kad jābūt pieejamiem pastāvīgās komitejas materiāliem?

Vēlamā situācija – materiāli jāizsūta vismaz vairākas dienas pirms komitejas sēdes. Dažkārt šo kārtību

ieraksta nolikumā, dodot formālu iespēju jautājumu neizskatīt, ja dokumenti nav bijuši pieejami laikus.

Vai piedalīties pašvaldības komisijās?

Tas nav obligāti. Praksē deputāti parasti mēdz piedalīties komisijās, kurās jautājumi skar viņu darbības vai interešu sfēru. Tā ir papildu aktivitāte.

Problēmsituācijas domes darbā

Vai vienmēr jāpilda valdības politika?

Pašvaldības pilda gan savas autonomās funkcijas, kad galvenais kritērijs ir vietējo iedzīvotāju intereses un vēlētajiem dotie solījumi, gan funkcijas, ko tai deleģējusi valsts. Autonomo funkciju blokā jāievēro valsts likumi, un vēlams rūpīgi iepazīties ar visām valsts politikas nostādņēm, bet tās nav obligātas. 99 procentos gadījumu pašvaldību deputāti domā līdzīgi centrālajai valdībai un tāpēc pilda valsts politiku. Tomēr autonomo funkciju jomā var būt gadījumi, kad pašvaldību deputāti izmanto savas **tiesības rīkoties pretēji**, ja vien to neaizliedz likums. Pildot valsts deleģēto funkciju, par kuru valsts iedalījusi līdzekļus, jums **nav tiesību** uz citu viedokli. Varat tikai sniegt ierosinājumus mainīt konkrēto politiku.

Vai jāklausa ministrijas viedoklim, ja saistošie noteikumi ir nelikumīgi?

Pēc pašvaldības saistošo noteikumu pieņemšanas iestājas noteikts pārdomu periods – līdz noteikumu publicēšanas brīdim. Šajā laikposmā varat saņemt formālu vai neformālu ministrijas viedokli, kas atzīst par nepareizu kādu noteikumu punktu vai noteikumus kopumā. Katrs godprātīgs deputāts un dome sāks pārdomāt savu lēmumu. Tomēr dzīvē iespējami divi gadījumi – reizēm tiešām noteikumos ir kāda aplamība, bet reizēm kļūdās ministrija vai jautājums tiek politizēts kādas grupas interesēs. Pilnībā bez vērtējuma piekrist ministrijas viedoklim nevajadzētu, bet izvērtēt gan vajag. Ministrijas vēstuli ignorēt nedrīkst, tomēr pēc izvērtēšanas **pašvaldības deputātiem un domei ir tiesības uzņemties politisko atbildību par savu lēmumu un neklausīt iebildēm**. Tad savukārt ministrijai būs viela pārdomām.

Ko darīt, ja ministrs ar rīkojumu aptur pašvaldības saistošo noteikumu normas darbību?

Atbilde ir līdzīga iepriekšējai, bet ministra rīkojumam šajā gadījumā ir sekas. Ja jūs neko nedarīsiet, pēc laika norma vairs nedarbosies. Ja nepiekrītat ministra viedoklim, tad ir iespējams savu viedokli aizstāvēt Satversmes tiesā. Domes priekšsēdētājam divu nedēļu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas jāsasauca domes ārkārtas sēde, kurā jāizskata jautājums par attiecīgo saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta vai tā atsevišķu punktu atcelšanu. Ja dome nepieņem

lēmumu par šo saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta vai tā atsevišķu punktu atcelšanu, tai triju mēnešu laikā pēc vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojuma saņemšanas jāiesniedz Satversmes tiesā pieteikums par ministra rīkojuma atcelšanu.

Ko darīt, ja ministrs atceļ pašvaldības saistošos noteikumus?

Šajā gadījumā ieteicams pievērst preses uzmanību tam, ka ministrs nepietiekami pārzina likumus. Atcelt tos viņam nav pilnvaru, viņš var vienīgi apturēt. Latvijas likumdošana šajā jomā ir atbilstoša Eiropas Vietējo pašvaldību hartai – neviens cits nevar lemt domes ekskluzīvās kompetences jautājumus.

Ko darīt, ja Ministru kabinets pārkāpj likumu?

Šeit nav runa par apzinātu vēlmi pārkāpt likumu. To ir tik daudz, ka var gadīties tos pārkāpt dabiski – nezināšanas dēļ. Arī tāpēc, ka neviens jurists nav spējīgs detalizēti pārzināt vairāk nekā pusotru tūkstoši likumu un vairāk nekā trīssarpus tūkstošus Ministru kabineta noteikumu, papildus tām vēl Eiropas Savienības regulas un citus. Tāpēc nereti “bez nodoma” sanāk pārkāpt kādu no normām, un likums nosaka, kā tādā gadījumā rīkoties. Ja Ministru kabinets izdevis noteikumus, jūs nedrīkstat tos nepildīt pat tad, ja saskatāt tajos pretrunas ar kādu citu likumu vai starptautiskajām tiesībām. Jums kā publiskai amatpersonai “nepildīšana” var izpausties citā veidā – varat mēģināt atlikt lēmuma pieņemšanu, kas balstās uz Ministru kabineta nelikumīgu darbību, vienlaikus informējot atbildīgo ministriju par savu atklājumu un aicinot to novērst. Ja valsts ierēdņi nerīkojas atbilstoši, MK noteikumus var pārsūdzēt Satversmes tiesā. Abi šie risinājumi demokrātiskā iekārtā ir ne tikai iespējami, bet pat vēlami. Reizēm gan nākas rūpīgi apsvērt, kā rīkoties tad, ja jums nodara pāri. Nav noslēpums, ka pašvaldība ir daļēji atkarīga no valsts finanšu politikas, un tā ne vienmēr ir objektīva. Līdz ar to jāizdara izvēle – strīdēties vai ne, jo katrs strīdnieks riskē iegūt nelabvēlību kādā jautājumā, kas skar finanses. Sabiedrības un Latvijas interesēs tomēr būtu jācinās, lai novērstu ikvienu nelikumību.

Ko darīt, ja Saeima pārkāpj likumu?

Saeima darbojas suverēni un drīkst pārkāpt likumu, pieņemot jaunu likumu. No otras puses, Saeima nedrīkst pārkāpt starptautiskos līgumus un likumus, piemēram, Eiropas Vietējo pašvaldību hartu. Procedūra ir līdzīga tai, ko skaidrojām attiecībā par Ministru kabinetu. Viens risinājums – telefoniski norādīt uz atklāto pārkāpumu. Iespējams, ka šis būs pats ātrākais ceļš pretim izmaiņām. Otrs, oficiāli ieteiktais ceļš, ko paredz likums “Par pašvaldībām”, – jūs griežaties pie sava atbildīgā ministra un ziņojat viņam. Trešais risinājuma ceļš, ko arī paredz šis likums – vērsties Satversmes tiesā ar iesniegumu, ka Saeimas pieņemtais likums pārkāpj kādu starptautisko normu.

Vai jāsaskaņo sava darbība ar partiju (vēlētāju sarakstu), no kuras deputāts ievēlēts?

Formāli šādas prasības nav arī Saeimas deputātiem. Demokrātijas princips neparedz obligātu saskaņošanu. No otras puses, ja gadījumā jūs neklausāt savas partijas nostājai, ieteicams publiski skaidrot savu rīcību. Tomēr, piekritot kandidēt partijas vai vēlētāju apvienības sarakstā, jūsu morālais pienākums liek atskaitīties par savas rīcības motivāciju. Būtu labi atskaitīties pat tad, ja vairākums partijas biedru jums nepiekrīt. Jebkurā gadījumā tautas dotais mandāts ļauj jums lemt un rīkoties patstāvīgi, taču pienākums liek atskaitīties gan vēlētājiem, gan partijas biedriem.

Kādi jautājumi jārosina Latvijas Pašvaldību savienībai?

Saskaņā ar pašreizējo kārtību Pašvaldību savienība ir mandāts pārstāvēt pašvaldību kopīgās intereses. Tam ir sava skaistā puse, kad visām pašvaldībām izdevies nonākt pie kopīga viedokļa. Tomēr nereti dienaskārtībā izvirzās jautājumi, kuros pašvaldības ir konkurentu attiecībās un nav pamata cerēt uz vienu viedokli. Šajos gadījumos LPS, ja arī pauž viedokli, tad darbojas kā visu pušu lobists – skaidro medijiem un Saeimai, ka šajā jautājumā pastāv vairāki viedokļi, vienlaikus izklāstot atšķirību cēloņus. Ja jūsu viedoklis nesakrīt ar vairākuma viedokli, jums ir tiesības to aizstāvēt arī šaurākas grupas (piemēram, pierobežu pašvaldību apvienības) vārdā. Ne vienmēr obligāti jāiesaista LPS, iespējams mēģināt jautājuma virzību ietekmēt arī pašu spēkiem. Tomēr pieredze liecina, ka gadījumos, kad LPS pauž daudzu vai visu pašvaldību viedokli, ar to vairāk rēķinās.

Kā notiek jautājumu virzība LPS?

Latvijas Pašvaldību savienība ir stabila un pietiekami attīstīta organizācija. Ilggadējiem pašvaldību vadītājiem un daudziem deputātiem šī sistēma labi pazīstama. LPS ir atklāta organizācija, un vienkāršākais veids, kā risināt savas pašvaldības problēmu, ir piezvanīt vai ierasties Rīgā, Mazajā Pils ielā 1. To diezgan brīvi var darīt pie jebkura padomnieka. Tomēr pastāv arī formālais ceļš – rakstīt vēstuli un saņemt uz to atbildi ar LPS priekšsēža parakstu.

Kādi varētu būt ieteikumi? Tiklīdz radusies problēma, ar ko pašvaldība netiek galā saviem spēkiem, nekavējoties vērsties Pašvaldību savienībā pie atbilstošās jomas padomnieka. Iespējams, ka viņš uzreiz zinās atbildi, vai šo problēmu pašlaik valstī risina un cik tālu ir risinājums. Ja jautājums jau kļuvis publiski aktuāls, pašvaldības pārstāvis var rosināt to izskatīt komitejas sēdē. Gadījumos, kad kādas pašvaldības pārstāvis ir uzaicināts piedalīties valdības sēdē, viņam ir brīva izvēle – iepriekš nākt konsultēties ar LPS speciālistiem vai nenākt. Tas nav pienākums. Turklāt iespējami gadījumi, kad konkrētas pašvaldības viedoklis atšķiras no LPS uzskatiem šajā jautājumā.

Kaut arī jau minējām, ka LPS maksimāli cenšas izvairī-

ties no konfrontācijām, meklējot vienotu risinājumu, dzīvē tas nekad nevar būt iespējams par visiem simts procentiem. Tomēr vislabākos panākumus dažādās valdības darba grupās var gūt tad, ja ieinteresētās pašvaldības saskaņo viedokļus savā starpā. Ja vairākas pašvaldības pauž līdzīgu viedokli, tas mudina ieklausīties. LPS ir pieredze veidot arī plašākas "koalīcijas", īpaši ar darba devējiem, arodbiedrībām un zinātniekiem. LPS politiku vislabāk var ietekmēt, piedaloties komiteju sēdēs, jo komitejas gatavo priekšlikumus Domes sēdēm un kongresiem. Protams, gan Domē, gan kongresā ir iespēja paust kādu nule dzimušu ideju, tomēr lielākus panākumus var gūt, iepriekš rodot plašāku atbalstu savai idejai starp pārējām pašvaldībām.

Kādi jautājumi jārosina caur nozaru ministrijām?

Nozaru ministrijām nav tiesību komandēt pašvaldības, kaut arī laiku pa laikam atrodas "speciālisti", kas mēģina tieši ietekmēt kādu pašvaldību rīkoties pēc ministrijas ierēdņu ieskatiem. Vienlaikus pašvaldību speciālisti ir aktīvi cilvēki, kuriem nav liegts sadarboties ar ministriju speciālistiem. LPS piedāvā iespēju darboties un paust savu viedokli komitejās, taču dažkārt ministrijas savās darba grupās mēdz iesaistīt aktīvus pašvaldību pārstāvjus. Tas nav aizliegts. Šai problēmai gan ir vēl otra puse – katra pašvaldība, saprotams, rūpējas par savām interesēm. Diemžēl finansēšanas sistēma Latvijā ir tikai pa pusei objektīva. Neobjektīvā daļa saistās ar investīcijām un dažādiem attīstības pasākumiem, kurus menedžē ministrijas, bet darbus īsteno pašvaldības. Šajā situācijā LPS būtu nekorekti rīkoties atsevišķas pašvaldības vārdā. Nekas cits neatliek kā pašiem iet un cīnīties, lai šo projektu īstenotu jūsu teritorijā.

Kādi jautājumi jārosina Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai?

Jau kopš deviņdesmitajiem gadiem Latvijā par valsts politiku pašvaldībās atbild viena ministrija. VARAM gan atbild ne tikai par pašvaldībām, bet arī par reģionālās attīstības valsts politiku un valsts politiku vides jautājumos. Abos pēdējos VARAM pilda nozares ministrijas lomu. LPS sarunas ar viņiem notiek tāpat kā ar citu nozaru ministrijām.

Svarīgi saprast VARAM lomu attiecībā uz pašvaldībām. Nācies dzirdēt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra paziņojumu, ka viņš pārstāv pašvaldības. Tas principā nevar būt taisnība. Kā Ministru kabineta loceklis viņš nedrīkst būt pašvaldību pārstāvis, viņš pārstāv Ministru kabinetu, kur tiek pieņemta centrālās valdības politika. Dažkārt ministram, kura iepriekšējo pieredzi veidojis darbs pašvaldībā, cilvēciski var likties, ka viņš pārstāv pašvaldību intereses. Taču, ja Ministru kabinets nolems "kaitēt" pašvaldībām, tādām ministram neatliek nekā cits kā atkāpties vai aizstāvēt MK viedokli.

Ministra kompetence ir stingri noteikta. Viņam ir pārraudzības funkcijas pašvaldību saistošo noteikumu sakarā. Šo noteikumu juridiskie (nevis satura!) aspekti

jārisina ar VARAM attiecīgo departamentu. Ministrijai uzticētas arī pašvaldību attīstības funkcijas. Gadījumos, kad pašvaldība nolemj reformēties – apvienoties ar kaimiņiem vai sadalīties, ir korekti informēt par to ministriju. Ne vienmēr ar to pietiek, dažkārt nākas cīnīties, taču pirmais korektais solis ir informēt, cerot uz sadarbību.

Ministrija pārstāv pašvaldības formālā procesā, kad pašvaldība iebilst pret citas ministrijas šķietamu nelikumību. Formālās pārstāvniecības funkcijas VARAM ir arī tajos gadījumos, kad cita ministrija atklājusi konkrētas pašvaldības aplamu rīcību tās nozarē. VARAM šajos gadījumos ir pastnieka loma. Pašvaldībai gan ir tiesības vērsties tieši, piemēram, Izglītības un zinātnes ministrijā, taču korektums prasa informēt arī VARAM. Saziņa ar VARAM notiek arī gadījumos, kad ministrijai uzticēta konkrēta finansējuma sadale, piemēram, atsevišķu ES programmu nauda, pārrobežu sadarbības projekti, Šveices finansējums un citi. Tad pašvaldībai nākas risināt jautājumus ar ministriju vai tās pakļautībā esošo Valsts reģionālās attīstības aģentūru (VRAA).

Kā notiek dokumentu aprīte pašvaldībā?

Pirmais princips ir ievērot valsts likumus – par informācijas atklātumu, iedzīvotāju iesniegumu un sūdzību izskatīšanas kārtību un citus, kas regulē dokumentu aprīti valstī. Neviens pašvaldības dokuments nedrīkst būt pretrunā ar šiem likumiem. No otras puses, katra pašvaldība atsevišķus elementus var noregulēt savā nolikumā, taču tam nav obligāti jāregulē dokumentu aprīte. Tomēr daudzas pašvaldības dokumentu aprītes jautājumu uzskata par pietiekami svarīgu, tāpēc iekļauj nolikumā. Visās pašvaldībās ir savs dokumentu aprītes reģlaments, kam var būt nozīme konfliktu gadījumos, piemēram, tad, ja pašvaldība ignorējusi kāda iedzīvotāja vēstuli vai sūdzību un viņš vērsās tiesā. Precīzi noregulēta dokumentu aprīte palīdz vieglāk noteikt vainīgo gadījumos, ja nākas iedzīvotājam kompensēt zaudējumus. Dokumentu aprīte ir svarīgi ievērot termiņus, kā arī tiesību principus, un tas nozīmē – atbildēt iedzīvotājam, cik iespējams, ātri un paskaidrojot atteikuma (ja nepiekrīt iedzīvotāja vēlmei vai iniciatīvai) iemeslus. Šo kārtību pagaidām neviens vēl nav atcēlis.

Kāda ir pašvaldības nolikuma loma domes darba organizācijā?

Filozofisks jautājums. Kādreiz nolikums bija iekšējais dokuments, arī likums "Par pašvaldībām" tam neparedzēja ārējā dokumenta statusu. Izmaiņas pieņēma vēlāk, vadoties pēc demokrātijas principiem. Pašvaldībā suverēns varas nesējs ir iedzīvotāji, tāpēc viņiem būtu jāzina, kā notiek jautājumu izskatīšana, kurš par ko atbild. Turklāt šie lēmumi skar iedzīvotājus. Nolikuma galvenā loma izriet no pašvaldību autonomijas pakāpes. Pagaidām vēl Latvijā, par laimi, lielā mērā tiek īstenotas Eiropas hartā ierakstītās pašvaldību autonomijas tiesības: **politiskā autonomija**, kas ļauj

pašiem lemt un apstiprināt savu budžetu; **finanšu autonomija** – tikai pati pašvaldība var lemt par izmaiņām savā budžetā, tai ir sava nauda un savi īpašumi; **administratīvā autonomija** – pašvaldība ir tiesīga izveidot tādas iestādes, kādas tai vajadzīgas, nevis tādas, kas paredzētas "kaut kur", un no valdības puses ir nekorekti jaukties šajā procesā; **personāla autonomija** – pašvaldība pati pieņem un atlaiž darbiniekus. No šīm autonomijām izriet, ka nevar būt visām Latvijas pašvaldībām vienots nolikums. Lielai un mazai pašvaldībai nevar būt vienāds institūciju skaits; nevar būt vienāds nolikums visiem darbiniekiem visās pašvaldībās. Gudri rīkojas tās pašvaldības, kas nevis piemeklē darbiniekus konkrētam nolikuma punktam, bet izvērtē darbinieku iespējas, piemērojot nolikumu tām. Nolikums nosaka arī tādu svarīgu jomu kā attiecības starp priekšsēdētāju un izpilddirektoru, starp komitejām un izpildvaru, nosaka iedzīvotāju sūdzību izskatīšanas kārtību u.c. Pašvaldībām gan jāpakļaujas vienotajiem visas valsts risinājumiem, bet vienlaikus tieši **nolikums paredz konkrētas pašvaldības specifiskās īpatnības, norāda uz to, ar ko šī pašvaldība atšķiras no citām.**

Vai var pajauties uz pašvaldības jurista viedokli?

Protams, katrs speciālists pašvaldībā dara savu darbu. Jurists noteikti ir izstudējis vairāk likumu nekā priekšsēdētājs vai deputāti. Tomēr, kā jau teicu, neviens nevar būt izlasījis visus normatīvos aktus, **tāpēc pilnīgi droši nevar pajauties ne uz viena jurista, pat Saeimas Juridiskā biroja priekšnieka viedokli.** Pašvaldību darbu nereti sarežģī fakts, ka augstskolās, gatavojot nākamās juristus, mazliet nepareizi traktē Pašvaldību likuma nianses. Galvenokārt šis "mazliet nepareizi" skar attiecības starp valsti un pašvaldībām. Dažkārt juristi pārāk tieši cenšas piemērot Valsts pārvaldes iekārtas likumu. Šā likuma normām iespējamas vairākas interpretācijas – jūs varat tos lasīt kā cilvēks, kurš pārzina Eiropas Vietējo pašvaldību hartu un tic tam, ka Saeima, to ratificējot, apņēmusies Latvijas likumus lasīt saskaņoti ar hartas prasībām. Tas maina interpretāciju. Diemžēl juristi ir bez vainas vainīgie, jo viņiem augstskolā tas nav mācīts. Gudri būtu nevis noliegt pašvaldības jurista apgalvojumus, bet vērtēt tos uzmanīgi. Par atsevišķiem šaubīgiem gadījumiem vērts konsultēties LPS un VARAM. **Puse no Latvijas pašvaldību problēmām rodas tāpēc, ka valsts iestādes iedomājas, ka pašvaldības ir tām pakļautas. Tas neatbilst patiesībai!** LPS iesaka arī konsultēties ar citām pašvaldībām, lūdzot dalīties ar viņu pieredzi. Iespējams, ka cita pašvaldība jau iepriekš saskārusies ar identisku vai līdzīgu problēmu un spēs sniegt viedokli vai padomu tālāka rīcībai. Arī savstarpējai sadarbībai ir liela nozīme.

Vai var pajauties uz VARAM juristu vērtējumu?

Lielā mērā var, tomēr dažkārt ieteicams pārbaudīt, sevišķi tad, ja ministrija apstrīd pašvaldības saistošos noteikumus. Ir arī virkne jutīgu jautājumu, kurus

nereti skaidrot apņemas ieinteresētās jomas juristi. Tā, piemēram, likuma normas, kas “dod maizi” KNAB darbiniekiem, viņi nedrīkstētu komentēt, jo atrodas interešu konfliktā. Tāpēc uzmanīgi jāizturas arī pret VARAM juristu vērtējumu, tomēr vairākumā gadījumu tas ir atbilstošs, šie juristi ir zinošāki par jums.

Kam jāiesniedz priekšlikumi par grozījumiem likumos un MK noteikumos?

Neformāli tos var iesniegt jebkuram, kurš prot lobēt. Likums paredz divas formas: iesniegt priekšlikumu kolektīvi kā LPS priekšlikumu, kam ir citāds svars Saeimas komisijā, bet likumā “Par pašvaldībām” ierakstīts arī otrs ceļš, kas ikvienai pašvaldībai dod tiesības iesniegt savu priekšlikumu vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram.

Vai jāpilda zemākas hierarhijas likums, kas ir pret-runā ar augstākas hierarhijas likumu?

Iespējamās divas situācijas. Viena rodas tad, ja pārstāvat varu – valsts vai pašvaldības. Likums jums ir jāpilda. Tomēr gadījumā, ja atklājat pretrunas starp šiem likumiem, jums nekavējoties par to jāinformē augstākstāvošā instance, un pašvaldības deputātam tā ir dome. Tomēr likums būtu jāpilda līdz brīdim, kamēr pretruna novērsta. Citāda situācija rodas, ja pretrunu atklāj kādas jomas speciālists. Privātpersonai var būt izdevīgi pildīt to vispārēja rakstura normatīvo aktu (likumu, MK noteikumus, pašvaldības saistošos noteikumus) starp pretrunīgajiem, kas privātpersonai labvēlīgāks!

Kad jāatturas no balsojuma?

Šim gadījumam atbilst konkrēts pants likumā par interešu konflikta novēršanu, tomēr pirms tam jāatbild uz jautājumu – kas ir radinieks. Tas var būt Civillikuma izpratnē un interešu konflikta novēršanas likuma izpratnē. Abu likumu traktējumā viena un tā pati persona tiktu traktēta atšķirīgi. Otra problēma saistās ar deputāta interesēm. Radinieks var ieņemt kādu posteni, ja viņš ir uzvarējis konkursā. Bez konkursa gan nedrīkstētu. Ja vien tas ir iespējams, tad labāk atturēties no balsojuma. Tomēr gadījumos, kad domes spēku samērs būs 50 pret 50, ir jābalso. Nevienš likums arī neaizliedz balsot. Tas ir interpretācijas jautājums. Konkrēts piemērs no jaunajiem laikiem. Neliela novada domē ievēlēti deviņi deputāti, viens no tiem – skolas direktors. Četri opozicionāri vienmēr balso pret. Budžeta apspriešanā nonāk līdz sadaļai par skolu. Ja viņš atturēsies, skola paliks bez līdzekļiem. Šajā gadījumā direktoram **ir jābalso**, jo to liek darīt veselais saprāts. Šis ir viens no iemesliem, kādēļ senāk bija populāri ētikas kodeksi. Tajā viss bija uzrakstīts un paredzēts, tikai mīkstākā formā. Un ar uzrakstīto varēja droši darboties – viena ētika saka tā, otra citādi, bet, ja vadīsies pēc likuma un nebalsos, tad četrus sasaukuma gadus skola nedabūs neko. Kur vēl dumjāks un primitīvāks likums! Un šādi gadījumi, strādājot pašvaldībā, var gadīties katru dienu.

Vai drīkst balsot par lēmumu, kuram nav finansiāla nodrošinājuma?

Formāli rakstīts, ka to nedrīkst. Atklājot šo nepilnību, jūs drīkstat publiski norādīt uz likuma “Par pašvaldībām” 42. pantu, kurā noliegts pieņemt šādus lēmumus. Līdz ar to formāli var iestāties atbildība (līdz pat kriminālai atbildībai, kaut gan grūti iztēloties šādu situāciju). Tā kā pašlaik balsošana norit personāli, tad, nobalsojot par likumā neatļauto, jūs varētu par to sodīt. Tomēr Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas ir vairāk nekā 20 gadu prakse, kad **Saeima un Ministru kabinets** rāda pretēju piemēru – viņi **bieži pieņem lēmumus, kas nav finansiāli nodrošināti**. Ar sevišķi lielu entuziasmu viņi mēdz uzdot pašvaldībām jaunus uzdevumus bez finansiālā seguma. Tāpēc visticamāk, ka arī jums nekas nebūs, ja pieņemsiet šādu lēmumu, tomēr problēmas radīsies cilvēkiem, kuriem tas būs jāpilda. Un jābūt gatavam, ka šādu lēmumu pieņemšana mazinās uzticību pašvaldībai. Filozofiskā rekomendācija būtu to nedarīt, bet nereti politiķi rīkojas pretēji tai, jo viņiem ir savi argumenti.

Pašvaldību autonomās funkcijas un attīstības plānošana

Ko nozīmē pašvaldību autonomās un tām deleģētās funkcijas?

Autonomajai funkcijai ir divas pazīmes: pirmā – pašvaldībai nav saistoša valsts politika, tā pati nosaka savu politiku; otrā – finansējuma atšķirības. Ja tā minēta likuma “Par pašvaldībām” 15. pantā, tad tā jāfinansē no pašvaldības ieņēmumiem, izņemot likumā paredzētos speciālos gadījumus, piemēram, saistībā ar ceļiem. Kaut arī pašvaldības ceļu būvniecība ir autonomo funkciju skaitā, tomēr tiek paredzēts, ka finansējums nāk no valsts līdzekļiem. Parasti autonomā funkcija ir sasaistīta ar pašvaldības budžetu.

Deleģētā funkcija atšķiras ar to, ka atbildīga par to paliek valdība, pat tajos gadījumos, kad valdība tikai pieskata funkcijas izpildi. Normāli regulēšanas veids ir ar MK noteikumiem, taču teorētiski valdība var arī rakstīt vēstuli ar norādījumiem pašvaldībai (kā juridiskai personai). Jāsaprot, ka gadījumā, kad valdība raksta vēstuli deleģētās funkcijas jomā, kurai ir atbilstošs finansējums, tad vēstulē rakstītais ir jāpilda. Ja uzrakstīts rīkojums, tad, kā liecina prāva starp Aivaru Lembergu un Krišjāni Kariņu tā sauktajā Grinberga lietā, rīkojums nav jāpilda. Tomēr gudra pašvaldība gadījumos, kad saskaras ar ministrijas vai ministra kļūdu, ne vienmēr meklēs kašķi un tiesāsies, labāk uz to korekti norādīt, jo arī ministri mēdz būt gados jauni, nepieredzējuši.

Galvenā atšķirība starp autonomajām un deleģētajām funkcijām meklējama politikas veidošanā – autonomās funkcijas nosaka pati pašvaldība, deleģētās – valsts. Abām kopīgs ir tas, ka likumos rakstītais jāizpilda. Tā kā likumos tiek ietvertas arī daudzas politiskas

normas, nereti sanāk, ka autonomajai funkcijai viss jau ir iepriekš noteikts. Taču tā ir visu pašvaldību kopējā rūpe.

Vai kādam ir tiesības iejaukties pašvaldību autonomo funkciju īstenošanā?

Jā, ir, bet saskaņā ar hartu šīs tiesības formāli ir attiecībā uz likumības ievērošanu, pildot šo funkciju (neatkarīgi no tā, vai tā ir brīvprātīgi izvēlēta vai uzdota), tomēr likumi jāievēro. Tajā pašā laikā te ir pretruna, jo atsevišķos likumos, piemēram, Likumā par Valsts kontroli, paredzēts arī funkcijas lietderības vērtējums. Daudzi ministri gan to neņem vērā. Apskatījušies pašvaldībā notiekošo, viņi sāk izvērtēt kādas funkcijas lietderīgumu. Arī Saeimas deputāti bieži to neņem vērā un pat sāk klasificēt pašvaldības pēc savas sapratnes – gudrajās un talantīgajās, inertajās un pat kaitīgajās. Kopumā pašvaldībai ir tiesības neņemt vērā gadījumus, kad kāds no malas sāk vērtēt tās autonomo funkciju lietderīgumu. Laba vadības kultūra paredz reaģēt uz kritiku, tomēr obligāti pildīt dažādus ieteikumus nevajag. Tomēr gudrāk būtu pamatot savu viedokli, lai kurš arī apšaubītu tā lietderību. Lietderības, efektivitātes un finansiālā nodrošinājuma izvērtējums ir trīs vaļi, uz kuriem balstot lēmumu, var paskaidrot gan kontrolējošām institūcijām, gan vietējiem iedzīvotājiem tās vai citas funkcijas pildīšanu (pilnībā vai daļēji), vai izvēlas sniegt vienu vai otru pakalpojumu, uzbūvēt vai nojaukt kādu objektu, piemēram, skolas saglabāšana pret ceļa remontu vai otrādi.

Vai ir jāizstrādā pašvaldību investīciju plāns un tas jāasaista ar teritorijas attīstības plānu?

Formāli investīciju plāns nav jāizstrādā, ir jāizstrādā budžets. Investīciju plāna izstrāde ir brīvprātīga, tomēr katra pašvaldība zina, kur tuvākajā nākotnē paredzēts investēt budžeta līdzekļus, ko gatavojas remontēt. Labāk šo plānu izstrādāt, nākotnē tas varētu sakrist ar vidēja termiņa budžeta plānu. Daudzu pašvaldību investīciju plāns ir atklāts, sarakstā var iekļaut papildu objektus. Procedūra, kā tiek lemts par labu tai vai citai investīcijai, lielākoties ir caurspīdīga un vairāk vai mazāk atklāta. Lielākās pašvaldībās tas ir ļoti ieteicami, tomēr šo pieredzi vērts pārņemt arī mazākās pašvaldībās. Tad interneta mājaslapā katrs iedzīvotājs var noskaidrot pašvaldības nākotnes plānus. Attīstības plānā ietilpst arī daudzkas ārpus investīcijām, un pagaidām šī kārtība nav jāmaina, lai abi plāni precīzi sakristu. Naudas parasti ir maz, bet vēlmju daudz. Tomēr pašvaldībai varēs pārņemt kāda objekta būvi vai remontu, ja tā nebūs ietverta attīstības plānā.

Kādas ir pašvaldību attīstības iespējas pēckrīzes periodā?

Jārēķinās ar to, ka naudas attīstībai kļūs vēl mazāk. Izņēmuma gadījumā atsevišķām pašvaldībām var izdoties piesaistīt prāvākus līdzekļus no centrālā

budžeta, taču lielākajam vairākumam līdzekļi jāmeklē pašiem. Kā? Pašvaldības nevis iegulda tīrā veidā savus naudas resursus, bet pārējos resursus – tai piederošo īpašumu; tiesības, kuras var izmantot par labu vai sliktu vienam vai otram objektam; iespējas, attīstot infrastruktūru un cilvēkresursus. Sarunās ar privātiem investoriem, apzinoties, ka palīdzēt ar budžeta līdzekļiem nevarēsiet, ieteicams pārrunāt, kādā veidā jūs vēl varat sekmēt viņu darbību. Protams, ne visās pašvaldībās vērsas vienlīdz daudz investoru, dažā gan vērsas daudzi, bet neviens neliekas pieņemams, visi šķiet kaitīgi. Kuru investoru atzīt par derīgu, ir pašvaldības gudrības izpaušme. Skaidrs, ka tuvākajā nākotnē vairāk jādomā par privāto un publisko partnerību, dažādām koncesijām, kā arī par netiešiem sadarbības veidiem. Pilnīgāk jāizmanto tā saucamās valsts atbalsta formas, piemēram, *de minimis* prasības, kad varat kaut kādā veidā kaut ko sponsorēt, nepārkāpjot Eiropas Savienības kritērijus. Skaidrs ir viens – daudz vienkāršāk nodarboties ar attīstību, kad budžetā nauda ir, bet grūtāk, ja tās ir maz, tomēr neiespējami tas nav. Katram, kurš jūsu teritorijā izrāda kādu iniciatīvu, nav mazsvarīgi, ko dara pašvaldība.

Kādos gadījumos pašvaldība var izdot saistošos noteikumus?

Ir visai maz tādu jautājumu, kuros obligāti jāpieņem saistošie noteikumi. Tie ir gadījumi, kad saistošos noteikumus precīzi nosaka valsts likumā un to nepildītājs kļūst likuma pārkāpējs. Tomēr tas ir neliels skaits – mazāk par desmit gadījumu, un nav svarīgi, vai tā ir pašvaldības autonomā funkcija vai tai deleģētie pienākumi, saistošo noteikumu pieņemšana ir obligāta (Pašvaldību likuma 43. pants). Taču pārējos gadījumos **var izdot noteikumus par jebkuru pašvaldības autonomās kompetences jautājumu**. Arī par tām, kuras var traktēt par autonomajām funkcijām, bet kuras pašvaldībai tiek uzdotas citos likumos. Rodas gan strīdīgs jautājums, kā to interpretēt, jo citus likumus izdod formāli, neievērojot Pašvaldību likuma 8. pantu. Trešais gadījums ļauj pašvaldībai izdot saistošos noteikumus par funkcijām, kuras tā izvēlējusies brīvprātīgi. Šis jautājumu loks ir samērā plašs. Tomēr tos iespējams arī apstrīdēt, ja noteikumi nonāk pret runā ar MK noteikumiem, bet pieņemti drīkst ļoti plašā jautājumu spektrā. Ja pašvaldības to pilnā mērā izmantotu, varētu rasties pat simtiem tūkstošu saistošo noteikumu. Par laimi, pašvaldības nemēdz pārāk aizrauties ar regulēšanu. Reizēm saistošos noteikumus nākas pieņemt ne par autonomajām funkcijām, bet tam pamatā parasti ir likuma pilnvarojums. No teiktā izriet, ka ir jābūt atsaucei, uz kādu normatīvo aktu balstās pieņemtie noteikumi. Tomēr administratīvo atbildību nevar noteikt par visiem gadījumiem, to var tikai likumā "Par pašvaldībām" uzskaitītajos gadījumos (43. pants).

Vai ir atšķirība saistošo noteikumu pieņemšanas procedūrās atkarībā no saistošo noteikumu veida?

Nav, saistošos noteikumus pieņem, balsojot domes sēdē. Ir gan atšķirības, kas noteiktas Pašvaldību likumā (63^{l.} pants) attiecībā uz obligāto sabiedrisko apspriešanu, kā arī nolikuma un budžeta spēkā stāšanās kārtību. Publiskā apspriešana jāriko par: pašvaldības administratīvās teritorijas robežas grozīšanu; pašvaldības attīstības programmu un teritorijas plānojumu. Publisko apspriešanu nerīko par pašvaldības budžetu, pašvaldības maksas pakalpojumu, nodokļu un nodevu likmēm, kā arī par pašvaldības amatpersonu iecelšanu amatā un atbrīvošanu no tā. Budžets un grozījumi tajā stājas spēkā nākamajā dienā pēc parakstīšanas, nolikums – pēc publicēšanas, negaidot ministrijas viedokļus.

Kāds ir saistošo noteikumu spēks ārējo normatīvo aktu hierarhijā?

Pašvaldības saistošie noteikumi tāpat kā MK noteikumi pieder pie sekundārās likumdošanas. Latvijas likumos ir noteikta šāda hierarhija: augstākais ir starptautiskais līgums, tam seko nacionālais likums, tad MK noteikumi un beigās pašvaldības saistošie noteikumi. Tomēr konkrētās pašvaldības teritorijā saistošie noteikumi, kamēr tie nav atcelti, jāievēro gan prezidentam, gan ministram.

Kādos gadījumos var pieņemt saistošos noteikumus, ja normatīvie akti neparedz tiešu pilnvarojumu?

Vienmēr, ja tēma ir klasificējama kā autonomā funkcija.

Kā atšķiras politiskie lēmumi no administratīvajiem aktiem?

Jēdziens “politiskie lēmumi” nav īsti formalizēts. Par tiem var uzskatīt dažādus plānošanas dokumentus (attīstības vai rīcības plānus), arī dažādus priekšlikumus un ieteikumus, ko raksta pašvaldība ministram, Valsts prezidentam, LPS. Tie var būt lēmumi, kurus pieņem kā individuālus politiskos lēmumus, piemēram, vai būvēt stadionu vai labiekārtot pansionātu. Atbilde būs politiska tādā nozīmē, ka labas ir abas ieceres, bet politiķi nolems, kurai dot priekšroku.

Ir divu veidu administratīvie akti. Pirmajiem galvenā pazīme ir tā, ka publiskā vara pieņem lēmumu, kas izmaina personas (lielākoties privātpersonas) statusu vai materiālo stāvokli. To var pieņemt gan pēc šīs personas vēlēšanās, gan pēc varas vēlēšanās. Otrie ir vispārēja rakstura administratīvie akti, kas minimāli atšķiras no normatīvajiem aktiem, proti, tos nav pieņēmis Ministru kabinets, bet kāds cits, piemēram, Sabiedrisko pakalpojumu regulators vai Valsts kase. Tas tikai nozīmē, ka strīdīgos gadījumus izskatīs Administratīvā tiesa, nevis Satversmes tiesa.

Politiskie lēmumi lielākoties neattiecas uz konkrēto personu. Administratīvajos lēmumos attieksmei pret visām personām jābūt vienāda, bet politiskajos lēmumos tā var būt dažāda.

Attiecības ar iedzīvotājiem un uzņēmējiem

Cik saistoši ir iedzīvotāju viedokļi, kas izteikti aptaujā?

Aptaujai pēc likuma un jēgas ir konsultatīvs raksturs. Tās mērķis – noskaidrot iedzīvotāju viedokli, idejas, uzskatus. Aptauja nekad nebūs tik reprezentatīva kā referendums vai vēlēšanas, tādēļ pat gadījumā, ja aptaujā 90 procentu no respondentiem teikuši “jā”, bet desmit procentu – “nē”, tas nav uzskatāms par pietiekamu pamatu, lai pašvaldība obligāti ievērotu šo viedokli. Pēc savas jēgas un sūtības pašvaldības deputāti īsteno pārstāvniecības demokrātiju, tikai viņiem periodos starp vēlēšanām ir tiesības darboties visas sabiedrības vārdā. Turpretim aptaujā katra persona pauž tikai savu viedokli. Formāli nav pamatoti iebilst pret pašvaldību, kas rīkojas pretēji iedzīvotāju aptaujas iznākumam. Taču labas pārvaldības prakse, ētika un politiskā gudrība prasa katru šādu gadījumu rūpīgi izskaidrot iedzīvotājiem, pretim liekot savus argumentus – kāpēc lēmums šķietami ir pretrunā ar iedzīvotāju pausto gribu, kurai iedzīvotāju daļai tas nāks par labu (sk. atbildi uz jautājumu – ko nozīmē pašvaldību autonomās un tām deleģētās funkcijas). Ja to neizdara, pašvaldība zāgē zaru, uz kura pati sēž. Pat tad, ja formāli deputātiem ir taisnība, šādi gadījumi sola potenciālus draudus izgāzties nākamajās vēlēšanās.

Vai jāsadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām?

Sadarboties vai ne ir katras pašvaldības izvēle, izņemot gadījumus, kad to paredz likums. Likumā noteiktie obligātie pienākumi ir nelieli, piemēram, pašvaldībā dzīvo lielāka cittauniešu kopiena, kas pieprasa izveidot speciālu komiteju, kura konsultētu domi. Tomēr nav jāsadarbojas ar katru organizāciju vai biedrību, kas piesakās pašvaldībā, jo tādu, kuri vēlas saņemt telpas, naudu un citus atvieglojumus, ir ļoti daudz. Gudras pašvaldības parasti veido sadarbību uz abpusēji izdevīgiem principiem. NVO zināmā mērā pilda kādu no pašvaldības funkcijām, ko tā līdzekļu trūkuma vai citu iemeslu dēļ nevar vai nespēj uzņemt. Bieži NVO dara, pašvaldībasprāt, iedzīvotājiem izdevīgas lietas, kas uzlabo vietējo ļaužu dzīvi. Visos šajos gadījumos gudra pašvaldība meklēs iespējas un formu, kā atbalstīt šādu veidojumu. Līdzšinējā prakse liecina, ka dialogs starp pašvaldībām un NVO Latvijā risinās sekmīgi. Reti nākas sastapt organizāciju, kas sūrojas par to, ka pašvaldība to neatbalsta. Tiesa gan, Latvijā bijuši gadījumi, kad izveidota organizācija, lai gāztu pašvaldību; tā, protams, uzskatīs, ka nesaņem pienācīgu atbalstu. Taču arī ar tādām “gāzējorganizācijām” jācenšas veidot dialogu.

Vai deputātam jāorganizē iedzīvotāju pieņemšanas?

Formāli likums to paredz. Dzīvē mēdz būt, ka pieņemšana gan tiek organizēta, bet apmeklētāji nenāk. Sēdēt pa tukšo nav mērķtiecīgi, tomēr domes mājaslapā

jābūt publiskotai informācijai, kādā veidā pie jums var tikt iedzīvotājs, kurš to vēlas. Populāri deputāti var cerēt uz apmeklētājiem, viņi var noteikt oficiālu pieņemšanas laiku. Jebkurā gadījumā deputātam varēs pārņemt to, ja viņš atteiksies tikt ar iedzīvotājiem.

Vai dot vārdu skatītājiem pastāvīgās komitejas sēdēs?

Likums to neparedz, tāpēc kādam sevišķi destruktīvam apmeklētājam varat nedot vārdu, tomēr gudrs komitejas vadītājs, kurš domā par savu tēlu, uzticības un popularitātes vairošanu un arī par lēmumu kvalitāti utt., ātri iepazīs tos, kuru teiktajā ir vērts ieklausīties. Ja skatītājs vairākas reizes jau sniedzis konstruktīvus priekšlikumus, labāk dot viņam vārdu arī nākamreiz.

Vai visi interesenti jāielaiž pastāvīgās komitejas sēdēs?

Juridiski vērtējot, jā. Latvijas neatkarības divdesmit gadu līdzšinējā praksē šā iemesla dēļ problēmas nav gadījušās, tomēr teorētiski varam iztēloties situāciju, kad pašvaldībā nobriest konflikts un sēžu zāles telpa kļūst par šauru visiem interesentiem. Tāds nu ir deputāta liktenis, ka šajā gadījumā viņam ieteicams parūpēties par plašākām telpām, kur vietas pietiktu visiem. Izraidīt drīkstētu vienīgi tos, kas traucē kārtību ar skaļu uzvedību.

Jāsaka, ka varētu būt arī izņēmumi, kad visa vai daļa no komitejas sēdes tiek noteikta kā slēgta sēde, lai izskatītu ierobežotas pieejamības jautājumus, sensitīvus jautājumus, kad jāsargā privātums un to nosaka likums, piemēram, jautājums satur personas datus vai var aizskart bērnu intereses.

Vai vajag tikt ar interešu grupu pārstāvjiem pirms lēmumprojektu skatīšanas pastāvīgajās komitejās un domē?

No labās prakses izriet atbilde – jā! Ieinteresēto personu viedokļa pārzināšana ļauj pieņemt līdzsvarotākus lēmumus. Vienlaikus Latvijā nerimst diskusijas par to, ka reizi par visām reizēm vajadzētu neregulēt lobēšanu. Taču virzītajos priekšlikumos pagaidām ir gan saprātīgā daļa, gan nevajadzīgais un liekais. Pie vērtīgā jāpieskaita priekšlikums, ka deputātam būtu atklāti jāreģistrē cilvēki, ar kuriem viņš ticis kāda likuma tapšanas gaitā. Tad nākotnē nevienam nebūtu tiesību pārņemt deputāta korumpēšanas lēmuma sagatavošanas procesā. Valsts līdzšinējā praksē tikšanās ar interešu grupu pārstāvjiem nodarījusi vairāk labuma nekā ļaunuma.

Vai vajag interešu grupu pārstāvjus uzaicināt uz komiteju sēdēm?

Gudras vadības jautājums. Pienākuma uzaicināt nav, taču dažkārt pierādīts, ka apmeklētāji no malas var aizstāt ekspertus, tāpēc lietderīgi uz klausīt viņu viedokļus. Tā, piemēram, lemjot par meža stāvokli, der uzaicināt ne tikai tos, kas mežus pārrauga, bet arī tos, kas ikdienā dzīvo vai strādā mežā.

Vai pašvaldība drīkst pastāvīgi sniegt pozitīvu informāciju par savu darbu?

Kaut arī masu mediji, privātu interešu vadīti, nereti apgalvo pretējo, pašvaldībai ir pienākums sekot tam, lai regulāri sniegtu arī pozitīvu informāciju par paveikto. Tauta deputātus ievēl, maksā viņiem noteiktu algu, lai deputāti radītu lēmumus un pakalpojumus saviem iedzīvotājiem. Ja informācija par veikumu nenonāk līdz iedzīvotājiem, tas nozīmē, ka nākamreiz iedzīvotājs pieņems lēmumu sagrozītas vai maldīgas informācijas ietekmē, jo konkurences apstākļos prese cenšas lasītājus pievilināt ar skandāliem, kļūdām un nepaveikto, arī pašvaldību darba atspoguļojumā. **Ja šis pozitīvo sasniegumu vakuums turpināsies, katru reizi iedzīvotāji ievēlēs arvien sliktāku deputātu sastāvu.** Vienlaikus rodas jautājums par to, vai pašvaldība drīkst ietekmēt neatkarīgos medijus, cenšoties piespiest tos publicēt savas pašvaldības domas. Tā ir sodāma rīcība. Šajā jautājumā turpinās asa diskusija. Valsts iestādes mēģina sodīt pašvaldības par to, ka pozitīvo informāciju par savu darbu tās cenšas izplatīt pēc iespējas lētāk. Ir skaidrs, ka informācija par pašvaldības un tās iestāžu un institūciju paveikto ir jāpublisko, tomēr, kur un kādā veidā to darīt (savā informatīvajā izdevumā, oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis", reģionālajā presē), ir pašvaldības izvēle. Arī šo izvēli izdarot, ir jāveic lietderības, efektivitātes un finansiālais izvērtējums.

Viens ar/par/pret visiem

Kam ir tiesības pārstāvēt visu pašvaldību viedokli?

Šādas tiesības pagaidām ir tikai vienai organizācijai – Latvijas Pašvaldību savienībai. Tas balstās uz ierakstu likumā "Par pašvaldībām", ka pārstāvēt visu vietējo varu viedokli var tikai tā organizācija, kurā ir vairāk nekā puse no visu veidu pašvaldībām. Šis tiesības tika iegūtas pēc Vislatvijas pašvaldību sapulces 1994. gadā – visu vārdā joprojām var runāt tikai LPS. Cits jautājums, ka Pašvaldību savienība cenšas dokumentus virzīt tā, lai arī mazākuma intereses taptu zināmas, protams, nepasludinot to par kopējo viedokli.

Kā viena pašvaldība var ietekmēt visu pašvaldību viedokli?

Noteikti vairāk, nekā viens iedzīvotājs spēj ietekmēt visu Latvijas vai atsevišķas pašvaldības iedzīvotāju viedokli, jo pašvaldības ir tikai 119. Ietekmēt var pārliecinot! Praktiski tas nozīmē – aktīvi darboties LPS komitejās, aktīvi uzstāties Domes sēdēs, paust savu viedokli masu medijos. Nozīme ir arī aktīvai darbībai partijā, no kuras tikāt ievēlēts, – vēlams gūt atbalstu savai idejai arī partijas biedru vidū. Netieši, ietekmējot visas valsts viedokli, jūs ietekmēsiet arī citu pašvaldību viedokli.

Kā atsevišķs deputāts var ietekmēt visu pašvaldību viedokli?

Divējādi. Viņš var klusītēm apstaiģāt savus draugus un paziņas, bet var arī mērķtiecīgi uzstāties atklātās diskusijās. Abi veidi ir labi, katrs savā ziņā.

Kam jāaizstāv atsevišķas pašvaldības intereses?

Korekti būtu to darīt pašai pašvaldībai, visbiežāk to dara domes priekšsēdētājs. Tomēr iespējami arī citi risinājumi – var pieņemt domes lēmumu, sasaukt iedzīvotāju sapulci. Par atsevišķas pašvaldības interesēm formāli ir jāinformē atbildīgais ministrs, var par to ziņot arī LPS. Savienība cenšas rīkoties korekti – tajos gadījumos, kad kāds resurss tiek dalīts starp daudzām pašvaldībām, LPS nenostājas kādas vienas pašvaldības pusē. Turpretim gadījumos, kad tiek dalīti valsts resursi un savienībai ir zināmas konkrētas pašvaldības specifiskas intereses, LPS parasti par to informē valdības pārstāvjus. Pašvaldību savienība nekādā ziņā neformulē šo uzskatu kā pašvaldību kopējo viedokli, bet ieinteresētajai pašvaldībai cenšas palīdzēt visādos veidos ar informāciju. Ja pašvaldības pārstāvji piedalās konkrētā “saietā”, LPS sniedz tai papildu atbalstu. Gadījumos, kad lemšana notiek bez konkrētās pašvaldības pārstāvju klātbūtnes, tās intereses aizstāv LPS. Tomēr lielos vilcienos tā ir un paliek pašas pašvaldības kompetence.

Kāds juridiskais statuss ir prokurora viedoklim?

Tam ir eksperta viedokļa statuss. Prokuroram gan ir dažas likumā noteiktas prokurora funkcijas, tomēr, paužot viedokli par “kaut ko”, formāli viņa viedoklis ir pielīdzināms jebkura cita eksperta viedoklim un nav vērtējams augstāk par citiem. Gadījumā, kad situāciju komentē, piemēram, Juridiskās fakultātes dekāns un prokurors, abi viedokļi ir līdzvērtīgi.

Kāds juridiskais statuss ir KNAB viedoklim?

KNAB (līdzīgi arī Valsts kontrolei) nereti mēdz prasīt likuma skaidrojumu. Viņi to var darīt, tomēr likuma traktējumā šim viedoklim nav valstiska juridiskā statusa, tas ir tikai eksperta viedoklis. Pārsteidz gadījumi, kad kāds no KNAB darbiniekiem publiski uzsver, ka “mūsu iestādei ir šāds viedoklis”. Tomēr teikto ir vērts lasīt un klausīties ļoti uzmanīgi, lai apjaustu viņu gaidāmo rīcību. Gandrīz visi jautājumi, par kuriem izsakās KNAB, ir jutīgi un bieži vien arī dažādi traktējami. Tas nav pārsteidzoši. Ja diskusijā piedalīsies desmit juristu, bieži vien sešiem no viņiem būs viens, bet pārējiem četriem – cits viedoklis. Katra pašvaldība darbojas savā vidē. Ja nepiekrītāt KNAB viedoklim, jāmēģina rīkoties plašāk – jārosina diskusija Pašvaldību savienībā, jārisina problēma Saeimas frakcijās un citur, lai tā nepaliktu tikai atsevišķas pašvaldības cīņa.

Kāds juridiskais statuss ir Valsts kontroles viedoklim?

Valsts kontrole veic konkrētas kontroles darbības, kā arī pauž viedokli par atklāto. Reizēm Valsts kontroles materiālus izmanto kriminālprocesa ierosināšanai, taču formāli šim viedoklim, ja to iesniedz kādā iestādē, statuss ir tieši tāds pats kā jebkuras personas iesniegumam. Kriminālprocesu var ierosināt gan Valsts kontrole, gan katrs no mums. Rezultāts būs atkarīgs no tā, cik labi vai slikti iesniegums sagatavots. Valsts kontrole, izskatot, piemēram, pašvaldības finanšu atskaiti, izteikusi aizrādījumu ar piezīmēm. Tām ir un paliek piezīmju statuss, kas norāda, ka ir šāds viedoklis. Pašvaldībai uz šādām piezīmēm vajadzētu reaģēt divējādi (nereagēt tā nedrīkst!): rakstīt vēstuli, konkrēti norādot, kāpēc tā nepiekrīt piezīmēm, vai arī izlabot Valsts kontroles aizrādītās nepilnības. Gatavojot nākamo publisko pārskatu, vēlams tajā iekļaut arī šīs situācijas izklāstu.

Kā lobēt pašvaldības intereses valdībā?

Tas ir garāks stāsts, tomēr jāizšķir divas situācijas. Kad pašvaldības intereses sakrīt ar kopējām interesēm, visizdevīgāk izmantot LPS struktūras vai pašiem iet un uzstāties LPS vārdā; turpretim gadījumos, kad pašvaldības konkurē savā starpā, piemēram, resursu sadalē un jūs vēlaties iegūt labumu pirms kaimiņu pašvaldības, tad pašiem jālobē jebkurā likumā atļautā veidā – vērsties ministrijās, uzstāties presē, cildinot sevi kā labāko iespējamo kandidātu resursu saņemšanai utt.

Kā lobēt pašvaldības intereses Saeimā?

Līdzīgi kā valdībā, tikai kontaktpersonas jāmeklē deputātu frakcijās vai Saeimas komisijās. Loģiski, ka no partijām ievēlētie deputāti vispirms vērsīsies savā frakcijā, un var sagaidīt, ka Saeimas deputāti atbalstīs savējos. Uz komisijas sēdi var iet gan individuāli, gan kopā ar LPS pārstāvi. Prakse liecina, ka individuālu apmeklētāju pirmajā reizē noteikti uzklausīs, bet vai tam būs tālejošākas sekas, grūti paredzēt. Iespējams, ka, kopā ar LPS paužot šo viedokli kā kopīgu uzskatu, iespēju panākt pozitīvu risinājumu būs vairāk.

Kā lobēt pašvaldības intereses nozaru ministrijās?

Princips līdzīgs tam kā lobējot valdībā – visos likumā atļautos veidos. Pagaidām, pirms nav ieviests lobētāju reģistrs, jums sava vizīte vai rīcība speciāli nav jāreģistrē. Zvaniet, rakstiet, runājiet – pārlieciniet! Bieži vien veiksmīgi savu ierosinājumu var pamatot ar kādu teoriju un iestāstīt, ka to vislabāk ieviest būtu tieši jūsu pašvaldībā.

Kāpēc būtu jāatturas no pašvaldību uzņēmumu sadalīšanas mazākās vienībās?

Pats jautājums balstās uz pieņēmumu, ka lielākas vienības ir izdevīgākas. Ne vienmēr tas ir tā. Nekāda vadības zinātne neapstiprina ideju, ka lielākas saimnieciskās vienības ir labākas par vidējām, bet vidējās – par mazajām. Visas teorijas pierāda tikai to, ka viss

atkarīgs no apstākļiem, un parasti laba kombinācija izveidojas no noteikta skaita lielu, vidēju un mazu uzņēmumu. Tāpēc uzreiz nevajadzētu teikt, ka tos nevajag sadalīt. Taču, runājot par pašvaldības uzņēmumiem nelielos novados, pašlaik ir tendence gūt zināmus labumus no cilvēkresursu ekonomijas. Ciktāl iespējams gūt labumu no šīs ekonomijas un pārvaldīšanas no viena centra, kādu brīdi liela saimnieciskā struktūra var likties izdevīgāka. Tomēr vajadzētu atturēties no pārliecības, ka viena slimnīca vai skola ar trim filiālēm noteikti ir labāka par četrām slimnīcām vai skolām. Ja atrodat talantīgus direktorus visās četrās skolās, iespējams, ka, savstarpēji konkurējot, viņu vadībā skolas gūs ļoti labus panākumus. Tomēr jāatzīst, ka pašlaik valstī valdošā ir koncentrācijas tendence. Lai arī kāds lēmums tiek pieņemts, tā pamatā vienmēr jābūt lietderības, efektivitātes un finansiālo ieguvumu izvērtējumam. Redzot šā izvērtējuma rezultātus, tad arī pieņemams lēmums.

Nepieciešamība veikt izvērtējumu, pirms tiek atļauti esošie darbinieki un pieņemti jauni pēc principa “mans labs paziņa”.

Jautājums nav risināms viennozīmīgi. Darba likumdošana un pašvaldību likumdošana atbalsta pašreizējo darbinieku garantijas, tomēr elastība valsts pārvaldē un pašvaldībā esošo speciālistu nomainā nav pārāk liela, tāpēc noteiktā laikposmā apmaiņai ir jānotiek. Pats par sevi fakts, ka, mainoties politiskajai vadībai, kāda daļa darbinieku nomainās, ir pareizs process neatkarīgi no likumos rakstītā. Uzsākot darbu, vispirms jānoskaidro, vai izpildvara ir vienos uzskatos par galvenajiem attīstības mērķiem un virzieniem ar politisko vadību. Aplami sagaidīt sekmīgu darbību, ja pašvaldības vadītājam un izpilddirektoram ir diametrāli pretēji uzskati. Tad katrā iespējamā gadījumā izpilddirektors vārdos gan piekritīs vadītāja norādēm, bet īstenībā būs jūtama pretdarbība, un būs jādomā, kā likumā noteiktā veidā, ievērojot arī bijušā darbinieka sociālās garantijas, tikt no viņa vajā. Diemžēl tiesu sistēma ir visai tendencioza un strīdu gadījumos nereti nostājas atļautā darbinieka pusē. Vienīgais ieteikums – kopā ar juristu pasēdēt pie rīkojuma trīsreiz ilgāk. No otras puses, nav vēlams speciāli organizēt darbiniekam materiālas vai cita veida nepatīkšanas, “piesieties” viņam, izplatīt melīgus paziņojumus. Šis ir pats sliktākais veids, kā atļaut darbinieku. Korektāk būtu atklātā sarunā izklāstīt potenciāli atļaujamajam darbiniekam uzskatu atšķirības un mēģināt vienoties.

Savu un savu paziņu uzņēmumu lobēšanas risks pakalpojumu sniegšanā.

Minēto vārdu salikumu par šādiem uzņēmumiem regulē attiecīgas likuma normas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Kriminālkodeksā. Ja kodeksa normas nepārkāpjat, tomēr kaut kādā mērā ietekme ir jūtama veidos, kas nav aizliegti, visdrīzāk var iestāties politiskā atbildība – faktu atklātībai nodos žurnālisti, tomēr īpašas sankcijas nesešos. Zināms vilinājums būt

savtīgam ir cilvēka dabā. Zinātnieki, analizējot politiķu uzvedību visā pasaulē, apgalvo, ka ir normāli rīkoties arī personiskajās interesēs; tikai šizofrēnijas slimniekam raksturīga personības dališanās. Politika māksla ir, par spīti visam, tomēr būt pietiekami altruistiskam sabiedrības acīs, lai neveidotos priekšstats, ka viņš no rīta līdz vakaram domā tikai par personiskajām interesēm, bet īpaši nosodīt cilvēku par to, ka viņam ir savs business, ka viņš vēlas normāli rūpēties par savu ģimeni, nevajadzētu. Lobēšana drīzāk ir morāles nekā likumdošanas jautājums. Turklāt – lobējot jāievēro interešu konfliktu novēršanai domātie aizliegumi.

Kā jāsaprot likuma “Par pašvaldībām” 38. panta pirmās daļas ceturtais punkts, kurā uzskaitīti amati, kurus deputāts nedrīkst ieņemt papildus likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem amatu savienošanas ierobežojumiem?

Visus šos amatus var ieņemt līdz ievēlēšanai, pēc tam pašam jāizšķiras. Visos uzskaitītajos gadījumos dome nav tiesīga jums atļaut ieņemt kādu no minētajiem amatiem. Dome gan var atļaut vienlaikus būt pedagogam vai ārstam. Gribētu gan piebilst, ka **nevienu no minētajiem VARAM rosinātajiem priekšlikumiem Pašvaldību savienība neatbalstīja**, tomēr saprotamas bija neērtības, kas dažos gadījumos varēja rasties. Lielā mērā šie grozījumi radās pašvaldību dzīvē reāli sastopamu situāciju dēļ, ko vietējā vara pati nespēja atrisināt. Nācās pieņemt aizliegumus, kas diemžēl kopumā pasliktina pašvaldību demokrātiju un kvalitāti.

Vai domes priekšsēdētāja vietnieks attīstības, izglītības un kultūras jautājumos var vienlaicīgi ieņemt šīs pašas pašvaldības izglītības pārvaldes vadītāja amatu? Vai var šos amatus apvienot un pildīt vienu – būt domes priekšsēdētāja vietnieks attīstības, izglītības un kultūras jautājumos?

Parasti lielākajā daļā pašvaldību priekšsēdētāja vietnieks nav vietnieks kādos speciālos jautājumos, bet ir tikai vietnieks. Kompetenču sadale rodas tad, ja ieeļ vairākus vietniekus. Vietnieks pilda priekšsēdētāja funkcijas tikai viņa prombūtnē. Sfēru papildu dalījums liecina, ka, priekšsēdētājam esot, teiksim, ārzemēs, viens vietnieks vadītāja vārdā atbildēs par vienu pašvaldības darbības jomu, bet otrs – par pārējo. Taču šiem vietniekiem, ja viņi sāk strādāt kā atbrīvotie vietnieki, parasti uztic vēl kādus uzdevumus. Priekšsēdētājs lielākoties ir uz vietas pašvaldībā, tāpēc nav jēgas turēt vietniekus bez darba. Šādās pašvaldībās bieži tiek sadalītas kompetences starp izpildvaru un vietniekiem, to aprakstot iekšējos dokumentos. Pārvaldes vadītājs apvienot gan var, bet šajos gadījumos ir jāizvēlas, par kuru darbu saņemt algu. Loģisks variants būtu saņemt pārvaldes vadītāja algu, vienlaikus pildot arī priekšsēdētāja vietnieka funkcijas bez atalgojuma, kad priekšsēdētāja nav uz vietas. Otrs risinājums – ieņemt priekšnieka vietnieka amatu, atsakoties no pārvaldes vadītāja algas.

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBA

Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) ir biedrība, kas pēc brīvprātības principiem apvieno Latvijas novadu un republikas pilsētu pašvaldības.

Latvijas Pašvaldību savienība dibināta 1991. gada 15. decembrī un 2016. gada decembrī atskatījās uz 25 darbības gadiem.

(Plašāku informāciju, kā arī biedrības statūtus meklējiet LPS interneta vietnē: www.lps.lv!)

LPS vēstures nozīmīgākie notikumi

1991. gada 14. un 15. decembris

- **Latvijas Pašvaldību savienības dibināšanas kongresā** Jūrmalā pieņemta rezolūcija par LPS dibināšanu un ievēlēts priekšsēdētājs – Jelgavas pilsētas pašvaldības priekšsēdētājs **Jānis Bunkšs**, pieņemti pagaidu statūti un izveidota pagaidu valde, kam uzdots 1992. gadā sasaukt LPS 1. kongresu.

1992. gads

- 30. maijā Rīgā notika **LPS 1. kongress**, kas apstiprināja LPS statūtus, ievēlēja LPS Valdi un par LPS priekšsēdi ievēlēja Jelgavas pašvaldības priekšsēdētāju **Jāni Bunkšu**.

1993. gads

- LPS Dome septembra sēdē par LPS priekšsēdi ievēlēts Liepājas pilsētas pašvaldības priekšsēdētāja vietnieks **Andris Jaunsleinis**.

1994. gads

- 25. februārī Rīgā, Kongresu namā, LPS sasauca **Vislatvijas pašvaldību sapulci**, kurā Latvijas Pašvaldību savienību pilnvaroja pārstāvēt visas pašvaldības sarunās ar Saeimu un valdību.

- Aprīlī LPS priekšsēdis Andris Jaunsleinis un Ministru prezidenta biedrs Māris Gailis parakstīja pirmo **Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības sarunu protokolu**, kurā bija iekļauti galvenokārt pašvaldību budžeta jautājumi.

- 24. maijā Saeima pieņēma **likumu "Par pašvaldībām"**, kurā Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas tika reglamentētas ar likumu. Sāka darboties **LPS un MK sarunu sistēma**, un katru gadu pirms budžeta likumprojekta iesniegšanas Saeimā Ministru prezidents un LPS priekšsēdis paraksta Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības

vienošanās un domstarpību protokolu.

- 9. un 10. septembrī Jūrmalā notika **LPS 4. kongress**. Revīzijas komisija ziņoja, ka LPS iestājušās no katra pašvaldību veida vismaz 50% pašvaldību. Tas nozīmēja, ka **LPS ir tiesīga pārstāvēt visas Latvijas pašvaldības sarunās ar Saeimu un valdību**, kā arī citās situācijās, izsakot pašvaldību viedokli.

1995. gads

- **Latvijas pašvaldību delegācija**, ko izveidoja LPS un apstiprināja Ministru kabinets, rudenī sāka darboties **Eiropas Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresā**.

1996. gads

- 22. februārī Saeima pieņēma **likumu "Par pievienošanās 1986. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartai"**.

1997. gads

- Nodibināta **Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācija (LPIA)**.

2001. gads

- 1. martā Saeima pieņēma likumu par mājas Rīgā, Mazajā Pils ielā 1, nodošanu Latvijas Pašvaldību savienības īpašumā.

- Nodibināta **Latvijas Lielo pilsētu asociācija (LLPA)**.

2003. gads

- Martā LPS Dome apstiprināja **Latvijas pašvaldību delegācijas Eiropas Savienības (ES) Reģionu komitejā** izveidošanas procedūru, kā arī apstiprināja tās sastāvu. Līdz Latvijas iestājam ES delegācijas locekļiem bija novērotāju statuss.

2004. gads

- Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā **Latvijas pārstāvjiem Reģionu komitejā** ir **pastāvīgo locekļu** statuss.

- Nodibināta **Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība (LPPA)**.

2005. gads

- 27. maijā Jūrmalā notika LPS 15. kongress, kurā pirmo reizi tika rosināts Saeimai un valdībai **samazināt likumu un Ministru kabineta noteikumu skaitu** un arī tajos regulējamo jautājumu loku – vienkāršot

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

likumu piemērošanas procedūras, īpaši attiecībā uz ES fondu pieejamību pašvaldībām; vienkāršot publisko pārvaldi, neieviešot uz vienu darītāju desmit kontrolētājus; saprātīgi minimizēt pašvaldības saistošo noteikumu skaitu, izmantojot pēc iespējas vispārīgākus formulējumus un palielinot amatpersonu un koleģiālo lēmēju pilnvaras.

2007. gads

- Nodibināta **Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība (LPSAIA)**.

2009. gads

- Uz ekonomiskās krīzes fona notikusi **administratīvi teritoriālā reforma**, kuras rezultātā Latvijā izveidoti 109 novadi un deviņas republikas pilsētas.
- Izveidota **Latvijas Novadu pašvaldību apvienība**.

2011. gads

- 3. janvārī darbu uzsāka jaunizveidotā Mērsraga novada pašvaldība – Latvijā nu ir **119 pašvaldības**.

2012. gads

- Pēc vairāku gadu pārtraukuma pašvaldību pārstāvji 28. jūlijā pulcējās Carnikavā uz **Latvijas pašvaldību darbinieku sporta dienu**.
- Nodibināta **Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība (LPSDVA)**.
- Izveidota **Sēlijas novadu apvienība**, kuras sastāvā ir Aknīstes, Ilūkstes, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Neretas, Salas un Viesītes novada pašvaldības.

2014. gads

- Pirmo reizi netika parakstīts LPS un MK vienošanās un domstarpību protokols par nākamā gada valsts budžetu.
- Nodibināta LPS struktūrvienība “**Sabiedrība ar dvēseli – Latvija**” (SDL).

2015. gads

- Nodibināta **Reģionālo attīstības centru apvienība (RACA)**.
- Nodibināta **Pierīgas pašvaldību apvienība**.

LPS ŠODIENA

Latvijas Pašvaldību savienības mājvieta ir **Rīgā, Mazajā Pils ielā 1**.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 96. pantu Latvijas Pašvaldību savienība ir tiesīga pārstāvēt pašvaldības to sarunās ar Ministru kabinetu, jo

- no valstī esošajām 110 novadu pašvaldībām

- LPS iestājušās 109;
- no deviņām republikas pilsētu pašvaldībām LPS iestājušās deviņas.

Latvijas Pašvaldību savienība ir vienīgā šāda līmeņa pašvaldību organizācija Latvijā.

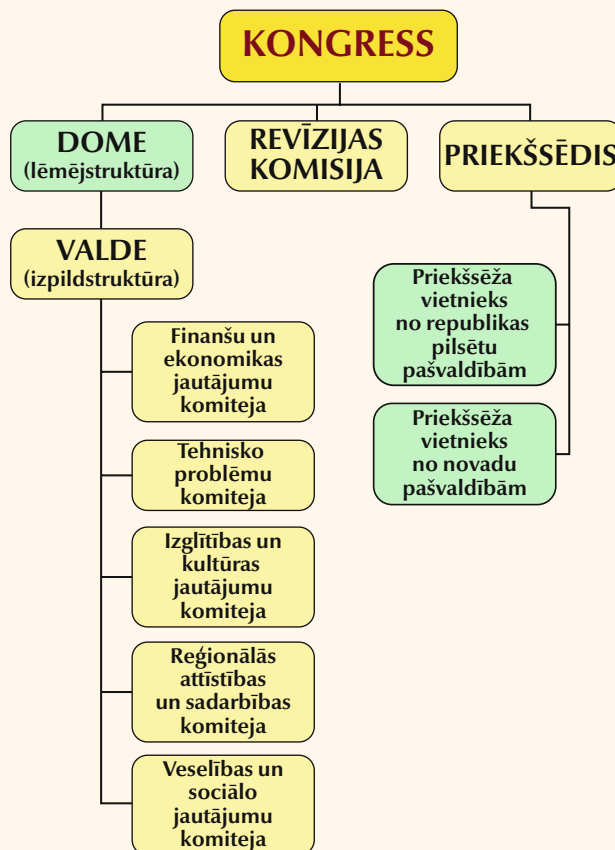
LPS galvenie mērķi:

- pašvaldību politikas veidošana Latvijā;
- pašvaldību kopīgo problēmu risināšana;
- pašvaldību interešu aizstāvēšana.

LPS uzdevumi:

- pārstāvēt LPS un tās dalībnieku intereses un aizstāvēt to tiesības valsts varas un pārvaldes institūcijās;
- izstrādāt LPS viedokli Latvijas pašvaldību politikā atbilstoši pašvaldību, to apvienību un savienību priekšlikumiem;
- sekmēt sadarbību starp Latvijas pašvaldībām un to apvienībām un savienībām;
- nodrošināt pašvaldības ar tām nepieciešamo informāciju un pakalpojumiem;
- organizēt deputātu un pašvaldību darbinieku apmācību;
- veicināt pašvaldību darbinieku sociālo aizsardzību;
- veicināt uzņēmumu veidošanu pašvaldību kopīgo interesējošo jautājumu risināšanai;
- veicināt sadarbību ar pašvaldībām un to organizācijām ārzemēs;
- pārstāvēt biedrības un tās biedru intereses

LPS politiskā struktūra

Eiropas Savienības, Eiropas Padomes un citās starptautiskās pašvaldību intereses pārstāvošās institūcijās;

- organizēt pašvaldību informācijas apstrādes sistēmas izveidošanu pēc vienotiem principiem.

LPS dalībnieki

- Par LPS dalībnieku var būt novadu un republikas pilsētu pašvaldības.
- Pašvaldība par LPS dalībnieku kļūst ar to brīdi, kad tās domes lēmums par iestāšanos ir reģistrēts LPS Valdē.
- Šobrīd Latvijas Pašvaldību savienībā ir **118 biedri** – 109 novadu pašvaldības un deviņas republikas pilsētu pašvaldības.

LPS kongress

- LPS augstākais lēmējs ir sapulce – kongress, kas notiek ne retāk kā vienu reizi gadā.
- Kongress ir tiesīgs lemt, ja tajā pārstāvēta vairāk nekā puse LPS dalībnieku.
- Kongresa lēmumus pieņem ar klātesošo delegātu balsu vairākumu.
- Līdz šim notikuši jau 27 kongresi.

LPS Dome

- Kongresu starplaikos LPS darbu vada Dome.
- Domes sastāvā ietilpst LPS priekšsēdis un pašvaldību domju priekšsēdētāji, kā arī seši Rīgas pilsētas domes ievēlēti pārstāvji no Rīgas pilsētas domes deputātiem.
- Domes sēdes notiek ne retāk kā vienu reizi ceturksnī.
- Dome ir tiesīga lemt, ja sēdē piedalās vairāk nekā puse no Domes locekļiem; lēmumus pieņem ar klātesošo balsu vairākumu.

LPS Valde

LPS Valde vada Pašvaldību savienības darbu Domes starplaikos.

- Valdē tiek ievēlēti: LPS priekšsēdis, viņa vietnieki, visu komiteju priekšsēdētāji un Domes locekļi, kas pārstāv visu veidu pašvaldības.
- Valde pilnvaro atsevišķus Valdes locekļus, pastāvīgo komiteju vadītājus, kā arī atsevišķa likumprojekta vai normatīvā akta izstrādātājus pārstāvēt LPS un paust viedokli konkrētajā jautājumā LR Saeimā, Ministru kabinetā un citās valsts pārvaldes institūcijās, kā arī starptautiskās organizācijās.

Revīzijas komisija

- Revīzijas komisiju ievēl piecu cilvēku sastāvā, un tā strādā pēc kongresā apstiprinātā nolikuma.
- Revīzijas komisija kontrolē LPS Domes, Valdes un administrācijas finansiālo darbību, LPS kongresa, Domes un Valdes lēmumu izpildi un LPS statūtu

ievērošanu.

- Revīzijas komisija sniedz atskaiti kongresam.

Komitejas

LPS darbojas piecas komitejas:

- Finanšu un ekonomikas jautājumu komiteja;
- Tehnisko problēmu komiteja;
- Reģionālās attīstības un sadarbības komiteja;
- Veselības un sociālo jautājumu komiteja;
- Izglītības un kultūras jautājumu komiteja.

LPS darbojas arī trīs apakškomitejas:

- Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomiteja;
- Informātikas jautājumu apakškomiteja;
- Sporta jautājumu apakškomiteja.

LPS dalībnieku apvienības un savienības

- Latvijas Novadu apvienība;
- Latvijas Lielo pilsētu asociācija;
- Reģionālo attīstības centru apvienība;
- Pierīgas pašvaldību apvienība;
- Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība;
- Sēlijas novadu apvienība;
- Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācija;
- Latvijas Pašvaldību jaunatnes lietu apvienība;
- Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija;
- Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība;
- Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība;
- “Sabiedrība ar dvēseli – Latvija”.

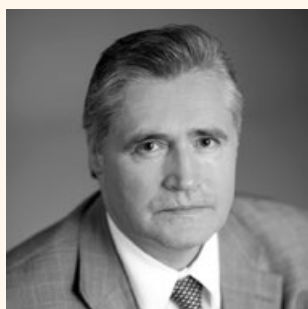
LPS administrācija

LPS administrācija darbojas pēc LPS Domes apstiprinātā nolikuma. Administrācijas struktūru, štatus un darba algas fondu apstiprina LPS Dome.

Administrācijas uzdevumi:

- aizstāvēt pašvaldību intereses valsts varas un pārvaldes institūcijās;
- organizēt atzinumu sagatavošanu valdības izstrādātajiem likumprojektiem;
- organizēt sarunu protokola ar valdību sagatavošanu;
- veikt LPS sekretariāta funkcijas;
- nodrošināt pašvaldības ar tām nepieciešamo informāciju un pakalpojumiem;
- sekmēt sadarbību starp Latvijas pašvaldībām un to apvienībām;
- veicināt sadarbību ar pašvaldībām un to organizācijām ārzemēs;
- analizēt problēmas pašvaldību darbības laukā un piedāvāt to apspriešanu politiķiem;
- organizēt Latvijas pašvaldību delegācijas darbu Eiropas Savienības Reģionu komitejā, Eiropas Padomes un citās starptautiskajās pašvaldību intereses pārstāvošajās institūcijās.

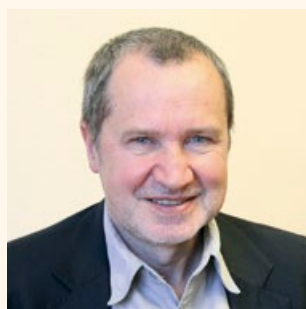
LPS ADMINISTRĀCIJA

Andris Jaunsleinis,
LPS priekšsēdis

Mudīte Priede,
LPS ģenerālsēkretāre

Māris Pūķis,
LPS vecākais padomnieks

Vineta Reitere,
LPS priekšsēža padomniece
juridiskajos jautājumos

Kristīne Kinča,
padomniece juridiskajos
jautājumos

Jana Bunkus,
padomniece sabiedrisko
attiecību jautājumos

Sanita Šķiltere,
padomniece finanšu un
ekonomikas jautājumos

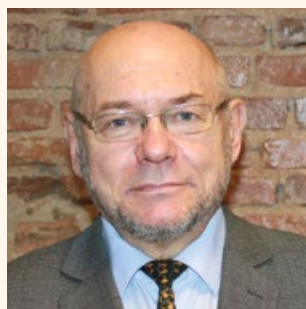
Lāsma Ūbele,
padomniece finanšu un
ekonomikas jautājumos

Aino Salmiņš,
padomnieks tehnisko
problēmu jautājumos

Andra Feldmane,
padomniece
uzņēmējdarbības
jautājumos

Andris Akermanis,
padomnieks enerģētikas
jautājumos

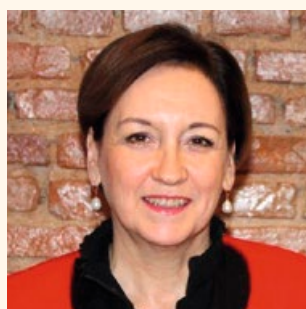
Guntars Krasovskis,
padomnieks informācijas
tehnoloģiju jautājumos

Ivita Peipiņa,
padomniece reģionālās
attīstības jautājumos

Jānis Piešiņš,
padomnieks reģionālās
attīstības jautājumos

Sandra Bērziņa,
padomniece vides
aizsardzības jautājumos

Gunta Lukstiņa,
padomniece attīstības un
plānošanas jautājumos

Sniedze Sprōģe,
padomniece lauku
attīstības jautājumos

Ilze Rudzīte,
padomniece veselības un
sociālajos jautājumos

Ināra Dundure,
padomniece izglītības,
bērnu, jaunatnes un
ģimenes jautājumos

Zane Začeva, sekretāre,
jaunatnes lietu speciāliste

Agita Kaupuža,
padomniece Eiropas
Savienības jautājumos,
LPS Pārstāvniecības Briselē
vadītāja

Elita Kresse,
padomniece ārējo sakaru
jautājumos

Ligita Pudža,
padomniece ārējo sakaru
jautājumos

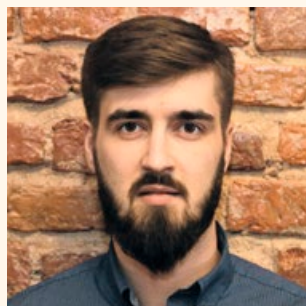
Kristīne Kūlīte,
padomniece ārējo sakaru
jautājumos

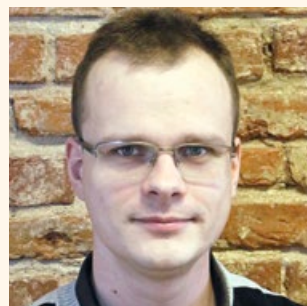
Guntis Apinis,
padomnieks sporta
jautājumos, saimnieks,
sekretariāta vadītājs

Andra Rakšte,
sekretariāta vadītāja
vietniece, padomniece
novadu darbības jautājumos

Nauris Ogorodovs,
tehniskais sekretārs

Jānis Upenieks,
sistēmu analītiķis

Olga Dzenovska,
grāmatvede

Daina Dzilna,
iepirkumu speciāliste

LPS KOMITEJAS UN APAKŠKOMITEJAS

Latvijas Pašvaldību savienībā darbojas **piecas komitejas** un **trīs apakškomitejas**.

FINANŠU UN EKONOMIKAS JAUTĀJUMU KOMITEJA

Latvijas Pašvaldību savienības Finanšu un ekonomikas komitejai **piekritīgo tēmu** loks ir plašs un daudzveidīgs – komiteja skata jautājumus, kas saistīti ar gadskārtējā valsts budžeta likuma un vidēja termiņa budžeta ietvara likuma (vai likumu grozījumu) sagatavošanu un izpildi; izmaiņām nodokļu (īpaši iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa) politikā un to ietekmi uz pašvaldību ieņēmumiem un izdevumiem; izmaiņām nenodokļu politikā; valsts budžeta transfertiem (mērķdotācijām un dotācijām) pašvaldībām; pašvaldību aizņemšanās un ilgtermiņa saistību uzņemšanās iespējām; pašvaldību galvojumiem; pašvaldību finanšu izlīdzināšanu; sabiedriskā sektora atlīdzības politiku; pašvaldību grāmatvedību; Nekustamā īpašuma valsts kadastra un Zemesgrāmatas darbību; nekustamo īpašumu kadastrālās vērtēšanas sistēmu; finansējumu un nosacījumiem Eiropas Savienības struktūrfondu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai un citiem jautājumiem, kas skar pašvaldību budžetu un finanšu jomu.

Finanšu un ekonomikas komitejas sēde 2017. gada 31. janvārī.

Komitejā skatāmie jautājumi galvenokārt ir Finanšu ministrijas, Tieslietu ministrijas vai Valsts zemes dienesta pārziņā.

Komitejas **ikdienas darbs** pamatā saistīts ar pašvaldību priekšlikumu sagatavošanu un realizēšanu normatīvo aktu pilnveidošanai, kā arī ministriju sagatavoto normatīvo aktu projektu (likumprojektu, Ministru kabineta noteikumu projektu) izvērtēšanu un pozīciju sagatavošanu un aizstāvēšanu – pašvaldību informēšanu, priekšlikumu un iebildumu apzināšanu, atzinumu sagatavošanu, piedalīšanos starpinstitutionu saskaņošanas sanāksmēs, Ministru kabineta komitejas vai Ministru kabineta sēdēs, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdēs; līdzdarbošanos Saeimas vai ministriju veidotajās darba grupās par pašvaldībām aktuāliem budžeta vai finanšu jautājumiem u. tml.

Komitejas darba kārtībā šobrīd **aktuāli ir jautājumi**, par kuriem pieņemtie lēmumi ietekmēs katras pašvaldības resursu apjomu ilgtermiņā:

- izmaiņas Latvijas nodokļu sistēmā un to ietekme uz pašvaldību nodokļu ieņēmumiem kopumā un katru pašvaldību atsevišķi; negatīvās ietekmes kompensācijas mehānismi;
- plānotās izmaiņas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmā.

Finanšu komiteju vada **LPS priekšsēdis**, un tās sēdes parasti notiek reizi mēnesī, bet atkarībā no apskatāmo jautājumu klāsta iespējama arī cita komitejas sasaukšanas regularitāte.

Sagatavojušas **Lāsma Ūbele** un **Sanita Šķiltere**

TEHNISKO PROBLĒMU KOMITEJA

LPS Tehnisko problēmu komiteja risina **jautājumus** par autoceļu un ielu finansējumu, pasažieru pārvadājumu organizēšanu, enerģētiku un energoefektivitāti, būvniecību, dzīvokļu un komunālo jomu, publiskajiem iepirkumiem un publiskajiem pakalpojumiem, civilās aizsardzības un citiem jautājumiem.

Komiteja **gatavo priekšlikumus un pārstāv pašvaldību intereses sarunās ar Ekonomikas, Aizsardzības,**

Satiksmes un Iekšlietu ministriju, kā arī **sagatavo priekšlikumus sarunām ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības un Tieslietu ministriju**. Komitejas viedokļi par mājokļu politikas un publiskā iepirkuma problēmām, pašvaldību autoceļu un ielu finansējumu un sabiedriskā transporta organizēšanu un civilās aizsardzības jautājumiem prezentēti Saeimas atbildīgajās komisijās. Par neatrisinātiem problemātiskiem jautājumiem būvniecībā informēts Valsts prezidents.

Komiteja izstrādāja **grozījumus Sabiedriskā transporta pakalpojuma likumā**, kas nosaka, ka plānošanas reģionu un SIA "Autotransporta direkcija" kompetence ir apvienota Sabiedriskā transporta padomē. Tā ir lemttiesīga, koleģiāla institūcija attiecībā uz sabiedriskā transporta pakalpojumu organizēšanu un maršrutu tīklu pārzināšanu reģionālajos starppilsētu un reģionālajos vietējas nozīmes maršrutos, kā arī dzelzceļa maršrutos. Grozījumos likumā LPS piedāvāja, ka Sabiedriskā transporta padome ir svarīgākā lēmēj institūcija attiecībā uz sabiedriskā transporta pakalpojumu organizēšanu un maršrutu tīklu pārzināšanu reģionālajos starppilsētu un reģionālajos vietējas nozīmes maršrutos, kā arī dzelzceļa maršrutos.

Likuma grozījumi Saeimā pieņemti 2013. gada 11. decembrī, un **esam panākuši**, ka:

- plānošanas reģioni saglabā kompetenci sabiedriskā transporta plānošanā;
- Padome lemj ne tikai par vietējo reģionālo maršrutu finansējuma apjomu, bet uz paritātes principiem arī par starppilsētu un dzelzceļa pārvadājumiem;
- Padome ir lemttiesīga gan par maršruta tīkla grozījumiem, dotāciju sadali un izmaksu starp pārvadājumu veidiem un pārvadātājiem, pieņem lēmumu par iepirkumu organizēšanu un apstiprina iepirkuma rezultātus gan starppilsētu, gan reģionālo vietējo un dzelzceļa pārvadājumu pakalpojuma nodrošināšanai, apstiprina braukšanas maksas tarifus un to izmaiņas u.c.;
- no likuma izslēgta antikonstitucionālā norma, kas paredzēja pilnā mērā segt ar sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanu saistītos zaudējumus no pašvaldību budžetiem – reģionālo vietējas nozīmes maršruta tīkla maršrutos par to sabiedriskā pakalpojumu pasūtījuma daļu, kas pārsniedz šo pakalpojumu nodrošināšanai paredzēto valsts budžeta līdzekļu ietvarus.

Diemžēl sabiedriskā transporta pārvadājumi joprojām tiek organizēti atbilstoši budžeta iespējām, nevis atbilstoši Sabiedriskā transporta pakalpojuma likumā definētajiem kritērijiem.

Precizētās prognozes liecina, ka 2017. gadā nepieciešamais finansējums zaudējumu kompensācijām sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem un republikas pilsētu pašvaldībām ir vairāk nekā 13 miljoni eiro. Galvenie iemesli: nepietiekams bāzes budžeta finansējums, maksājošo pasažieru skaita samazinājums, ar atvieglotiem pārvadāto pasažieru pieaugums pilsētu pārvadājumos, degvielas cenu un atalgojuma pieaugums autobusu vadītājiem.

Lai gan ar Satiksmes ministriju Latvijas Pašvaldību savienībai ir vienots viedoklis, ka bāzes finansējums pārvadājumu dotācijām nav pietiekams un nepieciešams pārskatīt dotāciju bāzes noteikšanas principus, pozitīvas izmaiņas sabiedriskā pārvadājumu organizācijā nav notikušas.

Tehnisko problēmu komitejas sēde 2016. gada 23. novembrī.

VSIA "Autotransporta direkcija" izveidojusi **darba grupu reģionālās nozīmes sabiedriskā transporta koncepcijas izstrādei 2021.–2030. gadam**, kurā līdz ar direkcijas speciālistiem piedalās arī visu plānošanas reģionu pārstāvji. Šim procesam seko līdzī arī Tehnisko problēmu komiteja, paužot uzskatu, ka pirms koncepcijas izstrādes jāveic izvērtējums par vienotā maršrutu tīkla plānošanas rezultātiem reģionālajos starppilsētu un vietējas nozīmes maršrutos, jo sabiedriskā transporta pakalpojumu pieejamība vietējos maršrutos nav uzlabojusies, NAP izvirzītie mērķi nav sasniegti.

LPS uzskata, ka ir nepieciešama esošā maršrutu tīkla auditēšana, kurā būtu izvērtēta pasažieru plūsma un pieturvietu izvietojums un veikta maršrutu un reisu analīze.

Pastāvot nopietnām problēmām sabiedriskā transporta organizācijā lauku apvidos, esam spiesti šīs nepilnības kompensēt ar skolēnu pārvadājumiem.

Organizējot **skolēnu pārvadājumus**, nepieciešams:

- izveidot datubāzi skolēnu pārvadājumu analīzei;
- izvērtējums, kādā veidā tiks nodrošināti skolēnu pārvadājumi un kādi valsts atbalsta mehānismi varētu tikt atzīti par prioritāriem;
- izstrādāt mehānismu sadarbībai starp Satiksmes ministriju, Izglītības ministriju un plānošanas reģioniem skolēnu pārvadājumu plānošanā;
- izvērtēt iespējamās normatīvo aktu grozījumus, kas pašvaldībām dotu iespējas legāli kompensēt izdevumus privātām personām nokļūšanai uz mācību iestādi vietās, kur valsts pasūtījums nenodrošina optimālus sabiedriskā transporta pakalpojumus;
- mehānisms, ka skolēnu ceļa izdevumi tiek kompensēti tikai līdz tuvākajai skolai.

Autoceļi

Mainoties ministriem un politiskajām koalīcijām, ceļu politika paliek nemainīga. Joprojām tikai trešā daļa no autovadītāju maksājumiem tiek novirzīti autoceļu

finansējumam, arī apsolītās saistības Eiropas Savienībai un NAP autoceļu nozarē netiks izpildītas. Autoceļu kvalitāte uzlabojusies tikai valsts galvenajos ceļos, daļēji reģionālajos autoceļos, bet valsts vietējie un pašvaldību autoceļi turpina brukt.

2017. gadā valsts autoceļu fonda **finansējums** pret 2016. gada bāzi nedaudz pieaudzis – par 13,325 miljoniem eiro jeb 6,41%. Apstiprinot 2017. gada budžetu, starp Satiksmes ministriju un LPS pastāvēja vienošanās, ka pašvaldības nepretendē uz mērķdotāciju pārdales pieaugumu, kas ir visai nenozīmīgs (mazāk nekā 5%), bet pieauguma starpība orientējama uz finansējumu valsts vietējiem un reģionālajiem autoceļiem, paredzot nākamgad 25,6 miljonu eiro grants autoceļu sakārtošanai. Mūs uzmanīgus dara fakts, ka Finanšu ministrija šo pieaugumu atsakās likt ieņēmumu bāzē, un tas liecina, ka šāds finansējums var izrādīties īstermiņa risinājums.

Pašvaldību savienība uzskata par nepieņemamu situāciju, ka bāzē valsts vietējo autoceļu sakārtošanai paredzēti tikai desmit miljoni eiro, kaut gan finanšu nepieciešamība ir 130 miljoni eiro gadā, bet kopējā finanšu nepieciešamība valsts vietējiem ceļiem ir 690 miljoni eiro. ES līdzekļi valsts galvenajiem un reģionālajiem ceļiem ir neefektīvi, ja netiek panākts ilgspējīgs finansējums valsts vietējiem autoceļiem.

Ar Satiksmes ministriju esam vienojušies, ka valstiska mēroga reformām (izglītības, veselības aprūpes u.c.) ir jēga tad, ja tiek sakārtots autoceļu tīkls, jo neviena infrastruktūra nespēj darboties bez sakārtota autoceļu tīkla.

Diemžēl Ministru kabineta 2016. gada 20. decembra sēdes protokollēmums "Par informatīvo ziņojumu par autoceļu finansēšanas modeli un Valsts autoceļu sakārtošanas programmu 2014.–2023. gadam" neļauj nekavējoties uzsākt darbības, lai apturētu valsts vietējo autoceļu sabrukumu un sekmētu to attīstību. Piedāvātais protokollēmums tikai daļēji samazina prognozējamo finanšu deficītu 586 miljonu eiro apmērā, bet nerisina problēmu ilgtermiņā.

Problēmas risinājums nav iespējams bez konkrētas finansējuma piesaistes akcīzes nodoklim no naftas produktiem, transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklim un autoceļu lietošanas nodevai. Ir jāizstrādā tāds autoceļu finansēšanas modelis, kas būtu piesaistīts ceļu lietotāju maksājumiem, un tam jābūt prognozējamam vismaz trīs – piecu gadu periodā.

Lai likvidētu paredzēto finansējuma deficītu, programmas realizācijai jāparedz ilgtermiņa valsts aizņēmums.

Diemžēl Saeimas politiķi un atbildīgā komisija vārdos gan atbalsta Autoceļu fonda atjaunošanu un pakāpenisku finansējuma pieaugumu autoceļu nozarei, taču kā parasti – tiem pietrūkst politiskās gribas šo jautājumu risinājumam.

Energētika

Dabasgāzes tirgū jau kādu laiku pastāv zemo naftas cenu izsauktais dabasgāzes cenu kritums, un papildus Latvijā notikusi dabasgāzes tirgus liberalizācija. Dabasgāzes tirgū parādījušies daudzi dabasgāzes tirgotāji, kas piedāvā savus tirdzniecības pakalpojumus. Tā kā atvērtais dabasgāzes tirgus ir tikai sākumstadijā, pagaidām uz mājsaimniecību dabasgāzes cenām jūtamu iespaidu tas nav atstājis un lielākais dabasgāzes tirgotājs tāpat kā līdz šim ir "Latvijas Gāze".

Elektroenerģijas tirgū kopš pagājušā gada ir spēkā jaunā norēķinu kārtība, kas atsevišķi ietver pieslēguma maksu, sadales un pārvades izmaksas un atsevišķi tiek uzskaitīts OIK (obligātā elektrības iepirkuma komponente no atjaunojamiem resursiem un koģenerācijas). Šeit izmaiņas ir jūtamākas – daļai klientu izmaksas pieaug, īpaši tiem, kam no veciem laikiem ir pārāk liela pieslēguma jauda. Pēc sākotnējā uztraukuma ļoti daudzi klienti analizējuši savu situāciju un atteikušies no liekajām jaudām. Rezultātā apmierināti ir visi, un daudziem izmaksas stabilizējušās. Taču elektrības cena daļai klientu ir cēlusies, un šeit AS "Sadales tīkli" kopā ar regulatoru un ministriju būtu jāveic klientu izmaksu analīze, lai atrastu klientiem optimālus elektrības maksājumu veidus.

Par **OIK** (nepaaugstināšanas un pazemināšanas) īstermiņa un ilgtermiņa risinājumiem un elektroenerģijas sadales tarifu pilnveidošanu sarunās Ekonomikas ministrija paudusi viedokli, ka 2017. un 2018. gadā OIK necelsies, taču par tālākām perspektīvām īstas skaidrības nav.

Attiecībā uz **sadales tarifiem un elektrības izmaksām** patlaban ir redzams, ka klienti aktīvi atsakās no liekajām jaudām, bet sadales tarifu metodika nav mainīta. Vēršam uzmanību uz to, ka pieslēguma metodikā ir iespēja pilnībā atteikties no elektroenerģijas uz sešiem mēnešiem un šāda iespēja pastāv arī pašlaik.

Par **siltumu** – pēdējās divas trīs apkures sezonas, pateicoties zemajām dabasgāzes cenām, sekmīgi noslēgušās bez ievērojama parādu apjoma pieauguma. Līdzšinējiem "zemo cenu līderiem", kas ražoja siltumu no šķeldas, siltumtarifi maz mainījās. Taču saistībā ar apkuri jau vairākus gadus aktuāla ir cita sadaļa – **ēku energoefektivitāte**, kuras vienkāršākais efekts ir ēku siltināšana – ēku siltumpatēriņa samazināšana (līdz ar to – samazināti maksājumi par siltumu). Šeit jau vairākus gadus darbojas valsts atbalsta programmas (no ES fondiem) – valsts grantu veidā sedz daļu no ēku renovācijas maksājumiem. Šāda iespēja tiek piedāvāta iedzīvotājiem, kas izlēmuši renovēt ēkas, kurās paši dzīvo. Taču šeit ir īsta "vairāku ātrumu Eiropa", jo procesi notiek ar dažādu ātrumu dažādās pilsētās. Valmierā, Liepājā, Ventspilī, Cēsīs, Jelgavā un citur, kur aktīvi iesaistās pašvaldības, nosiltināto ēku skaits ir ievērojams.

Vērtējot situāciju kopumā, **energoefektivitātes pasākumus** nepieciešams veikt 38 000 māju, kur kopējās energoefektivitātes izmaksas varētu sasniegt 4,3 miljardus eiro. Šī aktivitāte balstās uz standartizētu energoefektivitātes līguma ieviešanu uz 20 gadiem. Šajā plānošanas periodā "ALTUM" finanšu instruments ES finansējuma ietvaros var atbalstīt energoefektivitātes pasākumus tikai 1030 mājās (kopējais finansējums – 166,4 miljoni eiro).

Īstenojot šo aktivitāti, viens no variantiem varētu būt ESCO instrumenta ieviešana, taču tas ļoti rūpīgi jāizvērtē, dodot iespēju dzīvokļu īpašniekiem pašiem izvēlēties. Pašreizējā situācijā ir iespējams piesaistīt ilgtermiņa kredītu, bet ESCO gadījumā finansējuma procents var būt ievērojami lielāks.

Ņemot vērā, ka pašlaik saņemti nedaudz vairāk nekā 100 projektu, par kuriem sniegti tikai 22 pozitīvi atzinumi, Tehnisko problēmu komiteja aicina "ALTUM" informēt sertificējošās iestādes par nekvalitatīvi sagatavoto tehnisko dokumentāciju un lūgt izvērtēt konkrēto sertificēto ekspertu darbību.

Līdz ar ēku siltināšanu problēmas iespējamas arī siltumuzņēmumiem – sagatavošanā ir MK noteikumi par izmešiem no sadegšanas iekārtām, kas nosaka ļoti stingrus noteikumus putekļu un citiem izmešiem. Visām (gan jaunām, gan vecām) centrālā apkures iekārtām būs nepieciešami jauni, efektīvi (un dārgi) filtri, kurus esošajām iekārtām nevar finansēt no pašreizējās ES fondu aktivitātes.

LPS izdevās novērst ierēdņu radītās problēmas darbības programmā 3.5.2.1. "Infrastruktūra un pakalpojumi", aktivitātē "Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai". Jau 2013. gadā konstatējām, ka vairākās pašvaldībās aizturēta jaunu LIAA apstiprinātu projektu ieviešana, kā arī Ekonomikas ministrija no valsts atbalsta viedokļa pārvērtējusi jau realizētos projektus, līdz ar to veicot finanšu korekciju vairākās pašvaldībās jau īstenotiem projektiem. Tā rezultātā kohēzijas finansējums 3.5.2.1. aktivitātē finanšu risinājumu neskaidrību dēļ bija apturēts. LPS pierādīja, ka siltumapgādes pakalpojumi uzskatāmi par sabiedrisko pakalpojumu, un panāca, ka aktivitātē paredzētais atbalsts finanšu saņēmējam ir sabiedriskais pakalpojums, līdz ar to atbalsta summa no Kohēzijas fonda apstiprinātā finansējuma nav jāsamazina.

Mājokļu politika

Pateicoties Latvijas Pašvaldību savienības un Latvijas Lielo pilsētu asociācijas sadarbībai, ar Saeimas atbildīgās komisijas atbalstu panācām, ka 2016. gada 18. aprīlī stājās spēkā grozījumi likumā "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā". Tajos paredzēts, ka pašvaldība var izīrēt tai piederošu vai tās nomātu dzīvojamo telpu arī speciālistiem ar mērķi nodrošināt augsti kvalificētu speciālistu piesaisti reģionos.

Tehnisko problēmu komitejas sēde 2017. gada 18. janvārī.

Risinot jautājumus par dzīvokļu apsaimniekošanu, esam panākuši, ka no Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma izslēgts regulējums, kas definēja norīkotā pārvaldnieka darbību, jo praksē šādu institūciju nebija izveidojusi neviena pašvaldība.

Publiskā īres sektora pieejamība

LPS veiktās aptaujas liecina, ka vismaz 33 pašvaldības ir ieinteresētas īres dzīvokļu attīstībā un sakārtošanā un 16 no tām būtu gatavas būt vai veicināt īres dzīvokļu būvniecību, apzinoties, ka tas ir viens no cilvēku resursu piesaistes instrumentiem pašvaldību teritorijās.

Sarunās ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka ir jāievieš **finanšu instrumenti**, kas:

- sniegtu iespēju pašvaldību kapitālsabiedrībām saņemt atbalstu aizdevumam daudzdzīvokļu īres namu celtniecībai. Šāda atbalsta instrumenta ieviešanai nepieciešams finansējums seši miljoni eiro nākamajos trijos gados;
- veicinātu dzīvojamā fonda attīstību un saglabāšanu, nodrošinot valsts atbalstu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju kvalitātes uzlabošanai gadījumos, ja daudzdzīvokļu dzīvojamajai mājai ir nepieciešams veikt ieguldījumus mājas uzturēšanā, taču nav veikts pietiekamā apjomā (vai nav vispār veikts) maksājums uzkrājuma fondā. Ministrija pieprasīs valsts budžetā finansējumu – sešus miljonus eiro turpmākos trīs gadus.

Sarunās ar Finanšu ministriju esam panākuši, ka pašvaldības var savām komercsabiedrībām sniegt garantijas par investīciju projektiem, kas saistīti ar pašvaldību funkciju veikšanai nepieciešamā dzīvojamā fonda nodrošināšanu.

Valsts atbalsta nosacījumi mājokļu jomā

Divu gadu laikā mājokļu garantiju programma ir palīdzējusi vairāk nekā 5532 ģimenēm tikt pie atbilstoša lieluma mājokļiem, tādā veidā nodrošinot vairāk

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

nekā 8029 bērņus ar mājokli. Turpmākā programmas attīstība tiek plānota, paredzot garantijas izsniegšanu ne tikai jaunām ģimenēm, bet arī kvalificētiem speciālistiem. Tam nepieciešamais finansējums ir seši miljoni eiro ģimenēm ar bērņiem un trīs miljoni eiro kvalificētajiem speciālistiem ik gadu.

Tehnisko problēmu komiteja uzskata, ka valsts atbalsta programmai jābūt pieejamai gan jaunām ģimenēm, gan arī speciālistiem. Tai jābūt reģionālai, jo mājokļu politika var kalpot kā cilvēkresursu piesaistes līdzeklis pašvaldību teritorijās.

Jāņem vērā, ka šobrīd publiskai apspriešanai ir nodots likumprojekts "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", paredzot, ka programma papildus attieksies uz personām, kas ieguvušas profesionālo vai augstāko izglītību un kuras nepārsniedz 35 gadu vecumu.

Sarunās ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka nepieciešams:

- turpināt mājokļu garantiju programmu ģimenēm ar bērņiem, kā arī to paplašināt attiecībā uz kvalificētiem speciālistiem;
- pabeigt atbrīvošanas pabalstu izmaksu denacionalizēto namu īrniekiem.

Rekomendācijas un atziņas

Mājokļu politika

Ja pašvaldības vēlas mājokļu politiku izmantot ne tikai sociālu jautājumu risināšanai, bet arī piesaistīt savai teritorijai nepieciešamos cilvēkresursus, tad jāizmanto 2016. gada 18. aprīļa grozījumi likumā "Par palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā". Tie nosaka, ka pašvaldības dome ar atsevišķu lēmumu ir tiesīga pašvaldībai piederošai vai tās nomātai neizīrētai dzīvojamai telpai noteikt speciālistam izīrējamās dzīvojamās telpas statusu.

Dzīvojamā telpa, kurai noteikts speciālistam izīrējamās dzīvojamās telpas statuss, tiek izīrēta, ievērojot (jauna III¹. nodaļa) nosacījumus, kas paredz īpašu kārtību **dzīvojamo telpu izīrēšanai speciālistiem**.

• Pamats:

- pašvaldības attīstības programma (jānosaka attīstāmās nozares);
- pašvaldības saistošie noteikumi (nosakot, kādās nozarēs vai kādu pārvaldes uzdevumu veikšanai nepieciešami kvalificēti speciālisti; nosakot kārtību, kādā pašvaldība izīrē dzīvokli speciālistam);
- sadarbības līguma slēgšana (ja speciālists netiks nodarbināts pie palīdzības sniedzēja, sadarbības līgumu slēdz pašvaldība un speciālista darba devējs).

• Nosacījumi:

- īres līgumu slēdz uz darba tiesisko attiecību laiku, bet ne ilgāku par trim gadiem;

- pašvaldībai ir tiesības pagarināt, ja speciālists darba devējam joprojām nepieciešams un ir spēkā sadarbības līgums;
- īres līgumu slēdz ar speciālistu, ja attiecīgajā administratīvajā teritorijā speciālistam nepieder dzīvojamā telpa;
- izīrēto dzīvojamo telpu speciālists nav tiesīgs nodot trešajām personām, iegūt īpašumā, bet pašvaldība nav tiesīga to atsavināt.

Īres līgumi

Īres līgumu slēgšanai pašlaik ir **četras dažādas pieejas**.

- 1) Īres maksu nosaka, pusēm vienojoties – privātpersonas (atbilstoši Civillikumam).
- 2) Valstij piederošo dzīvojamo telpu īres maksu nosaka attiecīgās dzīvojamās telpas valdītājs, un to veido dzīvojamās mājas apsaimniekošanas izdevumu daļa, kas ir proporcionāla attiecīgās izīrētās dzīvojamās telpas platībai.
- 3) Valsts uzņēmēj sabiedrībām piederošo dzīvojamo telpu īres maksu nosaka attiecīgās dzīvojamās telpas valdītājs.
- 4) Pašvaldībām īres maksu veido – apsaimniekošanas izdevumi + peļņa, ievērojot nosacījumu: ja dzīvojamā telpa tiek izīrēta personai, kurai pašvaldības pienākums ir sniegt likumā noteiktajā kārtībā palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, attiecīgās pašvaldības dome var noteikt zemāku īres maksu, samazinot dzīvojamās telpas apsaimniekošanas izdevumus un neiekļaujot tajā peļņu.

Papildus īres maksai tiek ietverts likumā noteiktais nekustamā īpašuma nodokļa maksājums vai dzīvokļa vai dzīvojamās mājas īpašnieka (valdītāja) un zemes īpašnieka noslēgtajā zemes nomas līgumā noteiktā zemes nomas maksa, ja izīrētā dzīvojamā telpa ir mājā, kas atrodas uz citam īpašniekam piederošas zemes (zemes nomas maksa).

Dzīvojamās telpas īres maksā ietilpstošos pārvaldīšanas izdevumus veido:

- dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamie izdevumi (mājas sanitārā kopšana, tehniskā uzturēšana, pārvaldes un apkalpojošā personāla uzturēšana);
- normatīvajos aktos noteiktais dzīvojamās mājas nolietojuma (amortizācijas) atskaitījums ēkas atjaunošanai.

Dzīvokļu īpašuma likumā noteikts, ka dzīvokļa īpašnieks atbilstoši viņa dzīvokļa īpašumā ietilpstošās kopīpašuma domājamās daļas apmēram sedz uz dzīvokļu īpašnieku kopības lēmuma pamata noteiktos izdevumus obligāti veicamo dzīvojamās mājas pārvaldīšanas darbību veikšanai, kā arī dzīvokļu īpašnieku kopības noteikto atlīdzību pārvaldniekam par dzīvojamās mājas pārvaldīšanu, ja tāda paredzēta dzīvojamās mājas pārvaldīšanas līgumā.

Pašvaldībām ir ekskluzīvas tiesības noteikt īres maksu savā dzīvojamā fondā.

Pašlaik tiek gatavots jauns **Īres likums**. Jaunais likumprojekts paredz, ka visi īres līgumi turpmāk būs jāreģistrē zemesgrāmatā un tos vairs nevarēs noslēgt uz nenoteiktu laiku. Īres tiesību nostiprinājuma lūdzēji būs atbrīvoti no Zemesgrāmatu likumā noteiktajām kancelejas nodevām, kā arī nostiprinājuma lūgumi tiks apliecināti bez maksas Zemesgrāmatas nodaļā.

Likumprojektā iekļautas normas, kas paredz saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu gadījumos, kad īrnieka pienākums ir atstāt īrēto dzīvojamo telpu – termiņa notecējuma, īres maksas parāda, kā arī nekustamā īpašuma atsavināšanas gadījumā, ja īres līgums nav ierakstīts zemesgrāmatā.

Ģimenes locekļi turpmāk neiegūs patstāvīgas tiesības uz dzīvojamās telpas lietošanu un vairs nebūs arī solidāri atbildīgi par saistību, kas izriet no īres līguma, izpildi. Vienīgi īrnieka nāves gadījumā viņiem paredzētas tiesības prasīt noslēgt jaunu īres līgumu, nemainot iepriekšējā līguma nosacījumus.

Izīrētājs varēs paaugstināt īres maksu īres tiesisko attiecību laikā tikai tad, ja īres līgumā būs paredzēti principi un kārtība īres maksas paaugstināšanai, piemēram, paaugstināšanas sasaiste ar gada vidējo inflāciju, plānotajiem izdevumiem, periodiska īres maksas paaugstināšana.

Likumprojektā paredzēts pārejas regulējums, saskaņā ar kuru līdz jaunā likuma spēkā stāšanās brīdim iepriekš noslēgtie īres līgumi būs jāieraksta zemesgrāmatā. Plānots, ka izīrētājam līdz 2023. gada 31. decembrim būs saistoši zemesgrāmatā neierakstītie īres līgumi, kurus iepriekšējais izīrētājs noslēdzis līdz 2018. gada 1. janvārim.

Peļņa netiek noteikta, bet īres maksu varēs noteikt kā atlīdzību par lietas lietošanu vai kā maksājumu par visiem ar telpu lietošanu saistītajiem pakalpojumiem.

LPS uzstādījumi

- Īres līgumu reģistrs pašvaldību dzīvojamā fondā nav obligāts.
- Pašvaldībām piederošo dzīvojamo telpu īres maksas apmēru nosaka pašvaldība, īres maksu nosakot kā atlīdzību par lietas lietošanu.
- Pašvaldība tai piederošu vai tās nomātu dzīvojamo telpu var izīrēt personai, kas atzīta par tiesīgu saņemt palīdzību atbilstoši likuma "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" noteikumiem **un pašvaldības saistošajiem noteikumiem**.
- LPS un Ekonomikas ministrijai jāpanāk vienošanās par pārejas noteikumu izstrādi īrniekiem, kuriem līdz likuma spēkā stāšanās brīdim spēkā ir beztermiņa īres līgumi.

- Atbalstīt normas, kas paredz īres tiesību nostiprinājuma lūdzējus atbrīvot no Zemesgrāmatu likumā noteiktajām kancelejas nodevām, kā arī nostiprinājuma lūgumi Zemesgrāmatu nodaļā tiek apliecināti bez maksas, tādējādi neradot papildu izmaksas izīrētājam un īrniekam.
- Jāparedz pārejas laiks un nepieciešams papildu izvērtējums likumprojektā iekļautajām normām, kas paredz saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu gadījumos, kad īrnieka pienākums ir atstāt īrēto dzīvojamo telpu likumprojektā noteiktajos gadījumos – termiņa notecējums, īres maksas parāda, kā arī nekustamā īpašuma atsavināšanas gadījumā, ja īres līgums nav ierakstīts zemesgrāmatā.

Dažas atziņas

Kas jāatceras par dzīvokļa īpašuma kopību

- Tā sastāv no visiem dzīvokļa īpašniekiem.
- Tā nav juridiska persona.
- Kopības lēmums ir saistošs visiem dzīvokļu īpašniekiem.

Dzīvokļu īpašnieku kopums saskaņā ar Dzīvokļu īpašuma un dzīvojamās mājas pārvaldīšanas likuma tiesību normām ir personu apvienības, kurām nav piešķirts juridiskās personas statuss un ir atzīstamas par tādu personu kopumu, ko veido kopīpašuma attiecības vai sabiedrības līgums, kas noslēgts atbilstoši Civillikuma 2241.–2280. pantu prasībām. Likumdevējs ir paredzējis līguma slēgšanu ar dzīvojamās mājas kopīpašniekiem kā saistības kopdalībniekiem (Civillikuma 1669. pants). Taču šāda sadarbības forma nemaina faktu, ka sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas robeža ir dzīvojamās mājas un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja komunikāciju savienojuma vieta. Nemainot pakalpojumu sniegšanas robežu, dzīvokļa īpašnieki kā nedalītas saistības kopdalībnieki civilprocesuālajās attiecībās ir solidāri atbildīgi par līguma izpildi (Civillikuma 1670.–1670. pants). Tādēļ šis modelis praksē nereti rada atsevišķā dzīvokļa īpašnieka interešu apdraudējumu.

Civilā aizsardzība un katastrofu pārvaldība

Tehnisko problēmu komitejā vairākkārt diskutēts par Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldības likumu, kas stājies spēkā 2016. gada 1. oktobrī, bet virkne ar to saistīto normatīvo aktu joprojām nav pieņemti. Problēma ir tā, ka likums nerisina vairākus būtiskus jautājumus.

Likumā nav noteikts, kā apdraudējumu gadījumos tiks piesaistītas civilās aizsardzības sistēmā iesaistītās valsts institūcijas. Uzskatām, ka nav lietderīgi katrā nozares ministrijā veidot specializētas un tehniski nodrošinātas struktūrvienības, jo tas izmaksās daudz vairāk nekā nostiprināt vienu augsti profesionālu un

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

tehniski nodrošinātu institūciju – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu (VUGD).

Joprojām risku plānošana un izvērtēšana netiek atdalīta no reaģēšanas pasākumiem. Likumā ir noteikti vismaz septiņi koordinācijas līmeņi (premjera, ministriju, VUGD, pašvaldību, pašvaldību priekšsēdētāju, civilās aizsardzības (CA) komisiju, CA plānos noteikto amatpersonu), taču nav precīzi definēta riska un apdraudējuma līmenim atbilstoša valsts institūciju un VUGD atbildība.

Lai gan Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likuma 17. pants paredz, ka var būt gan pašvaldību, gan sadarbības teritoriju civilās aizsardzības plāni, pārējas noteikumos norādīts, ka pašvaldību domēm līdz 2017. gada 1. augustam jāapstiprina tikai un vienīgi sadarbības teritoriju plāni. Anekdotiski ir VARAM mēģinājumi CA sadarbības teritorijas sasaitīt ar pašvaldību administratīvi teritoriālo reformu.

Sarunās ar Iekšlietu ministriju esam vienojušies, ka sadarbības teritoriju izveidē pamatkritērijam jābūt VUGD struktūrvienību izvietojumam un CA sistēmā iekļauto valsts institūciju spējai sadarboties starp pašvaldībām civilās aizsardzības jomā.

Būvniecība

Pēc traģiskajiem notikumiem Zolitūdē kārtējoreiz radās jauns uzstādījums Būvniecības likuma regulējumam. Atbildīgās valsts amatpersonas centās norobežoties no atbildības būvniecības procesā, visu atbildību novēlot uz pašvaldību un būvvalžu pleciem. Komiteja uzskata, ka, ieviešot valsts uzraudzību būvniecībā, jānodrošina reāls valsts un pašvaldību kompetences sadalījums. Valstij nav jāveic papildu kontrole pār pašvaldībām, bet jāuzņemas atbildība par būvuzraudzības un būvju drošības un ekspluatācijas kontroli. Tehnisko problēmu komiteja, izvērtējot Būvniecības likuma pieņemšanas gaitu, uzsver, ka galvenie uzstādījumi bija administratīvo šķēršļu samazināšana un būvniecības procesa samērošana ar administratīvo procesu. Vairāk nekā četrus gadus laikā, kopš notika diskusijas par jauno Būvniecības likumu, uzsvars nepārprotami tika likts uz ārzemju investīciju pieejamību un "Doing Business" indeksa uzlabošanu, kaut gan Būvniecības likumā kā viens no principiem izvirzīts inženiertehniskās kvalitātes princips, saskaņā ar kuru būves inženiertehniskajam risinājumam ir jābūt lietošanai drošam, Būvniecības likums šo regulējumu joprojām nosaka tikai daļēji.

Būvniecības likums stājas spēkā 2014. gada 1. oktobrī, taču valsts institūciju neizdarību dēļ pašvaldību būvvaldēm nebija iespējams savlaicīgi iepazīties ar normatīvajiem aktiem, kas atbilstoši likuma deleģējumam jāizdod Ministru kabinetam. Kaut gan noteikumu izstrādei noteiktais termiņš bija gandrīz gads, Ekonomikas ministrijas izstrādātie ar būvniecību sais-

ītie tiesību aktu projekti Ministru kabinetā pamatā tika iesniegti kā steidzami, kā rezultātā jautājumi un dokumenti bija iesniegti neilgi pirms to izskatīšanas Ministru kabineta sēdē. LPS Tehnisko problēmu komiteja uzskatīja, ka šāda situācija ir pilnībā nepieņemama, un atzīmēja, ka nedz Valsts kanceleja, nedz Ekonomikas ministrija nav veikusi šo normatīvo aktu izstrādi atbilstoši labas pārvaldības principiem, tādējādi apdraudot iespēju pašvaldībās kvalitatīvi uzsākt būvniecības procesa kontroli. Par šo situāciju tika informēts Valsts prezidents.

Likumdevēju steiga un neargumentēta iztapšana ārvalstu investoru prasībām nav uzlabojusi būvniecības procesu, tiesa gan, pašlaik "Doing Business" indekss krietni uzlabojies, taču tas panākts, formāli samazinot būvniecības procedūru skaitu, neatrisinātās problēmas un procedūras pārceļot uz būvvaldēm. Ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka Būvniecības likumā un ar to saistītajos normatīvajos aktos ir nepieciešamas radikālas izmaiņas, un pie šā jautājuma LPS Būvniecības apakškomiteja strādā jau vairāk nekā pusotru gadu.

Šāgada 10. jūlijā stājās spēkā pirmie grozījumi Būvniecības likumā, kas atvieglos prasības būvniecības ieceres grozīšanā, vienlaikus tiks sakārtots regulējums attiecībā uz atkāpēm no tehniskajām prasībām būvniecības procesā. Tagad likumā tiek skaidri noteikts, kādos gadījumos iestādes saskaņo, bet kādos gadījumos būvspeciālists var pamatot atkāpes no tehniskajām prasībām, kā arī noteikti gadījumi, kuros ir nepieciešama atkāpju saskaņošana. Jāuzsver, ka atkāpties no mehāniskās stiprības un stabilitātes prasībām būvniecībā un projektos gan nevarēs.

Ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka jāturpina strādāt pie grozījumiem Būvniecības likumā, lai precīzi noteiktu atbildības sadalījumu starp būvniecības procesa dalībniekiem, un jādefinē būvniecības procesa dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana.

Beidzot esam vienojušies arī par būvekspertīžu un būvprojektu organizēšanas kārtību. Ekspertīzes pasūtījumu savām būvēm turpmāk veiks vietējās pašvaldības. Pretrunīgu ekspertu atzinumu gadījumā Būvniecības valsts kontroles birojs (BVKB), pildot sertificēšanas institūcijas funkcijas, vērtēs katra eksperta rīcības atbilstību normatīvo aktu prasībām, vienlaikus sniedzot viedokli arī par ekspertīzes atzinumiem. Būvprojekta ekspertīze būs obligāta trešās grupas jaunu būvju un pārbūvju būvprojektiem, ja tiek mainītas nesošās konstrukcijas vai tiek mainītas slodzes uz nesošajām konstrukcijām.

Lai novērstu akūto būvinspektoru deficītu valstī, pateicoties komitejas aktivitātēm, praksē ieviesta būvinspektora palīga institūcija. Sarunās ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka arī būvinspektora palīga amata pienākumu pildīšana tiks iekļauta personas praktiskā darba pieredzē.

LPS un Ekonomikas ministrija ir vienprātis, ka jāizstrādā atvieglota procedūra tādu būvju pieņemšanai ekspluatācijā, kas būvētas līdz 1995. gadam. Ministrija solījusi atbalstīt pašvaldību ierosinājumu ieviest zemesgrāmatā atzīmi par patvaļīgu būvniecību. Pašreizējā likumdošana nosaka, ka atbildīgais par patvaļīgo būvniecību ir "laimīgais" īpašuma ieguvējs, kurš nereti par to nav informēts.

Joprojām ir problēmas ar Būvniecības informācijas sistēmas (BIS) ieviešanu. Pašvaldības atzīst, ka tās varēs veikt pilnvērtīgu būvniecības lietu veidošanu un papildināšanu tikai pēc tam, kad BIS sistēmā tiks nodrošināta Valsts zemes dienesta, Zemesgrāmatas, Iedzīvotāju reģistra un pārējo iesaistīto institūciju datu atbilstība, kā arī tikai pēc tam, kad tiks sakārtots jautājums par fizisko personu datu pieprasījumu tiesisko pamatu ārvalstniekiem un ārvalstu juridisko personu ievadi sistēmā, kā arī būs sakārtota izsniedzamo dokumentu atbilstība Ministru kabineta noteikumos apstiprinātām veidlapām un fizisko personu datu aizsardzības normatīvajam regulējumam. Lai nodrošinātu BIS funkcionalitāti, jāpanāk, lai BIS sistēma tiktu savietota ar Nekustamā īpašuma kadastra sistēmu, kā arī Zemesgrāmatu datubāzi un sistēmām TAPIS un ATIS, tāpat BIS esošā informācija jāsinchronizē ar Ēku energoefektivitātes reģistru. Ministrijām, kas veic būvvalžu funkcijas, un valsts un pašvaldību institūcijām, kas izdod tehniskos noteikumus, tie jāievada BIS sistēmā.

Sarunās ar Ekonomikas ministriju esam vienojušies, ka:

- Ekonomikas ministrija regulāri organizēs būvvalžu apmācības reizi ceturksnī par BIS ieviešanu un problemātiskajiem jautājumiem;
- Ekonomikas ministrija apkopos pašvaldību būvvalžu izteiktos iebildumus un sagatavos pasāku-

mu plānu trūkumu novēršanai, par rezultātiem informējot būvvaldes rudenī;

- jāorganizē trīspusējas Ekonomikas ministrijas, Tieslietu ministrijas un Latvijas Pašvaldību saraknas par BIS datu savietojamību ar Valsts zemes dienesta un Zemesgrāmatas datiem.

Vērojot Valsts zemes dienesta aktivitātes, rodas iespaids, ka BIS izmanto, nevis lai atvieglotu būvvaldēm būvniecības procesa kontroli, bet lai valsts institūcijas iegūtu no sistēmas maksimāli daudz informācijas, kas vēlāk kļūtu par maksas pakalpojumu. Tādēļ komiteja stingri aicina ievērot principu, ka pašvaldībām jānodrošina piekļuve valsts informācijas sistēmām bez maksas.

Tehnisko problēmu komitejas priekšsēdētājs ir Rundāles novada domes priekšsēdētājs **Aivars Okmanis**. Viņa vistuvākais palīgs Pašvaldību savienībā – LPS padomnieks **Aino Salmiņš** un arī padomnieks enerģētikas jautājumos **Andris Akermanis**. Komitejas atbildībā ietilpst jautājumi par publiskajiem pakalpojumiem un komercdarbību, kur neatsverams palīgs ir LPS padomniece uzņēmējdarbības jautājumos **Andra Feldmane**. Tehnisko problēmu komitejas pārzinā ir arī jautājumi, kas saistīti ar iepirkumiem – par šo jomu Pašvaldību savienībā atbild iepirkumu speciāliste **Daina Dzilna**.

Savā darbā komiteja sadarbojas ar Latvijas Pasažieru pārvadātāju asociāciju, Latvijas Nekustamā īpašuma pārvaldnieku asociāciju, Latvijas Ūdensapgādes un kanalizācijas uzņēmumu asociāciju, Latvijas Siltum-uzņēmumu asociāciju un Latvijas Tīrītāju asociāciju.

Sagatavojuši **Aino Salmiņš** un **Andris Akermanis**

PAŠVALDĪBU LOMA UZŅĒMĒJDARBĪBAS SEKMĒŠANĀ

Domājot par ekonomikas un uzņēmējdarbības attīstību, svarīgi atzīt, ka tuvākā nākotnē ekonomiskie procesi izskatīsies ievērojami citādāk nekā šobrīd, un ir skaidrs, ka nākamie gadi būs ar mainīgām situācijām un to radītām straujām prioritāšu maiņām. Ja jau šobrīd pieminam jēdzienu "industrializācija 4.0.", tad ar to saprotam, ka runa ir par mākslīgo intelektu, par to, ka viss ir mobilajā telefonā, par to, ka darbinieki var strādāt attālināti utt., un tas nozīmē, ka jau notiek un notiks ekonomikas pārstrukturizācija – reformas nevis reformu dēļ, bet jaunais laiks ar tehnoloģiskiem risinājumiem skars pilnīgi visus iedzīvotājus.

"Industrializācija 4.0." – ceturta industriālā revolūcija, ko dēvē par digitālo revolūciju, aizsākās 20. gadsimta vidū, un to raksturo tehnoloģiju saplūšana starp fizisko, digitālo un bioloģisko jomu, kur vienkāršākais veids ir klasteru domāšanas principa attīstīšana. Tāpēc izaicinājums uzņēmējdarbības attīstībā

reģionos būs pašvaldībām rast ekonomikas attīstības priekšnoteikumus jaunā ekonomiskā situācijā, kad ekonomikas tendences maina klasisko biznesa vidi.

Pēc būtības uzņēmējdarbība ir jāsakata no diviem skatpunktiem: no Latvijas konkurētspējas starptautiskā mērogā, stiprinot un atbalstot Latvijas spēcīgākos uzņēmumus, lai tie būtu konkurētspējīgi, kā arī jāsekmē ekonomikas attīstība visā Latvijas teritorijā, veidojot policentrisku attīstību pretstatā monocentriskai valsts attīstībai, un jācenšas tikt galā ar lielāko izaicinājumu, ar ko Latvija saskaras tautsaimniecības attīstībā, – iedzīvotāju skaita samazināšanos, īpaši ārpus Rīgas un Pierīgas reģioniem.

Vācija grib integrēt līdz vienam miljonam iebraucēju ik gadu, un vislabāk, protams, integrējas iebraucēji no Baltijas valstīm un Polijas, tāpēc pastāv jautājums, kā varam ietekmēt emigrācijas, izglītības, investīciju politiku un samazināt darbaspēka aizplūšanu. Valsts pastāvēšanai ārkārtīgi svarīga ir kvalificēta darbaspēka noturēšana visā tās teritorijā, tajā skaitā reģionos. Zinām valstis, uz kurām aizplūst mūsu cilvēki, un tas ir liels tuvākās nākotnes izaicinājums visai valsts ekonomikai, jo, atļaujot aizplūst no reālās ekonomikas kvalificētam darbaspēkam, mēs nonākam uz zemāka attīstības līmeņa.

Attiecībā uz uzņēmējdarbības attīstību šobrīd visbie-

LPS rīkotā diskusija par pašvaldību lomu uzņēmējdarbībā 2016. gada 3. novembrī.

žāk pašvaldības izmanto uzņēmējdarbības sekmēšanai publisko iepirkumu, ieguldījumus infrastruktūras attīstībā un pašvaldības saistošo noteikumu izdošanu. Meklējot labākos uzņēmējdarbības vides attīstības instrumentus, pašvaldību darbības var iedalīt pēc to rakstura:

- dažādi regulējumi (piemēram, būvatļaujas, licences, nodevas);
- infrastruktūra, pakalpojumi, vispārējā vide, ko tālāk var iedalīt pa nozarēm vai jomām. Pie infrastruktūras jāmin ES fondu programmas VARAM 3.3.1. specifiskā atbalsta mērķis “Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām” un 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķis “Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām”;
- finansiāls atbalsts (piemēram, nekustamā īpašuma nodokļa atlaides, pašvaldību grantu programma);
- komunikācija (informēšana, uzņēmēju viedokļa apzināšana, uzņēmēju dienas un uzņēmēju konsultatīvās padomes izveide pašvaldībā);
- uzticību uzņēmumam ietekmējošas darbības (pašvaldības zīmols/tēla ietekme, informācija par uzņēmumu pašvaldības kanālos, pašvaldība kā vēstnieks);
- pašvaldība kā klients/pasūtītājs.

Attiecībā par uzņēmējdarbības attīstību LPS jāmin šāda aktivitāte – Norvēģijas Finanšu instrumenta 2009.–2014. gada perioda programmas Latvijas Pašvaldību savienības projekts “Lietpratīga pārvaldība un Latvijas pašvaldību veikspējas uzlabošana”, kura ietvaros darbojās Pašvaldību stratēģiskās vadīšanas tīkls TI ar mērķi aktivizēt pašvaldības, rosinot tās domāt kā uzņēmējiem un par uzņēmējiem – pārdomāt pašvaldības attīstības stratēģiju, analizēt un salīdzināt iespējas un izmēģināt iekšējās stratēģiskās vadības procesu, izstrādāt mārketinga stratēģiju. Iesāktais projekts Norvēģijas Finanšu instrumentā turpinās ar LPS sadarbības tīklu izveidi, uzņēmējdarbības jautājumā uzmanību veltot pašvaldības lomai uzņēmējdarbības attīstībā un investīciju piesaistes veicināšanā, investīciju piedāvājuma gatavošanā investoriem.

Lai risinātu sasāpējušus jautājumus un vienlaikus stiprinātu pašvaldību lomu uzņēmējdarbības veicināšanā, LPS turpina darboties **uzņēmējdarbības atbalsta tīkls**, kura ietvaros notiek darba diskusijas. Tās vērstas uz uzņēmējdarbības vides uzlabošanu vietējā un reģionālā līmenī, un šajās diskusijās piedalās visu pašvaldību nominētie eksperti uzņēmējdarbības jomā. Diskusijas vienmēr redzamas arī tiešraidē LPS mājaslapā, sadaļā *Semināri – Tiešraide*.

Sagatavojusi **Andra Feldmane**

PUBLISKIE IEPIRKUMI

Kā pašvaldība iegūst preces un pakalpojumus un veic būvdarbus – to nosaka **Publisko iepirkumu likums** un **Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums**, retākos gadījumos arī **Publiskās un privātās partnerības likums**. Publisko iepirkumu likums stājās spēkā 2017. gada 1. martā, bet Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums – 2017. gada 1. aprīlī.

“Šis ir viens no mūsu valsts tautsaimniecībai svarīgākajiem likumprojektiem, kuram jābūt pietiekami efektīvam, un sabiedrībai no tā jāgūst maksimāls labums. Regulējums faktiski nosaka, cik atbildīgi un efektīvi ir ieguldīta nodokļu maksātāju nauda, lai tā valsts tautsaimniecības attīstībai dotu maksimālu labumu arī ilgtermiņā. Tādējādi jaunajam Publisko iepirkumu likumam jābūt vērstam uz kvalitatīvu preču un pakalpojumu saņemšanu,” par Publisko iepirkumu likumprojektu pirms tā pieņemšanas teica atbildīgās komisijas – Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas priekšsēdētājs Romāns Naudiņš.

No Publisko iepirkumu likuma (PIL) un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma (SPSIL) izriet pasūtītāja un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja (turpmāk attiecībā uz abiem – pasūtītājs) pienākums nodrošināt pēc iespējas efektīvu līdzekļu izlietošanu, maksimāli samazinot pasūtītāja risku, kā arī nodrošināt brīvu konkurenci, kas ir tiešā veidā saistāma ar pasūtītājam izdevīgākā piedāvājuma saņemšanu. Tehniskajām specifikācijām, kuras izstrādā publisko iepirkumu rīkotāji, jānodrošina publiskā iepirkuma atvērtība konkurencei un ilgtspējības mērķu sasniegšana.

Kādā gadījumā iepirkuma likumi nav piemērojami

- Publisko iepirkumu **likums nav jāpiemēro**, ja pasūtītājs slēdz iepirkuma līgumu par likuma 3. pantā nosauktajiem likuma piemērošanas izņēmumiem (Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā – 10. pants).
- Pasūtītājs var izvēlēties, vai veikt iepirkuma procedūru vai **piešķirt līguma slēgšanas tiesības pašvaldības (vienas vai vairāku) dibinātiem uzņēmumiem** bez iepirkumu rīkošanas, kuros nav tiešas privātā kapitāla līdzdalības, tā saucamie *in house* līgumi, kuru regulējums noteikts PIL 4. pantā un SPSIL 11. pantā.

Kā veikt iepirkumus, kā tos organizēt un dokumentēt

- *Pirmkārt*, jānoskaidro, jāapzina vajadzība – ko nepieciešams pirkt.
- *Otrkārt*, jānoskaidro, cik plānotais pirkums varētu maksāt.

Publisko iepirkumu likums (PIL)	Līgumcenu robežvērtības
Iepirkums jāpiemēro no	10 000 eiro pakalpojumiem un piegādēm 20 000 eiro būvdarbiem
“Mazie iepirkumi”, likuma 9. pants	no 10 000 eiro līdz 41 999,99 eiro pakalpojumiem un piegādēm no 20 000 eiro līdz 169 999,99 eiro būvdarbiem
Iepirkuma procedūru piemērošana, likuma 8. pants	no 42 000 eiro pakalpojumiem un piegādēm no 170 000 eiro būvdarbiem
Iepirkumu procedūru piemērošana, ES sliekšnis	sākot no 135 000 eiro pakalpojumiem un piegādēm sākot no 5 225 000 eiro būvdarbiem
2. pielikuma pakalpojumiem, likuma 10. pants 10. panta pirmās daļas noteikumi 2. pielikuma sadaļai “Veselības, sociālie un saistītie pakalpojumi” minētajiem CPV kodiem un mācību praksēm vai studiju praksēm, vai darba vidē balstītu mācību nodrošināšanai	no 42 000 eiro no 750 000 eiro un lielākām summām
Pārtikas produktu iepirkumiem no 1.07.2017., ja tiek ievērotas zaļā iepirkuma (ZPI) noteiktās prasības, nav jāpiemēro likuma prasības	līdz 41 999 eiro
Likuma 5. panta 2)–7) punkti	no 135 000 eiro
Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums (SPSIL)	līgumcenu robežvērtības
Iepirkums jāpiemēro no	418 000 eiro piegādes un pakalpojumu līgumiem 5 225 000 eiro būvdarbu līgumiem
2. pielikuma pakalpojumiem, likuma 13. panta piektā daļa	no 1 000 000 eiro

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Iepirkumu uzraudzības birojs (IeUB) ir sniedzis skaidrojumu par priekšizpētes un tirgus izpētes nepieciešamību un kārtību (*sk. Skaidrojums par priekšizpētes veikšanu paredzamās līgumcenas noteikšanai: <https://www.iub.gov.lv/lv/node/98>*).

- **Treškārt**, atbilstīgi noskaidrotajai paredzamajai līgumcena vai nu izpētes rezultātā jānoslēdz līgums, vai arī jāizvēlas atbilstoša iepirkuma veikšanas kārtība.

Tirgus izpētes vai cenu aptaujas var veikt jebkurš darbinieks vai komisija, vai darba grupa, kam saskaņā ar pašvaldības iekšējiem normatīviem aktiem tas uzdots.

- **Ceturtkārt**, iepirkumu veikšanai ir jābūt izveidotai **iepirkumu komisijai**. Iepirkumu komisijas ir atšķirīgas PIL un SPSIL piemērošanai, jo PIL piemērošanas gadījumā iepirkumu komisijas locekļi ir amatpersonas, bet SPSIL gadījumā komisijas locekļi nav amatpersonas likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" izpratnē. Tāpēc arī atšķirīgi ir definēti interešu konflikta jautājumi.

Iepirkuma komisiju var izveidot katram iepirkumam atsevišķi vai uz noteiktu laikposmu, vai kā pastāvīgi funkcionējošu institūciju. Visos gadījumos minimālais iepirkuma komisijas locekļu skaits ir trīs. Izveidojot iepirkuma komisiju, pasūtītājs nodrošina, lai šī komisija būtu kompetenta jomā, kurā tiks slēgts iepirkuma līgums. Iepirkuma komisija, pildot savus pienākumus, ir tiesīga pieaicināt ekspertus.

Komisijā iekļauj personas, kurām nav piemērots administratīvais sods par pārkāpumiem publisko iepirkumu un publiskās un privātās partnerības jomā – aizliegums ieņemt valsts amatpersonas amatus, kuru pienākumos ietilpst lēmumu pieņemšana publisko iepirkumu un publiskās un privātās partnerības jomā, vai iepirkuma līgumu, vispārīgo vienošanos, partnerības iepirkuma līgumu vai koncesijas līgumu noslēgšana, kā arī pieņemt attiecīgus lēmumus un slēgt attiecīgus līgumus, – vai šā soda izpilde ir beigusies. Lai pārliecinātos par iepriekš minēto, pasūtītājs iegūst informāciju Valsts reģionālās attīstības aģentūras (VRAA) publikāciju vadības sistēmā.

- **Piektkārt**, iepirkuma norise Iepirkuma komisija veic PIL 8. pantā noteiktās iepirkumu procedūras, un PIL 9. un 10. pantā nosauktos iepirkumus, SPSIL piemērošanā – 13. panta pirmās daļas 1., 2., 3., 4., 5. un 6. punktā minētās iepirkumu procedūras.

Iepirkuma komisijas darbības noteikumi ir iekļauti PIL III nodaļā, 24.–26. pantos, SPSIL VI nodaļā, 29.–30. pantos.

Pirms uzsākt iepirkumu norises, komisijai būtu jāpārliecinās, vai precī vai pakalpojumu nav jāiegādājas EIS. PIL 17. panta astotā daļa nosaka, ka pašvaldībām un pašvaldību iestādēm **ir pienākums**

preces un pakalpojumus iegādāties no centralizēto iepirkumu institūcijas vai ar tās starpniecību, ja attiecīgās preces vai pakalpojumi ietilpst Ministru kabineta noteiktajās preču un pakalpojumu grupās un to līgumcena 12 mēnešu laikā attiecīgajā preču vai pakalpojumu grupā ir 10 000 eiro vai lielāka.

PIL ļauj vienai vai vairākām pašvaldībām izveidot savas centralizēto iepirkumu institūcijas vai ar to starpniecību veikt iegādes, ja attiecīgi izveidotā centralizēto iepirkumu institūcija nodrošina attiecīgo preču un pakalpojumu iepirkumus pašvaldībai un visām tās iestādēm, vai arī veikt iegādes EIS – Elektronisko iepirkumu sistēmā, kuras uzturētājs un darbības nodrošinātājs ir Valsts reģionālās attīstības aģentūra.

Kuras preces un pakalpojumi tad jāiegādājas EIS?

To nosaka 2017. gada 28. februāra MK noteikumu Nr. 108 "Publisko elektronisko iepirkumu noteikumi" 1. pielikums:

1. Biroja papīrs un kancelejas preces:
 - 1.1. dokumentu uzglabāšanas preces;
 - 1.2. biroja papīrs un papīra preces;
 - 1.3. rakstāmgalda piederumi;
 - 1.4. datu nesēji un datortehnikas tīrāmie piederumi;
 - 1.5. prezentāciju un biroja piederumi, par ko centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
2. Datortehnika un datortehnikas uzstādīšana:
 - 2.1. galda datori (darba stacijas);
 - 2.2. planšetdatori;
 - 2.3. portatīvie datori;
 - 2.4. monitori;
 - 2.5. nepārtrauktās barošanas avoti;
 - 2.6. datortehnikas uzstādīšana, par ko centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
3. Demonstrācijas iekārtas un demonstrācijas iekārtu uzstādīšana:
 - 3.1. interaktīvās tāfeles un ekrāni;
 - 3.2. interaktīvo tāfeļu un ekrānu uzstādīšana;
 - 3.3. audio, video un foto iekārtas;
 - 3.4. demonstrācijas iekārtu papildierīces un piederumi, par ko centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
4. Drukas un kopēšanas iekārtas:
 - 4.1. digitālās kopēšanas iekārtas;
 - 4.2. daudzfunkcionālās lāzerdrukas iekārtas;
 - 4.3. daudzfunkcionālās tintes drukas iekārtas;
 - 4.4. lāzerdrukas iekārtas;
 - 4.5. tintes drukas iekārtas;
 - 4.6. platformāta drukas iekārtas;
 - 4.7. specializētās drukas iekārtas, par kurām centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
5. Drukas iekārtu piederumi:
 - 5.1. toneri;
 - 5.2. tintes kasetnes;
 - 5.3. citi piederumi, par kuriem centralizēto pub-

- lisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
6. Medikamenti un medicīnas preces, par kurām centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi veselības aprūpes nozares centralizētā iepirkumu institūcija, ievērojot aģentūras e-pasūtījumu sistēmai izstrādātās tehniskās specifikācijas veidnes un darījumu noteikumus.
7. Mēbeles:
- 7.1. biroja un apmeklētāju krēslī;
 - 7.2. biroja komplektējamās mēbeles;
 - 7.3. izglītības iestāžu mēbeles;
 - 7.4. metāla mēbeles, par kurām centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
8. Programmatūra un programmatūras izmantošanas apmācības:
- 8.1. biroja programmatūra;
 - 8.2. operētājsistēmas programmatūra;
 - 8.3. programmatūras izmantošanas apmācību kursi;
 - 8.4. serveru standarta programmatūra un tās atbalsts, par ko centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
9. Saimniecības preces:
- 9.1. papīra higiēnas preces;
 - 9.2. sadzīves ķīmija;
 - 9.3. telpu uzturēšanas un uzkopšanas preces, par kurām centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
10. Servertehnika un datu glabātavas, kā arī servertehnikas un datu glabātavu uzstādīšana:
- 10.1. standarta serverstatnē ievietojamie serveri un serveru statnes;
 - 10.2. komutatori;
 - 10.3. asmeņserveri un asmeņserveru statnes;
 - 10.4. datu glabātavas;
 - 10.5. nepārtrauktās barošanas avoti;
 - 10.6. servertehnikas un datu glabātavu uzstādīšana un konfigurēšana, par ko centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.
11. Veselības apdrošināšanas pakalpojumi, par kuriem centralizēto publisko iepirkuma procedūru vai procedūras rīkojusi aģentūra.

Pašvaldība un pašvaldības iestāde var neiegādāties attiecīgās preces un pakalpojumus **no EIS** vai ar tās starpniecību jebkurā no šādiem gadījumiem:

- pašvaldības iestādes vai pašvaldības vajadzībām atbilstošu preci vai pakalpojumu nav iespējams iegādāties no centralizēto iepirkumu institūcijas vai ar tās starpniecību saskaņā ar centralizēto iepirkumu institūcijas publicētajām tehniskajām specifikācijām;
- pašvaldības iestāde vai pašvaldība var nodrošināt preču vai pakalpojumu iegādi par zemāku cenu.

SPSIL piemērošanas gadījumā sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs **var, bet tas nav obligāti**, iepirkt preces un pakalpojumus no centralizēto iepirkumu

institūcijas vai saņemt būvdarbus, piegādes un pakalpojumus ar tās starpniecību.

Iepirkumu procedūras

Ja ir noskaidrots, ka centralizēti iepirkumu nav iespējams veikt, iepirkuma komisija izvēlas iepirkuma veidu – procedūru un iepirkuma priekšmetam atbilstošu CPV kodu.

PIL 8. pants paredz šādas iepirkuma procedūras:

- atklāts konkurss;
- slēgts konkurss;
- konkursa procedūra ar sarunām;
- konkursa dialogs;
- inovācijas partnerības procedūra;
- sarunu procedūra.

Īpašie iepirkuma režīmi:

- metu konkurss (MK noteikumi Nr. 107, 3. nodaļa);
- PIL 10. pants – šā likuma 2. pielikumā minēto pakalpojumu iepirkumi;
- PIL 9. pants – iepirkumi, kuriem nepiemēro šajā likumā noteiktās iepirkuma procedūras.

SPSIL ietvaros veic 13. pantā noteiktās procedūras:

- atklāts konkurss;
- slēgts konkurss;
- sarunu procedūra, publicējot dalības uzaicinājumu;
- sarunu procedūra, nepublicējot dalības uzaicinājumu;
- konkursa dialogs;
- inovācijas partnerības procedūra.

Īpašie iepirkuma režīmi SPSIL:

- SPSIL 13. panta (2) daļa – metu konkurss (MK noteikumi Nr. 187);
- SPSIL 13. panta (5) daļa – 2. pielikumā minēto pakalpojumu iepirkumi;
- SPSIL 16. pants, privilēģētie līgumi – līgumi rezervēti piegādātājiem, kas vairāk nekā 30% no vidējā darbinieku skaita gadā nodarbina personas ar invaliditāti (plānots papildināt ar piegādātājiem, kam piešķirts sociālā uzņēmuma statuss).

CPV kodus izvēlas atbilstoši iepirkuma priekšmetam no Kopējās iepirkuma vārdnīcas (*Common Procurement Vocabulary* – CPV) jeb **CPV nomenklatūras klasifikators** – pieejams IUB mājaslapā: <https://www.iub.gov.lv/lv/iubcpv>.

Iepirkumu dokumentu izstrāde

Iepirkuma komisija ir tā, kas nodrošina iepirkuma procedūras dokumentu, PIL 9. un 10. pantā un SPSIL 13. pantā minēto iepirkuma dokumentu izstrādāšanu, protokolē iepirkuma procesa gaitu un ir atbildīga par iepirkuma procesu.

Iepirkuma komisija lemj par iepirkumam nepieciešamās iepirkuma dokumentācijas izstrādi, t.i., vai

nu pati komisija izstrādā nepieciešamo iepirkuma dokumentāciju, ja ir pietiekami kompetenta konkrētā iepirkuma jomā, vai arī uztic dokumentācijas sagatavošanu vienam vai vairākiem pasūtītāja darbiniekiem vai speciāli nolīgtam ekspertam vai speciālistam.

Neatkarīgi no tā, kas izstrādā iepirkuma dokumentāciju, to apstiprina (akceptē) pirms izsludināšanas iepirkumu komisija.

Iepirkuma procedūras dokumentu sagatavotājs (pasūtītāja amatpersona vai darbinieks), iepirkuma komisijas locekļi un eksperti paraksta apliecinājumu, ka nav tādu apstākļu, kuru dēļ varētu uzskatīt, ka viņi ir ieinteresēti konkrēta kandidāta vai pretendenta izvēlē vai darbībā vai ka viņi ir saistīti ar tiem šā panta pirmās daļas izpratnē. Par to, ka interešu konflikta tiesām nav, jāpārlicinās vēlreiz, piedāvājumus atverot (leUB 8.03.2017. skaidrojums par iepirkuma dokumentācijas sagatavotāju: <https://www.iub.gov.lv/node/98>).

Iepirkumu dokumentācijas izstrādei jāatvēr pietiekams laiks un resursi, jo grozījumu izdarīšana jau izsludinātos iepirkumos ir stipri ierobežota.

PIL 35. pants un SPSIL 41. pants (3) daļa

- Pasūtītājs var izdarīt grozījumus iepirkuma dokumentācijā, ja grozījumi nepieļauj atšķirīgu piedāvājumu iesniegšanu vai citu kandidātu un pretendentu dalību iepirkuma procedūrā.
- Direktīvas 2014/24/ES preambulas 81. apsvēruma: *ar būtiskām izmaiņām būtu jāsaprot izmaiņas, kas jo īpaši saistītas ar tehniskām specifikācijām, attiecībā uz kurām ekonomikas dalībniekiem vajadzētu papildu laiku, lai tās izprastu un attiecīgi reaģētu. Tomēr būtu jāpaskaidro, ka šādām izmaiņām nevajadzētu būt tik būtiskām, ka tās būtu jāvušas piedalīties citiem kandidātiem, nevis sākotnēji atlasītajiem, vai ka tās būtu jāvušas iepirkuma procedūrai piesaistīt papildu kandidātus. Tas jo īpaši varētu attiekties uz gadījumiem, kad izmaiņas līguma vai pamatnolīguma raksturu padara par materiāli atšķirīgu no tā, kas sākotnēji paredzēts iepirkuma procedūras dokumentos.*

IUB sniedz arī detalizētu skaidrojumu par grozījumu veikšanu iepirkuma dokumentācijā: <https://www.iub.gov.lv/lv/node/98>.

Iepirkuma dokumentācijā nosaka **objektīvas un samērīgas** pretendentu atlases prasības, tajā skaitā prasības pretendenta pieredzei, saimnieciskajam un finansiālajam stāvoklim, izslēgšanas noteikumus, tajā skaitā ne tikai obligātos, bet arī fakultatīvos, ja ir lēmums par to piemērošanu.

Pasūtītājs paredz dokumentācijā pieņemt **Eiropas vienoto iepirkuma procedūras dokumentu** (PIL 49. pants un SPSIL 56. pants) kā sākotnējo pierādījumu atbilstībai paziņojumā par līgumu vai iepirkuma pro-

cedūras dokumentos noteiktajām pretendentu un kandidātu atlases prasībām. Skaidrojums par Eiropas vienoto iepirkuma procedūras dokumentu: https://www.iub.gov.lv/sites/default/files/upload/skaidrojums_ESPD_20170725.pdf.

Iepirkuma komisija iepirkuma procedūras dokumentos nosaka **piedāvājuma izvērtēšanas kritērijus, kurus izmantos saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma noteikšanai**, to skaitliskās vērtības, kā arī piedāvājuma izvēles algoritmu saskaņā ar šiem kritērijiem un aprakstu, kā katrs vērtēšanas kritērijs tiks vērtēts. Iepirkuma komisija izvēlas vērtēšanas kritērijus, kas ir konkrēti izteikti un objektīvi salīdzināmi vai izvērtējami.

Iepirkumā līguma slēgšanas tiesības paredz piešķirt saimnieciski visizdevīgākajam piedāvājumam (PIL 51. pants), kuru pasūtītājs nosaka:

- izmantojot cenu vai izmaksas, piemērojot efektivitātes pieeju (piemēram, vērtējot aprites cikla izmaksas);
- ņemot vērā cenu vai izmaksas un ar iepirkuma līguma priekšmetu saistītus kvalitātes kritērijus, piemēram:
 - o kvalitāti, tajā skaitā tehniskās priekšrocības, estētiskās un funkcionālās īpašības, pieejamību, atbilstību universālajam dizainam, sociālās un vides aizsardzības prasības, inovatīvos raksturlielumus un pārdošanas nosacījumus;
 - o iepirkuma līguma izpildes vadības struktūru un iesaistītā personāla kvalifikāciju un pieredzi, ja iepirkuma līguma izpildes kvalitāti var būtiski ietekmēt iesaistītā personāla kvalifikācija un pieredze;
 - o pēcpārdošanas pakalpojumus un tehnisko palīdzību, piegādes nosacījumus, piemēram, piegādes datumu, piegādes procesu un piegādes periodu vai piegādes pabeigšanas periodu, piedāvājumu noformēšanas prasības kandidātiem un pretendentiem.

Pasūtītājs piedāvājumu salīdzināšanai un izvērtēšanai **ir tiesīgs izmantot tikai cenu**, ja iepirkums tiek veikts PIL 9. un 10. pantā noteiktajā kārtībā vai ja sagatavotā tehniskā specifikācija ir detalizēta un citiem kritērijiem nav būtiskas nozīmes piedāvājuma izvēlē.

SPSIL piemērošanas gadījumā saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma izvēles noteikumi iekļauti likuma 57. pantā.

Tehniskās specifikācijas tiek ietvertas iepirkuma procedūras dokumentos un nosaka būvdarbiem, pakalpojumiem vai piegādēm izvirzītās prasības. Tehniskās specifikācijas nodrošina vienādas iespējas visiem pretendentiem un nerada nepamatotus ierobežojumus konkurencei iepirkumā.

Iepirkuma komisijai arī jānoskaidro, vai nav obligāti jāpiemēro un jāiekļauj zaļā iepirkuma (ZPI) prasības,

kā to nosaka PIL 19. pants un SPSIL 28. pants saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumu Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība" 1. pielikumu.

Obligāti kopš šāgada 1. jūlija ZPI jāpiemēro MK noteikumi nosauktajām preču un pakalpojumu grupām:

- biroja papīrs,
- drukas iekārtas,
- datortehnika un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūra,
- pārtika un ēdināšanas pakalpojumi,
- tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi,
- iekštelpu apgaismojums,
- ielu apgaismojums un satiksmes signāli.

Lai organizētu pārredzamu un prognozējamu iepirkuma vadības procesu, iepirkuma komisija plāno iepirkuma virzību, ievērojot normatīvajos aktos noteiktos **piedāvājumu iesniegšanas termiņus**. Detalizēts skaidrojums sniegts IUB 08.05.2017. skaidrojumā par Publisko iepirkumu likuma termiņiem: <https://www.iub.gov.lv/lv/node/98> un SPSIL: https://www.iub.gov.lv/sites/default/files/upload/launais%20SPSIL_2017.pdf.

Iepirkuma dokumentācijā iekļauj iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās projektu. **Iepirkuma līguma projektā** norāda informāciju par iepirkuma priekšmetu, tā apjomu un kvalitāti, līgumcenas samaksas kārtību, līguma izpildes termiņu, vietu un nosacījumus, piedāvājumā norādīto apakšuzņēmēju un personāla nomaīņas un jaunu apakšuzņēmēju un personāla piesaistes kārtību, līgumslēdzēju pušu atbildību par līguma neizpildīšanu, līguma grozīšanas kārtību un kārtību, kādā pieļaujama atkāpšanās no līguma, un citus līguma izpildei būtiskus nosacījumus. Līguma projekta sagatavošanai ieteicams izmantot "Arvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukciju valsts tiešās pārvaldes iestādēs": <https://likumi.lv/ta/id/285534-arvalstu-finansu-instrumentu-finansetu-civiltiesisku-ligumu-izstrades-un-slegšanas-instrukcija-valsts-tiesas-parvaldes-iestades>.

Iepirkumu izsludināšana

Pasūtītājs attiecīgās pašvaldības tīmekļvietnē vai savā tīmekļvietnē (ja sabiedrisko pakalpojumu sniedzējam ir sava tīmekļvietne) publicē paziņojumu par iepirkuma procedūru.

Sagatavojot paziņojumus iepirkumiem ES fondu finansēto projektu ietvaros, jāievēro ES fondu publicitātes un vizuālās identitātes prasības.

Iepirkuma procedūras dokumentiem jābūt pieejamiem elektroniskā veidā bez maksas. Par to iepirkuma procedūras dokumentu izsniegšanu, kurus nav iespējams izsniegt elektroniskā veidā, var piepra-

sīt samaksu, kas nepārsniedz faktiskos dokumentu pavairošanas un nosūtīšanas izdevumus.

Pasūtītājs izsludina iepirkumus IUB mājaslapā, iesniedzot paziņojumus saskaņā ar speciālām MK noteikumos (28.02.2017. MK noteikumi Nr. 103 "Publisko iepirkumu paziņojumi un to sagatavošanas kārtība" un 28.03.2017. MK noteikumi Nr. 182 "Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu paziņojumi un to sagatavošanas kārtība") noteiktām paziņojumu veidlapām. IUB detalizēti skaidrojumi par paziņojumu veidlapām: https://www.iub.gov.lv/sites/default/files/upload/skaidrojums_pazi%C5%86ojumi_no_1marta_20170321.pdf un https://www.iub.gov.lv/sites/default/files/upload/skaidrojums_pazinojumi_no_1aprila_20170323.pdf.

Piedāvājumu atvēršana un vērtēšana

Iepirkuma komisija atlasa kandidātus un vērtē pretendētus un to iesniegtos piedāvājumus slēgtās sēdēs saskaņā PIL vai SPSIL prasībām, iepirkuma procedūras dokumentiem, PIL 9. un 10. pantā un SPSIL 13. panta piektajā daļā minētajiem iepirkumu dokumentiem, kā arī citiem normatīvajiem aktiem. Iepirkuma komisijas lēmums ir saistošs pasūtītājam, ja tiek slēgts iepirkuma līgums.

Ja iepirkumu komisija konstatē, ka pretendenta kvalifikācijas dokumentos ietvertā informācija ir neskaidra vai nepilnīga, tā pieprasa, lai pretendents vai kompetenta institūcija izskaidro vai papildina šajos dokumentos ietverto informāciju.

Piedāvājumu vērtēšanas gaitā iepirkumu komisija ir tiesīga pieprasīt, lai tiek izskaidrota tehniskajā un finanšu piedāvājumā iekļautā informācija, kā arī iesniegti piedāvāto preču paraugi, ja tie nepieciešami preču atbilstības novērtēšanai un pretendents ar tam pieejamiem dokumentiem nevar pierādīt preču atbilstību.

Ja iepirkuma komisija pretendenta piedāvājumu uzskata par nepamatoti lētu, pirms šāda piedāvājuma iespējamās noraidīšanas komisija rakstveidā pieprasa no pretendenta detalizētu paskaidrojumu par būtiskiem piedāvājuma nosacījumiem, kā arī ļauj pretendētājam iesniegt pierādījumus, kurus tas uzskata par nepieciešamiem, dodot saprātīgu termiņu paskaidrojuma un pierādījumu iesniegšanai. Pretendenta piedāvājums tiek noraidīts tikai gadījumā, ja pretendents nav varējis norādīt tehnoloģijas, tehniskos risinājumus, tirgus apstākļus, preces īpašības vai citus objektīvus pierādījumus, kas ļauj piedāvāt tik lētu cenu.

Pēc piedāvājumu atbilstības pārbaudes iepirkuma komisija vērtē piedāvājumus saskaņā ar iepirkuma procedūras dokumentos noteiktajiem cenu vai izmaksu un kvalitātes kritērijiem, izvēloties saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu no piedāvājumiem,

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

kas atbilst iepirkuma procedūras dokumentos noteiktajām prasībām.

Iepirkumu komisija izslēdz kandidātu vai pretendentu no dalības iepirkumā PIL 42. pantā un SPSIL 48. pantā nosauktajos obligātajos, kā arī iepirkuma dokumentācijā paredzētajos fakultatīvajos izslēgšanas gadījumos, un PIL 9. un 10. panta un SPSIL 13. panta piektās daļas iepirkumos šajos likumu pantos noteiktajā kārtībā.

Iepirkumu norise tiek dokumentēta atbilstoši PIL un SPSIL prasībām dokumentācijas izstrādei un glabāšanai atšķirīgā apjomā iepirkumu procedūrās un iepirkumos ar atvieglotiem noteikumiem, piemēram, PIL 9. un 10. panta kārtības iepirkumos.

Par iepirkuma rezultātiem pasūtītājs informē likumos noteiktos termiņos vienlaicīgi (vienā dienā) visus pretendentes, kā arī publicē paziņojumu tīmekļvietnēs, kur publicē paziņojumus par iepirkumiem. Ja iepirkums tiek izbeigts vai pārtraukts, pasūtītājs triju darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas vienlaikus informē visus kandidātus vai pretendentes par visiem iemesliem, kuru dēļ iepirkums tiek izbeigts vai pārtraukts.

Paziņojot par iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu vai izsniedzot likumos paredzētajos gadījumos kādam no pretendentiem iepirkuma protokolus, **pasūtītājs neatklāj to informāciju, kuru tam kā komercnoslēpumu nodevuši citi pretendenti.**

Iepirkumu līgumu slēgšana

Iepirkuma līgumu vai vispārīgo vienošanos ar izraudzīto pretendentu pasūtītājs slēdz atbilstoši iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās projektam iepirkuma procedūras dokumentu pielikumā. Grozījumi iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās projektā, tehniskajā specifikācijā un pretendenta piedāvājumā nav pieļaujami.

Iepirkuma līgumu slēdz ne agrāk kā nākamajā darbdienu pēc nogaidīšanas termiņa beigām, ja iepirkumu uzraudzības birojam nav likumos noteiktajā kārtībā iesniegts iesniegums par iepirkuma procedūras pārkāpumiem (PIL 60. pants un SPSIL 65. pants).

Iepirkuma līgumu slēdz uz laiku, ne ilgāku par pieciem gadiem. Pasūtītājs ir tiesīgs noslēgt iepirkuma līgumu uz ilgāku laiku, ja pastāv kāds no šādiem nosacījumiem:

- tas ir paredzēts citā likumā;
- tas ir būtiski nepieciešams iepirkuma līguma izpildes nodrošināšanai ar iepirkuma līguma priekšmetu tieši saistītu tehnisku vai ekonomisku apstākļu dēļ.

Grozījumus iepirkuma līgumā veic atbilstoši PIL 61. panta un SPSIL 66. panta noteikumiem.

Iepirkumu līgumi un grozījumi tajos jāpublicē pasūtītāju mājaslapās obligāti likumos noteiktajos gadījumos, piemēram, PIL 9. panta vai SPSIL 13. panta piektās daļas iepirkumos.

Iepirkumu plānu publicēšana ir obligāta prasība.

Pasūtītājs mēneša laikā no gadskārtējā budžeta apstiprināšanas dienas (PIL 18. pants), bet sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs piecu darbdienu laikā no dienas (SPSIL 22. pants), kad pieņemts lēmums par iepirkuma nepieciešamību, **publicē valsts elektroniskās informācijas sistēmā**, kas paredzēta piedāvājumu un pieteikumu saņemšanai, **informāciju par plānotajiem** PIL 8. panta otrās daļas (metu konkursi) iepirkumu procedūrām, 9. (mazie iepirkumi) un 10. panta iepirkumiem un SPSIL 13. pantā nosauktajām iepirkumu procedūrām, metu konkursiem vai šā likuma 13. panta (5) daļā minētajiem iepirkumiem. Pasūtītājs informāciju aktualizē pēc nepieciešamības.

Interesešu konflikts iepirkumu jomā

Papildus jāievēro pašvaldības deputātiem, ka likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 10. pantā noteikti komercdarbības ierobežojumi attiecībā uz iepirkumiem:

(4) Pašvaldību domju priekšsēdētāji, viņu vietnieki un deputāti, pašvaldību izpilddirektori un viņu vietnieki, kā arī pagastu vai pilsētu pārvalžu vadītāji novadu pašvaldībās nedrīkst būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas saņem attiecīgās pašvaldības publisko iepirkumu, partnerības iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu vai koncesiju, finanšu līdzekļus, pašvaldības garantētus kredītus vai privatizācijas fonda līdzekļus, izņemot gadījumus, kad tos piešķir atklāta konkursa rezultātā.

(4¹) Pašvaldību iestāžu vadītāji un viņu vietnieki nedrīkst būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas no attiecīgās pašvaldības iestādes saņem publisko iepirkumu, partnerības iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu vai koncesiju vai finanšu līdzekļus, izņemot gadījumus, kad tos piešķir atklāta konkursa rezultātā.

(5) Republikas pilsētu domju un novadu domju priekšsēdētājiem, viņu vietniekiem, šo pašvaldību izpilddirektoriem un viņu vietniekiem, kā arī pagastu vai pilsētu pārvalžu vadītājiem novadu pašvaldībās jāievēro šā panta ceturtais daļas noteikumi arī divus gadus pēc tam, kad viņi beiguši pildīt attiecīgās valsts amatpersonas amata pienākumus.

(6) Šā panta pirmajā, 1.1, 1.2, trešajā un ceturtajā daļā minētie izņēmumi nav pieļaujami, ja valsts amatpersona vada publiskas personas institūciju, kura izziņojusi atklātu konkursu, vai šī amatpersona ir iecēlusi amatā kādu no iepirkuma komisijas vai koncesijas procedūras komisijas locekļiem, vai arī tās tiešā vai netiešā pakļautībā ir kāda no šā likuma 4. panta pirmās daļas 24. punktā minētajām personām.

Administratīvā atbildība par šo interešu konflikta noteikumu pārkāpšanu noteikta Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁰ pantā:

166.³⁰ pants. Valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšana

Par likumā noteikto komercdarbības, valsts amatpersonas amata savienošanas, pārstāvības, ienākumu gūšanas ierobežojumu vai tādu ierobežojumu pārkāpšanu, kuri noteikti attiecībā uz rīcību ar valsts vai pašvaldības mantu, kā arī par valsts amatpersonas funkciju veikšanu interešu konflikta situācijā –

uzliek naudas sodu valsts amatpersonai no 70 līdz 350 eiro, atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatus vai bez tā.

Pārkāpumi, par kuriem iepirkumu jomā var tikt piemērota administratīvā atbildība

Normatīvie akti, par kuru pārkāpumiem var tikt piemērota administratīvā atbildība:

- Publisko iepirkumu likums (PIL),
- Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums (SPSIL),
- Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likums (ADJIL),

- Publiskās un privātās partnerības likums (PPPL).

Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētie:

166.²¹–166.²⁵ pants, sodu veidi:

- brīdinājums;
- naudas sods no 70 līdz 700 eiro vai no 70 līdz 350 eiro;
- naudas sods no 350 līdz 700 eiro, atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatus (1–3 gadi), kuru pienākumos ietilpst lēmumu pieņemšana publisko iepirkumu un publiskās un privātās partnerības jomā vai iepirkuma līgumu, vispārīgo vienošanos, partnerības iepirkuma līgumu vai koncesijas līgumu noslēgšana.

175.² pants, sods:

- fiziskajām personām vai amatpersonām no 35 līdz 210 eiro, bet juridiskajām personām – no 70 līdz 700 eiro.

2016. gada 19. jūlija IeUB “Skaidrojums par administratīvā pārkāpuma lietvedības norisi Iepirkumu uzraudzības birojā”: https://www.iub.gov.lv/sites/default/files/skaidrojums_publicesanai.pdf.

Sagatavojusi **Daina Dzilna**

TEHNISKO PROBLĒMU KOMITEJAS INFORMĀTIKAS JAUTĀJUMU APAKŠKOMITEJA

Kā var noprast no apakškomitejas nosaukuma, specifisko jautājumu loks, kas to atšķir no pārējām LPS komitejām, ir informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) jautājumi un ar to saistītās problēmas, pieredze un likumdošana.

Ar dažādiem nosaukumiem šāda apakškomiteja pastāv jau sen. Ir piedzīvoti gan tādi gadi, kad apakškomitejas sēdes bija katru mēnesi, gan tādi, kad tā nenotika nemaz.

Pēdējos četrus gadus apakškomitejas darba cikls noris vairāk pēc nepieciešamības, nevis tikai tāpēc, lai reizi mēnesī notiktu sanāksme. Šos beidzamos gadus apakškomitejas vadītājs ir Dobeles novada pašvaldības izpilddirektora vietnieks **Gunārs Kurlovičs**.

Informācijas tehnoloģijas ir tik cieši savijušās ar visām dzīves jomām, ka par to pielietošanu un izmantošanu nākas spriest visās LPS komitejās. Var teikt – biznesa procesi tiek izdiskutēti citās komitejās, bet tehniskā izpildījuma jautājumi – Informātikas apakškomitejas apsprendēs.

Viedokļu izziņošana, problēmu apspriešana un kopējas nostājas definēšana – tie ir apakškomitejas **mērķi**.

Apakškomitejas dalībnieki pārsvarā ir tieši IT speciālisti.

IT jomā šobrīd tiek piedāvāti vairāki risinājumi, kas ir vērsti uz kopsadarbību – piemēram, vienu dokumentu vienlaikus var redzēt vairāki cilvēki, kas atrodas dažādās pasaules vietās un, izmantojot mākoņpakalpojumus, var tiem piekļūt no dažādām ierīcēm, ne tikai tradicionālā datora. Arī valsts pārvaldē, pateicoties ERAF projektam, tuvākajos gados taps vienoti

Informātikas jautājumu apakškomitejas sēde 2017. gada 16. martā.

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

datu centri, kas nodrošinās ar IT pakalpojumiem ministrijas. Pašvaldībām šāda kopīga, vienota, centralizēta attīstības vai sadarbības scenārija nav. Vai šādi risinājumi pašvaldībām būtu nepieciešami? Kā tos realizēt? Vai uz topošā ERAF projekta bāzes, kur tā saucamajā Rīgas projektā taps kopīga platforma pašvaldību e-pakalpojumiem, vai uz Ventpils pilsētas digitālā centra bāzes, kas nodrošina Vienoto valsts un pašvaldību klientu apkalpošanas centru programmatūru un monitorē visas bibliotēkas? Vai iespējama pašvaldību sadarbība, uzstājoties kā vienotam pasūtītājam komercproduktu iegādē, teiksim, iepērkot specifiskas programmatūras pašvaldību vajadzībām?

Jau šobrīd ir spēkā likumi un Ministru kabineta noteikumi, kas pieprasa noteikta līmeņa IT drošības prasības un darbības, lai nodrošinātu ne tikai IT infrastruktūras, bet galvenais – arī datu aizsardzību. Redzot, kas notiek pasaulē ar dažādiem kiberuzbrukumiem, var prognozēt, ka drošības jomā šīs prasības vēl paaugstināsies. Vai tās būs iespējams nodrošināt atbilstošā līmenī katrā pagasta pārvaldē, novada centrā, pilsētā?

ERAF projektos līdz 2020. gadam valsts pārvalde ieplānojuši radīt platformu un nodrošināt mašīnlasāmu datu pieejamību jebkuram interesentam. Tas teorētiski paver iespēju IKT nozarei radīt jaunu pievienoto vērtību, apstrādājot šos publiskos datus un piedāvājot rezultātus izpētei un analīzei. Šajā procesā pašvaldībām būs iespēja gan piedāvāt savus datus, gan izmantot savā darbā jauniegūto informāciju un jaunus apstrādes līdzekļus. Tas varētu mainīt ne tikai veidu, kā pašvaldībās tiek pieņemti lēmumi (procedūru pārskatīšana, nodrošinot arī ātrāku lēmumu pieņemšanu), bet arī pašus lēmumu pieņemšanas pamatus – tie sāks pārtapt par datos balstītiem lēmumiem.

Šīs tendences un iezīmes rosina domāt, ka Informātikas apakškomitejā skatāmo jautājumu loks arvien paplašināsies un būs nepieciešama ne tikai IT speciālistu iesaistīšanās, bet būs vēlama lielāka pašvaldību politiku līdzdarbība.

Sagatavojis **Guntars Krasovskis**

REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS UN SADARBĪBAS KOMITEJA

Reģionālās attīstības un sadarbības komiteja Latvijas Pašvaldību savienībā ir kopš tās dibināšanas. Tā veidota ar mērķi politiķiem diskusijās formulēt pašvaldību viedokli attīstības jautājumos, kā arī uzklaustīt valsts politikas veidotājus, citas nevalstiskās organizācijas un kopīgi diskutēt par dažādiem jautājumiem.

Komiteju vada Auces novada domes priekšsēdētājs **Gints Kaminskis**, viņa vietniece ir Carnikavas novada domes priekšsēdētāja **Daiga Jurēvica**. Komitejas darbu nodrošina LPS padomnieki Ivita Peipiņa, Gunta Lukstiņa, Jānis Piešiņš, Sandra Bērziņa un Sniedze Sprōģe.

Komitejas sēdes notiek vienu reizi mēnesī – galvenokārt Rīgā, LPS telpās, un tajās iespējams piedalīties gan klātienē, gan vērot tiešraidē. Vairākas reizes rīkotas arī paplašinātas komitejas izbraukumu sēdes

– paldies tām pašvaldībām, kas uzņēmušas komitejas pārstāvjus!

Komitejā izskatāmo **jautājumu loks** ir plašs – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) un Zemkopības ministrijas kompetencē esošā reģionālā un lauku attīstība, pašvaldību attīstība, e-pārvalde, publisko pakalpojumu sistēmas pilnveide, ES fondu stratēģiskais ietvars un investīcijas, teritorijas attīstības plānošana, dabas un vides aizsardzība, ūdeņu pārvaldība, atkritumu saimniecība, lauksaimniecības, zvejsaimniecības, mežsaimniecības un citi jautājumi un tēmas.

Komitejā tiek izvērtētas šo ministriju jaunās politikas un priekšlikumi normatīvajiem aktiem vai būtiskiem to grozījumiem (informatīvie ziņojumi, pamatnostādnes, likumprojekti, MK noteikumi u.c.), diskutēts un formulēts pašvaldību politiskais viedoklis, ko LPS padomnieki sekojoši aizstāv Ministru kabineta komitejas un Ministru kabineta sēdēs un Saeimā – Valsts pārvaldes un pašvaldības un Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijās.

Pie nozīmīgākajiem komitejā skatītajiem pēdējo gadu jautājumiem jāmin diskusija par sadarbības teritoriju veidošanu un ar ūdenssaimniecības un atkritumu saimniecības, ES struktūrfondu sadales un vienoto klientu apkalpošanas centru attīstību saistīti jautājumi.

Šobrīd komitejas darba kārtībā aktuālākie ir jautājumi, kas saistīti ar pašvaldību attīstību, tajā skai-

Sarunas ar VARAM 2017. gada 19. jūlijā.

tā VARAM iecerētā sadarbības teritoriju veidošana, daudzi normatīvie akti, kas izriet no Ūdenssaimniecības pakalpojuma likuma, Zemes pārvaldības likuma normu ieviešana, ES fondu ieviešana un apguve, atkritumu saimniecība u.c.

Viens no visnopietnākajiem komitejas uzdevumiem ir organizēt gadskārtējās sarunas ar **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju** un **Zemkopības ministriju**. Sarunās tiek izskatīti būtiski problēmjautājumi, kuros nav panākta vienota izpratne, piemēram, par Zemes pārvaldības likuma normu ieviešanu dzīvē, par ūdenssaimniecības attīstību valstī, par dabas resursu nodokļa sadali starp valsti un pašvaldībām, par nepietiekamajiem finanšu resursiem pašvaldību attīstībai, par mērķdotācijas apjomu valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centriem, par grozījumiem likumā "Par zemes dzīlēm" u.c.

Jaunums komitejas darbā ir atbalsts pašvaldību sadarbības tīklu darbībai. Ņemot vērā Norvēģijas Finanšu

instrumenta projektā "Lietpratīga pārvaldība un Latvijas pašvaldību veikspējas uzlabošana" iegūto labo pieredzi, ar LPS Valdes sēdes lēmumu (07.02.2017) tika izveidoti jauni sadarbības tīkli, tā stiprinot iepriekš projekta ietvaros izveidotos pašvaldību sadarbības tīklus. LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas pārziņā ir divi tīkli: "**Vietējo vērtību un resursu izmantošana attīstībai**" un "**Vides aizsardzība un atkritumu apsaimniekošana**", kuros pašvaldību izvirzītie tīklu dalībnieki ir noteikuši risināmās prioritārās tēmas. Tīklu sanāksmes notiek reizi ceturksnī, un jau noris pieredzes pārnese un tiek meklēti risinājumi, tikšanās reizēs veidojot paplašinātu diskusiju konkrētos jautājumos.

Noslēgumā – vislielākā pateicība tiem pašvaldību politiķiem un darbiniekiem, kuri vairāku gadu garumā aktīvi darbojušies komitejā!

Sagatavojuši **Ivīta Peipiņa, Gunta Lukstiņa**
un **Jānis Piešiņš**

VIDES AIZSARDZĪBA

Vides aizsardzības jautājumi gadu no gada pasaulē un līdz ar to arī Latvijā kļūst arvien aktuālāki. Vide ir joma, ko nevar atraut skatīt vienu pašu – tā saistīta praktiski ar visām tautsaimniecības nozarēm. Vides aizsardzību, tāpat kā citas nozares, regulē normatīvie akti, taču specifika ir tā, ka vides prasību ievērošana ir obligāta un prioritāra, salīdzinot ar citām kopējām prasībām.

Vides aizsardzība ir viena no Eiropas Savienības (ES) prioritātēm. Saistībā ar to pašlaik ir spēkā vairāki simti prasību, kas izriet no ES tiesību aktiem un ietekmē gandrīz visus dalībvalstu nacionālās vides aizsardzības likumdošanas aspektus vides jomā:

- aizsargjoslas;
- atkritumu apsaimniekošana;
- augsnes kvalitāte;
- dabas resursu nodoklis;
- dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība (īpaši aizsargājamās teritorijas, sugas un biotopi, invazīvās sugas, no ģenētiski modificētiem organismiem brīvas teritorijas);
- gaisa aizsardzība;
- iepakojums;
- ietekmes uz vidi novērtējums;
- jūras vides aizsardzība;
- klimata pārmaiņas;
- ķīmiskās vielas;
- nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošana;
- noturīgie organiskie piesārņotāji;
- ozona slāņa aizsardzība;
- piesārņojums;
- radiācijas drošība;

- aizsardzība pret troksni;
- ūdens aizsardzība;
- videi kaitīgo preču apsaimniekošana;
- vides informācija un sabiedrības līdzdalība;
- vides zinātne, izglītība un izglītība ilgtspējīgai attīstībai;
- zaļais publiskais iepirkums;
- zemes dzīles.

Vides aizsardzības politiku Latvijā veido Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, un tā tiek īstenota caur tās padotībā esošajām iestādēm – Valsts vides dienestu, Dabas aizsardzības pārvaldi, Vides pārraudzības valsts biroju u.c.

Kur šajā sistēmā ir **pašvaldību vieta** un kāda ir to **loma**? Kā jau iepriekš minēts, vides aizsardzības prasības caurvij praktiski visas jomas, turpmāk minētie piemēri ir tikai daļa no veicamajām funkcijām vai noteikumiem, kas jāievēro pašvaldību darbā, taču tie ilustrē vides aizsardzības jautājumu plašo loku.

Videokonfernce par biotopu kartēšanu 2017. gada 20. aprīlī.

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

- **Likumā “Par pašvaldībām” noteiktās funkcijas.** Šajā likumā ir noteiktas pašvaldību autonomās funkcijas, tajā skaitā vides jomā, piemēram, organizēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, notekūdeņu savākšanu, novadīšanu un attīrīšanu.
- **Pašvaldība kā vides normatīvo aktu prasību ievērotāja, pildot tās kompetencē esošās funkcijas** – piemēram, teritoriju plānošanā, labiekārtošanā, kapsētu izveidē, ielu un ceļu būvniecībā u.c.
- **Pašvaldība kā vides normatīvo aktu prasību īsteno-tāja savas administratīvās darbības ietvaros,** piemēram, zaļā publiskā iepirkuma piemērošana.
- **Pašvaldība kā kontroles funkciju veicēja vides aizsardzības jomā.** Virknē normatīvo aktu pašvaldībai ir deleģētas kontroles funkcijas, piemēram, 2014. gada 7. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” nosaka, ka ar mūzikas atskaņošanu un citu ar sabiedrisko kārtību saistīto trokšņu kontroli nodrošina attiecīgā pašvaldība.
- **Pašvaldība kā zemes īpašnieks.** Pašvaldībai, tāpat kā ikvienam citam zemes īpašniekam, ir noteikti pienākumi, kas jāievēro vides jomā. Tā, piemēram, likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” noteikts, ka zemes īpašnieka un lietotāja pienākums ir nodrošināt aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanu un veikt attiecīgajās teritorijās aizsardzības un kopšanas pasākumus. Protams, vietā ir jautājums, cik un kā šo funkciju kā zemes īpašnieks veic valsts, vai visās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās esošajās valsts zemēs ir nodrošināti optimāli bioloģiskās daudzveidības aizsardzības pasākumi, veicot biotopu kopšanu, u.tml.

Visi iepriekš minētie piemēri normatīvajos aktos ir noteikti kā pienākumi, tātad rīcības, kas jāveic saskaņā ar tiesību normām. Protams, vai, cik un kādā kvalitātē šie pienākumi tiek veikti, atkarīgs no katras pašvaldī-

bas ieinteresētības, motivācijas, vēlmēm, zināšanām un attiecīgu speciālistu esamības. Nav noslēpums, un tas arī saprotams, ka vides aizsardzības jautājumi nav pašvaldību šābrīža prioritāte, tādēļ vides speciālisti ir tikai dažās pašvaldībās, līdz ar to dažkārt ar vides aizsardzību saistīto jautājumu risināšana ir problemātiska vai arī rezultāts nav tik kvalitatīvs, kā varētu vēlēties. Tomēr jāņem vērā vides jautājumu arvien pieaugoša nozīmība, līdz ar to arī pašvaldību darbā šai jomai būs jāpievērš arvien lielāka uzmanība.

Neraugoties uz pašvaldību darbu pienākumu apjomu, ir pašvaldības, kas izrāda iniciatīvu un ārpus normatīvajos aktos noteiktajām funkcijām un pienākumiem veic papildu pasākumus, saskatot, piemēram, iespēju, ka dabas vide ir dažādu ekonomikas nozaru, teiksim, tūrisma pamatā, vai rūpējoties par dabīgu un veselīgu vidi saviem iedzīvotājiem, vai saredzot vides izglītības nozīmību u.tml. Šādu piemēru ir gana daudz, un tās ir pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas.

• Brīvprātīgās iniciatīvas

◇ Zilie karogi

Tas ir pasaulē zināmākais tūrisma ekosertifikāts, ko piešķir par peldvietu apsaimniekošanu, kurā ir ņemti vērā visi vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības faktori un pievērsta liela uzmanība vides kvalitātes uzturēšanai un bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanai, tā garantējot drošu atpūtu tīrā vidē. Vienlaikus pašvaldības apņemas īstenot arī plašākas vides informācijas un izglītības iniciatīvas. Neapšaubāmi, prasību izpilde, lai saņemtu Zilo karogu, kā arī to īstenošana visas sezonas laikā prasa gan papildu rūpes, gan resursus. Tomēr interese par Zilā karoga iegūšanu pieaug, jo pašvaldības, kas uz to pretendē, saskata iespējas, ko tā piešķiršana dod. Pirmkārt, tā ir tīra vide un drošas atpūtas iespējas pie ūdens pašvaldības iedzīvotājiem. Otrkārt, kā pasaulē atzīts un plaši atpazīts ekosertifikāts tas piesaista tūristus, līdz ar to veicinot ar tūrisma jomu saistītas uzņēmējdarbības attīstīšanos, kas savukārt pozitīvi var ietekmēt citas jomas un sekmēt pašvaldības kopējo attīstību.

2017. gadā Starptautiskā Zilā karoga žūrija ir atbalstījusi 18 Latvijas peldvietas kā atbilstošas visām sertifikācijas prasībām: Daugavpils pilsētas Stropu ezera peldvieta un peldvieta “Stropu vilnis”, Engures novada kempinga “Abragciems” peldvieta, Jēkabpils pilsētas Radžu ūdenskrātuves peldvieta, Jūrmalas pilsētas Jaunķemeru, Bulduru, Dubultu, Dzintaru, Majoru un Mellužu peldvietas, Kuldīgas pilsētas Mārtiņsalas peldvieta, Liepājas pilsētas Dienvidrietumu un Beberliņu peldvietas un peldvieta pie stadiona, Limbažu novada Lielezera peldvieta, Rīgas pilsētas Vakarbuļļu peldvieta, Ventspils pilsētas pludmale un Saulkrastu novada peldvieta “Centrs”, kā arī trīs jahtu ostas: “Liepāja Marina”, “Pāvilosta Marina” un Jūrmalas osta. Kopā Zilais karogs šogad plīvos **21 vietā**, Latvijai kļūstot par stabilu līderi Baltijas valstīs.

◊ Vides izglītība

Gādāt par iedzīvotāju izglītību ir pašvaldības autonomā funkcija, kas noteikta likumā "Par pašvaldībām". Tomēr ir pašvaldības, kuru izglītības iestādēs papildu padziļināta uzmanība tiek pievērsta vides izglītībai, kas ir pilnībā brīvprātīga izvēle. Šo aktivitāšu īstenošana, neapšaubāmi, nevarētu notikt bez pašvaldību atbalsta. Kā vienu no piemēriem var minēt Ekoskolu programmu, kuras simbols ir Zaļais karogs. Latvijā Ekoskolu programmā iesaistījušās gandrīz 200 izglītības iestādes, sākot no pirmsskolas izglītības iestādēm un beidzot ar augstskolām.

Viena no pašvaldībām, kur saskata jēgu vides izglītības nodrošināšanai jau no mazotnes, ir **Priekuļu novads**, kurā Ekoskolu programmā darbojas divas pirmsskolas izglītības iestādes – Jāņmuižas pirmsskolas izglītības iestāde un Priekuļu pirmsskolas izglītības iestāde "Mežmalīņa". Abas šīs izglītības iestādes katru gadu izvēlas kādu no tematiem, ar ko visa gada garumā tiek strādāts pastiprināti, mēģinot attiecīgās vides problemātikas apzināšanā un problēmu risinājumu meklējumos iesaistīt iespējami plašāku izglītības iestādes un sabiedrības daļu, kā arī piedalās gan Ekoskolu programmas ietvaros organizētajās aktivitātēs, gan dažādos citos ar vides izglītību saistītos projektos un konkursos. "Mežmalīņa" specializējusies vides izglītības jomā, regulāri organizējot nodarbības dabā, ir izveidota Zaļā klase ārā nodarbībām. Arī Jāņmuižas pirmsskolas izglītības iestādē notiek nodarbības dabā, taču šīs iestādes lepnums ir ar Priekuļu novada pašvaldības finansiālu atbalstu, kā arī ar vecāku, privātpersonu un vairāku citu organizāciju palīdzību izveidotā Dabas telpa. Tā ir papildinājums jau esošajai Dabas vides estētikas studijai. Dabas vides estētikas metodes autore Diāna Timofejeva paudusi atzinību, ka Jāņmuižas pirmsskolas izglītības iestādes Dabas telpa ir inovatīvs un parauga vērts risinājums, kā pirmsskolā mērķtiecīgi un jēgpilni dot iespēju nodrošināt bērnam kvalitatīvu mācību un audzināšanas vidi, sekmējot viņa vispārējo attīstību, izzināšanas interesi, pilnveidojot emocionālās, uzvedības un sociālās saskarsmes prasmes.

◊ Zaļais novads

2010. gada 21. jūlijā **Salacgrīvas novada** domes sēdē deputāti vienbalsīgi apstiprināja deklarāciju par Zaļo novadu. Deklarācija radīta ar mērķi iesaistīt Salacgrīvas novada visu interešu grupas, veicināt un popularizēt veselīgu, ekonomisku, dabai un cilvēkam draudzīgu ilgtspējīgu dzīvesveida un saimniecisko darbību. Būtiski, ka šī deklarācija nav formāls dokuments, bet tajā nospraustie mērķi tiek īstenoti praksē. Tā, piemēram, lai veicinātu veselīgu, videi draudzīgu produktu un ražojumu izmantošanu, bioloģiski sertificēto saimniecību īpašnieki saņem 50% nekustamā īpašuma nodokļa atlaidi. Vienlaikus tas sekmē arī lauksaimniecības piesārņojuma ietekmes mazināšanos uz Salacu, jo bioloģiskās saimniecīkoša-

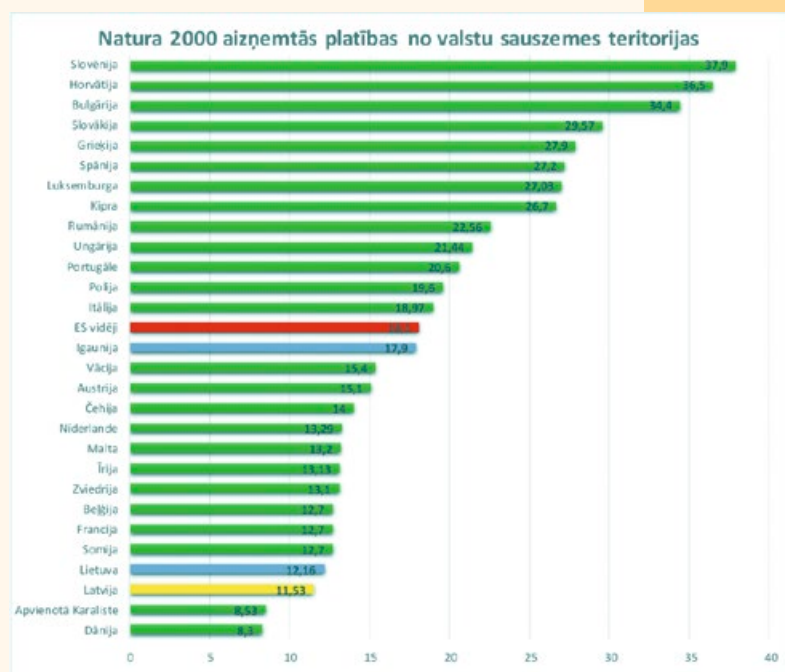
nas rezultātā neveidojas tik intensīvs šāda veida piesārņojums, tā pasargājot upi no aizaugšanas un lašu un taimiņu nārsta vietu izzušanas. Lauksaimniecības radītā piesārņojuma mazināšanas nolūkos novada dome atbalsta arī biofiltru izmantošanas iespēju izpēti un to uzstādīšanu. Biofiltru izmaksas ir zemas, un to darbības princips vienkāršs – pa grāvi tekošs ūdens tiek izlaists caur salmiem, koku mizām vai skaidām, kas piesārņojumu absorbē, un rezultātā upēs un jūrā nonāk jau attīrīti ūdeņi.

Novadā ir apstiprināta klimata pārmaiņu adaptācijas stratēģija. Īstenojot tajā ietverto preventīvās darbības principu, tiek veikti pasākumi, lai sekmētu vides ilgtspējīgu attīstību, īstenojot projektus, kas mazina ietekmi uz vidi un samazina SEG emisijas. Salacgrīvas vidusskolu, bērnudārzu un sporta kompleksa administratīvo ēku apsilda ar enerģiju, ko iegūst no jūras siltumsūkņa, bērnu rotaļu laukumā ir uzstādīts hibrīdapgaismojums – apgaismes stabi, kas darbojas ar vēja ģenerators un saules bateriju palīdzību. Minhauzena muzejā Liepupes pagastā uzstādīts šobrīd Latvijā lielākais saules kolektoru parks.

◊ Antropogēnās ietekmes mazināšana īpaši aizsargājamās dabas teritorijās

Eiropas Savienības kopīgā aizsargājamo teritoriju tīklā *Natura 2000* Latvijā ir iekļautas 333 teritorijas, kas aizņem 11,53% no Latvijas teritorijas. *Natura 2000* aizņemtās platības ziņā no valstu sauszemes teritorijas Eiropas Savienībā mūsu valsts ieņem trešo vietu no beigām.

Kaut gan valstī kopumā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju platību īpatsvars nav augsts, atsevišķās administratīvi teritoriālajās vienībās tās aizņem ievērojamas platības, piemēram, Vecclaienes, Kaplavas, Medumu, Līgatnes, Lapmežciema pagastos un Sabīles pilsētā – 100% no šo teritoriju platības, Kandavas

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

pilsētā un Kolkas pagastā – 95%, Kaunatas pagastā – 93%. Savukārt 113 administratīvi teritoriālajās vienībās *Natura 2000* teritoriju vai nu nav, vai to aizņemtā platība ir mazāka nekā 1%.

Neapšaubāmi, ka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju esamība nozīmē arī vairāk vai mazāk stingrus saimnieciskās darbības aprobežojumus, kas nereti izraisa domstarpības vai pat šādu aizsargājamo dabas teritoriju izveides noliegumu. Tomēr virkne pašvaldību saskata arī tās iespējas, ko dabas vērtības īpaši aizsargājamās dabas teritorijās sniedz, piemēram, tūrisma attīstībā, tādēļ izrāda iniciatīvu šo vērtību saglabāšanā, mazinot antropogēno ietekmi un vienlaikus radot priekšnoteikumus dabas tūrisma attīstībai. Tā, piemēram, 31 pašvaldība iesniedza projektus Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) finansējuma saņemšanai Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.4.1. specifiskā atbalsta mērķa "Saglabāt un atjaunot bioloģisko daudzveidību un aizsargāt ekosistēmas" 5.4.1.1. pasākumam "Antropogēnās slodzes mazinošas infrastruktūras izbūve un rekonstrukcija *Natura 2000*

teritorijās". Pasākumam pieejamais kopējais attiecināmais finansējums ir vismaz 4 000 000 eiro, tajā skaitā ERAF finansējums – 3 400 000 eiro. Projekta iesniegumi tika apstiprināti 12 pašvaldībām – Jelgavas, Liepājas un Rīgas pilsētas domēm, Ventspils pilsētas pašvaldības iestādei "Komunālā pārvalde", Carnikavas, Vaiņodes, Cēsu, Alūksnes, Daugavpils, Kuldīgas, Krustpils un Ropažu novada pašvaldībām.

No visa iepriekš minētā var secināt, ka vides jomā pašvaldībām gan pienākumu, gan arī iespēju ir daudz. Tās funkcijas un prasības, kas izriet no normatīvajiem aktiem, pašvaldībām ir pienākums izpildīt. Var diskutēt par šo prasību pamatotību, reālām iespējām tās izpildīt saistībā gan ar finanšu pieejamību, gan administratīvo slogu un citiem faktoriem. Iesaistīšanās brīvprātīgajās iniciatīvās ir atkarīga tikai no pašvaldību brīvas gribas, izvērtējot prioritātes, ieguvumus un saskatot iespējas, ko tās dod iedzīvotājiem, radot pamatu saiknes veidošanai starp dabu, cilvēku un ekonomiku.

Sagatavojuši **Sandra Bērziņa**

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN VĒLME DZĪVOT TĪRĀ VIDĒ

Latvijā par visu **sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu** savā administratīvajā teritorijā ir atbildīgas pašvaldības. Un lielā mērā no tā, kā organizējam šīs funkcijas izpildi, ir atkarīgs, vai dzīvojam tīrākā vai piedrazotākā vidē.

Atkritumus sīkāk iedala divās kategorijās: bīstami atkritumi un sadzīves atkritumi. Novērtēts, ka valstī ik gadu rodas 600 000–700 000 tonnu sadzīves atkritumu, un aptuveni puse no šā daudzuma ir bioloģiski noārdāmi atkritumi. Latvijā no kopējā sadzīves atkritumu daudzuma apmēram 30% ir organiskie atkritumi. Par bīstamo sadzīves atkritumu (tie veido 1–2% no kopējā atkritumu daudzuma) apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu atbildīga ir valsts.

Kopš 1998. gada, kad Latvijā tika veidoti poligoni ar mērķi sniegt kvalitatīvus atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus fiziskām un juridiskām personām katrā

atkritumu apsaimniekošanas reģionā (AAR), Ministru kabinets noteicis, ka visa teritorija sadalīta desmit reģionos.

Uzņēmumu (poligonu) īpašnieki ir pašvaldības: Ziemeļvidzemes AAR visas 28 pašvaldības, pārējos deviņos reģionos – vairāk vai mazāk, tomēr ne visas. Šajos gados paši uzņēmumi, pašvaldības un valsts kopā ar ES fondu atbalstu investējuši gana lielas summas, nodrošinot sadzīves un dalīto atkritumu vākšanu un sakārtotu infrastruktūru, lai iedzīvotāji varētu dzīvot tīrā un sakoptā vidē. Tomēr vēl ne visur infrastruktūra ir pietiekamā apjomā un kvalitātē, tādēļ arī šajā plānošanas periodā pieejami ES finanšu līdzekļi tās sakārtošanai. Pamatinfrastrukturai jābūt pašvaldību vai pašvaldību uzņēmumu īpašumā vai jābūt līgumā stingri noteiktam, ka pēc apsaimniekošanas līguma termiņa beigām tā pāriet pašvaldības īpašumā, lai, mainoties apsaimniekotājam, nebūtu atkal jāveido paralēli laukumi, šķirošanas līnijas u.c., īpaši, ja šī infrastruktūra būvēta ar publisko līdzekļu atbalstu.

Šā perioda prioritāte – dalīti vākti atkritumi, atkritumu reģenerācija un pārstrāde, lai apglabāt vajadzētu pēc iespējas mazāk. To var izdarīt, tikai kopā darbojoties un katram posmam uzņemoties atbildību savā jomā – valsts (normatīvie akti un atbalsta sistēma visos vājos posmos) un pašvaldību (visu sadzīves atkritumu apsaimniekošana un sagatavošana reģenerācijai un pārstrādei) institūcijām ar privātajiem uzņēmumiem (pārstrāde, pakalpojumu sniegšana pašvaldībām).

Pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas jautājumu darba grupa (tikliņš) vienojusies par aktuālajiem jautājumiem, par ko kopīgi diskutēt un turpināt veidot pašvaldību kopējo viedokli atkritumu apsaimniekošanas jautājumos.

- **Dalīto atkritumu savākšanas sistēmas un infrastruktūras attīstība** (punkti, laukumi, apsaimniekošanas modeļu salīdzinājums); sadzīves atkritumu šķirošana (kā labāk iesaistīt iedzīvotājus un komersantus atkritumu dalītā vākšanā); izglītošanas darba pieredze; zaļie un pārtikas atkritumi (kompostēšanas laukumu izveide); lieltabarīta atkritumu (piemēram, mēbeļu) apsaimniekošana; pārstrādes stimulēšana (kā sasniegt ES prasības – samazināt apglabāšanu līdz 5–10%).
- **Atkritumu maksas noteikšana:** maksa par dalīto atkritumu savākšanu (izmaksu lieluma definēšana tarifā, bet īpaši – par turpmāko, kad samazināsies nešķirotu daudzums); pašvaldību saistošie noteikumi un to izpildes kontrole; pašvaldību noteiktā maksa (nodeva) – jāpamodelē!
- **Iepirkumu jautājumi:** nolikumi, līgumi (ar apsaimniekotāju, ar komersantiem, ar iedzīvotājiem).
- **Dabas resursu nodokļa (DRN) mērķtiecīga ieguldīšana vides sakārtošanā** (DRN 100% novirzīšana atkritumu apsaimniekošanas nozares attīstībai): pārdale starp valsti un pašvaldībām, pēc tam arī starp pašvaldībām atkritumu apsaimniekošanas reģionā; atbildības sistēmas pārskatīšana – pārdale par labu reāliem apsaimniekotājiem; riepas, elektropreces, medicīnas atkritumi lauku reģionos u.c. Nepiedodami, ka tiek saņemti atbrīvojumi no DRN maksājuma budžetā, mums valstī ir riepju pārstrādes uzņēmumi, bet riepas krājas lielos apjomos dažādos laukumos – tas ir bīstami! Jāvei-

do pilnvērtīga atbalsta sistēma visos posmos, jāstimulē pārstrāde, lai neveidotos šī ačgārnā situācija. Tas pats ar pārtikas un zaļajiem atkritumiem, kas veido smagāko daļu nešķirotajos atkritumos.

- **Ielgusi problēma – ticami dati!** Tie nepieciešami pašvaldību un atkritumu apsaimniekošanas reģionu griezumā, valstī kopumā situācijas analīzei un priekšlikumu izstrādei.

Darba grupa identificējusi datu apjomu, ko nepieciešams uzkrāt un analizēt.

- **Atkritumu infrastruktūra** (punkti, laukumi, šķirošanas līnijas).
MK noteikumi nosaka normas: lielajās pilsētās – katriem 700 iedzīvotājiem/viens punkts un 50 000 iedzīvotājiem/viens laukums, bet vismaz divi šķiroti atkritumu savākšanas laukumi pilsētās ar iedzīvotāju skaitu no 50 000 līdz 100 000. Pilsētās ar iedzīvotāju skaitu virs 100 000 papildus ierīkojams vismaz viens šķiroti atkritumu savākšanas laukums uz katriem nākamajiem 100 000 iedzīvotājiem. Ja pilsēta tiek dalīta atkritumu apsaimniekošanas zonās, šķiroti atkritumu savākšanas laukums ierīkojams katrā atkritumu apsaimniekošanas zonā. Novadu pilsētās – 550 iedzīvotājiem/viens punkts un katrā apdzīvotā vietā ar iedzīvotāju skaitu virs 200 vai uz katriem 450 iedzīvotājiem novadu pagastos ierīkojams vismaz viens sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkts, kā arī novados, kuros ir 8000 iedzīvotāju vai vairāk – viens laukums. Iespējams lauku reģionos veidot maršrutus dalīti vāktu atkritumu izvešanai, ja tā izdevīgāk.

- Pašvaldībām regulāri jākontrolē māsaimniecību skaits un noslēgto līgumu skaits.
- Tilpuma un svara attiecība – bieži strīdu iemesls; atkritumu daudzums uz vienu iedzīvotāju.
- Dalīti vāktie atkritumi pa laukumiem, kopā atkritumu apsaimniekošanas reģionā – veidi, daudzumi. Cik, kādi veidi aiziet pārstrādei; cik apglabā katrā poligonā; kā atmaksājas izveidotā infrastruktūra; kur vajadzīga modernizācija?
- Pakalpojumu veidi, infrastruktūra un maksa; tarifi; maksa iepirkumos un maksa iedzīvotājiem/komersantiem/pašvaldībai.

Saskaņā ar likumu “Par pašvaldībām” **sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšana** ir viena no pašvaldības autonomajām funkcijām, un tās izpildi organizē un par to atbild pašvaldības. Atbildība par atkritumu apsaimniekošanas funkciju ir pašvaldībai neatkarīgi no tā, vai šī funkcija tiek īstenota ar pašvaldības kapitālsabiedrības, publiskās un privātās kapitālsabiedrības vai privātās kapitālsabiedrības

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

starpniecību. Domei jāizdod saistošie noteikumi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā.

Kā pareizāk apsaimniekot sadzīves atkritumus? Tas – katras pašvaldības un kopīgi atkritumu apsaimniekošanas reģiona ziņā! Arvien vairāk pašvaldību izvēlas veidot savus uzņēmumus vai veido publisko un privāto partnerību, jo privāto komersantu skrējiens pēc zemākās cenas novedis pie tā, ka galvenais ir dabūt līgumu, un tikai pēc tam sāk domāt, kā to izpildīt.

Nereti cenas ir tādas, kas pat nesedz atkritumu apglabāšanas izmaksas. Tāpat parādījusies tendence – ja zemāka iepirkuma maksa par kubikmetru atkritumu, tad daudzviet daudzdzīvokļu māju iedzīvotāji gadā maksā krietni vairāk.

Latvijā nav noteikta vienota metodika maksai par atkritumu apsaimniekošanu (eiro/m³), kā arī par to izvešanu daudzdzīvokļu mājā. Šī maksa vienam daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas iedzīvotājam pašvaldībā jānosaka tā, lai ievērotu principu, ka atkritumu ražotājs pats samaksā par atkritumu savākšanu un izvešanu. Tas var būt konstants maksājums mēnesī, kas aprēķināts, ņemot vērā vidējo gada laikā viena daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas iedzīvotāja saražoto atkritumu daudzumu konkrētajā pašvaldībā, vai atkarīgs no izvēstā atkritumu apjoma un namā dzīvojošo/deklarēto personu skaita, un tas nozīmē, ka maksa par atkritumu apsaimniekošanu var būt mainīga, jo mainīgs arī sadzīves atkritumu apjoms. Katrā pašvaldībā jāizsver, kā objektīvāk noteikt šo apjomu un kā labāk to visu administrēt. Jāapzinās, ka

vietējiem iedzīvotājiem jāsamaksā arī par teritorijas viesu atstātajiem atkritumiem.

Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji Eiropas struktūrās regulāri seko līdzi citās valstīs notiekošajam. Pozitīvie piemēri Eiropā liecina, ka daudzās pašvaldībās darbojas divi modeļi – publiskā un privātā partnerība vai *in house* – pašvaldību dibināti uzņēmumi, kas nodarbojas ar visu komunālo saimniecību, sākot no atkritumu izvešanas un beidzot ar ielu asfaltēšanu. Veiksmīgi darboties var abi modeļi! Tā, piemēram, Holandē, kas ir līdere dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanā, pusi teritorijas apsaimnieko pašvaldības, bet otru pusi – privātie uzņēmēji. Mērķi var sasniegt vienlīdz labi ar abiem modeļiem.

Iepirkums nav burvju nūjiņa, kas spēj atrisināt visas atkritumu apsaimniekošanas problēmas. Ne velti ES paplašina *in house* iespējas, un pašvaldības var izvēlēties savus uzņēmumus bez konkursa. Cita kārtība, ja šiem uzņēmumiem ļauts piedalīties pārējo pašvaldību konkursos. Spēkā ir regulējums, ka jāsāk izvērtēt visi *in house* uzņēmumi, un, ja to apgrozījums ar dibinātāju vai vairākiem dibinātājiem ir mazāks nekā 80%, tad šādi līgumi vairs nevar pastāvēt.

Iedzīvotāji bieži vien pat neiedomājas, kā viņu rīcība ietekmē cenu par atkritumu izvešanu un vai viņu šķirotais materiāls tiek vai netiek samests vienā kopīgā “katlā”. Svarīga ir politiskā griba sakārtot šo stratēģiski svarīgo nozari un būtiski arī saglabāt kompetences līmeni, mainoties gan politiķiem, gan pašvaldību darbiniekiem.

Atcerēsimies, ka tīras vides nodrošināšana ir pašvaldību autonomā funkcija un labi sašķiroti atkritumi ir resursi, bet pašvaldībai pašai ir tiesības izvēlēties veidu, kā šo funkciju labāk veikt un ko darīt ar saviem resursiem, lai celtu teritorijas iedzīvotāju labklājības līmeni!

VISAI LATVIJAI JĀDZĪVO!

Tā jūnija vidū Kandavā 3. Latvijas Lauku kopienu parlamentā vienojās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji un politikas veidotāji un īstenotāji.

Tādas divainas sajūtas jau labu laiku – VISAI LATVIJAI JĀDZĪVO! Vai var būt citādi? Gribas iekliegties: mīļie, ir 2017. gada vidus, jau gandrīz 30 gadus paši nosakām, kā dzīvot savā valstī! Bet ir tādi, kam tas nav svarīgi. Nav svarīgas mūsu tautas tradīcijas, dzīvesveids, dzimtas saknes, pēctecības izjūta, kas palīdz redzēt labāku rītdienu pašai saimei kopā ar savu dzimtu, ar kaimiņiem, ar savu tautu visā Latvijā. KOPĀ! Bet nē – latvieši esot viensētnieki! Viendzīvokļnieki! Viens palicis savā sētā, savā dzimtā, VIENS savā pagastā, viens pilsētas dzīvok-

lī... Vientuļnieks gan lauku sētā, gan pilsētas burzmā! Un, kamēr vēl skola turas, bērnus pabarot atbrauc SVEŠĒ! Paši nevaram katrs savos laukos izaudzēt, salikt kopā dažādo, lai ēdienkarte veselīga un bagātīga no pašu produktiem visu gadu. Un tad nāk VISZIŅI un saka, ka ārpus pilsētām ceļus nevajag labot, elektrību, ja kādam vajag, lai ierīko par saviem līdzekļiem (un dāvina valsts akciju sabiedrībai!), skolas jāslēdz ciet, atbalstāmi tikai lieli lauksaimnieki utt. u.t.jpr.

Nu, nē! Tik bēdīgi jau vēl nav!

Kad sabrauc kopā aktīvie, sīkstie *lauku pilsoniskās sabiedrības pārstāvji*, kā paši sevi nosauca, un saceļas

pret pastāvošo noskaņu ar mērķi izstrādāt ceļa karti Latvijas lauku nākotnei, cerības par attīstošām pārmaiņām ir. Nesaprotami tikai, kāpēc arī šie burvīgie ļaudis prasa mazināt pašvaldību lomu, bet lūdz valsts institūciju striktus noteikumus un vadlīnijas, kā dzīvot un darboties lauku teritorijā. Varbūt par maz sarunājas, kā kopā attīstīt teritorijas ļaužu idejas labākas rītdienas veidošanai, un neizdiskutē, ko var izdarīt pašvaldība, ko biedrības, ko uzņēmēji, papildinot cits citu, nevis kādu grupu noliedzot? Varbūt bailes no kontrolieriem jau tik lielas, ka bez ministriju izdotas instrukcijas dzīvi vairs nespēj iedomāties? Par to esmu samulsusi.

Kad es dzirdu šo burvīgo, izdomas bagāto cilvēku spēka stāstus, ko un kā var gatavu dabūt, kad redzu no Rīgas tuvāk un tālāk šos darbīgos ļaudis INOVĀCIJAS radot, cieņā noliecu galvu un ar lepnumu saku, ka ĪSTĀS LIETAS Latvijas nākotnei vēl aizvien notiek lauku apvidos. Un īpašs prieks, ka liela daļa šo spēka stāstu autoru ir jauni cilvēki, arī tādi, kas no pilsētas burzmas, kur jutušies vientuļnieki, izbraukuši uz laukiem, kur ar kaimiņiem aiz kalna un pļavas dzīvo daudz tuvāk nekā deviņstāvenē vienā trepju telpā. Saprotu, ka radošajam sapņotājam par dzīves organizēšanu PAŠIEM UN KOPĀ, kas manī sēž, ir domubiedru pulciņš, un varu mierīgu sirdi birokrātiskajos gaitņos turpināt kaismīgi šos ļaudis aizstāvēt.

Jāturpina sarunas par īstās LEADER pieejas (paši lemj sev svarīgās lietas vietējās rīcības grupas teritorijā, realizē kopīgos sapņus reālos projektos un atbild par saviem lēmumiem) nodrošināšanu visā lauku teritorijā! Būtu vairāk jārada iespējas attīstīt kopienas prioritāros jautājumus ne tikai ar Lauku attīstības plāna līdzekļu palīdzību, bet arī piesaistot tos no citiem fondiem, jo **vietējās rīcības grupas** (VRG) pa šiem gadiem uzkrājušas pietiekamu pieredzi, lai paplašinā-

tu savu darbību. Un nekādi nav jādabojas pret vietējām pašvaldībām savā teritorijā, bet kopīgi jāvienojas, ko var attīstīt ar pašvaldībām pieejamiem līdzekļiem un investīcijām, ko vajadzētu veikt ar LEADER tipa, ko ar citu fondu, ko ar privātajām investīcijām. Prieks par vietām, kas attīstās, savstarpēji nekonkurējot par ietekmi, bet papildinoši darot lietas!

Jāizbeidz politiski pļāpāt partiju cilvēkiem galvaspilsētā par kaut kādām mistiskām sadarbības teritoriju robežām, bet jāļauj cilvēkiem brīvāk darboties pašu izvēlētajās teritorijās un sadarboties dažnedažādos virzienos! Esam jau krietnu laiku rāmjos likti un strikti kontrolēti, iniciatīva un atbildība mazināta. Pietiek! Ļaujiet cilvēkiem strādāt, uzņemties atbildību, lemt par savu dzīvi pašiem, kļūdieties! Tad būs radošums, būs inovācijas, būs apdzīvotāka Latvija.

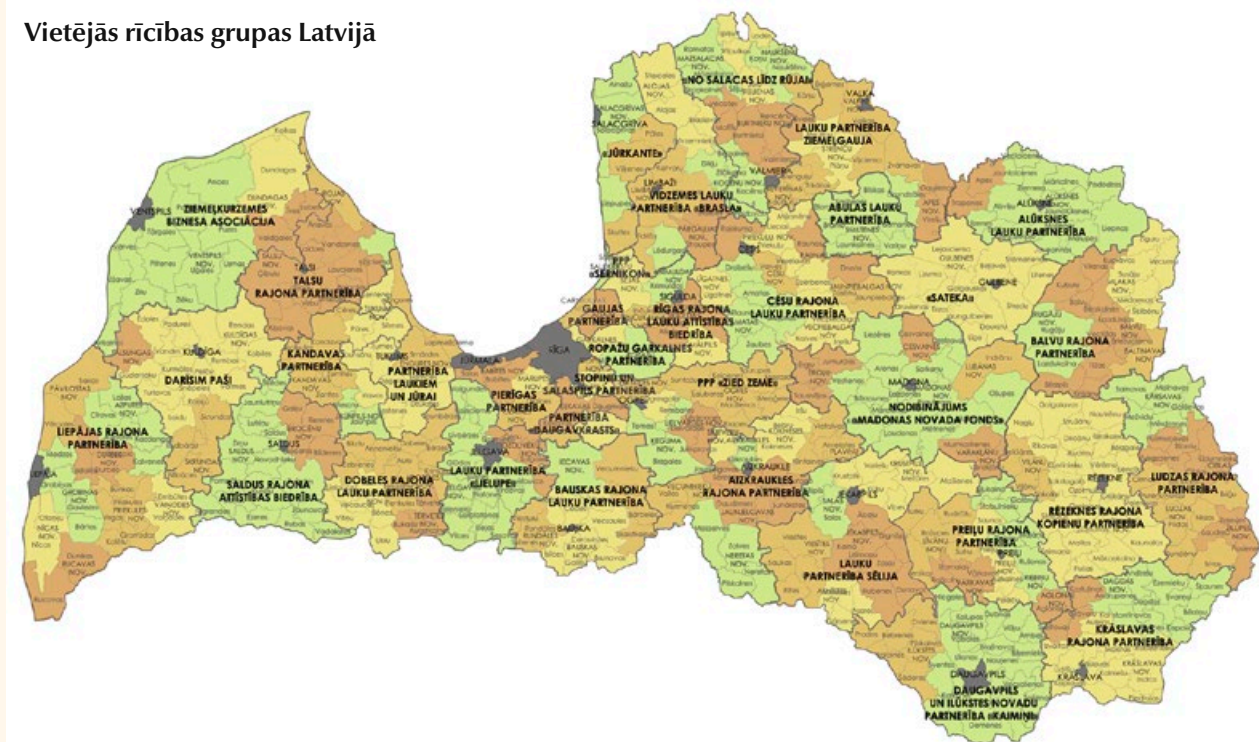
Nevajag pretnostatīt lietas un vietas, bet papildināt! Prast atbalstīt savējos un gudri paņemt naudu no svešiem! Ja dara, tad var izdarīt. Vēl jo vairāk – ja dara kopā ar citiem! Ja nedara, tad 100%, ka neizdodas.

Ja tiks sakārtoti pamatjautājumi, tad jēgu iegūs pārējās lietas, ko attīstīt!

Lauku zemju jautājumi risināmi gan zemes reformas likumu, gan Zemes pārvaldības likuma regulējuma ietvaros. Sarežģīti, pretrunīgi, dažādi kāzusi, atšķirīgi risinājumi, taču vienmēr jācenšas to darīt likuma ietvaros un nekaitējot saviem ļaudīm! Priekšā darbs pie saprātīgas **zemes politikas** veidošanas.

Turpinām analizēt un sekot līdz **lauku ceļu** projektu ieviešanai. No birokrātiskajām pauzēm investīciju projektu ieviešanā cieš arī lauku ceļu programma (cenas nesamērīgi pieaug, darbi kavējas, kvalitāte

Vietējās rīcības grupas Latvijā

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

kritas, plānoto sakārtoto ceļu kopgarums sarūk!). Dažviet jau situācija tāda, ka jāaicina iepirkumos kaimiņu projektētāji un būvnieki, lai mazinātu apetīti negausībai pašmāju uzņēmējiem. Bet pozitīvā lieta noteikti ir kopīgi ar uzņēmējiem veiktā ceļu tīkla inventarizācija un prioritāro ceļu ranžēšana, ieguldījumu veikšana visnepieciešamākajos objektos. Kaut vairāk līdzekļu tam būtu, un arī citās jomās varētu rīkoties līdzīgi.

Meža nozarē turpinās diskusija par ekonomiskajiem jautājumiem (ciršanu un atjaunošanu), kā arī par sociālo jautājumu risināšanu (rekreāciju, ogošanu, sēņošanu, parku kopšanu un ierīkošanu, takām, atpūtas vietām, tīrības un drošuma nodrošināšanu publiskajās teritorijās u.c.), salāgojot to ar dabas vērtību saglabāšanu. Vienmēr ļoti grūti vienoties par samērīgumu!

Pašvaldības krietnu darbu padarījušas un vēl turpina cūku mēra mazināšanas un seku likvidēšanas pasākumu organizēšanu, bet aktualizējies jautājums par **medību koordināciju komisiju** lomu un darbību.

Ļoti nepieciešami **Zvejniecības likuma** grozījumi vai pat pilnīgi jauna kārtība, lai saskaņotu Zemes pārvaldības likuma un šā likuma normas. Publisko ūdeņu apsaimniekošana iekšzemē daudzviet vēl maz apgūta joma. Kopā jāsaprot, kas traucē, ko vajag normatīvajos aktos citādi. Piekrastes infrastruktūras attīstību nedaudz izdosies uzlabot ar Eiropas Zivsaimniecības fonda līdzekļu palīdzību, bet iekšzemē – tik, cik vietējo rīcības grupu stratēģijās paredzēts ar LEADER projektiem un ar nacionālā Zivju fonda līdzekļu palīdzību.

Dzīvnieku aizsardzības jomā ir spēkā prasība par visu suņu reģistrāciju vienotajā datu sistēmā. Tas varētu nodrošināt saistošo noteikumu izpildi par kārtību

un nodevu iekasēšanu attiecīgajā teritorijā un nepieciešamības gadījumā viegli atpazīt suņa īpašnieku, taču vēl liels procents suņu nav reģistrēti. Strīdi par pašvaldību maksām patversmēm jāatrisina līdz galam – datu pārbaudāmība, suņu īpašnieku identificēšana, čipēšanas jautājums patversmes suņiem.

Meliorācijas jomā izveidota kārtība, un pašvaldības var organizēt koplietošanas sistēmu sakārtošanu, piesaistot ES un valsts atbalsta līdzekļus, tā mazinot plūdu un palu draudus. Tikai atkal – līdzekļu par maz!

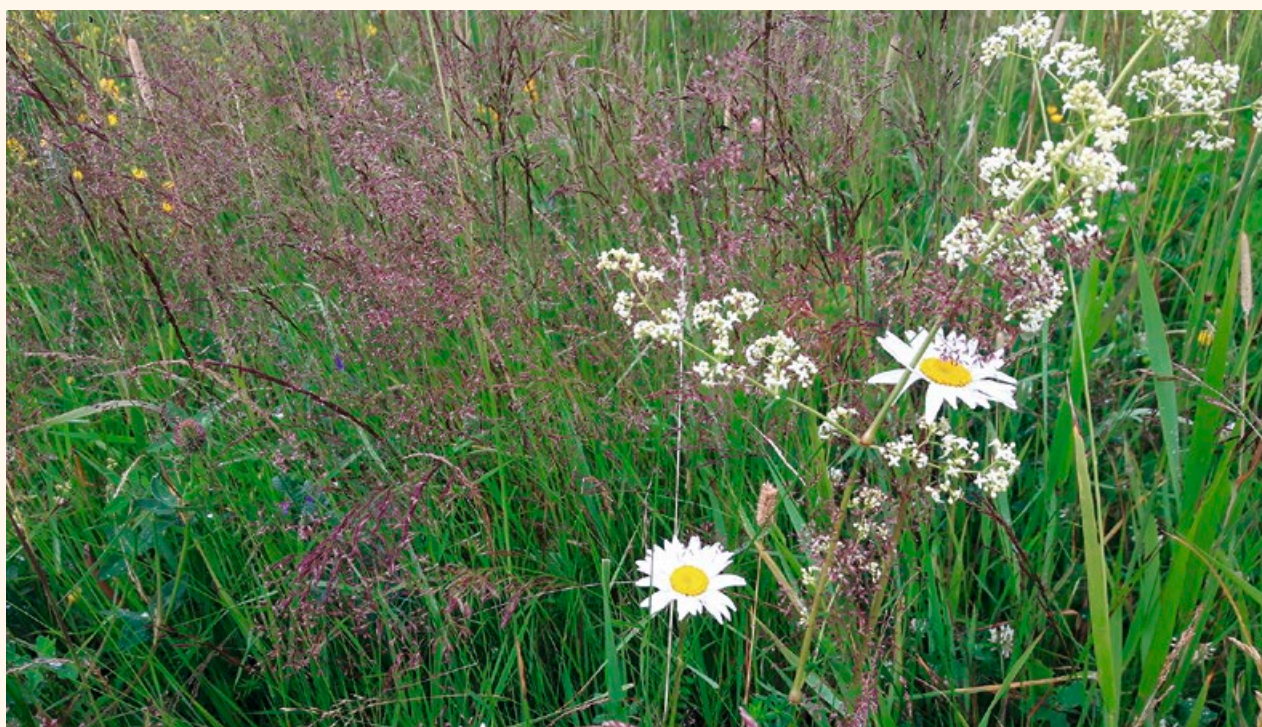
Ar pašvaldībām un Zemkopības ministriju kopā turpinām meklēt labākos modeļus pārtikas (iespējas dot priekšroku arī koka un citu vietējo materiālu izmantošanai) **iepirkumu organizēšanai**. Jāstimulē kopdarbības modeļu izmēģināšana, lai palīdzētu mazajiem, jaunajiem saimniekiem atsperties, reizē iegūstot kvalitatīvu pārtiku, ar pašu koku apmēbelētas publiskās telpas un citu vietējo preču un pakalpojumu aktivizēšanos. Tā vairotos gan ienākumi teritorijas cilvēkiem, gan mēs atbalstītu savu, nevis svešas ekonomikas.

Jāsaliek beidzot kopā prāti un jāizstrādā modeļi **vietējo resursu efektīvākai apsaimniekošanai** un saprātīgai publisko finanšu resursu pārdalei starp valsti un pašvaldībām.

Esiet aktīvi LPS komitejās, ikdienā, lai varam veidot **vienotu pašvaldību viedokli** katrā jomā, aizstāvēt to sarunās ar ministrijām, Saeimas komisiju sēdēs, partiju sapulcēs un citur un uzlabot mūsu cilvēku ikdienu!

Pamatprasība ikvienam – esi darbīgs. Šis ir Tavs laiks un vieta./Te ir Tava iespēja./Imants Ziedonis/

Sagatavojuši **Sniedze Sprōģe**

VESELĪBAS UN SOCIĀLO JAUTĀJUMU KOMITEJA

Veselības un sociālo jautājumu komitejas sēdēs tiek aicināti piedalīties gan Labklājības un Veselības ministrijas ierēdņi un speciālisti, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji, lai iepazīstinātu ar izstrādāto un realizējamo politiku un normatīvo aktu dokumentiem, īstenoto reformu gaitu un aktuālo informāciju. Komitejas sēdes lielākoties notiek LPS mītnē Rīgā, tomēr vairākas reizes gadā rīkojam arī izbraukuma sēdes, kas sniedz lielisku iespēju klātienē iepazīt pašvaldību labo praksi.

Komitejas sēdēs šogad skatītie svarīgākie jautājumi:

- koncepcijas “Par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu” ieviešanas gaita un rosinātie grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā, īpaši saistībā ar deinstitutionalizācijas procesiem;
- Valsts kontroles veiktā lietderības revīzija “Vai valsts pacientiem spēj nodrošināt efektīvu ambulatoro veselības aprūpi?” un ieteikumi;
- informācijas apmaiņas tehniskie risinājumi bērnu tiesību aizsardzībā – par konkrētiem nepieciešamajiem uzlabojumiem Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā;
- neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta darbība 2016. gadā un plānotās darbības, pievēršot uzmanību arī informācijas apmaiņas procesa uzlabošanai ar pašvaldībām;
- Tieslietu ministrijas iniciatīva – starpinstitutionālā sadarbība vardarbības un vardarbības risku novēršanai;
- deinstitutionalizācijas process Latvijā – aktuāla informācija.

Ikgadējās sarunās ar Veselības ministriju, kas notika 3. maijā, veselības ministre Anda Čakša iepazīstināja ar piedāvāto veselības aprūpes sistēmas reformas plānu, kurā cita starpā tiek paredzēts vairākas funkcijas nodot pašvaldībām – atbalsts ģimenes ārstu praksēm, veselības aprūpe mājās, aprūpes gultas, *Hospice* tipa pakalpojumu attīstīšana. Par šiem jautājumiem arī izvērtās aktīvākās diskusijas. Ministrijas pārstāvji atzina, ka, turpinot darbu pie reformas plāna, jau veiktas izmaiņas sākotnējā piedāvājumā, tomēr pašvaldību pārstāvji bija piesardzīgi, vērtējot papildu funkciju nodošanu pašvaldībām.

Pašvaldību pārstāvji vērsa uzmanību, ka veselības aprūpe ir reglamentēta nozare, kam izvirzītas noteiktas prasības. Deleģējot funkcijas, pašvaldībām būtu jāveido savi medicīniskie dienesti – cik tas ir lietderīgi un kādi būtu ieguvumi? Veselības aprūpe tiek finansēta no valsts budžeta neatkarīgi no cilvēka deklarētās dzīvesvietas, pašvaldībai nodrošinot noteiktus pakalpojumus, aktualizētos jautājums par savstarpējiem norēķiniem starp pašvaldībām. Attiecībā uz atbalstu ģimenes ārstu praksēm un kopprākšu veidošanu situācija pašvaldībās ir krasi atšķirīga – lauku teritorijās fiziska kopprākšu veidošana vēl vairāk samazinātu

pieejamību, savukārt sadarbība ir vienmēr atbalstāma, un jau šobrīd atbilstoši katras pašvaldības individuālajai situācijai pašvaldības nodrošina atbalstu ģimenes ārstu praksēm.

Sarunu dalībnieki vienojās turpināt diskusijas par šiem jautājumiem, veidojot darba grupu un iesaistot tajā arī Labklājības ministrijas un pašvaldību pārstāvjus. Atbilstoši Ministru kabinetā šāgada 25. jūlijā apstiprinātajam konceptuālajam ziņojumam “Par veselības aprūpes sistēmas reformu” līdz 2018. gada 1. martam Veselības ministrijas izveidotai darba grupai jā sagatavo detalizēts ziņojums par iespējamo pašvaldību lomu veselības aprūpes sistēmā.

Ikgadējās sarunās ar Labklājības ministriju šāgada 21. jūnijā tika diskutēts par:

- deinstitutionalizācijas procesa norisi un problēmjautājumiem, ar kādiem saskaras pašvaldības un kurus nepieciešams risināt;
- garantētā minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu 2018. gadā un turpmāk – šis jautājums palika nesaskaņots, puses vienojās, ka tas jāskata kopā ar nodokļu politikas reformu;
- nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas datu ievades un aktualizēšanas izaicinājumiem;
- labklājības ministra paziņojumu par nepieciešamību veikt bāriņtiesu reformu.

Lai radītu plašāku iespēju pašvaldību politiķiem un speciālistiem iegūt informāciju par aktualitātēm veselības un sociālajā jomā, arvien plašāk tiek izmantots tiešraides režīms – iespējams noskatīties komitejas sēdes, kā arī tiek organizētas **videokonferences** par aktuālām tēmām. Šogad notikušo videokonferenču tēmas – par pieejamas vides veidošanu, asistenta pakalpojumu pašvaldībā, veselības veicināšanas projektiem, plānoto invaliditātes reformu.

Komiteju sēžu starplaikā ļoti būtisks ir pašvaldību politiķu un speciālistu izteiktais viedoklis par izmaiņām normatīvajos aktos – nereti tas jā sagatavo ļoti īsā laikā, paralēli ikdienas darba pienākumiem, tādēļ paldies visiem komitejas dalībniekiem un pašvaldību speciālistiem par iesaistīšanos!

Komitejas izbraukuma sēde Siguldas novadā 2017. gada 11. aprīlī.

VESELĪBAS APRŪPE

Pašvaldības autonomā funkcija¹ ir nodrošināt veselības aprūpes pieejamību un veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu.

90. gadu otrajā pusē Latvijā tika mainīti principi – veselības aprūpes nodrošināšanas funkciju kopā ar finansējumu no pašvaldībām pārņēma valsts (28,6% no pašvaldību ieņēmumiem). Vienošanās paredzēja, ka pašvaldībām turpmāk veselības aprūpe nav jānodrošina, bet jānodrošina **veselības aprūpes pieejamība**, neieliekot konkrētu saturu šajā jēdzienā, lai pašvaldības varētu variēt savu atbalstu atkarībā no konkrētās teritorijas iedzīvotāju vajadzībām. Līdz ar to pašvaldības atšķirīgi īsteno šo funkciju – sniedz atbalstu ģimenes ārstu praksēm, nepieciešamības gadījumā izīrējot pašvaldības telpas, nodrošina vides pieejamību (uzbrauktuves, lifti, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām piemērotas higiēnas telpas u.c.), iegulda finansējumu to īpašumā esošajās slimnīcās u.c. Teritorijās, kurās ir nepietiekams ģimenes ārstu pakalpojumu sniedzēju nodrošinājums un apgrūtināta veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība, Nacionālais veselības dienests (NVD) slēdz līgumu ar pašvaldību par feldšeru – vecmāšu punkta darbību primārās veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai. 2015. gadā Latvijā darbojās 146 šādi primārās veselības aprūpes punkti².

Šobrīd Veselības ministrija ir piedāvājusi pārskatīt jēdziena “veselības aprūpes pieejamība” saturu un nodot pašvaldībām atsevišķas veselības aprūpes funkcijas, piemēram, sniegt atbalstu ģimenes ārstu praksēm, nodrošināt veselības aprūpi mājās, nedziedināmi slimo (*Hospice* tipa) pacientu aprūpes gultas u.c.³ Šī Veselības ministrijas iniciatīva faktiski ir esošu vai jaunu pārvaldes uzdevumu nodošana pašvaldībām, un likums “Par pašvaldībām” paredz: ja pašvaldībām tiek nodotas jaunas vai deleģētas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, jānosaka papildu ienākumu avoti. Šādas izmaiņas ir jautājums, kas skatāms sarunās ar valdību.

Valsts apmaksāto pakalpojumu klāsts ietver tikai nedaudzus **veselības veicināšanas** un profilakses elementus, vietējā mērogā veselības veicināšanas pasākumi tiek finansēti no pašvaldību līdzekļiem. Latvijā izveidots Nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls, kas šobrīd apvieno 112 no 119 pašvaldībām. Lielākā daļa pašvaldību šajā tīklā iestājušās 2016. gadā, lai varētu pretendēt uz Eiropas Sociālā fonda finansējumu pašvaldībām un īstenot mērķtiecīgas veselības veicināšanas aktivitātes. Pašvaldību izglītības iestādes

¹ Likums “Par pašvaldībām”. 19.05.1994. – <http://likumi.lv/doc.php?id=57255>

² Veselības aprūpes pamatrādītāji gada beigās. – <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/veselibas-aprupe-un-sports-galvenie-raditaji-30287.html>

³ Konceptuālais ziņojums “Par veselības aprūpes sistēmas reformu”, 2017. g. aprīlis

iesaistās Veselību veicinošo skolu tīklā, atsevišķās pašvaldībās tiek izstrādāti plānošanas dokumenti veselības veicināšanas jomā, piesaistīti veselības veicināšanas speciālisti, tomēr nav vienotas prakses, kā tiek īstenota veselības veicināšanas politika pašvaldībās, Latvijā nav pieejama vienota statistika par pašvaldību budžeta līdzekļiem, kas tiek tērēti veselības veicināšanai. Piemēram var minēt, ka Liepājā 2015. gadā tika tērēti 7000 eiro⁴, Rīgā – 360 553 eiro⁵.

Pēc 2009. gada reformas, kad likvidēja otrā līmeņa pašvaldības, to īpašumā esošās ārstniecības iestādes tika nodotas vietējām pašvaldībām. Tomēr arī tad, ja ārstniecības iestādes īpašnieks ir pašvaldība (atsevišķos gadījumos pašvaldība un privātais investors), **veselības aprūpes pakalpojumus** iedzīvotājiem apmaksā valsts veselības nozares budžets un pacientu līdzmaksājumi.

Šobrīd spēkā esošajā regulējumā⁶ ir definēta valsts sniedzamo veselības aprūpes pakalpojumu organizācija, apjoms un finansēšanas noteikumi, kā arī detalizēti uzskaitīti tie veselības aprūpes un ar veselības aprūpi saistītie pakalpojumi, kurus valsts neapmaksā, jeb “negatīvais grozs”.

Personai no valsts budžeta līdzekļiem un paša maksājumiem (pacienta iemaksa, līdzmaksājums) normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apjomā jānodrošina⁷:

1. Neatliekamās medicīniskās brigādes sniegtā palīdzība.

2. Ambulatorā veselības aprūpe:

2.1. primārās veselības aprūpes pakalpojumi:

2.1.1. ģimenes ārsta un viņa praksē nodarbināto ārstniecības personu sniegtā veselības aprūpe;

2.1.2. zobārsta un higiēnista sniegtā veselības aprūpe bērniem un atsevišķām iedzīvotāju kategorijām atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai;

2.1.3. veselības aprūpe mājās.

2.2. Sekundārās un terciārās ambulatorās veselības aprūpes pakalpojumi:

2.2.1. veselības aprūpe, ko sniedz vecmāte vai ārsts, kurš specializēties noteiktā specialitātē,

⁴ Prezentācija “Veselības veicināšana”, seminārs “Veselības veicināšana – pašvaldību iespējas un izaicinājumi”, 08.07.2016. – <http://www.lps.lv/lv/zinas/lps/3191-seminars-veselibas-veicinasana-pasvaldibu-iespejas-un-izaicinajumi>

⁵ Prezentācija “Labklājības departamenta aktivitātes veselības veicināšanai”, videokonference par pieredzi un labo praksi veselības veicināšanas jomā, 12.05.2016. – <http://www.lps.lv/lv/seminari-un-video/videoarhivs/3147-video-konference-par-pieredzi-un-labo-praksi-veselibas-veicinasanas-joma>

⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 1529 “Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība”, 17.12.2013.

⁷ Konceptuālais ziņojums “Par Latvijas veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeļa maiņu”, projekts, 09.06.2016., 33.–42. lpp.

- un citas ārstniecības un ārstniecības atbalsta personas;
- 2.2.2. laboratoriskie un vizuālās diagnostikas izmeklējumi;
- 2.2.3. dienas stacionārā sniegtie veselības aprūpes pakalpojumi;
- 2.2.4. neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšana stacionāro ārstniecības iestāžu uzņemšanas nodaļās, ja persona netiek stacionāra, un steidzamās medicīniskās palīdzības punktos.

3. Stacionārā veselības aprūpe.
4. Zāles un medicīniskās ierīces, kuras valsts iepērk centralizēti.
5. Kompensējamās zāles un medicīnas ierīces saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtību.

Finansējums Latvijā veselības nozarei 2016. gadā bija 3% no iekšzemes kopprodukta (IKP), sākotnēji apstiprinātā budžeta kopsummā sastādot 770,8 miljonus eiro, no kuriem ārstniecības pakalpojumu un kompensējamo medikamentu nodrošināšanai tika novirzīti 713 miljoni eiro. Pārējo veselības nozares budžetu veidoja medicīnas izglītības, Medicīnas muzeja, starptautisko saistību nodrošināšanas, specializētās medicīnas, veselības nozares kontroles un uzraudzības, kā arī veselības nozares administrēšanas izdevumi⁸.

Valsts nedefinētais veselības aprūpes pakalpojumu apjoms ir pārāk plašs, lai ar pieejamo finansējumu nodrošinātu savlaicīgu tajā iekļauto veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un atbilstošu atalgojumu medicīnas personālam. Nepietiekamais valsts finansējums veselības aprūpes pakalpojumiem, nepietiekamā pakalpojumu pieejamība visiem iedzīvotājiem, salīdzinoši lielais pacientu maksājumu īpatsvars (36,5% no kopējiem veselības aprūpes izdevumiem 2013. gadā⁹), ceļu un sabiedriskā transporta infrastruktūra rada papildu slogu pašvaldību budžetiem – pašvaldības maksā sociālās palīdzības pabalstus, lai daļēji segtu iedzīvotājiem ārstēšanās un medikamentu iegādes izdevumus, nodrošina transportu nokļūšanai uz un no medicīnas iestādēm u.c. Cikliskās svārstības atkarībā no finansējuma (kvotu) pieejamības un zemā darba samaksa ārstniecības personām apgrūtina to piesaisti ārstniecības iestādēm, it īpaši reģionos. Lai piesaistītu ārstus, pašvaldības, kuras ir slimnīcu īpašnieki, maksā stipendijas studiju un rezidentūras laikā, nodrošina ar dzīvokli un citām sociālajām garantijām.

⁸ Konceptuālais ziņojums "Par Latvijas veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeļa maiņu", projekts, 09.06.2016., 42. lpp.

⁹ Valsts apmaksāto pakalpojumu klāsta un pakalpojumu nodrošināšanas modeļa pārskats. Pasaules Bankas konsultācijas: Atbalsts veselības sistēmas attīstībai prioritāro saslimšanu jomā Latvijā, 2016., 24. lpp.

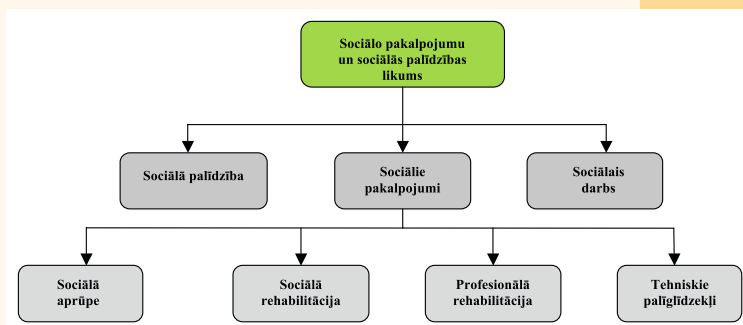
SOCIĀLIE PAKALPOJUMI UN SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA

Vadošā valsts pārvaldes iestāde Latvijā darba, sociālās aizsardzības, bērnu tiesību aizsardzības, bērnu un ģimenes tiesību, kā arī personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un dzimumu līdztiesības jomā ir Labklājības ministrija.

Likums "Par pašvaldībām" nosaka pašvaldību autonomo funkciju – nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.)¹⁰. Jāatzīst, ka šī definīcija ir zaudējusi aktualitāti, salīdzinot ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto terminu "sociālā palīdzība", "sociālā aprūpe" saturu, kā arī nav ietverts sociālais darbs un sociālo darba pakalpojuma nodrošināšana iedzīvotājiem.

Latvijā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības veidus (*skat. attēlu*), sniegšanas principus un saņemšanas kārtību regulē Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums¹¹. Šis likums nosaka arī atbildības sadalījumu iedzīvotāju nodrošināšanā ar sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību starp valsti un pašvaldībām.

Sociālā atbalsta sistēma Latvijā

Avots: Labklājības ministrija

Likums nosaka, ka sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības nodrošināšanai un pakalpojumu administrēšanai katra pašvaldība izveido pašvaldības iestādi – **sociālo dienestu**. Katrā pašvaldībā jābūt vismaz vienam sociālā darba speciālistam uz katru tūkstoši iedzīvotāju. Likums nosaka izglītības prasības sociālā darba speciālistiem, attiecīgi 1. līmeņa (sociālās palīdzības organizators, sociālais aprūpētājs, sociālais rehabilitētājs) vai 2. līmeņa augstāko izglītību (sociālais darbinieks).

¹⁰ Likums "Par pašvaldībām". 19.05.1994. – <http://likumi.lv/doc.php?id=57255>

¹¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, 30.10.2002. – <http://likumi.lv/doc.php?id=68488>

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Likumā ir noteikti sociālā dienesta uzdevumi: veikt sociālo darbu, sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu, novērtēt klientu vajadzības, materiālos un personiskos resursus un sociālā atbalsta sistēmu, noteikt klienta līdzdarbības pienākumus, sniegt sociālo palīdzību u.c.

Visās pašvaldībās ir izveidots sociālais dienests, tomēr sociālā darba speciālistu skaits nav pietiekams – 2016. gadā tikai 55,5%¹² sociālo dienestu bija atbilstošs speciālistu skaits, atbilstoša izglītība 2016. gadā bija 89,6% speciālistu.

Likumā ir definēti sociālā dienesta uzdevumi, tomēr LPS veiktajā aptaujā¹³ sniegtās atbildes liecina, ka praksē sociālajiem dienestiem pašvaldībās tiek deleģētas dažādas papildu funkcijas (pensionāru sveikšana apaļās jubilejās, pilsētas tualetes izvietojuma noteikšana, rūpes par dzīvniekiem, nogādājot tos patversmēs, skolēnu ceļa izdevumu administrēšana, dzīvokļu jautājumu risināšana u.c.), kas ietekmē sociālo dienestu noslodzi, veido sabiedrības izpratni par sociālā dienesta un sociālā darba uzdevumiem. Aptauja liecina, ka bieži vien sociālo darbinieku atalgojums nav konkurētspējīgs, pašvaldības neizmanto iespēju noteikt papildu sociālās garantijas un atbalstu vai piemaksu par risku. Šie un citi faktori ietekmē pašvaldību spēju sniegt kvalitatīvus sociālā darba pakalpojumus saviem iedzīvotājiem, piesaistīt kvalificētus sociālā darba speciālistus, veicina profesionālo izdegšanu un speciālistu aizplūšanu uz citām nozarēm.

Likums definē **sociālo darbu** kā profesionālu darbību, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus¹⁴. Savukārt starptautiskā sociālā darba definīcija, kas pieņemta 2104. gadā Melburnā, definē sociālo darbu kā *“profesiju un akadēmisku disciplīnu, kas veicina sociālās pārmaiņas un attīstību, sociālo saliedētību un iespēju radīšanu patstāvīgai funkcionēšanai sabiedrībā un cilvēku atbīvi. Sociālā taisnīguma principi, cilvēktiesības, kolektīva atbildība un cieņa pret citādību ir sociālā darba centrā. Balstoties uz sociālā darba teorijām, sociālajām un humanitārajām zinātnēm un speciālām zināšanām, sociālais darbs iesaista cilvēkus un struktūras, lai risinātu dzīves problēmas un izaicinājumus un veicinātu labklājību”*¹⁵, akcentējot sociālo darbu kā profesiju un akadēmisku disciplīnu, teorētisko zināšanu nozīmi,

¹² Nozares statistikas dati – galvenie rādītāji. – <http://www.lm.gov.lv/text/2156>

¹³ Aptaujas “Sociālo dienestu kapacitāte un starpinstitucionālā sadarbība” rezultāti. – <http://www.lps.lv/lv/zinas/lps/3562-7-lps-novadu-diena-diskute-par-socialo-dienestu-kapacitati-un-starpinstitucionalo-sadarbibu>

¹⁴ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, 30.10.2002. – <http://likumi.lv/doc.php?id=68488>

¹⁵ Vilka L. Vairāk sociālo darbu sociālā darbinieka profesijā. – http://www.lm.gov.lv/upload/lm_istenotie_projekti/2/nrl_zinasasanu_parnese_sept_2015.pdf

cilvēku un institūciju iesaistes un sadarbības nepieciešamību.

Sociālie pakalpojumi

Sociālie pakalpojumi ietver:

- sociālās aprūpes pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās;
- sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personas dzīvesvietā un institūcijā;
- profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus;
- nodrošināšanu ar tehniskajiem palīg līdzekļiem.

Likums nosaka šādus galvenos sociālo pakalpojumu sniegšanas **patmatprincipus**:

- * sociālā darba speciālists veic personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumu;
- * pakalpojumus nodrošina klienta dzīvesvietā vai iespējami tuvu tai, un tikai tad, ja šāds pakalpojumu apjoms nav pietiekams, tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā;
- * institūcijas nodrošina starpprofesionālu un starpinstitucionālu sadarbību;
- * bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem nodrošināma aprūpe ģimeniskā vidē (audžuģimenē, pie aizbildņa), un tikai tad, ja tas nav iespējams, aprūpe tiek nodrošināta institūcijā;
- * laikā, kamēr bārenis vai bez vecāku gādības palikušais bērns atrodas institūcijā, pašvaldības sociālais dienests un bāriņtiesa sadarbībā ar institūcijas darbiniekiem veic pasākumus, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē, uzturētu kontaktus starp bērnu un vecākiem vai, ja tas nav iespējams, meklētu iespēju nodrošināt bērna aprūpi citā ģimenē.

Sociālos pakalpojumus finansē no valsts un pašvaldību budžetiem.

No **valsts budžeta finansē** šādus sociālos pakalpojumus:

- tehniskie palīg līdzekļi;
- profesionālā rehabilitācija;
- sociālās rehabilitācijas pakalpojumi atsevišķām grupām (vardarbībā cietušie, cilvēku tirdzniecības upuri u.c.);
- asistenta pakalpojums pašvaldībā personām ar funkcionāliem traucējumiem;
- ilgstoša sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija:
 - o pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, kuras šajās institūcijās ievietotas līdz 2003. gadam,
 - o pilngadīgām neredzīgām personām un personām ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem,
 - o bērniem ar smagiem un ļoti smagiem garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem vecumā līdz četriem gadiem,
 - o bērniem ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem vecumā no četriem līdz 18 gadiem,

- o bāreņiem vecumā līdz diviem gadiem,
- o bez vecāku gādības palikušiem bērniem vecumā līdz diviem gadiem;
- līdzfinansējums grupu māju, pusceļa māju un dienas aprūpes centru izveidē personām ar garīga rakstura traucējumiem.

No pašvaldību budžeta finansē šādus sociālos pakalpojumus:

- pakalpojumi dzīvesvietā:
 - o aprūpe mājās,
 - o dienas aprūpes centrs,
 - o patversme un nakts patversme,
 - o grupu mājas (dzīvokļi),
 - o specializētās darbnīcas u.c.;
- ilgstoša sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija:
 - o bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem no divu gadu vecuma,
 - o personām ar funkcionāliem traucējumiem,
 - o pensijas vecuma personām.

Valsts atsevišķu tās pienākumu izpildi ir deleģējuši nevalstiskajām organizācijām: redzes un dzirdes invalīdu sociālo rehabilitāciju un nodrošināšanu ar tehniskajiem palīgīdzekļiem (tiflotehniku un surdotehniku) nodrošina Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība; vardarbības rezultātā cietušo bērnu sociālo rehabilitāciju nodrošina Latvijas Bērnu fonds.

Atsevišķu pakalpojumu administrēšana deleģēta pašvaldībām: asistenta pakalpojums pašvaldībā personām ar invaliditāti, vardarbībā cietušo pilngadīgo personu un varmāku sociālā rehabilitācija u.c. Pašvaldība saņem noteiktu finansējumu administrēšanas izdevumu segšanai.

Pašvaldības sociālo pakalpojumu nodrošināšanai var veidot savas institūcijas vai pirkt pakalpojumus no citām pašvaldībām, nevalstiskajām organizācijām un komersantiem. Praksē dominē pašvaldību pašu nodrošinātie pakalpojumi.

Nacionālā līmeņa normatīvie akti¹⁶ nosaka standartus un prasības visiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem neatkarīgi no to dibinātāja (pašvaldība, valsts, nevalstiskā organizācija, komersants), standartu ieviešanu plānotās pārbaudēs vai reaģējot uz sūdzībām, kontrolē Labklājības ministrija. Visiem pakalpojumu sniedzējiem atbilstoši likumā noteiktajam jābūt reģistrētiem **Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā**, ko uztur Labklājības ministrija. Ņemot vērā, ka līdz šim reģistram pamatā bijis informatīvs raksturs, kas nesniedz pilnu pārlicību, ka reģistrētais pakalpojuma sniedzējs atbilst izvirzītajām prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējam ne tikai uz reģistrēšanās brīdi, bet arī visu tā darbības laiku, ir izstrādāti jauni Ministru kabineta noteikumi par kārtību, kādā sociālo pakalpojumu sniedzējs tiek reģistrēts reģistrā.

¹⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem". 13.06.2017.

2015. gada sākumā reģistrā bija 614 sociālo pakalpojumu sniedzēji, tajā skaitā 417 pašvaldību sociālo pakalpojumu sniedzēji. Pašvaldības ir izveidojušas 117 ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas, tajā skaitā 34 institūcijas un deviņas struktūrvienības bērniem. Abu veidu ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas – gan bērniem, gan pilngadīgām personām – ir izveidotas 17 pašvaldībās. No 15 jauniešu mājām 12 institūciju dibinātāji ir pašvaldības (tajā skaitā Rīgā – trīs).¹⁷

Pakalpojumu izvietojums pašvaldībās ir nevienmērīgs, tādējādi nav nodrošināta pakalpojumu pieejamība visiem iedzīvotājiem. Labklājības ministrijas 2016. gada aprīlī apkopotā informācija liecina, ka tikai 6,79% pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem¹⁸ un 6,9% bērnu ar funkcionāliem traucējumiem¹⁹ tiek nodrošināti nepieciešamie pakalpojumi.

Pakalpojumu saņēmējiem vai to apgādniekiem ir pienākums samaksāt par saņemto pakalpojumu, ja viņi nav atzīti par trūcīgiem. Tomēr praksē pakalpojumu maksa galvenokārt tiek segta no pašvaldību budžeta. Tas skaidrojams ar iedzīvotāju zemajiem ienākumiem, kā arī nesamērīgo administratīvo slogu, ja persona vai tās apgādnieki nevēlas maksāt labprātīgi (izdevumi par tiesvedību, procesa ilglaičīgums). Maksa par ilgstošu sociālo aprūpi pašvaldību izveidotās iestādēs 2016. gadā bija, sākot no 350 eiro mēnesī – šādu zemu maksu, iespējams, var skaidrot ar to, ka pašvaldība saviem iedzīvotājiem pakalpojumu daļēji dotē.

Pašvaldībām ir jāizstrādā sniegto maksas pakalpojumu cenrāži, bet ne visās pašvaldībās ir šādi aprēķini, kā arī nav pieejama aprēķinu metodika un statistika par pašvaldību sniegto sociālo pakalpojumu cenu.

2013. gadā izstrādāts plānošanas dokuments "**Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014.–2020. gadam**"²⁰, kas iezīmē turpmākos sociālo pakalpojumu sistēmas – sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu – attīstības virzienus, lai uzlabotu sociālo pakalpojumu pieejamību, paaugstinātu to kvalitāti un nodrošinātu efektīvu pārvaldību. Pamatnostādnēs iekļautie pasākumi ir ambiciozi un vērsti trīs virzienos:

- * deinstitucionalizācija;
- * sabiedrībā balstīti, pēctecīgi un klienta individuālajām vajadzībām atbilstoši sociālie pakalpojumi;
- * efektīva sociālo pakalpojumu pārvaldība.

¹⁷ SIA "Grupa 93" un SIA "Karšu izdevniecība Jāņa sēta. Izvērtējums "Publisko individuālo pakalpojumu klāsta izvērtējums atbilstoši apdzīvojumam" (VARAM 2014/14). – http://www.varam.gov.lv/lat/aktual/pre-ses_relizes/?doc=19982

¹⁸ No 21 848 personām ar garīga rakstura traucējumiem, kurām ir VDEĀVK piešķirta invaliditāte, VDEĀVK dati

¹⁹ No 8260 bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir VDEĀVK piešķirta invaliditāte, VDEĀVK dati

²⁰ <http://likumi.lv/doc.php?id=262647>

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Deinstitutionalizācijas mērķis ir izveidot “*pakalpojumu sistēmu, kas sniedz personai, kurai ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, nepieciešamo atbalstu, lai tā spētu dzīvot mājās vai ģimeniskā vidē*”²¹. Deinstitutionalizācijas ietvaros tiek plānota sociālās aprūpes institūcijās dzīvojošo klientu vajadzību izpēte un individuālajām vajadzībām atbilstošas infrastruktūras un pakalpojumu attīstība pašvaldībās, valsts sociālās aprūpes centru filiāļu slēgšana un speciālistu apmācība jaunu pakalpojumu sniegšanai, kā arī pasākumi, lai pārtrauktu jaunu klientu ievietošanu institūcijās, primāri nodrošinot ārpusģimenes aprūpi ģimeniskā vidē bērniem vecumā līdz trim gadiem, kā arī ierobežojot tādu pilngadīgu personu ievietošanu aprūpes institūcijās, kurām ir indikācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanai, ja iespējams saņemt institūcijām alternatīvus pakalpojumus. Plānots, ka klientu vietu skaits valsts finansētājās sociālās aprūpes institūcijās tiks samazināts par 1000 un uz dzīvi sabiedrībā no šīm institūcijām dosies 700 klientu. Pakalpojumi sociālās aprūpes institūcijās jauniem klientiem tiks piedāvāti tikai galējas nepieciešamības gadījumā – klientiem ar ļoti smagiem funkcionāliem traucējumiem.

Plānots pašvaldībās attīstīt **sabiedrībā balstītus pakalpojumus** (aprūpe mājās, dienas centri, atbalsta personāls u.c.), ņemot vērā dažādu klientu grupu – personu ar garīga rakstura traucējumiem, bērnu, senioru, personu ar fiziska rakstura traucējumiem, krīzes situācijā esošu personu un citu – vajadzības, stiprinot sadarbību ar veselības aprūpes sistēmu. Ņemot vērā, ka pakalpojumu izveidei un nodrošināšanai paredzēts piesaistīt Eiropas Savienības fondu finansējumu, Labklājības ministrija izstrādājusi un 2016. gada janvārī apstiprinājusi metodiku par vienas vienības izmaksu standarta likmju aprēķinu un piemērošanu²², kurā noteikts katra pakalpojuma standarts un izmaksu aprēķins. Šī metodika ir jauna un pagaidām netiek plaši piemērota praksē, jo daudzviet vēl nav uzsākta pakalpojumu sniegšana projekta ietvaros.

Tā kā līdz šim sociālo pakalpojumu tirgus Latvijā bijis vāji attīstīts, tad, īstenojot pamatnostādņēs noteikto trešo rīcības virzienu – **efektīva sociālo pakalpojumu pārvaldība**, – plānots ieviest principu “nauda seko klientam” (naudas summa, kas valsts sociālās aprūpes centra klientam no valsts budžeta sekos līdz uz pašvaldību), tādējādi motivējot gan pašvaldības, gan komersantus un NVO piedāvāt klientiem nepieciešamos pakalpojumus. Klientu grupām, kas dzīvo pašvaldībās – ģimenēm, kurās ir bērni vai pilngadīgas personas ar invaliditāti, – plānots uzsākt individuāla budžeta shēmu ieviešanu. Tas nozīmē to, ka personas “virtuālajā kontā” būs paredzēts finansējums no valsts un pašvaldības budžeta, kas izlietojams šo personu atbalstam un pakalpojumu iegādei.

²¹ Rīcības plāns deinstitutionalizācijas īstenošanai 2015.–2020. gadam

²² http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/5/9221_uc_lm_06012016.pdf

Kraso atšķirību sociālo pakalpojumu pieejamībā starp Latvijas pašvaldībām var skaidrot ar atšķirībām iedzīvotāju skaita un apkalpojamās teritorijas ziņā, budžeta līdzekļu un pašvaldību ekonomiskās un demogrāfiskās situācijas atšķirībām (bezdarba līmenis, pensijas vecuma cilvēku skaits utt.) un politiskajām prioritātēm, kas atspoguļotas pašvaldību plānošanas dokumentos. Jāatzīmē, ka nesenās ekonomiskās krīzes iespaidā Latvijas pašvaldības bija spiestas rūpīgi pārdomāt vai pat samazināt un apturēt finansējumu sociālo pakalpojumu attīstībai un uzturēšanai, lai nodrošinātu savu cilvēku izdzīvošanu – katastrofāli palielinājās cilvēku skaits, kuri finansiāli nespēja nodrošināt pamatvajadzības, prioritāri bija jānodrošina materiālais atbalsts. Situācijas un tās seku eskalācija ietekmēja pašvaldību finanšu ilgtspēju, arī esošo sociālo pakalpojumu uzturēšanā un jaunu izveidē.

Atbilstošus un kvalitatīvus pakalpojumus ietekmē arī faktors, ka joprojām sociālo pakalpojumu sniegšanā tirgus principi darbojas tikai fragmentāri, atsevišķās jomās, konkurence vērojama galvenokārt lielajās pilsētās, kur ir spēcīgs nevalstiskais sektors. Ņemot vērā sociālo pakalpojumu finansējuma apjoma nestabilitāti un nelielas peļņas iespējas, ir saprotama privātā sektora nevēlēšanās iesaistīties pakalpojumu sniegšanā, it sevišķi teritorijās ar zemu iedzīvotāju blīvumu. Tomēr tas rada situāciju, ka pašvaldībām pašām ir jāveido visi nepieciešamie pakalpojumi, nevis iespējams pirkt pakalpojumus, pašvaldības ir gan pasūtītāja, gan izpildītāja lomā.

Uzsāktajam deinstitutionalizācijas (DI) procesam ir būtiski riski, piemēram:

- sadarbība ar veselības aprūpes sistēmu ir vāja, neraugoties uz pamatnostādņēs plānoto, veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība cilvēkiem ar psihiska rakstura traucējumiem netiks būtiski uzlabota un paplašināta, kaut gan psihiskās veselības aprūpes kvalitāte ir būtisks priekšnoteikums, lai cilvēki nenonāktu institūcijās, kā arī, atgriežoties sabiedrībā no institūcijām, novērstu veselības stāvokļa kritisku pasliktināšanos;
- DI process nenoris vienmērīgi un vienlaicīgi visā valsts teritorijā – atkarīgs no plānošanas reģionu kapacitātes, iepirkumu procesa, iepirkto pakalpojumu sniedzēju kvalitātes u.c. faktoriem;
- ERAF finansējums pakalpojumu izveidei ir nepietiekams, it sevišķi gadījumos, kad pilngadīgai personai, kas atgriežas sabiedrībā no institūcijas, nepieciešams nodrošināt vairākus pakalpojumus, piemēram, dienas aprūpes centra un grupu dzīvokļa pakalpojums, līdz ar to nepieciešams pašvaldību līdzfinansējums;
- iedzīvotāju zemie ienākumi un iespējas samaksāt par pakalpojumiem – pakalpojumi vēl ilgstoši būs jāfinansē no publiskajiem (valsts un pašvaldību) līdzekļiem, nepieciešama valsts skaidri un ilgtermiņā definēta līdzdalība;
- nepietiekams audžuģimeņu skaits, lai nodrošinātu ģimenisku aprūpi bez vecāku gādības palikušajiem bērniem u.c.

Sociālā palīdzība

Sociālā palīdzība ir viens no komponentiem Latvijas sociālās drošības sistēmā, ko veido valsts sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti un pašvaldību sociālā palīdzība (*skat. attēlu*).

Latvijas sociālās drošības sistēma un izlietotais finansējums, 2016. gads

Avots: Labklājības ministrijas veikts apkopojums^{23; 24}

Pensijām un pabalstiem, kas tiek izmaksāti no valsts sociālās apdrošināšanas budžeta²⁵, 2016. gadā kopumā izlietoti 2 290 789 394 eiro. Valsts sociālajiem pabalstiem²⁶, kuri tiek piešķirti, neizvērtējot personas

²³ <http://www.lm.gov.lv/text/3678>

²⁴ http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/pasvaldibu_finansu_uzraudziba/pasvaldibu_finansu_raditaju_analize/52204-2016-gads

²⁵ Vecuma pensijas, invaliditātes pensijas, apgādnieka zaudējuma pensijas, slimības pabalsts, apbedīšanas pabalsts, darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība, bezdarbnieka pabalsts, maternitātes pabalsts, paternitātes pabalsts, vecāku pabalsts, atlīdzība par darbspēju zaudējumu; atlīdzība par apgādnieka zaudējumu, pārējie pabalsti, tajā skaitā: pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam, Augstākās Padomes deputātu pensijas, pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem, izdienas pensijas, kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām. – Konceptija “Par minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu”. – 22. lpp.

²⁶ Bērna kopšanas pabalsts (t.sk. bērna invalīda kopšanas pabalsts), ģimenes valsts pabalsts, piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu, bērna piedzimšanas pabalsts, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, pabalsts un atlīdzība aizbildnim un audžuģimenei (tajā skaitā: pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu, atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu, atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu), pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama īpaša kopšana, pārējie pabalsti un kompensācijas, t.sk.: valsts sociālais pabalsts Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir pārvietošanās grūtības, valsts speciālais pabalsts Latvijas neatkarības atgūšanas procesā bojāgājušo personu bērniem, pabalsts ar celiakiju slimiem bērniem, apbedīšanas pabalsts, atlīdzība par adopciju, atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi. – Konceptija “Par minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu”. – 22. lpp.

ienākumus, 2016. gadā izlietoti 239 775 eiro. Savukārt pašvaldības sociālajiem pabalstiem²⁷ 2016. gadā izlietoja 50 miljonus eiro.

Sociālā palīdzība – naudas vai mantiskais pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.²⁸

Sociālās palīdzības piešķiršanas jautājumi ir pašvaldību kompetencē un pilnībā tiek finansēti no pašvaldības budžeta. Likums paredz valsts atbalstu pašvaldībām obligāti noteikto – garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalsta un dzīvokļa pabalsta – izmaksas nodrošināšanai, tomēr valsts līdzfinansējums 50% apmērā GMI pabalstam un 20% apmērā dzīvokļa pabalstam tika nodrošināts tikai krīzes gados (līdz 2012. gadam).

Pašvaldībai, kuras teritorijā persona deklarējusi savu dzīvesvietu, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību.

Likums nosaka šādus sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincipus:

- klienta materiālo resursu (ienākumu un īpašumu) izvērtējums;
- pamatvajadzību (pārtika, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība) nodrošināšana;
- darbspējīgo personu līdzdarbība savas situācijas uzlabošanā.

Lai saņemtu sociālo palīdzību, personai jāvēršas savas pašvaldības sociālajā dienestā. Nacionālā līmeņa normatīvajos aktos ir noteikti kritēriji un kārtība, kādā atsevišķi dzīvojoša persona vai mājsaimniecība var saņemt sociālo palīdzību, klienta tiesības un pienākumi, kā arī pašvaldības sociālā dienesta tiesības un pienākumi.

²⁷ Sociālās palīdzības pabalsti, kas izmaksāti, pamatojoties uz personas ienākumu izvērtējumu: pabalsts GMI līmeņa nodrošināšanai, dzīvokļa pabalsts, pašvaldības saistošajos noteikumos noteiktie citi sociālās palīdzības pabalsti ģimenes (personas) pamatvajadzību nodrošināšanai (ēdienam, apģērbam, veselības aprūpei, obligātajai izglītībai). Vienreizējs pabalsts ārkārtas situācijā un pārējie pašvaldību izmaksātie pabalsti, kas izmaksāti bez ienākumu izvērtējuma: pabalsts bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās (vienreizējs pabalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai, vienreizējs pabalsts sadzīves priekšmetu un mīkstā inventāra iegādei, dzīvojamās telpas ikmēneša īres izdevumu segšanai, ikmēneša izdevumu segšana, ja persona turpina mācības, psihosociāls un materiāls atbalsts pilngadību sasniegušā bērna integrēšanai sabiedrībā, pabalsts audžuģimenei, ikmēneša pabalsts bērna uzturam), citi atbalsta pasākumi un kompensācijas iedzīvotājiem. – Konceptija “Par minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu”. – 22. lpp.

²⁸ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, 30.10.2002. – <http://likumi.lv/doc.php?id=68488>

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Atbilstoši likumā noteiktajam pašvaldība no sava budžeta izmaksā šādus **sociālās palīdzības pabalstus**:

* **pabalstu garantētā minimālā ienākumu (GMI) līmeņa nodrošināšanai** aprēķina un piešķir par trūcīgām (mēneša ienākumi mazāki par 128,06 eiro personai ģimenē) atzītām ģimenēm (personām) par periodu, uz kuru noteikta atbilstība trūcīgas ģimenes (personas) statusam. GMI pabalstu aprēķina kā starpību starp Ministru kabineta (no 2014. gada 1. janvāra 49,80 eiro) vai pašvaldības noteikto (no 49,80 eiro līdz 128,06 eiro) GMI līmeni katram ģimenes loceklim un trūcīgas ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem;

* **dzīvokļa pabalstu** pašvaldība piešķir par trūcīgām un/vai maznodrošinātām atzītām ģimenēm (personām). Tā apmēru, izmaksas kārtību un personas, kuras ir tiesīgas saņemt šo pabalstu, reglamentē pašvaldības saistošajos noteikumos.

Kā izņēmums no sociālās palīdzības pamatprincipu viedokļa likumā ir noteikts vienreizējs **pabalsts krīzes situācijā**, ko pašvaldība var piešķirt, neizvērtējot ienākumus.

Tāpat likumā noteikts: ja ir apmierināts pamatots pašvaldības iedzīvotāju pieprasījums pēc GMI pabalsta un dzīvokļa pabalsta, pašvaldība, izvērtējot ģimenes (personas) ienākumus, ir tiesīga no pašvaldības pamatbudžeta izmaksāt arī **citus pabalstus** ģimenes (personas) **pamatvajadzību** (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība) **nodrošināšanai**. Pabalstu veidus, apmēru un nosacījumus, tajā skaitā ienākumu līmeņus to saņemšanai, nosaka pašvaldība saistošajos noteikumos, piemēram, brīv-

pusdienas skolās un pirmsskolas izglītības iestādēs, pabalsts veselības aprūpes izdevumu segšanai u.c.

2014. gadā izstrādāta un valdībā apstiprināta koncepcija "**Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu**"²⁹, kuras mērķis ir noteikt metodoloģiski pamatotu un sociālekonomiskajai situācijai atbilstošu minimālā ienākuma līmeni, kas kalpotu par atskaites punktu sociālās drošības sistēmas jomu (valsts sociālie pabalsti, sociālā apdrošināšana, sociālā palīdzība) ietvaros noteikto atbalsta pasākumu pilnveidošanai.

Koncepcijas ieviešana nodrošinātu, ka visi iedzīvotāji neatkarīgi no dzīvesvietas pašvaldības saņemtu vienādu minimālā ienākuma līmeņa pabalstu, šobrīd to var diferencēt. Tomēr skaidrs, ka koncepcijas ieviešanai ir nozīmīga ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem. Gadījumā, ja valsts atkāptos no izdevumu palielināšanas savā pusē un nepalielinātu minimālo pensiju, bezdarbnieka pabalstu u.c., būtiski palielinātos ietekme uz pašvaldību budžetu. Tādēļ koncepcijas izstrādes un saskaņošanas procesā pašvaldības aicinājušas vērtēt un ieviest visus pasākumus kompleksi, tādējādi līdzsvarojot finansiālo ietekmi uz valsts un pašvaldību budžetu, ņemot vērā, ka gandrīz divas reizes plānots palielināt minimāli nodrošināmo pabalstu. Pašvaldību ieskatā valstij būtu jāpiedalās obligāti nodrošināmo pabalstu (minimālā ienākuma līmeņa un dzīvokļa pabalsta) līdzfinansēšanā 50 procentu apmērā.

Sagatavojusi **Ilze Rudzīte**

²⁹ Koncepcija "Par minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu". - <http://likumi.lv/doc.php?id=269886>

IZGLĪTĪBAS UN KULTŪRAS JAUTĀJUMU KOMITEJA

Vispirms pateicība visiem Izglītības un kultūras komitejas locekļiem, īpaši komitejas vadītājam Jaunpils novada domes priekšsēdētājam **Ligitai Ginterei** par komitejas vadību un atbalstu komitejas darba organizēšanā!

Pasaule mainās arvien straujāk. Globalizācija ar tās ietekmi uz ekonomisko konkurētspēju un sociālo kohēziju, jaunām profesijām un karjerām, ātru un nepārtrauktu progresu tehnoloģiju jomā un to plašāku izmantošanu liek domāt par nepieciešamajām reformām izglītības jomā. Pasaule, kurai tika pakārtota izglītība, ir mainījusies, tātad jāmainās arī izglītības sistēmai, saturam un izglītības procesa organizēšanas metodēm. Pārmaiņas nes līdzī arī viedokļu sadursmi, saasinot problēmas sabiedrībā. Izteiktāk redzama ģimenes sociāli ekonomisko apstākļu ietekme uz skolēnu sasniegumiem un nākotnes iespējām.

Tāpēc svarīgi pārmaiņu procesā nepazaudēt fokusu, un tie ir mūsu bērni. **Jāatceras, ka ikvienam bērnam**

neatkarīgi no dzimšanas vietas un sociāli ekonomiskā stāvokļa jābūt iespējai saņemt kvalitatīvu izglītību.

Personības attīstībā ir svarīgi visi izglītības posmi, un gada garumā tas bija gan Izglītības un kultūras komitejas, gan LPS Valdes un Domes dienaskārtībā, sākot ar pirmsskolas izglītību, pamatskolas, vidusskolas, profesionālo izglītību, augstāko izglītību un beidzot ar pieaugušo izglītību. Katrā no šiem posmiem tiek risināti satura, metodikas, kam nemitīgi mainās regulējums, un organizatoriskie jautājumi.

Pieaugot sabiedrības noslāņošanās tendencēm, arī internātskolām ir vieta izglītības sistēmā, tās pilnveidojot un modernizējot. Tāpat izglītības sistēmas sastāvdaļa ir speciālās skolas, kas dod iespēju bērniem ar īpašām vajadzībām iegūt izglītību un ir atbalsts vecākiem. Vienlaikus pašvaldību darbakārtībā ir iekļaujošas izglītības organizēšana vispārīgglīto-

jošās skolās – process, kurā atbilstoši tiek nodrošinātas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena audzēkņa līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot risku tikt izslēgtiem no izglītības un izglītības ieguves procesa. 2017. gada 8. jūnijā Jūrmalā ar Jūrmalas pilsētas domes atbalstu un balstoties uz Vaivaru pamatskolas pieredzi kā iekļaujošu skolu, LPS Izglītības tīkla dalībnieki no dažādām pašvaldībām dalījās pieredzē iekļaujošās izglītības organizēšanā un izteica viedokli par šādas izglītības problēmām un risinājumiem mūsdienīgu skolā.

Balstoties uz Norvēģijas Finanšu instrumenta projekta “Lietpratīga pārvaldība un pašvaldību veikspējas uzlabošana” īstenošanas pieredzi, **LPS tika izveidots pašvaldību sadarbības tīkls “Izglītības jautājumi”. Izglītības tīkla pasākumi tiek organizēti, lai pašvaldības varētu dalīties pieredzē par izglītības procesa organizēšanu pašvaldībās.**

Norvēģijas Finanšu instrumenta projektā “Lietpratīga pārvaldība un pašvaldību veikspējas uzlabošana” pašvaldību pārstāvji trīs gadu garumā tikās gan pilsētās, gan novados un dalījās pieredzē, debatēja un izstrādāja pašvaldību izglītības tīkla attīstības stratēģiju. Diskusijās liela daļa laika tika atvēlēta pedagogiem, to atalgojuma sistēmai valstī un motivācijas sistēmai pašvaldībās.

Valstī ir pieņemts un pedagogu atalgojums tiek aprēķināts pēc jaunā pedagogu atalgojuma modeļa. Jāat-

Praktiskā konference par pirmsskolas izglītību 2017. gada 10. martā.

zīmē, ka skolu finansējuma formulas un pedagogu atalgojuma sistēmu izveide ir kas vairāk par tehniskām darbībām. Tie ir politikas instrumenti, kas pauž to pamatā esošo redzējumu par pedagogu un skolu nozīmi, sabiedrības cerībām un izglītības politikas mērķiem un ir radīti, iedalot efektivitātes un vienlīdzības aspektus dažādos nozīmīguma līmeņos. Svarīgi, vai pašreizējā atalgojuma sistēma atbalsta valsts izglītības mērķus attiecībā uz kvalitāti un vienlīdzību, sniedz pietiekamu motivāciju, lai piesaistītu pedagoga profesijai labus absolventus, kādā mērā sistēma piesaista pedagoga profesijai cilvēkus ar saistītu pieredzi, kas gūta ārpus izglītības nozares, un cik efektīvi šī sistēma spēj sekmēt izcilību un novērst skolēnu atbirumu.

IZGLĪTĪBAS SISTĒMA

Izglītība ir svarīga ikvienam cilvēkam, ģimenei, sabiedrībai un valstij kopumā. Tā ir ceļš uz cilvēka individuālās dzīves kvalitāti, zināšanu sabiedrības veidošanos un valsts ekonomisko izaugsmi un labklājību. Ieguldījumi izglītībā un mūžizglītībā ir būtisks priekšnoteikums tautsaimniecības attīstībai un valsts konkurētspējas veicināšanai, kā arī augstāka labklājības līmeņa sasniegšanai.

Izglītības politikas virzītājs Latvijas valstī ir Izglītības un zinātnes ministrija (IZM). Izglītības politika ir visaptveroša un **cieši saistīta ar pašvaldībām** un citām valsts nozarēm, īpaši Kultūras, Veselības, Iekšlietu, Aizsardzības, Zemkopības, Labklājības un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas īstenojamajām politikām, kuru uzdevumi iekļauti attiecīgo nozaru politikas plānošanas dokumentos.

IZM vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka izglītības attīstības politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus, ir **Izglītības attīstī-**

bas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam.¹ Pamatnostādnes izstrādātas saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 18. daļu, kas paredz, ka Ministru kabinets nosaka vienotu valsts politiku un stratēģiju izglītībā un iesniedz Saeimā apstiprināšanai izglītības attīstības pamatnostādnes turpmākajiem septiņiem gadiem.

Pašvaldībām un izglītības iestādēm saistošais tiesiskais regulējums ir ļoti plašs. Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapas sadaļā “Normatīvie akti un attīstības plānošanas dokumenti” ir pieejami izglītību regulējošie likumi, Ministru kabineta noteikumi, attīstības plānošanas dokumenti un normatīvo aktu projekti².

Izglītības iestādēm ir saistošs ne tikai IZM pārziņā esošais, bet arī citu nozaru tiesiskais regulējums. Tā, piemēram, attiecībā uz izglītības tiesībām svarīga ir

¹ <https://m.likumi.lv/doc.php?id=266406>

² <http://izm.gov.lv/lv/normativie-akti>

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Latvijas Republikas Satversme³. Pašvaldībām un to izglītības iestādēm saistoši ir normatīvie akti, kas attiecas uz bērnu tiesību aizsardzību, darba tiesībām, lietvedību un arhīvu, fizisko personu datu aizsardzību, publisko iepirkumu, grāmatvedību un nodokļiem, Eiropas Savienības fondu un citu projektu atbalstu, amatpersonu atbildību un noteiktajiem aizliegumiem, un citi normatīvie akti, kas varētu tikt pieņemti un par kuriem ir panākta vienošanās ar pašvaldībām.

Pašvaldību darbību regulējošais likums "Par pašvaldībām"⁴ nosaka pašvaldību autonomās, deleģētās un brīvprātīgās funkcijas. Autonomo funkciju izpildi izglītības jomā organizē un par to atbild pašvaldības neatkarīgi no to lieluma un budžeta. Šo funkciju izpilde tiek finansēta no attiecīgās pašvaldības budžeta, ja likumā "Par pašvaldībām" nav noteikts citādi. Gadījumos, kad pašvaldībām tiek nodotas jaunas vai deleģētas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, jānosaka papildu ienākumu avoti.

Likuma "Par pašvaldībām" 15. panta ceturtais punkts attiecībā uz izglītību nosaka "gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.)".

Pašvaldību kompetence izglītībā tiek noteikta arī **Izglītības likumā**⁵, kas regulē visu veidu un pakāpju izglītību, nosaka iesaistīto institūciju tiesības un pienākumus, kā arī izglītības veidus, līmeņus un izglītību īstenojošo iestāžu veidus. **Vispārējās izglītības likumā**⁶ noteikti vispārējās izglītības organizācijas un darbības principi un reglamentētas vispārējās izglītības īstenošanas procesā iesaistīto institūciju un personu tiesības un pienākumi. Pašvaldībām saistošs arī **Profesionālās izglītības likums**⁷, kura mērķis ir nodrošināt valsts profesionālās izglītības politikas īstenošanu un profesionālās izglītības sistēmas darbību, vadību un attīstību. Pašvaldībām ir iespēja un tiesības iesaistīties profesionālo izglītības iestāžu konventa sastāvā un ietekmēt profesionālās izglītības iestāžu programmu izvēli.

Atkarībā no izglītības sistēmas izglītības pakāpēm un skolu tipiem mainās valsts un pašvaldību kompetence un atbildība.

Latvijas izglītības sistēma sastāv no pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības. Vispārējā izglītība pavisam ilgst 12 gadus, ietverot obligāto deviņgadīgo pamatizglītību un trīs-gadīgo vidējo izglītību. Papildus Latvijā ir obligāta pirmsskolas izglītība 5–6 gadu vecumā.

³ <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>

⁴ <http://likumi.lv/doc.php?id=57255>

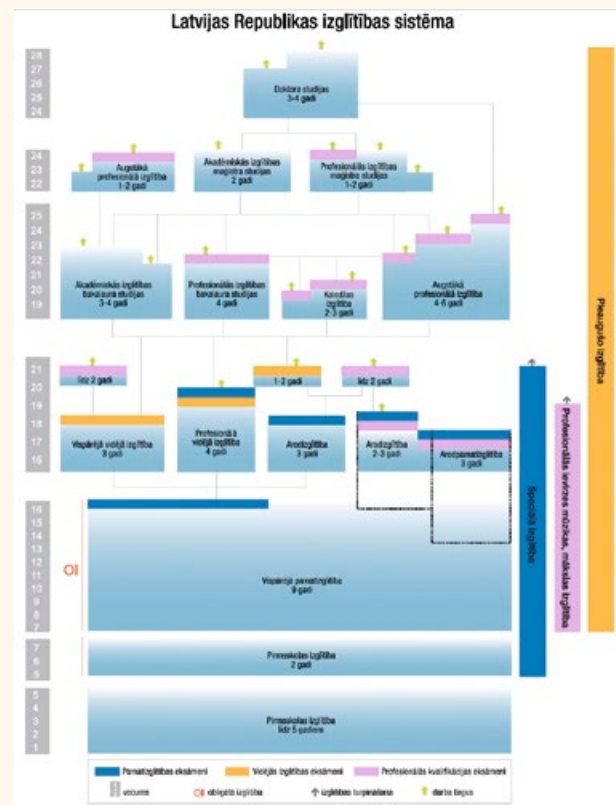
⁵ <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>

⁶ <https://likumi.lv/doc.php?id=20243>

⁷ <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>

Pamatizglītības pakāpe ietver vispārējo pamatizglītību (1.–9. klases) un profesionālo pamatizglītību. Vidējās izglītības pakāpe ietver vispārējo vidējo izglītību, profesionālo vidējo izglītību un arodizglītību. Augstākās izglītības pakāpe ietver gan akadēmiskās, gan profesionālās studiju programmas.

Latvijas Republikas izglītības sistēma (spēkā uz 2017. gada 1. augustu)

Avots: Nacionālā izglītības iespēju datubāze: <http://www.niid.lv/node/9>

Pirmsskolas izglītība

Pirmsskolas izglītību regulē **Vispārējās izglītības likuma** V nodaļa "Pirmsskolas izglītība" un **Izglītības likums**⁸.

Pirmsskolas izglītību Latvijā piedāvā vispārējās izglītības iestādes. Pirmsskolas izglītības pamatmērķis ir sekmēt bērna vispārējo attīstību un gatavību, uzsākot sākumskolas posmu pamatizglītībā. Pirmsskolas izglītības programmu apgūst bērni līdz septiņu gadu vecumam. Atkarībā no veselības stāvokļa un psiholoģiskās sagatavotības pirmsskolas izglītības programmas apguvi var pagarināt vai saīsināt par vienu gadu saskaņā ar vecāku vēlmēm un ģimenes ārsta vai psihologa atzinumu.

Vietējās pašvaldības savā administratīvajā teritorijā nodrošina vienlīdzīgu pieeju pirmsskolas izglītības iestādēm bērniem no pusotra gada vecuma, un bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatizglītības ieguvei ir obligāta.

⁸ <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>

Pašvaldības dibina, atver un par saviem līdzekļiem uztur pirmsskolas izglītības iestādes. Valsts finansējums tiek nodrošināts pedagogu atalgojumam, ieskaitot sociālās apdrošināšanas iemaksas pedagogiem, kuri strādā ar bērniem no piecu gadu vecuma. Atalgojumu pirmsskolas izglītības iestādēs regulē Ministru kabineta noteikumi Nr. 445 "Pedagogu darba samaksas noteikumi"⁹, kas nosaka pedagogu darba samaksas noteikšanas kārtību, darba samaksas apmēru un pedagogu darba slodzes lielumu.

Valsts finansējums tiek nodrošināts arī mācību līdzekļu iegādei izglītības procesa nodrošināšanai bērniem no piecu gadu vecuma. Ministru kabineta noteikumi Nr. 41 "Kārtība, kādā valsts un pašvaldības finansē mācību līdzekļu iegādi izglītības iestādēm"¹⁰ nosaka kārtību, kādā valsts un pašvaldības finansē mācību līdzekļu iegādi izglītības iestādēm.

Izglītības likuma 17. panta 2¹; 2²; 2³ un 2⁴ nosaka: ja pašvaldība bērnam, kurš sasniedz pusotra gada vecumu un kura dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, nenodrošina vietu pašvaldības izglītības iestādes īstenotā pirmsskolas izglītības programmā (no pusotra gada vecuma līdz pamatzglītības ieguves uzsākšanai) un bērns apgūst pirmsskolas izglītības programmu privātā izglītības iestādē, šim privātajam pakalpojuma sniedzējam sedz izmaksas Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Šī kārtība paredzēta MK noteikumos Nr. 709 "Noteikumi par izmaksu noteikšanas metodiku un kārtību, kādā pašvaldība atbilstoši tās noteiktajām vidējām izmaksām sedz pirmsskolas izglītības programmas izmaksas privātai izglītības iestādei"¹¹, kas izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 36. punktu.

Vispārējā pamatzglītība un vidējā izglītība

Pamatzglītības pakāpē notiek sagatavošanās izglītībai vidējā pakāpē vai profesionālajai izglītībai un dzīvē nepieciešamo pamatzināšanu un pamatprasmju apguve un vērtīborientācijas veidošanās. Šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums paredz, ka pamatzglītības ieguvu sāk tajā kalendārajā gadā, kurā izglītojamajam aprit septiņi gadi, īpašos Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešajā daļā noteiktos gadījumos arī vienu gadu agrāk vai vēlāk. Pamatzglītības ieguve vai pamatzglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ir obligāta. Pamatzglītības programmas tiek īstenotas deviņu gadu laikā.

Vidējās izglītības pakāpē ir divu veidu programmas: vispārējās vidējās un profesionālās vidējās izglītības programmas.

⁹ <https://likumi.lv/ta/id/283667-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi>

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/id/279487-kartiba-kada-valsts-un-pasvaldibas-finanse-macibu-lidzeklu-iegadi-izglitibas-iestadem>

¹¹ <https://likumi.lv/doc.php?id=278801>

Vispārējās vidējās izglītības programmu saturu nosaka valsts vispārējās vidējās izglītības standarts. Ir četri **vispārējās vidējās izglītības programmu virzieni**:

- vispārīzglītojošais virziens, ko nosaka izglītības programmu grupa bez īpaši akcentētiem mācību priekšmetiem;
- humanitārais un sociālais virziens, ko nosaka izglītības programmu grupa ar īpaši akcentētiem humanitāro un sociālo zinību mācību priekšmetiem;
- matemātikas, dabaszinību un tehnikas virziens, ko nosaka izglītības programmu grupa ar īpaši akcentētiem matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību mācību priekšmetiem;
- profesionālais virziens, ko nosaka izglītības programmu grupa ar īpaši akcentētu profesionālo ievirzi (piemēram, mākslā, mūzikā, komerczinībās, sportā).

Vispārējo pamatskolas izglītību var iegūt pašvaldību vai privātpersonu dibinātās pamatskolās vai vidējās izglītības iestādēs. Vispārējo vidējo izglītību var iegūt pašvaldību, privātpersonu vai augstskolu dibinātās izglītības iestādēs. Vispārīzglītojošās izglītības programmas īsteno vidusskolās un ģimnāzijās.

Vispārējo vidējo izglītību var apgūt arī vakara (maiņu) vidusskolās. Izglītības iestāžu reģistrācijas kārtību regulē Ministru kabineta noteikumi Nr. 397 "Izglītības iestāžu un citu Izglītības likumā noteikto institūciju reģistrācijas kārtība"¹², savukārt MK noteikumi Nr. 779 "Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju"¹³ nosaka vispārējās izglītības iestādes pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju. Pie normatīvā regulējuma ir jāmin arī MK noteikumi Nr. 591 "Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi"¹⁴.

Svarīgi atzīmēt, ka vispārējās pamatzglītības un vidējās izglītības iestādes, kuru dibinātājs ir pašvaldība, par saviem budžeta līdzekļiem veic ēku celtniecību, renovāciju un modernizāciju, teritorijas labiekārtošanu, skolu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanu mūsdienīga mācību procesa nodrošināšanai, mācību vides infrastruktūras pilnveidei, inovatīvai IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā un mācību vides ergonomiska iekārtojuma nodrošināšanai. Pašvaldības izmanto arī ES pieejamo struktūrfondu finansējumu.

Vispārējās izglītības iestāžu mācību vides uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā ir pieejami 138,39 miljoni eiro, ko regulē Ministru kabineta

¹² <https://likumi.lv/doc.php?id=275431>

¹³ <https://likumi.lv/doc.php?id=119480>

¹⁴ <https://likumi.lv/ta/id/277597-kartiba-kada-izglitojamie-tiek-uznemti-visparejas-izglitibas-iestades-un-specialajas-pirmsskolas-izglitibas-grupas>

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

noteikumi Nr. 323 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.1.2. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot vispārējās izglītības iestāžu mācību vidi" īstenošanas noteikumi"¹⁵.

Valsts finansējums tiek nodrošināts pedagogu atalgojumam, ieskaitot sociālās apdrošināšanas iemaksas pedagogiem, daļēji tiek segtas atbalsta personāla izmaksas skolā, karjeras izglītība un interešu izglītība. Atalgojumu vispārējās izglītības iestādēs regulē Ministru kabineta noteikumi Nr. 445 "Pedagogu darba samaksas noteikšanas kārtību, darba samaksas apmēru un pedagogu darba slodzes lielumu. Savukārt MK noteikumi Nr. 447 "Par valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs"¹⁶ nosaka kārtību, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju pašvaldību izglītības iestādēm bērnu no piecu gadu vecuma izglītošanā nodarbināto pirmsskolas izglītības pedagogu darba samaksai un pašvaldību vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu, tajā skaitā internātskolu, kā arī valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai.

Pašvaldības izglītības finansēšanai izlieto vidēji vairāk nekā 40% no pašvaldības gada budžeta. Atsevišķās pašvaldībās izglītības jomai tiek izlietots līdz pat 50% no pašvaldības gada budžeta. Papildus izglītības iestāžu uzturēšanai pašvaldības līdzfinansē interešu izglītību, karjeras izglītību, skolās un bērnudārzos atbalsta personāla uzturēšanas izmaksas. Tāpat pašvaldības uztur un finansē skolu internātus, finansē profesionālās ievirzes skolu uzturēšanu, apmaksā šo izglītības iestāžu vadītāju atalgojumu, organizē un finansē skolēnu vasaras nometnes.

Pašvaldību uzmanības lokā ir skolēnu ēdināšanas organizācija. Brīvpusdienas no valsts budžeta skolēniem apmaksā 1.–4. klasēm. Vienam skolēnam vienai ēdienreizei tiek paredzēti 1,42 eiro. Valsts budžeta izlietojumu skolēnu ēdināšanai regulē Ministru kabineta noteikumi Nr. 1206 "Kārtība, kādā aprēķina, piešķir un izlieto valsts budžetā paredzētos līdzekļus pašvaldībām pamatizglītības iestādes skolēnu ēdināšanai"¹⁸. Jāatzīmē, ka brīvpusdienas pamatskolas posmā, t.i., līdz 9. klasei pašvaldības nodrošina 90% apmērā, daudzas pašvaldības brīvpusdienas nodrošina, sākot ar pirmsskolu un līdz pat 12. klasei.

¹⁵ <https://likumi.lv/ta/id/282516-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-8-1-2-specifiska-atbalsta-merka-uzlabot-visparejas-izglitibas-iestazu>

¹⁶ <https://likumi.lv/ta/id/283667-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi>

¹⁷ <https://likumi.lv/ta/id/283668-par-valsts-budzeta-merkdotaciju-pedagogu-darba-samaksai-pasvaldibu-visparejas-izglitibas-iestades-un-valsts-augstskolu>

¹⁸ <https://likumi.lv/doc.php?id=223611>

Šeit pieminētie normatīvie akti ir tikai daļa no kopējiem izglītībā piemērojamajiem normatīvajiem aktiem.

Svarīgi arī pieminēt, ka Ministru kabineta noteikumi Nr. 108 "Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi"¹⁹, kas izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma²⁰ 95. pantu, nosaka deleģējuma nepieciešamību, izdodot jaunu normatīvo aktu vai izdarot grozījumus spēkā esošajā normatīvajā aktā (45. pants).

Internātskolas

Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības 2016. gada 5. oktobrī noslēgtajā vienošanās un domstarpību protokolā tika uzdots: "Izglītības un zinātnes ministrijas izveidotai darba grupai, kurā piedalās arī Latvijas Pašvaldību savienības deleģēti pārstāvji, līdz 2016. gada 31. decembrim izvērtēt internātskolu attīstības iespējas un iespējamus risinājumus internātskolu finansēšanai turpmākiem gadiem, izskatot iespēju internātskolu darbību nodrošināt no valsts budžeta līdzekļiem". Izstrādāt internātskolu finansēšanas kārtību tika noteikts arī ar Ministru kabineta 2016. gada 31. maija sēdes protokolu Nr. 26 (39.§ 6.8. apakšpunkts), dodot uzdevumu Izglītības un zinātnes ministrijai – izstrādāt priekšlikumus ilgtspējīgai pašvaldību padotībā esošo internātskolu finansēšanas kārtībai. Ar 2016. gada 19. septembra rīkojumu Nr. 278 "Par darba grupas izveidi pašvaldību padotībā esošo internātskolu finansēšanas kārtības izstrādei" tika izveidota darba grupa šā uzdevuma izpildei. Pamatojoties uz darba grupas izvirzītajiem priekšlikumiem, tapa informatīvais ziņojums "Par pašvaldību padotībā esošo internātskolu finansēšanas priekšlikumiem, sākot no 2018. gada 1. janvāra".

Jautājums par internātskolu finansēšanas kārtību vairākkārt skatīts LPS Izglītības un kultūras komitejas sēdēs, Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības (LIZDA) organizētajā diskusijā Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē 2016. gada 13. decembrī, kur lēma atgriezties pie jautājuma par internātskolu attīstību, kad būs gatavs IZM darba grupas ziņojums. Pēc LPS un LIZDA lūguma jautājums par internātskolu finansēšanas kārtību 2017. gada 24. maijā tika skatīts Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes un Sociālo un darba lietu komisijas kopīgā sēdē, lai izvērtētu internātskolu darbības nodrošināšanu pēc valsts finansējuma pārtraukšanas. Uzklusot Izglītības un zinātnes ministrijas ziņojumu "Par pašvaldību padotībā esošo internātskolu finansēšanas priekšlikumiem, sākot no 2018. gada 1. janvāra", kopsēdes deputāti pauda viedokli, ka darbs pie plāna vēl jāturpina.

Izglītības un zinātnes ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums "Par pašvaldību padotībā esošo

¹⁹ <https://likumi.lv/doc.php?id=187822>

²⁰ <https://likumi.lv/doc.php?id=63545>

internātskolu finansēšanas priekšlikumiem, sākot no 2018. gada 1. janvāra” nesniedz pietiekami detalizētus, pierādījumos balstītus apsvērumus un argumentus par internātskolu attīstības iespējām, nav atspoguļots iespējama finansēšanas modelis, kas noteiktu, kāda ir valsts atbildība un tālākā loma finansējuma nodrošināšanā internātskolām. IZM joprojām ir gatava finansēt tikai internātskolu pedagogu atalgojumu – turklāt neatbilstoši tām funkcijām, ko praksē īsteno internātskolas, faktiski pielīdzinot tās parastām vispārīgajām skolām.

IZM informatīvajā ziņojumā, izvērtējot vairākus iespējamus risinājumus, piedāvāts viens. Tas paredz divus soļus. Pirmais solis nosaka, ka pedagogu darba samaksa un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas tiek finansētas no valsts budžeta saskaņā ar kārtību, kādā aprēķina valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs. Savukārt izglītojamo uzturēšanos citu pašvaldību internātskolā pašvaldības sedz pašvaldību savstarpējo norēķinu kārtībā. Otrais solis paredz, ka internātskola uz terminētu laika periodu piedāvā pašvaldībām sociālās rehabilitācijas pakalpojumus ar primārās prevencijas vajadzībām un sociālos pakalpojumus, par ko izmaksas sedz attiecīgā pašvaldība.

Lai meklētu risinājumu, šāgada 28. jūnijā pašvaldību vadītāji, kuru novados ir internātskolas, un skolu direktori tikās ar izglītības un zinātnes ministru Kārli Šadurski un finanšu ministri Danu Reiznieci-Ozolu. Sanāksmes dalībnieki vairākkārt norādīja, ka internātskolās bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem, kā arī bērniem no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm tiek nodrošināta ne tikai izglītība, bet arī nepieciešamais uzturs, psiholoģiskā palīdzība, iekļaušana sabiedrībā, veselības pakalpojumi un sociālā audzināšana. Pašvaldību vadītāji uzsvēra, ka, nododot internātskolu uzturēšanas izdevumu finansēšanu pašvaldību pārziņā jau ar 2018. gada 1. janvāri, ir pamats bažām par paredzamajiem riskiem saistībā ar internātskolu pilnvērtīgu funkciju nodrošināšanu, jo daudzas pašvaldības nevarēs atļauties nosūtīt savas pašvaldības bērnus uz internātskolām.

Ziņojumā nav norādīti sagaidāmie ieguvumi no internātskolu tīkla reorganizācijas. Gan ziņojumā, gan diskusijā uzsvērts plānotās reformas būtiskākais paredzamais risks, ka, iespējams, reforma ļautu stiprināt iekļaujošo izglītību, bet nemazinātu risku pieaugt bērnu skaitam, kas nebūs pilnvērtīgi paēduši, būs sociāli atstumti, neapmeklē skolas.

Profesionālā izglītība

Jautājums par pašvaldību profesionālās izglītības turpmāko attīstību un tās finansēšanu joprojām ir aktuāls. Laikposmā kopš 2010. gada pašvaldības ir pārņēmušas vai dibinājušas profesionālās izglītības iestādes, uz 2017. gada 1. janvāri bija desmit pašvaldību dibināto profesionālās izglītības iestāžu.

Jāņem vērā, ka pašvaldības, pārņemot profesionālās izglītības iestādes no valsts, piekrita tās pārņemt ar nosacījumu, ka tiek turpināts finansēt profesionālo vidusskolu akreditēto profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu segšanu no valsts budžeta līdzekļiem saskaņā ar Ministru kabineta 2007. gada 2. oktobra noteikumiem Nr. 655 “Noteikumi par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo”, ievērojot Izglītības un zinātnes ministrijai attiecīgajam gadam profesionālās izglītības programmu īstenošanai apstiprinātās valsts budžeta dotācijas apmēru no vispārējiem ieņēmumiem.

Ministru kabineta rīkojumi par valsts profesionālās izglītības iestāžu reorganizāciju un nodošanu pašvaldībām ir vairākkārt grozīti, un pēdējie grozījumi noteica, ka finansējums piešķirams līdz 2017. gada 31. augustam.

Pēdējo grozījumu anotācijā Izglītības un zinātnes ministrija norādīja, ka “līdz minētajam datumam ministrija būs izstrādājusi jaunu normatīvā akta projektu par pašvaldību profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”. Diemžēl solījums nav izpildīts, un informatīvajā ziņojumā norādīts, ka pētījuma rezultātus par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu finansēšanu saņems tikai 2017. gada decembrī, savukārt profesionālās izglītības programmas īstenošanas izmaksu finansēšanas modeli sola uz 2018. gada maiju.

Likuma “Par pašvaldībām” 9. panta otrā daļa noteic, ka, nododot valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi pašvaldībām, vienlaikus tām nododami līdzekļi, kas paredzēti attiecīgo valsts pārvaldes iestāžu budžeta šo funkciju veikšanai.

Latvijas Pašvaldību savienības un Izglītības un zinātnes ministrijas ikgadējo sarunu viens no svarīgākajiem jautājumiem ir vienota profesionālo izglītības iestāžu finansēšanas modeļa izstrāde neatkarīgi no profesionālās izglītības iestādes dibinātāja. MK un LPS 2017. gada vienošanās un domstarpību protokolā tika uzdots Izglītības un zinātnes ministrijai līdz 2017. gada 1. martam **izstrādāt profesionālās izglītības iestāžu programmu finansējuma modeli neatkarīgi no profesionālās izglītības iestādes dibinātāja, tajā skaitā izvērtējot iespēju no valsts budžeta finansēt mācību stipendijas.**

IZM izstrādājusi informatīvo ziņojumu “Par pašvaldību profesionālās izglītības iestāžu finansēšanas principiem”. Pirmā versija tika iesniegta 2017. gada aprīlī. Šajā informatīvajā ziņojumā, kā arī Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projektā netika minēti tie ārējie normatīvie akti, kuros būtu plānots ietvert profesionālo izglītības programmu finansēšanas principus, MK sēdes protokollēmuma projektā netika paredzēti ministrijai izstrādāt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus vai jaunus normatīvos aktus. Finansēšanas

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

principu un to īstenošanas procesu nenostiprināšana ārējos normatīvajos aktos var radīt situāciju, ka šos principus praksē nepiemēros. LPS lūdza **informatīvo ziņojumu papildināt, ievērojot vienlīdzīgu pieeju valsts budžeta piešķirumam profesionālajā izglītībā neatkarīgi no iestādes dibinātāja un nosakot vienotu Latvijas izglītības klasifikācijā iekļauto profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo (gadā) un vienotu principu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu mācību stipendiju nodrošinājumam no valsts budžeta.**

2017. gada 29. jūnijā izskatīšanai tika piedāvāts pilnveidotais informatīvais ziņojums "Par pašvaldību profesionālās izglītības iestāžu finansēšanas principiem". Arī papildinātajā informatīvajā ziņojumā nav izstrādāts profesionālās izglītības iestāžu programmu finansējuma modelis, kas tiktu balstīts uz vienlīdzīgu pieeju. Neatbildēts arī jautājums par profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu mācību stipendiju nodrošinājumu no valsts budžeta.

Izglītības un zinātnes ministrija piedāvā profesionālās izglītības programmu vispārējā apgūstamā saturā daļu finansēt, piemērojot pašvaldību savstarpējos norēķinus. Šādam risinājumam nepiekrīt ne pašvaldības, ne LPS. Jāņem vērā, ka lielākajā daļā profesionālo programmu vidējā izglītība ir neizslēdzams priekšnoteikums, līdz ar to izdalīt ārā tieši šīs daļas finansēšanu un piesaistīt to savstarpējiem norēķiniem ir nepamatoti. Svarīgi, ka Izglītības likumā ietvertās normas ir vispārējās attiecībā pret Profesionālās izglītības likumu²¹ un saskaņā ar Administratīvā procesa likuma²² 15. panta septīto daļu; ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, tad vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma. Tas nozīmē, ka attiecībā uz profesionālo izglītību ir jāpiemēro Profesionālās izglītības likums, kura mērķis ir nodrošināt valsts profesionālās izglītības politikas īstenošanu un profesionālās izglītības sistēmas darbību, vadību un attīstību.

Secināms, ka profesionālās izglītības politikas īstenošana ir valsts funkcija, tādējādi arī valsts funkcijas realizācija ir jāfinansē no valsts budžeta. Profesionālās izglītības likuma 10. pants noteic, ka pašvaldības piedalās profesionālās izglītības īstenošanā, sekmē komercdarbības attīstību savā teritorijā, sadarbojas ar darba devēju organizācijām, piedalās to jautājumu risināšanā, kas saistīti ar prakses vietu nodrošināšanu izglītojamajiem attiecīgās pašvaldības teritorijā. Pašvaldību kompetenci profesionālās izglītības īstenošanā nosaka šis likums, Izglītības likums un citi normatīvie akti.

²¹ <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>

²² <https://likumi.lv/doc.php?id=55567>

Attiecībā uz profesionālo izglītību pašvaldības kompetence saskaņā ar Izglītības likuma 17. panta trešās daļas 1., 2. un 23. punktu ir dibināt, reorganizēt, likvidēt profesionālās ievirzes izglītības iestādes, pieņemt un atlaist no darba to vadītājus, kā arī finansēt mācību līdzekļu iegādi šajās izglītības iestādēs. Ne no Profesionālās izglītības likuma, ne Izglītības likuma neizriet pašvaldības pienākums finansēt profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksas.

Aktualitātes izglītības jomā

Izglītības un zinātnes ministrija ir izsludinājusi virkni grozījumu Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā.

Likumprojekta "Grozījumi Izglītības likumā" anotācija un likumprojekta teksts pieejams tiešsaistē: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40432181>.

Likumprojekta grozījumi paredz vairākas izmaiņas.

- **Sakārtot un viennozīmīgi traktēt normatīvos dokumentus:** valsts izglītības standarts, izglītības programma, mācību priekšmetu programmu paraugs atbilstoši to juridiskajam statusam, kā arī sekmēt birokrātiskā sloga mazināšanu.
- **Izglītības ieguves formas un vispārējās vidējās izglītības iestādes tipa – vakara (maiņu) vidusskolas – izslēgšana.**
- **Minimālā izglītojamo skaita noteikšana.** Likumprojektā ietverts pilnvarojums Ministru kabinetam noteikt minimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu klašu grupā pašvaldību, valsts augstskolu un privātajās vispārējās izglītības iestādēs vidējās izglītības pakāpē, kā arī kritērijus klašu atvēršanai, ņemot vērā izglītības iestādē iegūtās izglītības kvalitātes rādītājus (centralizēto eksāmenu rezultātus un citus izglītojamo mācību sasniegumu vērtējumus), paredzot, ka šos noteikumus Ministru kabinets izdod līdz **2018. gada 31. janvārim**.
- **Sociālās korekcijas izglītības programmu īstenošanas precizēšana.**
- **Interesu izglītības programmu finansēšanas kārtība,** paredzot, ka interešu izglītība primāri ir īstenojama vispārējās izglītības iestādēs, nodrošinot tajās daudzveidīgu interešu izglītības programmu piedāvājumu, lai izglītojamā brīvais laiks pēc mācību stundām tiktu pavadīts lietderīgi.
- **Speciālās izglītības iestādes, to tipi, padotība** – grozījumi Izglītības likumā skatāmi sasaistē ar ministrijas otru izstrādāto likumprojektu "Grozījumi Vispārējās izglītības likumā", kas paredz pēc izglītības iestāžu tipoloģijas dažādu speciālās izglītības iestāžu padotības maiņu, nosakot,

ka pašvaldība nodod valsts padotībā pašvaldību dibinātās speciālās internātskolas un Izglītības iestāžu reģistrā reģistrētās speciālās internātskolas – rehabilitācijas centrus, kā arī speciālās izglītības attīstības centrus (speciālās izglītības iestādes, kurām piešķirts speciālās izglītības attīstības centra statuss), savukārt pašvaldību dibinātās un to padotībā esošās speciālās pirmsskolas izglītības iestādes tiks likvidētas vai reorganizācijas vai iekšējās reorganizācijas rezultātā kļūs par vispārējās (izņemot speciālās) izglītības iestādēm, t.sk. darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām. Valsts padotībā paredzēts nodot tās speciālās izglītības iestādes (izņemot pirmsskolas), kas iztur likumprojekta grozījumos speciālās izglītības iestādēm noteiktos kritērijus, savukārt pašvaldību padotībā atstājot vispārīzglītojošās skolas, kuras neiztur likumprojekta grozījumos speciālās izglītības iestādēm noteiktos kritērijus.

- **Pašvaldību internātskolu un speciālās pirmsskolas izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumu segšanas kārtības maiņa.** Raksta sadaļā “Internātskolas” aprakstītas LPS aktivitātes, lai saglabātu internātskolas kā skolu tipu ar valsts līdzfinansējumu. Jāatzīmē, ka Izglītības likuma pašreizējā redakcijā – 17. panta trešās daļas 7. punktā noteikts, ka republikas pilsētas pašvaldība un novada pašvaldība uztur tās padotībā esošās izglītības iestādes, izņemot, cita starpā, internātskolas un speciālās izglītības grupas vispārējās izglītības iestādēs. Līdztekus šā panta trešās daļas 10. punktā noteikts, ka pašvaldība nodrošina tās padotībā esošo izglītības iestāžu saimniecisko, tehnisko un medicīnas darbinieku samaksu, izņemot, cita starpā, to internātskolu un speciālo izglītības grupu vispārējās izglītības iestādēs saimniecisko, tehnisko un medicīnas darbinieku darba samaksu, kuras tiek finansētas no valsts budžeta. Vienlaikus likuma 59. panta trešā daļa noteic, ka no valsts budžeta Ministru kabineta noteiktajā kārtībā tiek finansētas, cita starpā, internātskolas un speciālās izglītības grupas vispārējās izglītības iestādēs. Tātad šobrīd Izglītības un zinātnes ministrijai nav deleģējuma, lai mainītu internātskolu finansēšanas kārtību.

Likumprojekts paredz grozījumu veikšanu, izslēdzot no Izglītības likuma punktus, kas nosaka valsts finansējumu internātskolām. **Plānots, ka likumprojekts stāsies spēkā 2018. gada 1. janvārī, pamatojoties uz to, ka grozījumi paredz izglītības iestāžu, pašvaldību, ministrijas un Ministru kabineta atbilstošu turpmāko rīcību, sākot ar 2018. gadu.**

Likumprojekta “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” anotācija un likumprojekts pieejams tiešsaistē: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40432182>.

Likumprojektā paredzēti vairāki grozījumi.

- **Izglītības satura un izglītības darba organizācijas normatīvā bāze kompetenču pieejā balstīta izglītības satura ieviešanas uzsākšanai.**
- **Vispārējās pamatizglītības apguve no sešiem gadiem.** Likumprojekts nosaka obligātās pirmsskolas apguvi viena gada garumā un līdz ar to obligātās pamatizglītības apguves uzsākšanu no sešiem gadiem, saglabājot vecākiem iespēju pamatotas nepieciešamības gadījumā uzsākt obligātās pamatizglītības apguvi arī gadu vēlāk (no septiņu gadu vecuma). Likumprojekts paredz, ka, plānojot pamatizglītības uzsākšanu no sešu gadu vecuma, 1. klasē apgūstamo mācību programmu īstenošos tās vispārējās izglītības iestādes, kas attiecīgajā situācijā būs spējīgas nodrošināt sešgadīgiem bērniem nepieciešamo mācību vidi un šim darbam sagatavotus pedagogus. 1. klases programmu bērni atbilstoši situācijai konkrētājā administratīvā teritorijā varēs turpināt apgūt arī pirmsskolas izglītības iestādē. Paredzēts, ka jaunais regulējums, t.sk. kontekstā ar plānotajām izmaiņām vispārējās izglītības saturā, stāsies spēkā 2018. gada 1. jūlijā. Papildus iepriekš minētajam likumprojekta pārejas noteikumos paredzēts regulējums, ka no 2018. gada 1. septembra līdz 2021. gada 31. augustam no valsts budžeta mērķdotācijām sedz bērna izglītošanu pirmsskolas izglītības programmā, ja bērns, pamatojoties uz grozījumiem likuma 32. panta otrajā un trešajā daļā, pamatizglītības ieguvu neuzsāk tajā kalendārajā gadā, kurā viņam aprit seši gadi, bet vienu gadu vēlāk. Gadījumā, ja izglītojamais uzsāk pamatizglītības ieguvu septiņu, nevis sešu gadu vecumā pēc 2021. gada 31. augusta, valsts šādu finansējumu vairs nesniedz.
- **Sešus gadus vecu bērnu izglītošana 1. klasē, t.sk. pirmsskolas izglītības iestādē pamatizglītības pirmā posma programmas (1.–6. klase) ietvaros.**
- **Izglītojamo mācību organizācijas formas un izglītības ieguves nosacījumi.** Likumprojekts paredz grozīt esošo regulējumu attiecībā uz mācību organizācijas formām, kur pašreizējā normatīvajā regulējumā minēta tikai viena no tām – mācību stunda un tās ilgums, pamatojoties uz likuma 35. pantu, no 1. klases līdz 9. klasei ir noteikts 40 – 45 minūtes. Ņemot vērā iepriekš minēto, likumprojekts paredz noteikt mācību organizācijas formas definīciju, konkretizējot mācību procesā iespējamās izmantojamās formas, savukārt 1.–6. klasē mācību organizācijas formu noteikšanai dot tiesības izglītības iestādes vadītājam, tādējādi paredzot iespēju izglītojamo mācību nodarbību ilgumu atbilstoši pedagoga izvēlētajai mācību organizācijas formai noteikt īsāku vai garāku par līdz šim noteiktajām 40 minūtēm. Likumprojekts paredz

grozīt arī regulējumu mācību procesa īstenošanā speciālās izglītības programmās. Plānots, ka jaunais regulējums stāsies spēkā 2018. gada 1. jūlijā, kas ir gandrīz vienlaicīgi ar kompetenču pieejā veidotā vispārējās izglītības satura ieviešanu, kas paredzēta, sākot ar 2018. gada 1. septembri.

Papildus minētajam likumprojektā ietverti grozījumi 39. pantā, paredzot ieviest nosacījumu, ka iegūtās pamatizglītības rezultāts (vērtējums centralizētajos eksāmenos) ir nosacījums izglītojamo uzņemšanai nākamajā izglītības pakāpē, un plānots, ka šie grozījumi stāsies spēkā 2018. gada 1. septembrī.

Plānotās vispārējās izglītības satura izmaiņas skatot kontekstā ar izmaiņām valsts pārbaudījumu sistēmā, ministrijas piedāvājums ir stiprināt obligātās izglītības (pamatizglītības) ieguves rezultātu ietekmi uz izglītojamā tālākas izglītības izvēli.

Tādējādi tiktu nodrošināts, ka visu piecpadsmitgadīgu un sešpadsmitgadīgu izglītojamo snieguma rādītāji, kas apliecina iegūtās obligātās pamatizglītības kvalitāti, iegūst nozīmīgumu un izkristalizē gan vispārējās vidējās izglītības, gan profesionālas vidējās izglītības turpinātāju kopumu.

- **Noteikumi par mācību gada un mācību semestra sākuma un beigu laiku, brīvdienu laiku un mācību gada pagarinājumu.**

- **Vispārējās izglītības iestāžu tipi: pamatizglītības iestādes (sākumskolas, pamatskolas) un vidējās izglītības iestādes (vidusskolas, valsts ģimnāzijas), izslēdzot vakara (maiņu) vidusskolas.** Likumprojektā ietvertajos grozījumos noteikta pamatizglītības iestāžu (sākumskolas, pamatskolas) un vidējās izglītības iestāžu tipu (vidusskolas, valsts ģimnāzijas) klasifikācija, turklāt ar likumprojektu sasaistē skatāmajā likumprojektā "Grozījumi Izglītības likumā" paredzēti ierobežojumi izglītības ieguves formas izmantošanā. Minētais likumprojekts paredz, ka vispārējās pamatizglītības iestādēm noteiktas tiesības piedāvāt izglītības programmas tikai klātienē formā. Vispārējās vidējās izglītības iestādēm – vidusskolām un valsts ģimnāzijām – noteiktas tiesības piedāvāt izglītības programmas klātienē un tālmācības formā.

Paredzēts, ka pašvaldības, kuru padotībā ir vakara (maiņu) vidusskolas, līdz 2018. gada 28. februārim lemj par šo izglītības iestāžu likvidāciju, reorganizāciju vai iekšējo reorganizāciju, tajā skaitā līdz 2019. gada 30. jūnijam nodrošinot minēto izglītības iestāžu nosaukuma maiņu atbilstīgi likuma 40. pantam un Izglītības likuma 26. pantam.

Regulējums par vakara (maiņu) un neklātienē vidusskolu (izglītības iestādes kā tipa) izslēgšanu un vidusskolās īstenojamajām izglītības programmām stājas spēkā 2019. gada 1. jūlijā.

Likumprojekts paredz pašvaldības ģimnāzijas statusa atcelšanu. Ģimnāzijas statusa atcelšana nenozīmē konkrētu pašvaldību izglītības iestāžu

slēgšanu. Pašvaldību ģimnāzijas, kuras līdz šim nav ieguvušas valsts ģimnāzijas statusu, skolēnu mācību sasniegumi ir dažādi, daļai no tām pašvaldību izglītības iestāžu tīkla pilnveides kontekstā būs iespējas kļūt par valsts ģimnāzijām, citas tiks reorganizētas un varēs turpināt strādāt kā vidusskolas, ja vien kopējais izglītojamo skaits attiecīgajā administratīvajā teritorijā minētajās izglītības iestādēs atļaus saglabāt, konkrētus lēmumus šajā jautājumā pieņems pašvaldības. Paredzēts, ka pašvaldības, kuru padotībā ir ģimnāzijas, līdz 2018. gada 28. februārim Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā lemj par to iekšējo reorganizāciju, tajā skaitā nodrošinot izglītības iestādes nosaukuma atbilstību likuma 40. pantam un Izglītības likuma 26. pantam.

Valsts ģimnāzijas. Latvijā pašlaik ir 27 valsts ģimnāzijas, kuru pamatuzdevums ir augstā kvalitātē īstenot pamatizglītības otrā posma (7.–9. klase) programmu un vispārējās vidējās izglītības programmas. Ministrijas ieskatā valsts ģimnāziju tīkls ir paplašināms, perspektīvā veidojot valsts ģimnāziju tīklu, kas paredzētu:

- divas valsts ģimnāzijas visās (izņemot Rīgu) republikas pilsētās, kas ir nacionālas nozīmes attīstības centri un kurās ir pietiekami liels iedzīvotāju skaits;
- vienu valsts ģimnāziju katrā no pašreizējiem 21 reģionālas nozīmes attīstības centriem, vienlaikus pieļaujot valsts ģimnāziju (perspektīvā) tīkla izmaiņas saistībā ar nākotnē plānoto Latvijas administratīvo teritoriālo reformu;
- Rīgā un Pierīgā, indikatīvi vērtējot, pašreiz esošās valsts ģimnāzijas izglītojamajiem spēj piedāvāt pietiekamas mācību iespējas, bet netiek izslēgta valsts ģimnāziju tīkla paplašināšana nākotnē;
- ievērojot tiesiskās paļāvības principu, ministrijas ieskatā ir saglabājamas divas esošās valsts ģimnāzijas Cēsīs un valsts ģimnāzija Viļakā, ja tās iztur valsts ģimnāzijas statusa kritērijus.

- **Sociālās korekcijas izglītības iestāde.**

- **Pedagoģiskā korekcija.**

- **Speciālās izglītības iestādes un speciālās izglītības īstenošana.** Likumprojekts paredz speciālās izglītības iestāžu, izņemot pašvaldību dibināto speciālās pirmsskolas izglītības iestāžu, pakāpenisku pārņemšanu valsts padotībā, tādā veidā mainot to dibinātājus no pašvaldības un valsti.

Plānotie grozījumi skar lielāko daļu pašvaldību skolu. Priekšā atbildīgs darba posms, iesaistoties normatīvo regulējumu izstrādē, lai pārstāvētu pašvaldību intereses un panāktu labāko iespējamo risinājumu bērnu interešu aizstāvībai.

ES struktūrfondi izglītībā – Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā esošie tiek realizēti 12 specifiskā

atbalsta mērķa (SAM) īstenošanas projektu veidā. Detalizēta informācija pieejama IZM mājaslapā, sadaļā: <http://izm.gov.lv/lv/es-strukturfondi>.

LPS iesaistījās SAM normatīvā regulējuma izstrādē, sasniedzamo rezultātu definēšanā, kritēriju noteikšanā, MK noteikumu un anotācijas izstrādē, kā arī piedalījās ES fondu Uzraudzības komitejas un apakškomiteju darbā, Ministru kabineta sēdēs, kur tika pārstāvētas pašvaldību intereses. LPS ir struktūrfondu Uzraudzības padomes sastāvā ar balsstiesībām, kas nozīmē sekot līdzi visam SAM īstenošanas projektu

ieviešanas procesam un iniciēt nepieciešamos grozījumus.

ES struktūrfondi izglītībā Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā tiek realizēti 15 specifiskā atbalsta mērķa īstenošanas projekti (SAM). Kopsavilkums par pieejamajiem struktūrfondu izglītībā ir pieejams tabulā žurnāla nākamajā atvērumā. Detalizēta informācija ir pieejama Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapā un projektu iesniedzēju mājaslapās.

Sagatavojusi **Ināra Dundure**

KULTŪRA

Minēsim normatīvos aktus, kas regulē pašvaldības atbildību kultūras jomā.

- **Nemateriālā kultūras mantojuma likums**
(pieņemts 29.09.2016, publicēts "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 204 (5776), 20.10.2016).
- **Dziesmu un deju svētku likums**
(pieņemts 16.06.2005, publicēts "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 99 (3257), 28.06.2005., "["Ziņotājā"](#)", 14, 28.07.2005).
- **Ministru kabineta noteikumi Nr. 649 "Kārtība, kādā pašvaldībām aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju māksliniecisko kolektīvu vadītāju darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām"**
(pieņemti 17.11.2015, publicēti "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 228 (5546), 20.11.2015).
- **Ministru kabineta noteikumi Nr. 440 "Kārtība, kādā tiek sadalīta valsts budžeta mērķdotācija to māksliniecisko kolektīvu vadītāju darba**

amaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, kuru dibinātāji nav pašvaldības"

(pieņemti Rīgā 2015. gada 28. jūlijā (prot. Nr. 36, 59.S; publicēti "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 150 (5468), 04.08.2015).

- **Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1035 "Kārtība, kādā valsts finansē profesionālās ievirzes mākslas, mūzikas un dejas izglītības programmas"**
(pieņemti 27.12.2011, publicēti "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 205 (4603), 30.12.2011).
- **Ministru kabineta 2011. gada 5. jūlija noteikumi Nr. 523 "Kārtība, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību izglītības iestādēs, kurās īsteno profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmas"**
(pieņemti 05.07.2011, publicēti "["Latvijas Vēstnesī"](#)", 105 (4503), 08.07.2011).

SAM/ Pasākuma numurs	SAM/ Pasākuma nosaukums	Atlases veids IPIA/ APIA	EUR Indikatīvais finansējums kopā	EUR Kohezijas politikas finansējums kopā	MK noteikumu spēkā stāšanās datums	Projektu iesniedzēji	Sadarbības partneri	Ieviešanas statuss
Profesionālā izglītība un mūziklītība								
8.1.3.	Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu	IPIA	104 224 880	88 591 148	19.04.2016.	Izglītības un zinātnes ministrija un Kultūras ministrija parziņā esošās profesionālās izglītības iestādes, pašvaldības	Valsts izglītības attīstības aģentūra Valsts akciju sabiedrība "Valsts nekustamie īpašumi" Pašvaldības	Projekta īstenošana
8.4.1.	Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci	IPIA	27 034 565	22 979 380	15.07.2016.	Valsts izglītības attīstības aģentūra	Izglītības iestādes Nodarbinātības valsts aģentūra Pašvaldības	Projekta īstenošana
8.5.1.	Palielināt kvalificētu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu skaitu pēc to dalības darba vidē balstītās mācības vai mācību praksē uzņēmumā	IPIA	21 937 153	18 646 580	15.07.2016.	Latvijas Darba devēju konfederācija	Izglītības iestādes, arī pašvaldību dibinātās profesionālās izglītības iestādes Uzņēmumi	Projekta īstenošana
8.5.2.	Nodrošināt profesionālās izglītības atbilstību Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūrai	IPIA	12 936 510	10 996 033	26.04.2016.	Valsts izglītības satura centrs	Latvijas Darba devēju konfederācija Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome Izglītības kvalitātes valsts dienests	Projekta īstenošana
8.5.3.	Nodrošināt profesionālās izglītības iestāžu efektīvu pārvaldību un iesaistīti personāla profesionālās kompetences pilnveidi	IPIA	6 490 095	5 516 580	03.05.2016.	Valsts izglītības satura centrs	Izglītības iestādes, kas īsteno sākotnējās profesionālās izglītības programmas Izglītības kvalitātes valsts dienests	Projekta īstenošana
Vispārējā izglītība								
8.1.2.*	Uzlabot vispārējās izglītības iestāžu mācību vidi	IPIA	162 810 957	138 389 313	24.05.2016.	Pašvaldības	Pašvaldības	1.kārtas projektu atlase
8.3.1.1.	Kompetenču pieejiā balstīta vispārējās izglītības satura aprobācija	IPIA	13 960 884	11 866 751	24.II.2015.	Valsts izglītības satura centrs	Republikas pilsētu un novadu pašvaldības vai attiecīgo republikas pilsētu un novadu pašvaldību atbildīgas institūcijas izglītības jomā (izglītības parvaldes) Augstākās izglītības iestādes, kuras īsteno pedagogijas studiju programmas Latviešu valodas aģentūra Strazdumuižas internātvidusskola	Projekta īstenošana

8.3.1.2.	Digitālo mācību un metodisko līdzekļu izstrāde	APIA	4 221 187	3 588 009	IV cet.2017.	Komersanti	Nav	Ieviešanas nosacījumu izstrāde				
8.3.2.1.	Atbalsts nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošanai izglītojamajiem attīstībai	IPIA	3 287 350	2 794 247	31.05.2016.	Valsts izglītības satura centrs	Augstākās izglītības iestādes	Projekta īstenošana				
8.3.2.2.	Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai	APIA	34 345 390	29 193 581	30.08.2016.	Valsts izglītības satura centrs	Pašvaldības vai pašvaldību apvienības, vai izglītības pārvaldes, kurām pašvaldības ir deleģējušas attiecīgo funkciju	Projekta īstenošana				
8.3.3.	Attīstīt NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbība	IPIA	9 000 000	7 650 000	07.07.2015.	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra	Pilsētu vai novadu pašvaldības vai šādu pašvaldību apvienības	Projekta īstenošana				
8.3.4.	Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un interešu pasākumus	IPIA	39 812 376	33 840 519	12.07.2016.	Izglītības kvalitātes valsts dienests	Republikas pilsētu un novadu pašvaldības Valsts profesionālās izglītības iestādes	Projekta īstenošana				
8.3.5.	Uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs	IPIA	23 080 688	19 618 584	07.06.2016.	Valsts izglītības attīstības aģentūra	Valsts izglītības satura centrs Pašvaldības vai pašvaldību apvienības , kuras ir atbildīgas par karjeras izglītības īstenošanu to padotībā esošajās izglītības iestādēs, vai izglītības pārvaldes , kurām pašvaldības ir deleģējušas attiecīgo funkciju Valsts dibinātās profesionālās izglītības iestādes	Projekta īstenošana				
8.3.6.1.	Dalība starptautiskos pētījumos	IPIA	6 190 000	5 312 500	26.01.2016.	Izglītības un zinātnes ministrija	Centrālā statistikas pārvalde Latvijas Universitāte	1.kārtas projekta īstenošana				
8.3.6.2.	Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas ieviešana	IPIA	4 874 359	4 092 205	III cet.2017.	Izglītības un zinātnes ministrija	Izglītības kvalitātes valsts dienests Valsts izglītības satura centrs	Ieviešanas nosacījumu izstrāde				

* 8.1.2. SAM finansējums norādīts bez virsraustībām.

LPS iesaistījās SAM normatīvā regulējuma izstrādē, sasniedzamo rezultātu definēšanā, kritēriju noteikšanā, MK noteikumu un anotācijas izstrādē, piedalījās ES fondu Uzraudzības komitejas un apakškomiteju darbā, Ministru kabineta sēdēs, kur tika parstāvētas pašvaldību intereses.

LPS ir strukturālo fondu Uzraudzības padomes sastāvā ar balsis tiesībām, kas nozīmē sekot līdzi visiem SAM īstenošanas projektu ieviešanas procesiem, iniciēt nepieciešamos grozījumus.

Jaunatnes politika ir visās valsts politikas jomās īstenojamo mērķtiecīgu darbību kopums, lai veicinātu jauniešu pilnvērtīgu un vispusīgu attīstību, iekļaušanos sabiedrībā un dzīves kvalitātes uzlabošanu.

Pašvaldības kompetenci jaunatnes politikas jomā nosaka Jaunatnes likuma 5. pants. Tā pirmajā daļā teikts: *“Pašvaldība, pildot savas funkcijas, veic darbu ar jaunatni, ievērojot jaunatnes politikas pamatprincipus un valsts jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība plāno darbu ar jaunatni, izstrādājot pašvaldības jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība nodrošina institucionālu sistēmu darbam ar jaunatni.”*

Lai veicinātu jaunatnes politikas īstenošanā iesaistīto personu sadarbību un atbalstītu darbu ar jaunatni pašvaldībās, veicinot izpratni par to, Latvijas Pašvaldību savienībā izveidots **Latvijas pašvaldību jaunatnes lietu atbalsta tīkls**, kas aptver visas 119 pašvaldības.

Tikla darbības koordinēšanai ir izveidota **Latvijas pašvaldību jaunatnes lietu atbalsta tīkla koordinējošā darba grupa**, kas sniedz savus komentārus un viedokļus, ja tas nepieciešams LPS darbam jaunatnes lietās. Darba grupā tiek organizētas videokonferences par dažādām tēmām, ko kā būtiskas izvirzījuši koordinējošās darba grupas locekļi, un izplatīta informācija par dažādām apmācībām, semināriem un konferencēm.

LPS iesaistīta dažādās citās darba grupās, piemēram, Jaunatnes konsultatīvās padomes jauniešu neformālās izglītības vienota modeļa izstrādes darba grupā, kur noris darbs pie jaunatnes neformālās izglītības programmas vienotas definīcijas izstrādes un iestrādes normatīvajos aktos. LPS piedalās arī Jauniešu galvaspilsētas 2018 vērtēšanā.

Latvijas Pašvaldību savienībā darbojas arī Izglītības un kultūras komitejas **Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomiteja**, kas pulcē speciālistus no

visas Latvijas, lai spriestu par jautājumiem klātienē, taču, attīstoties modernajām tehnoloģijām, komitejas sēdes iespējams skatīties arī tiešraidē un iegūt videoierakstu no tās. Komitejā plašs un daudzpusīgs ir jaunatnes jautājumu loks, bet tiek apspriesti arī jautājumi par bērnu tiesību aizsardzību, bērnu un jauniešu sociālo atstumtību un sociālo iekļaušanu, kā arī citi aktuāli jautājumi, kas tiek skatīti Saeimas komisiju sēdēs, valsts sekretāru sanāksmēs, Ministru kabineta komiteju un Ministru kabineta sēdēs.

Lai darbotos gan tīkls, gan apakškomiteja, veiksmīga sadarbība notiek ar Izglītības un zinātnes ministriju, Latvijas Jaunatnes padomi, Jaunatnes starptautisko programmu aģentūru, Valsts izglītības satura centru, kā arī ar citām organizācijām.

Kā pašvaldība var palīdzēt saviem jauniešiem:

- sakārtojot institucionālo sistēmu darbam ar jaunatni, tostarp izstrādājot jaunatnes politikas stratēģiju un darba plānu;
- nodrošinot atbalsta personālu jauniešiem – jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku;
- veicinot jauniešu un jaunatnes darbā iesaistīto līdzdalību pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos, atbalstot jaunatnes lietu konsultatīvās komisijas, jauniešu domes veidošanu;
- nodrošinot piemērotas vides pieejamību – jauniešu māja, jauniešu centrs, sporta laukumi un citas vietas;
- radot apstākļus, kuros dibinās jauniešu nevalstiskās organizācijas un veiksmīgi darbojas jau esošās;
- organizējot pašvaldības projektu konkursus jauniešiem un jauniešu organizācijām;
- motivējot pašvaldības jauniešu organizācijas gūt papildu pieredzi un stiprināt sadarbības prasmes, atbalstot pašvaldībā esošo organizāciju iesaistīšanos nacionāla mēroga organizāciju tīklā, piemēram, Latvijas Jaunatnes padomes tīklā.

Darbā ar jaunatni noderīgs materiāls: “Iesācēja portfelis: darbs ar jaunatni pašvaldībās 2016”; izdevējs – Izglītības un zinātnes ministrija (pieejams: [http://www.izm.gov.lv/images/jaunatne/metodiskais WEB_samazinats.pdf](http://www.izm.gov.lv/images/jaunatne/metodiskais_WEB_samazinats.pdf)).

Pašvaldību konsultācijām par jaunatnes politiku un darbu ar jaunatni, par pašvaldības jauniešu organizāciju iesaisti nacionāla mēroga jaunatnes organizāciju tīklojumā vienmēr gatava palīdzēt **biedrība “Latvijas Jaunatnes padome”** (kontakta informācija: www.ljp.lv; ljp@ljp.lv; [@LJP_lv](https://www.facebook.com/LatvijasJaunatnesPadome); [facebook.com/LatvijasJaunatnesPadome](https://www.facebook.com/LatvijasJaunatnesPadome)).

Materiālam tapt palīdzējis Latvijas Jaunatnes padomes viceprezidents interešu aizstāvības jautājumos **Mārtiņš Šteins**.

Sagatavojusi **Zane Začeva**

SPORTA JAUTĀJUMU APAKŠKOMITEJA

LPS Sporta jautājumu apakškomiteja izveidota 2006. gadā. Tās pirmais priekšsēdētājs līdz 2009. gadam bija **Valdis Veips**, no viņa stafeti pārņēma un četrus gadus apakškomiteju vadīja **Jānis Neimanis**, bet kopš 2013. gada LPS Sporta jautājumu apakškomiteju vada Dobeles novada domes priekšsēdētājs **Andrejs Sprīdzāns**. Ar sportu saistīto jautājumu risināšanu koordinē LPS padomnieks sporta jautājumos **Guntis Apinis**.

Apakškomitejas sēdes notiek reizi ceturksnī, bet nepieciešamības gadījumā tiek sasauktas biežāk. Sporta apakškomiteja palīdz pašvaldībām risināt jautājumus, kas saistīti ar uzdevumu izpildi, ko tām uzliek likuma "Par pašvaldībām" 15. pants (nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu) un Sporta likums.

Sporta likuma 7. pantā par pašvaldību kompetenci sporta jomā noteikts:

"Pašvaldības, veicinot veselīgu dzīvesveidu un sporta attīstību savā administratīvajā teritorijā, ir tiesīgas:

- noteikt par sportu atbildīgo darbinieku vai institūciju;
- būvēt un uzturēt sporta bāzes un nodrošināt tās ar nepieciešamo aprīkojumu;
- sekmēt sporta organizāciju, tajā skaitā sporta klubu, veidošanos un darbību;
- atbalstīt sporta speciālistu un citu sporta darbinieku tālākizglītību;
- finansēt sporta sacensības;
- finansēt licencētas sporta izglītības programmas un sporta pasākumus, ko īsteno to administratīvajā

teritorijā esošie sporta klubi.

Pašvaldības finansē licencētas sporta izglītības programmas to padotībā esošajās akreditētajās sporta izglītības iestādēs."

Pašvaldību savienība atbilstoši likumam koordinē Latvijas pašvaldību sadarbību sporta jomā, pārstāv un īsteno to kopīgās intereses. LPS priekšsēdis ir Nacionālās sporta padomes sastāvā.

Sporta apakškomitejas pārstāvji piedalās Saeimas komisiju sēdēs, sadarbojas ar Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas Sporta apakškomisiju, frakcijām un deputātiem, Ministru kabinetu un ministrijām – piedalās darba grupās, valsts sekretāru sanāksmēs, MK komiteju un Ministru kabineta sēdēs, kā arī LPS sarunās ar ministrijām.

Latvijas Pašvaldību savienībai ir laba sadarbība ar atbildīgo ministriju par sportu – Izglītības un zinātnes ministriju un sporta organizācijām – Latvijas Sporta federāciju padomi (sadarbības memorands parakstīts 2014. gadā), Latvijas Olimpisko komiteju, Latvijas Sporta veterānu – senioru savienību (nodomu protokols par sadarbību parakstīts 2008. gadā), Latvijas Sporta izglītības iestāžu direktoru padomi, Latvijas Tautas sporta asociāciju, Latvijas Skolu sporta federāciju, Latvijas Augstskolu sporta savienību un Latvijas Paralimpisko komiteju.

Sagatavojis **Guntis Apinis**

PAŠVALDĪBU SADARBĪBAS TĪKLI UN MĀCĪTIES SALĪDZINOT INFORMĀCIJAS SISTĒMA BLIS

2013. gadā Latvijas Pašvaldību savienība sadarbībā ar Norvēģijas Finanšu instrumentu uzsāka projektu "Lietpratīga pārvaldība un Latvijas pašvaldību veikspējas uzlabošana". Projekta mērķis bija stiprināt institucionālo kapacitāti un cilvēkresursu attīstību valsts, vietējā un reģionālā līmenī, izveidojot ilgtermiņa mācīties salīdzinot sistēmu, kas balstīta uz salīdzināmās bāzes metodes principiem un izmanto salīdzināmo datu bāzi pašvaldību veikspējas uzlabošanai.

Sadarbības tīklu mērķis ir rosināt pašvaldību vadītājus, politiķus un administrācijas darbiniekus, pašvaldību iestāžu un uzņēmumu darbiniekus kļūt radošākiem, meklēt jaunus ceļus dažādu problēmu risināšanai, balstīties jaunievedumu procesā uz kolēģu pieredzi un LPS atbalstu pašvaldības darbu raksturojošo faktu vākšanā un analizē. Mācīties salīdzinot sistēmas uzturēšanā 2017. gadā tika izveidoti seši pašvaldību sadarbības tīkli. Tabulā minēti pašvaldību sadarbības tīkli un to darba tēmas.

Sadarbības tīkls	Tīkla darba tēmas
Mājokļu politikas jautājumi	<ul style="list-style-type: none">• Mājokļu politikas izstrāde pašvaldībās, mājokļu monitorings un datubāzes izveide• Pašvaldību interešu pārstāvēšana un LPS pozīcijas definēšana ar mājokļiem saistīto normatīvo aktu izstrādē• Mājokļu apsaimniekošanas jautājumu problemātika• Dzīvojamā fonda uzlabošana un paplašināšana• Labās prakses piemēri un to apkopošana• Jebkurš cits ierosināts jautājums mājokļu politikas jomā

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Sociālie un veselības jautājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Starpinstitucionālās sadarbības modeļi un sadarbības uzlabošana (izglītības iestādes, ģimenes ārsts, bāriņtiesa u.c.) • Ģimenes atbalsta pakalpojumu attīstīšana – ģimenes asistents, sociālo prasmju apguve u.c. • Darbs ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem (uzvedības sociālās korekcijas programmas) • Ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu attīstīšana un atbalsts (audžuģimenes, specializētās audžuģimenes, aizbildņi) • Deinstitutionalizācijas process – jaunie pakalpojumi un to attīstības iespējas pašvaldībās • Ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumu finansēšana (īpašumtiesības, maksas iekasēšana) • Sociālā uzņēmējdarbība (SU) – pašvaldību tiesības nodarboties ar SU • Pašvaldību īstenotās aktivitātes veselības veicināšanā
Uzņēmējdarbības jautājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Pašvaldības loma uzņēmējdarbības attīstībā un investīciju piesaistes veicināšanā • Investīciju piedāvājuma gatavošana investoriem: <ul style="list-style-type: none"> – informācijas apkopošana, iegūšana, analīze; – izvēsta informācija atbilstoši klienta projekta vajadzībām; – infrastruktūras nodrošinājums/kapacitāte; – darbaspēks, darbaspēka pieejamība; – dabas resursi; – pašvaldības īpašie “bonusi” un priekšrocības
Dabas aizsardzības un atkritumu apsaimniekošanas jautājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Latvijas dabas kapitāla nozīme pašvaldību budžeta kontekstā: <ul style="list-style-type: none"> – finanšu apmēra, kādu pašvaldības iegulda vai nesaņem valsts dabas aizsardzības un resursu izmantošanas politikas īstenošanā, apzināšana (dabas resursu nodoklis (DRN), nekustamā īpašuma nodoklis u.c.); – reālo un potenciālo ieņēmumu no dabas kapitāla un to izmantošanas apzināšana (vietējā un starptautiskā pieredze); – priekšlikumu izstrāde izmaiņām normatīvajos aktos, kas sekmētu pašvaldību ieinteresētību dabas un vides aizsardzības jautājumu risināšanā (DRN pārdale u.c.). • Atkritumu apsaimniekošana: <ul style="list-style-type: none"> – atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūra (nepieciešamā un pieejamā); – atkritumu apjomi kopā un pa veidiem (dalīti vākti, šķiroti, nodoti reģenerācijai vai pārstrādei, apglabāti poligonā); – atkritumu apsaimniekošanas modeļi (pašvaldību komersanti, publiskā un privātā partnerība (PPP), koncesija, pakalpojuma iepirkumi u.c.); – atkritumu apsaimniekošanas maksas noteikšana
Vietējo vērtību un resursu izmantošana attīstībai	<ul style="list-style-type: none"> • Starptautiskā pieredze, tās pārnese • Vietas savdabība, vērtības un resursi (cilvēks, dabas resursi, vietējā ekonomika u.c.) stabilizācijas un attīstības virzībai • Teritoriju un vietu attīstība (integrēta, vieda u.c.) un reģenerācija (dzīvīgums), pašpieņemamība, sarukšana • Reģionālās politikas īstenošanas vērtējums, ieteikumi un priekšlikumi • Pozīciju veidošana jautājumos par reģionālo, teritoriju un vietu attīstību un plānošanu
Izglītības jautājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Iekļaujoša izglītība • Datubāzes (BLIS), aptaujas (<i>Eduro</i>) skolēniem, vecākiem, pedagogiem • Viedokļu apmaiņa par izglītības un zinātnes ministrijas politikas iniciatīvām izglītībā (mācību saturs, skolu optimizācija un citas aktualitātes) • ES struktūrfondi izglītībā (aktualitātes, pieredzes apmaiņa, monitorings): <ul style="list-style-type: none"> – SAM 8.3.1. “Attīstīt kompetenču pieejā balstītu vispārējās izglītības saturu” pasākums 8.3.1.1. “Kompetenču pieejā balstīta vispārējās izglītības satura aprobācija”; – SAM 8.3.2. “Palielināt atbalstu vispārējās izglītības iestādēm izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai” pasākums 8.3.2.1. “Atbalsts nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošanai izglītojamo talantu attīstībai”; – SAM 8.3.2. “Palielināt atbalstu vispārējās izglītības iestādēm izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai” pasākums 8.3.2.2. “Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai”; – 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” projekts “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”; – 8.3.5. specifiskā atbalsta mērķa “Uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs”; – Latvijas valsts simtgades svinībām – iniciatīva “Latvijas skolas soma”

2016. gadā tika rīkoti četri pašvaldību sadarbības tīkli: pašvaldību stratēģiskās vadīšanas tīkls; pašvaldību sociālā darba un veselības aprūpes pieejamības nodrošināšanas tīkls; pašvaldību sabiedrisko pakalpojumu un mājokļu politikas tīkls; pašvaldību izglītības un kultūras tīkls. Ar šo tīklu rezultātiem var iepazīties vietnē: <http://ms.lps.lv/>.

Tika radīta salīdzināmo datu bāze jeb vietne: <https://BLIS.lps.lv>, kas domāta kā līdzeklis pašvaldības darbību, mērķu un misijas labākai īstenošanai un kā vietne kalpo par rīku sadarbības tīklu darbības nodrošināšanai.

Sistēmā pieejamā informācija tiek iedalīta publiskai apskatīšanai un autorizētam lietotāju lokam pēc to pielaišanas tiesībām – pielaišana konkrētai pašvaldībai, konkrētam tīklam, konkrētam darbiniekam un citas pielaišanas iespējas pēc nepieciešamības.

Vietne sastāv no četrām galvenajām sadaļām:

- *Aptaujas*;
- *Publikācijas*;
- *Strukturēti dati*;
- *Meklētājs*.

Aptaujas sadaļa plānota, lai iegūtu informāciju no pašvaldībām likumprojektu un Ministru kabineta noteikumu iebildumu izteikšanai vai dažādu statistikas datu iegūšanai pašvaldību aizstāvībai.

Publikāciju sadaļa sastāv no sešām apakšsadaļām.

- 1) **Strukturēti pieredzes apraksti** – šī sadaļa paredzēta dažādiem tīklu darbības laikā apkopotiem pieredzes aprakstiem, kas savākti un strukturēti pēc vienotiem kritērijiem: risināmās problēmas raksturojuma, izvēlēta risinājuma apraksta, izmantotā risinājuma risku novērtējuma, risinājuma izmantošanas vēstures raksturojuma, rezultātu mērīšanas un sasniegto rādītāju raksturojuma, ieteikumiem pieredzes pārņēmējiem.
- 2) **Nestrukturēti pieredzes apraksti** paredzēti tādiem pieredzes aprakstiem, kas nav veidoti pēc iepriekš noteiktas struktūras, tomēr var būt nodēvēti pašvaldībām lēmumu pieņemšanā.
- 3) Sanāksmēs situācijas pārstāvēšanai bieži tiek sagatavotas **prezentācijas**, kas nereti ir ļoti kvalitatīvas un informatīvi noderīgas, tāpēc tās tiek izvietotas šajā apakšsadaļā.
- 4) **Pētījumu sadaļā** tiek izvietoti LPS veiktie vai pasūtītie pētījumi, kā arī citur internetā pieejamie pētījumi, kas var skart pašvaldības darbu.
- 5) Pašvaldībām ir interesanti redzēt **aptauju rezultātus**, kurās tās piedalījušās. Tāpēc tur, kur tas

iespējams, LPS publicē veiktos aptauju rezultātus šajā sadaļā.

- 6) **Cita veida publikācijās** tiek ievietota informācija, kas citās apakšsadaļās neietilpst.

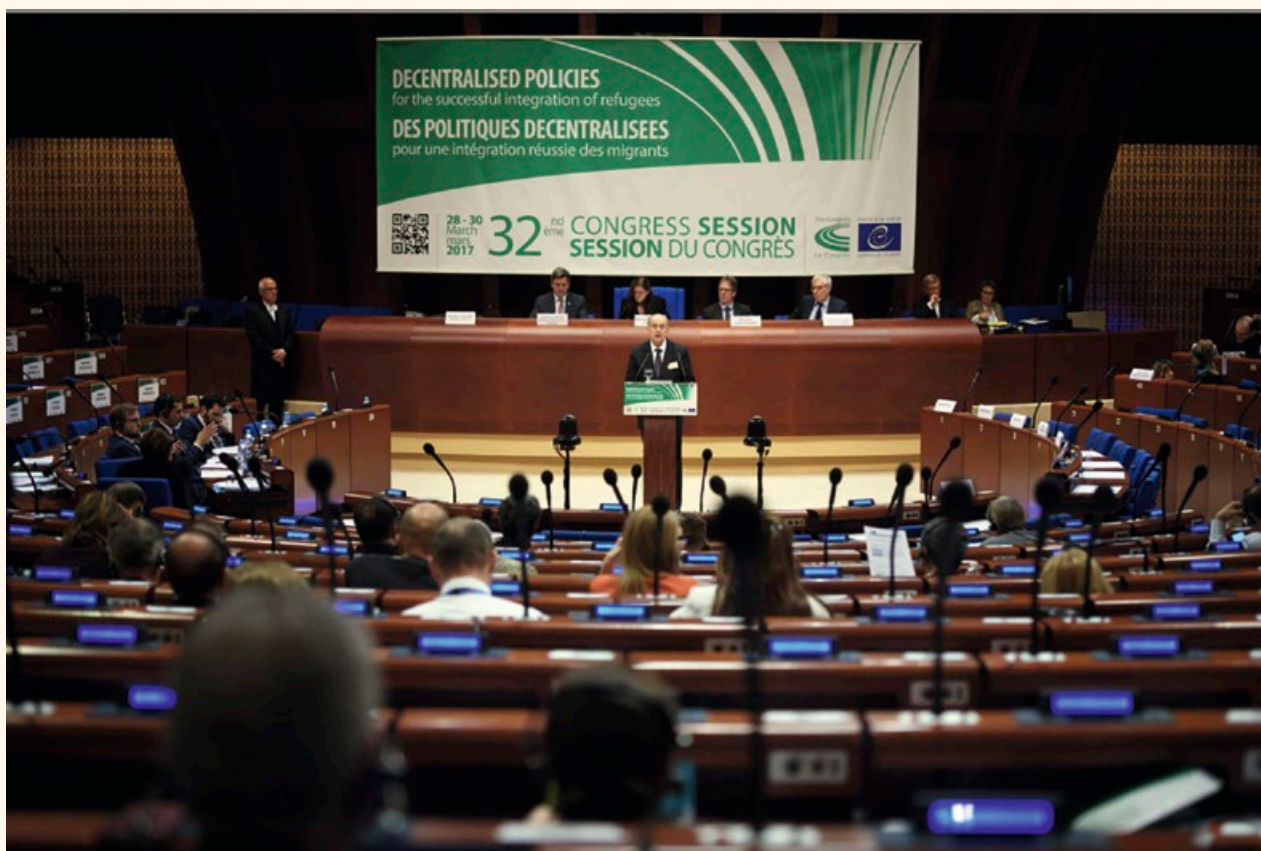
Strukturētu datu sadaļa paredzēta dažādu kvantitatīvu datu attēlošanai. Šie dati var tikt attēloti ne tikai pašvaldības griezumā, bet arī mazāku administratīvo teritoriju griezumā vai arī kā objekti, piemēram, centralizēto eksāmenu rezultāti par skolām. Visām pieejamajām datu kopām ir iespējams veikt datu lejupielādi kā *Excel* failu, kur var veikt savus nepieciešamos aprēķinus. Zem datu kopām pievienota aprakstoša informācija. Tur, kur tas ir racionāli, pievienota funkcionālā karte – shēma, kurā informācija attēlota grafiskā veidā. Gadījumos, kad datu vizualizācija veicama sarežģītākā līmenī, aprakstošajā daļā tiek pievienotas saites uz ārējiem resursiem.

Meklētāja sadaļa paredzēta dažādu datu meklēšanai. Visi ieraksti šajā datubāzē tiek veikti pēc LPS vecākā padomnieka Māra Pūķa izveidota klasifikatora, kas aptver visas pašvaldības funkcijas. Meklētājā iestrādāti vairāki bloki: meklējamās frāzes, klasifikatora, meklēšanas principu, kā arī perioda, par kuru tiek meklēta informācija, bloks.

Meklēšanas laukā jāievada meklējamais vārds, piemēram, siltināšana, un jānospiež poga *Meklēt*. Meklēšanas laukā var neierakstīt neko, bet veikt atzīmes klasifikatorā. Meklēšanas principi "UN" un "VAI" attiecas tikai uz klasifikatoru un ļauj veikt meklēšanu rūpīgāk. Meklētājs dod iespēju atlasīt arī gadu, par kuru dati ir savākti. Rezultāti tiek atlasīti zem meklētāja pa datu veidiem – publikācijām, strukturētiem datiem, lietotāju augšupielādētiem failiem utt. Nospiežot uz kādu no rezultātiem, tie tiek atvērti jaunā pārlūka cilnē.

Lietojot šādu sistēmu, var meklēt datus gan pēc pazīmju kopuma (piemērojot loģisko atslēgu "UN"), gan pēc vismaz vienas pazīmes (lietojot loģisko atslēgu "VAI"). Tā, piemēram, ja tiek norādītas tikai trīs no iepriekš minētajām pazīmēm: 1. datu devējs – pašvaldība; 2. fokusgrupa – bērni līdz sešu gadu vecumam; 3. pēc attiecināmās teritorijas – novada pagasts, tad, uzliekot atslēgu "VAI", sistēma piedāvās datus, kas attiecas vismaz uz vienu no minētajām pazīmēm, bet, uzliekot "UN", tikai tādus datus, kas atbilst visām trim pazīmēm vienlaicīgi. Pirmajā gadījumā datu būs daudz vairāk, jo pietiek ar jebkuru no trim pazīmēm, lai nonāktu piedāvājamo datu sarakstā. Otrajā gadījumā parādīsies tikai tie ieraksti, kas vienlaikus atbilst visām trim norādītajām pazīmēm. Ja sistēma piedāvā pārāk daudz ierakstu, tad, izmantojot atslēgu "UN", ierakstu skaitu var būtiski samazināt. Tiesa, šajā gadījumā viegli palikt vispār bez ieraksta.

EIROPAS PADOMES VIETĒJO UN REĢIONĀLO PAŠVALDĪBU KONGRESS (CLRAE) – VIETĒJĀS UN REĢIONĀLĀS DEMOKRĀTIJAS SARGS EIROPĀ

Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress (Kongress) jeb CLRAE ir viena no Eiropas Padomes (EP) institūcijām, kas izveidota 1994. gada 14. janvārī. Tā ir Eiropas mēroga politiska asambleja, kurā šobrīd darbojas 648 vēlēti vietējo un reģionālo pašvaldību pārstāvji no 47 EP dalībvalstīm.

Kongresa pamatmērķi:

- veicināt vietējo un reģionālo demokrātiju;
- uzlabot un stiprināt vietējo un reģionālo pārvaldību.

Prioritātes 2017.–2020. gadā:

- uzlabot vietējās un reģionālās demokrātijas kvalitāti – uzraugot un stiprinot Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ievērošanu dalībvalstīs, novērojot vietējās un reģionālās pašvaldību vēlēšanas, veicinot izpratni par cilvēktiesībām vietējā un reģionālā līmenī, kā arī veicinot ētiku un caurskatāmību;
- veidot drošas un iekļaujošas sabiedrības, kas ar cieņu izturas pret daudzveidību – apkarojot radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu, integrējot bēgļus un migrantus, veicinot starpkultūru dialogu un pilsoņu līdzdalību, jo īpaši jauniešu vidū.

Kongresa darbība

EP pamatmērķis ir veidot kopēju demokrātisku un tiesisku telpu Eiropā, savukārt Kongress šo funkciju izpilda vietējā un reģionālā līmenī. Īpaša uzmanība tiek pievērsta Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ieviešanai Eiropas Padomes dalībvalstīs, veicot regulāras monitoringa misijas uz katru no EP dalībvalstīm. Pēc šīm misijām Kongress izklāsta savus secinājumus monitoringa ziņojumā, un Kongresa plenārsēdēs tiek pieņemti priekšlikumi, kas attiecīgajai valdībai būtu jāņem vērā un jārikojas, lai uzlabotu vietējās demokrātijas procesus.

Šādas vizītes bijušas arī Latvijā – iepriekšējā Kongresa monitoringa misija notika 2010. gadā, un 21. Kongresa plenārsēdē 2011. gada oktobrī toreizējais Vietējo pašvaldību palātas prezidents Žans Klods Frekons ziņoja par vietējo un reģionālo demokrātiju Latvijā. Ziņojumā tika pozitīvi novērtēta Latvijā izveidotā mūsdienīgā vietējās pārvaldes sistēma, kas atbilst augstākajiem Eiropas standartiem, un atzīts, ka likums “Par pašvaldībām” ir labs pamats pašvaldību attīstībai. Tomēr tika izteiktas bažas par to, ka pašvaldībām Latvijā ir neadekvāti zemi finanšu resursi, kas ekonomiskās krīzes rezultātā turpināja samazināties, turklāt ļoti ierobežotas iespējas pašvaldībām saņemt aizņēmumus kapitāla tirgū. Tāpat ziņojumā bija minēts, ka joprojām nav atrisināts jautājums par nepilsoņu tiesībām piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

Nākamā Kongresa monitoringa misija Latvijā notiks 2017. gada 12.–14. septembrī, un Latvijas Pašvaldību savienība jau aktīvi iesaistījusies tās organizēšanā kopā ar Kongresa Monitoringa komitejas sekretariātu.

Līdz ar šīm aktivitātēm Kongress veicina arī decentralizācijas un reģionalizācijas procesus, kā arī pārrobežu sadarbību starp vietējām pašvaldībām un reģioniem. CLRAE pieņem priekšlikumus un viedokļus par problēmjautājumiem un iesniedz tos EP Ministru komitejai un/vai Parlamentārajai asamblejai, tādējādi Kongress ir padomdevējs abām Eiropas Padomes institūcijām jautājumos, kas ietekmē Kongresa pārstāvēto vietējo pašvaldību un/vai reģionu darbību un intereses.

Kongress pieņem rezolūcijas ar mērķi uzlabot pārvaldību vietējās un reģionālajās pašvaldībās un periodiski dodas vietējo un reģionālo vēlēšanu novērošanas misijās.

Jautājumus izskatīšanai Kongresā sagatavo trīs statūtu komitejas:

- **Monitoringa komiteja** – atbildīga par saistību un pienākumu izpildes pārraudzību dalībvalstīs Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ieviešanā. Tā uzrauga institucionālās izmaiņas Eiropā un sagatavo ziņojumu projektus par vietējo un reģionālo demokrātiju dalībvalstīs;
- **Aktuālo jautājumu komitejas** uzdevums – identificēt reģionālo un vietējo pašvaldību lomu, ņemot vērā mūsdienu sabiedrības problēmas. Papildus komiteja nodarbojas arī ar sociālās kohēzijas, izglītības un ilgtspējīgas attīstības jautājumiem;
- **Pārvaldības komiteja** – atbildīga par jautājumiem, kas saistīti ar valstu finansēm, pārrobežu un starpreģionu sadarbību, e–demokrātiju, kā arī Kongresa sadarbību ar starptautiskām organizācijām.

Latvijas delegācija Kongresā

Latvijas pašvaldību delegācija kopš 1995. gada, kad Latvija iestājās Eiropas Padomē, aktīvi piedalās Kon-

gresā darbā. Latvijai Kongresā ir trīs balsstiesīgo delegātu vietas, kā arī trīs aizvietotāju vietas. Visi delegāti pārstāv Vietējo pašvaldību palātu, savukārt aizvietotāji – Reģionu palātu.

Pārstāvis	Aizvietotājs
Ventspils novada domes deputāts un LPS priekšsēdis Andris Jaunsleinis	Rēzeknes pilsētas domes priekšsēdētājs Aleksandrs Bartaševičs
Jelgavas pilsētas domes priekšsēdētājs Andris Rāviņš	Kārsavas novada domes priekšsēdētāja Ināra Silicka
bijusī Priekuļu novada domes priekšsēdētāja Māra Juzupa (2017. gada 3. jūnija pašvaldību vēlēšanās nekandidēja, tāpēc sešu mēnešu laikā pēc mandāta zaudēšanas tiks iecelts jauns delegāts)	Mazsalacas novada domes priekšsēdētājs Harijs Rokpelnis

Latvijas delegācijas sastāvu uz četriem gadiem apstiprina Latvijas Pašvaldību savienības Dome. Delegāti aktīvi piedalās Kongresa plenārsēdēs, Pastāvīgās komitejas un Statūtu komitejas darbā, sagatavojot viedokli par Kongresā izskatāmajiem jautājumiem, kā arī iesniedzot jautājumus izskatīšanai Kongresā.

Sagatavojusi **Kristīne Kūlīte**

EIROPAS REĢIONU KOMITEJA

Eiropas Reģionu komiteja (RK) ir Eiropas Savienības konsultatīva institūcija, kas pastarpināti, ar dalībvalstu pašvaldību pārstāvju starpniecību, iesaista vietējās un reģionālās pašvaldības Eiropas lēmumu pieņemšanas procesā.

Lai to panāktu, RK sadarbojas ar Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu, Eiropas Savienības Padomi, iepazīstinot ar Eiropas valstu pašvaldību nostāju virknē **pašvaldībām būtiskās jomās:**

- nodarbinātība, arodizglītība, ekonomiskā un sociālā kohēzija, sociālā politika un veselība;
- izglītība un kultūra;
- vide, klimata pārmaiņas, enerģētika;
- transports un Eiropas transporta tīkli;
- civilā aizsardzība un vispārējās nozīmes pakalpojumi.

Atbildot uz Eiropas Komisijas ierosinātiem jauniem tiesību aktiem, Reģionu komitejas atzinumus sagatavo **sešas dažādas komisijas:**

- CIVEX – Pilsoniskuma, pārvaldības, institucionālo lietu un ārlietu komisija;
- COTER – Teritoriālās kohēzijas politikas komisija;
- ECON – Ekonomikas politikas komisija;
- ENVE – Vides, klimata pārmaiņu un enerģētikas komisija;
- NAT – Dabas resursu komisija;
- SEDEC – Sociālās politikas, izglītības, nodarbinātības, pētniecības un kultūras komisija.

Komisijās par visu 28 Eiropas Savienības dalībvalstu pašvaldību delegāciju pārstāvību savstarpēji vienojušies 350 RK locekļi un to aizstājēji. Šīs komisijas katrā plenārsesijā (kas notiek sešas reizes gadā) iesniedz atzinumu un rezolūciju projektus apspriešanai un pieņemšanai. Pēc tam ar RK nostāju, būtiskākajām pašvaldību interesēm un vajadzībām konkrētajā jautājumā iepazīstas Eiropas Komisija, Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. Tas ir ļoti būtiski, jo 70% Eiropas Savienības tiesību aktu tiek īstenoti pašvaldību līmenī.

Latvijas pašvaldību viedokli un intereses Reģionu komitejā jau kopš mūsu valsts pievienošanās Eiropas Savienībai pārstāv **Latvijas delegācija RK**. Tās sastāvu piecu gadu termiņam apstiprina Eiropas Savienības Padome. 2015.–2020. gadā darbībai RK apstiprināti šādi Latvijas delegācijas septiņi locekļi un septiņi to aizstājēji gan no novadiem, gan lielajām pilsētām:

Pārstāvis	Aizvietotājs
Ventspils novada domes deputāts Andris Jaunsleinis	Auces novada domes priekšsēdētājs Gints Kaminskis
Jēkabpils pilsētas domes deputāts Leonīds Salcevičs	Valmieras pilsētas domes priekšsēdētājs Jānis Baiks

Kuldīgas novada domes priekšsēdētāja Inga Bērziņa	Viļakas novada domes priekšsēdētājs Sergejs Maksimovs
Jaunpils novada domes priekšsēdētāja Ligita Gintere	Pārgaujas novada domes priekšsēdētājs Hardijs Vents
Mālpils novada domes deputāts, Tautsaimniecības un attīstības komitejas priekšsēdētājs Aleksandrs Lielmežs	Rundāles novada domes priekšsēdētājs Aivars Okmanis
Rīgas domes deputāts, Drošības, kārtības un korupcijas novēršanas jautājumu komitejas priekšsēdētājs Dainis Turlais	Rīgas pilsētas domes deputāte, Sociālo jautājumu komitejas priekšsēdētāja Olga Veidiņa
Ventspils pilsētas domes priekšsēdētāja pirmais vietnieks infrastruktūras jautājumos Jānis Vitolis	Liepājas pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieks pilsētas attīstības un sadarbības jautājumos Gunārs Anšis

Latvijas delegācijas vadītājs ir **Andris Jaunsleinis**, kurš darbojas arī RK Birojā. Savukārt Latvijas delegācijas RK darbu koordinē **divi nacionālie koordinatori** – pa vienam Rīgā un Briselē, kas sniedz iespēju ievērojami paplašināt nepieciešamās informācijas iegūšanas iespējas gan Latvijas pašvaldībās un valsts institūcijās, gan arī Latvijas Republikas Pastāvīgajā pārstāvniecībā Eiropas Savienībā, citu valstu pašvaldību pārstāvniecībās Briselē, kā arī Eiropas Savienības institūcijās.

Plašās sadarbības iespējas ievērojami palīdzējušas gatavot un aizstāvēt dažādus grozījumus un papildinājumus atzinumiem gan RK komisiju sanāksmēs, gan plenārsesijās. Šā mandāta ietvaros Latvijas delegācijas pārstāvji sagatavojuši un aizstāvējuši priekšlikumus par virkni RK komisijās skatītajām tēmām, piemēram, attīstības sadarbību, kohēzijas politiku, enerģētiku, kopējo lauksaimniecības politiku un citām jomām, ietverot Latvijas pozīciju un aizstāvēt mūsu pašvaldību intereses. Tāpat Latvijas delegācijas pārstāvjiem bijusi iespēja uzstāties dažādās sanāksmēs, daloties ar Latvijas pašvaldību labās prakses piemēriem un viedokli. Savukārt delegācijas loceklis **Dainis Turlais** sagatavojis

Latvijas delegācija Reģionu komitejā Latvijas prezidentūras Eiropas Savienības Padomē laikā.

atzinumu "Rīcības plāns PVN jomā – ceļā uz vienotu ES PVN zonu", ar kurā piedāvātajiem risinājumiem, piemēram, par reversā PVN piemērošanu un "karuseļa veida" krāpšanas shēmu novēršanu iepazinies ne tikai Eiropas Komisija un Eiropas Parlaments, bet arī Latvijas Republikas Finanšu ministrija un Valsts ieņēmumu dienests.

Papildu informāciju par Reģionu komiteju arī latviešu valodā atradīsiet tās mājaslapā: www.cor.europa.eu. LPS mājaslapā informāciju par Latvijas delegāciju Reģionu komitejā atradīsiet sadaļā "Starptautiskā sadarbība", savukārt delegācijas aktivitātēm varat sekot sadaļā "Ziņas" – "Eiropā".

EIROPAS VIETĒJO PAŠVALDĪBU UN REĢIONU PADOME (CEMR)

Latvijas Pašvaldību savienība jau gandrīz 20 gadus darbojas Eiropas Vietējo pašvaldību un reģionu padomē (CEMR) – lielākajā pašvaldību asociācijas vienojošā organizācijā, kuras mērķis ir pārstāvēt pašvaldību intereses gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās. CEMR veido 60 biedru asociācijas, aptverot 41 no 47 Eiropas Padomes dalībvalstīm un 28 Eiropas Savienības dalībvalstis, kopumā pārstāvot ap 130 000 vietējās un reģionālās pašvaldības.

Darbs CEMR notiek tematiskajās ekspertu grupās piecās politikas jomās, kas aptver visas pašvaldībām svarīgākās tēmas:

- pārvaldība, demokrātija un pilsoniskums (pašvaldību sadraudzība);
- vide, klimats un enerģija (atkritumu apsaimniekošana, klimata pārmaiņas);
- starptautiskā sadarbība (attīstības sadarbība);
- ekonomikas, sociālā un teritoriālā kohēzija;
- pašvaldību pakalpojumi (pašvaldības kā darba devēji; pašvaldību sniegto pakalpojumu pārvaldība).

Ekspertu grupās tiek veidota CEMR pozīcija jautājumos, par kuriem top Eiropas Komisijas likumdošanas aktu priekšlikumi. Tāpat ekspertu grupu sanāksmes ir lieliska iespēja klātienē tikties ar Eiropas Komisijas vai Eiropas Parlamenta pārstāvjiem, gan skaidrot Latvijas pašvaldību nostāju un intereses, gan arī uzzināt aktualitātes par citu valstu pašvaldībās notiekošo. Visaktīvāk Latvijas Pašvaldību savienība iesaistījusi Teritoriālās kohēzijas ekspertu grupā, ņemot vērā Eiropas strukturālo un investīciju fondu aktualitāti Latvijas pašvaldībās. Tāpat LPS pārstāvji izmanto iespēju regulāri uzzināt jaunumus ekspertu grupā par pašvaldību pakalpojumu jomu, piemēram, valsts atbalsta un iepirkuma jomā. Dalība ekspertu grupā par pašvaldībām kā darba devējiem ļauj iegūt jaunāko informāciju sociālo tiesību, darba un privātās dzīves saskaņošanas un sociālā dialoga jomā. Savukārt CEMR projektā "CITYinvest" LPS divas reizes pēdējā gada laikā bija iespēja noorganizēt informatīvu semināru Latvijas pašvaldību pārstāvjiem par ēku energoefektivitātes jautājumiem,

iepazīstot ar vairāku citu Eiropas valstu pašvaldību labās prakses piemēriem.

Veiksmīga bijusi arī LPS iesaistīšanās CEMR iniciētajā attīstības sadarbības projektā "Platforma" – gan rodot jaunas iespējas Latvijas pašvaldībām plašāk iesaistīties attīstības sadarbības aktivitātēs attīstības valstīs, gan arī īstenot attīstības izglītības aktivitātes Latvijas pašvaldībās par ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Papildu informāciju par CEMR atradīsiet tās mājaslapā: www.ccre.org, savukārt vairāk par projekta "Platforma" aktualitātēm izlasīsiet tīmekļa vietnē: www.platforma-dev.eu.

LPS PĀRSTĀVNICĪBA BRISELĒ

LPS Pārstāvniecība Briselē izveidota 2005. gadā, lai nodrošinātu Latvijas pašvaldību interešu ieviešanu Eiropas Savienības likumdošanas izstrādes gaitā. Pārstāvniecībā darbojas viens darbinieks, koordinējot LPS interešu pārstāvniecības aktivitātes Eiropas Savienībā. Sadarbībā ar LPS ģenerāļsekretāri LPS Pārstāvniecība nodrošina **Latvijas delegācijas Eiropas Reģionu komitejā** darbību, koordinējot priekšlikumu sagatavošanu RK atzinumiem. LPS Pārstāvniecība arī aktīvi iesaistījās RK pasākumu īstenošanā Latvijā 2015. gada pirmajā pusgadā – laikā, kad mūsu valsts pirmo reizi bija Eiropas Savienības Padomes prezidējošā valsts.

Tāpat Pārstāvniecība koordinē līdzdalību CEMR ekspertu grupās, gan līdzdarbojoties nostājas formulēšanā aktuālajos jautājumos, gan piedaloties dažādās tikšanās un tādejādi iegūstot aktuālāko informāciju par norisēm likumdošanas virzībā un aktualitātēs citu valstu pašvaldībās. Tas viss iespējams, pateicoties Briseles unikalitātei – šeit vienkopus var regulāri sazināties un tikties gan ar Pastāvīgo pārstāvniecību Eiropas Savienībā padomniekiem, Eiropas Komisijas pārstāvjiem, Eiropas Parlamenta deputātiem un viņu asistentiem, gan arī ar citu Eiropas valstu pašvaldību asociāciju pārstāvjiem Briselē.

LPS Pārstāvniecība Briselē vairākkārt iesaistījusi **Eiropas Komisijas Pārstāvniecības Latvijā vizīšu organizēšanā pašvaldību pārstāvjiem** – gan novadu domju priekšsēdētājiem, gan pašvaldību administrāciju darbiniekiem. Tā pašvaldību pārstāvjiem bijusi lieliska iespēja rast atbildes uz sev neskaidrajiem jautājumiem par to, kā tieši Eiropas Savienības institūcijās pieņemtie lēmumi ietekmē ikdienu pašvaldībās Latvijā, to noskaidrojot klātienē sarunās ar Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta pārstāvjiem.

Pārstāvniecība ar prieku darbojas, lai atbalstītu **Latvijas pašvaldību un to pārstāvju starptautiskās aktivitātes** – sākot no informēšanas par iespējām iesaistīties dažādos starptautiskos projektos un beidzot ar vietējo uzņēmēju starptautiskās atpazīstamības veicināšanu.

LPS Pārstāvniecības Briselē aktivitātēm varat sekot LPS mājaslapas www.lps.lv sadaļā "Ziņas" – "Eiropā".

Jau vairāk nekā 15 gadus Latvijas Pašvaldību savienība iesaistījies attīstības sadarbības politikas veidošanā Latvijā un Eiropas Savienībā, kā arī veiksmīgā projektu īstenošanā. Latvijas Pašvaldību savienība sniegusi ieguldījumu pašvaldību sistēmas attīstībā Albānijā, Armēnijā, Baltkrievijā, Gruzijā, Kirgizstānā, Moldovā, Ukrainā un citās Austrumu partnerības un Centrālāzijas valstīs. Daudzu gadu garumā LPS uzņēmusi mācību un pieredzes apmaiņas vizītes Albānijas, Azerbaidžānas, Baltkrievijas, Gruzijas, Kirgizstānas, Moldovas, Ukrainas un citu attīstības valstu pašvaldību pārstāvjus.

Ko nozīmē **attīstības sadarbība**? Tā ir atbalsta sniegšana trūcīgām un mazākattīstītām valstīm, veicinot šo valstu ilgtermiņa sociālo un ekonomisko izaugsmi. Attīstības sadarbība atšķiras no humanitārās palīdzības, kas palīdz likvidēt katastrofas vai situācijas sekas, tādēļ to nevar uzskatīt par ilgtermiņa risinājumu. Attīstības sadarbība nozīmē pārtikušo valstu sadarbību ar trūcīgākām valstīm, savstarpēji vienojoties par vislabāko atbalsta veidu šo valstu attīstībai. Tā valstis izvairās no nevajadzīgas palīdzības uzspiešanas, un abas puses uzņemas atbildību par sadarbības efektivitāti.

Īstenojot attīstības sadarbības politiku, Latvija ne tikai sniedz tiešu finansiālu palīdzību, bet arī atbalsta

dališanos Latvijas pieredzē valsts pārvaldes reformu īstenošanā, demokrātiskas sabiedrības, sociālās attīstības veicināšanā, vides aizsardzībā, izglītības sistēmas uzlabošanā un citās jomās. Latvijas ekspertu zināšanas un praktiskā pieredze ir līdzekļi, ar kuriem Latvija var sniegt savu ieguldījumu stabilitātes un attīstības veicināšanā.

Jau vairākus gadus LPS darbojas Eiropas Savienības pašvaldību attīstības sadarbības platformā **“PLAT-FORMA”**, kas LPS jāvusi secīgi īstenot virkni attīstības sadarbības projektu, veicinot Latvijas pašvaldību izpratni par attīstības sadarbības jautājumiem un iepazīstinot starptautisko auditoriju ar Latvijas pašvaldību paveikto attīstības sadarbības jomā. Patlaban īstenotais Eiropas Komisijas līdzfinansētais **projekts “Strādājot kopā vietējo un reģionālo pašvaldību stiprināšanai efektīvai attīstībai ES partnervalstīs”** jāvis aptvert lielu Latvijas pašvaldību skaitu, lai tās informētu par ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem un lai sniegtu kopīgu ieguldījumu vietējo un reģionālo pašvaldību ilgtspējīgā attīstībā. 2016. un 2017. gadā LPS rīko pašvaldību pārstāvjiem seminārus visos Latvijas plānošanas reģionos par dažādām ilgtspējīgas attīstības un globālās izglītības tēmām. Projektā arī aktīvi iesaistījušies **Jaunpils novada** radošie **jaunieši**, veidojot animācijas filmas un koka puzzle par ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Šā projekta ietvaros Latvija jau otro gadu pēc kārtas piedalīsies Eiropas Vietējās solidaritātes dienās novembrī, kas šogad notiks Jaunpilī un būs veltītas Moldovai. 2016. gadā Eiropas Vietējās solidaritātes dienas bija veltītas citai Austrumu partnerības valstij – Gruzijai un notika vairākās Vidzemes plānošanas reģiona pašvaldībās. Aktivitātēs iesaistījās pašvaldību pārstāvji, nevalstiskās organizācijas, uzņēmēji, skolas. Savukārt nedēļu ilgo Eiropas Vietējo solidaritātes dienu noslēgumā tika apbalvoti zīmēšanas konkursa laureāti. Zīmēšanas konkursā, kas bija veltīts Gruzijas tēmai, piedalījās 160 Straupes pamatskolas un Stalbes vidusskolas skolēnu. Astoņi labāko darbu autori ne tikai tika pie LPS sarūpētajām balvām, bet arī saņēma uzaicinājumu apmeklēt Imeretijas reģionu Gruzijā, uz kuriem devās šāgada jūlijā. Eiropas Vietējās solidaritātes dienu iniciatīva aizsākusies Francijas un Spānijas pašvaldībās, un 2016. gadā šo dienu pasākumi vienlaikus notika septiņos Francijas, Itālijas, Latvijas un Spānijas reģionos, lai veicinātu attīstības sadarbības aktivitāšu īstenošanu vietējās un reģionālajās pašvaldībās.

Šīs attīstības sadarbības aktivitātes LPS veic arī ar Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas un Latvijas Republikas Pastāvīgās pārstāvniecības Eiropas Savienībā atbalstu. Jau vairākus gadus LPS saņēmusi Ārlietu ministrijas novērtējumu, jo Latvijas Pašvaldību savienība ietverta ikgadējos Attīstības sadarbības politikas

plānos. Ārlietu ministrijas finansiālais un informatīvais atbalsts Jauj LPS vēl aktīvāk turpināt Latvijas pašvaldību izpratnes veicināšanu par attīstības sadarbības un izglītības jautājumiem.

Vairāk informācijas par attīstības sadarbības platformu “PLATFORMA” atradīsiet tās mājaslapā: www.platforma-dev.eu/, savukārt vairāk par Eiropas Vietējās solidaritātes dienām uzzināsiet tām veltītajā mājaslapā: www.europeandaysoflocalsolidarity.eu/.

Labākas, drošākas un vienlīdzīgākas pasaules veidošana ir viens no Eiropas Savienības darbākārtības aktuālākajiem tematiem. Pasaule kļūst arvien savstarpēji saistītāka, mūs visus ietekmē globālie procesi, kas kļūst arvien mazāk prognozējami un daudzveidīgāki. Līdz ar to ir būtiski veicināt sabiedrības izpratni ne tikai par globālajām norisēm, bet arī par katra indivīda iespējām ietekmēt globālās pārmaiņas.

Veicināt atbildīgu rīcību ilgtspējīgas sabiedrības veidošanā palīdz attīstības jeb **globālā izglītība**. Iespēju pašvaldībām attīstīt prasmes vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli, sasaistot globālos izaicinājumus ar vietējo pašvaldību ikdienas dzīvi, dod projekts “**Vietējās pašvaldības – attīstības izglītības un sabiedrības izpratnes veicinātājas**” (“*LADDER – Local Authorities as Drivers for Development Education and Raising Awareness*”), ko Latvijas Pašvaldību savienība īsteno ar Eiropas Komisijas līdzfinansējumu un Ārlietu ministrijas atbalstu.

Informāciju par aktuālajiem konkursiem attīstības sadarbības jomā varat atrast Eiropas Komisijas mājaslapā: <https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?ADSSChck=1499079999396&do=publi.welcome&userlanguage=en>.

Sagatavojušas **Agita Kaupuža, Mudīte Priede un Elita Kresse**

Domājot par šīs sadaļas virsrakstu, nācās aizkavēties mazliet ilgāk, nekā sākumā bija domāts. Tas tāpēc, ka komunikācijas kontekstā ir ļoti grūti "izraut" kaut ko vienu svarīgāko un ielikt to priekšplānā. Ja man jautātu, kas ir komunikācija, es viennozīmīgi atbildētu: "Komunikācija!", jo komunikācija ir pārdomāts un plānots notikums, procesu un rīcību kopums, vienots kodols, kura darbība ietekmē visu komunikācijas gaitu.

Pirms aptuveni 20 gadiem daudzi rauca uzacis: sak', kāpēc vispār jārūnā un jāformulē komunikācija, ja tā notiek tik un tā pati par sevi, bet šobrīd atbilde šķiet gluži vienkārša – komunikācija, kas netiek plānota un formulēta, nesniedz gaidīto rezultātu.

Turklāt, plānveidīgi komunicējot, mēs varam sniegt informāciju gan par labajiem darbiem, gan par neveiksmēm. Jā, arī neveiksmes (tagad to bieži sauc par krīžu komunikāciju) ir jākomunicē, tādējādi pasniedzot notikušo patiesā traktējumā un atņemot iespēju izplatīties baumām, sagrozītai (apzināti un neapzināti) un nepatiesai informācijai.

Mēs varam paveikt ļoti daudz labu lietu un lielus darbus, taču, ja par tiem nepastāstīsim savām mērķgrupām, tie paliks nepamanīti vai daļēji pamanīti, līdz ar to viss lielais veikums un ieguldītie līdzekļi tikai daļēji sniegs gaidītos rezultātus un sabiedrības izpratni.

Komunicējot mēs ilgtermiņā veidojam reputāciju vai, var teikt arī, ka, ilgtermiņā komunicējot, veidojam labu reputāciju. Mīts ir uzskats, ka tikai ar labiem darbiem mēs veidojam pozitīvu tēlu. Arī pareizi un laikus nokomunicēta krīzes situācija mērķgrupām parādīs, ka esam gatavi uzņemt atbildību, izskaidrot situāciju un pats svarīgākais – ka mums nav vienalga.

Iekšējā komunikācija – kolektīva iekšējais skaistums

Sabiedriskajās attiecībās (SA; angļiski – *public relations*, saīsināti PR) visbiežāk pieņemts runāt par iekšējo un ārējo komunikāciju. Pats svarīgākais, ko arī uzsver sabiedrisko attiecību guru ASV, kas skaitās komunikācijas un SA dzimtene, – labi veidota iekšējā komunikācija vistiešākajā veidā ir saistīta ar ārējo komunikāciju. Proti, lojāls darbinieks, kurš ir pašvaldības vizītkarte ne tikai darba laikā, bet arī ārpus tā, vienmēr iestāsies par savu pašvaldību, neizplatīs apzinātas baumas, zinot, ka tas kaitē paša darbavietai un pašvaldībai kopumā, aizstāvēs tās reputāciju utt.

Kas ir lojāls darbinieks un kā viņš par tādu kļūst? Lojāls darbinieks = novērtēts un informēts darbinieks. Turklāt novērtējums ne vienmēr ir materiāls.

Savukārt informēts darbinieks vienmēr būs palīgs situācijās, kad notiks saskarsme komunikācijā gan ar citiem

darbiniekiem, gan iedzīvotājiem. Patiesa un savlaicīga informācija ir labas reputācijas pamatakmens.

Lojalitāti veido piederības izjūta, ko savukārt var vairot ar iekšējās komunikācijas pasākumiem – gan formālajiem, gan neformālajiem. Ikdienas darbā sapulces šķiet pašsaprotama lieta, bet nenovērtējiet par zemu arī neformālos pasākumus! Tā nav tikai izklāide, bet gan iespēja darbiniekiem komunicēt mazliet nepiespiestākā gaisotnē, turklāt ne tikai citam ar citu, bet arī ar vadību. Tādēļ, kaut neilgu laiku, taču neformālajos pasākumos ir jāpiedalās arī vadībai.

Jau minēju, ka lojāls un apmierināts darbinieks ir pašvaldības vizītkarte gan darba laikā, gan ārpus tā. Domes darbinieki ir tie, no kuriem iedzīvotāji visbiežāk sagaida informāciju, tāpēc ir tik svarīgi, lai tieši darbinieki un deputāti būtu informēti par jaunumiem, notikumiem, svarīgākajiem procesiem, kā arī, neapšaubāmi, par problēmām.

Arī iekšējā komunikācijā var rasties krīzes situācija, piemēram, ilgstoši ignorējot kādus apstākļus, kas neapmierina darbiniekus, vai turot viņus informatīvajā "badā". Šādās situācijās visbiežāk mēdz aktivizēties neformālie līderi, kuri izplata tādu informāciju, kādu viņi uzskata par vajadzīgu vai pareizu.

Krīzes situācija iekšējā komunikācijā nozīmē to, ka darbinieku neapmierinātība pieaug un viņi agrāk vai vēlāk lūkosies pēc citas darbavietas. Mūsdienās ir dārgi zaudēt labu un apmācītu speciālistu.

Tāpēc iekšējā komunikācijā noteikti jāorganizē gan formālie, gan neformālie pasākumi. Pie formālajiem – populārākajiem, neapšaubāmi, pieder sapulces (katru rītu, katru nedēļu, katru mēnesi, pēc nepieciešamības, tikai vadībai, tikai darbiniekiem, visiem kopā utt. – ņemot vērā reālo situāciju un vajadzības); e-pasts; intranets (iekšējais tīkls, kas var būt modificēts atbilstoši konkrētās pašvaldības vajadzībām un ieskatiem par efektīvu saziņu); "prāta vētras" – sapulces ideju ģenerēšanai gan jaunos projektos, gan, iespējams, problēmsituācijas risināšanai, saziņai ar sabiedrību, tālākai rīcībai; sarunas lielākā vai mazākā lokā; statistiskai informācijai – ziņojumu dēļi tikai darbiniekiem pieejamās telpās; *skype*; *whatsapp* u.c. Mazāk populārs instruments iekšējā komunikācijā ir kolektīva izdevums (avīze), kurā tiek atspoguļoti aktuālākie jautājumi (jaunie darbinieki, jauni rīkojumi un dokumenti, kas attiecas uz darbiniekiem, tālrūnu numuri un cita kontaktinformācija u.c.). Tas ir mazāk populārs tāpēc, ka šāda izdevuma veidošanai nepieciešams diezgan daudz laika, un, tā kā tas visbiežāk tiek drukāts uz printeriem – diez vai būtu pieskaitāms pie ekonomiski izdevīgākajiem rīkiem sabiedriskajās attiecībās, turklāt visu iepriekš minēto ir iespējams pastāstīt, izmantojot citus komunikācijas instrumentus.

Ārējā komunikācija – “seja”, ko redz visi

Kā minēju sākumā, mēs varam paveikt daudz un dažādus labus darbus, bet ar to nepietiek. Par tiem ir jāpastāsta savas pašvaldības (organizācijas, uzņēmuma, iestādes utt.) mērķgrupām – iedzīvotājiem, uzņēmumiem, nevalstiskajām organizācijām, medijiem, valsts pārvaldei, valdībai, ārvalstu sadarbības partneriem u.c. Lai to izdarītu efektīvi, nepieciešama mērķgrupu segmentācija un atbilstoša ārējās komunikācijas instrumenta (kanāla) izvēle.

Šobrīd līderi ārējā komunikācijā pašvaldībās ir mājaslapas un pašvaldību informatīvie izdevumi. Mājaslapa ir pirmais, par ko cilvēks iedomājas, kad vēlas uzzināt kaut ko jaunu par domes darbu un dzīvi pašvaldībā kopumā. Tāpēc informācijai mājaslapā jābūt aktuālai un patiesai, neaizmirstot par akurātu latviešu valodu.

Lai pašvaldību mājaslapas padarītu pārskatāmākas no struktūras viedokļa, Ministru kabineta noteikumi Nr. 171 reglamentē, kādām sadaļām jābūt iekļautām pašvaldību interneta vietnēs. Tomēr par to izvietojumu un vizuālo noformējumu katra pašvaldība var lemt pati.

Šajos noteikumos minēta arī sadaļa “Viegli lasīt”, tomēr šikāk nekā nav paskaidrots, tāpēc LPS aicināja pie sevis viesos speciālistus, kuri pārzina vieglo valodu un palīdzēja izskaidrot, kas tad īsti ar to domāts. Videokonferences ierakstu varat noskatīties LPS interneta vietnē (videokonferences nosaukums: Videokonference par interneta mājaslapu pieejamību un vieglo valodu pašvaldību mājaslapās).

Pašvaldību informatīvie izdevumi nu jau kļuvuši populāri visā valstī, tomēr sakarā ar paredzētajiem grozījumiem dažos likumos un reģionālās preses spraiģo aktivitāšu dēļ šoreiz par to nerunāsim. Svarīgi uzsvērt, ka pašvaldību izdevumi pirmām kārtām paredzēti pieņemt lēmumu un skaidrojumu, saistošo noteikumu un nolikumu, projektu, plānoto un realizēto darbu, pašvaldības iestāžu, struktūrvienību un kapitālsabiedrību darbu un aktivitāšu atspoguļošanai. Attiecībā uz noteikumu un nolikumu publicēšanu jāuzsver, ka nereti ir svarīgi pievienot arī speciālistu skaidrojumu, tādējādi palīdzot iedzīvotājiem mazināt neziņu, vairot izpratni, izprast būtību.

Svarīgi arī pašvaldību izdevumā nodrošināt viedokļu plurālismu, sniedzot iedzīvotājiem iespēju uzzināt vairākus viedokļus.

Ir ļoti daudz un dažādu iespēju komunicēt ar iedzīvotājiem un pārējām ārējās komunikācijas mērķgrupām, piemēram, sociālie tīkli, tikšanās, videokonferences, ziņojumu dēļi u.c. Jebkurš pareizi izvēlēts komunikācijas veids ir labs, lai veidotu pēc iespējas aktīvāku atgriezenisko saikni ar iedzīvotājiem.

Ļoti būtiski arī veikt iedzīvotāju aptaujas, lai noskaidrotu viņu viedokli par komunikāciju, informētību un

citiem aktuāliem jautājumiem. Aptauju rezultāti palīdz labāk izprast iedzīvotāju vēlmes, tādējādi vēl precīzāk pielāgojot komunikācijas līdzekļus viņu vajadzībām.

Šīs sadaļas noslēgumā jāpiemin arī komunikācija ar medijiem. Pirms pāris gadiem SA profesionāli ASV uzsāka diskusiju, vai sensenais instruments – preses reližes (paziņojumi medijiem) vēl ir “dzīvs”, un paši nonāca pie secinājuma, ka tas joprojām ir vispopulārākais rīks, lai savu informāciju nodotu masu medijiem, proti, žurnālistiem. Tad nu klausīsim lielmeistariem un par aktuālāko preses reližu veidā ziņosim arī žurnālistiem! Galvenais nosacījums – informācijai ir jābūt ziņas vērtai.

Sabiedrisko attiecību speciālists – universālais kareivis...

...jeb arī cilvēks orķestris. Apzīmējumu ir daudz, un tas nozīmē tikai to, cik plašs ir SA speciālista pienākumu klāsts – gan tie, kas minēti darba aprakstā (iekšējā un ārējā komunikācija), gan visi pārējie mazie un ne tik mazie papildu darbiņi. SA speciālistam visbiežāk ir jāveido komunikācija, pašvaldības informatīvais izdevums, mājaslapa un jāadministrē sociālie tīkli, kas dažbrīd popularitātē un mērķgrupas sasniegšanā apsteidz citus iepriekš minētos instrumentus.

Par sabiedrisko attiecību speciālista profesijas nozīmību liecina arī par šīm pašvaldību vēlēšanām pieejamā statistika, jo astoņi Latvijas pašvaldību SA speciālisti ievēlēti par pašvaldības deputātiem. Par Kandavas novada pašvaldības vadītāju kļuvusi **Inga Priede**, kura ilgu gadu vadīja Talsu novada Sabiedrisko attiecību nodaļu. Par domes priekšsēdētāja vietniecēm ievēlētā agrākā Līvānu novada domes Sabiedrisko attiecību un ārējo sakaru daļas vadītāja **Ginta Kraukle** un Viestītes novada pašvaldības sabiedrisko attiecību un jaunatnes lietu, bet vēlāk projektu administratore **Laura Liepiņa**. Deputātu statusu ieguvušas Jaunjelgavas novada domes sabiedrisko attiecību speciāliste **Evija Vectirāne**, Jēkabpils pilsētas pašvaldības sabiedrisko attiecību speciāliste **Elīna Serkova** (deputāte Krustpils novadā), Neretas novada pašvaldības sabiedrisko attiecību speciāliste **Agnese Rutka**, Alūksnes novada pašvaldības sabiedrisko attiecību speciālists **Druvis Mucenijs** un agrākais Skrīveru novada pašvaldības sabiedrisko attiecību speciālists **Arvis Upīts** (deputāts Aizkraukles novadā). Jāpiebilst, ka deputātos iekļuvusi arī Priekule novada pašvaldības IT speciālists **Normunds Kažoks**, kurš ir nākamajā lappusē redzamās fotoilustrācijas autors.

Lai SA speciālists varētu kvalitatīvi pildīt savus tiešos pienākumus un veiksmīgi veidot pašvaldības un domes tēlu, viņam tieši tāpat kā pārējiem darbiniekiem jābūt informētam par aktualitātēm, notiekošajiem procesiem, paveikto un plānoto. Turklāt SA speciālists būtu jāuztver kā vadības līmeņa darbinieks – lielākajos uzņēmumos par to pat nešaubās, bet pašvaldībās nereti tas izraisa izbrīnu, kaut gan ir tikai pašsaprotami,

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

ka cilvēks, kurš informāciju "iznes" ārpusaulē, kā arī dalās ar to iekšējās komunikācijas procesos, ir labi un pat ļoti labi informēts un vairāk vai mazāk erudīts visos ar pašvaldības darbu saistītos jautājumos.

LPS – mūsdienīga organizācija

Latvijas Pašvaldību savienība ir izveidojusi tīklu sistēmu (attiecīgās jomas speciālistu sanāksmes, ko koordinē un organizē LPS padomnieki), un man ir prieks, ka arī pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālisti reizi gadā atsaucas LPS aicinājumam un sanāk kopā uz divu dienu semināru, lai smeltos jaunas zināšanas un dalītos savā pieredzē. Šo tradīciju saglabāsim un kopsim (2016. gada tikšanās Mālpilī un arī **2017. gada seminārs Bauskā** videoierakstā pieejams LPS *Youtube* kanālā).

Tāpat ir patīss prieks, ka ik nedēļu pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālisti sasauca elektroniskajā vidē, tādējādi radot kopības un kopienas izjūtu. Šī tradīcija aizsākās pēc LPS SA speciālistu semināra Mālpilī. Tagad katru nedēļu kāds no kolēģiem visiem pārējiem "spalvas brāļiem un spalvas māsām" Latvijā izsūta sasaukšanās e-vēstuli. Šīs sasaukšanās ir ne tikai skaista un sirsnīga, bet tajā pašā laikā arī profesionāli noderīga un unikāla tradīcija.

Latvijas Pašvaldību savienība ir organizācija, kas savā darbā plaši izmanto jaunākās interneta tehnoloģijas un ievieš modernus un optimālus risinājumus ārējā komunikācijā, tādējādi sniedzot iespēju pašvaldību speciālistiem un citiem interesentiem apgūt jaunas zināšanas un dalīties pieredzē.

Latvijas Pašvaldību savienība ļoti aktīvi praktizē videokonferenču organizēšanu par dažādām jomām un tēmām. Videokonferenču ierakstus iespējams noskatīties LPS interneta vietnē www.lps.lv, kā arī LPS *Youtube* videokanālā. Tāpat cenšamies ierakstīt arī visus LPS izbraukuma seminārus, konferences un citus pasākumus, lai arī tie, kuri pasākumā nepiedalījās klātienē, varētu "piedalīties" vēlāk un sev ērtā laikā.

Lai nodrošinātu visas šīs funkcijas, LPS izveidojusi inovatīvu mājaslapu, kurā ik nedēļu tiek rādīta kāda tiešraide, tās laikā skatītāji var uzdot jautājumus, tādē-

jādi veicinot atgriezenisko saikni. Izveidots arī notikumu kalendārs, kurā iespējams redzēt, kur konkrētajā dienā dodas padomnieki (tas bieži atvieglo darbu medijiem, ja žurnālisti kādā pasākumā, sanāksmē vai sēdē vēlas satikt kādu no LPS padomniekiem). Tāpat izveidots ļoti plašs videoarhīvs, kurā lielākoties pieejami videokonferenču ieraksti, tomēr ir arī citi video, piemēram, LPS izbraukuma notikumi.

Katru nedēļu iznāk *Infolapa*, kurā pieejama informācija par LPS darbību, komitejām, sēdēm, videokonferencēm, pasākumiem, projektiem, ziņas no ministrijām, dažādām iestādēm un pašvaldībām. Informāciju publicēšanai *Infolapā* pašvaldības aicinātas sūtīt uz e-pasta adresi: prese@lps.lv. LPS mājaslapas sadaļā ŽURNĀLS LOGS/INFOLAPAS ir ievietotas arī visas līdz šim iznākušās *Infolapas*.

Savukārt reizi mēnesī iznāk žurnāls "LOGS", ko veido manas kolēģes Gunta Klismeta un Daina Oliņa. Šajā izdevumā tiek apkopota visa aizvadītā mēneša svarīgākā informācija par LPS darbību, tās padomnieku profesionālie raksti par aktualitātēm dažādās valsts nozarēs, kā arī cita informācija, kas būtiska pašvaldību ikdienas darbā. Kopš 2017. gada žurnāls "LOGS" ieguvīs vēl modernākas aprises un pārgājis elektroniskā izdevuma formātā. Arī ar žurnāla arhīvu varat iepazīties LPS interneta vietnē, sadaļā ŽURNĀLS LOGS/INFOLAPAS.

Ja vēlaties saņemt abus vai vienu no šiem izdevumiem, LPS interneta vietnē iespējams pieteikties šo elektronisko izdevumu saņemšanai.

LPS ir biedrība, kas ļoti aktīvi iesaistās dažādos procesos, pasākumos un notikumos arī ārpus Latvijas, tāpēc būtiska ir klātesamība un komunikācija sociālaļos tīklos. LPS pieejams šādos sociālaļos tīklos: [Twitter \(@lps_lv, @LPSBruX\)](https://twitter.com/lps_lv) – LPS pārstāvniecība Briselē, *Facebook* (šeit pieejama arī atsevišķa lapa pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālistiem) un *Youtube*.

Runāt un rakstīt par komunikāciju var ļoti daudz. Tā ir joma, kas prasa ne tikai punktualitāti, bet arī inovāciju pārzināšanu, kreativitāti, bet tajā pašā laikā arī klasisko vērtību "kopšanu". Vienmēr jāatceras, ka mūsu mērķgrupas ir mūsu sabiedrotie un, jo vairāk mēs ar tām komunicēsim, jo lielāku uzticamību pret sevi veidosim.

LPS 2016. gada 15. decembrī nosvinēja 25 gadu jubileju, un šim nozīmīgajam pasākumam par godu tika izveidots arī videosīzets – neliels vēsturisks atskats par Latvijas Pašvaldību savienības pastāvēšanas gadiem. Arī šis video ir pieejams LPS interneta vietnē un *Youtube* kanālā. Aicinu ikvienu doties šajā astoņu minūšu mūsu kopīgi paveiktā darba ceļojumā!

Lai mums visiem arī turpmāk kopā tikpat labi viss izdodas!

Sagatavojusi **Jana Bunkus**

Foto: Irēna Lūse, Sniedze Sproģe un Vita Videniece

SARUNU SISTĒMA STARP LPS UN VALDĪBU

Viens no pasākumiem, ko paredzēja 1993. gada pašvaldību reformu koncepcija, bija izveidot **sarunu sistēmu starp pašvaldībām un valdību**. Šo procesu nosacīti var dalīt divos posmos.

1. posmā – līdz 1994. gadam – sarunas notika uz brīvprātīgas sadarbības pamatiem, kas nebija reglamentētas likumos un citos normatīvajos aktos:

- pie Saeimas bija izveidota Pašvaldību reformu padome, kas nodarbojās ar likumu projektu sagatavošanu,
- pašvaldību pārstāvji tika iesaistīti likumu sagatavošanas grupās;
- tika rīkotas regulāras konsultatīvās sanāksmes pašvaldību un valdības kopīgu interešu saskaņošanai;
- pašvaldību pārstāvji piedalījās Saeimas komisiju un Ministru kabineta un tā komiteju darbā.

1994. gada 25. februārī Vislatvijas pašvaldību sapulcē LPS ieguva Latvijas pašvaldību pilnvarojumu sarunām ar valdību visu pašvaldību vārdā, bet 1994. gada 29. aprīlī Valsts reformu ministrijas un LPS sadarbības rezultātā tika parakstīts pirmais Ministru kabineta un LPS sarunu protokols.

Protokols bija veidots saskaņoto un atšķirīgo viedokļu formā, ietverot tādus jautājumus kā sociālo garantiju politika, ekonomisko reformu politika, valsts pārvaldes un pašvaldību reformu politika, dotāciju un mērķsubsīdiju apjomi. Tāpat tika atzīta Ministru kabineta un pašvaldību pastāvīgas sadarbības nepieciešamība, ko vēlāk nostiprināja likuma “Par pašvaldībām” XI nodaļā “Pašvaldības un Ministru kabinets”. Puses vienojās arī, ka jautājumi, kuros LPS un Ministru kabinetam ir atšķirīgi uzskati, jārisina ar politisko partiju un Saeimas deputātu frakciju palīdzību.

Par sarunu sistēmas **2. posmu** var uzskatīt laika periodu kopš 1994. gada maija, kad sarunas ir reglamentētas ar likumu “Par pašvaldībām” un Ministru kabineta noteikumiem, kas nosaka sarunu procedūru: sarunu tēmas, laika grafiks, sarunu grupas un pienākumi abām sarunu pusēm – gan LPS, gan ministrijām. Sarunas notiek regulāri, un tajās iesaistās visas ministrijas. Ministru kabineta un LPS vienošanās un domstarpību protokols tiek izskatīts un apstiprināts Ministru kabineta sēdē.

Būtiskākais normatīvais akts jeb “jumta” likums, kur noteikti pašvaldību un valdības attiecību principi, ir **likums “Par pašvaldībām”**. Tā 86. pants paredz saskaņot starp pašvaldībām un Ministru kabinetu

tos likumprojektus un MK noteikumu projektus, kuri attiecas uz pašvaldībām.

Ministru kabinetam un pašvaldībām **jāsaskaņo** arī citi jautājumi:

- kārtējā saimnieciskajā gadā pašvaldībām piešķiramo dotāciju un mērķdotāciju apmēri;
- pašvaldību finanšu resursu izlīdzināšanas kārtība, ja tā nav noteikta likumā;
- likuma “Par pašvaldībām” 8. pantā paredzēto funkciju finansēšanas avoti;
- citi pašvaldību darbības jautājumi, par kuriem Ministru kabinets katru gadu pirms saimnieciskā gada sākuma vienojas ar pašvaldībām.

Saskaņošanas procesā pašvaldības pārstāv **Latvijas Pašvaldību savienība**, bet Ministru kabinetu – attiecīgās **nozares ministrs vai viņa pilnvarota persona**.

Likumā noteikts, ka saskaņošanas rezultāti tiek noformēti protokola veidā. Ministru kabinets, nosūtot Saeimai likumprojektu, kas attiecas uz pašvaldībām, tam pievieno MK komitejas sēdes protokola izrakstu, kurā fiksēti ar pašvaldībām saskaņotie jautājumi un domstarpības. Sarunu protokols par domstarpībām jautājumos, kas ietilpst Ministru kabineta vai ministriju kompetencē, izskatāms Ministru kabinetā.

Priekšlikumus par grozījumiem likumos pašvaldību sabiedriskās organizācijas vai atsevišķas pašvaldības iesniedz Ministru kabinetam.

Pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 86. pantu, Ministru kabinets 2004. gada 6. jūlijā izdeva noteikumus **“Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību interešes”**, kur noteikts sarunu ilgāda laika grafiks, protokola sagatavošanas kārtība un arī tas, ka saskaņošanas procesā pašvaldības pārstāv LPS.

Saskaņā ar šiem noteikumiem LPS katru gadu līdz 1. martam iesniedz ministrijām un par pašvaldību pārraudzību atbildīgajai Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai to amatpersonu sarakstus, kuras ir pilnvarotas piedalīties sarunās ar attiecīgajām ministrijām. Līdz 1. aprīlim notiek vienošanās starp LPS un ministrijām par saskaņojamo jautājumu loku un to izskatīšanas termiņiem. Ministrijas informē atbildīgo ministriju par visiem saskaņošanai izvirzītajiem jautājumiem, arī par tiem, par kuru izskatīšanu puses nav panākušas vienošanos. Savukārt līdz 1. augustam notiek ministriju un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas. Sarunu gaita tiek protokolēta, un sarunu rezultātus noformē protokola veidā.

Protokolā tiek fiksēti jautājumi, par kuriem ir panākta vai nav panākta vienošanās. Protokola projektu pirms tā parakstīšanas attiecīgā ministrija nosūta Finanšu, Tieslietu un atbildīgajai ministrijai, kas divu nedēļu laikā sniedz attiecīgus atzinumus par panāktās vienošanās atbilstību normatīvajiem aktiem, valsts budžeta iespējām finansēt panākto vienošanos, kā arī tās ietekmi uz pašvaldību darbību. Pēc atzinumu saņemšanas un izvērtēšanas attiecīgais ministrs vai viņa pilnvarotā amatpersona paraksta protokolu vai, ja nepieciešams, to papildus saskaņo ar LPS atbilstoši saņemtajiem atzinumiem. No LPS puses protokolu paraksta tās priekšsēdis vai viņa pilnvarotā amatpersona. Katru gadu līdz 10. augustam ministrijas iesniedz parakstītos protokolus atbildīgajai ministrijai, kas tos reģistrē un seko izpildes gaitai. Ja izpildes gaita nesaskan ar protokolā noteikto, atbildīgā ministrija, ja nepieciešams, informē par to Ministru kabinetu. Protokolu kopijas tiek iesniegtas Finanšu ministrijā.

Par nozīmīgāko var uzskatīt **Finanšu ministrijas un LPS sarunu protokolu**, jo to sagatavo saskaņā ar iepriekšminēto noteikumu 12. punktu, ņemot vērā pārējo ministriju noslēgto vienošanos finansējuma jautājumos. Protokolu pēc tā parakstīšanas iesniedz Ministru kabinetā vienlaikus ar valsts budžeta likumprojektu, un tā tālāk izskatīšana un nosūtīšana Saeimā notiek atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 13. panta prasībām. Protokola kopijas nosūta pārējām ministrijām zināšanai.

Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 13. pantā noteikts, ka pašvaldību budžetu sastādīšanas sākumstadijā Ministru kabinets, pamatojoties uz aprēķiniem, kas raksturo pašvaldību budžetu daļu Latvijas Republikas kopbudžetā un valsts budžeta dotāciju nepieciešamību saistībā ar valsts budžeta līdzekļu iespēju un pašvaldību izpildāmo funkciju kopējo novērtējumu, saskaņo ar pašvaldībām plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta dotāciju kopapjomu pašvaldību finanšu izlīdzināšanai un plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta kopapjomu un tā sadalījumu starp pašvaldībām. Saskaņošanas procesā Ministru kabinetu pārstāv finanšu ministrs vai viņa pilnvarotā persona, bet pašvaldības – Latvijas Pašvaldību savienība. Sarunu rezultāti tiek noformēti protokola veidā. Sarunu protokols par vienošanos vai domstarpībām pievienojams attiecīgajiem likumprojektiem, ko Ministru kabinets nosūta Saeimai. Līdz ar to **LPS ar likumu tiek atzīta par līdzvērtīgu sarunu partneri valdībai**, turklāt ministriju uzdevums ir saskaņot ar LPS visus tiesību aktu projektus pašvaldību jomā.

Būtisks LPS un valdības sadarbības mehānisms, lai saskaņotu viedokļus, ir **paplašinātās Ministru kabineta komitejas sēdes**. Tām saskaņā ar MK noteikumiem būtu jānotiek ne retāk kā reizi trijos mēnešos, taču praksē šīs sēdes notiek, pirms MK sēdē tiek apstiprināts LPS un Ministru kabineta sarunu ikgadējais protokols.

Jautājumi, kas skar pašvaldību intereses un nav risināmi sarunu kārtībā, tiek izskatīti Ministru kabinetā saskaņā ar MK 2009. gada 7. aprīļa noteikumiem Nr. 300 "**Ministru kabineta kārtības rullis**". LPS pārstāvis katru trešdienu pieprasa atzinuma sniegšanai tiesību aktu projektus, kas skar pašvaldību intereses un tiek izsludināti valsts sekretāru sanāksmē. LPS pārstāvis piedalās arī iknedēļas **valsts sekretāru sanāksmēs** un pauž viedokli par izskatāmajiem tiesību aktu projektiem. Neapšaubāmi, LPS pārstāvja klātbūtne vērtējama kā pozitīvs sasniegums, jo iespējams operatīvi sekot līdzi visiem jaunajiem tiesību aktu projektiem un sniegt atzinumu par tiem, kas attiecas uz pašvaldībām.

Līdzdalība šajā sanāksmē ir ļoti lietderīga arī no tā aspekta, ka tajā tiek pārspriesta nākamās Ministru kabineta sēdes darba kārtība, un LPS tādā veidā var sekot līdzi interesējošiem aktuāliem jautājumiem, nepieciešamības gadījumā lūdzot sava pārstāvja pieaicināšanu MK sēdē. **LPS savā iknedēļas informācijas biļetenā** informē pašvaldības par valsts sekretāru sanāksmē pieprasītajiem tiesību aktu projektiem. Ar šo dokumentu saturu pašvaldības var iepazīties LPS mājaslapā: www.lps.lv.

Sarunu sistēma ar valdību ir reglamentēta, bet **sarunu sistēma ar Saeimu** veidojusies uz brīvprātības principiem. LPS pārstāvjiem iespējams piedalīties **Saeimas komisiju** darbā, kad tiek izskatīti jautājumi, kas skar pašvaldību kompetenci. Taču, tā kā šī sistēma nav reglamentēta, bieži vien tā atkarīga no labās gribas – pieaicināt LPS pārstāvi komisijas sēdē vai ne. Tomēr klātbūtne komisijās ir ļoti nozīmīga, jo prakse liecina, ka starplaikā līdz likumprojekta otrajam lasījumam Saeimā notiek būtiskas izmaiņas likumprojekta pantos un, ja nav iespējas izteikt pašvaldību viedokli, var sagaidīt nepatīkamus pārsteigumus.

Šo sarunu sistēmu ar valdību, kas izveidojusies 23 gados, kopumā var vērtēt kā pozitīvu, jo daudzās Eiropas valstīs sarunu sistēma vairāk balstās uz ilggadējām demokrātiskām tradīcijām un nav nostiprināta likumdošanā. Tādēļ Latvijā izveidoto pašvaldību sistēmu, tiesību aktus un sarunu praksi apgūst citu Eiropas Savienības valstu pašvaldības, kā arī virkne ES kaimiņvalstu, tomēr mums pašiem turpmāk vēl daudz jāstrādā, lai to pilnveidotu.

Pret vārdu “**lobēšana**” Latvijas sabiedrībā valda daudz aizspriedumu. Kopš esam Eiropas Savienībā, nepieciešamība lobēt pamazām pārvēršas par ikdienu un tiek uztverta bez īpašām emocijām. Tā ir likumdevēja un valdības informēšana par noteiktas interešu grupas vēlmēm un cerībām, centieni likumīgā veidā panākt savu interešu īstenošanu. Latvijas Pašvaldību savienībai ir parlamentārās lobēšanas pieredze jau kopš organizācijas dibināšanas 1991. gadā.

Uz pašvaldībām tādā vai citādā veidā attiecas **likumu** lielākā daļa. Šī **attieksme ir divējāda:**

- pašvaldības ir publisko tiesību juridiskas personas, daudzos likumos tām tiek uzdots patstāvīgi vai sadarbībā ar valsts institūcijām veikt pārvaldes funkcijas;
- pašvaldības ir juridiskas personas arī privāto tiesību izpratnē – tādēļ tām ir būtiskas vairums no tiesību normām, kas skar jebkuru komersantu vai īpašnieku;
- pašvaldības piedalās gan pārrobežu sadarbības procesos, gan starptautisko organizāciju darbā, gan Eiropas integrācijas procesā.

Tādējādi pašvaldībām ir noteiktas intereses visu Saeimas komisiju un apakškomisiju darbā. Daļa likumprojektu tiek sagatavoti valdībā, un LPS (specifiskos gadījumos – arī atsevišķas pašvaldības) līdzīgi ministrijām piedalās to apspriešanas procesā. Saskaņā ar Saeimas Kārtības rulli **likuma anotācijā** jānorāda gan pašvaldību attieksme, gan ietekme uz pašvaldību budžetiem. Tomēr ievērojama daļa no likumprojektiem sagatavo deputāti paši vai arī Saeimas komisijas. Attiecībā uz šādiem likumprojektiem formālas saskaņošanas procedūras nepastāv.

Ne valdība, ne arī likumdevēji nav tik čakli, lai anotācijās atspoguļotu patieso konsultāciju apjomu. Tāpēc visos gadījumos, kad tiek skartas pašvaldību intereses, ieteicams sekot šim procesam līdz pat trešajam lasījumam, bet dažkārt arī piedalīties konsultācijā pie Valsts prezidenta, ja kāds ierosina likumu otrreiz caurlūkot.

Lobēšana nav formāli aprakstīta likumā, taču tā ir norma demokrātijas sastāvdaļa un veicina pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanos. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs vairākkārt ierosinājis lobēšanu formalizēt, pieņemot īpašu likumu. Piekrītot, ka dažos jautājumos lobēšanu ir lietderīgi sakārtot (piemēram, ja kāda privāta juridiskā firma nodarbojas ar lobēšanu, būtu vēlams reģistrēties, kā vārdā tiek lobēts), LPS līdz šim jauna likuma veidošanu noraidījusi. Tam pamatā ir bažas, ka, birokratizējot procedūras, var izveidoties nevajadzīgi administratīvie šķēršļi un ka likuma pieņemšana nevis veicinās, bet kavēs sabiedrības iesaistīšanos lēmumu gatavošanas procesos.

Galvenās **likumīgās lobēšanas formas** ir šādas:

- rakstiska viedokļu paušana par likumprojektu kopumā (vērtējums pirms pirmā lasījuma un pirms galīgā lasījuma) vai atsevišķiem deputātu un komisijas priekšlikumiem (uz otro un trešo lasījumu);
- piedalīšanās Saeimas komisiju un apakškomisiju sēdēs (līdz šim komisijās LPS pārstāvim iespējams izteikties par katru apspriežamo priekšlikumu);
- deputātu uzaicināšana uz LPS komiteju sēdēm, konferencēm un kongresiem;
- deputātu (arī atsevišķu Saeimas komisiju) uzaicināšana iepazīties ar konkrētu pašvaldību darbu;
- sabiedroto atrašana (arodbiedrības, nevaldības organizācijas u.c.) un kopīga viedokļa paušana komisijās;
- tikšanās ar Saeimas frakcijām un Saeimas Prezidiju.

Nelikumīgās lobēšanas formas attiecas uz korupciju, un ar tām pašvaldības nenodarbojas. Kopš publiski ir pieejama Saeimas interneta mājaslapa, katrs var iepazīties ar darba plāniem un plenārsēdēs izskatāmo dokumentu projektiem. Lai saņemtu komisijās izskatāmos projektus, personiski jāsazinās ar Saeimas darbiniekiem. Par Saeimā notiekošo var uzzināt arī ar LPS interneta mājaslapas palīdzību.

Jau vairākus gadus pašvaldības tiek informētas par LPS izskatāmajiem likumprojektiem un par tiem gatavojamajiem atzinumiem. Tas notiek ar LPS iknedēļas informatīvā biļetena jeb “Infolapas” starpniecību. Katrai pašvaldībai ir iespējams rakstiski paust savu viedokli, kā arī ietekmēt LPS kopīgo pozīciju, piedaloties Pašvaldību savienības komiteju sēdēs. Pašvaldību politiķi tiek aicināti paši ierasties Saeimas komisijās, kad tiek izskatīti aktuālie jautājumi.

EIROPAS VIETĒJO PAŠVALDĪBU HARTAS PRECIZĒTS TULKOJUMS AR KOMENTĀRU

Komentārs

Eiropas Vietējo pašvaldību harta ir augstākā juridiskā spēka likums Latvijā attiecībā uz pašvaldībām. Saeima ratificēja šo hartu ar 1996. gada 22. februāra likumu "Par Eiropas Vietējo pašvaldību hartu", sākumā pievienodamās 26 no 30 hartas paragrāfiem. Kopš 1999. gada Latvija pievienojusies vēl trim paragrāfiem. Pašlaik Latvijai nav saistošs tikai viens – 9. panta 8. paragrāfs par pašvaldību brīvu pieeju nacionālajam kapitāla tirgum.

Eiropas Vietējo pašvaldību harta pieder pie tiem svarīgākajiem starptautiskajiem līgumiem, kam Latvija apņēmas pievienoties vienlaicīgi ar 1990. gada 4. maija deklarāciju, tādēļ hartas teksts ir tieši saistāms ar Satversmes 1. pantā nostiprināto demokrātiskas valsts principu. Augstākā Padome vēlreiz apliecināja savu gatavību pievienoties šim dokumentam 1992. gadā, gatavodamās iestāties Eiropas Padomē.

Pirmā pašvaldību reformu koncepcija, kuras projekts tika skatīts LPS 2. kongresā 1993. gadā un saņēma pozitīvu vērtējumu, pauž apņemšanos veidot Latvijā pašvaldību iekārtu, kas balstīta uz Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principiem. Arī turpmāk likuma "Par pašvaldībām" grozījumi, tos izskatot Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā (tajā skaitā pašvaldības definīcija, pašvaldības brīvprātīgās iniciatīvas tiesības un citi), tika salīdzināti ar hartas tekstu.

Satversmes tiesas judikatūrā spriedumu pamatojums, balstoties uz demokrātiskas valsts principu, tiek izmantots plaši. Tādēļ atkāpes no Latvijai saistošiem hartas paragrāfiem ir uzskatāmas par atkāpi arī no demokrātiskas valsts principa.

Eiropas Vietējo pašvaldību hartai pievienojušās visas 28 ES dalībvalstis, līdz ar to hartā nostiprinātie principi ir kopīgi visā ES tiesību telpā. Hartas tekstam ir vienāds juridiskais spēks angļu un franču valodā. Latviskajam tulkojumam bija vairākas neprecizitātes, gan lietojot novecojušu terminoloģiju, gan pēc satura. Ja rodas neskaidrības ar oficiālo angļu tulkojumu, tad jāizmanto attiecīgais franču teksts, kā arī hartas preambula, kam Eiropas tiesību sistēmā ir būtiska nozīme tiesību normu interpretācijā.

Hartas pielietojumā būtiska loma ir preambulai, kas skaidro starptautiskā likuma pieņemšanas mērķus. Jebkurā gadījumā, ja rodas domstarpības par hartas tekstu, vispirms izmantojamas preambulā noteiktās vadlīnijas:

- vietējā pašvaldība pieder pie visu Eiropas tautu vēsturiskā mantojuma un uzskatāma par demokrātiskās iekārtas pamatu (tajā skaitā – ES, jo visas 28 ES dalībvalstis ir pievienojušās hartai);

- decentralizācija līdzās demokratizācijai uzskatāma par kopīgu mērķi;
- vietējā pašvaldība īstenojama, aptverot plašu autonomiju (patstāvību) attiecībā uz
 - kompetences apjomu;
 - paņēmieniem un juridiskajām formām, kā šo kompetenci īstenot;
 - patstāvīgo finanšu apjomu, ar kuriem vietējā vara var brīvi rīkoties.

Hartas tekstā ietverti divi fundamentāli tiesību principi, kas pakāpeniski iegūst arvien lielāku nozīmi arī ES tiesībās un institūciju veidošanā:

- **subsidiaritātes princips** (4. panta 3. daļa) attiecināts uz vispārējām attiecībām starp nacionālo varu un pašvaldībām, nosakot decentralizāciju kā vēlamu kompetenču sadalījuma virzienu un definējot izņēmuma gadījumus, kad pieļaujama arī centralizācija;
- **proporcionalitātes princips** (8. panta 3. daļa) attiecināts uz jebkuru administratīvo pārraudzību, nosakot, ka šāda pārraudzība jāīsteno minimāli iespējamā veidā. 8. panta otrajā daļā arī konkretizēts pārraudzības apjoms, atšķirot autonomās kompetences gadījumu (atbilstība likumam) no valsts deleģēto uzdevumu gadījuma (atļauts arī pārraudzīt lietderību – atbilstību valdības politikai).

Fundamentāla nozīme ir hartas noteikumam, ka **pašvaldības principam** jābūt atzītam (kur tas iespējams) valsts konstitūcijā. Turklāt harta satur pašvaldības principa formulējumu (3. panta pirmā un otrā daļa). No šejienes izriet tiešs norādījums, kādus pašvaldību raksturojošus elementus ieteicams ietvert Latvijas Republikas Satversmē.

Vairākkārt apspriežot Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības lietu komisijā, kā arī Saeimas Juridiskajā komisijā iespēju iekļaut pašvaldības principu Satversmē, diskusija vienmēr noritējusi gan par pašu iekļaušanu (daļa politisko spēku tam vienmēr pretojās), gan par iespējamo tekstu.

No hartas 3. panta izriet **septiņi elementi**, kas raksturo pilnvērtīgu pašvaldību Eiropas tiesību telpā:

- pašvaldība kā vara veidojas uz pārstāvniecības demokrātijas pamata, kurā tiek nodrošinātas tiesas, vienlīdzīgas un vispārējas vēlēšanas (panta otrā daļa);
- pārstāvniecības demokrātija var tikt papildināta ar tiešo demokrātiju (panta otrā daļa);
- pašvaldība sastāv no lēmējvaras un izpildvaras, turklāt izpildvara ir atbildīga pārstāvniecībai (lēmējvarai) (panta otrā daļa);

- pašvaldības varas apjoms veido nozīmīgu publisko lietu daļu (katrā valstī tā var būt cita daļa, taču tai jābūt nozīmīgai) (panta pirmā daļa);
- šā varas apjoma ietvaros pašvaldība gan regulē (normatīvi un administratīvi), gan vada (savu īpašumu un savas iestādes) (panta pirmā daļa);
- šā varas apjoma ietvaros pašvaldībām piemīt gan tiesības (atļauja darīt), gan spējas (pietiekami resursi, lai darītu) (panta pirmā daļa);
- pašvaldība tiek īstenota likuma robežās (atļauts darīt to, kas ar likumu nav aizliegts) (panta pirmā daļa).

Katrs no šiem elementiem ir būtisks, jo raksturo robežšķirtni starp centralizāciju un decentralizāciju. Iespējams, ka tieši izsmeltošā rakstura dēļ, kurā "vietējās demokrātijas" latīņu uzlikta tik augstu, šā principa iekļaušana Satversmē līdz šim katrreiz tiek atlikta. Tajā pašā laikā visi septiņi elementi ir ļoti svarīgi, jo, izlaižot kaut vai vienu, būtiski samazinātos pašvaldības patstāvība.

Katru reizi, kad Saeimā tiek atvērta likums "Par pašvaldībām", notiek mēģinājumi kādu no uzskaitītajiem septiņiem elementiem revidēt.

Precizēts hartas tulkojums šeit pievienots tādēļ, ka virkne principiāli svarīgu jautājumu ir pārtulkoti neatbilstoši spēkā esošajiem angļu un franču tekstiem. Tas radies, mēģinot "pielāgot" šos tekstus Latvijas tiesību sistēmai, taču rezultātā radies sagrozījums. Pamatā ratifikācijas likumam "Par 1985. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartu" pievienotā redakcija neatšķir valsti (nacionālā mēroga publiskā vara) no publiskās varas (apkopojošs apzīmējums jebkuram teritoriālās varas veidam), kā arī neatšķir tiesības rīkoties "likuma robežās" (kad atļauts tas, kas nav aizliegts) no pienākuma rīkoties "likumā noteiktajā kārtībā" (kad jā dara tikai tas, kas likumos uzrakstīts).

Galvenās atšķirības šeit piedāvātajā redakcijā no ratifikācijas likumam pievienotā dokumenta ir šādas:

- jēdzienu "valsts lietas" (preambulā) un "valsts pienākumi" (3. panta ceturtā daļa) vietā lietots attiecīgi "publiskās lietas" un "publiskie pienākumi";
- jēdziena "likumā noteiktajās robežās" (3. panta pirmā daļa, 9. panta astotā daļa) vietā lietots jēdziens "likuma robežās";
- jēdziena "maksas" (9. panta trešā daļa) vietā lietots jēdziens "nodevas";
- jēdziena "finanšu politika" (9. panta trešā daļa) vietā lietots jēdziens "politika".

Tulkojumā ir arī vairāk nekā 20 redakcionālu atšķirību, kas tāpat kā iepriekšminētās iezīmētas *treknā slīpajā drukā*.

Jāatzīmē, ka pašlaik Eiropā atvērta diskusija par papildprotokolu pie Eiropas Vietējo pašvaldību hartas, kas ievērotu nu jau gandrīz 30 gadu pieredzi hartas īstenošanā (harta stājās spēkā pēc pirmo četru ratifikāciju pabeigšanas).

Dr.oec. Māra Pūķa precizētais tulkojums

EIROPAS PADOME

Nr. 122

Eiropas Vietējo pašvaldību harta

Strasbūrā, 1985. gada 15. oktobrī

Preambula

Eiropas Padomes dalībvalstis, kas parakstījušas šo Hartu,

- uzskatot, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt ciešāku vienotību starp tās dalībniecēm kopējo mantoto ideālu un principu aizsargāšanā un īstenošanā;
- uzskatot, ka viena no šā mērķa sasniegšanas metodēm ir vienošanās noslēgšana pārvaldes jomā;
- uzskatot, ka viens no galvenajiem katras demokrātiskas iekārtas pamatiem ir vietējās varas;
- uzskatot, ka pilsoņu tiesības piedalīties *publisko lietu* vadīšanā pieder pie demokrātijas principiem, kas kopīgi visām Eiropas Padomes dalībvalstīm;
- pārliecinātas, ka šīs tiesības vistiešāk var realizēt vietējā līmenī;
- pārliecinātas, ka ar reālu atbildību apveltītas vietējās varas pastāvēšana var nodrošināt pārvaldi, kas ir gan efektīva, gan pietuvināta pilsoņiem;
- apzinoties, ka vietējās pašvaldības aizsardzība un nostiprināšana dažādās Eiropas valstīs ir svarīgs ieguldījums tādas Eiropas veidošanā, kas balstās uz demokrātijas un varas decentralizācijas principiem;
- apgalvojot, ka tā saistīta ar vietējo varu pastāvēšanu, kurām ir demokrātiski izveidotas lēmumu pieņemšanas struktūras (orgāni) un kuras apveltītas ar plašu autonomiju attiecībā uz saviem pienākumiem, veidiem un līdzekļiem, ar kādiem tie tiek īstenoti, un attiecībā uz to izpildei nepieciešamajiem resursiem, vienojās par sekojošo.

1. pants

Puses apņemas uzskatīt par saistošiem turpmākos pantus šīs Hartas 12. pantā noteiktajā kārtībā un apjomā.

I DAĻA

2. pants. Vietējās pašvaldības konstitucionālais un tiesiskais pamats

Vietējās pašvaldības principam ir jābūt atzītam valsts likumdošanā un, kur iespējams, konstitūcijā.

3. pants. Vietējās pašvaldības jēdziens

(1) Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju regulēt un vadīt nozīmīgu *publisko lietu daļu likuma robežās*, savā atbildībā un vietējo iedzīvotāju interesēs.

(2) Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kurām var būt *tām atbildīgi izpildu orgāni* un kuru locekļus brīvi ievēlē, aizklāti balsojot uz tiešu, vienlīdzīgu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata. Šis nosacījums nekādā veidā neietekmē iespēju izmantot

pilsoņu sapulces, referendumus vai jebkuru citu pilsoņu tiesās līdzdalības formu, kur to pieļauj likums.

4. pants. Vietējās pašvaldības kompetence

(1) Vietējās varas pamata pilnvaras un pamata pienākumus nosaka konstitūcija vai likums. Taču šis noteikums neliedz piešķirt vietējām varām pilnvaras un pienākumus īpašiem mērķiem saskaņā ar likumu.

(2) Vietējās varas ir pilnā mērā tiesīgas likuma robežās īstenot savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, kas nav izslēgts no to kompetences vai uzdots veikt kādai citai varai.

(3) Pamatā publiskos pienākumus pēc iespējas realizē tā vara, kas atrodas vistuvāk pilsoņiem. Uzdotot kāda pienākuma izpildi citai varai, ņem vērā uzdevuma apjomu un dabu, kā arī efektivitātes un ekonomijas nosacījumus.

(4) Vietējām varām piešķirtās pilnvaras parasti ir pilnīgas un ekskluzīvas. Cita, centrālā vai reģionālā vara, nedrīkst tās apstrīdēt vai ierobežot, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā.

(5) Gadījumos, kad centrālā vai reģionālā vara deleģē savas pilnvaras vietējām varām, tām, cik iespējams, jāļauj brīvība to izpildi pielāgot vietējiem apstākļiem.

(6) Plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesā par jautājumiem, kas tieši attiecas uz vietējām varām, ar tām jākonsultējas, cik iespējams, savlaicīgi un piemērotā veidā.

5. pants. Vietējās varas teritoriju robežu aizsardzība

Vietējās varas teritoriju robežu izmaiņas nav atļautas izdarīt bez iepriekšējas konsultēšanās ar attiecīgajām vietējām varām, pēc iespējas ar referenduma palīdzību, kur tas ir ar likumu atļauts.

6. pants. Pārvaldes struktūru un līdzekļu atbilstība vietējās varas uzdevumiem

(1) Nepārkāpjot likumā paredzētos vispārējos noteikumus, vietējām varām ir atļauts pašām noteikt savas iekšējās pārvaldes struktūras, lai pielāgotu tās vietējām vajadzībām un nodrošinātu efektīvu pārvaldi.

(2) Vietējo valdību darbinieku kalpošanas apstākļiem jābūt tādiem, kas atļauj augstas kvalifikācijas darbinieku pieņemšanu darbā, balstoties uz nopelniem un kompetenci; šajā nolūkā jānodrošina atbilstoši mācību un darba samaksas apstākļi un karjeras iespējas.

7. pants. Vietējā līmeņa pienākumu izpildes apstākļi

(1) Vietējo vēlēto pārstāvju darba apstākļiem ir jānodrošina brīva iespēja izpildīt savas funkcijas.

(2) Tiem jānodrošina atbilstoša finanšu kompensācija par izdevumiem, kas radušies, pildot attiecīgo amatu, kā arī, ja tas pienākas, kompensāciju par ienākumu vai darba samaksas zaudējumu un atbilstošu sociālās labklājības aizsardzību.

(3) Jebkuras funkcijas un darbības, kas nav savienojamas ar vietējās vēlētās amatpersonas statusu, tiek noteiktas likumā vai tiesību pamatprincipos.

8. pants. Administratīvā pārraudzība pār vietējo varu darbību

(1) Jebkuru administratīvo pārraudzību pār vietējo varu darbību var veikt tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kas noteikti konstitūcijā vai likumā.

(2) Jebkura administratīvā pārraudzība pār vietējo varu darbību parasti tiek virzīta uz to, lai nodrošinātu to atbilstību likumam un konstitucionāliem principiem. Taču augstāka līmeņa varas drīkst realizēt administratīvo pārraudzību attiecībā uz to uzdevumu izpildes lietderību, kuri ir deleģēti vietējām varām.

(3) Administratīvā pārraudzība pār vietējām varām tiek realizēta tādā veidā, lai nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir proporcionāla to interešu svarīgumam, kuras paredzēts aizsargāt.

9. pants. Vietējo varu finanšu resursi

(1) Vietējām varām nacionālās ekonomiskās politikas ietvaros ir tiesības uz pietiekamiem finanšu resursiem, ar kuriem tās drīkst brīvi rīkoties savas kompetences robežās.

(2) Vietējo varu finanšu resursiem ir jābūt proporcionāli kompetencei, kas šīm varām piešķirtas konstitūcijā un ar likumu.

(3) Vismaz daļa no vietējo varu finanšu resursiem ir jāiegūst no vietējiem nodokļiem un *nodevām*, kuru likmes tās ir tiesīgas noteikt *likuma robežās*.

(4) Finanšu sistēmām, uz kurām balstīti vietējām varām pieejamie līdzekļi, ir jābūt pietiekami daudzveidīgām un elastīgām, lai tās *praktisko iespēju ietvaros* nodrošinātu iespēju sekot no *kompetences izrietošo uzdevumu* izmaksu reālajai attīstībai.

(5) Finanšiāli vājāko vietējo varu aizsardzība izsauca nepieciešamību ieviest finanšu izlīdzināšanas procedūras vai līdzvērtīgus pasākumus, kuru nolūks ir *korigēt* vietējo varu potenciālo finansēšanas avotu un uzliktās finanšu nastas nevienādā sadalījuma radītās sekas. Šādas procedūras vai pasākumi nevar ierobežot vietējo varu rīcības brīvību savu pienākumu robežās.

(6) Ar vietējām varām atbilstošā veidā ir jākonsultējas par metodi, kādā tām piešķirami pārdaļamie līdzekļi.

(7) Dotācijas, kas tiek piešķirtas vietējām varām, pēc iespējas nedrīkst paredzēt noteiktu projektu finansēšanai. Dotāciju piešķiršana nevar ierobežot vietējo varu pamatbrīvību – *īstenot politiskas izvēles* savas kompetences jomā.

(8) Lai varētu izdarīt aizņēmumus kapitālieguldījumu finansēšanai, vietējām varām *likuma robežās* jābūt pieejamam nacionālajam kapitāla tirgum.

10. pants. Vietējo varu tiesības apvienoties

(1) Realizējot savas pilnvaras, vietējām varām ir tiesības sadarboties un *likuma ietvaros* veidot konsorcijs ar citām vietējām varām, lai īstenotu uzdevumus, par kuriem tām ir kopīga interese.

(2) Katrai valstij jāatzīst vietējo varu tiesības *iestāties asociācijās* kopējo interešu aizstāvēšanai un *virzīšanai* un iestāties starptautiskajās vietējo varu *asociācijās*.

(3) Vietējām varām ir tiesības sadarboties ar līdzīgām varām citās valstīs, ievērojot nosacījumus, kurus drīkst noteikt ar likumu.

11. pants. Vietējās pašvaldības juridiskā aizsardzība

Vietējām varām ir tiesības griezties tiesā, lai nodrošinātu savu pilnvaru brīvu izpildi un *konstitūcijā un nacionālajos* likumdošanas aktos ietvertu vietējo pašvaldību principu ievērošanu.

II DAĻA

Dažādi noteikumi

12. pants. Saistības

(1) Katra līgumslēdzējuse apņemas uzskatīt par tai saistošiem vismaz 20 hartas I daļas punktus, turklāt vismaz 10 ir jāizvēlas no šādiem punktiem:

2. pants; 3. panta 1. un 2. punkts; 4. panta 1., 2. un 4. punkts; 5. pants; 7. panta 1. punkts; 8. panta 2. punkts; 9. panta 1., 2. un 3. punkts; 10. panta 1. punkts; 11. pants.

(2) Katra līgumslēdzēja valsts, iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, paziņo Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram, kurus punktus tā izvēlējusies saskaņā ar šā panta pirmā punkta noteikumiem.

(3) Vēlāk jebkurā laikā katra līgumslēdzējuse var paziņot ģenerālsēkretāram, ka tā uzskata par saistošiem jebkurus Hartas punktus, kurus tā vēl nebija pieņēmusi saskaņā ar šā panta pirmā punkta noteikumiem. Šādas vēlāk pieņemtas saistības tiek uzskatītas par ratifikācijas pieņemšanas vai akceptēšanas dokumenta neatņemamu sastāvdaļu attiecībā uz pusi, kas par tām paziņo, un stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc triju mēnešu termiņa izbeigšanās, skaitot no dienas, kad ģenerālsēkretārs saņēmis attiecīgo paziņojumu.

13. pants. Varas, uz kurām attiecas Harta

Šajā Hartā ietvertie vietējo pašvaldību principi attiecas uz visām līgumslēdzēju valstu teritorijā esošo vietējo varu kategorijām. Tomēr katra puse, iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, var norādīt, uz kurām vietējo vai reģionālo varu kategorijām šī Harta tiek attiecināta vai kuras kategorijas tiek izslēgtas no tās darbības loka. Līgumslēdzējuse var arī vēlāk attiecināt Hartas darbību uz citām vietējo vai reģionālo varu kategorijām, par to paziņojot Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram.

14. pants. Informēšana

Katra līgumslēdzējuse iesniedz ģenerālsēkretāram visu attiecīgo informāciju par likumdošanas noteikumu pieņemšanu un citiem pasākumiem, kas veikti, lai nodrošinātu atbilstību šai Hartai.

III DAĻA

15. pants. Parakstīšana, ratifikācija un spēkā stāšanās

(1) Šo Hartu atļauts parakstīt Eiropas Padomes dalībvalstīm. Harta ir jāratificē, jāpieņem vai jāakceptē. Ratifikācijas raksti vai dokumenti par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu iesniedzami glabāšanā Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram.

(2) Šī Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad saskaņā ar šā panta iepriekšējā punkta noteikumiem četras Eiropas Padomes dalībvalstis izteikušas piekrišanu uzskatīt Hartu par saistošu, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

(3) Attiecībā uz jebkuru Eiropas Padomes dalībvalsti, kas vēlāk izteikusi piekrišanu uzskatīt Hartu par saistošu, Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad šī valsts iesniegusi ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

16. pants. Teritoriālā atruna

(1) Katra valsts, parakstot Hartu vai iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu, akceptēšanu vai pievienošanos, var norādīt teritoriju vai teritorijas, uz kurām šī Harta attiecas.

(2) Katra valsts jebkurā brīdī var ar Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram adresētu deklarāciju paplašināt šīs Hartas darbību uz jebkuru citu deklarācijā norādītu teritoriju. Attiecībā uz šo teritoriju Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad deklarāciju saņēmis ģenerālsēkretārs, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

(3) Katra deklarācija, kas sastādīta saskaņā ar diviem iepriekšējiem punktiem attiecībā uz jebkuru deklarācijā norādītu teritoriju, var tikt anulēta, nosūtot ģenerālsēkretāram adresētu paziņojumu.

17. pants. Denonsācija

(1) Katrai līgumslēdzējusei ir tiesības denonsēt¹ šo Hartu jebkurā laikā pēc piecu gadu perioda izbeigšanās, skaitot no dienas, kad tā stājusies spēkā attiecībā uz konkrēto valsti. Par denonsāciju Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs jāinformē sešus mēnešus iepriekš. Šāda denonsācija neietekmē Hartas spēkā esamību attiecībā uz citām līgumslēdzējpusēm ar nosacījumu, ka to skaits nekad nebūs mazāks par četrām šādām pusēm.

(2) Saskaņā ar šā panta iepriekšējā punkta noteikumiem katra valsts var denonsēt jebkuru pirms tam pieņemto I daļas punktu ar nosacījumu, ka puse turpina uzskatīt par saistošiem 12. panta pirmajā punktā noteikto punktu skaitu un veidu. Tiks uzskatīts, ka jebkura puse, kas denonsējusi kādu no punktiem un tādējādi vairs neatbilst 12. panta pirmā punkta prasībām, līdz ar to ir denonsējusi Hartu kopumā.

18. pants. Paziņošana

Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs paziņo Eiropas Padomes dalībvalstīm par:

- katru parakstīšanu;
- katru dokumentu, kas tiek iesniegts par ratifikāciju, pieņemšanu vai akceptēšanu;
- katru termiņu, kad šī Harta stājas spēkā saskaņā ar 15. pantu;
- katru paziņojumu, kas saņemts 12. panta 2. un 3. punkta noteikumu sakarā;
- katru paziņojumu, kas saņemts 13. panta noteikumu sakarā;
- jebkuru citu aktu, paziņojumu vai korespondenci, kas attiecas uz šo Hartu.

Apliecinot iepriekšminēto, Hartu paraksta personas, kuras noteiktā kārtībā pilnvarotas veikt šādu parakstīšanu.

Parakstīta Strasbūrā 1985. gada 15. oktobrī angļu un franču valodā, abi teksti vienlīdz autentiski, vienā eksemplārā, kas tiks iesniegts glabāšanai Eiropas Padomes arhīvos. Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs nosūta apliecinātas kopijas visām Eiropas Padomes dalībvalstīm.

¹ No fr. *dénoncer* – vienpusēji pārtraukt starptautiska līguma izpildi.

NOVADU APVIENĪBA

Latvijas Pašvaldību savienības statūti pieļauj, ka pašvaldības atbilstoši savām interesēm var veidot organizācijas. Kā LPS struktūrvienība ir izveidota Novadu apvienība, kas apvieno visu veidu novadu pašvaldības.

Novadu apvienības darbības nolikumu apstiprina LPS Domes sēdē. LPS Novadu apvienības nolikums apstiprināts LPS Domes sēdē 2009. gada 16. septembrī, bet grozījumi apstiprināti LPS Domes sēdē 2016. gada 30. martā.

Novadu apvienības nolikums

1. Vispārējie noteikumi

1.1. Novadu apvienību saskaņā ar Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) statūtu 4.1.5; 11.1. un 11.2. punktiem veido uz brīvprātības principiem apvienojušās novadu pašvaldības, kas ir LPS biedri.

1.2. Novadu apvienība darbojas saskaņā ar LPS statūtiem un šo nolikumu.

2. Novadu apvienības mērķi un uzdevumi

2.1. Novadu apvienības mērķis ir apvienot visas Latvijas novadu pašvaldības tajos ietilpstošo pilsētu un pagastu interešu nodrošināšanai un aizstāvēšanai LPS, valsts un Eiropas Savienības līmenī.

3. Novadu apvienības sapulces sasaukšana un lēmumu pieņemšana

3.1. Novadu apvienības sapulce ir augstākā lemjošā institūcija. Sapulce notiek ne retāk kā vienu reizi gadā.

3.2. Novadu apvienības valdei ir jāizsūta informācija par ikgadējo sapulces laiku dalībniekiem vismaz mēnesi pirms novadu pašvaldību vadītāju sapulces sasaukšanas.

3.3. Valdei jāizstrādā priekšlikumu saraksts darba kārtībai vismaz divas nedēļas pirms sapulces.

3.4. Ne vēlāk kā vienu nedēļu pirms sapulces sasaukšanas valde izsūta sapulces dienaskārtību.

3.5. Visu novadu pašvaldību pārstāvji var piedalīties sapulcē.

3.6. Sapulce lēmumus pieņem, vienojoties (ja nevienam nav iebildumu) vai arī balsojot. Lēmums ir pieņemts, ja par to nobalso klātesošo biedru vairākums.

3.7. Novadu pašvaldību vadītāju sapulces ir atklātas.

4. Latvijas novadu ārkārtas sapulces sasaukšana

4.1. Ārkārtas sapulci sasauc pēc Novadu apvienības priekšsēdētāja ierosinājuma vai ar Novadu apvienības valdes lēmumu. Novadu apvienības valdei ir pienākums sasaukt sapulci arī tad, ja ar rakstveida lūgumu šādu prasību iesniedz vismaz 1/3 novadu pašvaldību, kas ir Novadu apvienības dalībnieces.

4.2. Valdei ir jāizsūta informācija par ārkārtas sapulci pašvaldībām un jāpaziņo sapulces datums vismaz divas nedēļas pirms tās. Gadījumā, ja sapulce tiek sasaukta pēc pašvaldību prasības, tas ir jāizdara ne vēlāk kā mēnesi pēc tam, kad valde ir apstiprinājusi šo prasību.

5. Novadu apvienības valde

5.1. Novadu apvienības sapulces starplaikos Novadu apvienības darbu vada Novadu apvienības valde.

5.2. Novadu apvienības valdi veido 17 pašvaldību pārstāvji – Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēža vietnieks, kurš pārstāv novadus, Reģionālo attīstības centru apvienības (RACA) priekšsēdētājs un katra plānošanas reģiona trīs pārstāvji – novada bez pilsētām pārstāvis, novada ar pilsētām pārstāvis un reģionālā attīstības centra novada pārstāvis.

5.3. Novadu apvienību vada un tās darbu organizē LPS priekšsēža vietnieks no novadiem, kuru LPS kongresa laikā ievēl novadu pašvaldību pārstāvji. Novadu apvienības priekšsēdētājs reizē ir arī LPS priekšsēža vietnieks.

5.4. Novadu apvienības priekšsēdētājam ir trīs vietnieki, no kuriem divus ievēl Novadu apvienības valde, un viens ir RACA priekšsēdētājs.

5.5. Novadu apvienības valde:

5.5.1. pārstāv novadu intereses un aizstāv to tiesības LPS Valdē, komitejās, kā arī valsts pārvaldes institūcijās, Eiropas Reģionu komitejā un Eiropas Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresā;

5.5.2. veicina sadarbību starp novadu pašvaldībām un to organizācijām ārzemēs;

5.5.3. nodrošina informācijas apriti katrā plānošanas reģionā par Novadu apvienības valdē risinātajiem jautājumiem un informē Novadu apvienības valdi par aktualitātēm novados;

5.5.4. sagatavo novadu pašvaldību viedokli un iesniedz priekšlikumus LPS Domē, Valdē vai priekšsēdim.

5.6. Novadu apvienības valdes sēdes notiek vienu reizi mēnesī.

5.7. Steidzamu jautājumu risināšanai Novadu apvienības priekšsēdētājs sasauc ārkārtas valdes sēdi.

5.8. Novadu apvienības valdes sēdes vada priekšsēdētājs vai kāds no vietniekiem pēc priekšsēdētāja pilnvarojuma.

5.9. Novadu apvienības valde lēmumus pieņem, vienojoties vai atklāti balsojot. Lēmums ir pieņemts, ja par to nobalso klātesošo valdes locekļu vairākums.

5.10. Novadu apvienības dalībnieki var veidot interešu grupas.

5.11. Novadu apvienības darbu tehniski nodrošina LPS.

6. Noslēguma jautājumi

6.1. Šis nolikums stājas spēkā pēc tā apstiprināšanas LPS Domē.

PIEKRASTES PAŠVALDĪBU APVIENĪBA

Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība (LPPA) Latvijas Pašvaldību savienības ietvaros darbojas jau 13 gadus. Tajā apvienojušās Baltijas jūras piekrastes pašvaldības, lai risinātu piekrastes kopīgās problēmas un veicinātu piekrastes attīstību.

Apvienības valdes priekšsēdētājs ir Ventspils novada domes priekšsēdētāja vietnieks **Māris Dadzis**, un tās darbu pēdējos četrus gadus vadīja LPPA valde: **Māris Dadzis** (Ventspils novads), **Ligita Maziņa** (valdes priekšsēdētāja vietiece, Jūrmala), **Dagnis Straubergs** (Salacgrīvas novads), **Ervīns Grāvītis** (Saulkrastu novads, aizvietoja Normunds Līcis) un **Uldis Kristapsons** (Pāvilostas novads).

LPPA darbību kopš tās sākuma var iedalīt vairākos posmos: no 2004. līdz 2009. gadam, no 2009. līdz 2013. gadam un no 2013. līdz 2017. gadam, bet rudenī sāksies ceturtais posms, kad apvienības biedri savā sapulcē lems par apvienības priekšsēdi, jaunu valdi un turpmākajām darbības prioritātēm.

Pie svarīgākajiem Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienības darbības laikā pieņemtajiem LPPA konceptuālajiem dokumentiem – risinājumu virzītājiem jāmin trīs.

- **LPPA Kaltenes memorands** – pieņemts 2007. gada 14. decembrī Rojā (Kaltenē) ar prasību nostiprināt normatīvajos aktos piekrasti kā nacionālu vērtību (izpildīts – piekraste iekļauta “Latvija 2030”, Reģionālās attīstības pamatnostādnes un Nacionālajā attīstības plānā (NAP) kā atbalstāmā teritorija) un prasību par piekrastes joslas juridiskā īpašnieka statusa noteikšanu.
- **Deklarācija par piekrastes joslas un pludmales juridisko statusu un apsaimniekošanu** – pieņemta 2010. gada 9. aprīlī Užavā ar prasību Saeimai uzdot Ministru kabinetam sagatavot normatīvo aktu par piekrastes joslas ierakstīšanu zemesgrāmatā (izpildīts – panākts kompromiss par valstij piederošo publisko ūdeņu valdījumu).
- **LPPA attīstības memorands** – pieņemts 2011. gada 17. februārī Carnikavā (Lilastē) ar prasību Saeimai pieņemt piekrastes stratēģiju (izpildīts 2011. gadā) un prasību Ministru kabinetam nodot piekrasti valdījumā tām pašvaldībām, kuras to vēlas.

Nozīmīgi, ka LPPA kā pamatu piekrastes attīstībai un atbalsta ieguvei ir virzījusi un piedalījusies vairāku nacionāla līmeņa attīstības plānošanas dokumentu izstrādē un to apspriešanā:

- 2011. gadā kopdarbībā izstrādātas un Ministru kabinetā pieņemtas **Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes 2011.–2017. gadam** – piekrastes attīstības politika;
- savukārt 2015.–2016. gadā izstrādāts saskaņā ar Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes noteikto un iekļaujot tajā piekrastes pašvaldību attīstāmās vietas un 2016. gadā Ministru kabinetā pieņemts **Valsts ilgtermiņa tematiskais plānojums Baltijas jūras piekrastes publiskās infrastruktūras**

attīstībai – noteiktas attīstāmās vietas un konkrētas rīcības;

- kopš 2015. gada LPPA piedalās arī trešā nozīmīgā uz piekrasti attiecināmā plāna – **Jūras telpiskā plānojuma** – vērtēšanā un apspriešanā.

Apvienība ne retāk kā reizi gadā pulcējas savā sapulcē kādā no piejūras pašvaldībām. Trešajā darbības posmā gada sapulces ir notikušas Pāvilostā (2013), Dundagā (2014), Saulkrastos (2015) un **Grobiņā (2016)**. Starplaiķā darbojusies apvienības valde.

Gada sapulcēs un valdē izskatīti piekrastei svarīgi jautājumi, kam seko lēmumi un risinājumi. Darbības sākumposmā apvienībai vajadzēja risināt gadu gaitā samilzušās problēmas, bet pēdējo četru gadu posmā galvenais uzdevums bija panākt reālu finansiālu atbalstu piekrastes attīstības virzībai.

Sākotnējais mājasdarbs tika sekmīgi izpildīts – piekrastes pašvaldības un LPPA aktīvi piedalījās Valsts ilgtermiņa tematiskā plānojuma Baltijas jūras piekrastes publiskās infrastruktūras attīstībai izstrādē. Valde regulāri sadarībā ar VARAM un tā Telpiskās plānošanas departamenta vadību visaugstākajos līmeņos argumentēja atbalsta nepieciešamību piekrastes publiskajai infrastruktūrai. Pateicoties LPPA aktīvajai rīcībai, izdevās panākt Eiropas Savienības fondu Kultūras ministrijas pārraudzībā esošā stratēģiskā atbalsta mērķa (SAM) 5.5.1. “Saglabāt, aizsargāt un attīstīt nozīmīgu kultūras un dabas mantojumu, kā arī attīstīt ar to saistītos pakalpojumus” sadali divās kārtās un finanšu līdzekļus piekrastei.

Jāatzīmē, ka divi pirmie iepriekš minētie nacionālā līmeņa dokumenti bija “atslēga” SAM 5.5.1. atbalsta iegūšanai. Kā sasniegums jāatzīmē piekrastes pašvaldību spēja vienoties un sadarboties, šobrīd izstrādājot četrus SAM 5.5.1. projekta pieteikumus.

Turpmākajā darbībā Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība par saviem uzdevumiem virza LPPA nozīmes palielināšanu, valsts, nevalstisko organizāciju un piekrastes pašvaldību sadarbības stiprināšanu, jaunu projektu īstenošanu, procesa pārraudzību pār piekrastes joslas (kadastra) faktiskā nodošanu pašvaldību valdījumā u.c.

Sagatavojusi **Gunta Lukstiņa**

LATVIJAS PAŠVALDĪBU IZPILDDIREKTORU ASOCIĀCIJA

Izpilddirektoru asociācijas uzdevums un mērķis – pašvaldības izpildinstitūcijas un izpilddirektora personiskā attīstība

Pašvaldība daudzējādā ziņā ir unikāla sistēma. To nevar pielīdzināt uzņēmumiem un citiem organizāciju tiptiem. Īpašākais varbūt tas, ka ir **divas vadības sistēmas** – viena politiķiem un otra – darbiniekiem, bet abām jāstrādā kopīga mērķa sasniegšanai. Mērķis ir ļoti vienkāršs un reizē arī sarežģīts – darīt darbus tā, lai pašvaldības administratīvajā teritorijā cilvēkiem gribētos dzīvot un strādāt, braukt uz šo teritoriju ciemos. Lomu sadalei starp politiķiem un darbiniekiem jābūt skaidri saprotamai, lai virzība uz politisko mērķi un administratīvā vadība “ietu vienā virzienā”.

Principā **atbildības sadalījumu** pašvaldības nolikumā var izteikt šādi:

Politīķi (deputāti)

Lēmumu pieņemšana

Pašvaldības darbinieki

Lēmumu izpilde

Zīmējumā redzams, ka abas daļas nevar nošķirt pilnībā – paliek “pelēkā zona”. Tomēr pieredze liecina – jo precīzāk definēta katras puses loma un atbildības sfēras, jo mazāk vietas konfliktiem, mazāk pārsteigumu pēc vēlēšanām!

Pašvaldības organizatoriskā struktūra jāveido tā, lai tā nodrošinātu visu funkciju un politisko iniciatīvu efektīvu izpildi. Politikas izstrādes funkcijas (lēmējvaras) iespēju robežās jānodala no politikas ieviešanas (izpildvaras) vai, vienkārši sakot, politiķi domā par attīstību, par rītdienu, bet izpildvara realizē skaidri definētus uzdevumus, kā politiķu programmas izpildīt, jo vēlētajī savu izvēli izdara, cerot, ka solītais tiks īstenots.

Un tieši **izpilddirektors** ir pašvaldības vadītāja tuvākais un uzticamākais kolēģis, kas palīdz darbu smagumu un rūpes dalīt uz pusēm. Viņa vadībā politiķu sapņi un vēlmes pārvēršas īstenībā. Deputāti pieņem lēmumus par to, kā attīstīties pašvaldībai un kā dzīvot ikdienā, bet lēmumu īstenotāji ir izpildvara. No izpilddirektoru kompetences un spējām lielā mērā atkarīgs tas, kā dzīvojam katrā teritorijā.

Apliecināt, ka politiķu un izpilddirektoru attiecības visās pašvaldībās ir sasniegušas “cimda un rokas” sadarbību, viennozīmīgi nevar. Pat tad, ja atklātu nesaskaņas

un pretstāves ikdienā nav, vietām pirmajai personai labpatik izpilddirektoram atvēlēt vien “ēnas” lomu.

Domes darba organizāciju nosaka pašvaldības nolikums, kas izstrādāts saskaņā ar likumu “Par pašvaldībām”. Domes lēmumu izpildi nodrošina domes ievēlētas vai ieceltas amatpersonas, pašvaldības iestādes un to darbinieki, kā arī kapitālsabiedrības. Pēc domes priekšsēdētāja priekšlikuma dome ieceļ izpilddirektoru, kurš pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības iestāžu un pašvaldības kapitālsabiedrību darbu. Bet jāatceras, ka to nedara pēc katrām pašvaldību vēlēšanām. Tajā brīdī, kad izpilddirektors ir iecelts un ar viņu noslēgts darba līgums, amatpersonas atbrīvošana notiek tikai Darba likumā un likumā “Par pašvaldībām” noteiktajā kārtībā.

Darba likuma normas izpilddirektoru aizsargā tāpat kā jebkuru citu darbinieku, jo viņš *uz darba līguma pamata par nolīgto darba samaksu veic noteiktu darbu darba devēja vadībā.*

Vietā atgādinājums, ka nav spēkā darba koplīguma, darba kārtības noteikumu, kā arī darba līguma un darba devēja rīkojumu noteikumi, kas pretēji normatīvajiem aktiem pasliktina darbinieka tiesisko stāvokli. Nav spēkā darba līguma noteikumi, kas pretēji darba koplīgumam pasliktina darbinieka tiesisko stāvokli. Darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, vienīgi pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, tikai likumā noteiktajos gadījumos. Darba devējam ir pienākums pierādīt, ka darba līguma uzteikums ir tiesiski pamatots un atbilst noteiktajai darba līguma uzteikšanas kārtībai. Citos gadījumos, kad darbinieks cēlis prasību par atjaunošanu darbā, darba devējam ir pienākums pierādīt, ka, atlaižot darbinieku no darba, viņš nav pārkāpis darbinieka tiesības turpināt darba tiesiskās attiecības.

Ir arī tiesu prakse. 2009. gada 3. jūnija Augstākās tiesas spriedums SKC-403: “Pašvaldības izpilddirektors nav uzskatāms par politisku amatpersonu, atbrīvojot prasītāju no amata, piemērojamas Darba likumā un likumā “Par pašvaldībām” ietvertās tiesību normas.”

Ja nevar sastrādāties, tad jāvienojas likumīgi par darba attiecību pārtraukšanu.

Domes nomaiņas gadījumā tieši izpilddirektors rūpējas par pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību darba

APVIENĪBAS UN PARTNERI

nepārtrauktību. Domes organizatorisko un tehnisko apkalpošanu nodrošina pašvaldības administrācijas darbinieki. Jāatgādina, ka domes nomainīšanas gadījumā nepārdomāti pārtrauktās darba attiecības ar pašvaldības izpilddirektoru un arī ar administrācijas darbiniekiem reizēm pašvaldības budžetam izmaksā ļoti dārgi.

Pašvaldības izpilddirektora pienākumi uzskaitīti likumā "Par pašvaldībām", bet dome var deleģēt izpilddirektoram arī citas funkcijas. Tas viss tiek norādīts darba līgumā. Tomēr praksē vērojams, ka dome šād tad vēl ierobežo likumā noteiktās pilnvaras, nevis deleģē papildus.

Jāatgādina arī, ka izpilddirektora un viņa vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja un viņa vietnieka komercdarbības, ienākumu gūšanas, amatu savienošanas un to ierobežojumu izpildes kārtību, darbu pildīšanas, kā arī ar tiem saistītos citus ierobežojumus un pienākumus nosaka likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā".

Izpilddirektora pienākumu un atbildības apjoms prasa regulāri papildināt savas prasmes, lai varētu labi pildīt pienākumus. Šogad aprit 20 gadu, kopš 58 izpilddirektori sapulcējās Liepājā (1997. gada 5. novembrī) un nodibināja **Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociāciju (LPIA)**. 2016. gadā LPIA nolikumā tika veikti precizējumi.

Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācija ir brīvprātīga profesionāla asociācija, kas darbojas kā LPS struktūrvienība, ievērojot Latvijas Republikas normatīvos aktus, LPS statūtus un asociācijas nolikumu. Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas mērķis ir apvienot un organizēt pašvaldību izpildinstitūciju vadītājus, lai:

- attīstītu starppašvaldību kontaktus, sekmētu vispārējo sadarbību, pieredzes apmaiņu un pašvaldību attīstību;
- paaugstinātu dalībnieku kvalifikāciju;
- piedalītos LPS lēmumu izstrādē un izpildē;
- rūpētos par dalībnieku tiesisko aizsardzību;
- pārstāvētu LPIA dalībnieku intereses Eiropas Savienības, Eiropas Padomes un citās starptautiskās pašvaldību izpildvadītāju intereses pārstāvošajās institūcijās.

LPIA dalībnieki ir pašvaldības – LPS biedri. Iestāšanās LPIA un izstāšanās no tās notiek, pamatojoties uz pašvaldības pieteikumu/atteikumu. Dalībnieku LPIA pārstāv pašvaldības izpilddirektors un (vai) viņa vietnieks, kā arī pašvaldības deleģētas personas.

Sākumā politiķiem bija bažas par konkurentiem un par to, vai izpilddirektori nejauksies politikā. Tomēr asociācijas uzstādījums līdz šim vienmēr bijis tieši pretējs, uz konkrēto darbību vērsts. Šajā modelī politiķi iegūst sev palīgus, nevis konkurentus. Citās

Eiropas valstīs izpilddirektorus vieno dažādas apvienības, nereti – privātas asociācijas. Latvija izvēlējusies atšķirīgu pieeju – Pašvaldību savienība ņēma LPIA savā aizbildniecībā. Jaunas organizācijas pirmajos soļos iespējai izmantot LPS resursus bija svarīga nozīme, kas palīdzēja nostabilizēties. Arī pēc 20 darbības gadiem saprotam, ka lēmums bijis pareizs.

Atbilstoši darbības mērķiem LPIA rīkojusies tā, lai izpilddirektori varētu nodrošināt iespēju politiķiem pieņemt labākos lēmumus un tos īstenot, uzlabotu pašvaldības, izpilddirektoru un administrācijas sniegto pakalpojumu kvalitāti, celtu izpilddirektoru, vietnieku, pārvaldnieku un daudzu citu ikmēneša sanāksmju dalībnieku konkurētspēju darba tirgū. Pēdējais apstāklis ir būtisks gan tiem, kas nākotnē turpinās strādāt pašvaldībās, gan tiem, kam vēlēšanu vai citu pārmaiņu rezultātā nāksies meklēt jaunu darbavietu. Asociācijas darbība virzīta, lai dotu izpilddirektoriem iespēju iegūt informāciju, pieredzi un zināšanas ikmēneša sanāksmēs, projektos,ursos, kā arī starptautiskā darbībā. Neatsverams asociācijas guvums ir izpilddirektoru savstarpējā iepazīšanās, kontakti un vajadzības gadījumā arī iespēja apvienoties, lai paustu savu viedokli. Par šo sanāksmju nepieciešamību var spriest pēc tā, ka tās ir labi apmeklētas un tajās labprāt piedalās arī pašvaldību politiķi un dažādu jomu darbinieki.

Par sanāksmju sekmīgas norises nodrošināšanu liels **paldies** jāsaka visu to **pašvaldību izpilddirektoriem** ar *komandu*, kas vienmēr ļoti labā līmenī nodrošina sanāksmes darbību un sagatavo daudzpusīgu apskates programmu pieredzes gūšanai un diskusiju rosināšanai.

Izpilddirektoru asociācijā nemitīgi tiek meklēti jauni paņēmieni, kā organizēt darbu. LPIA biedru vērtējums tiek noskaidrots ik gadu ar anketu palīdzību. LPS e-pastā regulāri ienāk ierosinājumi, priekšlikumi un jautājumi, kas lieliski palīdz sanāksmju dienas kārtības noteikšanai. Senāk lielākā daļa sanāksmju notika Rīgā, tagad lielākoties tās tiek organizētas citās pašvaldībās, tā radot iespēju ne tikai diskutēt par konkrēto problēmu, bet iepazīt arī kolēģu veikumu, lai lieku reizi no jauna neizgudrotu velosipēdu. Liels gandarījums par LPIA valdes darbu, jo katru mēnesi tiek diskutēts par aktuālāko, katra reģiona atšķirīgo un meklēts labākais veids un "pareizākie" cilvēki, kuri dotu vislielāko pienesumu organizācijas biedru izglītošanā un informēšanā. Diemžēl vēl pa reizei gadās, ka uz sanāksmi piesakās referenti, no kuru stāstītā maz ko var izlobīt ikdienas darbam...

Laiks parādījis LPIA lomu un apliecinājis asociācijas nozīmi – sanāksmes ir kupli apmeklētas, sistēma darbojas. Acīmredzot asociācijas darbība un risinātie temati atbilst aktuālajām vajadzībām. Protams, visas sanāksmes nav vienlīdz veiksmīgas, reizēm ar vislabākajiem nodomiem saplānoti pārāk daudz tematu, sanāksmes ir garas, maz laika paliek diskusijām. Veiksmīga darba forma ir semināri, kas paver iespēju

padziļināti izziņāt aktuālo tematu, un tas tiek aizvien vairāk praktizēts – vienā seminārā apskatot vienu tēmu no dažādiem aspektiem. Neatsverama ir kolēģu pieredze un savstarpējās diskusijas.

Vēl viens LPIA aktivitāšu virziens ir **līdzdalība Pašvaldību savienības komitejās un darba grupās**. Izpildītore ir liels atbalsts aktuālas informācijas un datu savākšanā. Svarīgi, ka LPIA priekšsēdētājs piedalās LPS Valdes sēdēs un dzird “cunftes” politiskos uzstādījumus.

Asociācijai ir veiksmīga sadarbība ar “Latvijas Valsts mežu” kolēģiem, arī ar “Sadales tīklu” vadību – tas palīdz savlaicīgi atpazīt problēmas un tās vieglāk risināt.

Sekmīgi turpinās **asociācijas starptautiskā darbība**. Labākie kontakti un veiksmīgākā kopdarbība kopš 1999. gada 3. jūnija, kad tika parakstīts asociāciju sadarbības līgums, ir ar Čehijas STMOU kolēģiem. Sāk veidoties labi kontakti un debates par kopīgiem projektiem ar slovakiešiem, holandiešiem, britiem un norvēģiem.

No sirds izsakām pateicību visu pašvaldību Jaudīm, kas pildījuši LPIA sanāksmju un semināru namatēva lomu! Paldies par veiksmīgi organizētajām apmācībām jāsaka **Latvijas Pašvaldību mācību centram**, par organizatorisko nodrošinājumu ik mēnesi – **kolēģiem Latvijas Pašvaldību savienībā un LPS Infolapas un žurnāla “Logs” darbiniecēm** par LPIA darbības atspoguļojumu!

Esmu gandarīta, ka man ir iespēja jau astoņus gadus strādāt kopā ar lieliskiem sava darba veicējiem, ar vienkārši brīnišķīgiem cilvēkiem, neatpalikt no ikdie-

LPIA izbraukuma sēdē Aucē, izvērtējot drona izmantošanas iespējas pašvaldību dzīvē.

nas rūpēm pašvaldībās, un nenovērtējama ir veiksmē būt vietās, iestādēs un uzņēmumos, kur ikdienas tūristam neiespējami iekļūt un aplūkot pašvaldību no tāda skatu punkta. Katra vieta Latvijā ir milzīga bagātību lāde – saudzēsim un vairosim to!

Sagatavojuši **Sniedze Sprōģe**

Latvijas Pašvaldību izpildītore asociācijas izbraukuma sēdes dalībnieki 4. augustā Aucē estrādē, uzsākot jauno, pēcvēlēšanu sezonu.

“SDL” MUDINA PAŠIEM VEIDOT SAVU VIDĪ

Liekas gandrīz vai neticami, ka jau 2006. gadā daudzas Latvijas pašvaldības pirmoreiz iepazīna **Nīderlandes fondu KNHM**. 19. gadsimta beigās nodibinātā apvienība lauksaimniecības zemes izmantošanas attīstībai un nodarbinātības veicināšanai, gadiem ritot, dažādoja savu darbību, bet 1978. gadā uzsāka jaunu projektu “Kern mit Pit”, kas latviskā tulkojumā nozīmē **“Sabiedrība ar dvēseli”**. Sākotnēji fonds palīdzēja “rast dvēseli” pašu mājās, bet pēc iekārtas maiņas Centrālās un Austrumeiropas valstīs 90. gados izvērsa darbību tur. Nedaudz vēlāk fonds sāka vērtēt iespējas uzlabot dzīvi vēl tālāk uz austrumiem. 2006. gadā, noslēdzot darbību Polijā, fonds savu atbalstu izlēma sniegt Baltijai.

Mums par prieku fonda pārstāvji izraudzījās Latviju! Tā gadu pēc gada Latvijas malumalās ieskanējās stāsti par KNHM fonda atbalstītajiem projektiem, kas mudināja aizmirst latvisko “viensētņieku” gēnu un vienoties kopējai sadarbībai ar tuvākās apkaimes ļaudīm, lai pašu spēkiem uzlabotu savas dzīves kvalitāti – gan centrā, gan nelielā ciematā, gan jaunuzceltā namā, gan iepriekš visai apskretušā vidē. Turklāt atšķirībā no ES vērienīgajiem projektiem “dvēseles meklējumiem” līdzekļu nebija daudz (1000 eiro katram), taču finansējumu varēja saņemt bez lielas papīru būšanas, ar ticību projekta īstenotājiem.

Veiksmes stāstiņi turpinājās līdz 2014. gadam. Fonda darbības septiņos gados tā sniegtās iespējas izmantoja arvien vairāk iedzīvotāju, dažādos Latvijas reģionos bija iedzīvināts vairāk nekā tūkstotis ideju. Tāpēc daudzus skumdināja ziņa, ka fonds Latvijā tāpat kā citur negrasās noenkuroties uz mūžīgiem laikiem, bet 2014. gadā darbību pārtrauks. Tomēr aplami būtu to uzskatīt par nodevību pret savu lolojumu. Jūtot, ka ideja ir iekustināta, fonds mudināja šo ieceri turpināt pašu spēkiem – ar vietējo pašvaldību atbalstu.

LPS paspārnē tika nodibināta **pašvaldību apvienība “Sabiedrība ar dvēseli – Latvija” (SDL)**. Par tās valdes priekšsēdētāju kļuva toreizējais Ogres novada vadītājs **Edvīns Bartkevičs**, kurš kopā ar aktīvistiem turpināja lielisko ieceri. Lai jaunajai apvienībai būtu vieglāk pārvarēt sākumposma grūtības, Nīderlandes fonds piešķīra starta kapitālu – 200 tūkstošus eiro, ticot, ka nākotnē šo summu pieaudzēs atbalstītāji un sponsori. Padomdevēja statusā jaunajai apvienībai palika tās “labais gariņš” – KNHM fonda pārstāvis Latvijā **Niko Opdams**, kurš nerimstoši atgādina, cik svarīgi saglabāt šo projektu konkursa vienkāršo konceptu, nepadarot to smagnēju un birokrātisku.

Apvienības SDL galvenie vīri – Niko Opdams (*no labās*) un Edvīns Bartkevičs.

Tas izdevās, tāpēc biedru skaits arvien turpina pieaugt. 2017. gadā apvienībā reģistrētas 53 novadu pašvaldības, kas ik gadu piešķir līdzekļus iedzīvotāju ideju īstenošanai dzīvē. Iedzīvotāji raksta projektus, komisija tos izvērtē. Labākie saņem fonda atbalstu kopā ar pašvaldības līdzfinansējumu un, gadu noslēdzot, kopējā pasākumā sumina labāko projektu autorus katrā Latvijas plānošanas reģionā, kā arī no viņu vidus izvēlas visas valsts veiksminieku.

Šopavasār 2016. gada labāko SDL projektu godināšana notika 18. martā Līvānos, kur svētku torti sadalīja katra plānošanas reģiona labākie – Alsungas novada projekts “Durvis uz Alsungu”, Beverīnas novada Trikātas pamatskolā īstenotais projekts “Atpazīsim kokus skolas teritorijā!”, Zemgales reģionā uzvaru ieguva Krustpils novada Variēšu pagasta biedrības “Ungurmuiža” “Pūču takas izveide Krustpils novada Medņos”, Līvānu novada iedzīvotāju grupas izpētītās Līvānu vēsturiskās vietas – fotogrāfiju kolekcija un izstāde “Līvānu izaugsme un attīstība vēsturiskos laiku lokos un mūsdienās”. Dubultuzvaru – gan Rīgas plānošanas reģionā, gan visā Latvijā – ieguva Ogres novada Taurupes biedrības “Plaužezeram” iekārtotais bērnu rotaļu laukums pie Plaužu ezera.

Lielākais fonda KNHM un tā “mantinieces” – apvienības SDL sarūpētais devums Latvijai nesaistās tikai ar finansiālo ieguldījumu, bet gan ar domāšanas maiņu. Ar izpratni, ka mēs, iedzīvotāji, varam iesaistīties savas vides veidošanā, tiek audzēts lokālpatriotisms un mainīta cilvēku attieksme pret apkārtējo vidi. Turklāt tiek stiprināts pašvaldību dialogs ar vietējiem ļaudīm. “Sabiedrība ar dvēseli – Latvija”, neapšaubāmi, rosina cilvēkos pašapziņu, veicina vēlmi iesaistīties apkārt notiekošajos procesos, rada to pārliecību, kāda nepieciešama, lai paveiktu lielus darbus, ticību, ka viss ir iespējams! Bija, ir un būs iespējams arī turpmāk!

SĒLIJAS NOVADU APVIENĪBA

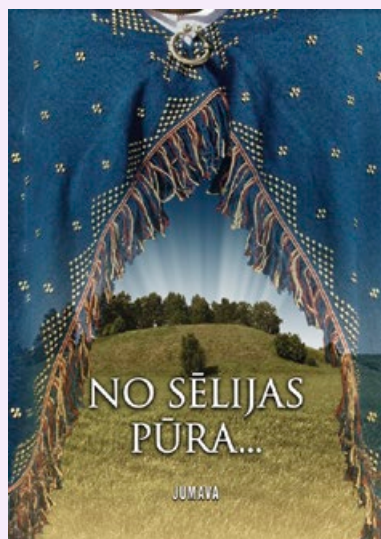
Sēlijas novadu apvienība (SNA) tika izveidota 2012. gada nogalē, kopīgai sadarbībai vienojot **Aknīstes, Ilūkstes, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Neretas, Salas un Viesītes novada** pašvaldības.

SNA ir brīvprātīga pašvaldību apvienība kopīgu mērķu un uzdevumu sasniegšanai. Tās dibināšanas datums ir 2012. gada 14. decembris. Apvienība darbojas kā Latvijas Pašvaldību savienības struktūrvienība.

Ierosme par šādas apvienības veidošanu radās, domājot par Sēlijas reģiona nākotnes izredzēm, saimniecisko nākotni un identitātes saglabāšanu pēc administratīvi teritoriālās reformas. Visu Sēlijas pašvaldību vadītāji bija vienisprātis, ka reģionālās identitātes veidošanai, neapšaubāmi, jānotiek pašā reģionā, taču nepietiek ar vēsturiskajiem un etnogrāfiskajiem argumentiem, lai saturētu kopā jaunus novadus, un teritoriālais kaimiņu pārnovadu aspekts vien ir par vāju, lai uzturētu reģionālo identitāti – ir jāmeklē jaunas pieejas, jāizmanto katra iespēja veicināt Sēlijas atpazīstamību, uzturēt dzīvu garu un radīt jaunas Sēlijas attīstības koncepcijas.

Par saviem **mērķiem** apvienība definējusi Sēlijas ekonomiskās attīstības veicināšanu, Sēlijas kultūrvēsturiskās identitātes saglabāšanu, nostiprināšanu, popularizēšanu un izmantošanu reģiona atpazīstamības un tūrisma attīstībai, kopīgu uzdevumu risināšanu un savu interešu aizstāvēšanu, sadarbību kopīgos projektos un kopīgu pasākumu organizēšanā.

Sēlijas novadu apvienība spēj vienoties un piecu gadu pastāvēšanas laikā īstenojusi vairākas **aktivitātes** gan Sēlijas kultūras mantojuma apzināšanā, gan kopīga tūrisma piedāvājuma veidošanā, gan sadarbojas dažādos pasākumos un projektos un rīko kopīgus sporta pasākumus un pašdarbnieku svētkus.

2017. gadā izdota **grāmata "No Sēlijas pūra"**, kas stāsta par Sēlijas ievērojamākajiem cilvēkiem, vēsturi un dabu. Grāmatā ietvertais ir tas, ko paši sēļi, pašlaik dzīvojošie un rakstošie, atzinuši par svarīgu, – tie ir viņu Sēlijas simboli: legendārā Staburaga parks, dievnami un muižu kompleksi, unikāli

etnogrāfiskie materiāli un apbrīnojami cilvēki – laika biedri. Tas viss ir Sēlija.

Sēlijas iedzīvotāji ik vasaru pulcējas ikgadējos Sēlijas dziesmu un deju svētkos, kas nosaukti par **tautas mākslas svētkiem "Sēlija rotā"**. Šogad 1. jūlijā Viesītē norisinājās jau piektais Sēlijas novadu apvienības tautas mākslas svētki "Sēlija rotā", kuros pulcējās ap 1000 tautas mākslas un nemateriālā kultūras mantojuma kopēju – koru dziedātāji, dejojotāji, folkloras kopas, vokālie ansambļi, amatierteātru un pūtēju orķestru dalībnieki, Sēlijas novadu iedzīvotāji, sabiedrībā pazīstamas sēļu izcelsmes personības, citi interesenti un tautas mākslas mīļotāji no visas Latvijas. Svētku laikā notika arī amatnieku pasākums "Sēlijas amatnieku jampadracis Viesītē".

Līdz šāgada sākumam Sēlijas novadu apvienību divus gadus vadīja Viesītes novada domes priekšsēdētājs **Jānis Dimitrijevs**, pirms tam – Jaunjelgavas novada domes priekšsēdētājs **Guntis Libeks**. Janvāra beigās apvienības biedru sapulcē par Sēlijas novadu apvienības priekšsēdētāju tika ievēlēta Salas novada domes priekšsēdētāja **Irēna Sprōģe** un par vietnieku – Neretas novada domes priekšsēdētājs **Arvīds Kviesis**.

PAŠVALDĪBU SOCIĀLO DIENESTU VADĪTĀJU APVIENĪBA (LPSDVA)

2017. gada novembrī Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība (LPSDVA) atzīmēs savas darbības piekto gadu. LPSDVA ir dibināta 2012. gada novembrī, apvienojot 65 biedrus.

Apvienības **galvenie mērķi** ir:

- apvienot Latvijas pašvaldību sociālo dienestu vadītājus un formulēt kopīgu viedokli un pārstāvēt to pašvaldību un valsts institūcijās;
- sekmēt sociālo dienestu vadītāju profesionālo izaugsmi;
- veicināt un sekmēt informācijas, pieredzes un labās prakses apmaiņu starp apvienības biedriem;
- nodrošināt pakalpojumus un informāciju apvienības biedriem, lai uzturētu pastāvīgus kontaktus starp tiem un koordinētu viņu intereses;
- aizstāvēt sociālo dienestu vadītāju darba, profesionālās un sociālās tiesības un intereses.

Šobrīd apvienība apvieno 90 biedrus, kas pārstāv 85 pašvaldības jeb vairāk nekā 71% no visām Latvijas pašvaldībām. LPSDVA valdi veido 15 pašvaldību sociālo dienestu vadītāji, ievērojot reģionālos un novadu lielumu principus, lai pēc iespējas labāk apzinātu sociālo situāciju novados.

Apvienības pirmie pieci darbības gadi ir bijuši ļoti aktīvi, un, atskatoties uz paveikto, tas šķiet neticami. Šajā laikā esam iesaistījušies neskaitāmās Labklājības ministrijas (LM), Tieslietu ministrijas (TM), Veselības ministrijas (VM) un Saeimas organizētajās darba grupās, diskusijās, sanāksmēs un padomēs. Visaktīvāk LPSDVA biedri piedalās Latvijas Pašvaldību savienības Veselības un sociālo jautājumu komitejas darbā, kā arī LPS un Labklājības un Veselības ministriju ikgadējās sarunās, aktīvi paužot savu viedokli par katru konkrēto likumdošanas iniciatīvu. 2017. gadā pievienojāmies arī Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomei.

Atskatoties uz paveikto pēdējā gada laikā, jāatzīmē, ka LPSDVA nodrošinājuši aktīvu līdzdalību un viedokļu paušanu:

- LM diskusijā par apmācību nodrošināšanu sociālā darba speciālistiem pirmā iepirkuma periodā;
- TM diskusijā par civilprocesuālo aizsardzību pret vardarbību (pēc ASV pieredzes) un modeli darbam ar vardarbību ģimenē;
- Saeimas Demogrāfijas lietu apakškomisijas sēdē par ārpusģimenes aprūpi, adopciju un deinstitucionalizācijas uzstādījumu īstenošanu;
- LM tematiskajā diskusijā “Ētika sociālā darbinieka profesionālajā darbībā”;
- TM diskusijā par Bērnu preventīvas likumu;
- LM diskusijā par supervīzijas nodrošināšanu sociālā darba speciālistiem pirmā iepirkuma periodā;
- LM diskusijā par metodiku darbam ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām;
- darba grupā par izmaiņām sociālās palīdzības sistēmā;

- diskusijā par aizbildņu apmācību un LM Specializēto audzūgimeņu koncepcijas izstrādes darba grupā;
- LM diskusijā “Kā izglītības sistēma var atbalstīt sociālā darba un sociālo pakalpojumu attīstību profesionālā sociālā darba pamatnostādņu sekmīgai īstenošanai”;
- LM tematiskajā diskusijā par sociālā darba izglītības procesa pilnveidi;
- LM tematiskajā diskusijā par ētikas jautājumu iedzīvināšanu Latvijas sociālā darba praksē;
- LPS Novadu dienās;
- asistentu pakalpojuma pilnveidošanas darba grupā;
- LM darba grupā “Labākais sociālais darbinieks”;
- LM darba grupā “Bērnu individuālo vajadzību novērtēšana”;
- LM iniciētajā starpinstitucionālajā darba grupā “Institūciju sadarbības organizēšana un kārtība, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība”;
- regulāra dalība LM Sociālā darba speciālistu sadarbības padomē un Sociālo pakalpojumu attīstības padomē;
- LM, LSDB UN LPSDVA organizētajā konferencē “Profesionālā integritāte sociālajā darbā”.

Pirmajos trīs LPSDVA darbības gados ļoti daudz laika veltījām atzinumu sniegšanai par dažādiem izstrādātajiem normatīvo aktu projektiem. Šobrīd mūsu darbs atzinumu sniegšanai ir mazinājies, pateicoties ļoti veiksmīgai sadarbībai ar LPS padomnieci veselības un sociālajos jautājumos Ilzi Rudzīti, kura ir arī mūsu apvienības pirmā valdes priekšsēdētāja.

Reizi ceturksnī LPSDVA biedriem ir iespēja tikt klātienē gan reģionālajos semināros, kas tiek organizēti divreiz gadā, gan atskaišu sapulcēs vienu reizi gadā, gan arī ikgadējā sociālo dienestu vadītāju Vasaras skolā, kas šogad notiks jau ceturto reizi Ventspils novadā.

Šādi darbojoties, LPSDVA ir izdevies ietekmēt sociālās politikas jomas attīstību un virzienus. Tas prasa daudz no mūsu brīvā laika pēc kārtējas darba dienas, bet ir ļoti svarīgi, jo, tikai līdzdarbojoties un aktīvi iesaistoties, varam panākt mums vēlamu rezultātu.

Vēlos pateikt paldies visiem apvienības biedriem par iesaistīšanos, LPS par atbalstu telpu nodrošināšanā un iedrošinājumu mūsu darbībai, paldies pašvaldību vadītājiem, kas atbalsta un izprot savus sociālos darbiniekus, veicot profesionālu sociālo darbu, paldies pašvaldību vadītājiem, kuri labprāt mūs uzņem un palīdz mums organizēt reģionālos seminārus!

Aicinu 34 pašvaldību sociālo dienestu vadītājus pievienoties mūsu apvienībai! Lai kopā mums izdodas!

Sagatavojusi **Iveta Sietiņšone**,
LPSDVA valdes priekšsēdētāja, Cēsu novada p/a
“Sociālais dienests” direktore

LATVIJAS PAŠVALDĪBU DARBINIEKU ARODBIEDRĪBA

ARODBIEDRĪBA – IEGUVUMS DARBINIEKIEM UN DARBA DEVĒJIEM

Arodbiedrība ir neatkarīga sabiedriska organizācija, kas apvieno darbiniekus.

Darbiniek!

Pievienojies arodbiedrībai, un:

- tev būs rakstveida darba līgums;
- iegūsi bezmaksas apmācības iespējas;
- darba algu saņemsi regulāri;
- par tevi samaksās visus nodokļus;
- tiks uzskaitītas visas virsstundas;
- saņemsi ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu;
- arodbiedrība cīnīsies par tavām tiesībām;
- saņemsi bezmaksas juridisko konsultāciju.

Darba devēj!

Arodbiedrība var palīdzēt:

- uzlabot komunikāciju ar darbiniekiem;
- paaugstināt darba kvalitāti un rezultātus;
- motivēt darbiniekus;
- paaugstināt pašvaldības reputāciju;
- organizēt apmācību;
- koplīguma sastādīšanā un kontrolē.

Latvijas Pašvaldību darbinieku arodbiedrība (LPDA) apvieno visu Latvijas reģionu pašvaldību iestādēs un uzņēmumos nodarbinātos biedrus.

Arodbiedrībā var iestāties jebkura rīcībspējīga fiziska persona, iesniedzot noteiktas formas rakstisku pieprasījumu.

LPDA pamatmērķis ir apvienot savas darbības nozarē nodarbinātos darbiniekus kopīgai rīcībai, vienoti darbojoties, lai īstenotu katra un visu biedru pamatotas vajadzības un prasības; darīt zināmas, paust, pārstā-

vēt un aizstāvēt savu biedru darba, ekonomiskās, aroda un citas sociālās likumīgās tiesības un intereses.

Arodbiedrības biedram ir tiesības:

- saņemt arodbiedrības aizstāvību un atbalstu savu ekonomisko, profesionālo, sociālo tiesību un interešu aizsardzībā, juridisko palīdzību darba tiesību un darba aizsardzības jautājumos, to izskatīšanā valsts institūcijās un sarunās ar darba devēju;
- saņemt jebkādu informāciju par arodbiedrības darbību;
- piedalīties arodbiedrības apmācībās;
- arodbiedrības biedriem ir iespēja iegādāties polisi veselības apdrošināšanai un nelaimes gadījumiem.

Arodorganizācija

Arodorganizāciju var izveidot ne mazāk kā trīs biedri.

Biedru nauda

Biedru naudas apmērs tiek noteikts 1% apmērā no arodbiedrības biedra mēneša ienākumiem.

Jo vairāk pašvaldībā ir arodbiedrības biedru, jo vieglāk risināt sarunas ar darba devēju un noslēgt darba koplīgumu.

Kā kļūt par arodbiedrības biedru

- Ja pašvaldībā jau ir arodorganizācija – uzmeklē savas pašvaldības arodorganizācijas vadītāju!
- Ja pašvaldībā nav arodorganizācijas – LPDA kontakti mājaslapā: www.lpda.lv, kā arī varat rakstīt: **Bruninieku ielā 29/31 – 416, Rīgā, LV 1001** vai zvanīt: priekšsēdētāja Inese Lāčauniece – **29277535**; grāmatvede Ina Vagare – **29497738**.

Nāc un iesaisties arodbiedrībā! Kopā mēs panāksim vairāk!

Sagatavojusi **Inese Lāčauniece**, LPDA priekšsēdētāja

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBAS ILGGADĒJIE SADARBĪBAS PARTNERI

Latvijas Darba devēju konfederācija

Latvijas Tirdzniecības
un rūpniecības
kamera

Latvijas Rektoru padome

Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija dibināta 2002. gada 4. jūnijā. Pašlaik asociācija apvieno darbiniekus no 102 Latvijas pilsētu un novadu bāriņtiesām.

Pirms trīs gadiem, 2014. gada 31. oktobrī, 12. konferencē Jēkabpilī tika pārvēlēta asociācijas jaunā valde desmit dalībnieku sastāvā un par asociācijas priekšsēdētāju ievēlēta Saulkrastu novada bāriņtiesas priekšsēdētāja **Baiba Meldere** – viņa biedru uzticību bauda un šo pienākumu pilda nu jau vairāk nekā 15 gadus.

Asociācijas darbības **mērķis** ir sekmēt bāriņtiesu darbinieku profesionālo izaugsmi, aizstāvēt bāriņtiesu darbinieku profesionālās un sociālās tiesības un intereses, apspriest normatīvo aktu projektus un izstrādāt priekšlikumus normatīvo aktu grozījumiem, risināt jautājumus bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidošanā un citus bāriņtiesu kompetencē esošus jautājumus, kā arī popularizēt pozitīvo pieredzi bāriņtiesu darbā.

Lai veicinātu un sekmētu informācijas, pieredzes un labās prakses apmaiņu starp asociācijas biedriem, katru gadu, sākot no 2003. gada, tiek rīkota asociācijas konference kādā no Latvijas pašvaldībām. Šo gadu laikā tādas jau ir notikušas 14, arī šogad rudenī tiek plānota konference Liepājā. Sanākot kopā, asociācijas biedri spriež un diskutē par bāriņtiesu darba aktuālajām problēmām un izaicinājumiem. Ikgadējās konferencēs apspriesti bāriņtiesu darba pilnveidošanas un metodiskās palīdzības nodrošināšanas jautājumi, bāriņtiesu un institūciju savstarpējā sadarbība (starpinstitucionālā sadarbība) bērnu tiesību aizsardzībā, vecāku atbildība un sabiedrības līdzdalība sociālās atstumtības riska mazināšanā ģimenēm ar bērniem un citi aktuālie bāriņtiesu darbības un sadarbības jautājumi.

Arī šobrīd, pēc 20 gadu pastāvēšanas, bāriņtiesas Latvijā atrodas jaunu izaicinājumu un pārmaiņu priekšā.

Šāgada 21. jūnijā norisinājās Latvijas Pašvaldību savienības Veselības un sociālo jautājumu komitejas ikgadējās sarunas ar Labklājības ministriju. Viens no darbakārtības jautājumiem bija par bāriņtiesu attīstības perspektīvām. Šajā sarunā piedalīties tika aicināti arī asociācijas pārstāvji. Savā uzrunā labklājības ministrs Jānis Reirs norādīja, ka bāriņtiesām ir jāpāriet jaunā attīstības pakāpē. Labklājības ministrijas uzdevums un mērķis ir stiprināt bāriņtiesas Latvijā, pilnveidojot bāriņtiesu darba kvalitāti un celt bāriņtiesu darba prestižu.

Kā vienu no risinājumiem Labklājības ministrija saskata bāriņtiesu skaita samazināšanu, apvienojoties nelielām bāriņtiesām, kas ļautu celt šo bāriņtiesu profesionālo kapacitāti. Diskusiju vērts ir arī priekšlikums par bāriņtiesu pāriešanu tiesu sistēmā nākotnes perspektīvā.

Diskusijas un sarunas par bāriņtiesu attīstības jautājumiem turpināsies rudenī ar aktīvu asociācijas pārstāvju dalību un viedokļu paušanu, par šiem jautājumiem tiks diskutēts arī gadskārtējā asociācijas gada konferencē Liepājā.

Bāriņtiesu darbinieki māk ne tikai mērķtiecīgi strādāt, bet arī radoši pavadīt laiku kopā. Desmit gadus pēc kārtas asociācija saviem biedriem rīko vasaras nometnes – radošus seminārus, kas kolēģus pozitīvi uzlādē, dod iespēju katram parādīt savus talantus, aizrauj ar jaunām idejām, ļauj apgūt pozitīvās domāšanas un dzīves pieredzes noslēpumus, dalīties ar kolēģiem savā profesionālajā pieredzē, arī pašiem iemācīties ko jaunu, lai, atgriežoties mājās, savās pašvaldībās, ar jaunu enerģiju iesaistītos atbildīgajā, bet reizēm emocionāli grūtajā darbā bērnu un aizgādnībā esošo personu tiesību sardzē. Šovasar vasaras nometne asociācijas biedriem notika jūlija beigās Smiltēnē.

Sagatavojusi **Olga Rudaka**, Jelgavas novada bāriņtiesas priekšsēdētāja

2015. gada vasaras nometnes dalībnieki Bauskas novadā pie Bruknas muižas.

DZIMTSARAKSTU NODAĻU DARBINIEKU ASOCIĀCIJA (DZINDA)

2016. gada 18. februārī Rīgā tika nodibināta biedrība – Dzimtsarakstu nodaļu darbinieku asociācija (DZINDA), kas pēc brīvprātības principiem apvieno Latvijas vietējo pašvaldību dzimtsarakstu nodaļas.

Biedrības mērķi:

- vietējo pašvaldību dzimtsarakstu nodaļu darbinieku tiesisko interešu aizsardzība;
- dzimtsarakstu nodaļu darbinieku sadarbības, pieredzes apmaiņas, profesionālās izaugsmes veicināšana.

Biedrības uzdevumi:

- ar likumīgiem līdzekļiem pārstāvēt un aizstāvēt biedrības biedru intereses un tiesības;
- organizēt biedrības biedru kopīga viedokļa sagatavošanu jebkuros ar profesiju saistītos jautājumos;
- organizēt tikšanās, sanāksmes, seminārus, mācības un jebkādas citas biedrības biedru viedokļu un pieredzes apmaiņas pasākumus;
- veicināt biedrības biedru darbību reglamentējošu un interešu skarošu normatīvo aktu tiesību normu pārskatīšanu un grozīšanu;
- iesniegt priekšlikumus par nepieciešamajiem grozījumiem.

Par biedrības valdes priekšsēdētāju ievēlēja Rīgas pilsētas Ziemeļu dzimtsarakstu nodaļas vadītāja **Inese Bumbiere-Kaže**.

Kas šajā laikā ir paveikts? Jau 2016. gada maijā DZINDA attaisnoja savu esamību – Dzimtsarakstu nodaļu darbinieku asociācija kopā ar Latvijas Pašvaldību savienību Saeimas Juridiskajā komisijā aizstāvēja pašvaldību un dzimtsarakstu nodaļu darbinieku viedokli jautājumā par plānotajām izmaiņām normatīvajā regulējumā, kas paredzēja notāriem tiesības laulāt. Proti, 2016. gada 12. maijā Saeimas pavasara sesijas deviņtajā sēdē ar pārliecinošu deputātu atbalstu likumprojekti “Grozījumi Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumā”, “Grozījumi Civillikumā” un “Grozījumi Notariāta likumā” tika noraidīti.

Savukārt 2016. gada 27. oktobrī Rīgā, Rātsnamā, ar Rīgas pašvaldības atbalstu tika sarīkots pirmais darba seminārs par civiltāvokļa aktu reģistrācijas aktuāliem jautājumiem un plānotajām izmaiņām tiesiskajā regulējumā, kurā piedalījās ap 70 biedru.

2016. gada decembra sākumā asociācija noorganizēja saviem biedriem pirmo braucienu darba pieredzes apmaiņā uz kaimiņzemi Igauniju. 2017. gada jūnijā asociācijas biedri devās līdzīgā pieredzes apmaiņas braucienā uz Lietuvu.

DZINDAi izveidojusies konstruktīva sadarbība ar Tieslietu ministrijas (TM) Dzimtsarakstu departamentu,

kas uzrauga normatīvo aktu ievērošanu civiltāvokļa aktu reģistrācijā, kā arī veic dzimtsarakstu nodaļu metodisko vadību. Ar TM Dzimtsarakstu departamenta atbalstu tiek apzināti tie dzimtsarakstu nodaļu darbinieki, kuri vēlētos tālāk izglītoties, iegūstot 1. līmeņa juridisko izglītību, kas ir tik nepieciešama profesionālajā darbībā.

Dzimtsarakstu nodaļas darbinieku asociācija likumdevējam iesniegusi vairākus priekšlikumus grozījumiem Civillikumā un Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumā, kas ir jau stājušies spēkā – priekšlikums Jaut katrai pašvaldībai noteikt nepieciešamo dzimtsarakstu nodaļas vadītāju vietnieku skaitu, kā arī dot tiesības ikvienai pašvaldības dzimtsarakstu nodaļai veikt ārzemēs reģistrēto Latvijas pilsoņu dzimšanas faktu pārreģistrāciju, lai tādējādi sekmētu un veicinātu Latvijas valstspiederīgo iedzīvotāju tiesisko interešu ievērošanu jautājumos, kas skar civiltāvokļa aktu reģistrāciju. Viens no pēdējiem asociācijas iesniegtajiem priekšlikumiem likumdevējam – atteikties no pilngadīgu liecinieku obligātas klātbūtnes laulības reģistrācijas brīdī – sākotnēji jau ir guvis atbalstu gan no Saeimas deputātu vidus, gan sabiedrības kopumā. Diskusijas par šīs iniciatīvas attīstību turpināsies šāgada otrajā pusē.

Asociācijā šobrīd ir 160 biedru, tajā skaitā arī pašvaldības – Kokneses, Skrīveru, Mālpils, Saldus, Tukuma un Valkas novadu domes.

Dzimtsarakstu nodaļu darbinieku asociācija ir atvērta jauniem biedriem – gan dzimtsarakstu darbiniekiem, gan Latvijas pašvaldībām!

Nākotnē plānots turpināt asociācijas biedru sadarbības veicināšanu, kopīgu viedokļu sagatavošanu iesniegšanai likumdevējam, profesionālās kvalifikācijas celšanu, pieredzes apmaiņu, labākās prakses apgušanu un pārņemšanu gan no tuvējām kaimiņvalstīm, gan no citām valstīm Eiropas telpā.

Sagatavojusi **Inese Bumbiere-Kaže**, Rīgas pilsētas Ziemeļu dzimtsarakstu nodaļas vadītāja

LATVIJAS PAŠVALDĪBU MĀCĪBU CENTRS

Latvijas Pašvaldību mācību centrs (LPMC) ir 1993. gada 18. martā

pašvaldību dibināta izglītības iestāde profesionālās pilnveides un profesionālās tālākizglītības programmu īstenošanai. LPMC piedāvā izglītošanās iespējas pašvaldību darbiniekiem, deputātiem, valsts pārvaldes darbiniekiem, kā arī citām personām, kuras vēlas papildināt savu izglītību un apgūt profesionālās iemaņas profesijās, kas nepieciešamas darbam pašvaldībās, to iestādēs un uzņēmumos.

Izglītības iestādes **dibinātāji** ir vairākas pašvaldības: Alūksnes, Bauskas, Ērgļu, Inčukalna, Jaunpils, Krustpils, Madonas, Ogres, Pāvilostas, Strenču un Talsu novada, Jūrmalas, Liepājas, Rīgas, Valmieras un Ventspils domes, akciju sabiedrība "Latvijas valsts meži" un Latvijas Pašvaldību savienība.

Izglītības iestādes direktore ir **Gunta Liepa**.

IZM Izglītības iestāžu reģistrā LPMC ir kopš 2002. gada 30. jūlija, akreditēta kopš 2007. gada.

LPMC **adrese**: Rīgā, Biķernieku ielā 4, LV 1039; tālrunis/fakss: **67552252**, tālrunis: **67551217**, mobilais tālrunis: **26111659**; e-pasts: lpmc@lpmc.lv; mājaslapa: www.lpmc.lv.

Latvijas Pašvaldību mācību centram ir sava ēka Rīgā, Biķernieku ielā 4, ar labiekārtotām mācību telpām, lai īstenotu izglītības procesu saskaņā ar licencētām un akreditētām izglītības programmām. Telpu aprīkojums atbilst darba drošības un ugunsdrošības prasībām. Izglītības iestāde atrodas labiekārtotā teritorijā ar automašīnu novietni.

Izglītības iestādes pastāvēšanas 24 gados tās vieta un loma pašvaldību un to iestāžu darbinieku vidū nostiprinājusies, jo LPMC tiek domāts par mācību un mācību vides kvalitāti un izglītības pieejamību katram ieinteresētam klausītājam. Mācību centrs sistemātiski analizē pieprasījumu un vajadzības, seko līdzi jaunākajām izmaiņām likumdošanā, kā arī prasībām un noteikumiem pašvaldību darbiniekiem.

Viens no būtiskākajiem mācību uzdevumiem – apgūstamajām zināšanām un prasmēm jābūt reāli piemērojamām un noderīgām ikdienas darbā un praktiski izmantojamām.

LPMC izveidota speciāla izglītojamo un mācību darba uzskaites programma, ko centra darbinieki analizē un papildina ar vajadzīgo informāciju. Mājaslapa www.lpmc.lv sistemātiski tiek aktualizēta, vidēji mēnesī tai ir 2650 unikālo apmeklējumu.

Pašvaldības darbinieku vidū iecienītas vairākas akreditētās izglītības programmas, no kurām populārākas ir "**Pašvaldības darba vadība un administrēšana**" (160 stundas) – pašvaldību vadošajiem darbiniekiem un "**Bāriņtiesas vadība un organizācija**" (192 stundas), jo, tikai saņemot LPMC izglītības dokumentu, var pilntiesīgi strādāt bāriņtiesā.

Ne mazāk svarīga ir akreditētā izglītības programma "**Aprūpētājs**" (480 stundas), kas piešķir kvalifikāciju aprūpētājiem.

Šogad akreditēta jauna programma pašvaldību būvvalžu darbiniekiem – "**Būvniecības procesa organizēšana un tā tiesiskuma nodrošināšana**", kas tika izstrādāta sadarbībā ar Būvniecības valsts kontroles biroju.

Pašvaldību būvvalžu darbinieku pirmās mācību grupas noslēgums 2017. gada 11. maijā.

Praktiskā nodarbība Rīgas apgabaltiesā bāriņtiesas izglītības programmas ietvaros 2017. gada pavasarī.

Specifiska joma pašvaldībām ir atbildība par vietējām kapsētām un kapu pārziņu darbinieku zināšanām. LPMC ir vienīgā akreditētā izglītības programma valstī, kas sniedz zināšanas un prasmes šajā jomā, piedāvājot 160 stundu programmu **“Mazā un vidējā biznesa darba organizācijas pamati apbedīšanas pakalpojumu veikšanai”**.

Īpaši populāra un atzīta ir LPMC ilgtermiņā īstenotā izglītības programma **“Bērnu tiesību aizsardzība”** (40 stundas), jo tā palīdz apgūt visas normatīvo aktu prasības un noteikumus šajā jomā, tāpēc nav brīnums par tik labajām atsauksmēm, un izglītības programma ir ļoti pieprasīta novados.

2017. gadā LPMC apgūst valsts pasūtījumu un izstrādā jaunas izglītības programmas bērnu tiesību aizsardzības jautājumos – gan 40 stundu garu, gan arī 24 stundu programmu tiem dalībniekiem, kam nepieciešama zināšanu pilnveide ik pēc pieciem gadiem. Šo programmu mērķauditorija ir speciālisti, advokāti, tiesneši, prokurori, valsts un pašvaldības policisti, Valsts probācijas dienesta darbinieki, ieslodzījuma vietu pārvaldes un sociālās korekcijas izglītības iestāžu darbinieki, psihologi. Tas nozīmē, ka centram jādomā arī par aktualitātēm un jauninājumiem, lai turpmāk visas šīs mērķauditorijas pārzinātu bērnu tiesību aizsardzības jautājumus vienlīdz labi un spētu rīkoties un pieņemt atbilstošus lēmumus.

Lai varētu stiprināt pašvaldību kapacitāti, liela nozīme ir ievēlējamiem deputātiem, viņu vēlmei un spējām strādāt iedzīvotāju labā, kā arī izpratnei par lemjamajiem jautājumiem. Arī šogad LPMC aicina deputātus uz mācībām izglītības programmā **“Pašvaldības deputāta – politiķa nozīme un atbildība pašvaldības darbā”** (ko nozīmē būt par pašvaldības deputātu). Mācības pirmajai grupai notiks šāgada **22. un 29. septembrī un 13. oktobrī**.

Pirmā mācību tēma – “Likumdošana un normatīvie akti pašvaldības darbā”: likums “Par republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusu” un tā praktiskā darbība, deputāta pilnvaras, pienākumi, tiesības, deputāta darbības garantijas; Eiropas

Vietējo pašvaldību harta; pašvaldības funkciju veidi – autonomās un deleģētās funkcijas; pašvaldības darba kontroles formas; deputāta atbildības formas; interešu konflikta novēršana valsts amatpersonu darbībā; pašvaldības saistošie noteikumi; ieskaits Valsts pārvaldes iekārtas likumā.

Otrā mācību tēma – “Pašvaldības darba organizācija, struktūra un lēmumu pieņemšanas procedūras”: pašvaldības darba organizācija; pašvaldības struktūra un nolikums; lēmumu projektu sagatavošana, tā virzība un gaita: komiteju sēdes, domes sēdes, apstiprināšanas procedūras; kā jāiesaistās lēmumu pieņemšanā un komiteju darbā; praktiskie piemēri starppašvaldību sadarbībai (lielas un mazas pašvaldības, līdzīgsais un atšķirīgais).

Trešā mācību tēma – “Pašvaldību finanšu sistēma un nekustamā īpašuma nodoklis, kadastrālā vērtēšana”: pašvaldības finanšu resursi; budžeta plānošana, budžeta struktūra un izpilde; pašvaldību finanšu izlīdzināšana; aizņēmumi, galvojumi un ilgtermiņa saistības; nekustamā īpašuma nodoklis, pašvaldību tiesības tā piemērošanā; nekustamo īpašumu kadastrālā vērtēšana, pašvaldību iespējas to ietekmēt.

Mācību piedāvājums ir ļoti plašs, visu nav iespējams uzskaitīt un izstāstīt, tāpēc būtu mērķtiecīgi iepazīties ar LPMC mājaslapu, kurā deputāti un pašvaldību darbinieki var atrast sev piemērotas izglītības programmas. Jāatzīmē, ka visas izglītības programmas ir piemērotas arī deputātiem, kaut reizumis var likties, ka tās ir tikai pašvaldību speciālistiem, taču pašvaldības deputātam, lai pieņemtu kvalitatīvu lēmumu, ir jāzina un jāizprot pašvaldību jautājumi padziļināti.

Pieteikties mācībām var elektroniski – LPMC mājaslapā, aizpildot pieteikuma anketu, vai arī zvanot pa tālruniem **67551217, 67552252** vai mobilo tālruni **29111659**, kā arī sūtot e-pastu: lpmc@lpmc.lv.

Uz tikšanos Latvijas Pašvaldību mācību centrā!

Sagatavojusi **Gunta Liepa**,
Latvijas Pašvaldību mācību centra direktore

ATPŪTAI, ATELPAI, SMAIDAM

Ja inteligentus cilvēkus apvieno kādā organizācijā, tiem rodas neatvairāma nosliece uz kopīgu stulbumu.

☺ ☺ ☺

Dažs, ticis pie teikšanas, uzskata, ka līdz ar to ir atbrīvots no domāšanas.

☺ ☺ ☺

Cilvēks tiek mānīts visu mūžu: vispirms ar knupīti, tad seko pasakas, bet vēlāk – reklāmas, priekšvēlēšanu runas, laika ziņas...

☺ ☺ ☺

Erudīts ir cilvēks, kas prot atrast sinonīmu vārdam, kura pareizrakstību viņš nezina.

☺ ☺ ☺

Evolūcijas gaitā cilvēks ir zaudējis asti, taču nav zaudējis vēlēšanos to luncināt.

☺ ☺ ☺

Bioloģijas stunda.

– Bērni, vai jūs zinājāt, ka zieds ir auga vairošanās orgāns?

le viņa:

– Šausmas! Es taču viņu paostiju!

☺ ☺ ☺

Daudzi autoinspektori drīz varēs doties pensijā, jo pie mums arvien vairāk ceļi paši regulē braukšanas ātrumu.

☺ ☺ ☺

Dzīves noguruša cilvēka lūgšana:

– Dievs, ja tu nevari izdarīt, kā es gribu, tad vismaz izdari tā, lai es negribu...

☺ ☺ ☺

– Mākslinieka kungs, vai jūs varētu uzgleznot manu portretu?

– Protams!

– Bet es gribētu kailā veidā!

– Nav problēmu, tūlīt izģērbšos!

☺ ☺ ☺

Darbs komandā ir ļoti svarīgs tam, kurš neko nedara.

☺ ☺ ☺

– Viss, pietiek! Man ir apriebies mūsu ģimenē spēlēt otro vijoli!

– Nomierinies! Pricējies, ka vispār vēl esi orķestrī.

☺ ☺ ☺

Satiekas divi paziņas.

– Tu esi neskuvies, izdēdējies, nekur tevi neredz izejam

– ko tu dari caurām dienām?

– Rakstu romānu.

– Dulls esi, vai? Par piecpadsmit divdesmit eiro var nopirkt jau uzrakstītu!

☺ ☺ ☺

Pēc statistikas 70% cilvēku nepamanīja kļūdu.

Visi cilvēki ir brāļi, kamēr nav māsu.

☺ ☺ ☺

Restorānā:

– Ko jūs man ieteiktu pusdienās?

– Jums es ieteiktu burkānu un kāpostu salātus.

– Pati tu esi resna!

☺ ☺ ☺

Ir vērts ieklausīties dažu cilvēku klusēšanā.

☺ ☺ ☺

Droši lidojumi – tas ir mīts! Vai tu kādreiz esi redzējis vecu stjuarti?

☺ ☺ ☺

Šodien tramvajā piekāva smaidošu un nosauļojušo vīrieti.

☺ ☺ ☺

Varbūt vārdes vienkārši grib kvasu, bet nevar izrunāt burtu "s".

☺ ☺ ☺

Internets 2017. gada vasarā ir vajadzīgs, lai cilvēki no dažādām pilsētām tajā varētu lielīties, kuram sliktāki laikapstākļi.

☺ ☺ ☺

Dīvaini: naudas nav, bet atkarība no tās ir.

☺ ☺ ☺

Pienākusi vasara! Naktī vīrsējā dūnu sega noslīdēja uz zemes, bet es pat nepamanīju.

☺ ☺ ☺

Ja pretpoli pievelkas, tad kur ir mana skaistā, gudrā, inteligentā un jautrā meitene bez kaitīgiem ieradumiem?

☺ ☺ ☺

Vietējie vecūkšņi stāsta, ka sensenos laikos vasarā esot varējuši pat peldēties...

☺ ☺ ☺

Visu dienu taisīju pelmeņus. Vīrs vakarā atnāca mājās, paēda un pateica, lai vairs tādus nepērku.

☺ ☺ ☺

– Šodien ar vīru skatījāties atpūtas vietas atvaļinājumam.

– Dīvanus skatījāties?

☺ ☺ ☺

Filma par vīriešu zeķēm – 50 melnā nokrāsas.

☺ ☺ ☺

Mums nav laika lasīt Raini – mēs ar viņu lepojamies!

☺ ☺ ☺

– Kad es dzeru kafiju uz nakti, es nevaru aizmigt.

– Man tieši otrādi: kad es aizmiegu, nevaru iedzert kafiju.

☺ ☺ ☺

Sinoptiķi sola labu laiku, tikai ietiepīgi neatzīstas, kur.

PIEKTO REIZI – PALDIES!

Šis žurnāla numurs ir īpašs – gan tāpēc, ka Latvijas Pašvaldību savienības vēsturē tā ir jau piektā “Pašvaldības deputāta rokasgrāmata”, kas iznāk ik pēc četriem gadiem, gan tādēļ, ka līdz šim tik biezs “Logs” nav bijis vēl nekad. Droši vien tas apliecina bieži dzirdēto frāzi, ka pašvaldībām uzticēto pienākumu apjoms no gada gadā pieaug.

Šā žurnāla tematika ir vienlaikus it kā šaurāka, jo attiecas tikai uz pašvaldību darba jomām, bet tajā pašā laikā ļoti plaša, jo ikviens no aprakstītajām sadaļām skar katru no mums – mēs taču visi esam kādas konkrētas pašvaldības teritorijas iedzīvotāji. Ceram, ka šī rokasgrāmata palīdzēs ne tikai pašvaldību deputātiem un darbiniekiem viņu ikdienā, bet arī ikvienam no mums, jo esam tiesīgi prasīt no pašu ievēlētajiem deputātiem labu darbu un mūsu interešu aizstāvību.

Paldies visiem, kas piedalījušies šīs rokasgrāmatas tapšanā!

Pirmām kārtām paldies par atbalstu LPS priekšsēdim **Andrim Jaunsleinim** un ģenerālsekretārei **Mudītei Priedei!**

Īpaši liels paldies šīs rokasgrāmatas galvenajam veidotājam – LPS vecākajam padomniekam **MĀRIM PŪĶIM!** Viņš ne tikai izprātoja rokasgrāmatas koncepciju un sarakstīja vai atbilstoši pašreizējai situācijai valstī un pašvaldībās pārradīja iepriekšējās rokasgrāmatas svarīgākos rakstus, bet arī konsultēja, vērtēja un padziļināja pārējo LPS padomnieku materiālus par katra pārraudzībā esošās jomas pamatuzdevumiem.

Pašvaldības deputāta darbību reglamentē LR likumdošanas akti – likumi un tos papildinošie grozījumi, kā arī Ministru kabineta noteikumi. To skaits ar katru gadu un mēnesi pieaug. Paldies LPS juridisko jautājumu “guru” – **Vinetai Reiterei** un **Kristīnei Kinčai** – par domu un darba ieguldījumu rokasgrāmatas tiesisko materiālu tapšanā!

Un, protams, paldies visiem LPS padomniekiem – **Olgai Kokānei, Vinetai Reiterei, Kristīnei Kinčai, Sanitai Šķilterei, Lāsmai Ūbelei, Ivitai Peipiņai, Jānim Piešiņam, Guntai Lukstiņai, Sandrai Bērziņai, Sniedzei Sproģei, Aino Salmiņam, Andrim Akermanim, Andrai Feldmanei, Dainai Dzilnai, Ilzei Rudzītei, Inārai Dundurei, Zanei Začevai, Agitai Kaupužai, Ligītai Pudžai, Elītai Kressei, Kristīnei Kūlītei, Janai Bunkus, Guntaram Krasovskim, Jānim Upeniekam un Guntim Apīnim!**

Pateicamies žurnāla “Logs” uzticamajiem palīgiem – **pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālistiem**, kuri gādāja par to, lai rokasgrāmatas sadaļā “Esiet pazīstami!” vienkopus būtu skatāma ne tikai visu Latvijas pašvaldību vadītāju fotogalerija vien. Gribas ticēt, ka, izlasot pilsētu un novadu domju priekšsēdētāju atbildes uz dažiem jautājumiem, katrs lasītājs savā iztēlē izveidos daudzšķautņaināku tēlu gan par tiem, kas amatu saglabājuši jau daudzus sasaukumus, gan par nule pirmoreiz ievēlētajiem līderiem.

Rokasgrāmatas garie un nopietnie teksti būtu grūti uztverami bez “acu atpūtināšanas”, ieskatoties fotoattēlos – Latvijas dabas neizsmejamajās dzīlēs. Šoreiz izdevumā skatāma mūsu jauniegūtās kolēģes **Sandras Bērziņas** “benefice” – mežos, pļavās, pie upēm un ezeriem, briksņos un klajumos pamanītais. Paldies par apstādinātajiem mirkļiem Sandrai un vēl vienai “acīgajai” kolēģei – **Sniedzei Sproģei**, kura no katra brauciena pa Latviju vai citām zemēm pārved speciāli mūsu žurnālam domātu neparasto logu fotoseriālu! Un ne tikai! Šoreiz lasītāju filozofiskās domas atraisīšanai par deputāta karjeras mainīgo dabu, par augšupietes un lejupslīdes neizbēgamo saikni isti piemērotas rokasgrāmatas vākam likās arī Sniedzes iemūžinātās vītņu kāpnes.

Un vēl tencinājums cilvēkam, kurš allaž paliek “aiz kadra” – šīs rokasgrāmatas un arī žurnāla “Logs” ilggadējam maketētājam un mākslinieciskajam noformētājam **Arturam Hansonam!**

Žurnāla “Logs” un “Pašvaldības deputāta rokasgrāmatas” veidotājas – **Gunta Klismeta un Daina Oliņa**

“LOGS”

Mazajā Pils ielā 1, Rīgā, LV 1050, tālr. 6732 6634